

DOKUMENTI

**O PROTUNARODNOM RADU
I ZLOČINIMA JEDNOG DIJELA
KATOLIČKOG KLERA**

ZAGREB 1946

DOKUMENTI O PROTUNARODNOM RADU I ZLOČINIMA JEDNOG DIJELA KATOLIČKOG KLERA

DOKUMENTI

O PROTUNARODNOM RADU
I ZLOČINIMA JEDNOG DIJELA
KATOLIČKOG KLERA

Z A G R E B · 1 9 4 6

U ovoj su knjizi sabrani dokumenti koji su se, u momentu sastavljanja, našli na dohvat. U njoj se iznose protunarodna i zločinačka djela jednog dijela katoličkog klera samo sa teritorija narodnih republika Hrvatske, Bosne i Hercegovine. Knjiga nije sastavljena za to da prikaže svu historijsku odgovornost tog dijela klera za najcrnije dane naše bliske prošlosti.

Da bi se u cijelosti prikazalo što su sve pojedinci i skupine svećeničke uradile za osnivanje i širenje ustaške terorističke organizacije, koliko su odgovorni za pripremanje okupacije naše zemlje, za izdaju i porobljavanje svoga naroda koliko su se angažirali za okupatorsko-ustašku vlast, koliko su u cijelosti — direktno ili indirektno, materijalno ili moralno — učestvovali u nebrojenim ustaškim zločinima, i konačno, u kojoj se mjeri, zanoseći se još uvijek ustaškim zamislima i planovima, i danas angažiraju u protunarodnom radu, za svako naše poglavlje bila bi potrebna veća knjiga.

Većina ovdje sabranih dokumenata jesu njihove vlastite izjave, saslušanja, pisma, govori i njihova štampa. Samo mali broj dokumenata sačinjavaju iskazi i izjave svjedoka. Ako bi tražili iskaze i dokaze u narodu, kod očevidaca, žrtava, prekrštenih i t. d., broj dokumenata postao bi neiscrpan.

SADRŽAJ

I. period: Profašistička djelatnost i učešće jednog dijela katoličkog klera u terorističkoj ustaškoj organizaciji prije rata

	Str.
Učešće klera u osnivanju ustaške organizacije	3
Učešće klera i vjerskih organizacija u fašističko-terorističkim organizacijama unutar zemlje	10
Veza i saradnja klera s ustašama — agentima fašističkih imperijalista u inozemstvu	27
Ustaška i fašistička propaganda katoličke štampe	31

II. period: Zločini jednog dijela katoličkog klera za vrijeme okupacije

Učešće katoličkog klera u izdaji domovine i potpora koju je dao ustašama u zauzimanju vlasti	41
Uloga katoličkog klera u masovnom prekrštavanju Srba i u raspirivanju bratoubilačke, vjerske i nacionalne mržnje	54
Sudjelovanje svećenika u ustaškom klanju	124
Kler u ustaškim organizacijama i u aparatu ustaške vlasti	181
Sudjelovanje klera u oružanim formacijama »NDH«	218
Izravna suradnja jednog dijela klera s Nijemcima i Talijanima i učešće klera u špijunaži	254
»Odgojni«, »kulturni« i propagandni rad katoličkih organizacija za vrijeme ustaške vladavine	
a) »Vjerska« organizacija »Veliko križarsko bratstvo i sestrinstvo«	292
b) Vjerske škole i odgajališta	304
c) Katolička štampa	314
Katolički biskupi na čelu s nadbiskupom Stepincem — glavna podrška ustašama u njihovu zločinačkom i protunarodnom radu	358

**III. period: Protudržavni i teroristički rad jednog dijela katoličkog klera
nakon oslobođenja** Str.

Uloga zagrebačkog Kaptola, a naročito nadbiskupskog dvora u okupljanju
ustaša i formiranju terorističkih organizacija 413

Djelatnost katoličkog klera u pomaganju terorista i njegovo učestvovanje
u terorističkim akcijama 446

**Kazalo imena svećenika, redovnika i časnih sestara koji se spominju u ovoj
knjizi** 515

I. PERIOD

**PROFAŠISTIČKA DJELATNOST I UČEŠĆE
JEDNOG DIJELA KATOLIČKOG KLERA U
TERORISTIČKOJ USTAŠKOJ ORGANIZACIJI
PRIJE RATA**

UČEŠĆE KLERA U OSNIVANJU USTAŠKE ORGANIZACIJE

Saradnja jednog većeg dijela katoličkog višeg i nižeg klera s ustašama izbila je jasno pred našu i svjetsku javnost u času kada je okupator postavio ustaše na vlast u jednom dijelu Jugoslavije.

Međutim, veze između terorističke ustaške organizacije i jednog dijela katoličkog klera mnogo su starije. Dapače, u samim začetima stvaranja ustaških grupa mi nailazimo među osnivačima i najaktivnijim saradnicima ustaša i predstavnike katoličkog klera.

Evo nekoliko dokumenata o saradnji katoličkog klera kod samih prvih početaka »ustaškog pokreta«.

Sami začeci ustaške organizacije u zemlji stvoreni su u zagrebačkoj kanoničkoj kuriji na Kaptolu br. 4

Iz članka objavljenog u »Ustaši« br. 3 od 3. VII. 1941. na str. 4., koji je ovdje fotografiran, razabiremo da su se u kanoničkoj kuriji na Kaptolu br. 4 sastajali prvi organizirani ustaše u zemlji, i to: *Marko Hranilović, Matija Soldin, Mijo Babić i Zvonko Pospišil*. Članak je donesen pod naslovom »Prvi ustaški roj«.

U toj kanoničkoj kuriji organizirani su prvi ustaše, koji su svi freedom još za vrijeme bivše Jugoslavije ne samo djelovali kao organizatori »ustaškog pokreta« u zemlji nego su i kao teroristi djelovali na području naše zemlje.

U članku nalazimo ovo priznanje:

»Tiho i neprimjetno, s najvećim oprezom, spomenuta su četvorica radili i pripremali se za tu tešku borbu. Povijesne »katakombe« u zgradi na Kaptolu broj 4 bile su svjedokom kasnih noćnih sastanaka hrpice ljudi, prvih djelatnih ustaša koji su nakon dnevnog posla u radionicama potajno došli tamo, da se dogovore i da pripreme sve za tu borbu, o kojoj u Hrvatskoj gotovo nitko nije znao ništa, a koja je tako brzo imala započeti.«

Ustaše su u znak zahvalnosti na toj kuriji podigli spomen-ploču, koja je stajala sve do oslobođenja.

DJELA I ŽRTVE USTAŠKOGA POKRETA

PRVI USTAŠKI ROJ

Kad je prvi ustaski roj... (introductory text about the first Ustasha unit)

Kluba na Rijnovu kraj 1. — skupština prvih ustaških rojova

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the formation and activities of the first Ustasha unit)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

Marko Brašanec

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

Matija Šubić

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

Milica Bakić i Zvonko Papičić

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

... (text describing the club and the meeting of the first Ustasha units)

Članak u listu »Ustaša« br. 3 od 3. VII. 1941. god.

U franjevačkom samostanu u Čuntiću stvarali su ustaše svoje zločinačke planove

»Hrvatski narod« od 26. VIII. 1941. u broju 193 objavljuje članak u kojemu se govori o tome kako su se ustaše prije rata skrivali i sakupljali u franjevačkom samostanu u Čuntiću.

U tom članku ukazuju se kao naročito interesantni ovi pasusi:

»Franjevci koji su opet preuzeli samostan i crkvu, mnogo su djelovali u ovom kraju, osobito u duhu ustaškog pokreta, a imali su mnogo utjecaja i na pravoslavni živalj. Crkva se danas nalazi u vrlo lošem stanju, ali državna vlast dat će sva sredstva da se potpuno obnovi, jer to ne traže samo kulturne i vjerske potrebe ovog kraja, već su to Franjevci i te kako zaslužili, napose, jer su upravo oni, a osobito njihov sadašnji gvardijan, prečasni o. Herman i brat o. Benko pripadali ustaškom pokretu, kao najaktivniji i gorljiviji članovi. Oni su ne samo širili ustašku ideju izvan crkve, po ovdašnjim selima, nego su omogućili hrvatskim ustaškim borcima da se u Čuntićkom samostanu, u najteže doba borbe, mogu tajno sastajati, pod vodstvom današnjeg Vojskovođe Slavka Kvaternika, ministra dra Puka i drugih.

To je također bio razlog da nismo mogli propustiti priliku, da vidimo mjesto i prostorije, gdje su se sastajali prvaci ustaškog pokreta u domovini, gdje je izgrađivan velebni plan borbe, koja je imala donieti oslobođenje hrvatskom narodu. Nažalost prečasnog gvardijana oca Hermana nismo našli kod kuće, on je bio na putu, ali su nam zato ostala braća vrlo susretljivo dala sve podatke i pokazali nam sve, što smo željeli. Sastanci su se održavali noću i na njima su osim gore spomenutih, sudjelovali i drugi ustaški izaslanici iz Zagreba, a i iz emigracije. Zadnji sastanak je održan pred Božić 1940. Na njemu su donešeni konačni zaključci, koji su se odnosili na ustanak, o kojemu su ustaški prvaci imali već gotove planove, obzirom na primljene obavijesti od Poglavnika iz inozemstva i od veza s našim prijateljskim državama...

... Potom smo posjetili logor pravoslavaca i njihovih žena, koji je smješten u bivšoj tvornici štapova.

Međutim, 10. aprila 1941. vidjelo se da je kao rezultat djelovanja franjevaca iz čuntićkog samostana, upravo u okolici tog samostana, bilo najviše progona i ubijanja Srba. Vidi se da je upravo selo Čuntić dalo vrlo velik broj ustaških koljača, kao rezultat »širenja ustaške ideje izvan crkve po ovdašnjim selima«, koje su vršili franjevci Častimir Herman i o. Benko. Uostalom, sam članak priznaje da se u neposrednoj blizini samostana već u augustu 1941. nalazi »logor pravoslavaca i njihovih žena«. Nijedan »pravoslavac« iz tog logora nije izišao živ. I to je »uspjeh« djelovanja zakletih ustaša koji su se nalazili u franjevačkom samostanu u Čuntiću.

U franjevačkom samostanu u Čuntiću

GDJE SU SE IZRADIJIVALI PLANOVI O HRVATSKOM USTAŠKOM OSLOBODILAČKOM USTANKU

OD NAR. EG. POSEBNO IZASLANOG IZVJESTITELJA.

Petrinja, kolovoz 1941.

Drugi dan krenuli smo samovozom, u prvini ustaškog poručnika Grieca, iz Petrinje prema Čuntiću gradu. Ni smo mogli propustiti priliku, a da ne posjetimo Čuntić grad i tamošnji samostan, jer su toliko znameniti, ne samo u današnjoj prošlosti, nego isto toliko i u vrijeme zadnjih godina.

Dolazimo najprije do sela HRASTOVCA, koje je malo poznato, ali koje je bilo mnogo ličniji. Selo se nalazi na obronku Klinac gore. Tu je postojala franjevačka crkva i samostan, koji je izgorio 1913. Spasena je samo slika sv. Duha. Po tome i malim ime sela, koje se nalazi u samom mjestu. Vratio se ogradieno (1906.) kamenom i željeznom ogradom. U mjestu postoji i Zadruga čimbenika, lijepi župni dom, u kojem je službovao poznati ustaški svećenik Cecača.

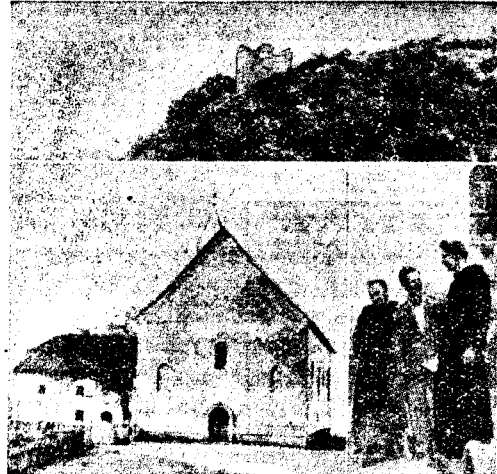
Poslije kraćeg zadržavanja, napuštali smo ovo malo mjesto, koje je obrambeno bogatim i dobrim vinogradima, u koje posjećuje mnogo turista. Prođemo dalje preko sela predjela Klinac Gore, da zašim presječemo prugu, koja vodi iz Petrinje u Karlovac. Kraj je sumovit. U selu Tješnjak nalazi se malik zračnice rudarke i na se brzo ostavlja. Pokraj sela u brzoj vožnji, ostavljamo dešno i lišno, šljunka, drvenoređ jabuka, a nakoro dolazimo do mjesta, gdje se odajna put za Dub, Novi, U neposrednoj blizini nalaze i sumorini, gdje izlaze Petrinjaca.

VERLO BARTOLOVAC U BRANITELJSKI ODMARALIŠTE SVAKOG PUJNIKA

Dolazimo u KRALJEVCANE. To je najviše razvijeno selo ovog kraja, daleko poznato po nekada velikom samostanu u Čuntiću. Njegovu crtu vodi na pokraj sela Kraljevci. Već u dočeka, na ceste, pokazuje nam se u daljini stara gradina nekadašnje znamenite kule Čuntić-grad. Ono što je ostalo od tog grada, vrlo je malo, tek se po zidovima može promisliti, da to je bila velika gradina. Mjesto, na kojem stoji, predstavlja u stvarnom pogledu najbolje mjesto u ovom kraju, jer se pogodi pravo izokolo do dalekih planina, koje tek naziremo.

S lijeve strane, na susjednom brežuljku, smjestila se razvijena crkva sv. Ananije u Čuntiću, pokraj koje se nalazi i samostan. Stara znamenita crkva iz današnjeg vremena, planina na ljetnjakom jenuhu, iz koje najprije dođe 1895. OTAC FERDINAND iz Travnika, po službu zapovjednik samostana, a koji je bio poznat kao Kraljevski vojnik.

CRKVA: Kulevina nekog poznatog Čuntić-grad.

LJEVO: Samostan u Čuntiću, gdje su se sastajali ustaški prevaci, koji su živjeli u domovini i tu izradjivali plan u prekrat.

DESNO: Naš suradnik u razgovoru s farinim oćima franjevcima u Čuntićkom samostanu.

zabilježen otac Bernardin RADOŠEVIĆ. Samostan je raspušten za Josipa II. i sve do 1928. upravljaju njime svjetovni svećenici zagrebačke Nadbiskupije, a tada ga ponovno preuzimaju Franjevci. Pod župu spada oko 5000 duša i to je u dječakatu glasilkom prva sveta. Danas suradnik farinom dani otac Costimr HERMAN, K. S. M. S. pripada oko 25 jutera Čuntića i Eme.

Franjevci, koji su opet preuzeli samostan i crkvu, mnogo su djelovali u ovom kraju, osobito u duhu Dabročkog pokreta, a imali su mnogo utjecaja i na pravoslavni život. Crkva se dugo nalazi u vrlo lošem stanju, ali država stalno dotiče svoj sredstva, da se podigne obnoviti, jer to se traže samo kulturne i vjerske potrebe ovog kraja, već su to Franjevci i te kako zaslužili, navode, jer su unavratu oni, a osobito njihov sadašnji guardian, prečasnii o. Herman i brat o. Benko, privredni hrvatskom Ustaškom pokretu, kao najaktivniji i najbolji članovi. Oni su ne samo žrtvi Dabročkog izlaza crkve, po ostalijim selima, nego su omogućili hrvatskim ustasima borcima, da se u Čuntićkom samostanu, u najtežem doba borbe, mogu teško zaslati, pod vodstvom današnjeg Vojskovođe Zimka KVATERNKA, ministra dra Mirza PUKA i drugih.

To je također bio razlog, da misimo mogli propustiti priliku, da vidimo mjesto i prostorije, gdje su se sastajali prevaci ustaškog pokreta u domovini, gdje je izradjivan veliki plan borbe, koja je morala donijeti oslobođenje hrvatskom narodu. Na selu, prečasnog guardianu, oca Hermana, misimo našli kod kule, on je bio na putu, ali se nam zato ostala braća, vrlo suvjetljivo dala svoj podmlak i pokazali nam se, da smo istih. Sadržajni su se odmah vratili i na njih, ali nam nisu dali spustiti, nego su nam pokazali, da su imali u ovom samostanu, u vrijeme kada su bili u zatvoru, a to je bilo u vrijeme 2. svjetskog rata.

održan pred Božić 1940. Na njemu su doneseni konačni zaključci, koji su se odnosili na ustanku, o kojemu su ustaški prevaci imali već gotovo konačne, obzirno na primljene obavijesti od Populnika iz inozemstva i od veza s našim prijateljskim državama.

Braća Franjevci pokazali su nam, povremeno znamenitosti nekadašnjeg samostana i crkve. U samostanu bila je i škola, koja je po protuhrvatskim režimima uključena.

Do same crkve izgradnja je česta tako, da je omogućen pristup a obje strane. Isto će, obzirno na uređenje crkve i samostana, te prekrasno okolišu, u kojoj bi trebalo izgraditi jedan lijepi glazbenički dom, omogućiti pristup turističkim i ljeto i zimi. Onaj koji je zaista prekrasno i teško je naći kraj, koji ima sve predunje, da se u kulturnom, gospodarskom i svakom drugom pogledu, razvije na najvišoj odnosašeg župla.

Po tom smo posjetili logor pripadatelja i njihovih žena, koji je smješten u brdnoj isprazni Hapova. Oni su nam svi, bez razlike, prijatelji, kako žele što prije kći i da oslobuđuju sve ono, što radi njihova braća po vjeri u Boga i drugim Franjevcima, u drugom su komunističkom, jer sada jasno vidje, da se iz njihovih ljudi nalaze a velikoj zabludi.

Po dolasku u Petrinju počeli smo opet do Velikog župana dra Jereca, da se s njime oporistimo na odlasku i da mu se rukovodimo na Hrvatskoj suradničkim i razumderanju sa našim rad i poziv.

Naš zbrabavite Hrvatski Crveni križ u svakom pliosnom nepospoložitlu, jer smo velikim darova tuđe pomoćnosti uvježbliviki.

Članak u listu »Hrvatski narod« od 26. VIII. 1941. g.

Članak potvrđuje i to da su se u tom samostanu sastajali i dogovarali »vojskovođa« *Slavko Kvaternik* i jedan od najozloglašnijih ustaša *dr. Mirko Puk*, koji je lično odgovoran za strahoviti pokolj u samoj glinskoj crkvi, kada je u jednom navratu ubijeno 900 Srba, dok je u Glini i okolici samo do kraja 1941. god. ubijeno 8.000 ljudi.

Samostan u Širokom Brijegu bio je leglo ustaštva i prije rata

Slučaj franjevačkog samostana u Čuntiću nije osamljen. Imademo i drugih franjevačkih samostana koji su bili organizacioni centri i odgajališta ustaških zločinaca. Važno mjesto među njima zauzima franjevački samostan u Širokom Brijegu, zajedno sa svojom franjevačkom gimnazijom.

Tako u »*Hrvatskom narodu*« od 4. VI. 1941. br. 110, str. 13 nalazimo članak »*Ustaška borba na Širokom Brijegu*«. U tom članku kaže se između ostaloga:

»... Poslije toga (sporazuma Maček-Cvetković 1939. godine — opaska red.) počela se razvijati prava borba na život i smrt. Baš u to doba došao je u Široki Brijeg mladi i energični franjevac *dr. Radoslav Glavaš*, koji je počeo sustavno voditi tu borbu. U prvo vrijeme pomagalo je to nekoliko srednjoškolaca: *Vlado Mandić*, *Ljubo Stojčić*, *Pavao Klajo*, *Drago Putica* i još jedan stari ustaški borac *Ivan Zovko*, seljak iz *Lisa*. Borba je bila teška, jer su mjesne vlasti znale što hoće omladinci. Nove sile za rad došle su ljeti 1940., kada su se kući vratili sveučilištarci koji su poznati u Zagrebu: *Ante* i *Ilija Šaravanja*, *Miljenko Džato*, *Josip Stojčić*, *Mato Penavić*, *Karlo Sušak* i *Petar Bubalo*.«

Iz kasnijeg razvitka događaja znamo da je franjevački samostan u Širokom Brijegu u vrijeme ustaša odigrao sramotnu ulogu u Hercegovini, a franjevačka gimnazija u Širokom Brijegu trovala je našu mladež ustaškim otrovom.

Franjevac-ustaša *dr. Radoslav Glavaš* postao je u vrijeme okupacije jedan od najistaknutijih svećenika-ustaša.

Svećenik Mikan — ustaški organizator na Kordunu

Još je u živom sjećanju uloga koju je odigrao jedan od prvih začetnika ustaške organizacije župnik i začasni kanonik u Ogulinu *Ivan Mikan*.

Evo što o njemu govori ustaška štampa:

»*Nova Hrvatska*« u broju 128 od 1. VI. 1943. na str. 6. donosi članak pod naslovom »*Smrt čeličnog Hrvata, začasnog kanonika Ivana Mikana*«, u kojem se kaže:

»... Ni jedna politička djelatnost nije se na Kordunu provela bez *Mikanovog* znanja... Čim je došao u Ogulin nastavlja *Mikan* svoj nacionalno politički rad u ustaškom duhu. Drži sastanke, viećanja i dogovore, te zaprisiže

ustaše. S dr. Lovrom Sušićem, ministrom postrojnikom i Juricom Markovićem velikim županom, pripravlja duhove na uzpostavi nezavisnosti Hrvatske... Bezuvjetni nacionalista on je Poglavnikovu Hrvatsku dočekao zanosno i ponosno...

SMRT ČELIČNOG HRVATA

začastnog kanonika Ivana Mikana

Ogulin, 31. svibnja. U Ogulinu je preminuo u 69. godini života župnik i začastni kanonik i član Hrvatskog državnog sabora prečastni Ivan Mikan. Još kao mladi klerik u zagrebačkom sjemeništu izicao se svojom čistim hrvatstvom i nacionalnom brobenošću. Radi upornog zahtjeva, da se za sjemeništnu čitaonicu naruči pravaški dnevnik «Hrvatska», zamurio se liuto nekima i morao je seliti u Djačovo. Tamo je već čekalo »preporučeno pismo« iz Zagreba, da će biti na propast državi i crkvi. Mikan morade u Senj. U Senju je dovršio bogoslovne nauke i 1897. bude zaređen. — Službovao je kao kapelan u Mrkoplju, Grižanima i Grobniku, a onda kao župnik dolazi u Liki-Novi i tu ostaje dugi niz godina razvijajući veliku djelatnost u širenju starčevićanske svietli i vodeći s uspijehom borbu protiv neprijatelja Hrvata. Godine 1916. dolazi u Slunj gdje ostaje do 1937. U Slunju je proizvodivao godine svoje slane nacionalne djelatnosti. Držeci uspjele skupštine i politički svjete protivike. Za vrijeme prekrate odveloše ga u ogulinski zatvor, a onda u Mitrovcu, gdje je šest mjeseci proveo sto u zatvoru kao u zatvoru. Ali nega ni zatvor ni internacija nisu sklonili, nego naprotiv povećao njegov porheć duh. Kad se je vratio iz Hrvatske Mitrovice u Slunj, bio je nekako opet u zatvoru. U Ogulinu je bio spručen u podčeta, no Mikan je popustio. Na njega ponatihu djelatnost nije se na Kordunu pravila bez Mikanovog doputa. Tako je veliki poled uživao u narodu. Čim je došao u Ogulin, nastavio Mikan svoj nacionalno politički rad u Ustaškoj dohu. Drži sastanke, vječanja i dogovore, te zaprište Ustaše. S dr.

Lovrom Sušićem, ministrom postrojnikom i Juricom Markovićem, velikim županom pripravlja duhove na uzpostavi nezavisnosti Hrvatske, koja je u njegovoj duhi življa od njegovog djetinstva. Bezuvjetni nacionalista, on je Poglavnikovu Hrvatsku dočekao zanosno i ponosno. On je mladenačkim početom sudjelovao na skupštinama i priredbama u Ogulinu i okolici, pa premda slaba zdravlja, vjerovao je više u snagu svoje rieči nego u raztvornu moć bolesti. Jak duh, borbenost i dobro raspoloženje zadržao je do zadnjeg časa, dok ga srce nije ostavilo. Ono dobro srce, koje je za Poglavnika i za Hrvatsku tako živo kucalo. Ogulin znajući kako velikog muža je njegovom smrću izgubio odalo mu je punu i veliku počast. U crkvi prije sprovoda služene su Sv. Mise zadušnice na svim pet oltarima, a na glavnom uz asistenciju. U crkvi se od velikog pokojnika u ime svojega oprostio velečastni Mate Marušić, župnik ostrvski, dekan i začastni kanonik. U Ogulinu se već davno ne pamti tako veliki i svečan sprovod, na kojem je sudjelovao i dr. Lovro Sušić, ministar postrojnika, kao zastupnik Poglavnika sa viencem, koje mu je Poglavnik poslao kao stercu i važnom ustaškom porcu. Na groblju nad otvorenom pukom oprostio se je u ime župnika ogulinskih Ivo Marković, oficijal kotarske obitelji, a u ime Velikog župana i hrvatskog činovništva u Ogulinu dr. Josip Pavlović, predsjednik Sudbenog stola. Neka je vječna slava i pokoj nenstrašitog hrvatskom porcu i Ustaši Ivanu Mikanu.

Članak iz »Nove Hrvatske« br. 128 od 1. VI. 1943. god.

Svi znadu što se događalo na Kordunu, a »Nova Hrvatska« priznaje da se sve to moglo provesti samo znanjem »župnika i začastnog kanonika Ivana Mikana«. Tek njegovim dolaskom u Slunj počinju se na Kordunu stvarati ustaške grupe (naravno, uz najžu suradnju s ustašama dr. Lovrom Sušićem i Juricom Markovićem), koje su izvršile sve one nečuvene zločine nad bratskim srpskim narodom.

**Župni dvor u Drnišu u toku 14 godina prije dolaska Pavelića —
ustaški stan**

Iz dokumenta Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača broj 12796 uzimamo molbu koju je *fra dr. Berković*, župnik u Drnišu, upravio 10. XI. 1941. »Ministarstvu seljačkog gospodarstva« bivše NDH, u kojoj stoji:

»... Za punih 14 godina mog župnikovanja u Drnišu moj župni stan bio je u pravom smislu ustaški stan. Tu je bilo stjecište za sve Ustaše, ne samo iz ovog kraja, nego i za sve one, koji bi dolazili da organiziraju ustaški pokret. Tu su dolazili i odatle su se širili ustaški letci. Prije prevrata i ustanka bio sam predsjednik Hrvatskog Ustaškog stana u Drnišu.«

Ovdje ne iznosimo sve pojedine članove katoličkog klera koji su već davno prije dolaska ustaša na vlast aktivno radili na organiziranju »ustaškog pokreta«. Međutim, vidjet ćemo iz daljnog izlaganja da izneseni slučajevi nisu pojedinačni i osamljeni, već da su katolički župni dvorovi i samostani u napadno velikom broju diljem cijele zemlje odigrali ulogu organizatora ustaške zavjere i predstavljali rasadišta fašističke propagande.

UČEŠĆE KLERA I VJERSKIH ORGANIZACIJA U FAŠISTIČKO-TERRORISTIČKIM ORGANIZACIJAMA UNUTAR ZEMLJE

U ovom poglavlju donijet ćemo najprije dokumente koji bjelodano dokazuju učešće velikog broja pripadnika katoličkog klera u ustaškim terorističkim organizacijama još za vrijeme stare Jugoslavije.

Zatim ćemo iznijeti dokumente o ustaškom radu katoličkih vjerskih organizacija prije pada Jugoslavije. Naročito se u tom pravcu ističe rad katoličke fašističke organizacije »Velikog križarskog bratstva« i »Sestrinstva«, a zatim Hrvatskog akademskog katoličkog društva »Domagoj«.

U glasilu t. zv. Vrhbosanske nadbiskupije »Vrhbosna«, koji je izlazio u Sarajevu, u dvobroju 11—12 za mjesec novembar-decembar 1943. god. na str. 371. štampan je članak pod naslovom: »In memoriam dru Draganu Dujmušiću«, u kojem taj klerofašistički list hvali župnika Dujmušića kao ustašu još od prije rata.

U istom listu u broju 3—4 za mjesec mart i april 1942. na str. 73. i 74. nalazimo uvodni članak katoličkog svećenika dr. Dragutina Kambera pod naslovom: »Prva godišnjica Nezavisne Države Hrvatske«, u kojem se između ostaloga kaže:

»... Daleko je od nas namjera da licitiramo bilo s kime. Ali bez ikakve isporodbe ističemo, da smo mi hrvatski katolički svećenici u ogromnoj većini pripadali onoj garnituri, koja je pripremala dolazak samostalne Hrvatske. Ona je naša. Radost je preslaba riječ za osjećaj, kojim smo mi dočekali svoju državu.«

U tom članku svećenik dr. Kamber hvali se time da su hrvatski katolički svećenici u ogromnoj većini pripadali »onoj garnituri« koja je pripremala dolazak kvislinško-ustaške NDH.

Kao što smo već i dosad vidjeli, a vidjet ćemo i iz slijedećih dokumenata, ova njegova tvrdnja je točna.

Župnik u Kustošiji — zakleti ustaša

Župnik u Kustošiji Vilim Cecelja bio je ustaša još prije rata, te su pred njim položili zakletvu Ante Pavelić i prva ustaška »vlada«.

Evo što o tom piše »Hrvatski narod« u broju 67 iz godine 1941. na str. 6. pod naslovom »Svećenik-ustaša Cecelja, pred kojim su se zakleli Poglavnik i Hrvatska državna vlada, govori nam kako je postao ustaša«:

»Župnik Kustošije veleč. Cecelja imao je čast da su prvi suveren države Hrvatske Poglavnik Dr. Ante Pavelić i drugi članovi prve hrvatske državne vlade položili pred njim prisegu...

— Bio sam župnik u Hrastovici kod Petrinje (govori svećenik Cecelja — op. red.). Tamo sam se upoznao s dr. Mirkom Pukom, sadašnjim ministrom pravosuđa, dr. Mirkom Jerecom i dr. Jurjem Devčićem. Pred dvie godine došao sam kao župnik u Kustošiju. Tada sam stupio u dodir s dr. Milom Budakom, g. Slavkom Kvaternikom i dr. Mladenom Lorkovićem. G. Kvaternik i dr. Lorković bili su u mojoj kući. S njima sam održavao tajne konferencije...

... Kao što je već poznato župnik Cecelja je Poglavniku darovao raspelo i dva svećnjaka. Svećenstvo je oduviek — nastavio je ustaša vlč. Cecelja — bilo patriotski raspoloženo. I svećenici su s oduševljenjem dočekali čas slobode. Osobito je istaknuo fratre iz Dalmacije i Hercegovine i naglasio je da i među svećenicima imade dosta zakletih ustaša.«

*

Ni osječki kler ne će zaostati. Iz prijedloga za odlikovanje ustaškog logora Osijek T 22/1944. od 9. VI. 1944. god. vidimo da se velečasni Josip Mirković, profesor na učiteljskoj školi u Osijeku, predlaže za odlikovanje. Pod rubrikom »kratak opis zasluge« nalazimo i slijedeće rečenice:

»Predavanjima u školi, propovjedima u crkvi i predavanjima na sastancima pridonio je mnogo oko širenja ustaške misli i pobijanja komunizma. Zakleti je ustaša još prije 10. travnja 1941.«

I opet jedan svećenik koji se nalazi među organizatorima budućih jasenovačkih koljača još od prije 10. IV. 1941. i koji je svoj položaj profesora na učiteljskoj školi zloupotrebio za svoju razornu ustašku djelatnost.

*

Iznosimo jedan dokumenat o političkom djelovanju katoličkog klera u Dalmaciji. »Hrvatski narod« od 25. IV. 1941. br. 72 str. 5., donosi članak pod naslovom »Nacionalističko-ustaški pokret u Dubrovniku«, u kojem između ostaloga piše:

»... Mladi župnici, sveučilištarci, stare pravaške porodice, odmah poslije sklapanja sporazuma 18. kolovoza 1925. god. otvoreno prijanjaju uz hrvatski nacionalistički program, t. j. za prekid svih veza sa Srbijom.«

Dakle, još god. 1925. mladi župnici u Dubrovniku aktivno rade na raspirivanju mržnje između hrvatskog i srpskog naroda, koja je našim vjekovnim neprijateljima, njemačkim i talijanskim osvajačima, olakšala porobljavanje naše domovine.

*

Već smo se susreli sa cijelim nizom katoličkih svećenika i redovnika koji su bili zakleti ustaše prije 10. IV. 1941.

Na iduće dvije strane donosimo fotografije araka »Povjereničtva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera, i to za franjevca Veljka Petričića i svećenika Franu Eterovića, koje su oni sami ispunjavali.

Iz tih araka vidimo da je Veljko Petričić također gojenac jedne franjevačke gimnazije, i to franjevačke gimnazije na Badiji i u Dubrovniku. On sam među svojim podacima navodi pod rubrikom »da li je surađivao u ustaškom pokretu prije 10. IV. 1941.« ovo: »kao franjevački klerik u Dubrovniku surađivao širenjem letaka, pisanjem »Ž. A. P.« i ličnom usmenom promičbom«. Iz ostalih njegovih podataka vidimo da je bio ranije organiziran u »Orlu«, »Domagoju« i da je bio zakleti ustaša.

(Slike)

nadzor

Ime i prezime: *Veljko Petričić*

Mjesto, dan, mjesec i godina rođenja: *Ljubuški, 8. rujna 1921*

Radnost i vjera: *Hrvat rimokatolik*

Oca i majke: *Ivo i Jelica*

U kojoj je ustanovi bio školovan: *Franjevačka gimnazija u Dubrovniku*

Fakultet: *Filozofski* odeljak (grupa): *Romanska*

Svoje boravište: *Zagreb, Istarska 34.*

Materijalne prilike: *sin državnog umirovljenika, student*

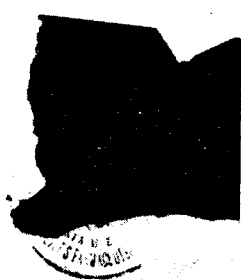
U kojim je društvima bio organiziran: *"Orlu", "Domagoju" i Ustaše (zakletnik)*

Da li je surađivao u Ustaškom Pokretu prije 10. IV. 1941.: *Kao franjevački klerik u Dubrovniku surađivao širenjem letaka, pisanjem "Ž. A. P." i ličnom usmenom promičbom.*

Upitni arak »povjereničtva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera
za Veljka Petričića

USTAŠKI SVEUČILIŠNI STOŽER

Povjereničtvo za nadzor

Ime i prezime:

Eterovič Franjo

Mjesto, dan, mjesec i godina rođenja:

14 listopada 1913 - u Puciscu (Brijuni)

Narodnost i vjera:

Hrvat i katolik

Ime oca i majke:

Stjepan i Marija Eterovič

Mjesta gdje je pohađao škole:

Zol Dubrovnik, Rovani (Brijuni), Zagreb

Fakultet:

Učiteljski

odjel (grupa): XVIII

Stalna boravište:

Zagreb

Materijalne prilike:

redovnik

U kojim je društvima bio organiziran:

Domagor

Da li je surađivao u Ustaskom P. S.:

10. IV. 1941:

nikad - uopće ne

uopće ne surađivao u Ustaskom P. S. (uopće ne surađivao u Ustaskom P. S. uopće ne surađivao u Ustaskom P. S.)

uopće ne surađivao u Ustaskom P. S. (uopće ne surađivao u Ustaskom P. S.)

Opaska:

Upravnik Hrvatske nacionalne škole koji je u tom dužnosti surađivao s ustaškim suradnicima (uopće ne surađivao u Ustaskom P. S.)

10. IV. 1941

Iz arka *Frane Eterovića* vidimo da je on u svojim podacima naveo pod rubrikom »da li je surađivao u ustaškom pokretu prije 10. IV. 1941.« ovo: »svećenik — simpatizer, odgajao omladinu (učenice srednjoškolke u Maksimiru) u istom duhu«. Bio je član akademskog društva »*Domagoj*«.

Na drugoj strani tog arka nalazi se opaska ustaškog sveučilišnog stožera logora filozofije ovog sadržaja: »ispravan Hrvat, nacionalista, koji je u tom duhu s ostalim kolegama svećenicima odgajao i vodio mladež u Maksimiru.«

NADZOR

Ivo Vitezić

Mjesec i godina rođenja: *Vrbovec (o. Krk), 12. V. 1914.*

Vjera: *Hrvat, katolik*

Otac i majka: *Andrija i Marija ud. Galanić*

gdje je pohađao škole: *Vrbovec, Krk, Slav. Brijuni, Kriko, Gledina Zagreb*

Profesija: *filozofski* odsjek (grupa): *XIV*

Stožer boravio: *Zagreb*

Maturske prilike: *redovnički završom završavao*

U kojim je društvima bio organiziran: *Orlu, Križarima*

Da li je sudjelovao u Ustaškom Pokretu prije 10. IV. 1941.: *jest, te promovirati ideje: cijelu Hrvatsku ustavljajući podzela ući tamo od 1931-32. godine a najviše od 1935. g. Infi među svojim kolegama i narodom a najviše u vrijeme sam kao svećenik službeno dopisivao sam ući ustajajući par godina dopisivao sva kontak i osim toga sa ml. Lovrenčić i njegovim podizmao sam*

Upitni arak »povjereničtva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera za Ivu Vitezića

Kako vidimo i *Ivo Vitezić* je u ovom aktu naveo na pitanje da li je surađivao u »ustaškom pokretu« prije 10. IV. 1941. doslovce ovo:

»jest, i to promičući ideje i ciljeve Hrvatskog Ustaškog pokreta već tamo od 1931—32. god., a pogotovo od 1938. god. dalje među svojim kolegama i narodom u mjestima u kojima sam kao svećenik službovao. Posjećivao sam već unatrag par godina Duglavnika dra Budaka i ministra dra Ml. Lorkovića i s njima podržavao vezu.«

I taj ustaša bio je ranije član katoličkih organizacija »Orla« i »Križara«.

•

Iz arhiva ustaškog »Ureda za odlikovanja« ustanovila je Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača pod Inv. br. 12869 da su po ustašama predloženi za odlikovanje niže navedeni svećenici:

Dr. BINICKI FRAN, župnik — Lički Osik,
predložen za odlikovanje »Srebrnim spomenznamenom o uspostavi NDH« za rad oko oslobođenja NDH i hrvatskog naroda u vremenu prije 20. listopada 1931. god. t. j. za ilegalni ustaški rad prije 1941. god.;

Dr. SEVEROVIĆ TOMO, kanonik,
isto kao gore;

JAKOVČIĆ IVAN, župnik (za vrijeme NDH boravio u Beču),
predložen za »Srebrni spomenznak o uspostavi NDH«;

CECELJA VILIM, župnik,
predložen za »Brončani spomenznak o uspostavi NDH« za rad u ustaškom duhu u vremenu poslije 20. listopada 1934. do 10. IV. 1941. god.;

ČORIĆ fra DIDAK
isto kao gore;

GLAVAŠ fra RADOSLAV
isto kao gore;

BARBARIĆ fra MLADEN
isto kao gore;

HERMAN P. ČASTIMIR
isto kao gore;

MIKAN IVAN, kanonik — Ogulin,
isto kao gore;

Svi navedeni predloženi su za odlikovanje zbog svog ustaško-zavjereničkog rada od prije 1941. god. Među njima susrećemo već i ranije spomenute: Cecelja Vilima, župnika iz Kustošije, Glavaš fra Radoslava, franjeva iz Sirokog Brijega, Herman fra Častimira, gvardijana franjevačkog samostana u Čuntiću i Mikan Ivana, kanonika iz Ogulina. Kako smo vidjeli već iz naprijed iznesenih dokumenata, ovi su članovi katoličkog klera svojim radom zaista temeljito zaslužili ustaška odlikovanja.

Veliko križarsko bratstvo — vojnička škola ustaša

Vidjeli smo dosad velik broj svećenika i redovnika koji su ne samo bili još prije pada Jugoslavije ustaše nego su štoviše aktivno sudjelovali u organiziranju ustaških terorističkih grupa.

Međutim, u ustaškom radu u to vrijeme ne sudjeluju samo pojedini svećenici. Postoje i dvije vrlo važne vjerske organizacije: »Veliko križarsko bratstvo« i »Veliko križarsko sestrinstvo«, koje stoje pod direktnim utjecajem klera, a koje su još prije sloma Jugoslavije djelovale naskroz ustaški i fašistički.

Centar »Velikog križarskog bratstva« i »Velikog križarskog sestrinstva« nalazio se u Zagrebu. Organizacija je bila centralistička. Predsjedništva tih organizacija potvrđivao je nadbiskup zagrebački dr. Alojzije Stepinac u svojstvu predsjednika biskupskih konferencija. Područna društva imala su svoje uprave, u kojima je društveni duhovnik (uvijek svećenik ili redovnik) vodio glavnu i odlučnu riječ.

»Veliko križarsko bratstvo« imalo je 1938. oko 540 društava s oko 30.000 članova, a »Veliko križarsko sestrinstvo« 452 društva sa 18.935 članica.

Prikrivajući svoj protunarodni rad tobožnjim vjerskim ciljevima »Veliko križarsko bratstvo« i »sestrinstvo« odigrali su ulogu odgajatelja jednog dijela omladine u duhu fašizma, nacionalne, vjerske i rasne nesnošljivosti, te su još za vrijeme Jugoslavije u velikoj mjeri propagirali i pomagali ustašku organizaciju i pripremali teren za okupaciju i dolazak na vlast ustaških zločinaca.

Od bezbrojnih dokaza uzimamo samo nekoliko slijedećih dokumenata iz same križarske i ustaške štampe, iz kojih se vidi razoran, izdajnički, profašistički rad tih organizacija još prije nego što je NDH uz pomoć okupatora uspostavljena.

*

Donosimo kopiju križarskog glasila »Nedjelja« broj 15 od 27. IV. 1941., koje u času tuđinske okupacije naše domovine pjeva slavopojke Paveliću i ukazuje na zasluge križarske organizacije u uspostavi NDH. Na slici vidimo i vijest o pokloničkoj posjeti A. Stepinca kod Pavelića i Kvaternika, kojom je Stepinac izrazio lojalnost prema okupatorskoj tvorini NDH.

Taj isti križarski list »Nedjelja« od 11. jula 1943. donosi članak pod naslovom »Naši pokojnici«, u kojem se hvali da su križari na svojim križarskim taborovanjima dobili ustaško-terorističku prednaobrazbu još prije pada Jugoslavije.

List za križare doslovce kaže:

»Sve nam se čini, da će biti od njih dobri časnici, a kako i ne bi, mnogi su oni rojnički tečaj svršili već na križarskim taborovanjima.«

Sarajevski svećenik *Franjo Kralik*, duhovni asistent »Katoličke akcije« i urednik lista »*Katolički tjednik*«, koji je izlazio u Sarajevu, napisao je u »*Katoličkom tjedniku*« od 27. IV. 1941. članak pod naslovom »*U znaku žrtve — Uz povratak hrvatskih ustaša*«, u kojem između ostaloga kaže:

»...Neka se žrtve još dosljednije prihvate oni naraštaji koji su je i u svoji program stavili: Križari i Križarice. Prigodom zadnjih događaja vidjelo se kako je važnu ulogu vršila ta organizacija duhovno pripravljujući novu, mladu, božju Hrvatsku. Odgoj je križarske omladine zahvaljujući pok. dr. Ivanu Merzu i živom dr. Ivi Protulipcu, bio radikalno hrvatski. Duhovni program njezin s duhovnim programom ustaša slagao se. Iznosio ga je bezbroj puta, na raznim velikim manifestacijama dr. Ivo Protulipac, a i drugi križarski govornici. Neka, eto, križarska žrtva u budućnosti dođe do još jačeg izražaja, ali ne toliko riječima koliko djelima...«

Ovo je najbolja ilustracija političke linije križarstva, koja se, kako kaže svećenik *Kralik*, »slagala s ustaškom političkom linijom«. Kako je izgledala ta »božja Hrvatska« koju su »križari« tako revnosno pripremali, to je naš narod, na žalost, sam iskusio u Jasenovcu, Gradiški, Jadovnu i drugim logorima smrti.

*

Iz zapisnika o saslušanju *Relić Zvonka*, sina Đure i Reze rođ. Glumac, rođenog 1912. u Našicama, sa stalnim prebivalištem u Požegi, Jelačićeva ulica 51, koji je zapisnik datiran 6. II. 1946., vidimo ovo:

»Godine 1940. pod formom Marijine kongregacije u župnom stanu odnosno u križarskom domu kraj župnog stana, vidio sam redovno sastanke ustaša, i to: Kišpatića Kreše, Tonkovića, Žagara, Švarca, Benčeka, Knajza i drugih kao što je Grladinović, Čop Ankica. Isti su donášali ustaške letke iz Zagreba u križarski dom, gdje su se umnažali i odatle dalje širili. Ustaškim sastancima u to vrijeme lično je prisustvovao pop Pipinić Franjo, kojega sam redovno vidao da izlazi iz doma, gdje su i ovi bili na sastanku. Sve do 1941. god. Pipinić Franjo pripadao je frankovačkom (ustaškom) pokretu, koji se tada širio i jačao u Požegi...«

... Pipinić Franjo organizirao je u sporazumu sa mačekovcima razoružanje jugoslavenske vojske, te sâm (Pipinić — op. red.) lično promatrao tok razoružavanja.«

Vidimo da ustaše u katoličkim organizacijama imaju svoja središta za okupljanje, a u jednom dijelu katoličkog klera svoje najrevnosnije saradnike i propagatore.

Na str. 20. i 21. donosimo fotografije araka »Povjereništva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera, i to za Šifner Dragutina i Znidarčić Lava.

Iz tih dokumenata vidi se, da je Šifner Dragutin bio član »Akademskeg križarskog bratstva Mahnić«, te da je bio zakleti ustaša prije 10. IV. 1941.

Isto to vidimo i kod Lava Znidarčića.

*

Kraj tako ogromnog rada i djelovanja »Velikog križarskog bratstva« za račun ustaških zločinaca još prije pada Jugoslavije nije nikakvo čudo da eksponirani križari i križarice dobivaju od ustaša visoke i odgovorne položaje.

Tako predsjednik »Velikog križarskog bratstva« dr. Felix Niedzielski postaje u NDH podžupan, a kasnije i upravni zapovjednik ustaške mladeži za cijelu Hrvatsku, a Vlasta Arnold, članica predsjedništva »Velikog križarskog sestrinstva« postaje zamjenica »upravne zapovjednice« čitave »ženske loze ustaškog pokreta«.

Križarski glavešina i fašista prof. Ivan Oršanić, koji je svojedobno u »Hrvatskoj smotri«, koju je izdavao katolički svećenik Kerubin Šegvić širio fašističke ideje i pripremao teren za dolazak fašizma, kao prvi je postavljen od Pavelića za upravnog zapovjednika cijele ustaške mladeži.

Evo što o njemu kaže profašistički list »Hrvatska straža« u broju 6 od 1942. god. na str. 3., gdje prenosi članak lista »Za dom« od 1. II. 1942. pod naslovom »Ustaška mladež ne poznaje malodušnosti«, gdje se između ostaloga kaže:

»... Hrvatski ustaški pokret, prije 10. travnja 1941., vodio se iz inozemstva i iz domovine. Veći dio ustaškog pokreta, na čelu s Poglavnikom dr. Antom Pavelićem, nalazio se u inozemstvu i od njega dolazile su sve direktive za rad u Hrvatskoj. Ali i u Hrvatskoj radilo se, makar pod cijenu života, osobito je bilo teško raditi idejno i javno zastupati smjernice Hrvatskog ustaškog pokreta. Ipak, cijeli niz ljudi radio je i u domovini, djelomično javno, koliko se moglo, djelomično tajno. Među njih spada i g. prof. Ivan Oršanić. Poznati su njegovi ideološki članci u »Hrvatskoj smotri«, koju je godinama uređivao. Zbog svoga rada dospio je u zatvor, te je nakon uspostave države Hrvatske pušten na slobodu. Pred nekoliko mjeseci imenovan je poglavnim pobočnikom i povjerenom mu briga oko organizacije Ustaške mladeži, te je danas njezin upravni zapovjednik.«

*

Hrvatsko akademsko katoličko društvo »Domagoj« služilo je za odgajanje ustaških i fašističkih zločinaca još za vrijeme stare Jugoslavije

Djelovanje tog društva na svoje članstvo vidljivo je najbolje iz fotografija araka »Povjereništva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera koje donosimo na str. 22., 23. i 24.

Povjereničtvo za nadzor

Prezime: *Dragutina Šifner*
 Mjesto, dan, mjesec i godina rođenja: *20. 8. 1921 Zavidovići*
 Rednost i vjera: *Hrvat Rimokatolik*
 Ime oca i majke: *Faustina Perca*
 Mjesto gdje je priključio stranku: *Načeln. št. gimn. u Travniku*
 Fakultet: *Filozofski* odsjek (grupa): *ATM*
 Stalno boravište: *Zavidovići*
 Materijalne prilike: *Slaba*
 U kojim je društvima bio organiziran: *A. D. B. "Mokrić"*
 Da li je surađivao u Ustaškom Policijskom uredu prije 15. IV. 1941.:

Članak član prazni 10. 10. 1941.

Opaska:

2. 10. 1941. u skladu s... [illegible] ...

Upitni arak »povjereničtva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera
za Dragutina Šifnera

USTASKI SVEUČILIŠNI STOŽER

11/11/41

Povjereničtvo

za nadzor:

Ime i prezime:

Lav Znidarčić

Mjesto, dan, mjesec i godina rođenja:

Split, 14. VII. 1918.

Narodnost i vjera:

Krvo tuka i katolička

Ime oca i majke:

Stanić, Janina

Mjesta gdje je pohađao škole:

Split, Prilazna gimnazija, Split (pravi fakultet)

Fakultet:

filozofski

odsjek (grupa): XXII.

Stalno boravište:

Split

Materijalne prilike:

slabe

U kojim je društvima bio organiziran:

Akademske organizacije i klub "Kulturni" klub skraćeno kao 70 godina

Da li je surađivao u Ustaškom Pohretu prije 10. IV. 1941.

da

Opaska:

Prisjeća kao nacionalni pripisnik domovinski i radni.

St. J. J.

Upitni arak »povjereničtva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera za Lava Znidarčića

Ime i prezime: *Tomu Penavić*

Mjesto, dan, mjesec i godina rođenja: *17. rujna 1921 u kotaru - Široki Brijeg*

Narodnost i vjera: *Kroat - rimokatolik*

Ime oca i majke: *+ Marijan + Marija*

Mjesto gdje je pohađao škole: *Široki Brijeg - Zagreb*

Fakultet: *ričosofski* odjelak (grupa): *16*

Školsko baravito: *Široki Brijeg, kotar kotar, župa Hrv*

Materijalne prilike: *sin sam veći umirlih roditelja: roditelji*

U kojim je društvima bio organiziran: *H. A. K. D. Domagoj, Uzdаницe, Hrvatski*

Da li je surađivao u Ustaškom Pokretu prije 10. IV. 1941.: *Bio sam član U. A. R. D-a*
te kao takav zakleti ustaša surađivao i organizirao
u kotarski Pokret a Zagrebu i Hercegovini.
Član sam bio, Uzdаницe, i sveučilišnih postrojbi.

Opaska:

Kao član ustaških postrojbi, zaklet. u kotaru prije 10. IV. 41.
bio je revan i hrabar.

Upitni arak »povjereničtva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera
za Tomu Penavića

Tomu Penavić kaže u pristupnici:

»Bio sam članom H. A. K. D-a (Domagoj — op. red.) te kao takav zakleti Ustaša. Suradivao i organizirao Ustaški pokret u Zagrebu i Hercegovini. Član sam bio »Uzdаницe« i sveučilišnih ilegalnih postrojbi.«

U opasci ustaški sveučilišni logor potvrđuje da je Penavić »kao član ustaških postrojbi zakleti ustaša prije 10. IV. 1941. bio revan i hrabar.«

Značajno je da je Penavić gojenac franjevačke gimnazije u Širokom Brijegu, o kojoj smo već prije čuli.

ime i prezime: *Matija Ljevaković*

Mjesto, dan, mjesec i godina rođenja: *Trnava, 13 veljače 1919*

Narodnost i vjera: *Hrvat, kat*

Ima oca i majke: *Duro i Marija r. Vinar*

Mjesta gdje je pohađao škole: *Zagreb*

Fakultet: *Filozofski* odsjek (grupa): *XV*

Stalno boravište: *Pakrac*

Materijalne prilike: *slaba*

U kojim je društvima bio organiziran: *Podvolok 114, H. K. A. "Domagoj"*

Da li je surađivao u Ustaškom Pokretu prije 10. IV. 1941.: *jest: s dr. Mladenom Lorkovićem, Franom Miletićem, Br. Rukavinom i dr. član sveučilišnih postrojbi i sl.*

Opaska:

aktivni ustaša, koji je mnogo radio, te je radi toga bio u zatvoru.

 voj

Upitni arak »povjereničtva za nadzor« ustaškog sveučilišnog stožera
za Matiju Ljevakovića

Ljevaković veli da je »surađivao u ustaškom pokretu prije 10. IV. 1941. s drom Mladenom Lorkovićem, Franom Miletićem, Br. Rukavinom i drugima, te da je član sveučilišnih postrojbi«.

I Tomo Penavić i Matija Ljevaković bili su članovi društva »Domagoj«.

USTAŠKI SVEUČILIŠTNI STOŽER			
Školska godina	1944/45	Unioje poljeta (broj)	I
Fakultet	Pravni	Odjel	
Den upisa			
Ime i prezime	Vida Mihotić		
Den, mjesec i godina rođenja	3. lipnja, 1926		
Mjesto, občina, kolar, Velika župa	Kaštel Gomilica, R. župa, Sph. I, Litina		
Zaričajna občina, kolar, Velika župa	Zagreb		
Stalno mjesto boravka	Zagreb	Ulica	Ilica
Stan u Zagrebu	Zagreb Ilica 205 a	Broj	205 a
Narodnost	Hrvatska	Državljanstvo	Hrvatsko
Bračno stanje		Ime (djevojačko prezime) braćnoga drugu	Mihotić
Zanimanje braćnoga drugu		Broj djece	
Udržava ga	roditelji	Ima li braću i sestre	da
Prima stipendiju ili potporu		Od koga	Kakvo
Ime oca	Žsto	Vjerska pripadnost	katoličanstvo
Ime i djevojačko prezime majke	Mihotić	Ime i djevojačko prezime braćnoga drugu	Mihotić
Prebivalište i stan oca i majke	Zagreb Ilica 205 a		
Mjesto pohađanja srednje škole	Split - Zagreb		
Mjesto, škole i godina položenog ispita zrelosti	Zagreb Ilica gimn. 1945.		
Godina upisa prvog poljeta	1945	Broj indeksa	
Sveučilište i fakultet s kojeg je prešao na sveučilište u Zagrebu			
Služio vojku	u P.T. Škon	Postrojba i čin	stariji čin
Izvršila radnu službu Ustaške mladeži		Gdje	Kada
Namješten	Gdje	Od	Svojtvo
Bio u inozemstvu		Od	Do
Znanje stranih jezika (slabo, dobro, podavno)			
Poznavanje vještina i sportova			
Ima naročitog umisla za			
Pripadnik Ustaškog pokreta		Dužnostnik Ustaškog pokreta	Gdje
Položio ustašku prisegu, dan, mjesec i godina	19. 11. 1944	Gdje i na čije rubrike	Broj ust. izk. 799/46
S kim je ustaški djelovao i gdje			
Bio učlanjen u organizacijama	„Domagoj“ u Splitu		
Proglašen i kažnjen prije 10. IV. 1941. i zašto			
Pos'je 10. IV. 1941.			
Zdravstveno stanje	zdrav		
		Podpis	Mihotić Vida

Donosimo fotografiju pristupnice u »Ustaški sveučilišni stožer« Vida Mihotića iz Kaštel Gomilice. I on je ustaša, a služio je vojku, kako to sam navodi, u zloglasnom »Pavelićevom Tjelesnom Sboru«. Bio je član društva »Domagoj« u Splitu.

Iz naprijed iznesenih dokumenata proizlazi da su katoličke vjerske organizacije odgajale svoje članove u ustaškom i fašističkom duhu. Rezultat tog i takvog rada vidjet ćemo u idućim poglavljima ove knjige dokumenata.

Što o Katoličkoj akciji misli Ante Pavelić vidi se iz članka objavljenog u »Hrvatskom narodu« broj 130 od 24. VI. 1941. god. na str. 5. pod naslovom: »Izaslanstvo Katoličke akcije kod Poglavnika«. U članku se među ostalim kaže:

»U subotu je Poglavnik primio u audijenciju svečano izaslanstvo Katoličke akcije. Bile su zastupane sve organizacije Katoličke akcije sela i grada. Izaslanstvo je predveo Msgr. Pavao Jesih. Poglavnik se zahvalio na darovima i uzvratilo: »U našoj političkoj borbi sigurno je vaša akcija imala velikog udjela.«

*

I nadbiskup Stepinac dobro je znao za koju svrhu organizacije Katoličke akcije odgajaju svoje članove.

»Nedjelja«, glavni organ »Velikog križarskog bratstva« donosi u svom broju od 18. X. 1942. na str. 4. izvještaj s glavne godišnje skupštine i navodi da su križarski duhovnici i članovi križarske organizacije koji su prisustvovali skupštini, bili primljeni od metropolite Stepinca. Tom prilikom Stepinac je jasno kazao:

»Dobro poznam povijest križarske organizacije... Današnja skupština neka vam bude poticaj na rad i ujedno dokaz Vaše raširenosti i aktivnosti.«

No ne samo da je rad »Križara« nadbiskupu Stepincu »poznat« već on i aktivno učestvuje u radu i djelovanju križarskih organizacija. Sarajevski »Katolički tjednik« u svom 2. broju iz godine 1941. na str. 7. pod naslovom »Iz redova križarica« donosi:

»Konstituiranje vodstva VKS-a (Velikog križarskog sestrinstva — op. red.). Kako je odlukom preuzv. gosp. dr. A. Stepinca kao predsjednika biskupskih konferencija od 16. XII. 1940. g. br. 377 imenovana predsjednica VKS-a, to se odbor Velikog križarskog sestrinstva konstituirao ovako...« (sastav odbora je ispušten — op. red.).

Ni rad Hrvatskog katoličkog akademskog društva »Domagoj« nije bio bez rukovodećeg utjecaja zagrebačkog nadbiskupa dr. A. Stepinca. »Hrvatska straža« od 25. I. 1938. u broju 19. na str. 4. donosi izvještaj s glavne godišnje skupštine tog klerofašističkog društva i dodaje da je na koncu poslan brzoglasni pozdrav ovog sadržaja:

»Dr. Alojzije Stepinac, nadbiskup, Supetar. Uvijek spremni slijediti Vaše direktive izrazujemo sa glavne skupštine sinovsku odanost. Akademski »Domagoj«.

Vidjeli smo prije kakav je bio rad »Domagoja«, pa prema tome možemo zaključiti kakve su bile direktive nadbiskupa Stepinca.

Na taj brzojav odgovorio je Stepinac ovako:

»Primio sam Vaše izraze odanosti, koje ste mi uputili s Vaše ovogodišnje glavne skupštine. Na tom Vam srdačno zahvaljujem, te šaljem svoj blagoslov...«

(Iz »Hrvatske straže« od 30. I. 1938. br. 24.)

Poznato je da su »Veliko križarsko bratstvo« i »Veliko križarsko sestrinstvo«, te Hrvatsko akademsko društvo »Domagoj« bile organizacije »Katoličke akcije«.

Prema statutima i izjavama Katolička akcija prikazivala se kao religiozna, »vanpolitička«, čak »nadpolitička« organizacija. Međutim, iz dokumenata o njenu djelovanju proizlazi da »Katolička akcija« zaista nije bila samo politička nego prava urotnička organizacija, koja je u službi inozemnih fašističkih osvajača pripremala porobljavanje naše zemlje. Njome rukovodi i za njen je rad odgovoran u našoj zemlji predsjednik biskupskih konferencija nadbiskup dr. A. Stepinac.

VEZA I SURADNJA KLERA S USTAŠAMA — AGENTIMA FAŠISTIČKIH IMPERIJALISTA U INOZEMSTVU

Za vrijeme boravka Pavelića kod njegovih fašističkih poslodavaca u inozemstvu održavanje veze između ustaških terorista u zemlji i onih na strani predstavljalo je veliku teškoću.

Upravo u tom pravcu pružio je ustašama dragocjenu podršku jedan dio katoličkog klera koji je putujući u inozemstvo, naročito u Italiju, po nekim »crkvenim poslovima«, između ostalog vršio službu agenta posrednika između Pavelića, koji je živio u Mussolinijevoj Italiji, i ustaških zlikovaca u zemlji.

U tom pravcu zanimljiv je članak objavljen u »*Katoličkom listu*« od 7. V. 1941. br. 18 str. 218. u rubrici »*Crkvene vijesti*«, iz kojeg donosimo ovaj izvadak:

»Odbor Zbora Duhovne Mladeži Zagrebačke
u audijenciji kod Poglavnika«.

»... Poglavnik nam je srdačno stisnuo desnicu i rekao nam je ganuta srca: Braćo bogoslovi!... Govorio nam je kao otac. On je u najtežim danima našao u mladim redovima najviše pomoći i najviše razumijevanja. Kad Mu nitko nije mogao donositi vijesti, desna ruka bila su mu naša braća naročito iz Hercegovine. On to ne može zaboraviti...«

Kao što vidimo iz tog članka, Pavelić zahvaljuje mladim bogoslovima i priznaje da su »braća bogoslovi« već u ono vrijeme kada je Pavelić za račun Mussolinija i talijanskog fašizma pripremao porobljavanje hrvatskog naroda, vršili ustašama kurirsku službu donoseći mu vijesti u inozemstvo kada mu ih nitko nije mogao donijeti.

*

Dr. Karlo Karin, prof. bogoslovije iz Sarajeva, dao je Zemaljskoj komisiji za ispitivanje zločina okupatora i njihovih pomagača iskaz o sarajevskom nadbiskupu Ivanu Šariću, u kojem između ostaloga kaže:

»... Meni je poznata notorna činjenica da je nadbiskup Šarić još prije rata bio ustaški opredijeljen. Dokaz tomu je njegova opće poznata posjeta ustaškim emigrantima u Južnoj Americi, nekoliko godina prije rata, a poslije ubistva Aleksandra Karadordevića u Marseillu 1934. god. Naime, smatram da on tu posjetu ustaškim emigrantima u Južnoj Americi nije morao da učini kao svećenik, nego ju je učinio iz političkih razloga, kao njihov istomišljenik.«

Tu okolnost potvrđuje i sam sarajevski nadbiskup dr. Ivan Šarić u članku koji je odštampan u sarajevskom »Novom listu« mjeseca maja 1941., u osječkom »Hrvatskom listu« od 13. V. 1941. i sarajevskom »Kato- ličkom tjedniku« br. 20 od 18. V. 1941.

Evo riječi samog nadbiskupa Šarića:

»Bio sam kod naših ustaša u Americi, Sjevernoj i Južnoj... molili smo se Svemogućemu i za Poglavnika dr. Antu Pavelića neka nam ga On milo- stiv prati i doprati u slobodnu Hrvatsku. I dobri je Bog čuo i, eto, uslišio naše vapaje i uzdisanje. »Tebe Boga hvalimo, Tebe Gospodine ispovijedamo...«

Šarić ovdje vrši dužnost kurira i političkog emisara Pavelića i za tu ustašku misiju iskorišćuje svoj svećenički položaj, koji mu omogućuje da dospije i onamo gdje to običnim ustašama nije bilo moguće.

Ali nadbiskup Šarić se hvali i time da se u vrijeme kada je Pavelić uživao gostoprimstvo Mussolinija, potajno sastao s njime u Italiji, i to, naravno, opet iskorišćujući svoje svećeničko zvanje, u bazilici sv. Petra u Rimu.

Šarić to sam iznosi u svojoj »Odi Poglavniku«, koja je o Božiću 1941. objavila sva sarajevska i zagrebačka ustaška štampa. Uzimamo tekst te pjesme kako je objavljen u broju zagrebačke »Nove Hrvatske« od 25. XII. 1941.:

»Ono u Bazilici svetog Petra
Vidje Tebe u Vječnom Gradu pjesnik,
Njemu s Tobom zagrljaj drag je bio
Ko Dom naš mio.

Sam Bog Tebe pratio dobri,
Jaki,
Da izvedeš za Dom naš sveto djelo,
Tebi Ante Starčević nadahnuće,
Ideal bio.

Vi nam oba hrvatski ideali,
Pradjedovska braniste sveta prava,
Dok je sunca, oba ste kruna naša,
Vječna vam slava!«

*

Rimokatolički župnik u Bos. Gradiški *Branimir Župančić* naveo je u zapisniku svog preslušanja kod istražnih vlasti od 19. maja 1945. do- slovce ovo:

»Na gimnaziji kao đak ja sam odgojen na katoličkom sjemeništu u trav- ničkoj gimnaziji...

Godine 1938. točno na naš katolički Nikolj-dan krenuo sam iz Zagreba za Rim, i to preko Firenze i Siene. U Sieni sam doznao od nekih Dalmatinaca franjevac, posebno od franjevca Dionisa Juričeva, da se Pavelić nalazi sa

stanom 5 km daleko od Siene u jednom selu (ime toga sela ne znam točno reći, ali mislim da se zove Certosa). Nas trojica: ja, Dionisije i još jedan, čijeg se imena ne sjećam, dogovorili smo se da odemo vidjeti Pavelića. Preko nekog župnika Talijana, doznali smo gdje se Pavelić nalazi, i on nam je omogućio da se sastanemo sa Pavelićem u sakristiji njegove crkve...

Vidljivo je iz tog dokumenta da je i kod župnika Župančića njegov odgoj na travničkoj franjevačkoj gimnaziji odigrao presudnu ulogu za njegovo pristupanje ustaško-terorističkoj organizaciji. Već prije smo čuli o zloglasnim ustaškim centrima, t. j. franjevačkom samostanu u Čuntiću kraj Petrinje i franjevačkom samostanu u Širokom Brijegu u Hercegovini, a sada se sastajemo s još jednim propagandističkim centrom, franjevačkim samostanom u Travniku, koji je u svojoj gimnaziji godinama trovao omladinu ustaškom propagandom.

Iskaz župnika Župančića značajan je zbog toga, što se iz njega jasno vidi ogromna pomoć koju je katolički kler pružao Paveliću ne samo kod organiziranja ustaša u zemlji nego i kod održavanja veza s inozemstvom.

Za vrijeme NDH župnik Branimir Župančić hvalio se preko stupaca »Hrvatskog naroda« svojim ustaškim djelovanjem i održavanjem veza s ustašama u inozemstvu.

»Hrvatski narod« od 30. VIII. 1941. broj 197 na str. 6. u rubrici »Kroz ustašku Hrvatsku« donosi članak pod naslovom: »Uloga Bosanske Gradiške u oslobodilačkoj borbi — Kako je izvršen prevrat u Bos. Gradiški — Groblje srpskih zrakoplova na uzletištu kod Topole«.

U tom članku navodi se što Župančić o sebi kaže:

»... Iz Banja Luke, gdje sam služio kao kapelan, otputovao sam na studije u Rim. Bila mi je želja, da tamošnje diplomate upoznam s našom zemljom... Dopisivao sam se s Babićem i Singerom...«

Župnik Župančić bio je dopisnik nekoliko poznatih listova, tako »Nezavisne Države Hrvatske«, koji još i sada izlazi u Pittsburgu. U razgovoru nam je ispričao i svoj susret sa Poglavnikom god. 1938. u Italiji...«

Tim interviewom župnik Župančić priznaje uglavnom sve ono što je poslije priznao pred istražnim vlastima, pa se na taj način može najautentičnije utvrditi ne samo činjenica da je župnik Branimir Župančić u samoj zemlji aktivno radio na širenju ustaške propagande nego da je za njim vršio neobično važne misije u Italiji, te održavao veze s ustaškim teroristima Mijom Babićem i Vladom Singerom. I u tom članku Župančić priznaje svoj sastanak s Pavelićem u Italiji 1938. god.

*

Zloglasni ustaša-franjevac i svećenik dr. Ivo Guberina iskazao je u zapisniku o saslušanju od 28. V. 1945. sastavljenom pred našim istražnim vlastima doslovce ovako:

»Od 1938. god. prešao sam sasvim frankovačkoj (nacionalističkoj) struji koja je bila u Dalmaciji. Saradivao sam s dr. Tarlom u Šibeniku, zatim prof. Nikšićem, Danijelom Crljenom, dr. Nikolićem kasnije županom, Belamarić Zdravkom i t. d. 1940. god. položio sam ustašku zakletvu pred ing. Bulićem, kasnije drž. tajnikom. 1940. god. u studenom otišao sam u emigraciju (u Zadar) i tamo se sastao s Reljom, koji me je poslao Paveliću. Pavelić me je primio u Pisi i poslao me u Sienu kao svećenika. 12. travnja s ostalim emigrantima vratio sam se u Zagreb.«

U zapisniku o preslušanju od 3. VI. 1945. isti franjevac dr. Ivo Guberina iskazuje ovo:

»Od 1921. god. u župi Veliko Brdo organizirao sam »Orlove«, a nakon raspusta »Orlova« po diktaturi u Drveniku sam osnovao »Križare«. Isto tako suradivao sam u Šibeniku i Betini. Imao sam biblioteku i pjevački zbor. Sa svojim članovima iz Drvenika išao sam po selima kao: Podace, Zaostrog, Gradac. U Betini organizirao sam »Križare«, ali bez nekog vidnog uspjeha.«

I opet se susrećemo s činjenicom da dio katoličkog svećenstva, kao i katoličke vjerske organizacije, a na prvom mjestu »Križari« predstavljaju glavni izvor odakle se regrutiraju ustaški teroristi, koji emigriraju u inozemstvo da se kasnije pod zaštitom okupatora vrate u zemlju i pomognu mu u porobljavanju i istrebljenju naših naroda.

USTAŠKA I FAŠISTIČKA PROPAGANDA KATOLIČKE ŠTAMPE

Iz dosadašnjih dokumenata i citata već smo donekle vidjeli djelovanje katoličke štampe u staroj Jugoslaviji.

U ovom poglavlju iznijet ćemo citate iz katoličke štampe iz kojih će se u cijelosti vidjeti njezin potpuno fašistički i protunarodni karakter. Vidjet ćemo kakav stav katolička štampa zauzima prema političkim zbivanjima kod nas i oko nas. Vidjet ćemo da ta štampa još za vrijeme stare Jugoslavije s neobičnom radošću i simpatijom pozdravlja u svim zemljama Evrope uspjehe fašizma, a istovremeno našu javnost sistematski truje šireći najordinarnije laži o demokratskim zemljama koje su se zalagale za očuvanje mira i slobode naroda u svijetu. Time katolička štampa planski priprema teren za prodiranje fašističkih okupatora u našu zemlju.

U toj svojoj otvorenoj borbi za fašizam katolička štampa vodi bjesomučnu hajku protiv svih rodoljubivih snaga u zemlji koje se suprotstavljaju fašističkim nasrtajima.

U toj raboti naročito se ističe pisanje zagrebačke »Hrvatske straže«, sarajevskog »Katoličkog tjednika«, glasila Katoličke akcije, zagrebačkog »Katoličkog lista« i splitske »Katoličke riječi«.

Evo kakav stav zauzima katolička štampa u odnosu prema Hitlerovoj Njemačkoj:

»Hrvatska straža« od 2. III. 1938. br. 49 na str. 3 u rubrici »Političke bilješke« donosi članak pod naslovom »Mlada Hrvatska za Anschluss«, u kojem se kaže:

»Hitler, vođa njemačkog naroda stavio je sebi za životnu zadaću, na razvalinama stare Njemačke i žido-demokratskog društvenog poretka podići novu, sretnu i zadovoljnu... veliku Njemačku. Sve što je Hitler do danas poduzimao, sve što je do danas učinio, nije ništa drugo no postepeno provadanje ove velike zadaće. Gospoda, koja su stvarala sudbonosne odluke u Versaillesu i Saint Germainu, smetnuli su s uma da krv nije voda. Dok je zastarjela diplomacija nastojala produbiti jaz između šest milijuna ljudi na istoku i šezdeset i osam milijuna braće i sestara tih istih ljudi na zapadu, veseleći se eventualno i bratoubilačkoj borbi u budućnosti, došao je 11. srpanj 1936. god. kada je krv jedinstvenog naroda slavila svoju prvu pobjedu.

Sigurno je da je pala zadnja ograda između šezdeset i osam milijuna i šest milijuna sinova i kćeri istog naroda, i da će Austrija poći novim putem i baš onim, koji danas želi nova generacija njemačkog naroda i koji neminovno vodi ostvarenju one zadaće, koju je kao životni cilj postavio Austrijanac Adolf Hitler, tvorca nove Njemačke.«

»Hrvatska straža« u broju 170 od 28. VII. 1940. donosi propagandistički članak pod naslovom »Kako ratuje Njemačka«, u kojem se članku pod naslovom »Mogućnost prevoza u Vel. Britaniju«, kaže između ostalog ovo:

»...Zahvaljujući toj revolucionarnoj taktici, njemački odredi su vrlo brzo dospjeli na obale La Manche-a. Sada se postavlja pitanje da li je otuda moguć prelaz u većem broju u samu Veliku Britaniju. Sigurno je da bi zajednička djelatnost pomorskih snaga i teških bombardera, koje bi pratili lovački avioni, i koji bi vršili ulogu teškog topništva, mogla osigurati prebacivanje četa na brodovima. Danas je jasno, da prevlast na moru, ako nije praćena prevlašću u zraku, nije dovoljno da spriječi ratovanje te vrste.«

*

Kada je Hitler, taj zakleti neprijatelj Slavena, okupirao Slovačku i doveo na vlast svoje agente, na čelu sa svećenikom Tisom, da mu služe kao oruđe za porobljivanje slovačkog naroda, onda to katolička štampa slavi kao uspostavu »Suverene Slovačke Države«. »Hrvatska straža« u broju 172 od 31. VII. 1940. god. na str. 5. donosi komentar dr. Josipa Andrića pod naslovom: »Ustav Slovačke Republike prigodom njegove prve godišnjice« i kaže:

»...Po tom ustavu živi slovački narod samostalnim, slobodnim, suverenim državnim životom, koji je sam sebi stvorio i po svojoj volji uredio.«

*

»Hrvatska straža« u broju 179 od 6. VIII. 1940. god. na str. 2. donosi članak »Ministar Mach o vanjskom i unutarnjem položaju Slovačke (Razgovor našeg suradnika sa slovačkim ministrom unutrašnjih poslova g. Aleksandrom Machom — pozdrav i poruka Hrvatskom narodu)«.

Članak donosi interview s Machom gotovo preko čitave strane lista i suradnik »Hrvatske straže« ide tako daleko da između ostaloga kaže:

»...Slovački ministar unutrašnjih poslova već je i djelom pokazao, da sve ono što nam je kazao nisu samo prazne riječi. Aleksandar Mach je sada na odlučujućem položaju i on pokazuje da je čovjek akcije, da je jedan od onoga tipa ljudi, kakve traži i kakve je izbacilo novo vrijeme. Takvi ljudi su u stanju stvarati novi svijet i novi poredak.

... Zahvalni smo mladom slovačkom državniku za ove riječi, koje će sigurno lijepo odjeknuti u hrvatskoj javnosti, jer su te riječi ne samo pune simpatija nego i nade za bolju budućnost Hrvatske, a posebno za to, što su to riječi čovjeka, koji je na takvom položaju da može biti vrlo dobro informiran.«

*

Takav stav prema slovačkim kvislinzima zauzima cjelokupna katolička štampa. Zagrebački »Katolički list«, koji nosi podnaslov »Crkveno pastoralni časopis«, u svom 5. broju od 30. I. 1940. na str. 57. donosi članak »Katolicizam i slovački nacionalsocijalizam« u kojem kaže:

»... U modernoj državi, koja prije svega ima pred očima dobro naroda, moraju crkva i država surađivati, da bi izbjegle sve konflikte i nesporazume. Tako to mora biti u Slovačkoj, gdje se je crkva, prema nauci Kristovoj, već trudila da uredi novi slovački život.

Gledanja Dr. Tuke upotpunjuju se formuliranjem jedne »pučke Slovačke«, koja je opet odobrena od predsjednika republike dra Josipa Tisoa. U nacionalsocijalističkom sistemu u Slovačkoj neće crkva biti progonjena. Progoni bi bili protiv načela nacionalsocijalizma. U Njemačkoj je pisao osnivač nacionalsocijalizma Adolf Hitler u svojoj knjizi »Mein Kampf«, da u redovima nacionalsocijalista može sjediti također uvjereni katolik pokraj uvjerenog protestanta, a da ne dođu u sukob sa svojim vjerskim naziranjem.«

*

Još prije njemačke okupacije naše zemlje katolička štampa neprestano pronalazi najljepše riječi za sve fašiste, narodne izdajice i kvinslinge. O njemačkom agentu i izdajici francuskog naroda Petainu sarajevski »Katolički tjednik« u broju 8 iz godine 1941. (dakle još prije njemačkog napada na Jugoslaviju) donosi veliki članak pod patetičnim naslovom »Petainova velika riječ«, u kojem kaže između ostaloga:

»... Petainu nitko ne može reći da nije objektivan, ili da to govori iz zlobe. Njegov je čitav život bio nesebična služba Francuskoj.«

Katolička štampa pozdravlja raspuštanje radničkih sindikata

Neobično značajan za fašistički proturadnički stav katoličke štampe je članak »Katoličkog tjednika« (Sarajevo) u broju 5 iz 1941. godine, u kojem pod nazivom »URS« (Ujedinjeni radnički sindikati) na prvoj strani pozdravlja rasturivanje i zabranu slobodnih radničkih sindikata. U članku se između ostaloga kaže:

»... URS je dugo vrijeme bio najjača sindikalna organizacija u čitavoj državi.

... URS je imao najviše radničkih povjerenika: on je pred radnicima fungirao kao radnički pokret »per eminentiam« i tako na njih vršio, — i u nekim katoličkim krajevima, — fascinantn utjecaj.

... Mi stoga odlučno pozdravljamo raspuštanje URS-a.«

*

Međutim, najbolje je okarakterizirala svoj način pisanja sama »Hrvatska straža« u članku objavljenom u broju 149 od 2. VII. 1939. godine, gdje na prvoj strani pod naslovom »Deset godina Hrvatske straže« sama daje sažeti pregled svog 10-godišnjeg djelovanja.

U članku se između ostaloga navodi:

»... Primjer naše uspješne kampanje jest borba »Hrvatske straže« protiv pučkofrontaštva.

... Poznato je i naše ustrajno i objektivno izvještavanje o Španjolskoj, tako da smo sa španjolske strane dobili priznanje, da posjedujemo bolji i efektiniji materijal od same redakcije poznatog španjolskog »Bulletin«.

*

Ovih nekoliko citata predstavljaju samo neznatan dio onoga čime je »Hrvatska straža« godinama punila svoje stupce.

Hvaleći neprekidno hrvatskom narodu fašistička naziranja i fašistička uređenja upravo onih država od kojih je hrvatski narod u historiji najviše pretrpio, a to su Njemačka i Italija, »Hrvatska straža« izravno je utirala put njemačkim i talijanskim osvajačima u našu zemlju.

Takva linija »Hrvatske straže« uživala je visoko pokroviteljstvo i blagonaklonost najvišeg katoličkog klera. I sam zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac podstrekavao je blagoslovom takvo pisanje »Hrvatske straže« i potpuno se solidarizirao s njim.

»Hrvatska straža« u svom broju od 1. I. 1942. na str. 7. donosi članak pod naslovom »Naši nadpastiri Hrvatskoj straži o Novoj Godini — izjava hrvatskog metropolite i zagrebačkog nadbiskupa«:

»Hrvatska Straža« stajala je uvijek na braniku vjerskih svetinja Hrvatskog naroda, bez kojih i sam narod ne znači ništa. Neka tim putem nastavi i dalje i u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Veće usluge svom narodu ne može učiniti, nego šireći i braneći načela, koja je Bog postavio kao temelj života pojedincima i narodima. Neka je u tom radu prati blagoslov božji...«

Izdanja katoličkih nakladnih društava vršeci fašističku propagandu pripremala su porobljavanje naše zemlje

Posebno mjesto u katoličkoj štampi i prije pada Jugoslavije zauzimala je izdavačka djelatnost.

U kom je pravcu usmjerena ta izdavačka djelatnost, najbolje ćemo vidjeti iz kratkog popisa jednog dijela brošura koje je štampalo izdavačko društvo »sv. Jeronima«:

SVIJET TRAZI VODE

KUDA SRLJA ČOVJEČANSTVO?

CRVENO SELO

SLUGE ANTIKRISTA

KADA ĆE BITI PROPAST SVIJETA?

ABESINIJA

ISTINA O ŠPANJOLSKOJ

SVJEDOČANSTVO O RUSIJI

Te brošure otvoreno se zalažu za fašistički sistem firera, veličaju španjolskog fašističkog vođu Franca, lažima zastrašuju narod od istinske demokracije, kleveću Sovjetski Savez i borce za slobodu i napredak, opravdavaju talijansko porobljavanje Abesinije i t. d., a to sve u cilju propagande fašizma, pripremanja okupacije zemlje i porobljavanja našeg naroda.

Hrvatsko akademsko katoličko društvo »Domagoj«, kojemu smo ustaško djelovanje već prije upoznali, izdalo je od 1934. god. pa do okupacije naše zemlje seriju brošura pod zvučnim imenom »Moderna socijalna knjižnica« odnosno »Moderna socijalna kronika«. Evo nekoliko naslova tih brošura:

ŠPANJOLSKA U KRVI I PLAMENU

NOVA ŠPANJOLSKA — Značenje građanskog rata (sa slikom Franca na naslovnoj strani)

NOVI RAT RUSIJE I JAPANA

TKO VLADA U RUSIJI? ŽIDOV!

UKRAJINA U PANDŽAMA ZVIJERI

SELO U RUSIJI

MARX I HRVATI

ZAŠTO U NJEMAČKOJ PROGONE ŽIDOVE?

Kao primjer citiramo brošuru »Zašto u Njemačkoj progone Židove?«, u kojoj se opravdavaju rasistički progoni Židova u Hitlerovoj Njemačkoj. U zadnjem stavku te brošure (na 32. str.) doslovce se kaže:

»To su one mjere, koje mogu i moraju i Nijemci poduzeti na svoju obranu... Sjetimo se da su ljudi sa slabim ili krivim kršćanskim osjećajima otvorili i otvaraju vrata židovskoj prevlasti u Njemačkoj...«

Ove brošure prodavale su se uz minimalnu cijenu od din. 1—3, u svrhu da populariziraju fašizam i fašističke režime.

Na objavljenju fotografiji donosimo osam naslovnih strana brošura koje je izdalo djelomice Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, a djelomice Moderna socijalna kronika i Knjižnica hrvatskog akademskog katoličkog društva »Domagoj«.

Naravno da ni takav rad Društva sv. Jeronima i ostalih katoličkih nakladnika nije ostao bez »pastirskog blagoslova« nadbiskupa Stepinca.

Zagrebački »Katolički list« u 10. broju od 6. III. 1941. na 116. str. donosi izvještaj pod naslovom »S ovogodišnje skupštine Društva sv. Jeronima«, gdje između ostaloga piše:

»...Nazočnost preuz. g. nadbiskupa dra Alojzija Stepinca, pokrovitelja Društva sv. Jeronima, na ovogodišnjoj skupštini jasno je svjedočila, koliko naš nadpastir cijeni Društvo sv. Jeronima i koliku mu daje važnost u hrvatskom

Slike naslovnih strana nekih brošura u izdanju »Hrvatskog književnog društva sv. Jeronima«, »Moderne socijalne kronike« i »Knjižnice Hrv. akademskog katoličkog društva Domagoj«

kulturnom životu uopće, a katoličkom napose. A i to što je preuzv. g. dr. Lach i kao biskup ostao član odbora Društva sv. Jeronima, svjedoči o važnosti koju i on kao desna ruka preuzv. nadbiskupa daje toj našoj velikoj ustanovi. Neka to bude najbolji primjer, kakvo zanimanje treba svi svećenici i katolički laici da pokazuju za Društvo sv. Jeronima. Nadaймо se, da će to ubuduće i biti u mnogo većoj mjeri nego do sada.«

Dodajmo da se na kraju svake knjižice »Jeronimskog svijetla« nalazi odštampano: »S dopuštenjem duhovne oblasti nadbiskupije zagrebačke br. .... od ....«

Jedan od najpoznatijih fašista-svećenika bio je Kerubin Šegvić. On je godinama izdavao profašistički list »Hrvatska smotra«. Pečat pisanju tog lista davali su Šegvićevi saradnici Vilko Rieger (kasniji šef »ureda za promičbu« biv. NDH), dr. Mile Budak, dr. Stjepan Buć, dr. Rudolf Horvat i ostali, svi redom kasniji istaknuti ustaški funkcioneri i sluge njemačkog okupatora.

Sam Kerubin Šegvić »proslavio« se svojom »teorijom« o gotskom porijeklu Hrvata, koju je razvio u knjizi izdanoj na talijanskom jeziku »*Le origini gotiche dei Croati*«. U toj knjizi Kerubin Šegvić trudi se da dokaže kako Hrvati nisu slavenskog nego gotskog porijekla.

U svom preslušavanju kod istražnih vlasti 16. VI. 1945. između ostalog kaže doslovce ovo:

»... Ja sam se bavio proučavanjem historije i arheologije, pa sam na osnovu znanstvenog istraživanja došao do zaključka da Hrvati potječu od Gota... Dr. Stjepan Buć uzeo je ovu ideju od mene i obradio ju s nekim izmjenama. 18. travnja 1941. na poziv Pavelića otišao sam k njemu na Markov Trg i tu sam se s njime pozdravio i poljubio, a on mi je rekao, da, kada se prilike srede, da ćemo se češće vidjeti, također mi je rekao da mu je moje djelo o gotskom porijeklu Hrvata dalo jakog poticaja za daljni rad.«

II. PERIOD

**ZLOČINI JEDNOG DIJELA
KATOLIČKOG KLEREA
ZA VRIJEME OKUPACIJE**

UČEŠĆE KATOLIČKOG KLERA U IZDAJI DOMOVINE I POTPORA KOJU JE DAO USTAŠAMA U ZAUZIMANJU VLASTI

Dne 6. IV. 1941. godine fašistička Njemačka podlo napada Jugoslaviju. Njemačka vojska brzo napreduje i 10. IV. ulazi u Zagreb. Narodu izvan Zagreba saopćeno je putem radija da se odmah obrati na župske urede, gdje će dobiti upute što će dalje raditi.

Pavelić se još uvijek nalazi u Italiji. Njemačka traži brzo uspostavljanje vlasti. Jugoslavenska vojska još predstavlja opasnost, jer su vojnici naoružani. Razoružavanje jugoslavenske vojske treba da izvrše ustaše svi u svojim mjestima prema već ranije dobivenim uputama. Među ostalim ustašama koji su razoružavali jugoslavenske vojnike bio je velik broj svećenika koji su organizirali i rukovodili razoružavanjem jugoslavenske vojske.

»Hrvatski narod« br. 1091 od 25. VII. 1944. god. donosi članak o don Iliji Tomasu, svećeniku, pod naslovom: »Župnik s Neretve«, što ga je napisao svećenik Eugen Beluhan:

»... Zato se radosna srдца prihvaća baš ustaške ideje i već 1937. godine vidimo ga kao zakletog ustašu u jeku rada, napora i borbe.

... Radi zajedno sa svojim susjedom s druge strane Neretve s župnikom iz Studenca — Don Jurom Vrdoljakom-Biščevićem... Nije izgleda poznato, da oni već 8. travnja 1941. godine proglašuju Nezavisnu Državu Hrvatsku... Što god vojske naleti kroz Čatlinu oni razoružavaju, što više zarobe jedan top, a vojnici Hrvati sami dolaze kao pojačanje. Tako su oni odijeljeni od svijeta i opkoljeni od srpske vojske izdržali u neprestanim opasnostima u borbama sve do 20. travnja. Onda istom dođoše Niemci, koji im pružiše pomoć... Ne dugo iza toga imenovan je Don Ilija za glavnog ustaškog povjerenika za cijeli onaj kraj.«

»Hrvatski narod« broj 1051. str. 3. od lipnja 1944. godine donosi članak o kapelanu Ivanu Miletiću pod naslovom »Župnik s Drine«, što ga je napisao svećenik Eugen Beluhan:

»Kao svećenik najprije je duhovni pomoćnik u Derventi, a onda vojni svećenik u vojsci, gdje svojim radom pomaže rasulo »jugoslavenske vojske« za vrijeme prevrata. Nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske, povjerena mu je jedna od najvećih i najtežih župa, koja se proteže kroz 4 biskupije, i to župa Višegrad.

S ustaškim logornikom Ivanom Krilićem radi zajedno; gdje ne može jedan, može drugi, tako se oni u svemu slažu, u svemu potpomažu.«

U »Nedjelji«, tjedniku za katolički rad, od 22. juna 1941. godine nalazi se članak »Zadnji trzaji Jugoslavije na Pagu«. Opisuje se razoružavanje jugoslavenske vojske na Pagu, gdje je najveću ulogu odigrao tamošnji župnik. U tome članku se kaže:

»Izlazio sam iz crkve, a mladi neki potporučnik s nekim osjećajima simpatije pozdravlja. Malo kasnije smo se upoznali. To je bio gospodin Oršanić i bilo je dovoljno ovo prezime (mislio sam u prvi čas, da je to brat profesora i ministra Ivana Oršanića, dok su samo u dalekoj rodbinskoj vezi), da se odmah najsrdačnije sprijateljimo. Od tada naši su sastanci bili u mojoj kući do kasne noći ...

... Ustaški su oficiri bili: Oršanić, Rukavina, Pavičić, Grandovec, Jergović. Jedan od njih je imao u kovčegu tajni radio-aparat, da sluša naloge Poglavnika i ustaša iz inozemstva. Gospođa Tina Kustić, oduševljena pristalica našeg pokreta, velikodušno je cijeli dan bila na radio-aparatu i javila meni sve vijesti koje sam često i osobno slušao, izbjegavajući opasne žandare i srpske oficire, kojima sam bio sumnjiv. Kasno u noći sastali bi se kod mene mladi Hrvati-ustaše i pratili tako razvitak događaja. Velečasni Stipanov iz Vlasica na Pagu, slušao bi također radio vijesti i na biciklu obavještavao oficire i vojsku. Tako novi događaji našli su nas spremne i oduševljene... Stupilo se u vezu sa Senjom i ustaški stan je imenovao za komandanta Paga gosp. Jergovića ...

... Okolo pol noći eto k meni potporučnik Oršanić i moli me da uzmem karabinku kao najstariji hrvatski časnik i da nađem još 8 omladinaca, da zarobimo srpske časnike, žandare i finance.«

*

»Za Dom« ustaški časopis br. 1 od aprila mjeseca 1941. godine donosi slijedeće:

»Drugi cpet svećenik udruživši se sa dvojicom financijskih stražara zarobio je dva generala i 40 oficira, a jedan franjevac uz pomoć nekolicine mladića razoružao je cijelu srpsku četu.«

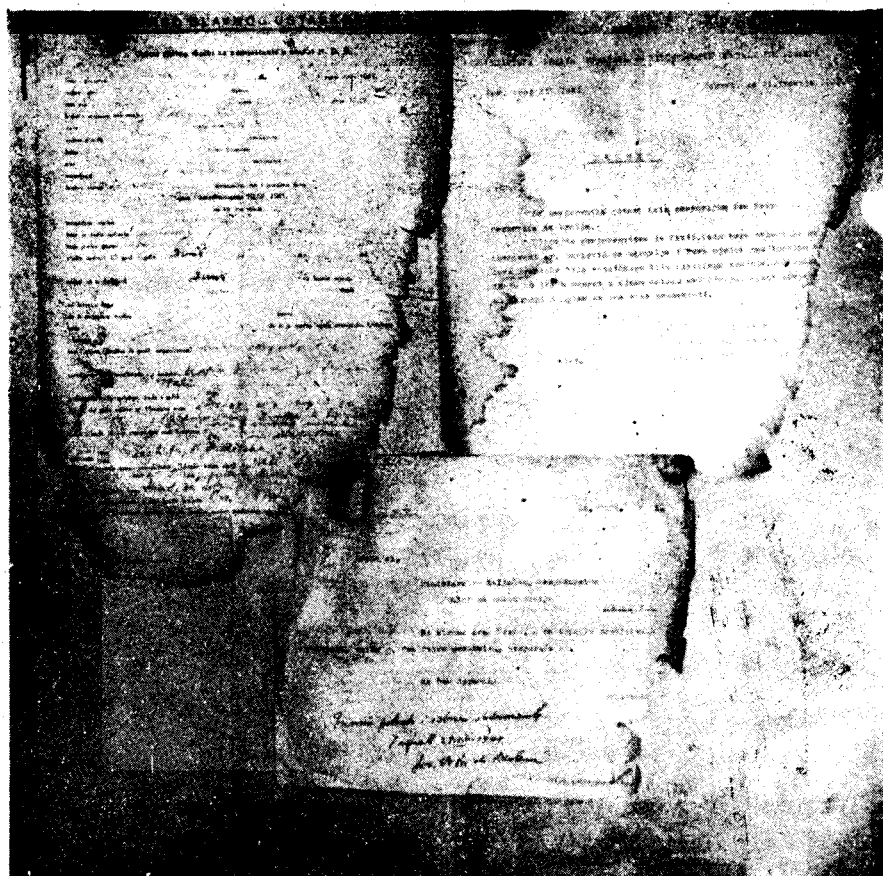
Sve su to prve ustaške vijesti o podvizima njihovih vjernih, još za vrijeme Jugoslavije, zakletih ustaša-svećenika.

Župnik Berković ustaški povjerenik za kotar Knin

U svojoj molbi »Ministarstvu seljačkog gospodarstva« od 7. V. 1942. godine Pov. br. 638 fra Petar dr. Berković, župnik iz Drniša, koga smo već citirali i koji se hvali da je njegov župni stan bio ustaški stan, o svojim zaslugama za ustaški pokret piše ovo:

»...Prije prevrata i ustanka bio sam ustaški povjerenik i državni povjerenik, te sam preuzeo cijelu vlast i civilnu i vojnu i razoružao sa ustašama cijelu diviziju ...«

(Akt Komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača broj F. 4502/I.)

Dokumenti o ustaškoj djelatnosti župnika Berkovića

Da je fra Petar dr. Berković aktivno sudjelovao u preuzimanju vojne i civilne vlasti i razoružavanju jugoslavenske vojske vidi se također iz ovoga dokumenta:

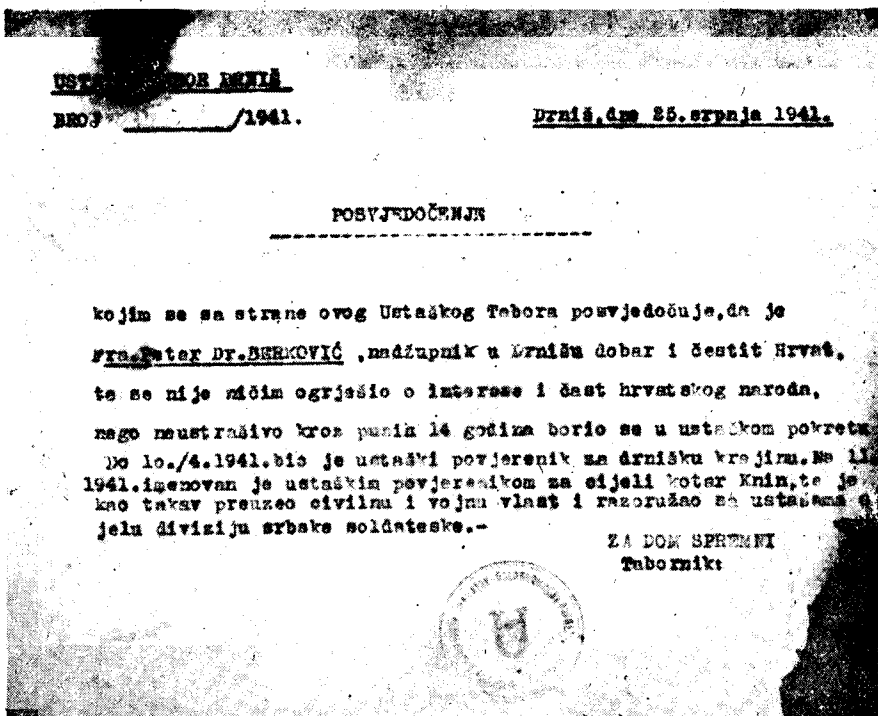
(Prijepis dokumenata sa str. 44)

Drniš, dne 25. srpnja 1941.

POSVJEDOČENJE

kojim se sa strane ovog Ustaškog Tabora posvjedočuje, da je Fra Petar Dr. BERKOVIC, nadžupnik u Drnišu dobar i čestit Hrvat, te se nije ničim ogrješio o interese i čast hrvatskog naroda; nego neustrašivo kroz punih 14 godina borio se u ustaškom pokretu. Do 10./4. 1941. bio je ustaški povjerenik za drnišku krajinu. Na 11./ 1941. imenovan je ustaškim povjerenikom za cijeli kotar Knin, te je kao takav preuzeo civilnu i vojnu vlast i razoružao sa ustašama cijelu diviziju srbske soldateske. —

ZA DOM SPREMNI
Tabornik:

Dokument koji potvrđuje ustašku djelatnost Berkovića

Po izvratku iz zapisnika fra *Velimira Šimića*, svećenika iz Bukovice, kotar Duvno, vidi se da je sudjelovao u razoružavanju jugoslavenskih vojnika, te da je trojici vojnika oduzeo puške. U svojoj izjavi fra Šimić kaže:

»... Jesam! 1941. godine, kada je bilo rasulo jugoslavenske vojske, tada sam ja uzeo tri puške od vojnika. Kada sam prvi put bježao ispred partizana, dvije sam dao seljacima, a sa trećom sam se sam služio, odnosno nosio sam je sa sobom. Osim toga imao sam i dvije lovačke puške, koje sam zapakovane ponio sa sobom u Široki Brijeg. Pištolj kojega sam imao nosio sam uz se. To mi je sve ostalo u Širokom Brijegu.«

*

»Hrvatski narod« od 4. VI. 1941. godine br. 110 strana 13. u već citiranom članku »Ustaška borba na Širokom Brijegu« donosi opis rada franjevca dr. *Radoslava Glavaša* na slabljenju obrambene snage jugoslavenske vojske u času njemačke invazije i neposredno prije nje:

»... Poslije toga počela se razvijati prava borba na život i smrt... Stvo-
ren je i nacrt za sprečavanje jugoslavenske mobilizacije. Tako je dočekan
i povijesni dan 10. travnja, pa su ustaše u noći između 10. i 11. razoružali
mjesno oružništvo i zauzeli poštu...«

Katolički svećenik *Ante Klarić-Tepeluk* iz sela Tramošnice, srez Gradačac, bio je ustaški tabornik i učestvovao u razoružavanju jugoslavenske vojske.

Izjave za njega dali su ovi svjedoci: *Dujković Pero* iz sela Obudovca, *Lucić Ante* iz Domaljevca, *Ivkić Marijan* iz sela Turića, *Martić Čedomir* iz Gornje Tramošnice, *Čavarović Marko* iz Gornje Tramošnice, *Đurković Jelena* iz Domaljevca, *Zolić Ivo* iz Domaljevca i *Đurković Pavao* iz Domaljevca.

*

Fra *Karlo Grbovac*, svećenik iz kotara Duvno zajedno s ustaškim emigrantom *Kapulicom Matom* i *Bošković Matom* radio je za vrijeme sloma Jugoslavije na organiziranju zaštite, koja je razoružavala jugoslavenske vojnike. Osnutkom NDH postavljen je za ustaškog povjerenika u župi.

*

Fra *Emanuel Rajić*, svećenik iz Gornjeg Vakufa, sudjelovao je u razoružavanju jugoslavenskih oficira i vojnika i uspostavio ustašku vlast u Gornjem Vakufu. Vršio je dužnost tabornika i organizirao prvu ustašku jedinicu u Gornjem Vakufu.

Već ovih nekoliko primjera u dovoljnoj mjeri osvjetljuje ulogu jednog dijela klera u razoružavanju jugoslavenske vojske za račun okupatora, iako time još ni izdaleka nije iscrpljen broj svećenika koji su u tome sudjelovali.

*

Dok ustaška vlast u Hrvatskoj još nije bila uspostavljena, okupator forsira da mu je ustaše što prije organiziraju. Među prvim ustaškim funkcionerima vidimo i veliki broj svećenika kao prve tabornike, logornike, kotarske i državne povjerenike. Svi su se oni istakli ustaškim radom još za vrijeme Jugoslavije, a pogotovo u slomu Jugoslavije razoružavajući jugoslavensku vojsku. Logično je da takovi preuzimlju u svoje ruke političku i civilnu vlast.

Evo nekoliko primjera:

Dragutin Marjanović, kapelan u Sl. Brodu, dao je ustaškim funkcionerima obilje dokaza da je njihov najodaniji i najagilniji saradnik na poslu ustaške strahovlade, i to odmah u prvim danima ustaškog režima nakon sloma Jugoslavije.

Iz zapisnika *dr. Branka Stefanovića*, koji se nalazi u arhivu Komesarijata za izbeglice u Beogradu V, *XLIII, broj 4326*, vidimo ovo:

»Kritičnih dana mjeseca aprila 1941. godine vršio je *Dragutin Marjanović* »policijska isledivanja« u gradskoj policiji za stolom šefa policije. Svi su imali dojam da je u kapelana *Marjanovića* bila skoncentrirana sva ustaška vlast. *Dr. Štefanović* bio je prisutan u policiji, kada je došla jedna deputacija iz Stup Slatinika pod vodstvom *Martinovića*, predsjednika HSS, i izvijestila kapelana, da je u njihovu selu pobijeno 20 Srba. Kada su mu to saopćili, kapelan je upao u riječ: »Zar samo 20!«, na to su izaslanici odgovorili: »Ne brinite, bit će ih još!« Kasnije je zamijenio kapelana na toj dužnosti šef policije *Kalačević*.«

»Hrvatski narod« od 1941. godine donosi interview svoga dopisnika sa već spomenutim župnikom *Branimirom Župančićem* iz Bosanske Gradiške. U članku se, pored ostaloga, iznose zasluge župnika za ustaštvo i za preuzimanje vlasti po ustašama u Bos. Gradiški:

»Bos. Gradiška je pri osnutku Nezavisne Države Hrvatske također odigrala vidnu ulogu. Šaka Hrvata našla se brzo na okupu spremna da preuzme vlast, tako da nije došlo ni do najmanjeg okršaja ili sukoba. Osobitih zasluga oko održavanja visoke svijesti našeg hrvatskog i muslimanskog življa imade mjesni župnik gosp. *Župančić*. Bos. Gradiška, ovo malo hrvatsko gnijezdo zahvaljujući nastojanjima župnika okuplja se u Hrvatskom domu, gdje su dolazili na dogovore kako će što raditi i učiniti.«

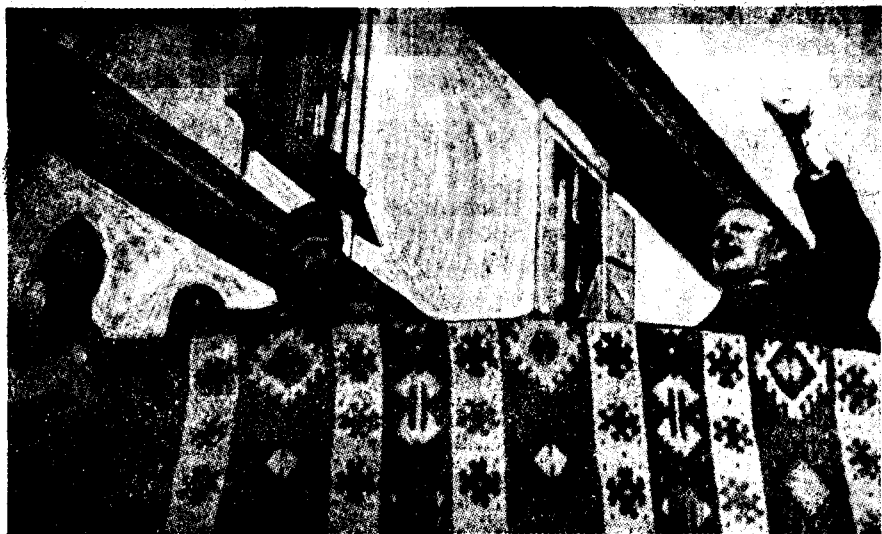
*

Mikan Ivan, župnik i kanonik u Ogulinu, organizator ustaške vlasti u Ogulinu, na dan proglašenja NDH 10. IV. 1941. godine pripremio je zbor na kojem je veličao uspostavu NDH, te govorio o dolasku u zemlju ustaša i njihovih saveznika njemačkih okupatora.

Dne 13. IV. 1941. godine prolazio je *Pavelić* kroz Ogulin na putu za Zagreb. *Mikan* je organizirao svečani zbor, na kojem je održao govor. Uz ostalo izjavio je, da će »sada biti čišćenja« i završio: »Bjež'te psine preko Drine«. Iza njega je govorio *Pavelić*.

Župnik *Mikan*, kapelan *Petranović Dragan* i *Pavelić* na govorničkoj tribini u Ogulinu 13. IV. 1941. god.

Župnik Ivan Mikan govori na ustaškom zboru u Ogulinu 13. IV. 1941.
Do njega je Pavelić.

»Nova Hrvatska« od 1. VI. 1941. godine donosi već citirani (str. 8.) članak o Ivanu Mikanu, župniku, pod naslovom: »Smrt čeličnog Hrvata, začastnog kanonika Ivana Mikana«. U članku se navodi:

»... Čim je došao u Ogulin, nastavlja Mikan svoj nacionalno politički rad u ustaškom duhu. Drži sastanke, viećanja i dogovore, te zapriše ustaše. S dr. Lovrom Sušićem, ministrom postrojnikom i Juricom Markovićem, velikim županom pripravlja duhove na uspostavu nezavisnosti Hrvatske...«

*

Petranović Dragan, kapelan iz Ogulina, saraduje zajedno s Ivanom Mikanom, župnikom. Radi svojih zasluga za ustaški pokret postavljen je za pobočnika logornika.

*

»Novi list« br. 34. od 1. jula 1941. god. donosi odredbu »glavnog ustaškog stana« kojom se za tabornika ustaškog tabora u Jaski postavlja fra *Didak Čorić*, za logornika kotara Dvor na Uni ustaša *Ante Đurić*, župnik sela Divuše, za pobočnika ustaškog logora za kotar Ogulin *Dragan Petranović*, kateketa u Ogulinu.

U istom listu br. 44 od 12. jula 1941. godine postavljen je za logornog pobočnika logora Žepče *Stjepan Lukić*, župnik.

*

Gecina Martin, župnik iz Rečice, kotar Karlovac, osnutkom NDH postavljen je za ustaškog tabornika općine Rečica.

Župnik u Gornjoj Zenici Milivoj Čekada bio je prvi organizator ustaške vlasti, pa je stoga i postavljen za ustaškog povjerenika. On je sa zeničkim ustašama u državnim nadležnostima proveo sva smjenjivanja.

Župnik Kamber — ustaški povjerenik za kotar Doboj

Dr. Dragutin Kamber, župnik iz Doboja, zbog svojih zasluga za ustašku terorističku organizaciju postavljen je za ustaškog kotarskog povjerenika za kotar Doboj. U svojim rukama držao je svu političku i građansku vlast. Izdavao je naloge policiji za pretrese, imenovao činovnike. Samog sebe imenovao je u ime ustaškog stana u Doboju za povjerenika u ustaškom magazinu, koji je prije bio vlasništvo židova trgovaca braće Pesah.

Ustaški Stan u Doboju.

Broj: 832/41.

Gospodin: Dr. Dragutin Kamber,

D o b o j .

Za Ustaški Magazin / bivša radnja Braće Pesah / imenuje se odbor od 4. lica i to: Dr. Dragutin Kamber, Hakija Krdžalić, Ahmet Sefić i Stjepan Berlanda. Dužnost je odbora da provede organizaciju posla i bdi je nad ispravnim radom. O čemu Vas obavještavamo.

Doboj, dne 14. svibnja 1941

Kot. Povjerenik:

Dokumenat kojim župnik Kamber sam sebe imenuje ustaškim povjerenikom za opljačkanu židovsku imovinu

Ustaški Stan u Doboju.

Broj: 832/41.

Gospodin: Dr. Dragutin Kamber,

D o b o j

Za Ustaški Magazin (bivša radnja Braće Pesah) imenuje se odbor od 4. lica i to: Dr. Dragutin Kamber, Hakija Krdžalić, Ahmet Sefić i Stjepan Berlanda. Dužnost je odbora da provede organizaciju posla i bdi je nad ispravnim radom. O čemu Vas obavještavamo. Doboj, dne 14. svibnja 1941.

Kot. Povjerenik:
Dr. Kamber

07

Policiji - Doboju

Da se telefonira u
 Brest i da se pronađe
 u ulazu Kosa Gajric
 da potom i da se pregleda
 šta non de...
 i dragocjenost...
 spisi da se...
 Kamber

Dragi naš POGLAVNIČE!

Toliko se divim temeljnim potezima Vaše politike u ovim prvim danima uakrsnice Hrvatake, da ne mogu, a da Vam to ne kažem.

Naročito smatram vrlo mudrim i dalekovidnim gestama biranje središta državnog u Bosni i biranje talijanskog pripraga za našu granicu najdražoj strani naše Države Hrvatake pokazuje i Vašu osobnu moralnu valjost, da se odričete jednog čreva koji je trebao da okiti Vašu osobu, sato jer je to bilo na vedu koriet Države. Hvala Vam! Mnogo nas ipak ima koji to vidimo i shvaćamo.

Ja bih bio slobodan izneti jednu malu sugestiju. U ovom je: Bosna je bila sadnji oblik samostalne hrvatake Države. Njezina kraljica Katarina umrla je u Rimu i ostavila Fapi u adrboličku baštinu ali u realnu brigu bosanska kraljevstva i kruna. U svojoj jubilejskoj godini bilo bi dobro da se sveti Otac zagovori da javnim aktom tu krunu uspostavi i pridruži je Žvozi-mirovoj.

A Jajce je bilo kraljevski grad. A njegova romantika, njegova sličnost sa Fivolijem i blizina sa budućim aradištam u Banjoj Luci činila bi od njega i sada idealnu kraljevsku rezidenciju.

Pa tamo je još uvijek neoštećen izvoni izpesantne Kraljevske crkve svetog Luke. Braća Hrvati muslimani neće bez sumnje ništa imati protiv da se ta crkva obnovi - jer je u posjedu Vakafa. To bi trebalo da bude kraljevska crkva.

Ja neću duljiti. Misao je tu. Možda ste i Vi već prije mislili. ~~U~~ Vaša volja - i bude tako. Ja Vas još jedanput pozdravljam u dubokom poštovanju i sa istinskom sahrvalnošću!

Z a D o m S p r e m n i Ć

Doboju, 6/VI.1941.

Župnik i sa sada kot. povjerenik

Doboju.
 Kamber

Gore: Župnik Kamber izdao nalog za pljačku. Dolje: Pismo Kambera Paveliću

(Prijepis dokumenata sa str. 49)

Policiji — Dobož

Da se telefonira u Brod i da se pronađe u vlaku Koka Gajić sa ženom Natom Filipović i da se pregleda šta nosi sa sobom i ako su pare ili dragocijenosti ili neki važni spisi da se zaplijene.

Dragi naš **POGLAVNIČE!**

Toliko se divim temeljnim potezima Vaše politike u ovim prvim danima uskr-snule Hrvatske, da ne mogu, a da Vam to ne kažem.

Naročito smatram vrlo mudrim i dalekovidnim gestama biranje središta državnog u Bosni i biranje talijanskog princa za hrvatskog kralja. Ova druga činjenica pored mudrosti i brige za našu granicu najdražoj strani naše Države Hrvatske pokazuje i Vašu osobno moralnu veličinu, da se odričete jednog uresa koji je trebao da okiti Vašu osobu, zato jer je to bilo na veću korist Države. Hvala Vam! Mnogo nas ipak ima koji to vidimo i shvaćamo.

Ja bih bio slobodan iznjeti jednu malu sugestiju. U ovom je:

Bosna je bila zadnji oblik samostalne hrvatske Države. Njezina kraljica Katarina umrla je u Rimu i ostavila Papi u simboličku baštinu ali u realnu brigu bosansko kraljevstvo i krunu. U ovoj svetoj jubilejskoj godini bilo bi dobro da se sveti Otac nagovori da javnim aktom tu krunu uspostavi i pridruži je Zvonimirovoj.

A Jajce je bilo kraljevski grad. A njegova romantika, njegova sličnost sa Tivolijem i blizina sa budućim središtem u Banjoj Luci činila bi od njega i sada idealnu kraljevsku rezidenciju...

Dr. Kamber

NEZAVISNA SLOBODNA DRŽAVA

Hrvatska

USTAŠKE STOŽER ZA BOSANSKU HRVATSKU

D O B O J

Bh. 102/47

Ustaša . Jesip Dvoržak,

D o b o j

U ime Stožernika Bosanske Hrvatske imenujem Vas za činovnika Ustaškog Stana u Dobeju stin da izvršite dužnost blagajnika Ustaškog stana i referenta za prehranu, kao mjesečni honorar odredjujem Vam DIN. 1200.

ZA DOM SPREJNI !

u Dobeju 24 travnja 1941

USTAŠKI POVJERENIK STOŽERA
Bos. Hrvatske za kotar Dobož

Dr. Kamber

Kamber organizira ustašku vlast

U času sloma Jugoslavije katoličke organizacije i društva odigrale su također važnu ulogu. Velik broj članova tih organizacija bio je ujedno tijesno vezan s ustaškom organizacijom, pa su u času okupacije aktivno nastupili u razoružavanju jugoslavenske vojske i uspostavljanju ustaške vlasti.

Katoličke organizacije oduševljeno pozdravljaju osnutak NDH i obećavaju Paveliću svoju suradnju.

»Nedjelja« od 27. IV. 1941. godine broj 15 strana 2. donosi članak »Križari pozdravljaju državu Hrvatsku i Poglavnika«. U članku se pored ostalog kaže:

»Veliko Križarsko Bratstvo uputilo je preko ustaškog vojnog svećenika dr. Ive Guberine i vlč. gg. Cvitanovića i Vitezića, ovaj pozdrav Poglavniku: »Neopisivo nam je veselje i sreća, što ispred Velikog Križarskog Bratstva i cijele Križarske organizacije možemo pozdraviti Poglavnika našeg, osloboditelja Hrvatskog naroda, osnivača i poglavara Nezavisne Države Hrvatske.

Naši članovi, vođeni svojom lozinkom »Žrtva, Euharistija i Apostolat« nisu se bojali poteškoća, na pričesnoj klupi tražili su nebesku okrepu, a u narodu bili su apostoli naših vjernih i narodnih svetinja. Odgojeni u duhu katoličkog radikalizma, koji u načelima ne pozna kompromisa, oni nisu poznavali popuštanja ni u programu hrvatskog nacionalizma. Poglavniče! Križari Vas pozdravljaju i izjavljuju Vam svoju veliku ljubav i odanost...«

Bog živi! Za Dom spremni!

Generalni duhovnik: Dr. Milan Beluhan«

*

»Nedjelja« od 18. maja 1941. godine broj 19, strana 1. donosi zahvalu »poglavnika« na čestitci »velikog križarskog bratstva«, koja glasi:

»Poglavnik dr. Ante Pavelić — suveren Nezavisne Države Hrvatske uputio je ovu zahvalu Predsjedništvu Velikog Križarskog Bratstva:

Članstvu Velikog Križarskog Bratstva.

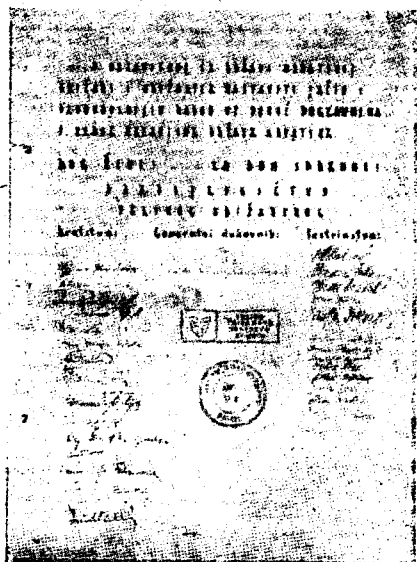
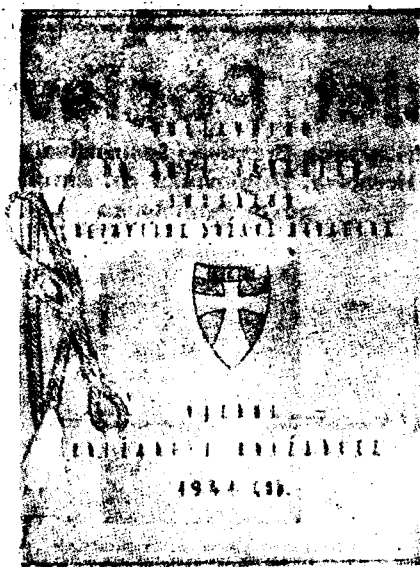
Vaša pažnja i srdačna čestitka prigodom uspostave Nezavisne Hrvatske Poglavniku je osobito mila, pa Vam se najljepše zahvaljuje.

Neka Svevišnji blagoslovi veliko djelo i usliša Vaše želje za dobro naroda i Države...«

*

Ni ostala katolička društva ne zaostaju za »Velikim križarskim bratstvom«, pa tako i H. K. A. D. »Domagoj« šalje »poglavniku« brzojavne pozdrave o čemu »Hrvatski narod« 1941. g. br. 67 strana 11. donosi:

»Ponosni činjenicom da su iz redova tog pokreta proizašli mnogi iskreni i oduševljeni borci za ... ostvarenje njegove Nezavisne Države, od kojih brojni i u ovim historijskim časovima surađuju kod Vašeg oslobodilačkog i stvaralačkog rada, izričemo neograničenu odanost i vjernost Državi Hrvatskoj.«

Spomenica koju su »križari« i »križarice« predali Paveliću 1941. g.

Nedugo iza pozdravnog brzojava kojeg su uputili »poglavniku« predstavnicima »Velikog križarskog bratstva« i »sestrinstva« posjetili su »poglavnika«, kako bi mu i lično mogli izraziti svoju vjernost i staviti mu se u službu.

O tome »Nedjelja« tjednik za katolički rad od 29. juna 1941. godine piše ovako:

»U četvrtak dne 19. lipnja o. g. u pol tri sata poslije podne posjetili su članovi vodstva križarske organizacije Suverena Nezavisne Države Hrvatske, Poglavnika dr. Antu Pavelića. Izaslanstvo je predvodio generalni duhovnik križarske i križaričke organizacije Msgr. dr. Milan Beluhan. U njegovoj pratnji nalazili su se križarski duhovnici.

Poglavniče!

Naš predsjednik dr. Felix Niedzielski nalazi se već dulje vremena na ustaškoj dužnosti u Bosni, te dozvolite da Vas, kao podpredsjednik V. K. B-a pozdravim u ime Križara i Križarica.

Htjeli bismo Vam reći, Poglavniče, da se na tisuće i tisuće ruku sklapalo, koljena prigibalo pred licem Božjim u molitvama za uspjeh Vaše borbe i nastojanja za pobjedu Hrvatske, za Vaš što skoriji dolazak. I — dodoste nam! Mi smo i sretni i ponosni, da Vas je odmah na prvom koraku, na pobjedonosnom povratku, za stolom u Vrbovskom dvorila naša jedna sestra Križarica.

Poglavniče! Hrvatski Križari i Križarice, eto, rekoše Vam svoje želje i ambicije. Rekoše Vam, kako su Vam zahvalni, do smrti zahvalni i ne žele ništa drugo, nego da Vam tu svoju zahvalnost dokažu djelom i radom.

Dozvolite da Vas pozdravimo našim križarskim pozdravom Bog živi! (Svi prisutni pozdravljaju Bog živi). Dozvolite da Vam kažemo, kako smo svi, do jednoga u svakom času, u svakoj prilici i pod svim okolnostima: Za dom (svi prisutni pozdravljaju uzdignutom desnom rukom i gromko kliču: — Spremni!)

Iza toga je sestra Ivka Špes predala Poglavniku vrlo ukusno izrađenu spomenicu, koju je Poglavnik sa zadovoljstvom primio.

Na to je uzeo riječ Poglavnik dr. Ante Pavelić i održao vrlo značajan govor.«

ULOGA KATOLIČKOG KLERA U MASOVNOM PREKRŠTAVANJU SRBA I U RASPIRIVANJU BRATO- UBILAČKE, VJERSKE I NACIONALNE MRŽNJE

Među najsravnije stranice ustaškog djelovanja jednog dijela katoličkog klera spada masovno i prisilno prevođenje srpskog naroda na katoličku vjeru.

Čim je došao u zemlju, okupator je svim silama nastojao raspirati bratoubilačku borbu između hrvatskog i srpskog naroda da bi i jedne i druge mogao lakše porobiti i istrebljivati. Jedan od načina za postizavanje tog cilja, uz otvoreno masovno ubijanje, bilo je i nasilno prekrštavanje Srba koje su provodili ustaše uz najuže učestvovanje jednog dijela katoličkog klera. Nepobitna je činjenica da zločin nasilnog prekrštavanja Srba ne bi mogao biti izvršen da se jedan dio katoličkog svećenstva pri tome nije svesrdno angažirao. Tko je imao više udjela u ovom zločinu, ustaše koji su klali, ili svećenici koji su prijetili, nagovarali i blagosiljali? Uostalom, na to pitanje nije potrebno odgovoriti. Ustaše su svoja zločinstva krili pod firmom vjernosti i odanosti katoličkoj crkvi, a mnogi su katolički svećenici sami bili ustaše i koristili su plodove ustaških zločina.

O načinu kako je vršeno prevođenje Srba i po direktivama koje su u tom pravcu davane proizlazi da su se ustaški nastrojeni katolički svećenici u svemu složili s vodstvom ustaškog režima, što više, oni su u svoje ruke preuzeli svu inicijativu oko »prekrštavanja« Srba služeći se pri tome ustaškim terorističkim aparatom kao sredstvom prisiljavanja.

Za učestvovanje svećenika kod nasilnog prekrštavanja Srba na teritoriji pojedine biskupije, uglavnom su odgovorni biskupi. Bilo je slučajeva da je protiv volje svećenika biskup dekretirao neke svoje mlađe svećenike da moraju ići kao »misionari« u pravoslavna sela i na brzu ruku obaviti obuku i sam prijelaz na rimo-katoličku vjeru.

Profesor bogoslovije dr. Đuka Marić daje izjavu o svom biskupu, u kojoj između ostaloga kaže:

»... ja sam zajedno sa svojim prijateljem i kolegom rimskim studentom Stjepanom Bogutovcem bio primoran od svoga biskupa Akšamovića da idem kao misionar u pravoslavna mjesta Paučje i Čenkovo da ondje obavim obuku i obred prijelaza svih stanovnika toga mjesta u roku od jednog tjedna...«

U službenom aktu Biskupskog ordinarijata broj 848/42 od 14. II. 1942. dakovačke biskupije, upućenom župskom uredu Vukovar, daju se uputstva za pretvaranje pravoslavnih crkava u katoličke:

Biskupski Ordinarijat

Đakovo

Đakovo, 14. II. 1942.

Broj 848/42.

Predmet: Oci misionari određeni za kotar Vukovar ovlaštteni su u sporazumu s nadležnim župskim uredom da prilagode grko-istočne crkve za katoličke obrede.

Velečasni

Rkt. Župski Ured

Vukovar

Budući ni u jednom selu za koje su poslani oci »misionari« u vukovarski kotar ne postoji katolička crkva niti ima ikakvih liturgijskih crkvenih stvari, to se ovlašćuju oci »misionari« da svak u svojem mjestu u sporazumu sa nadležnim župskim uredom i u saradnji sa žiteljima odnosnoga mjesta grko-istočne vjere, koji su se prijavili za prijelaz u rimokatoličku crkvu pristupe prigodom pouke u vjeri preuređenju grkoistočne crkve, u crkvu katoličku, tako da bude sposobna za katoličke obrede, osobito za čitanje Svete Mise. U tu svrhu ikonostas se imade ukloniti, a za slučaj nemogućnosti imade se ispred ikonostasa postaviti provizorni oltar za služenje svete mise. Sve stvari koje se imaju ukloniti iz crkve neka se spremne na dolično mjesto, a potrebite crkvene stvari za služenje svete mise neka se ovim »misionarima« predađu iz župne crkve, tako da im se omogući služenje Svete Mise svaki dan u onome selu, gdje se obavlja vjerska obuka. Svakako se crkva prije upotrebe mora blagosloviti skromnim blagoslovom za javne bogomolje kako je to u Obredniku označeno. Blagoslovljena voda može se donijeti iz župne crkve i čuvati u prostoriji gdje se ne smrzava. Za slučaj da se u kojem selu ne bi mogla provesti adaptacija crkve za katoličke obrede, neka se od nadležne Kotarske oblasti ishodi dozvola za uporabu školskih prostorija odnósnog sela.

Obavješćuje se:

1. Rkt. Župni ured Vukovar
2. Vlč. O. Stjepan Rade, franjevac
3. Vlč. O. Pavao Dodić, franjevac

*

Maja mjeseca 1941. g. štampan je u đakovačkoj biskupskoj tiskari, a zatim rasturan po Slavoniji, letak ovog sadržaja:

»Prijateljski savjet. Gospodin Isus Krist je objavio da će biti jedan ovčinjač i jedan pastir. Ovu sliku je uzeo iz svakidašnjeg seljačkog gospodarstva da ga ljudi bolje razumiju. Sin Božji Isus Krist je došao na zemlju, da za vječni život pripravi i da spas donese svim ljudima. Zato nam objavljuje: bit će jedan ovčinjač i jedan pastir. To znači: Bit će jedna crkva i jedan crkveni poglavar, koji je Kristov Namjesnik na zemlji i vrhovni svećenik u Kristovoj crkvi. To jedinstvo treba da provedemo u NDH. Stanovnici grčko-istočne vjere! Čuvajte ovaj prijateljski savjet. Biskup đakovački primio je do sada u svetu Katoličku crkvu na hiljade građana, koji su od državnih vlasti dobili svjedodžbu čestitosti. Ugledajte se u svoju ovu braću pak se prijavite što prije za prelaz u katoličku crkvu. Vi ćete kao katolici moći ostati u svojim domovima. Vi ćete nesmetano unapređivati svoje gospodarstvo i odgajati svoju omladinu za Boga i državu Hrvatsku. Vi ćete u katoličkoj crkvi osigurati spas neumrlih duša prema onoj svetoj opomeni Spasitelja našega Isusa Krista: »Neće u kraljevstvo nebesko doći onaj, koji govori: Gospodine, gospodine, nego onaj koji vrši volju Oca nebeskoga.

Prijatelj naroda.«

U pravoslavnoj crkvi u Bos. Dubici izvršen je pokolj Srba koji su tamo dotjerani radi prekrštavanja. Ove slike ustaše su snimili neposredno prije pokolja

Gregić Anđelko, župnik iz Borova, istakao se u nasilnom pokrštavanju Srba. Kao vatreni »misionar« naročito je insistirao na prekrštavanju Srba u Borovu, o čemu svjedoče izjave: Ustić Đurđice, Petrović Marka, Mitrović Eve, Batajlić Vere, Rakazović Nikole, Rajšić Stanka, Cvijović Anđelke, Bogojevac Ilije i drugih.

Iz izjava koje govore o njegovu »misionarskom« radu, naročito iz izjave Momčilović Jovana i Živanović Ljubice iz Borova, vidi se da su se ustaše ravnale po tome koga je Gregić Anđelko »prekrstio«, a koga nije i prema tome određivali koga će ubiti ili protjerati u logor.

Živanović Ljubica u svojoj izjavi doslovce kaže:

»...Kada sam 1941. god. došla najprije u općinu Borovo i od tadanjeg zloglasnog zapovjednika borovske policije Nemeta molila da mi spasi moje dvije kćeri, koje su bile oterane u Zupsko redarstvo u Vinkovcima, on, Nemet, poslao me je k rimokatoličkom popu Anđelku Gregiću u Borovu. Pop Anđelko mi je rekao da on ne može ništa za moje kćeri učiniti, jer da one nisu prešle na katoličku vjeru. Dodao je da ćemo i mi otići za djecom, ako ne predemo na rimokatoličku vjeru...«

I Z J A V A

Ja, Ljubica Živanović iz Borova, ~~kršćanka~~ domaćica, rođjena 1897. godine u Livaji, Srkinja, stalno nastanjena u Borovu, izjavljujem sledeće:

Kada sam ja 1941. godine došla najprije u općinu Borovo i od tadanjeg zloglasnog zapovjednika borovske policije Nemeta molila da mi spase moje dve kćeri, koje su bile oterane u Zupsko redarstvo u Vinkovcima, on, Nemet poslao me je kod Rkt. popa Anđelka Gregića u Borovu. Pop Anđelko mi je rekao da on ne može ništa za moje kćeri učiniti, jer da one nisu prešle na katoličku vjeru. Dodao je da ćemo i mi otići za djecom, ako ne predjemo na Rkt. vjeru.-

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

U Borovu, dan 15. februara 1946.

I Z J A V A

Ja, Jovan Momčilović, sin Ljubomira Momčilovića i Milice rođj. Djordjević, rođjen u Borovu 1901. godine, Srbin, po zanimanju seljak, stalno nastanjen u Borovu, izjavljujem sledeće:-

Prilikom sahrane Jerenić Miše u Borovu rekao je Rkt. pop Anđelko Gregić da ćemo mi svi, koji ne predjemo na katoličku vjeru, ovako proći /misleći na Jerenića Mišu/.-

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

U Borovu, dan 15. februara 1946.

Momčilović Jovan

Izjave svjedoka Živanović Ljubice i Momčilović Jovana o prisilnom katoličenju Srba u Borovu koje je vršio župnik Gregić Anđelko

Juričev Dionizije, lični kapelan ustaškog »poglavnika« Pavelića, pored rukovodstva u prekrštavanju Srba i oduzimanju imovine srpskih crkava, kao šef vjerskog odsjeka »Ponove«, isticao se i kao vatreni »misionar« i propagator nasilnog prekrštavanja Srba.

Mi smo polpricima vrlo se olo trilo »vjerovano« u dobi se nobile pokristijanji Srba u mjestu Stora ^{u ovoj kuni} je koje nos je parvota teodanji ustaški vler pred istoimnj talovniko krunica a po mandatuju i puzi oalica i kapelana Dravira Juričeva tako su nos prisilili da mi marauno ili pa miimo vjerovniko a smoli da nos mogu pokristiti. lono je narou ueroliko dana pred nosom granu Juričev Dravir i u tvome govoru putio je pno utuom lapanu narou ^{u ovoj kuni} i vrom rećina [k ovoj rećni, nemoaric nie da imi vrom kivotu jer ovo je rećni kivotu, a nos niee pokristi mi maolono vudadamo supim, jadam a oima gar vrogenima davo vristiti va pitile ev do starea a ako to lude poticbe naimen i ovse jer davor mi je griote ubiti u malo djete va 7 god.] a nos smela nosim ustaškom proektu, mi davo kretimo da luvimo ar kivot i do se progirimo a nos je proirimo mede i apadamo ano nam ludo pot. Me us po cemo da volunemo va drugi uenogte malte slovom je u kristianij odri ali do maade te da ja uada je to poticbuo u vrom strojicu a ovo je iunc a tomam ov do kolijevke, mi ovo sto je do protiv nostone dnoie i vlost.

Isti je ^{kapelan} izvengao i djece t z oblacio je ustoino odjelo i bio stolu oporan pristojan.

u Polobotoum a, 15 vlgaci 1946. - Puzim po nri ten

Vujaković
Duro

Nena Begović
Steve Vujaković
Duran Obradović

Izjava svjedoka Nena Begovića, Steve Vujakovića i ostalih o nasilnom katoličenju Srba, koje je izvršio svećenik Dioniz Juričev

O njegovu radu najvjerniju sliku daje izjava: Vujaković Steve, Obradović Dušana, Vujanić Mirka, Begović Nene i Vujaković Đure iz Pobrđana, koji kažu:

»Mi niže potpisani vrlo se dobro sjećamo kada se vršilo pokrštavanje Srba u mjestu Stazi, kotar Sunja, na koje nas je pozvala tadanja ustaška vlast preko ustaškog tabornika Krznarića, a po naređenju župnika Orlića i kapelana Dioniza Juričeva; tako su nas prisilili da mi moramo ići da učimo vjeronauk u školi, da nas mogu pokrstiti, tako je nakon nekoliko dana pred masom govorio Dioniz Juričev i u svome govoru prijetio je prisutnom srpskom narodu, između ostaloga, ovim riječima: U ovoj zemlji ne može više da živi nitko osim Hrvata, jer ovo je zemlja Hrvatska, a tko se ne će pokrstiti, mi znademo kuda ćemo s njim, ja sam u ovim gore krajevima davao očistiti od pileta sve do starca, a, ako to bude potreba, učinit ću i ovdje, jer danas nije grehota ubiti ni malo dijete od 7 god., a koje smeta našem ustaškom poretku; mi danas treba da budemo svi Hrvati i da se proširimo, a kad se proširimo i ojačamo, ako nam bude potrebno, još ćemo da oduzmemo od drugih, nemojte misliti što sam ja u svećeničkoj odori, ali da znadete da ja, kada je to potrebno, uzmem strojnicu u svoje ruke i tamanim sve do kolijevke, sve ono što je protiv ustaške države i vlasti.

Isti je kapelan mijenjao odjeću, t. j. oblačio je ustaško odijelo i bio stalno opasan pištoljem.« (prijepis originalnog dokumenta sa strane 58.)

*

Berković dr. Petar, ustaški pukovnik-fratar, pored terora i pokolja nad nevinim narodom, što je vršio kao ustaški pukovnik, u momentima kada je trebalo vršiti nasilna prekrštavanja, on se pojavljuje kao svećenik i kao takav vrši »misionarsku« dužnost među narodom pravoslavne vjere. O takovu njegovu radu, u izjavi koju su potpisali: Mirković Nikola, Vejnović Ljubomir, Popović Marko i drugi iz Dalja, između ostaloga nalazi se:

»...U tu svrhu dolazi u naše selo zloglasni ustaški pukovnik, fratar dr. Petar Berković, koji vrši skupa s ondašnjim mjesnim župnikom Josipom Astalošem pripreme i teror radi prekrštavanja...«

Velika župa Baranja—Osijek, prilikom premještenja Berkovića u »Ured za kolonizaciju«, upućuje ga aktom br. Prs. 1372-I-1942. od 27.-IV.-1942. god., u kojem kao karakterni podaci njegova rada stoji:

»...Njegov rad kretao se od pripreme bivših pravoslavaca na rkt. vjeru pa sve do prelaza, pa je tako preveo u obćini Voćin, Čačinci i Ceralije preko 6.000 duša...«

ni niže potpisani mještani mjesta Dalj dajemo povodom nasilnog prekrštavanja naš mještana Srba sa srpsko-pravoslavne na rimokatoličku vjeroispovijest, od strane ondašnjih ustaških vlasti, koje su bile pod jakim uticajem fašističkoga klera, slijedeću izjavu:

Odmah po okupaciji naše domovine od strane njemačkih okupatora, došlo je na vlast ustaški krvoloci. Tim momentom dolazi do nezapačenoga progona Srba na Hrvatskoj, koje progone najaktivnije je pomagalo jedan dio katoličkog klera.

U to vrijeme počinje od strane jednog dijela katoličkog klera, a po direktivama višega klera, jaka propaganda sa terorem radi prekrštavanja, koja us u protivnom ko se ne prekrsti od Srba, bit će protjeran i uništen.

U tu svrhu dolazi u naše selo aloglasni ustaški pukovnik frater Dr. Peter Berković, koji vrši skupa sa ondašnjim mjesnim župnikom Astaloš Josipom pripreme i teror radi prekrštavanja. Tako je u nedelju 6 novembra 1941. došlo je do toga lakrdijaškog ceremonijala, koji je izvršio lično frater i ustaški pukovnik Dr. Berković Peter sa asistencijom župaika Astaloš Josipa. Celom tom ceremonijalu prisustvovao je i ustaški župan Hefer.

Ovu svoju izjavu dajemo zato da bi rasvijetlili zločinačku rabotu jednog dijela katoličkog klera.

Marko Novak

P O T P I S I :

Miroslav Šušteršič

Đorđe Brčić

Miroslav Šušteršič

Đorđe Brčić

Ristić Sava

" "

Marko Novak

Miroslav Šušteršič

Đorđe Brčić

Miroslav Šušteršič

Đorđe Brčić

Miroslav Šušteršič

Đorđe Brčić

Miroslav Šušteršič

Đorđe Brčić

Izjava svjedoka iz mjesta Dalj o prisilnom katoličenju Srba koju su vršili župnici Astaloš i Berković

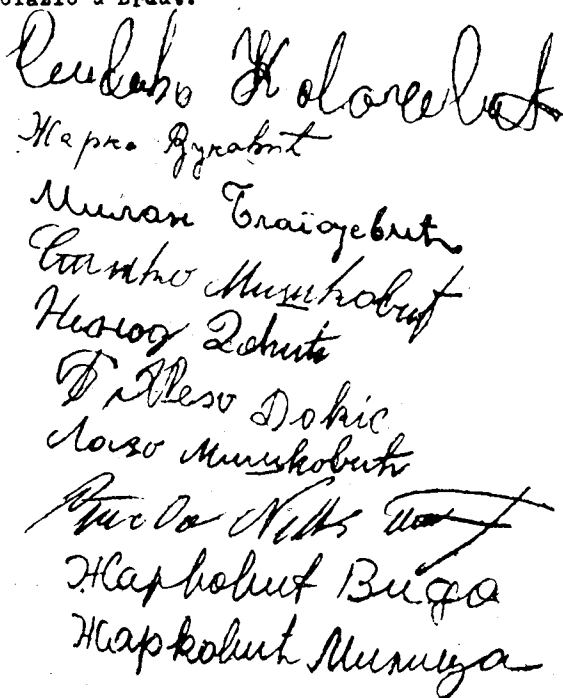

Berković Petar i Astaloš Josip vrše masovna prekrštavanja

Astaloš Josip, župnik iz Dalja, isticao se naročito kao vatreni »misionar« za prekrštavanje Srba u Dalju i okolici. — Iz niza izjava koje su dali očevici jasno izlazi da je župnik Astaloš, koristeći se ustaškim terorom nad narodom, vršio masovna nasilna prekrštavanja Srba.

Mi dole potpisani žitelji sela Erduta svojeručnim potpisom izjavljujemo da je dne 26.X.1941.g. u selu Erdutu vršeno prisilno prekrštavanje Srba, a kojom su prilikom učestvovali u prekrštavanju katolički popovi iz Osijeka, a u zajednici sa katoličkim popom Astalošem iz Dalja. Pridođajemo da je isto prekrštavanje bilo prisilno a prisivaljali su nas na to ustaše a tako i sami popovi su naglasili više puta da se moramo prekrstiti i to naročito pop Astaloš iz Dalja, koji je više puta prije prekrštavanja dolazio u Erdut.

Potpis:

 A list of handwritten signatures in Cyrillic script, arranged vertically. The signatures are:

- Leubabo Kolarević
- Marko Gyračević
- Miran Trajčević
- Čarabro Muršković
- Hesloj Zehrić
- Đ. Meso Dobić
- Novo Muršković
- Stivo Nikšić
- Marko Buzga
- Marko Muršić

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju u selu Erdutu koje je vršio župnik Astaloš Josip

Svećenik Pater Kamilo 1941. god. dolazi u Bijelo Brdo kod Osijeka zajedno s franjevcima i u tom selu pretvara pravoslavnu crkvu u katoličku. Tom prilikom iz pravoslavne crkve uzima i nosi u franjevački samostan u Osijek ikonostas, ikone i ostalo zlatno crkveno posuđe.

Objavljujemo izjavu pravoslavnog paroha iz Bijelog Brda.

I z j a v a

1941 godine došli su Franjevci u Bijelo Brdo među kojima je bio i Pater Kamilo i prepravili su pravoslavnu crkvu na rimokatoličku na taj način što su izbacili ikonostas, ikone i putire kao i ostalo zlatno crkveno sudje, odnijeli su u Osijek i pohranili u Franjevačkom ~~samostanu~~ samostanu.

Svete stvari bile su kao njih do oslobodjenja kada smo ih odatle opet preneli u Bijelo Brdo. Ovaj gest Franjevaca je ordinarna pljačka jer su ušli u crkvu druge vjeroispovjesti i useli njemu svojinu i prisvojili su je. Da nije bilo oslobodjenja Bjelobrdska pravoslavna crkva nebi došla nikada do svojih stvari.-

Još mnoge stvari od odnešenih nisu nam do danas još vraćene navodno da se ne nalaze u samostanu, a kuda su ih odneli nepoznato mi je glavno je to da su ih oni odavde odnijeli.-

Bijelo Brdo, 15 februara 1946. god.
Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Pareh Bjelobrdski

Lav Došen

Istinitost gornjih navoda potvrđuje.

Mjesni Narodni odbor
u Bijelom Brdu, 15 februara 1946.
Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Prezidant
Lav Došen

Tajnik
Lukić

Lukić

Izjava svjedoka o pretvaranju pravoslavne crkve u katoličku u Bijelom Brdu

*

Mezner Mirko, župnik iz Kutjeva, kao »misionar« za nasilno prekrštavanje Srba istakao se naročito u kotaru Slav. Požega. Pri prekrštavanju služio se u glavnom nasiljem i terorom koji su ustaše vršili nad narodom, o čemu najbolju sliku daje izjava Jovanović Andrije, Jovanović Stanka, Maksić Marka i Glišić Đure, svi iz sela Gradišće, kotar Sl. Požega, u kojoj se, između ostaloga, kaže:

»...Poznato nam je da je župnik Mezner Mirko iz Kutjeva dolazio u naše selo i pozivao nas Srbe da se prekrštavamo na rimo-katoličku vjeru. Naglašavao nam je da ćemo jedino na taj način spasiti glavu i osloboditi se progona od ustaša...«

*

Martinec Josip, župnik iz Voćina, koji je početkom 1943. g. spremao oružani ustanak protiv NOP-a u oslobođenom Voćinu, u toku 1941. g. vršio je masovna nasilna prekrštavanja na području svoje župe. Kao ispo-
moć u tom poslu bili su mu dodijeljeni neki franjevci. Očevici Janković Ivan i Dobrijević Milica, u svojoj izjavi, koja se prilaže, između ostaloga, kažu:

»... Napominjem da se u prvim danima okupacije župnik Martinec naj-
uže povezao s ustaškim funkcionerima u Voćinu i Podr. Slatini, i kako je bilo pokrštavanje Srba u okolici Voćina, isti je bio u tom poslu naj-
aktivniji, organizirao je neke fratre koji su dolazili na područje njegove
župe i pokrštavali Srbe...«

Franjevac Vlaho Margetić također se isticao kao »misionar« u nasilnom prekrštavanju Srba. Slika prikazuje fra Vlahu Margetića kako vrši masovno prekrštavanje Srba u slavonskom selu Mikleušu 21. XII. 1942. godine.

I z j a v a

Podpisani Janković Savo izjavljam da mi je poznato o viđenju župnika iz Voćina Martinec Josipa u...

U početku 1943 g. su se jedinice narodno oslobodilačke vojske nalazile u oslobođenom Voćinu, otac je župnik Martinec Josip u Voćinu... Organizovao je omladinsku grupu u najranijem momentu kada u...

Čim je jasno da je u prvim danima okupacije župnik Martinec Josip... organizovao je u Voćinu i okolici Voćina i Polju, latinski i srpski... Nije mu bilo dosta što smo ga tamo...

U početku 1943 g. su se jedinice narodno oslobodilačke vojske nalazile u oslobođenom Voćinu... organizovao je u Voćinu i okolici Voćina i Polju, latinski i srpski...

Mart. Janković - Sloboda Koroze

Savo Janković

... potvrđuje da je župnik Martinec Josip organizovao grupu protiv Partizana...

u ime Srpske vojske

... dali i vlastito... pretejednik;

Savo Janković

Hrvatski graničari vraćaju se vjeri otaca

Petrinja, 24. veljače. Dana 19. veljače 1942. održano je u selu Cepeliću, kraj Petrinje, na svečan način pokrštavanje stanovnika ovog malog sela iz grko-istočne vjere na rimokatoličku vjeru. Ovo malo selo, u okolici Petrinje, su bivši protuhrvatski režimi nastojali uvijek iskoristiti u borbi protiv hrvatskog naroda. No te malo selo je nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske pokazalo najviše svijesti, te je u svojoj lojalnosti i privrženosti hrvatskim vlastima i Poglavniku prihvatilo upravo primjerom svim hrvatskim selima sa grko-istočnjačkim življem u ovom kraju. Na dan vraćanja ovog malog sela vjeri svojih otaca doživjeli su njegovi stanovnici najljepši dan, jer su toga dana konačno ispunili davnu želju mnogih pokoljenja, da se opet vrate onome stablu od kojega su uslijed tuđinskih utjecaja odpali. Sam čin pokrštavanja obavijen je na vrlo svečan način, a obavio ga je petrinjski župnik prečasni Mihael Razum. Ovome svečanom činu je prisustvovao i predstojnik petrinjskog kotara Ljudevit Komel, obćinski načelnik obćine Hrastovica Pavičić, a isto tako i jedina ustaška satnija, te je na taj način ovo malo selo doživjelo pravi preporod, a njegovi stanovnici duševno smirenje, jer su ovim činom dokazali, da su potomci starih hrvatskih graničara, te da su i oni, kao što su bili i njihovi predci, uvijek spremni za samovinu Hrvatsku.

U nizu masovnih prekrštavanja koja su vršena u Petrinji i okolici naročito se isticao u prisilnom prekrštavanju Srba župnik *Mihajlo Razum*. »Nova Hrvatska« od 25. II. 1942. g. donosi članak o prekrštavanju sela Cepeliša kraj Petrinje pod naslovom »Hrvatski graničari vraćaju se vjeri otaca«.

Fra Kerubin Posavec spada među katoličke svećenike koji su agilno vršili masovna prekrštavanja Srba na katoličku vjeru.

Pipinić Franjo, župnik iz Požege, pozivao je Srbe na prekrštavanje govoreći da im je to jedini put da spase svoje živote od smrti u logoru. Prilikom prekrštavanja Srba s njim se u društvu nalazi i ustaški satnik Petranović koji prisutne poziva u vojsku.

Izjave o nasilnom prekrštavanju za ovoga svećenika dali su: Danilović Stevo, Danilović Jovo, Smoljanec Luka i Mišan Mile iz sela Crkveni Vrhovci.

IZJAVA

Mi niže potpisani seljani sela Crkveni Vrhovci izjavljujemo sljedeće:

Odmah po osnutku NDH, bili smo proganjeni od ustaških vlasti i silom tjerani da se prekratimo se pravoslavne na rimokatoličku vjeru. Pred sam konac 1941. god. došao je u naše selo župnik Pipinić Franjo iz Slv. Požege i govorio nam ovako: "Narode po zakonu morate se prekrstiti, jer u protivnom bićete tjerani u logor." Nadjutim u siječnju mjesecu 1942. god. izašlo je naredbu od strane općinskog poglavarstva, da tko se ne prekrsti da će biti otjeran u logor, te smo onda morali doći u Požegu prekrštavati se kod župnika Pipinića tako da je iz našeg sela Pipinić prekrstio oko nas 150 seljana. Na dan prekrštavanja po završenim ceremonijama skupili su nas pred crkvom Sv. Terezije u Požezi i tu nam je održao govor ustaški satnik Petranović, pozivajući nas da svi stupamo u ustaške redove, a na kraj govora naglasio je da mi moramo biti ustaše.

Po pored svih Pipinićevih i ustaških obećanja da nam se neće ništa dogoditi kada se pokrstim, naše je selo 1943. god. zapaljeno po ustašama i svima a narod otjeran u logor. Na sve to nije se našao ni jedan svećenik koji bi na to reagirao i uzao nas u zaštitu, nego su ostali hladnokrvno posmatrali sve što se sa nama dešavalo.

Za istinitost gorenje izjave jamčimo se svojim potpisima mi preživjeli očevidnici:

Danilović Stevo

Danilović Jovo

Smoljanec Luka

Mišan Mile

Izjave svjedoka o prisilnom katoličenju koje je vršio župnik Franjo Pipinić

*

Duro Kroflin, župnik, pozivao je Srbe da prijeđu na katoličku vjeru prijeteći im da će svi otići u koncentracioni logor, ako to ne učine. Kako se neki nisu odazvali njegovu pozivu, ponovo ih poziva da se u roku od 24 sata prekrste naglašavajući da će biti otpremljeni u logor, ako to ne izvrše.

Izjava koju su dali S. Nikolić, Dujanović Marko, Milošević Milan, Dujanović Joco, Nikolić Živko i Dujanović Stevan iz Ratkov-Dola je ova:

»O istraživanju i pitanju o pokrštavanju naroda pod kojim je uslovom išlo u samom našem selu. Prvo, o pitanju da li smo pod pritiskom vojske; nismo, već je sam župnik koji je išao za tim, izjavio, ako se ne pokrstimo, da će nas otjerati u neke strane fašističke države i da se možda ne bismo nikada otale vratili, i tako je 17. II. 1942. rekao to sam župnik, ako se ne ćemo pokrstiti da ćemo biti oterani, a mi smo se još uvek branili sve dotle dok nam nisu poslali poziv da u roku 24 sata moramo da se spremimo, nas 18, koji smo bili mlađi pa smo onda morali pristati.

Župnik je bio iz Lev. Varoši, koji je nas pokrštavao, zvao se imenom Đuro Kroflin.«

Ova izjava nalazi se na slijedećoj strani.

*

Župnik Selak prekrštava narod i naziva ga — gamad

Selak Josip, župnik iz Nove Bukovice, nasilno je prekrštavao Srbe. On je preko seoskog starješine pozivao Srbe na prekrštavanje prijeteći onima koji se ne prekrste protjerivanjem iz NDH. Prilikom pokrštavanja vrijeđao je prisutne Srbe i nazivao ih najpogrdnijim imenima.

U svojoj izjavi: Radunković Desanka, Radunković Milena, Radunković Radojka, Radunković Ljeposava i Petar Marović iz Brezika, kotar P. Slatina, kažu:

»Mi dole potpisani Srbi iz sela Brezika možemo dokazati sledeće o pokrštavanju Srba u našem selu na prisilan način u katoličku veru, koje se desilo 1941. god. na taj način:

Pozvati smo od strane seoskog starešine, po naređenju katoličkog popa Selaka Josipa iz Nove Bukovice, da Srbi iz našeg sela dođu na upis za pokrštavanje, jer tko se ne prekrsti mesta mu u Hrvatskoj nema. Pristupom upisivanju plaćali smo po dvadeset dinara po jednoj kući, dok je svakoj osobi još po dvadeset dinara za pokrštavanje, koje je pare ubirao pop Selak; po naređenju popa Selaka plaćali smo još u kotaru po trideset dinara po kući.

Jer su Srbi većim delom iz našeg sela isterati juna meseca 1941, to je nas manjina iz straha morala pristupiti pokrštavanju. Prilikom upisa za pokrštavanje pop Selak održao nam je sledeći govor. »Narode, mi vas moramo pokrstiti, dok vas ja ne smatram narodom, već »gamadi«. Vi ste s Turcima ratovali protiv hrvatskog naroda, ugušili naš narod i naselili se na hrvatska imanja, bili ste turski podanici, zato mi vas u naše redove ne trebamo, mi na vas »pljujem«. Ali, po naređenju nadbiskupa Stepinca, moram vas prekrstiti, to jest primiti.« Prekrštavanje su vršili fratri po naređenju popa Selaka, a pomagala im je ustaška vlast iz Nove Bukovice kao i Vinko Božurčić, općinski načelnik iz Nove Bukovice.

Da je napred navedeno istinito, potpisuju koji su bili pokrštavani.«

Original izjave nalazi se na str. 69. i 70.

Ministarstvo Narodni sud u Ratkov do

Broj: 9 - II / 1948

Krivičanik

Čestitajući namjere i bitnoju nepokrštenosti
 moramo god otkrijem i u jednom istom su nam
 namjeru celu spava spopitajući daljimo opori
 oporičkom. Hoćemo vidimo vel je nam župnik
 Hoćemo ići sačinu iz godine otko se nepokršte
 moćemo vidimo otko i teroiti u neke strane spopitajući
 države i dalje imazeloće veli nikola i tole
 imazeloće i tako su 17-11-1942. god. nam župnik
 imazeloće vidimo otko i teroiti daljimo bito otko
 imazeloće god. veli se činili sve datle. sloh nam
 nam spopitajući oporičkom da uraku 24 rata moramo sloh
 spopitajući nam 18 hoćemo bito imazeloće oporičkom
 onda morali spopitajući

Župnik je bio iz ^{oporičkom} ~~oporičkom~~

Hoćemo je nam spopitajući svojom imenom
Duro Krofelin G. F. S. V.

- Paul piš
- Č. Č. Č. Č. Č.
- D. D. D. D. D.
- T. T. T. T. T.
- J. J. J. J. J.
- K. K. K. K. K.
- P. P. P. P. P.

Agenci H. O. Ruzić
 broj 124
 16 februara 1946

Podaci o pokrštenjima. 16. 2. 46. K. Ruzić, Pook
 :Katua

Ali doli po prisilnoj i sile Zupana, navedeno
 dokapati, sledile o pokrštenjima. S obzirom na našu silu
 na prisilnu način u Katoličkom vjiru boje se deilo
 1941 god. na taj način

Poprati sam od strane nekog starine, po
 naredjenju Katoličkog popa Selaka i ostalih "dobre
 mi, da Sobi iz našega sela dođu na ispisa ja pokršta,
 ranyi, jer tek se napravlili mytele su u Katoličkom vjiru
 pristupom upisanaya placati ~~2000~~ 1000 po jedno.
 Kuci dok po svakoj osobi još po dvadeset demara ja
 pokrštenjima, koje je prave ubirao pop Selak, po naredbi
 vjira popa Selaka placati smo još u kolovnu po trideset
 demara po kuci

Prilo su Sobi većinu delom iz našega sela istoviti
 juna myene 1941 boje sus manjina iz straha morala
 pristupiti pokrštenjima, poslihom upisa ja pokrštenjima
 pop Selak odijao nam je slediti vjiru. "Krištom" mi
 sus moramo pokrštili dok smo ja nismo tram navede
 domi su "gonuati" i stali sa Surovima ratovati protiv
 Hrvatskog narodu ugvit. mi narod i naveli se
 na Hrvatska imanja. Isti isti Hrvatski podanici
 yato mi vas u naše svjere neubamo, mi na vas
 spobjemo. Ali po naredjenju naclostruka stepine smo
 ramot prešli. To je pravniti. Pokrštenjima su vrsiti, pravi
 po naredjenju popa Selaka a pomagala su je Ustaska slat
 iz Hove Hrvanci i Turke. Pojuriti spblimiti nacelnik iz Hove
 Bukonje

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju koje je vršio župnik Josip Selak

»Da je na pod. nametom netim potpisuju svi su
biti prekršteni

Desanka Radunović
Radunović Radojka,
Radunović Radojka,
Radunović Milena
i Sina Radunović P. L. Karavaj

Da su potpisnici zajednično potpisali svoju
izjavu jamači ovaj njesni N.O.

Pamti.
Maruša

Prosvetnik.
J. Radunović

odbor. P. L. Radunović

Nastavak izjave sa str. 69.

*

Birger Julije, dekan u P. Slatini, glavni je inicijator za prekrštavanje Srba u kotaru Podr. Slatina. U zajednici s logornikom i tabornikom P. Slatine išao je po srpskim selima radi prekrštavanja prijeteci Srbima da će biti internirani, ako se ne prekrste.

U svojoj izjavi Marija Mišljenović o svećeniku Birgeru kaže:

»Ja, Marija Mišljenović, dajem potpis na koji jamčim da je moj muž zbog prelaza vjere s pravoslavne na rimokatoličku otjeran u logor Jasenovac, jer mi je sam rekao gosp. Julije Birger da se prekrstimo svi u kući da će biti pušten iz logora; bilo nas je oko 15 žena, koje smo dale 300 dinara, te je nama obećao da će ga izvaditi iz logora.«

U svojoj izjavi o Birgeru Marija Dušanić kaže:

»Pod pritiskom i obećanjima da će mi se muž pustiti iz logora kući ja sam sa decom prešla na katoličku veru i platila 100 din.«

Gornje izjave kao očevici i svjedoci tvrde i potpisuju:

Barčić Đuro, Klašnja Latinka; Klašnja Dragica, Petričić Adam, Turić Dušan, Vučković Ilija i drugih 35 ljudi, kojih se potpisi nalaze na originalu.

Originali izjava nalaze se na iduće dvije stranice.

Padeci

16.5.1946.

Oprekršćavanju Srba na terenu P. Stolina
 Hrvatskoj državi: sljedeće o prekršćavanju, prisilnom
 na katoličku vjeru koje se desilo u - 1941. g. na
 način: Pap Birger je
 gđa Marija Milišević dajem potpis nekog zamćim
 daje moj muž zbog prelaza vjere sa pravoslavne
 narimaha doličku od terom u logor još enora
 je postomi je sam rekao gosp Julije Birger
 re kao dase prokštinosvi u kući daci lita
 pristen iz logora lito nas je cho 15 čina
 koje smo dali 300 Dinara koje smo odev
 stajen iz voditi iz logora.

Marija Milišević

Pool protivkom i obicinjima slaci mi se muž pristat
 ve logora kući ja sam sa ovom prisla na katoličku
 verna i platila 100 din

Berica Juric
 Marija Solinca
 Marija Trogveć
 Miroslav
 Stani Petric
 Solija Petric

Marija Džuranić

Dusan Tuturn

Ljuba Tuturn

Mladi Vichorec
 povoda festak

Angelina Petric

Marijka Petric

Desanka Petric

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju koje je vršio župnik Julije Birger

Širc Ambrozije, župnik iz Jakšića, vršeći masovna prekrštavanja služio se ustaškim žandarima, koji su prisustvovali prekrštavanju kao straža. Sam čin prekrštavanja iskoristio je istovremeno i za ustašku propagandu, koju je tada vršio ustaški tabornik sela Jakšić, Starčević Josip.

Pristupa nepozvani Rimu i Jovo iz sela Jakšića, općina Ista, kotar Požega, rođen 17. I. 1900. g. od oca Jos. Vaas i majke Jule, djevojačko prezime Njencević, po zanimanju kancelar, izvršio 4 razred osnovne škole, vjere pravoslavne, narodnosti Srbin, oženjen, služio vojsku sa vršnjake Austro-Ugarske i za vrijeme bivše Jugoslavije, posjeduje, 2. i 3. pol. lutra zemlje, do sada sudski nekažnjavan.

Spokoran na dužnost kazivanja istina, da je u kazivanju slijedeći.

J. Tihomir

Što Vam je poznato o radu gospodina Ambrozija Širca župnika iz Jakšića koji je vršio prekrštavanje Srba ?

Poznato mi je da je navedeni župnik sam kop štu su ustaške vlasti izdale proglaš da se svi Srbi moraju prekrstiti sa katoličkom ili muslimansku vjeru, on je u župnom stanu sakupio potpise ljudi koji su bili sa prekrštavanje i složio je jednu molbu priloživši te potpise i, sio je to na višu crkvenu vlast. Prije nego je složio rekao je da je siguran da će se to učiniti. Više puta govorio je pred ljudima da on kao svećenik, nego bi sprediti nekim ljudima da predju, ali da on gleda da sva koga spasi, jer da vidi da su ljudi pred opasnost od legora, te da će ti ljudi da se predju masi katoličku vjeru moći se spasiti. Nakon prekrštavanja u crkvi na vrijeme stajali su općinski strazari i kada smo se prekrstili obavjestili su nas da moramo doći svi iz crkve u školu. Kada smo došli u školu držao nam je govor ustaški tabornik općine Jakšić, Starčević Josip poznati katekizator. Zatim dane nakon prekrštavanja gospodin župnik Ambrozije Širc, zahtjevao je od svih onih ljudi koji su bili Njencovića braćara, t. j. koji su sa pravoslavac imao, katoličinu ženu, a bio vjenčan u pravoslavnoj crkvi po zahtjevu gospodina župnika kopao zlonavo vj. r. u katoličkoj crkvi sa dva svjedoka, t. j. kao konkretni slučaj vjenčanog vjenčenja vjenčanac Serge Njencević vid. štavo sa ženom Anom Njencević. Tako je župnik Širc k. Njencević štavo sa ženom Anom i štavo sa ženom Bragi com. i. i.

Izjava svjedoka
Marković Ivan
Marković Ivan

J. Tihomir
Marković Ivan
Marković Ivan

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju koje je vršio župnik Ambrozije Širc

Pristupa nepozvani Tihomir Jovo iz sela Jakšića, općina ista, kotar Požega, rođen 17. I. 1900. g. od oca pok. Vase i majke Jule, djevojačko prezime Njemčević, po zanimanju zemljoradnik, svršio 4 razreda osnovne škole, vjere pravoslavne, narodnosti Srbin, oženjen, služio vojsku za vrijeme Austro-Ugarske i za vrijeme bivše Jugoslavije, posjeduje 2 i pol jutra zemlje, dosada sudski nekažnjavan.

Upozoren na dužnost kazivanja istine daje u zapisnik slijedeće:

Što vam je poznato o radu gospodina Ambrozija Širca, župnika iz Jakšića koji je vršio prekrštavanje Srba?

Poznato mi je da je navedeni župnik, nakon što su ustaške vlasti izdale proglas da se svi Srbi moraju prekrstiti na katoličku ili muslimansku vjeru, da je u župnom stanu sakupio potpise ljudi koji su bili za prekrštavanje i složio je jednu molbu priloživši te potpise i slao je to na višu crkvenu vlast. Prije nego je slao, rekao je da je siguran da će se to uvažiti. Više puta govorio je pred ljudima da bi on kao svećenik mogao spriječiti nekim ljudima da prijeđu, ali da on gleda da svakoga spasi, jer da vidi da tim ljudima prijeti opasnost od logora, te da će se ti ljudi, ako prijeđu na katoličku vjeru moći spasiti. Na dan prekrštavanja u crkvi na vratima stajali su općinski stražari i kada smo se prekrstili, obavjestili su nas da moramo doći svi iz crkve u školu. Kada smo došli u školu, držao nam je govor ustaški tabornik općine Jakšić Starčević Josip, poznati ustaški zlikovac. Par dana nakon prekrštenja gospodin župnik Ambrozije Širc zahtijevao je od svih onih ljudi koji su imali mješovite brakove, t. j. koji je pravoslavac imao katolikinju ženu, a bio vjenčan u pravoslavnoj crkvi po zahtjevima gospodina župnika morao se ponovo vjenčati u katoličkoj crkvi sa dva svjedoka (kuma). Kao konkretan slučaj ponovnog vjenčanja vjenčao se Stanojević Stevo sa ženom Anom, Stanojević Lazo sa ženom Marom, Stanojević Đuro sa ženom Marom i Subotić Stevo sa ženom Dragicom i drugi.

Više mi nije ništa poznato u vezi s prekrštavanjem.

Vlastoručni potpis:
Tihomir Jovo

*

Majstorović Srećko, gvardijan zagrebačkog samostana na Kaptolu, vršio je nasilno prekrštavanje Srba u selima oko Virovitice.

U svojoj izjavi Srećko Majstorović kaže da se god. 1941. od rujna do 26. prosinca iste godine nalazio na ispomoći za prekrštavanje Srba u rimokatoličkoj župi Virovitica. Sam izjavljuje da je masovna prekrštavanja vršio u selima Budanica, Cabuna, Gačište, Naumovac, Borova, Klisa, i dr.

U svojoj izjavi: *Plačković Mile*, *Vračarić Milenko*, *Vračarić Đoko*, *Briševac Čedo*, *Vukomanović Đoko*, *Solar Danica* i *Čović Ilinko* o fra *Majstorović Srećku* kažu:

»U 1941. god. od strane ustaških vlasti bilo nam je preko ustaškog tabornika *Pčelića* i *Uglarik Miška* saopćeno da, ako hoćemo ostati u svojim domovima, te da ne budemo izgonjeni, moramo se pokrstiti t. j. prijeći na rimokatoličku vjeru.

Poslije nekoliko prijetnji od strane istoga *Uglarika*, a da bi sačuvali svoje porodice od proganjanja i mučenja po logorima, videći šta su u stanju ustaški plaćenici učiniti od Srba u Hrvatskoj, s bolom ljudi koji imaju osjećaja prema svojoj obitelji, bili smo prisiljeni pokrstiti se, samo da nam ne bi djeca i žene bili mučeni i ubijani po logorima.

Događaj potpisani, silebi sela Ristić, 1941. godine
pokrštenju Srba u našem selu sledobu, 1941.

I
U 1941 god. od strane ustaških vlasti, koje su
je preko tadašnjeg ustaškog tabornika s. Ristića
Uglavik Miška saopćeno da ako hoćemo ostati
u svojem domovinu, te da nebudemo izgonjeni
moramo se pokrstiti t.j. preći na Rimokatoličku
vjeru.

Poslije nekoliko prijetnji od strane tabo-
Uglavika a da bi sačuvali svoje porodice od
proganjaja i mučenja po logorima videli šta
su u stanju ustaški plaćenici učiniti od Srba
u Hrvatskoj sa bolim ljudi koji imaju svedo-
ja prema svojoj obitelji bili su prisiljeni
biti se samo da nam nebi djeca i stari bili
mučeni i ubijani po logorima.

Odmah po raspoznanju nam od Uglavika
Miška mislili smo da nećemo nas priznati
ali naše su naše progale jer su veći ustaške
vlasti poslale nam u selo bratara iz
virovitice ~~svi su Majstorović~~ koji nas je
u školi i više puta otkao nam predavao
da se spavamo a jednini put spavanja
nam je da se pokrstoimo na Rimokatoličku
vjeru.

Stipe Dlačević
Miroslav Milić
Ivan Čedo
Deko Vračarić
Beto Bykounabuk
Danica Lolar
Lazo Brarant
Ović Štinko.

ne prip.
vriet

Lakt. ut.

Od strane ovog d.o. a potvrđuje se
da su pred nama govnj. a aginij. vlastovisnu
potpisali potpisnici istog.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Fajnik:

St. B. Brarant

Pređaj odobri:
Glasnik, Ristić

Odmah po saopćenju Uglarik Miška mislili smo da ne će nas prisiljavati, ali naše nade su propale, jer su nam već ustaške vlasti poslale brata iz Zagreba, Srećka Majstorovića sa stanom na Kaptolu 9., koji nas je dao sazvati u školu i više puta držao nam predavanja da se spasavamo, a jedini put spasenja je da se pokrstimo na rimokatoličku vjeru.«

»Bog je na nebu, ustaše na zemlji, a Jasenovac po srijedi — i sad hoćete li ili nećete« — tako je prekrštavao župnik Matica Franjo

Matica Franjo, župnik iz Nove Gradiške, pored toga što se odmah po osnutku NDH istakao kao vatreni saradnik ustaša, isticao se i kao uporan »misionar« u prekrštavanju Srba. Kao ustaša isticao je da je pokrštenje želja »poglavnika« te, koristeći se s ustaškim terorom, nasilno prekrštavao Srbe iz Nove Gradiške i okolice.

IZJAVA

Druga Korica Božo iz Nove Gradiške rođ. IV. 1. 1871. god. zanimanje činovnik poštanski, sada penzioner živi u Novoj Gradiški.

God. 1942. bilo je objavljeno od policije i popova katoličkih da svi pravoslavci moraju da se prekrste na katoličku vjeru. Prije toga morali smo da idemo i da učimo katolički vjeronauk. Jednom na vjeronauku oštro nam je rekao i zapitao nas: »Oćeteli se pokrstiti, ili ne, ako nećete naročito je naglasio izrekavši: "Bog je na nebu ustaše su na zemlji a Jasenovac je po sredi, i sad oćeteli ili nećete"».

U samom pokrštavanju najprije nam je govorio gore imenovani da moramo i da zauvijek zaboravimo Srpsku vjeru, jer to ni je vjera nego da je poglavnik rekao da samo priznaje katoličku vjeru, a svi oni koji nju nepriznaju koji drže još srpske vjere daće ih istrebiti iz svoje zemlje.

Jednom je prilikom rekao da se držimo čvrsto te vjere i da poštujemo isti, a ne da osramotimo njih kao što su to učinili neki oko Okučana — što su poslije pralaza otišli u šumu, jer to izdaja sramota i greh. Rekavši nam da mi to nepravimo, isti pop Matica Franjo.

Ovo gornje navoda dao sam lično Ja Korica Božo i što ovjeravam lično svojim potpisom.

Nova Gradiška 16. II. 1946. god.

Pismen sam

Korica Božo.

Božo Korica

IZJAVA

druga Korica Božo iz Nove Gradiške rođ. 1. IV. 1871. god., zanimanje činovnik poštanski, sada penzioner živi u Novoj Gradiški.

God. 1942. bilo je objavljeno od policije i popova katoličkih da svi pravoslavci moraju da se prekrste na katoličku vjeru. Prije toga morali smo da idemo i da učimo katolički vjeronauk. Jednom na vjeronauku oštro nam je rekao i zapitao nas: »Hoćete li se pokrstiti ili ne, ako ne ćete, naročito je naglasio izrekavši: »Bog je na nebu, ustaše su na zemlji, a Jasenovac je po srijedi, i sad hoćete ili ne ćete.«

U samom pokrštavanju najprije nam je govorio gore imenovani da moramo da zauvijek zaboravimo srpsku vjeru, jer to nije vjera, nego da je poglavnik rekao

da samo priznaje katoličku vjeru, a svi oni koji nju ne priznaju, koji se drže još srpske vjere, da će ih istrijebiti iz svoje zemlje.

Jednom je prilikom rekao da se držimo čvrsto te vjere i da poštujemo istu, a ne da osramotimo njih, kao što su to učinili neki oko Okučana — što su poslije prijelaza otišli u šumu, jer je to izdaja, sramota i grijeh. Rekao nam da mi to ne pravimo, isti pop Matica Franjo.

Ove gornje navode dao sam lično ja Korica Božo, što ovjeravam lično svojim potpisom.

I Z J A V A.

Druga Djuro ~~Eske~~ Kangrga iz Nove Gradiške, poštarski zvaničnik, rođen 186 u Podumu, kotar Otočac.

Godine 1942 mi srbi bili smo poruku od popa Matice Franje iz Nove Gradiške da se moramo prekrštavati sa srpske vjere na katoličku. Prilikom prekršavanja govorio nam je pop Matica, da ko se ne bude tje da prekrsti, da će biti oteran u logor JASENOVAC. Govorio je Matica da kako srpska vjera nije dobra, nego da je dobra katolička vjera. Nadalje nam je govorio kako je Marija Lucka dobra i da u nju moramo da vjerujemo da ona štiti katoličku vjeru. Govorio nam je kako je ustaška država dobra i da mi nju moramo da priznamo, te se njo moramo pokoravati. Rekao je Matica da će ustaška uprava biti dobra samo kada se potuku oni gadovi koji su u šumi. Svi stari koji nisu vjenčani u katoličkoj crkvi moramo se vjenčati sada ponovo. Govorio je kako je Poglavnik dobar vođa Hrvatskog naroda i kaoje on bio odsutan 12. godina iz svoje zemlje boreći se za hrvatski narod i daje on spasio narod kada je došao iz Italije. Nadalje je rekao kao će Poglavnik sa svojim ustašama da uništi sve one koji se danas nalaze po šumama.

Kada je god dolazi kod nas da nas uči vjeronauk znao je da govori o Poglavniku kako on hoće da sačuva svakoga koji se bude tjaao da pokrsti i poštiva katoličku vjeru.

Ovo gornje navoda dao sam lično ja Djuro ~~Eske~~ Kangrga, a što ovjeravam lično sa svojim potpisom.

Nova Gradiška 16-II. 46 g.

Pisman sam.
Djuro Eske Kangrga.

Djuro S. Kangrga

I Z J A V A

druga Đuro Kangrga iz Nove Gradiške, poštarski zvaničnik, rođen 1896. u Podumu, kotar Otočac.

Godine 1942. mi Srbi dobili smo poruku od popa Matice Franje iz Nove Gradiške da se moramo prekrštavati sa srpske vjere na katoličku. Prilikom prekrštavanja govorio nam je pop Matica, da tko se ne bude htio da prekrsti, da će biti oteran u logor Jasenovac. Govorio je Matica kako srpska vjera nije dobra, nego da je dobra katolička vjera. Nadalje nam je govorio kako je Marija Lurdka dobra i da u nju moramo da vjerujemo, da ona štiti katoličku vjeru. Govorio nam je kako je ustaška država dobra i da mi nju moramo da priznamo te se njoj moramo pokoravati. Rekao je Matica da će ustaška uprava biti dobra samo kada se potuku oni gadovi koji su u šumi. Svi stari koji nisu vjenčani u katoličkoj crkvi moramo se vjenčati sada ponovo. Govorio je kako je Poglavnik dobar vođa Hrvatskog naroda i kako je on bio odsutan 12 godina iz svoje zemlje boreći se za hrvatski narod i da je on spasio narod kada je došao iz Italije. Nadalje je rekao kako će Poglavnik sa ustašama da uništi sve one koji se danas nalaze po šumama.

Kada je god dolazio kod nas da nas uči vjeronauk, znao je da govori o Poglavniku kako on hoće da sačuva svakoga koji se bude htio da pokrsti i poštiva katoličku vjeru.

Ove gornje navode dao sam lično ja Đuro Kongrga, a što ovjeravam lično sa svojim potpisom.

Santić Božidar, župnik, početkom 1942. god. došao je iz Zagreba u selo Soboštinu, srez Slav. Požega, u svrhu prekrštavanja Srba na katoličku vjeru. Odmah kad je došao u Soboštinu počeo je sazivati sastanke na kojima je Srbima govorio da prelaze na katoličku vjeru naglašavajući da im je to jedini spas od logora i sigurne smrti.

Prilažemo izjavu:

U Soboštini dana 16.II.1946.godine.

Niže potpisani mještani ovog sela, dajemo sljedeću

I Z J A V U

U mjesecu februaru 1942.g. došao je u naše selo župnik **Santić Božidar**, koji je bio poslan iz Zagreba, te se nastanio kod našeg učitelja **Mačić Veselina**. Njegovim dolaskom odmah je počeo sa prisilnim prekrštavanjem tj. da svi Srbi predju iz pravoslavne na r.k.t. vjeru. U tu svrhu bili su svi seljaci pozvani u školu, gdje nam je održao govor sljedećeg sadržaja: Poslan sam u vaše selo kao i okolice da izvršim prekrštavanje Srba. Svaki onaj, koji će se prekrstiti bit će mu sigurnije po život, te prema tome je potrebno da i vi svi na to pristanete, jer vam je to jedini spas, a u protivnom bi vas mogla stići samo sigurna smrt, logor i sva ostala zla, kojima ste podlegli. Nadalje izjavljujemo, da je pomenuti župnik redovito tražio od naše djece, da posjećuju vjeronauk, te se u tu svrhu i grozio. Za konkretno navodimo, kako je jedan mali dječak iz našeg sela površno shvatio obavezu vjero-nauka i ismjenjivao se te mu je pomenuti župnik rekao: "ako te lupim obadva oka ce ti ispasti", i slično. Ujedno navodimo, da je župnik **Santić** mirno prelazio preko toga, čak šta više i odobravao, što su se vršila klanja, ubijanja i paljenja našeg sela i stanovništva. Ujedno navodimo da je pomenuti župnik izručavao se sa nama i govorio poslije prekrštavanja. "Kazvi je to čovjek, koji pogazi svoju vjeru i prelazi na drugu. Isto tako govorio je u vezi prekrštavanja našu odsjeci rep i on opet ostane pas i ismjenjivao se". Ujedno je nabacivao se s raznim porugljivim riječima i gledao nas uvijek kao svoje žrtve. Ujedno izjavljujemo da je pomenuti župnik imao uske veze sa taborom u Vilic selu, a naročito s bilježnikom **Lončarević Lukom**, koji je najviše odgovoran za te žrtve ljudi koji su pobijani i poslani u našem selu, kao i one, koji su otjerani u logore i nisu se više vratili, a što je kod nas bio slučaj masovno ubijanje i tjeranje u logor, kao i paljenje sela. Mišljenja smo da je i pomenuti župnik odgovoran za počinjena zvjerstva u našem selu, pošto nije ni malo intervenirao, već se sadistički nasladjivao nad nama.

Ujedno izjavljujemo, da za vrijeme ook je pomenuti župnik ulazio u naše selo, nisu vršena nikakova klanja, ubijanja i istjerivanja u logor ljudi, već je to učinjeno odmah po njegovom odlasku, a vjerujemo da se je to sporazumio s ustaškim taborom u Vilic selu, tj. s **Lončarević Lukom**, koji je glavni sukrivac za počinjena zvjerstva u našem selu.

Dovršeno i potpisano

Dali izjavu:

Pavlović Nikola
1. Pavlović Nikola

Lazić Jovo
2. Lazić Jovo
Pavlović Nikola st.
3. Pavlović Nikola st.
Lazić Jovo
4. Lazić Jovo
Tešić Milanović
5. Milanović Tešo

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju u selu Soboštini koje je vršio župnik **Santić Božidar**

Niže potpisani mještani ovog sela dajemo slijedeću

IZJAVU

U mjesecu februaru 1942. g. došao je u naše selo župnik Šantić Božidar, koji je bio poslan iz Zagreba. te se nastanio kod našeg učitelja Račić Veselina. Njegovim dolaskom odmah je počeo prisilnim prekrštavanjem t. j. da svi Srbi prijeđu iz pravoslavne na rkt. vjeru. U tu svrhu bili su svi seljaci pozvani u školu, gdje nam je održao govor slijedećeg sadržaja:

Poslan sam u vaše selo kao i okolicu da izvršim prekrštavanje Srba. Svaki onaj koji će se prekrstiti bit će mu sigurnije po život, te prema tome je potrebno da i vi svi na to pristanete, jer vam je to jedini spas, a u protivnom bi vas mogla stići samo sigurna smrt, logor i sva ostala zla, kojima ste podlegli.

Nadalje izjavljujemo da je spomenuti župnik redovito tražio od naše djece da posjećivaju vjeronauk te se u tu svrhu i grozio. Za konkretno navodimo kako je jedan mali dječak iz našeg sela površno shvatio obavezu vjeronauka i ismijevao se te mu je spomenuti župnik rekao: »Ako te lupim, obadva oka će ti ispasti«, i slično. Ujedno navodimo da je župnik Šantić mirno prelazio preko toga, čak štavije i odobravao, što su se vršila klanja, ubijanja i palenja našeg sela i stanovništva. Ujedno navodimo da se spomenuti župnik izrugavao nama i govorio poslije prekrštavanja. »Kakav je to čovjek koji pogazi svoju vjeru i prelazi na drugu«. Isto tako govorio je u vezi prekrštavanja: »Psu odsjeci rep, i on opet ostane pas« i ismijevao se. Ujedno nabacivao se s raznim porugljivim riječima i gledao nas uvijek kao svoje žrtve. Ujedno izjavljujemo da je spomenuti župnik imao uske veze s taborem u Vilić-selu, a naročito s bilježnikom Lončarević Lukom, koji je najviše odgovoran za sve žrtve ljudi koji su poubijani i poklani u našem selu, kao i one koji su otjerani u logore i nisu se više vratili, a što je kod nas bio slučaj masovno ubijanje i tjeranje u logor, kao i palenje sela. Mišljenja smo da je i spomenuti župnik odgovoran za počinjena zvjerstva u našem selu, jer nije ni malo intervenirao, već se sadistički naslađivao nad nama.

Ujedno izjavljujemo da za vrijeme dok je spomenuti župnik ulazio u naše selo, nisu vršena nikakova klanja, ubijanja i istjerivanja u logor ljudi, već je to učinjeno odmah po njegovom odlasku, a vjerujemo da se za to sporazumio s ustaškim taborom u Vilić-selu, t. j. s Lončarević Lukom, koji je glavni sukrivac za počinjena zvjerstva u našem selu.

Pavlović Nikola, Lazić Đuro, Pavlović Nikola st.
Lazić Jovo, Milanović Tešo

*

Novak Alojz, gvardijan kapucinskog samostana u Varaždinu, došao je 1941. god. u selo Moštanicu u pratnji ustaša. Tu je sakupio narod, a potom održao govor u kome je rekao da je srpski narod osuđen na smrt, a da bi se izbjegla ta presuda, jedini je izlaz prijeći na katoličku vjeru.

Ovo je izjava koju su dali Josić Rodoljub, Banjeglava Mišo, Peškiri Lazo i Čizmić Stevan iz Moštаницe:

»Drug Josić Rodoljub izjavljuje: Godine 1941. došao je u selo pop Alojz Novak sa još dva popa kojima ne znam imena. Isti su došli pod pratnjom ustaša. Prilikom dolaska u selo sakupio je narod sela Moštаницe u školu gdje im je govorio.

Srpski narod je osuđen na smrt, ali da izbjegnute toj presudi, došao sam k vama da vas pokrstim, jer samo na taj način možete biti spašeni i zaštićeni. Poslije toga prisiljavao je narod da uči katoličke molitve, a tko ne nauči molitve, ne će se moći prekrstiti niti će biti zaštićen. Prilikom učenja molitve bilo je drugova i drugarica koji su se ismijavali, a on im je rekao: tko se bude ismijavao, bit će bačen van, a poslije će mu biti kasno.

Prilikom pokrštavanja Petar Perenoč nije htio da poljubi krst te ga je isti pop onim krstom dobro istukao. Ujedno je govorio narodu da ne ide u šumu (partizane) i da ih ne pomaže.

Odmah poslije pokresta došle su ustaše u selo i počeli da hapse i razgone narod i cijelo selo su opljačkali.«

Original izjave nalazi se na slijedećoj stranici.

*

Orlić Josip, župnik, ustaša iz Sunje, isticao se u nasilnom katoličenju Srba u njegovu kotaru. Ima čitav niz svjedoka koji iskazuju o ustaškoj gorljivosti župnika Orlića. Tako je Ilija Grubić, trgovački pomoćnik, izjavio (26. VI. 1942.) u Komesarijatu za izbeglice (Saslušanja srpskih izbeglica, str. 68) među ostalim o progonima i o vrlo značajnim momentima u vezi s ustaškim prijetnjama, ubistvima i logorima prema svima koji ne bi prešli na katolicizam. U toj je akciji župnik Orlić imao vidnu ulogu. Većina Srba iz straha prešla je na katolicizam. Međutim, to im nije koristilo, jer su maja 1942. i oni iseljeni i prebačeni u jasenovački logor, gdje su mnogi i ubijeni. Još ljeti 1941. porušili su ustaše pravoslavne crkve u Drljačama, Brđanima, Kinjačkoj, Četvrtkovcu, Petrinji i Svinjici.

Župnika Orlića optužuju zemljoradnici Nikola Novaković i Petar Musulin, pored ostalog i za katoličenje.

»... Jovo Milinković, željezničar iz Sunje, izjavio je 6. VIII. 1942. da je Orlić vodio akciju za katoličenje i »s revolverom u ruci nagonio Srbe da promene veru«. (Arhiva Komesarijata za izbeglice A. XII. br. 408.)

»... Jovo Milinković, željezničar iz Sunje, izjavio je 6. VIII. 1942. da je saslušanju u Komesarijatu za izbeglice 3. VII. 1943. izneo je podatke kako je Orlić »misionarski« delovao. On je, u jesen 1941. došao u Petrinjce s nekoliko ustaša. »Po njegovu naredenju sazvaio je Srbe seoski starešina na zbor u školu. Orlić je održao govor u kome je spomenuo da je rimokatolicizam najstarija vera na svetu i da je samo ta vera prava. Srbi su bili pre Hrvati i pripadali su rkt. veri pa su docnije otpali od vere. Pošto u NDH ne sme da bude nikakve vere osim rkt., to se i Srbi ima da vrate u rkt. veru, pa će usled toga postati ravnopravni s ostalim Hrvatima. Srbi su čutke primili Orlićeva propagandna izlaganja. Kad je Orlić drugi put došao s oboružanim ustašama i sa župnikom iz Kratečkog, izvršena je ceremonija pokrštavanja i polaganje zakletve, kao da to čine svojevrijedno, o čemu dakako nije moglo da bude ni reči. U istom mestu su ustaše porušili pravoslavnu crkvu, a sveštenika Nikolu Vučkovića odveli i ubili u Brezovici kraj Siska.« (Arhiv Komesarijata za izbeglice: A. XII. br. 414).

Sličan je iskaz i Mila Požara (18. V. 1943.), gdje se vidi kako je Orlić prijetnjama vršio svoju misionarsku službu i u općini Crkveni Bok. (Arhiv Komesarijata za izbeglice: A. VIII. br. 332).

Kapitulacija

Rijeka 1941

Spisnici u Mostanici dana 1970-1976 u pravici
Anđelina, Josip, Božidar, Germain, Stevan, Dragoslav
Ivan, Jaskir, Laza, Bogdanović

Božidar je objasnio izjave. u vezi s pokoljem Srba 1941.
Anđelina, Božidar, u vezi s pokoljem Srba 1941. danima su se
pob. Hlajci svedoci su počinjenog zločina. Božidar ima tužna iskustva
sve su bili pod pritiskom vlasti. Pokoljom delotvorna su bila
svedučeje je narodi sela Mostanica i okolice. Oni su se govorila

(Pokolje moralo je presuditi na, život, ali da u Srbiji
to je prebuda svedučeje krama. davno pokolje ljudi. 1941.
Danas na toj matici morate biti opasni i razložiti
Pokolje toga triogovca je moralo da više katolika moralo
a krenuće i molbe više se može prihvatiti. mi se
bile, protivnici, pokoljem naša molbe. to je drugo i drugo.
Božidar se istovremeno a on im je rekao. Hlajci su im govorio.

U selu Mostanici, Petar. Petar nije šeo da
pogubi, već je lego je isti tog. omne koštine dobi istako
Njegov je govorio narod da ne ide u Srbiju (pokoljom)
i da ih ne pusti.
Čak i, pokolje katolika. dole su nstose u selo i pitali
da. Lepi i bogom. narod. i najčešće se objasniti.

most Fosirnu — sloboda Narodne

Podpisi:
Anđelina Bogdanović
Ivan
Jaskir

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju Srba u selu Mostanici koje je vršio
gvardijan Novak Alojz

Fra Mijo Čujić organizator pokolja i prekrštavanja Srba u okolici Duvna

Fra Mijo Čujić, župnik iz Duvna, najviše je odgovoran za masovno ubijanje i prekrštavanje Srba u duvanjskom srezu. Još prije uspostave NDH on je poznat kao raspirivač vjerske i nacionalne mržnje u tom kraju između Srba i Hrvata.

O zločinačkom radu župnika fra Mije Čujića govore i izjave iz kojih se vidi da je Mijo Čujić bio organizator pokolja i prekrštavanja Srba u duvanjskom srezu. Izjave o njegovu zločinačkom radu dali su: Luka Savić iz Eminova sela, srez Duvno, Loknić Sefko iz Duvna, Vlajko Kovačević iz Duvna, Loknić Nezir iz Duvna, Bosa Zelen iz Duvna, Đulić Vehbija iz Duvna, Ljubo Zdilar iz Eminova sela i Vojo Zelen iz Duvna.

Da bi se vidjelo učešće ovog svećenika zlikovca u prekrštavanju i klanju Srba, prilažemo izjave Vlajka Kovačevića, Voje Zelena, Savić Luke i Zdilar Ljube.

Dana 19. IX. 1945. godine

Savić Luka sin pok. Laze star 45 godina iz sela Eminova općina i srez Duvno, zanimanje zemljoradnik, vjeroispovjesti pravoslavne, oženjen, s troje djece, daje izjavu protiv fra Mije Čujića, župnika grada Duvna.

I Z J A V L J U J E

Prilikom pada biv. Jugoslavije i proglašenjem NDH 1941. godine, fra Mijo bio je u Duvnu glavni funkcioner i naredbodavac za sve ono što se događalo u Duvnu. Pod njegovom organizacijom uništena su tri selz i to: Čebara, Prisoje i Vrila, da ni žive duše nije ostalo, osim, ako je slučajno netko iz ovih sela bio u svijetu; isti je lično otpremio 9 ljudi u Koprivnicu u logor i to 6 sa sela, a 3 iz grada Duvna, koji se nisu do danas vratili. U isto vrijeme njegovom inicijativom iz srpske crkve koja je u Duvnu, iznesene su crkvene stvari i inventar te je u istu smještena opljačkana roba postradalog naroda. Također je odmah otpočeo rušenjem crkvene avlije i sječom drveća te organizirao radnike da kopaju temelj s namjerom da prave bolnicu, što isto to i danas dokazuje.

Prisilno pokrštavanje Srba u Bosanskoj Dubici 1941. godine

Prilikom masovnog hapšenja i odvođenja u logor pošli bi neki poštteni Hrvati da interveniraju za Srbe koji su bili zatvoreni, a fra Mijo bi im govorio da se ne boje i da im se ništa ne će dogoditi, dok je 27. i 28. juna noću 1941. godine 25 ljudi iz grada i sela odvedeno u jamu Slipicu (Grabovicu) gdje su poubijani i bačeni u jamu. Tako je fra Mijo vješto i podmuklo provodio svoje zlonamjerne planove, da se nigdje nije isticao kao očevidac; naravski da je to vršio preko svojih podčinjenih i najpovjerljivijih ljudi.

Kada je naš, to jest srpski živalj, vidio o čemu se radi, počeo je da bježi u planinu, a naročito je masovno izbjeglo selo Raščane, Mandino selo kao i Srdani; tako je 29. jula 1941. godine organizirao naše komšije, a njemu najpovjerljivije, da nas svedu s planine, i to na vjeru, što im je uspjelo; dok smo sišli s planine, bile su organizirane velike mase naroda sa sjekirama, puškama i t. d., te su zatvorili u pojatu Stojana Zdilar i sve muškarce od 16 godina pa na više, govoreći nam da je naređenje da se nalazimo samo na jednom mjestu i da nam ništa ne će biti, nego da su se pobunili neki radnici u Drvaru, a kada to prođe, onda ćemo biti pušteni. Tek oko 4 sata došao je čuveni krvnik, ustaški emigrant poručnik Bariša Žilić s kamionom u kome se nalazio Vuko Vujanović iz Duvna, Sava Stanišić, poljar iz sela Raščana, maloumni Rađe Bilanović iz Mandina sela, a namjera je bila ta da nas potrpaju u kamione i bace u jamu Paklinu, ali im to nije uspjelo iz razloga, što su naše žene polegle ispred auta i time se stvorila velika panika, jauk i plač žena i djece koji se čuo u daljini od 6 km. Kako im ovdje nije uspjelo odvezli su kamion u selo Mokronoge gdje je bio isti slučaj i s ovim seljanima; tu im je uspjelo da seljane pohvataju i odvedu u Pakline, u takozvanu kaursku jamu, gdje su ih ubijali i bacali u istu. Puki je slučaj s Milošem Simićem, Savom i Nikolom Simićem, svi iz sela Mokronoga, koji su ranjeni izišli iz jame te se i danas nalaze na životu, a bili su sve 4 godine u NOV.

Kako smo već naveli da im nije uspjelo u našem selu stvoriti svoj zlonamjerni plan, onda su nakon toga kod spomenute pojate postavili jaku stražu, a kad se smrklo, žene i djecu su zatvorili u druge dvije kuće, a u isto vrijeme kopali jame pod t. zv. Buljan-stranom s namjerom da ih pobiju i bace u jame. Poslije zatvaranja žena i djece postavljena je straža i kod njih, dok su sve naoružane mase opkolile pojatu u kojoj smo bili zatvoreni, opalivši dvije puške u zrak, s tim dajući znak da je sve u redu. U tom momentu su stigli poznati koljači i jamari s nekoliko naoružane t. zv. Narodne zaštite, Slavko Kokotović, Tade Lerota i mnogi drugi i izvodili nas vezane konopcem po dva zajedno. Tako su nas sproveli u selo Blažuj, gdje su nas čekali kamioni, strpali su nas u iste s namjerom da nas pobacaju u jamu. Zahvaljujući poštenim Hrvatima koji su intervenirali kod Mije Čujića znajući da je naša sudbina u njegovim rukama, mi smo sprovedeni u zatvor. U toku te noći fra Mijo je mijenjao taktiku svog zlonamjernog rada prvo osvrćući se na spomenutu intervenciju najviše računajući na spomenuta sela koja su izbjegla u šume te odmah organizirali ljude koji će s nama razgovarati da prijedemo na katoličku vjeru i da će nam svima oprostiti život, što smo silom prilika i bolom u duši prihvatili. Takav se slučaj desio i našim ženama i cijelom narodu Duvna. Sutradan je sve bilo pušteno na slobodu, dok je zadržao 3 čovjeka od njemu najsumnjivijih kao taoce da ne bi drugi otišli računajući na trojicu

koja su ostala u zatvoru. Sutradan je došlo naređenje da sve kućne starješine dođu s familijom, te im je održao govor veličajući Pavelića i NDH, govoreći da više nema Srbina u NDH niti u istoj može postojati u koliko ne prijeđe na katoličku vjeru. S tim je nastavio s popisom i dijeljenjem očenaša (krunica), uzimajući po 30 Din. po svakoj osobi.

Poznato mi je da je spomenuti zlikovac poslije izvjesnog vremena otišao u Zagreb u ministarstvo pravosuđa i bogoštovlja NDH kao povjerenik i kao glavni misionar za prevođenje pravoslavnog življa na katoličku vjeru. S vremena na vrijeme je isti dolazio u Duvno i davao informacije i instrukcije ustaškom logoru u Duvnu. Prilikom zauzimanja 6 puta Duvna od strane NOV odnosno vojske J. A., isti je uvijek bježao znajući da se ogriješio o poštenu srpski i hrvatski živalj. Isti je pozivao uglednije ljude i više narodne mase govoreći im da bježe ispred bandita, jer da će ih poklati i pobiti. Isti je na svakom javnom mjestu najernje očitavao NOP i odvrtao narod da ne bi pristupao istom, a to se vidi po samom duvanjskom narodu na koga je on najviše uticao.

To je sve što znam o poznatom zlikovcu i najglavnijem funkcioneru Duvna ustaškog pokreta fra Miji Čujiću te ako je potrebna narodni sud može pozvati za svjedoka niže navedene ljude i to: Špiru Savića, Stojana Zdilara, Stojana, Milisava, Jovu Gligorića, Savu Gligorića, Stojana Savića, svi iz Eminova sela i Miloša Simića iz sela Mokronoga kao i mnogo drugih.

Ja više nemam što reći o napred navedenom zlikovcu fra Miji Čujiću, a samo znam da je uvijek bježao od NOV.

Izjava mi je pročitana, a da je točna tvrdim svojim vlastoručnim potpisom i spreman sam u svako doba s istim na suočenje.

Fra Mijo Čujić kao ispovjednik katoličke vjere dao je sam nalog da se ruši pravoslavna crkva, s tim da tu treba da se podigne bolnica. Isto tako u Sarajevu 1943. god. rekao je stojeći pred pravoslavnom stolnom crkvom drugu Abdulahu Muhida kako se ovaj zlikovnik ruši, i svi oni gledaju. Is svega onoga se može vidjeti da je on bio špijun i špijunaž srpsko-hrvatski i Hrvatsko-Duvanjski špijun, jer nije ni Srbi živili ni u potpunom bratstvu, a krivica Duvna je potpuno jedna od najtežih krivica ovog kraja. Na ovaj sud da može suditi
 kalini
 Srba
 Hrvati
 Uo-
 krivica

Odlomak iz izjave Zelena Voje iz Duvna o fra Miji Čujiću koji je dao nalog za rušenje pravoslavne crkve

IZJAVA

Zelena Voje, trgovca iz Duvna, data u Okružnom odjelenju OZN-e okrug Travnik, dne 14. IX. 1945. god. o fra Miji Čujiću, župniku iz Duvna.

Fra Mijo Čujić kao ispovjednik katoličke vjere dao je sam nalog da se ruši pravoslavna crkva, s tim da tu treba da se podigne bolnica. Isto tako u Sarajevu 1943. god. rekao je stojeći pred pravoslavnom stolnom crkvom drugu Abdulahu

Nuhiću zašto se ovaj nužnik ne ruši, i zašto ga oni gledaju. Iz svega ovoga se može vidjeti koliki je on bio srbožder i raspirivač mržnje između Srba i Hrvata Duvanjske kotline, jer su prije njega Hrvati i Srbi živjeli u potpunom bratstvu, a njegovom krivicom Duvno je postalo jedan od najvećih ustaških srezova. Za sve ovo se može smatrati krivim fra Mijo Čujić.

Da su moji navodi točni, na isto se potpisujem.

Izjava Kovačević Vlačka

U vremenu oko 30 jula 1941. god. kada je bio masovni pokolj u Duvnu, fra Mijo je za cijelo to vrijeme bio u Duvnu, i odmah sutradan nakon pokolja on je počeo da propagira i nagovara da se svi imaju pokrstiti, a zatim je poslao Franju Radoša u sela Raščani, Srđani, Mandino selo i u ostala sela da govori narodu da prelaze na katoličku vjeru, jer će samo tako i na taj način moći da ostanu i sačuvaju svoju glavu. Nakon svega ljudi su donesli razne poklone fra Miji u župni stan, a što se je smatralo kao redovina.

Fra Mijo je dobro bio upoznat kuda se ljudi odvede, premda su svi ostali pričali da idu na rad i u logore, jer je sam posle odvedjenja ljudi govorio da su odvedeni na jarku u taklinama, više sela nekorektno, i da su prešli na katoličku vjeru da im se ove nebi dogodilo.

U decembru mjesecu 1941. god. slučajno sam došao do jednih ustaških novina koje su izlazile u Zagrebu i u kojima sam našao članak koji je pisao fra Mijo, a koji se je odnosio na jedne njegove predavanja održana u nekom klubu u Zagrebu, a što se je odnosilo na krunisanje Kraljevskog princa od Špleta za kralja Hrvatske, te da mu je očišćen put, a što se je trebalo dogoditi da Duvanjskom polju, da je Duvno očišćenje i pripremljeno za ovu svečanost.

Više nemam šta da kažem o fra Miji, a tvrdim svojim potpisom da su svi moji navodi tačni i istiniti na šta se mogu i zakleti.

Kovačević

Izjavu dao:
Vlačko Kovačević

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju u Duvanjskom kraju koje je vršio
fra Mijo Čujić

IZJAVA KOVAČEVIĆ VLAJKA

U vremenu oko 30 jula 1941. god. kada je bio masovni pokolj u Duvnu, fra Mijo je za cijelo to vrijeme bio u Duvnu, i odmah sutradan nakon pokolja on je počeo da propagira i nagovara da se svi imaju pokrstiti. Zatim je poslao Franju Radoša u sela Raščani, Srđani, Mandino selo i u ostala sela da govori narodu da prelaze na katoličku vjeru, jer će samo tako i na taj način moći da ostanu i sačuvaju svoju glavu. Nakon ovoga ljudi su donesli razne poklone fra Miji u župni stan, a što se smatralo kao redovina.

Fra Mijo je dobro bio upoznat kuda se ljudi odvođe, premda su svi ostali pričali da idu na rad i u logore, jer je sam poslije odvođenja ljudi govorio da su odvedeni na jamu u Paklinama, više sela Mokronoga, i da su prešli na katoličku vjeru da im se ovo ne bi dogodilo.

U decembru mjesecu 1941. god. slučajno sam došao do jednih ustaških novina koje su izlazile u Zagrebu i u njima sam našao članak koji je pisao fra Mijo, a koji se je odnosio na jedno njegovo predavanje održano u nekom klubu u Zagrebu, a što se odnosilo na krunisanje talijanskog princa od Spoleta za kralja Hrvatske, te da mu je očišćen put, a što se trebalo dogoditi na Duvanjskom polju, da je Duvno očišćeno i pripremljeno za ovu svečanost.

Više nemam što da kažem o fra Miji, a tvrdim svojim potpisom da su svi moji navodi tačni i istiniti na što se mogu zakletti.

*

Kukina Eugen, župnik iz Cernika kod Nove Gradiške, vršio je prekrštavanje Srba koristeći se terorom koji se tada provodio nad srpskim narodom. Prijetio je onima koji se ne će da pokrste da će biti otjerani u logor.

I Z J A V A

Druga Ugrešić Mile iz Cer. Šumetlice katar Nova Gradiška rođj. 1.10.1921 god. po zanimanju samljorsadnik živi u Cer. Šumetlici.

God. 1941 došao je u selo Šumetlice kod Nove Gradiške fra Mijo iz Cernika skupa sa ustašama i govorio nam je kako treba da se pokrštavamo sa srpske vjere na katoličku, a koliko nećemo ići u logor nasnovat. Kad su nam govorili i nauredjivali srpske strane su rušili našu pravoslavnu crkvu. Najprije su nekoliko najuglednijih ljudi oterali iz sela u Jasenovac u logor, a zatim su nas prisilili za prelaz u vjeru. Poslije je stalno kod Eugea još sa jednim dolazio nama u Šumetlicu i bratio nam je predavanje o novoj vjeri, kako je to prava i istinska vjera koju moramo svi poštovati. U par razvata je naglasio kako se pojavljuje boljševizam i socijalizam da je to samo jedan period koji je prolazan, i da se oni bore protiv vjere, i toga da uništavaju svećenike i crkve, i da to nikada nemogu pobijediti. Naglasio nam je da se nedamo zavezati ovim ometnicima koji se nalaze u šumi, da je to jedna banda koji neše da go ostati. Zatim nam je govorio kako je poravljen naj bolji sin Hrvatske narod, koji je doveo srpski narod na pravi put, da daće on uz pomoć svoji veliki saveznici Njemačke uništiti ova ometničku bandu i boljševizam koji se bore protiv vjere. Naglasio nam je da se priča sa ustaše kolju da to ni je istina da će čine ustaše već da tako zvjerstva rađe ometnicima u šumi koje treba na svakom koraku uništavati. rekao je da svaki onaj koji bude snjimeradio i otigao u šumu da će se sprovesti kao i onaj, a oni koji se priključe ovoj iri vi daće biti priznato kao ravnopravni građani i koji budu vjerni poravlniku. Skoro svaki dan je dolazio krema, te nam take stravi tuljio i širio propaganđu medju nama njemačku i ustašku.

Ovo gornje navoda dao sam lično ja Ugrešić Mile, a što potvrđuje lično svojim potpisom.

Nova Gradiška 16.II.1946 g.

rosme sam

Ugrešić Mile

Mile Ugrešić

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju Srba u selu Šumetlici koje je vršio
Kukina Eugen, župnik iz Cernika

Dr. Josip Šeper, župnik iz Osijeka, Jungvirt Franjo, župnik iz Tenja, fratar Miletić Ambrozije i fratar Kolb iz franjevačkog samostana u Osijeku vršili su nasilna prekrštavanja Srba u Osijeku i okolici. Da bi što masovnije izvršili prekrštavanje, služili su se ustaškim tabornikom Blažević Antunom, koji je, pozivajući Srbe na prekrštavanje, prijetio da će biti otjerani u logor, ako se ne prekrste. Na koji je način vršeno prekrštavanje Srba u selu Tenj vidi se iz slijedeće izjave:

»Mi, dolje potpisani stanovnici sela Tenja, pripadnici srpsko-pravoslavne vjere, Srbi, izjavljujemo slijedeće: Na dan 12. oktobra 1941. godine bili smo prisilno prekrštavani iz svoje srpsko-pravoslavne vjere na rimokatoličku vjeru. Crkvenom obredu bili su prisutni slijedeći rimokatolički svećenici: dr. Josip Šeper, sada župnik iz Osijeka, d. g., Franjo Jungvirt novo postavljeni upravitelj župe, sada u Petrijevcima, fratar g. Ambrozije Miletić, sada nepoznatog boravišta te o. Kolb od strane Franjevačkog samostana iz Osijeka. Fratar Miletić bio je 3 nedjelje prije toga dana neprestano vršio vjerske nagovore u osnovnoj školi »Dvor« silom i prijetnjom dotjeranim Srbima. Još mjeseca augusta 1941. pozvao je tadašnji ustaški tabornik Antun Blažević, osuđen i strijeljan po Okružnom narodnom sudu u Osijeku, da svi Srbi u roku od 3 dana imaju podnijeti molbe za prijelaz na rimokatoličku vjeru, jer u protivnom slučaju da će biti svi Srbi protjerani u logor, a njihova imovina da će biti zaplijenjena u korist države. Prvog dana je bilo malo molbi podneseno, svega dvadeset, ali je kasnije redarima i oružnicima narod pozivan da molbe podnosi, što su oni morali i učiniti, jer nije bilo drugog izlaza. Jedini je spas srpskom narodu bio da pređe na rimokatoličku vjeru. Ovome mologu se odazvalo preko 700 porodica t. j. gotovo svih 98 posto srpskih porodica u Tenju. Radi toga što nisu blagovremeno podnesene molbe za prijelaz dignuli su jedne noći mjeseca septembra 1941. ustaše 6 porodica i otjerali za logor Slavonska Požega. Nakon 2 dana tri su porodice vraćene, i to one koje su izjavile da će prijeći na rimokatoličku vjeru, a 3 su porodice protjerane za Srbiju nepokrštene.

Novo postavljeni rimokatolički župnik Franjo Jungvirt uselio se u dotadnji parohijski dom srpsko-pravoslavnog svećenika, koji je bio protjeran u logor Caprag, a kasnije za Srbiju. Taj dom nalazi se u istom dvorištu gdje je bila srpsko-pravoslavna crkva, koju su ustaške vlasti dale na sam dan pravoslavnog Božića 7. I. 1942. da se ruši, a crkvena imovina opljačka, što je i učinjeno. Crkva je do temelja srušena, cigla rasprodana, imovina razvučena, zvona nekamo otpremljena i od cjelokupnog crkvenog inventara vrlo je malo pronađeno u selu. Najvrijednije stvari, kao zlatnina, srebrnina, odežde, litije i drugo odneseno je nepoznato kuda i do danas nije pronađeno. O tome sigurno mora znati župnik Jungvirt ili njegovi pretpostavljeni.

Napominjemo da su nama silom iznudeni potpisi na molbama kojima molimo upravne vlasti da nam daju dozvolu, jer želimo »dobrovoljno da prijeđemo iz svoje sadašnje pravoslavne vjere na rimokatoličku« a na drugoj strani de facto su nam prijetili protjerivanjem u logor i pljačkom imovine. Među prvima koji su bili pozvani da povedu akciju za prijelaz na rimokatoličku vjeru kao videni građani, bio je pozvat Vlado Gavrilović, koji je i ako je morao prijeći na rimokatoličku vjeru, godinu dana

Knežević Ivan
 Ljubić Capkarić
 Bako Čučurović
 Aletta Hlebik
 Gledomir Popović
 Janka Pažun
 Milan Popović
 Joga Pykhamovik
 Boalborov Drija
 Mandić Mihaj
 Petarčević Cvetoja
 Kaya Njkić
 Januarević Eka
 Joga Pajaković
 Gjorđa Mrazović
 Brjunić Ilija
 Markić Teodor
 Petarčević Ilija
 Cvetojević Vjekoslav
 Cvetojević Vjekoslav
 Cvetojević Vjekoslav

Golobac Ananast
 Milorod Stomojir

Da su potpisni i tekst, izvještaj
 namada onoga reda trudi i osveta
 najstari Novadin

Provednik
 Novadin Joga

Fotografija dijela potpisa s prednje izjave

kasnije odveden u logor Zemun i tamo ubijen. — S njime je bio pozvat i Pajo Panić, živi seljak iz Tenje, koji su automobilom Antuna Cerenka odvezeni kotarskoj oblasti u Osijek, gdje im je kotarski predstojnik Glunčić Krsto stavio u zadatak, da dadu narodu do znanja da se odmah izvrši prijelaz na katoličku vjeru, jer inače ne će biti dobro. Panić i Gavrilović su odgovorili da oni to ne mogu učiniti sa svojim narodom, pa makar njih odmah podigli za logor.

Mi dolje potpisani ovim izjavljujemo da smo zaista samo silom i prijetnjom, ne imajući drugog izlaza u to doba, podnijeli molbe za prijelaz iz svoje pravoslavne na rimokatoličku vjeru, jer su u to doba ustaše bili na kulminaciji svoje terorske moći i bili najaktivniji u istrijebljenju srpskog naroda u ovim krajevima.«

*

Štamberger Franjo, župnik iz Trnave, dolazio je u selo Svetoblažje nekoliko puta i narodu govorio da treba da se pokrste na rimokatoličku vjeru. Pokrštavanje je izvršeno u martu 1942. godine.

U svojoj izjavi Lemajić Blagoje, Lemajić Savo, Lemajić Milan, Vuromanović Marko, Ostojić Dušan, Ostojić Đuro, Ostojić Pajo, Milinković Nikola i drugi, o Štamberger Franji kažu ovo:

»Franjo Štamberger, župnik iz Trnave, nastojao je da se pokrstimo. Radi toga dolazio je 3 do 4 puta u selo i nagovarao narod da se prekrsti, jer će inače biti tjerani u logor. Nato se narod prekrstio. Prekrštavanje je vršeno u Svetoblažju u martu mj. 1942. godine.«

*

Mikan Ivan, ogulinski župnik, istakao se u progonima i katoličenju Srba na sektoru Ogulin. U Arhivu Komesarijata za izbjeglice A. IX. br. 3649,352,355 dvije domaćice iz mjesta Jasenka, općina Ogulin, o »misionarskom« radu župnika Mikana kažu:

»Akciju za pokatoličavanje vodili su leti 1941. u Jasenku šumar Ivković i direktor pilane Josip Abramović, kao i žandari sa žandarmerijske stanice u Jasenku. Oni su nam govorili da nam je jedini spas da pređemo na rkt. veru. Posle toga dva puta je Ivan Mikan dolazio u Jasenak. On je oba puta popisivao Srbe koji su mu javili prelaz. Od svakog je lica tražio u ime nekih taksa u gotovini 170 dinara. Tako je taj župnik u dva maha u Jasenku ubrao od Srba 80.000 Din i sobom odneo u Ogulin. Posle je župnik Mikan poslao iz Ogulina letke, u kojima je pozivao Srbe da dođu u Ogulin u grupama po 50, gde će se izvršiti prekrštavanja. U lecima je ovaj župnik još i pretio Srbima, ako ne postupe kako im on naređuje, da će opet stradati, ali ovaj put još gore nego pre, a onda da ih on neće više pomagati. Srbi se nisu smeli odazvati pozivu župnika Mikana, jer nisu smeli putovati u Ogulin, već su mu javili da on dođe u Jasenak i tamo izvrši prekrštavanje.«

*

Becker Ivan, župnik u Trnjanima, vršio je nasilno prekrštavanje Srba odmah u početku NDH. Stana i Marija Radošević iz Trnjana govore da je Becker obilazio sela i naređivao sakupljenim Srbima da odmah prijeđu na rimokatoličku vjeru, inače će u protivnom slučaju biti otpremljeni u logor,

Zapisnik:

Franjo Stamberger župnik Trnave nastojao je da se prekrstimo. Rad stoji od ljeta je 3 do 4 krute u selu i najgoraoo narod do u prekrsti, jer u moju kćer Jerom u logor. Noto se je mora prekrstio. Prekrstovanje je vršeno u Svetoblažju u crkvi my 1942 godine

Potpis

Lecvaji Blagoje

Lecvaji Davor

Lecvaji Vidan

Marko Vukovčanović

Lecvaji Estojic

Zyjo Cimojic

Lecvaji Jari

Lecvaji Jovic

Lecvaji Ruzica

Mihankovi Gudenka

Mihankovi Stipolac

Dragici Petar

Dragici Stasa
Kasimij Jov

Izjava svjedoka o prisilnom katoličenju Srba u selu Svetoblažje, koje je vršio Štamberger Franjo župnik iz Trnave

a njihova imanja zaplijenjena u korist NDH. Prilikom nasilnog prekrštavanja Srba u Trnjanima bio je prisutan i veliki župan iz Slav. Broda.

Župnika Beckera kao nasilnog prekrštavatelja Srba karakteriziraju i zemljoradnici Stevo Prodić i Jovo Mandrić iz Korduševaca, općina Trnjani. U svome iskazu kažu da je Becker izvršio akt katoličenja u katoličkoj crkvi u Sušnjevcima, i to seljaka iz Sušnjevaca, Korduševca i Ješevika. Prije prekrštavanja održao je župnik Becker propovijed u kojoj je podvukao da

su Hrvati 20 godina robovali Srbima, a sada se Srbi moraju pokoravati Hrvatima. (Arhiv Komesarijata za saslušavanje izbeglica: V. 43. (XLIII, broj 992).

*

Đurić Ante, župnik iz Divuše, koji je inače bio i ustaški logornik, naročito se istakao u prisilnom prekrštavanju Srba pri čemu je kao ustaški logornik organizirao i ubijanje nekih od njih (A. III. broj 3821 i A. III. broj 4286. — Arhiv Komesarijata za saslušanje izbeglica).

Protojerej Ostojić Mladen, paroh Žirkovački, optužuje župnika Đurić Antuna da je prilikom prekrštavanja i ubijanja Srba vršio i ucjenjivanje istih po 50.000 Din. (A. III. br. 220 Arhiv Komesar. za saslušanje izbeglica).

O istom župniku Đuriću iskazuje i Ilija Vranješević, svećenik parohije ljubinske, srez Dvor, pa kaže:

»Još pre moga izbeglištva svi činovnici i učitelji dobili su usmeni nalog od župnika Đurića, ustaškog poverenika iz Divuše, za srez Dvor na Uni, da predadu molbe za prelaz u katoličanstvo ili da napuste i mesta i službu. Kad su predali molbe za prelaz, poverljivo im je naredeno da pretnjom nagovore i sve ostale Srbe na prelaz, u protivnom neka sele kuda znaju ili će biti streljani. Tako su bili svi domaćini prisiljeni da s taksenom markom od 10 Din dođu svom učitelju, da naprave molbu za sebe i za porodicu radi prelaska u katoličanstvo... Za Srbe srez Dvor na Uni bio je strah i trepet pomenuti župnik Đurić, koji je zatvarao Srbe u svoju štalu i drvnicu i tu ih je patio gladu i batinjanjem, a otkako su prešli na katoličanstvo on ih štiti.«
(Arhiv Komesarijata za izbeglice: A. III. br. 222.)

Branko Vignjević prikazao je čitav niz nemilosrdnih Đurićevih djela. U sudu koji je izricao i smrtne presude, nalazio se i župnik Đurić. Jerej Vignjević u svom izvještaju ne zaboravlja na one Hrvate koji su se za progonjene Srbe zauzimali. (Arhiv Komesar. za izbeglice: A. III. br. 228.)

Boško Dragić, državni lugar, izjavio je 26. IX. 1941. g. u Komesarijatu za izbeglice, između ostaloga, da ga je župnik Đurić lično uhapsio i dao mu od ustaša svezati ruke na leđima i otjerati u ustaški stan u Bosansku Kostajnicu ustaškom poručniku Pudiću, koji je sa župnikom bio u kraju najstrašnji terorista.

Župnik *Dragutin Kukulj*, lični prijatelj i ideološki saradnik koljača velikog župana Jurice Frkovića, naročito se ističe kao vatreni ustaša misionar u kotaru Gospić i okolini u prisilnom prekrštavanju Srba — koristeći se pokoljima, koje su u to vrijeme vršili ustaše.

Milan Ljuština, šef poreske uprave u Donjem Lapcu, u arhivu Komesarijata za izbeglice: A. II. br. 3823 između ostalog kaže:

»...Poznato mi je da su katolički sveštenici vršili preko ustaša, a najčešće sami, presiju nad Srbima u cilju prekrštavanja s napomenom da s time spasavaju život i da će time imati puna prava kao i svi Hrvati...

I sam sam bio prisiljen od Kukulja da pređem na katoličku veru, i on me lično preveo govoreći da ću time biti pošteđen smrti...«

O nasilnom katoličenju Srba govori i Čokrić Božo, željezničarski zvaničnik iz Novske. U svom saslušanju on kaže:

»Kotarska oblast u Novskoj i općinska poglavarstva činili su u prošloj godini veliki pritisak na tamošnje Srbe da pređu na rkt. veru, grozili su im se logorima, t. j. da će svi oni koji ne pređu na rkt. veru, biti poslani u logore. Srbi su u velikom broju pod ovim pritiskom popustili i prešli na rkt. veru.«

Ilinić Đuro zemljoradnik iz Jasenovca, srez Novska, uz sliku strahota logora u Jasenovcu opisuje teror koji su vršili ustaše, a što je prethodilo naknadnom nasilnom katoličenju.

»Prošle godine porušene su pravoslavne crkve u Jasenovcu, Okučanima, Raiću i Ušticu. Uopće u ovom kraju ne postoji nijedna prav. crkva. Pre katoličkog Božića svi prav. Srbi u ovom kraju morali su pod pritiskom preći na rkt. veru. Onaj tko bi se odupirao, taj bi bio ili ubijen ili oteran u logor. Međutim niti to nije koristilo, jer su i oni, koji su primili katoličku veru, odvedeni u logor. Komandant logora u Jasenovcu Luburić, ustaški je satnik, rodom iz Like. Njegov pomoćnik je Milan Brkljačić, koji je učio katoličku bogosloviju.«

*

Ustaška štampa o »prelaženju« na katoličku vjeru

Dok se na naprijed navedeni način vršilo prisilno prekrštavanje Srba, dotle je katolička i ustaška štampa licemjerno pisala kako se Srbi vraćaju u krilo katoličke crkve, »vjeri svojih otaca« i slično.

»*Katolički list*«, organ zagrebačke nadbiskupije, koji stoji pod neposrednim nadzorom samoga nadbiskupa dr. A. Stepinca, očigledno solidarizirajući se sa shvatanjima ustaških vlasti o prijelazu pravoslavnih na katolicizam, objavio je govor Pavelića, koji je on održao 18. XI. 1941. g. izaslanicima prelaznika Velike župe Baranja, koje je Paveliću predveo dr. S. Hefer (»*Katolički list*« 1941. br. 46, str. 556).

»Braćo! Veseli me da vas vidim ovdje, seljake iz Velike župe baraniske gledajući u vama Hrvate, braću, potomke onih koji su u prošlosti, jednako i zajedno s ostalim hrvatskim narodom branili hrvatsku grud, hrvatsku zemlju i ognjište, na kojima i kraj kojih su koljevke budućih pokoljenja...«

*

Nekoliko »pozdrava« prisilno prekrštenih Srba nadbiskupu Stepincu, koji je vrlo dobro znao pod kakovim su se okolnostima vršila pokrštavanja

»*Nova Hrvatska*« 9. IV. 1942. donosi ovu vijest:

»Povratnici na djedovsku vjeru pozdravljaju hrvatskog metropolitu.

Hrvatski metropolita dr. A. STEPINAC primio je danas iz Čačinaca, Kutjeva, Voćina i Požege slijedeće brzojavke prelaznika s grkoistočne na katoličku vjeru.

Brzojavka iz Požege glasi:

»Pripadnici bivše grkoistočne parohije požeške prigodom vraćanja u vjeru svojih djedova šalju izraze duboke odanosti vama i svetoj Crkvi, moleći vas za zaštitu i blagoslov.«

Brzobjavka iz Vočina glasi:

»2300, koji su danas sakupljeni u Slatinskom Drenovcu iz sela Drenovac, Pušina, Krasković, Prekoračan, Meljani i Đurišić pristupili su u krilo rkt. crkve — odano pozdravljaju vas, svoga poglavara.«

Iz Kutjeva: »Vaši novi vjernici iz sela Latinovaca i Ivanovaca župe Kutjevo podastiru Vašoj preuzvišenosti prigodom prelaza svoj poklon i odanost.«

Iz Čačinaca kod Orahovice: »U času našega pristupa u rkt. crkvu pozdravljamo vas, duhovnog pastira, izričući sinovlju ljubav i odanost.«

»Hrvatski list« 3. X. 1942. g. ima ovu bilješku:

»Povratak vjeri pradjedova. Cielo selo Laze, istočno od Vinkovaca, koje je prije 250 godina bilo katoličko, vratilo se vjeri svojih djedova. Vjerski prielaz izvršio je župnik starojankovački dr. MARKO BALIČEVIĆ.«

»NOVA HRVATSKA« BR. 11.

Vraćanje vjeri svojih djedova

Svečanost u Kamenskom kraj Karlovača prigodom

krštenja povratnika s grčko-istočne vjere

Karlovac, 12. siječnja. Jučer prije podne obavljeno je u Kamenskom kraj Karlovača krštenje prelaznika grčko-istočne vjere iz Popović-brda. Ovo je krštenje obavio župnik i dekan na Kamenskom Kućmanić, koji je već prije toga izvršio s povratnicima sve potrebne crkvene obrede, pa je jučerašnji čin krštenja obavljen bez ikakvih poteškoća. Činu krštenja preko 100 povratnika prisustvovao je veliki župan Venke župe Pokuplje dr. Ante Nikšić, ravnatelj županijskog redarstva Ivan Betelehem, pouzdanik stožera Družak, u ime zapovjedništva Ustaške Mladeži iz Zagreba Rudež Pavlek, župski promičbeni izvijestitelj prof. Erenjo Mikšić, te drugi. Prije samog čina pokrštenja povratnika održao je prisutnima veoma topao i lijep govor dekan Kućmanić, koji je sve pozvao da svojoj zadanu riječ na Božje evanđelje drže i da budu ođani Bogu, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njezinu Poglavlniku. Sam čin krštenja trajao je oko jedan sat i bio nadasve svečan.

Poslije dovršenog krštenja veliki župan Velike župe Pokuplje dr. Ante Nikšić održao je povratnicima govor, u kojem je

rekao da ovo nije tek običan prelaz na rimokatoličku vjeru, već su se vratili vjeri svojih djedova, koja je bila prava vjera njihovih predja. Dr. Nikšić je naglasio, da je danas došlo vrijeme, da se svi opet okupimo u jednoj vjeri, vjeri naših djedova. Današnjim su činom povratka seljaci s Popović-brda dokazali svetim crkvenim obredom, da u njima živi vjera njihovih otaca. »Današnjim danom — postavio je dr. Nikšić — postali ste ravnopravni članovi Nezavisne Države Hrvatske. Budite uvjereni, da vas mi primamo otvorena srca u naše redove i da ćemo vas poduprijeti na svakom koraku. Uvjeren sam, da ćete pokazati, da ćete biti u budućnosti za Dom i Poglavlnik«

— Spremni! — prihvatili su svi složno.

Po dovršenoj Sv. misli odevirala je seljačka glazba hrvatsku državnu i ustašku himnu, koju su svi saslušali dizanjem desne ruke.

Poslije toga održao se veliki župan s pratnjom u dužem središnjem razgovoru s povratnicima, koji su se vratili svojim kućama pod hrvatskom zastavom, s kojom su i došli. (Croatia)

»Nova Hrvatska« 13. I. 1942. g. daje ovaj prikaz katoličenja

VRAĆANJE VJERI SVOJIH DJEDOVA

Svečanost u Kamenskom kraj Karlovca prigodom krštenja povratnika
s grčko-istočne vjere

Karlovac, 12. siječnja. — Jučer prije podne obavljeno je u Kamenskom kraj Karlovca krštenje prelaznika grko-istočne vjere iz Popović-brda. Ovo je krštenje obavio župnik i dekan na Kamenskom Kučmanić, koji je već prije toga izvršio s povratnicima sve potrebne crkvene obrede, pa je jučerašnji čin krštenja obavljen bez ikakvih poteškoća. Činu krštenja preko 400 povratnika prisustvovao je veliki župan Velike župe Pokupje dr. Ante Nikšić, ravnatelj županijskog redarstva Ivan Betlehem, pouzdanik stožera Družak, u ime zapovjedništva Ustaške Mladeži iz Zagreba Rudolf Pavlek, župski promičbeni izvjestitelj prof. Franjo Mikšić, te drugi. Prije samog čina pokrštenja povratnika održao je prisutnima veoma topao i lijep govor dekan, Kučmanić, koji je sve pozvao da svoju zadanu riječ na Božje evanđelje drže i da budu odani Bogu, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njenom Poglavniku. Sam čin krštenja trajao je oko jedan sat i bio nadasve svečan.

»Hrvatski narod« 13. XII. 1941. ima ovu vijest:

»Velika vjerska svečanost u Drijačama kraj Petrinje održana je 12. XII. prilikom proslave prielaza seljaka ovog sela na rkt. vjeru... Svečanu službu Božju služio je sunjski župnik i dekan JOSIP ORLIĆ koji u svom misionarskom radu među ovim narodom ima mnogo uspjeha.«

Jednako kao ustaška tako i katolička štampa izvještava o pokrštavanju pravoslavnih. »Katolički list« br. 38, 1941. g. str. 451. ima ovu vijest:

»Cijelo selo Budinci prešlo je u katoličku crkvu. Budinci su na granici zagrebačke i dakovačke dieceze blizu Podgorača. U nedjelju 14. IX. na blagdan uzvišenja Sv. Križa cijelo je selo s pravoslavlja prešlo u katoličku crkvu. U selu je osnovana župa za 2300 duša. Pripravu za prelaz izvršio je našički fra-njevac otac SIDONIJE SCHOLZ, tako da je dulje vremena prelaznike poučavao u vjeri. Kod samog obreda prelaza prisustvalo je uz oca Scholza i više drugih svećenika te veliki župan župe Baranja iz Osijeka. Kod banketa je u Zadružnom domu izrečeno više značajnih govora s poklicima »Poglavniku i Hrvatskoj.«

Svećenik Stjepan Bulat održao je u Osijeku predavanje »Obraćeni — svjedoci katoličke snage i misli«, za koje dopisnik »Hrvatskog lista« 20. I. 1943. između ostalog kaže:

»U predavanju se dotaknuo i nekih hrvatskih obraćenika koji su se povratili katoličkoj Crkvi i u njoj našli žudeni mir i pravu sreću. Na koncu je predavač spomenuo neke prigovore s obzirom na ova obraćenja, na koje je određeno i posve ispravno odgovorio...«

U broju 21. »Katolički tjednik« od 25. maja 1941. g. u članku »Zašto gone Židove?«, urednik »Katoličkog tjednika« Krolík Franjo između ostalog piše:

»... Pri prosuđivanju protužidovskog pokreta u svijetu u svrhu ispravne orijentacije treba imati pred očima nekoliko važnih činjenica.

Nepobitna istina, da su se židovi — malen narod, raspršen po cijelom svijetu, gonjen prokletstvom Božjim, što su ga sami izričito na sebe zazivali

(Mat. 27, 25, »Krv njegova na nas i na djecu našu.«), predmet izrugivanja i preziranja svih drugih svojim trgovačkim talentima uspjeli nametnuti državama, vladama i vladarima, što kao financijeri, što kao tajni dirigenti, a dijelom i kao otvoreni krvavi diktatori...

... Potomci onih, koji su Isusa mrzili, osudili ga na smrt, razapeli ga i gonili odmah njegove prve učenike, odoše još dalje od svojih djedova. Pohlepa raste. Židovi, koji gurnuše Evropu i cijeli svijet u propast — propast vjersku, moralnu, kulturnu i ekonomsku — dobiše apetit na ništa manje, nego na cio svijet.

Na tome se ozbiljno radilo. Čvrste veze tajne organizacije povezaše ih neraskidljivim vezama. A i bez toga: ni jedan od naroda, što ih povijest pozna, nije — uza svu raspršenost — tako povezan, cjelovit i jedinstven, kao oni...

... Stoljećima je ta mržnja na kršćanstvo na svoj način rasla. I proširila svoje područje. Svi su im nežidovi postali »gojimi« — riječ, koja znači isto što i životinja. Utuvili su si u glavu, krivo i posve materijalistički tumačeći Božja obećanja u starom zavjetu, da im je Bog namijenio gospodstvo nad cijelim svijetom. Prirodna im pohlepa za novcem i vlašću počela je naglo rasti. Skoro isključivim novčano-privrednim gospodstvom jednostavno su zarobili države i narode (preko pokvarenih im predstavnika). A da im to zarobljenje potpuno uspije, pitali su svijet nemoralom i bezvjerjem servirajući im ga na sve moguće načine i u svim mogućim oblicima. I na području štampe bili su skoro apsolutni gospodari. Bili su strahovito tajni dirigenti svih svjetskih događaja. Njemačku: predratnu, uz svjetski rat (1914.—1918.), pa neposredno iza svjetskog rata, izmučiše upravo krvnički. Francuska, Engleska i Sjedinjene Države, ali i druge zemlje, među njima — kao jedna od prvih — i bivša Srbija, pa Jugoslavija, bila su njihova préija.

Da potpuno odijete kršćanske i druge mase od njihove inteligencije (ovu su nemilice klali, čim bi gdje izbila revolucija po njima naručena), sama sotona im je pomogla, da izmisle socijalizam i komunizam. I izmislili su ga i dirigirali su tim velikim svjetskim oslobodilačkim (!) pokretom radništva najveći okrutnici i bezdušnici, najstrašniji kapitalisti — židovi.

Svom cilju, punom zarobljenju cijelog svijeta i punom gospodstvu nad svim državama, židovi su bili sve bliže. Nu kad su o tome već počeli poluglasno govoriti, došao je kraj. Svijet, prestrašen, digao se na noge i prešao u snažnu i ogorčenu defenzivu, to junačkije, jer je vidio, da je rafiniranu manevriranju židova uspjelo i dio nepokvarenih ljudi na položaju učiniti slijepim, i gluhim, i glupim. Zar ih nisu toliki počeli na veliko braniti, pa i slaviti; njih — najveće zločince svijeta...

... Ljubav ima granica. Ne ćemo valjda radi krivoga shvaćanja ljubavi dati uništiti Crkvu i vjeru, sebe zgaziti, a narode pretvoriti u medvjede, koje će židovski svjetski cigani vući na lanecu, ili u pse, koje će moći uvijek tući, kad im se prohtije, ili u konje, kojima će uzde i bič biti dnevna sudbina. Niti smijemo dopustiti da nam prijevarom i drugom pokvarenošću već ispijeni mozak tajno organiziranoga svjetskog židovstva tako tumači pravdu, da oni zločinački harače, a svi drugi da budu roblje. Pokret za oslobodenje svijeta od židova jest pokret za obnovu čovječjeg dostojanstva. Svemogućí i Premudri Bog sam se pobrinuo za ovu obranu, za ovaj pokret.«

U »Katoličkom tjedniku« od 10. VIII. 1941. g. dr. Čedomil Čekada svećenik s pseudonimom »dr. Ins« u svome članku »Konverzije« koji nosi moto »Ad amplexandam fidem catholicam nemo in vitus cogatur.« — (Nitko se ne smije siliti da protiv volje prigrlji katoličku vjeru.)

Međutim na kraju istoga članka dr. Čedomil Čekada kaže:

»Katolicizam je danas u našoj državi većinska vjera; vjera većine državnog naroda. Katolički vjernici — kod nas se mnogo puta praktično identifikuje pojam katolika i Hrvata — politički su i socijalno u bitno boljoj kondiciji od pripadnika drugih profesija i skupina. Obraćanjem, konverzijom osigurava obraćenik sebi koješta što bi inače mogao izgubiti.«

Fratar Sidonije Scholz ubija pravoslavnog paroha u Našicama da bi Srbe prisilio na prijelaz na rimokatoličku vjeru

Među najistaknutijim misionarima u prekrštavanju Srba, naročito se ističe fratar *Sidonije Scholz*. Koristeći se progonima i ubijanjima Srba u to vrijeme i sam je sudjelovao kao ubica Bogić Đorđa, srpskog paroha iz Balenice.

Učitelj Petar V. Kovačević iz Balenice o zločinačkom radu fra Sidonija Scholza u Arhivu komesarijata za izbeglice (B. XXXVI. br. 3971.) između ostalog kaže:

»... Sva zla Srbi su podneli sa strane katoličkih svećenika preko ustaša... Svi su oni pod najžurnijim terorom prešli na katoličku »jedino spasavajuću« vjeru. Od tih svećenika gromovnik u našem srezu (našičkom) bio je pater Sidonije Scholz. On je na najzverski način dao ubiti našeg mesnog paroha Đorđa Bogića. Izveli su ga iz stana u pola noći i iskasapili ga (odrezali nos, jezik, uši, ogulili bradu, raspirili stetak i zametali creva oko vrata)...«

U istom vidu svjedoči i Marko Vitas, paroh iz Nabrđa (30. IV. 1942.) i optužuje Sidonija Scholza za ubistvo paroha Đorđa Bogića (Arhiv Kom. za izbjeglice: B. XXXV. br. 659).

Fra Sidonija Scholza za ubistvo paroha Đorđa Bogića optužuje i Vladimir Gajić, bravarski pomoćnik iz Našica, kao i za nasilno katoličenje. (Arhiv Kom. za izbjeglice: B. XXXVI. br. 712).

O ustaško-misionarskoj aktivnosti oca Sidonija Scholza iskazuju i Dušan Bogojević, zemljoradnik iz Gornje Pištane, te Jovo Radosavljević, trgovac iz Suhomlake, (Arhiv Kom. za izbjeglice: br. B. XXXVI., 716, i B. XLII. 957) koji između ostaloga kažu:

»... Otac Sidonije je obećao da će svi zatvorenici i internirci u logorima biti pušteni kućama, ako pređu na rimokatolicizam. Tako, na primjer, fra Sidonije došao je u Suhomlaku sa šefom policije iz Osijeka i velikim županom i u njihovoj prisutnosti izvršen je crkveni obred. Na isti način izvršio je fra Sidonije prijelaz i u ostalim selima sreza Podr. Slatina...«

Franjeveca Sidonija Scholza optužuje za nasilno katoličenje Luka Mi-linković, trgovački pomoćnik iz Tominovaca, koji je na saslušanju u beogradskom Komesarijatu za izbjeglice 4. VI. 1942. izjavio:

»Od 1941. god. pa dalje vršen je strahovit pritisak na Srbe u slav. požeahkom srezu, da pređu na rimokatoličku veru. Ovaj pritisak vršili su: Kotarska oblast u Sl. Požegi, ustaše, te fra Sidonije Scholz iz Našica i rimokatolički župnik iz Kutjeva. Ustaše i navedena dvojica rimokatoličkih sveštenika pretili su se Srbima javno ubistvom, ako ne pređu na rimokatoličku veru...«

U vezi s katoličenjem izjavio je Sretenko Dragić o pateru *Sidoniju Scholzu*:

»Odmah posle ubistva srpsko-pravoslavnog sveštenika iz Našica, (jedne noći pre pravoslavnog Petrovdana 1941.) došao je u Ceremošnjak franjevac iz Našica — pater Sidonije, koji je nagovarao Srbe u mojem selu da pređu na rimokatoličku veru, jer da drugog spasa nema, govoreći: »Vidite ljudi, vi ste vašeg sveštenika izgubili, vama sada ne preostaje drugo, nego da svi pređete u rimokatoličku veru, jer ćete i vi izginuti.« Narod je njemu obećao prelaz. On je pri polasku kazao da se svi, koji će preći na rimokatoličku veru popišu i da ga dočekaju pred rimokatoličkom crkvom u Ceremošnjaku, kad ponovo tamo dođe. Nakon nekog vremena pater Sidonije ponovno je došao u Ceremošnjak, ali ga nitko od Srba nije dočekao. On se na to naljutio i Srbima se javno u selu zagrozio rečima: »Ne bi bio ja onaj koji jesam, ako vas ne proteram, videt ćete šta vas još čeka.« Posle toga na pravoslavno Preobraženje, 19. augusta 1941. u noći došli su oboružani ustaše iz Našica u Ceremošnjak, gde su ih dočekali ustaše iz Ceremošnjaka. Odmah su provalili u kuću Dokića Žarka, zemljoradnika, i ubili njega i njegova sina Stevu, dok im je drugi Žarkov sin utekao. Tom zgodom su opljačkali kuću pokojnog Žarka... Tu noć oterali su 18 Srba muškaraca, žena i dece u logor u Slavonsku Požegu. Sve su ih povezali špagom i usput tukli sve do sela Londžice. Nekoji su se od ovih posle povratili svojim kućama, i to onda kada su prešli na rimokatoličku veru. Kada su ostali Srbi (iz Ceremošnjaka) videli, da im zbilja nema drugoga spasa, već da pređu na rimokatoličku veru, otišli su u Našice do patra Sidonija i njemu kazali, da će preći na rimokatoličku veru. On im je kazao da to moraju o d m a h učiniti, jer će inače i oni proći kao što su prošli oni Srbi iz Ceremošnjaka koji su već oterani s njihovih imanja. Posle toga su svi Srbi iz Ceremošnjaka prešli na rimokatoličku veru. Srbi moraju ići redovito u rimokatoličku crkvu, jer ih na to sili pater Sidonije. On ih poučava i rimokatolički veronauk. Pater Sidonije obilazio je s naoružanim ustašama i ostala srpska sela u srezovima Našice, Sl. Požega, i Podravske Slatine i silio narod da pređe na rimokatoličku veru, preteći, da će ih dati potući ili proterati, govoreći: »Svi ćete preko Drine ili u Drinu.« Da bi zastrašili Srbe i tako ih prisilili na prelaz, ustaše su u dogovoru s paterom Sidonijem mnoge Srbe ubili, a mnoge strahovito mučili. Tako su u selu Ivanovcu, srez Sl. Požega, uhvatili 18 Srba, oterali ih u šumu i tamo ubili.«

...Nizajući tako još čitav red ubistava i najraznovrsnijih stradanja i mučenja Srba u raznim okolnim mestima, Sretenko Dragić podvlači, da su »pod takvim strašnim pritiskom u srezovima Našice, Sl. Požega i Podravska Slatina popustili Srbi i svi prešli u rimokatoličku veru. Poznato mi je da je srpskopravoslavna crkva u Londžinici pretvorena u rimokatoličku. Srpskopravoslavni manastir u Slavonskoj Orahovici pretvoren je u ustaški logor...«

Na slijedeće tri stranice prilažu se fotografije s masovnog pokršćavanja i fotografija izjave o fra Sidoniju Scholzu.

Sidonije Scholz vrši masovna prekrštavanja

(Prijepis dokumenta sa str. 99)

I Z J A V A :

Meštana sela Budimaca, koji izjavljujemo da je na nas od strane popa Sidonija iz Našica, skupa s ustašama iz Našica, pod rukovodstvom vršena presija na sledeći način:

Tačka I.

U mesecu julu 1941 godine, pre nego je pokrštavanje usledilo, došao je u naše selo pop Sidonije iz Našica koji je pre nego što se izjasnio zašto je došao rekao da je on Bog i rukovodioc ustaša za naš kotar (Našice), i ko se suprostavi njegovoj odluci biti će smešten tamo gdje je mesto Srbima (Jasenovac ili preko Drine).

Na pretnju katoličkog sveštenika popa Sidonija iz Našica mi, meštani sela Budimaca, nismo se odazvali, na što je on preko kotarskog pretstojnika Martinića izdao nalog da pod svaku cenu upliviše na nas kao organ državne vlasti da se pokrstimo ako mislimo ostati na svojim posedima i sa svojom familijom. Kotarski pretstojnik Martinić sa zadatkom popa Sidonija došao je u selo Budimce i pokupio sve uglednije ljude i saopštio nam je: da se imamo u roku od jednog sata odlučiti ili da se prekrstimo pa da ostanemo na svojim posedima, ili u protivnom da spačujemo po trista dinara i pod ustaškom stražom da se selimo u logor.

Nakon toga obzirom da se mi meštani sela Budimaca nismo odazvali rečima kotarskog pretstojnika Martinića došao je ponova pop Sidonije i sazvaio sve nas meštane u zgradu školsku i saopštio nam je: »Ko misli da živi u Hrvatskoj državi, treba da bude Hrvat, i vi pravoslavci (Srbi) ako mislite živeti u sredini sa Hrvatima treba da se prekrstite«. Na njegove reči od strane nas meštana padale su primedbe da još rat nije gotov i da s tim ne bi trebalo žuriti. On nam je na to odgovorio da neka se ne uzdamo u to što je nemački front u Rusiji zastao i da će Nemačka bez obzira na zastoj pobediti Rusiju i da nama nema drugog izlaza nego primiti katoličku veru ili si izabrati mesto u logoru Jasenovcu.

Svskog puta kad je dolazio u naše selo govorio je jedne te iste reči ili se pokrstiti, raskrstiti pa otići u logor što je nama bilo poznato šta znači logor Jasenovac, i na njegovu presiju bili smo prisiljeni pristupiti pokrštavanju, i ako nam je to bilo najteže i najsramnije, jer je svaki puta kad je dolazio vodio sa sobom naoružane ustaše koji su bili spremni na svaki njegov mig da nas unište.

Da bi pop Sidonije uspio u svojoj akciji u vezi sa pokrštavanjem predhodno je dao po ustašama uhapsiti 20 ljudi iz našeg sela Budimaca i susednog sela Poganovaca kako bi zastrašio ostale meštane, a koji su oterani u Našice u ustaški logor i tamo ih držali 24 časa i zato vreme pozivali ih na ispit gde je bila glavna reč o tome vole li se pokrstiti ili u logor Jasenovac. Od teranih ljudi još danas su živi Kulašinović Nikola, Živko Radojčić, Kosanović Mito iz sela Budimaca i mnogi iz Poganovaca, dok su ostali meštani iz Budimaca izginuli u borbi a neki u logorima.

Unatoč svih presija popa Sidonija da se pokrstimo, nismo pristupili sve dotle dok se njegova pretnja sa govorom nije ostvarila na susednom selu Poganovcima i ubistvom u selu Crmošnjaku, koji su ubijeni samo zato što se nisu hteli pokrstiti kao i u selu Poganovci koji se nisu hteli pokrstiti i zato proterani u logor sve do jedne familije.

Pop Sidonije skupa sa ustašama videvši da se mi meštani ne odazivamo njegovom pozivu stavio je u zadatak ondašnje državne vlasti, Radi Cakasovu opšt. bilježniku i načelniku Vujnoviću Ivanu da upliviše na nas da se pokrstimo.

Obzirom na to da se u ono vreme nije imalo kuda, a pokolji ustaša po direktivi popova katoličkih odvijali su se na sve strane, to smo i mi pod gore navedenim pretnjama pristupili pokrštavanju protiv naše dobrovoljne volje po okolnostima da sačuvamo naše najmlađe što nam je nasvetije...

Za svu nepravdu koja je učinjena nad našim narodom, specijalno nad srpskim u selu Budimcima, koji onda pod pretpostavkom popa Sidonija nismo bili dostojni ljudi, krivimo i optužujemo popa Sidonija i ostale njegove suradnike, t. j. njegove naredbodavce, koji su u zajednici sa ustašama radili na tom da kao Srbe zbrise sa kugle zemaljske specijalno u Hrvatskoj ili da im poslužimo kao slepo oruđe u borbi za njihove nenarodne ciljeve.

Da je naša izjava tačna i da u njoj nema ništa izmišljeno jamčimo mi meštani sela Budimaca materijalno i moralno, koju i potpisujemo i u vezi s tim tražimo da se krivci za gore izloženo kazne pravednom kaznom za povredu naše nacionalnosti i krivnju za živote mnogih koji su stradali u vezi s tim.

U Budimcima 15. II. 1946. godine.

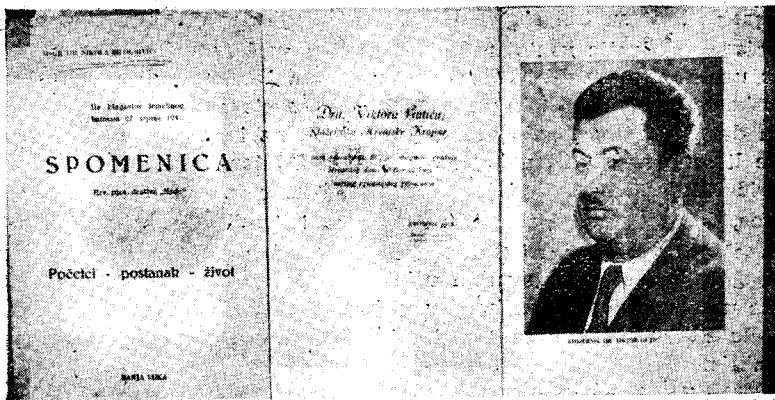
Slijede potpisi

*

Župnik iz Banja-Luke *dr. Nikola Bilogrivić* za vrijeme okupacije učestvuje u prekrštavanju Srba. Na saslušanju priznaje da je on lično prekrstio preko hiljadu i pet stotina Srba u Banja-Luci i okolici.

Bilogrivić se za cijelo vrijeme okupacije isticao kao prisni prijatelj i saradnik ratnog zločinca iz Banja-Luke *dr. Viktora Gutića*. Jula mjeseca 1941. god. Bilogrivić piše spomenicu hrv. pjev. društva »Nade«, posvećenu stožerniku Viktoru Gutiću. Zajedno s Gutićem ide na zborove, na kojima Gutić prijeti Srbima banjalučkog okruga istrebljenjem.

Na slijedeće tri stranice prilažemo fotografije iz kojih se može vidjeti protunarodni rad ovog župnika.

Spomenica koju je Bilogrivić posvetio ustaškom koljaču Gutiću

194

ZAPISNIK

sastavljen dne 24. 7. 1942. u rimokatoličkom župskom uredu u predmetu prelaza iz grko-istočne u rimokatoličku vjeru.

.....
.....
.....
.....

Prisutni potpisani:

Pristupa za imenovanoga izjavljujući kako slijedi

kočjan: *Z. M. Radunović*
.....
od roditelja: *Z. M. Radunović*
.....

kršten u grko-istočnoj crkvi i odgojen u grko-istočnoj vjeri. Sada ove pred potpisanim svjedocima rješto zakletve svečano izjavljujem, da posve svojvoljno i slobodno, bez ikijeg nagevaranja, prelazim na rimokatoličku vjeru, uvjeren, da jedino u katoličkoj crkvi mogu sigurno spasiti svoju nemrtu dušu. I zato želim pristupiti uz krilo sv. kat. ličke crkve.

Ejodno obećajem, da ću vjerno izvršivati sve dužnosti koje i svi vjerski članovi i vjernici kat. crkve po dužnosti vrše.

Proricanje garira zapisnik i smatran za svojini, što potvrđuju svo vlastoručni potpisi:

SVJEDOCI:
.....
.....

Zoran Radunović
Zdravko Radunović
Marijana Radunović
Olga Radunović
Milan Radunović

Brzja Luka..... 24. 7. 1942.

Prada moca

[Handwritten signature]

Pomoću ovih tiskanica vršena su masovna prekrštavanja.

Radieno u Banja Luci
Dana 17-V-1945.g.

Z A P I S N I K

Pristupa pešvani kao svjedok ing. Borovnice Stejan sin pok. Save rodom iz sela Mahovljana, area Banja Luka, star 62.g. oženjen bez djece, sanitarni inženjer i profesor na Srednjoj Tehničkoj školi, vjere pravoslavne, te u sapisanik s Dr. Nikoli Bilogrivića daje sljedeću izjavu:

Papa Bilogrivića poznavao sam iz doba bivše Jugoslavije, a prilikom upeštave ustaške S.D.H. sa njim sam se silem prilikom morao pobliže upoznati. Prilikom progona i transportiranja srba u logore bio sam upoznat od izakupa u kantonu Mirna i manjina Kosinovića da mi prijete opasnost progona, na što se nije pripremio. Ve pripravljeno snašile je da ako imam novac i druge imovine da kod nekog ostavim da bi ovaj mogao stati u logor. Sljedeći dana otisao sam kod Kosinovića i pitao ga dali bi se mogao spasiti od progona ako formalno predjem na katoličku vjera, našto je on odgovorio, ja mislim da bih ja sam sa rekao da pristajem ali da taj prolaz između vesen ni se kakva vjerskim formalnostima, pridajući mu ranije pisanstvo sa njime da će mi u toku izadi u smrt. Mojja žim izjavila Dr. Bilogrivić naprotiv mi je da moram ovaj prolaz obaviti po svim obredima katoličke crkve, ali ništa predstajalo naga ili si podrži taj predstari ili se sprema za logor, i ja sam mu rekao kako je od mene sahtjvano, namučilo se da sam morao pristati da je palac izvršen drugim voljom. Ovo sam pred Bilogrivić izvršio. Prv orna čini da imam sam prilik da vidim katolika ali ne bliži. Prv orna čini da je sa Katolicima lično klope pred oltarom na kome je napis Dr. Bilogrivić obavljao svoj posao. Nisam znao da Dr. Bilogrivić i ja imamo bliži s njima. Jedan je i da bi kasno da te žimi naljez vladajući politički pristali i pod njim-va političkim pritiskom.

Čto se više radnja prve orne crkve a koja sam sam da izjavim da sam sudjelovao u komisiji koje je imala zadatak da utvrdi visinu progona što e a od odnisi dali se crkva ima iz osnove štiti ali djelima kao perunitikantstvom koje koje su strahale od bombarda i koje koje uspostavljeni u kamajake; konstataciji izračunati je prema potrebama progona koje bi bila potrebna da se crkva svede i osnovne štiti je naravno to bilo naglašeno da je svaka (teran) bila izdatina i da se u njemu treba učiniti ali na istome treba na šta spremiti. Sadržaj mi je jedan put da bilo odavajem ostajem crkva nije bila u takvom stanju da bi prestala da se radi i od sebe spruži i da time ugledava život prelazim prve orne nije bilo nikakvog opravdanja se rušenja te crkve.

Poznat je kao i literari Banja Luci da je Dr. Nikola Bilogrivić bio jedan od intimnih saradnika Stjepana Gutića, odmah od početka nastanka S.D.H. i kroz čitavo vrijeme dok Gutić nije umro, sa njim je bilo jako blisko. Gutić sam bio od nekih ljudi koji se mentalno nasjedao da je Dr. Bilogrivić bio sa šarove sa Dr. Gutićem i van Banja Luka, ali nisam znao kada jer sam tada morao biti povezan od svakoga razgovora i interesovanja sa političkim stvarima. Moje lične mišljenje o njemu je to da ga ja smatram siročinom i uglednikom. Ovo se čini da Banja Luci zajedno sa Viktorom Gutićem i njegovom obitelji. Ovo se verim is rasloga što sam je predstavio i po njemu pokrivenim katolik nego govoren kao svjak koji sam sam je gretrpio sva ponižavanja, grube i strahote nametnute od Bilogrivića, Gutića i kompanije. Mislim da njega svetovničke dužnost savestvene su je na najviše ovaj uticaj i autoritet stavi u odbru sa svrijedjenih i ponisnih, a ne samo u što ga je stavio.

Druge nema šta da kažem sapisanik i je predstari i u njega su moje riječi sve tačno uno. one na koji se i potpisom.

Sačinio:
Dr. Naroman

Sačinio:
[Signature]

Izjava svjedoka ing. Borovnice o prisilnom katoličenju Srba koje je vršio župnik Nikola Bilogrivić

ZAPISNIK

Pristupa pozvani kao svjedok ing. Borovnica Stojan sin pok. Save rodom iz sela Mahovljana, srez Banja Luka, star 61 g., oženjen, bez djece, zanimanjem inženjer i profesor na Srednjoj tehničkoj školi, vjere pravoslavne, te u zapisnik o Dr. Nikoli Bilogriviću daje slijedeću izjavu:

Popa Bilogrivića poznavao sam iz viđenja još iz doba bivše Jugoslavije, a prilikom uspostave ustaške N. D. H. sa njim sam se silom prilika morao поблиže upoznati. Prilikom progona i transportovanja Srba u logore bio sam upozoren od biskupova kanonika Mirona Kozinovića da mi prijeti opasnost progona, te da se na to pripravim. To pripravljanje značilo je da ako imam novac i druge imovine da kod nekog ostavim, te da bi ovaj mogao slati u logor. Slijedeći dan stigao sam kod Kozinovića i zapitao ga da li bi se mogao spasiti od progona ako formalno predem na katoličku vjeru, na što je on odgovorio, ja mislim da bi. Ja sam mu rekao da pristajem, ali da taj prijelaz ne bude vezan ni sa kakvim vjerskim formalnostima, računajući na ranije poznanstvo s njime da će mi u toliko izaći u susret. Međutim župnik Dr. Bilogrivić saopštio mi je da moram ovaj prijelaz obaviti po svim obredima katoličke crkve. Meni nije ništa preostalo nego ili se podvrci toj proceduri ili se spremi za logor, i ja sam izvršio kako je od mene zahtevano, razumije se da sam morao potpisati da je prijelaz izvršen dragom voljom. Ovo sam pred Bilogrivićem izvršio. Pri ovome obredu imao sam prilike da vidim žalosne slike mladih devojaka i mladih ljudi gde sa žalosnim licem kleče pred oltarom na kome je župnik

BISKUPSKI ORDINARIJAT BANJA LUKA

Broj: 550/42.

Prečasnom gospođi nu

Magr. dr. Nikoli Bilogriviću, župniku.

Banja Luka

Na Vašu molbu od 23. II. 1942. Broj 385 ovim Vas ovlašćujemo, da možete odriješiti ab excommunicatione pro foro externo, primiti u četu katoličke Crkve i pripustiti sv. Sakramentima (one, koji nisu došli k razumu jednostavno unijeti u knjigu prelaza):
djecu
Radomilo Jovo, ~~znanu~~ mu: Nikolu, Dušanku, Mirjannu, Dragojlu, Branka, Olgu, Milana, Ankiću, Jovicu, Mladena i Vladu.

..... arkoistočne vjeroispovijest: pošto je dovoljno poučen u temeljnim istinama naše sv. vjere.

O učinjenom prelazu izvijestite naknadno Bisk. Ordinarijat.

Banja Luka, dan 24. veljače 1942.

Biskup.

Handwritten signature: P. Jony

Biskupsko ovlaštenje za vršenje prekrštavanja izdano župniku Bilogriviću. — U trećem redu teksta te tiskanice stoji: »one koji nisu došli k razumu jednostavno unijeti u knjigu prelaza«

Dr. Bilogrivić obavljao svoj posao. Nisam čuo da Dr. Bilogrivić i jednom riječi tješi taj svijet i da bi kazao da to čini uslijed vladajućih političkih prilika i pod njihovim političkim pritiskom.

Što se tiče rušenja pravoslavne crkve u Banja-Luci imam da izjavim da sam sudjelovao u komisiji koja je imala prvenstveno da utvrdi visinu počinjene štete, a ne da odluči da li se crkva ima iz osnova rušiti ili djelomično porušiti konstrukcije koje su stradale od bombardovanja i nanovo uspostaviti u komisijskoj konstataciji izračunata je prema ondašnjim cijenama suma koja bi bila potrebna da se crkva dovede u ponovno stanje, a naročito je bilo naglašeno da je zvonara (toranj) bila intaktna i da u nju ne treba ništa dirati niti na istoj treba ma šta opravljati. Naglašajem još jedamput da bombardovanjem oštećena crkva nije bila u takvome stanju da bi prijetila da se sama od sebe sruši i da time ugrožava život prolaznika, prema tome nije bilo nikakvog opravdanja za rušenje te crkve.

Poznato mi je kao i čitavoj Banja-Luci da je Dr. Nikola Bilogrivić bio jedan od intimnih saradnika zloglasnog Gutića odmah od početka nastanka NDH i kroz čitavo vrijeme dok Gutić nije smijenjen sa svoga položaja. Također sam čuo od nekih ljudi kojih se momentalno ne sjećam da je Dr. Bilogrivić išao na zborove sa Dr. Gutićem i van Banja-Luke. Tačno ne znam kuda, jer sam tada morao biti povučen od svakoga razgovora i interesovanja za političke stvari. Moje lično mišljenje o njemu je to da ga ja smatram zločincem i uzročnikom zločina u Banja-Luci zajedno s Viktorom Gutićem i njegovom okolinom. Ovo ne govorim iz razloga što sam ja pravoslavac i po njemu pokrštavani katolik, nego govorim kao čovjek koji je pretrpio sva ponižavanja grozote i strahote nametnute od Bilogrivića, Gutića i kompanije. Mislim da njegova svećenička dužnost prvenstveno mu je nalagala da svoj utjecaj i autoritet stavi u obranu uvrijeđenih i poniženih, a ne u ono u što ga je stavio.

Drugo nema šta da kažem, zapisnik mi je pročitan i u njega su moje riječi sve tačno unesene na koji se i potpisujem.

Ing. Borovnica

*

Biskup fra Jozo Garić i njegov sekretar fra Kruno Šarić učestvovali su na »misionarskom« poslu katoličenja Srba. Trgovac Vlado Popović iz Laktaša, opć. Klačnice srez banjalučki, na kojeg je vršen pritisak da se prekrsti i koji se od toga spasio jedino bijegom, u Komesarijatu za izbjeglice izjavio je:

»Još za vreme mog boravka u Laktašima opština je pozivala nas Srbe javnim proglasima da svi predemo na rkt. veru obećavajući nam da ćemo onda uživati ista prava kao i Hrvati. Poznato mi je da je tada iz Laktaša podnelo molbu za prelaz na rkt. veru nekoliko srpskih porodica, možda najviše tri do četiri. Jednoga dana u mesecu augustu 1941. godine došao je moj kćer u Laktaše lično banjalučki biskup Garić sa svojim sekretarom fra Krunom Šarićem i grkokatoličkim sveštenikom Vlatkevićem. Ja sam ih lepo primio, uveo u svoju trpezariju i počastio kafom. Nakon kraćeg vremena i običnog razgovora, ustao je fra Kruno Šarić i zamolio me, da s njim podem u posebno odelenje, jer da mi ima nasamo nešto povjerljiva saopštiti. Ja sam sa Šarićem otišao u drugu sobu, i on mi je tada ponudio da predem na rkt. veru. Šarić mi je dalje u razgovoru obećao u tom slučaju svaku potporu biskupovu i hrvatskih vlasti, te da će mi se ići u svemu na ruku, i da ću biti zaštićen i uživati sva prava kao najbolji Hrvati. Još mi je naročito na-

glasio da oni žele da baš ja, kao ugledni Srbin u ovom kraju i predsjednik opštine, predem na katoličku veru. Ja sam se izgovarao, da to nikako ne mogu učiniti, pogotovo jer je moja žena kći srpskog sveštenika, a deca su mi odrasla i u višim školama, pa ne bi odobrila ovaj moj korak. Fra Šarić mi je na sastanku savetovao da se još predomislim. Posle toga je biskup Garić sa svojom pratnjom napustio moj dom i otišao u Banja-Luku.

Tri dana nakon toga došao je k meni tadašnji kotarski pretstojnik iz Banja-Luke Osman Efendić, koji mi je kazao da dolazi k meni po izričitoj molbi biskupa iz Banja-Luke da mi savetuje da predem na katoličku veru. Ja sam ga odbio i pri tom izneo iste razloge kao i Šariću. Posle toga nekoliko puta me nagovarao na prelaz i tadašnji općinski načelnik Mato Lagunđija, ali sam i njega svaki puta odbio.«

*

»Vjerski odsjek državnog ravnateljstva za ponovu«

Katolički kler koristi se ustaškim terorom da prisili pravoslavne Srbe na prijelaz u katoličku vjeru i da time dođe do imovine pravoslavnih crkvenih ustanova i do prihoda od novo osnovanih župa.

Ustaška vlast zdušno podupire te planove i prima dapače na sebe režiju. Osniva se vjerski odsjek kod državnog ravnateljstva za ponovu, koji inače raspolaže opljačkanom imovinom Srba i Židova.

»Nezavisna Država Hrvatska

Ured Predsjedništva vlade

Broj: 11689 — 1941.

Državnom ravnateljstvu za ponovu

U tom Državnom Ravnateljstvu za ponovu ima se smjesta osnovati Vjerski odsjek, u čiju nadležnost spadaju svi poslovi, koji se odnose na sva pitanja prelaženja iz grkoistočne vjere na katoličku, muslimansku i evanđeličku.

Taj odsjek imade voditi svoj posebni uručbeni zapisnik i odpravništvo, te samostalno poslovati u svim predmetima, koji u njegovu nadležnost spadaju.

Ravnateljstvo ponove imade tom odsjeku staviti na raspolaganje potrebna materijalna sredstva, potrebito osoblje za pisarnu, a odsječnog nadstojnika i njegovog zamjenika imenovati će Poglavnik.

Po odredbi predsjedništva Vlade

Glavni tajnik u z.

Ivanković.«

Ustaška vlast šalje »misionare«, ona se brine i za troškove s tim skopčane, ona određuje mjesto i vrijeme rada. O tome govore slijedeća četiri dokumenta »ravnateljstva za ponovu«, vjerski odsjek, potpisana od »pročelnika«, svećenika Dionizija Juričeva.

Prepis

22. listopada 1941. (4)

Vjerski odsjek

Broj: R.

Obćinskom Poglavarstvu.

M o š ć e n i c

Na teritorij Vaše občine poslani dva Misionara, koji imaju zadatak da obidju sva sela Vaše občine i priprave i poduče grčkoistočnjake za prelaz.

Za stan i hranu Misionara neka se brinu seljaci, a putne troškove i honorar u iznosu od Kuna 100.- sedmično neka im isplati obćinsko poglavarstvo, kako to čine i u drugim obćinama.

Mala priručna molitvenike šaljeno na Župni Ured Konarevo, a Misionari će ih raspacati među narodom i ovom Vjerskom odsjeku podnijeti račun.

Z A D O M N O S P R E M A N O

Pročelnik Vjerskog odsjeka:

Dopis ustaškog »Ravnateljstva za ponovu« kojim se šalju »misionari« u srpska sela

22. listopada

Prepis

Vjerski odsjek

Broj: B.

Obćinskom Povjereničtvu

CRKVENI BOK

Za poduku u vjeri grčkoistodnjaka koji prelaze na katolicizam, poslan O. Dioniz Lasić i gđjica Anice Slavuljević, učiteljica.

O. Misionaru imade to obćinsko Poglavarstvo isplatiti putne troškove kao i honorar u iznosu od 100.- Kuna ^{dvano} sedmično za trud.

Gđjici Anici Slavuljević isplaćujte dnevnicu od 80-100.- Kuna za rad koji vrše podučavanjem prelaznika.

Potvrdu o tome poslat ćete ovom Vjerskom odsjeku.

Ujedno zamolite O. Misionara da pošalje ispunjeni njeni formular "Izveštaj Misionara" nakon obavljenih misija.

Crkva u Crkvenom Boku neka se odmah prema planu obćine počne preuredjivati za rimokatoličku.

Z A D O M S P R E M A N I

Pročelnik Vjerskog odsjeka:

Ustaško »Ravnateljstvo za ponovu« daje nalog za pretvaranje pravoslavne crkve u katoličku

25. listopada 1.

R. 68/47

O b ć i n s k o m P o c l a v a r s t v u

S T A Z A .

Ovaj Vjerski Odsjek oskudjeva raspoloživim svećeničkim silama, zato Vam se tamošnja dva Misionara mogu dati samo do sljedeće nedjelje t. j. 2. XI. 1941.

Stoga Vas se upozorava, da sav rad oko pouke i prelaza svrše do sljedeće nedjelje, tako da u sljedeću nedjelju bude već čitava občina katolička. To je u suglasnosti i sa g. Kotarskim koji isto tako želi, da se sve završi prije velike svečanosti od 11. XI. 1941.

Odmah iza 2. XI. tamošnji OO. Misionari obećani su na drugo mjesto.

Od Vas skorih dana očekujemo iscrpivi izvještaj o svernu radu oko prelaza, sa naznakom - koliko ih je prešlo i koja sela?

Z A D O M S P R E M A N I

Nadstojnik Vjerskog odjela:

Ustaško »Ravnateljstvo za ponovu« vršilo je raspored svećenika za »misionarski« posao

Vjerski odsjek

22. listopada

Broj: R

Obćinskom Poglavarstvu

S T A Z A

Dostavili smo Naslovu 1000 komada malih Molitvenika, pa Vas molimo da ih prodate OO. misionarima na raspačavanje. Pojedini komad stoji Kune 4.— Račun će podneti OO. misionari.

Ujedno Van se nadomiruje, da prema Vašoj vlastitoj želji preuzmete na sebe sve putne troškove misionara O. Bonifacija Perovića i Tonašića, odnosno onih koji budu još radili u Vašoj občini. Honorar koji ćete im za trud isplatiti neka bude 1000 Kuna sedmično po osobi, *švicke od 100 Km*

Z A D O M S P R E M A N I

Pročelnik Vjerskog odsjeka:

Šalju se »misionari« u selo Stazu

(Prepis dokumenata sa str. 108)

Obćinskom Poglavarstvu

Mošćenica

Na teritorij Vaše občine poslana dva Misionara, koji imaju zadaću da obidu sva sela Vaše občine i pripreve i područje grčkoistočnjake za prolaz.

Za stan i hranu Misionara neka se brinu seljaci, a putne troškove i honorar u iznosu od Kuna 100.— dnevno neka im isplati občinsko poglavarstvo, kako to čine i u drugim obćinama.

Male priručne molitvenike šaljemo na župni ured Komarevo, a misionari će ih raspačavati među narodom i ovom Vjerskom odsjeku podneti račun.

(Prepis dokumenata sa str. 109, 110 i 111)

Obćinskom Poglavarstvu

S T A Z A

Ovaj Vjerski Odsjek oskuđeva raspoloživim svećeničkim silama, zato Vam se tamošnja dva Misionara mogu dati samo do sljedeće nedjelje t. j. 2. XI. 1941.

Stoga Vas se upozorava, da sav rad oko pouke i prelaza svrše do sljedeće nedjelje, tako da u sljedeću nedjelju bude već čitava občina katolička. To je u saglasnosti i sa g. Kotarskim koji isto tako želi, da se sve završi prije velike svečanosti od 11. XI. 1941.

Odmah iza 2. XI. tamošnji OO, Misionari obećani su na drugo mjesto.

Od Vas skorih dana očekujemo iscrpivi izvještaj o svemu radu oko prelaza, sa naznakom — koliko ih je prešlo i koja sela?

22. listopada

Vjerski odsjek

Broj: E.

Obćinskom Povjereničtvu

CRKVENI BOK

Za poduku u vjeri grčkoistočnjaka koji prelaze na katolicizam, poslan O. Dioniz Lasić i gđica Anica Slavujević, učiteljica.

O. Misionaru imade to občinsko Poglavarstvo isplatiti putne troškove kao i honorar u iznosu od 100.— Kuna dnevno za trud.

Gđici Anici Slavujević isplaćujte dnevnicke od 80—100.— Kuna za rad koji vrše podučavanjem prelaznika.

Potvrdu o tome poslat ćete ovom Vjerskom odsjeku.

Ujedno zamolite O. Misionara da pošalje ispunjeni formular »Izvještaj Misionara« nakon obavljenih misija.

Crkva u Crkvenom Boku neka se odmah prema planu občine počne preuređivati za rimokatoličku.

22. listopada

Vjerski odsjek

Obćinskom Poglavarstvu

S T A Z A

Dostavili smo Naslovu 1000 komada malih molitvenika, pa Vas molimo da ih predate OO. misionarima na raspačavanje. Pojedini komad stoji Kune 4.— Račun će podneti OO. misionari.

Ujedno Vam se napominje, da prema Vašoj vlastitoj želji preuzmete na sebe sve putne troškove misionara O. Bonifacija Perovića i Tomašića, odnosno onih koji budu još radili u Vašoj občini. Honorar koji ćete im za trud isplatiti neka bude 1000 Kuna sedmično po osobi, ili dnevnicke od 100 Kn.

Iz pisma »Vjerskog odsjeka Ravnateljstva za ponovu« Župnom uredu u Kutini vidi se da naređenja oko prekrštavanja daje »Najviša vlast«, koja je u tijesnoj vezi s »duhovnom vlašću«. Prilažemo fotografiju i pisma.

Vjerski odsjek

Broj: R. 67/41.

25. listopada

Prečasni

Rimokatolički župni Ured

K u t i n a .

Dana 23. listopada dostavljen nam je preko Velike župe Prigorje račun, koji je podnio Maslov - za trud i troškove OO. Isusovaca. Medjutim ovom Vjerskom odsjeku nije uopće bilo poznato da OO. Isusovci vrše pokušaj grčko-istočnjacima i da se nalaze na teritoriju Vaše župe, dok nije stigao račun Maslova!

Kako sav rad oko prelaza grčkoistočnjaka ~~ima~~ preko sebe ovaj Vjerski odsjek po naređenju Majriše Vlasti, a koji je u uskoj vezi i sa Duhovnom Vlašću, nezgodno je da se radi bez znanja ovog odsjeka.

Nama do danas nije stigao nikakav izvještaj u tom pogledu, pa Vas molimo da nam javite, da li se još OO. Isusovci nalaze na terenu i gdje?

Ovaj Vjerski treba mnogo zvečenika za misionske namjene, ali treba znati, gdje tko radi, da može raspolagati s njima i slati ih gdje mi znamo i razvidimo da je najpotrebniji

Stojnik Vjerskog odsjeka:

[Handwritten signature]

Ustaški »Vjerski odsjek Ravnateljstva za ponovu« poziva se na suglasnost najviše »duhovne vlasti«

Vjerski odsjek
Broj: R. 67/41.

Prečasni
Rimokatolički Župni Ured

25. listopada

Kutina

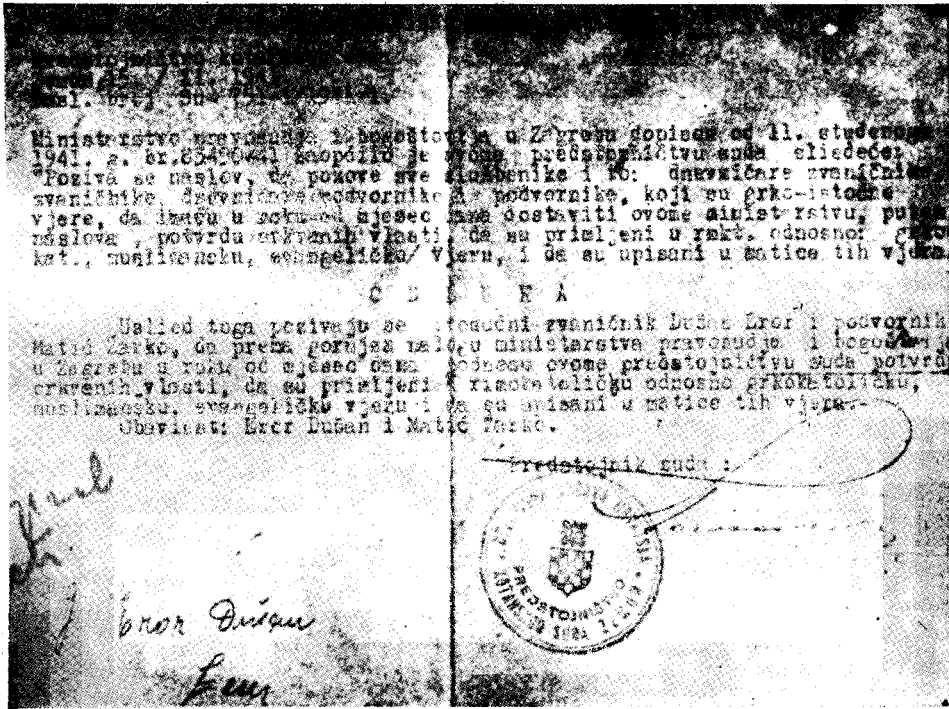
Dana 23. listopada dostavljen nam je preko Velike Župe Prigorje račun, koji je podnio Naslov — za trud i troškove OO. Isusovaca. Međutim ovom Vjerskom odsjeku nije uobće bilo poznato da OO. Isusovci vrše pouku grčkoistočnjacima i da se nalaze na teritoriju Vaše Župe, dok nije stigao račun Naslova!

Kako sav rad oko prelaza grčkoistočnjaka imade preko sebe ovaj Vjerski odsjek po naređenju Najviše Vlasti, a koji je u uskoj vezi i sa Duhovnom Vlašću, nezgodno je da se radi bez znanja ovog odsjeka.

Nama do danas nije stigao nikakav izvještaj u tom pogledu, pa Vas molimo da nam javite, da li se još OO. Isusovci nalaze na terenu i gdje?

Ovaj Vjerski treba mnogo isuevenika za misionarenje, ali treba znati, gdje tko radi, da može raspolagati s njima i slati ih gdje mi znamo i razvidimo da je najpotrebnije!

Državni činovnici se pozivaju da napuste »grčko-istočnu« vjeru u roku od mjesec dana. Ovo dokazuje odluka Predstojništva kotarskog suda u Zemuenu od 15. novembra 1941., posl. br. Su. 751./1 — 1941/I.

Odluka pretstojništva kotarskog suda u Zemuenu kojom se državni činovnici prisiljavaju da pređu na rimokatoličku vjeru

Nezavisna Država Hrvatska

Predsjedništvo kotarskog suda

Zemun, 15. XI. 1941.

Dosl. broj Su-751-1/1941/1.

Ministarstvo pravosuđa i bogoštovlja u Zagrebu dopisom od 11. studenoga 1941. g. br. 83490—41. saopćilo je ovome predstojništvu suda sljedeće: »Poziva se naslov, da pozove sve službenike i to: dnevničare zvaničnike, zvaničnike, dnevničare podvornike i podvornike, koji su grko-istočne vjere, da imaju u roku od mjesec dana dostaviti ovome ministarstvu, putem naslova, potvrdu crkvenih vlasti, da su primljeni u rkt. odnosno: grkokat., muslimansku, evangeličku vjeru, i da su upisani u matice tih vjera.

ODLUKA

Usljed toga pozivaju se ovisudni zvaničnik Dušan Eror i podvornik Matić Marko, da prema gornjem nalogu ministarstva pravosuđa i bogoštovlja u Zagrebu u roku od mjesec dana podnesu ovome predstojništvu suda potvrdu crkvenih vlasti, da su primljeni u rimokatoličku odnosno grkokatoličku, muslimansku, evangeličku vjeru i da su upisani u matice tih vjera.

*

Velik je plan »Ravnateljstva za ponovu«: očekuje se skoro 1,000.000 »obraćenika«. Jedina neprilika koju vidi ustaška vlast u svom odnosu prema svećenstvu nastaje uslijed pitanja kome će pripasti novo osnovane župe. Apostolski administrator grkokatoličke križevačke biskupije dr. Janko Šimrak kuša ugrabiti bivšu parohiju u Bolfanu prije nego što bi prepala rimokatoličkim svećenicima. Evo odnosno naredbe:

OTVORENA ODREDBA

Podpisani Apostolski Administrator Križevačke Biskupije ovime određuje, da v. g. Nihad Gavrilović preuzme bivšu grkokatoličku parohiju Bolfanu sa fil. u Cukoveu sa svim njezinim pokretnim i nepokretnim imetkom t. j. crkvom, parohijskim domom, gospodarskim zemljištima, zemljištima i raspoloživom imovinom, i da je pripoji Križevačkoj Biskupiji na osnovu želje žiteljsva te parohije, koja mu je izražena u više izvratu pismenim i usmenim putem.

Prigodom same predaje parohije neka se sastavi zapisnik s crkvenim bivšim odborom i s vicealijim vjernicima te parohije u dva jednaka primjerka, od kojih će se jedan pohraniti u pismohrani parohije, a drugi u pismohrani Konzistorijalne Biskupske Kancelarije u Križevcima.

Ovime se prema tomu proglašuje, da je inkorporirana grkokatoličkoj Križevačkoj Biskupiji, koja će od sada njome upravljati.

U Križevcima, dne 3. lipnja 1942.

Dr. Janko Šimrak.

Apostolski Administrator Križevačke Biskupije v. r.

P. S. Ako ste već preuzeli župu u Bolfanu, onda je dostatno, da odete u Bolfan u ova nedjelju dne 7. lipnja i da tamo svetu službu odslužite. Na mjesto Vas služiti će u Lepavini svetu službu Preč. g. Ilija Garapić, koji će radi toga stići u Lepavinu dne 6. lipnja poslije podne oko četiri i pol sata. S Preč. Garapićem dolazi i Preč. Pavić radi službe u Vel. Poganecu. Postarajte se za kaleže i t. d. za Bolfan i za Poganec.

7/10/42

204

Apostolska Administratura

Križevačke Biskupije

Broj: Broz.K.723-1942.

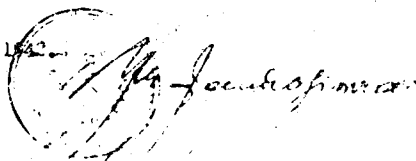
Otvorava odredba

Podpisani Apostolski Administrator Križevačke Biskupije ovime određuje, da Mgr. Gerard Gavrilović preuzme bivšu grkokatoličku parohiju u Bolfanu sa tlu Čukoveca sa svim njezinim pokretnim i nepokretnim izetkom t.j. crkvom, parohijskim domom, gospodarskim zgradama, zemljištem i raspoloživom imovinom, i da je pripoji Križevačkoj Biskupiji na osnovu želje žiteljstva te parohije, koja će je izražena u više navrata pismenim i usmenim putem.

Prigodom ove predaje parohije neka se sastavi zapisnik s crkvenim bivšim odborom i s vidjenijim vjernicima te parohije u dva jednaka primjerka, od kojih će se jedan pohraniti u pismothrani parohije, a drugi u pismothrani Konzistorijalne Biskupske Kancelarije u Križevcima.

Ovime se presu tako proglašuje, da je inkorporirana grkokatoličkoj Križevačkoj Biskupiji, koja će do sada njome upravljati.

U Križevcima, dne 3. lipnja 1942.

Apostolski Administrator Križevačke Biskupije.

P.S. Ako ste već preuzeli župu u Bolfanu, onda je dostatno, da ođete u Bolfan u ovu nedjelju dne 7. lipnja i da tamo svetu službu odslužite. Na mjesto vas služit će u Lepavini svetu službu Predč. G. Ilija Garapić, koji će radi toga stići u Lepavinu dne 6. lipnja poslije podne oko četiri i pol sata. S. Predč. Garapić dolazi i Predč. Pavić radi službe u Vel. Pogancu. Postarajte se za kaleže i t.d. za Bolfan i za Poganc.

Naredba biskupa Šimraka u preuzimanju pravoslavne crkve u Bolfanu

Državno ravnateljstvo za ponovu, vjerski odsjek, na čelu kojega je bio svećenik *Dionizije Juričev*, mora se upuštati i u pitanje hoće li novoosnovane župe pripasti svjetovnom svećenstvu ili redovnicima. To pitanje prepušta crkvenoj vlasti. O tome svjedoči slijedeći dopis:

»Broj 26847/41

25. listopada 1941.

Uredu Predsjedništva Vlade — Zagreb

Službeno obavješćujemo Visoki Naslov, da nam je tek 23. listopada uručen dekret o osnivanju posebnog vjerskog odsjeka na Državnom ravnateljstvu za ponovu.

Slobodni smo Vas obavijestiti, da mi radimo već skoro dva mjeseca u poslovima tog odsjeka, ali smo imali dosta neprilika i nerazumjevanja, što se može razabrati iz priloženog spisa upravljena na Ravnateljstvo ponove.

Zasada radimo intenzivno na području ovih velikih župa: Baranja, Posavje, Livac-Zapolje, Sana-Luka, Gora, Bilogora i Prigorje.

Dostavljanjem dekreta osnutka vjerskog odsjeka otposlali smo posebnu okružnicu na sve prvomolbene vlasti, koju dostavljamo tom Visokom Naslovu. Proširenjem rada oko prelaznika uskrsavaju jedan za drugim mnogi problemi u koje će trebati dublje zaći i vlašću tog Visokog Naslova riješiti ih. U prvom redu nadolazi veliki i teški problem postavljanja župnika u neofitskim župama. Rimokatoličkih župa će se morati osnovati mnogo — za skoro jedan milijun obraćenika, koliko predviđamo da će biti, bude li se stvar odvijala kao do sada (podv. red.), a to nije nikako u stanju pokriti svjetovni kler. Daleko smo od pomisli, da bi se pod ikakvim uslovima dozvolilo strancima, imenično Slovencima, doći na takove župe, jer bi to po našem mišljenju bio teški udarac za nacionalnu hrvatsku misao u tim župama.

Ne bi ostajalo drugo, već da se župe podijele redovnicima, među kojima u prvom redu, a valjda i jedino dolaze u obzir franjevci.

Znajući što to znači uzeti na sebe duhovni odgoj i pastvu, kao i teret jedne ovakove župe prvih godina opstanka, sigurno ne će htjeti Franjevci privremeno uzimati takove župe; biskupske vlasti opet ne će htjeti trajno ustupiti, pa bi tu trebalo unaprijed kakovom sugestijom sa strane Tog Visokog Naslova izbjeći koliziju.

Mi smo skromno predložili Nadbiskupskom Duhovnom Stolu, kako se iz priloženog prepisa razabire — jedan žurni sastanak Nadb. Duhovnog Stola s Franjevačkim provincijalnim starješinama.

Drugi problem, koji Taj Visoki Naslov molimo, da što prije riješi jest pitanje crkvenog ruha i sv. posuda za rimokatoličke obrede.

Odiijela i posude bivše grčkoistočne liturgije dijelom su raznesene, a dijelom za katolički obred neupotrebljive, a ipak to treba od nekud priskrbiti za nove župe.

O tome molimo donijeti potrebnu žurnu odluku, jer naš Vjerski odsjek koji trajno prima upitnice iz raznih strana u tom pravcu ne zna što da odgovori.

Konačno i treći važan problem jest pitanje župničkih kuća i stanova. Smatramo potrebnim, da bi se o tome donijela potrebna odluka, kojom bi eventualno prešle bivše parohijalne kuće u posjed rimokatoličkih župa. Znajući da je iz tih kuća redovito sve razneseno osim nepokretnina, trebalo bi i na to misliti.

Toliko smo slobodni bili ovom zgodom dostaviti do znanja tom Visokom Naslovu iz ovog Vjerskog odsjeka.

*

Katolički kler bio je svijestan da se prijelaz Srba na katoličku vjeru vrši samo iz straha pred ustaškim terorom. O tome svjedoči oglas u tjedniku »Nezavisna Hrvatska«, koji je preštampan u »Katoličkom tjedniku« br. 51., god. XVII. od 3. augusta 1941. god. na strani 5.

Bjelovar: Prijelaznici moraju vršiti vjerske dužnosti.

Rimokatolički župski ured sv. Terezije u Bjelovaru objelodanjuje u tamošnjem tjedniku »Nezavisna Hrvatska« slijedeće:

Upozoruju se svi, koji su najavili svoj prijelaz u rimokatoličku Crkvu, da su obvezatni od prvog dana najavljenog prijelaza u sve zapovijedane blagdane i nedjelje slušati sv. Misu, i to onu, kod koje je propovijed. Mise sa propovijedu sa u 6 sati i pol 11.

Prijelaznici si imaju nabaviti blokove, u koje će im se svake nedjelje i blagdane dati pismena potvrda s datumom, da su obavili vjerske dužnosti.

Kod Mise i putem domaćih novina bit će pravodobno javljeno, kada će se održavati za sve prijelaznike vjeronauk, koji je strogo obvezatan.

Bjelovar: Historijska i kulturna uloga katoličke vjere u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti Hrvatskog naroda.

Pod naslovom »Bog i Hrvati« objelodanjuje tjednik »Nezavisna Hrvatska« od 19.

*

Bjelovar: Prijelaznici moraju vršiti vjerske dužnosti.

Rimokatolički župski ured sv. Terezije u Bjelovaru objelodanjuje u tamošnjem tjedniku »Nezavisna Hrvatska« slijedeće:

Upozoruju se svi, koji su najavili svoj prijelaz u rimokatoličku Crkvu, da su obvezatni od prvog dana najavljenog prijelaza u sve zapovijedane blagdane i nedjelje slušati sv. Misu, i to onu, kod koje je propovijed. Mise sa propovijedu su u 6 sati i pol 11.

Prijelaznici si imaju nabaviti blokove, u koje će im se svake nedjelje i blagdane dati pismena potvrda s datumom, da su obavili vjerske dužnosti.

Kod Mise i putem domaćih novina bit će pravodobno javljeno, kada će se održavati za sve prijelaznike vjeronauk, koji je strogo obvezatan.

Prema pismu biskupskog ordinarijata Đakovo broj 2733/942 od 8. juna 1942. upućenom Državnoj komisiji Hrvatskog državnog muzeja, koje se pismo nalazi u arhivu Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu pod br. IV. 26 510' — 1942. pretvorene su samo na području te biskupije do tada slijedeće pravoslavne crkve u katoličke:

1. Bračevci, kotar Đakovo,
2. Majar, kotar, Đakovo,
3. Paučije, kotar Đakovo,
4. Veliko Nabrđe, kotar Đakovo,
5. Dopsin, kotar Osijek,
6. Tenje, kotar Osijek,
7. Dalj, kotar Osijek,
8. Markušica, kotar Vukovar,
9. Kapelna, kotar Donji Miholjac,
10. Kućanci, kotar Donji Miholjac,
11. Budimci i Poganovci, kotar Našice,
12. Bijelo Brdo, kotar Osijek,
13. Borovo Selo, kotar Vukovar,
14. Trpinja, kotar Vukovar,
15. Pačetin i Bršadin,
16. Čepin, kotar Osijek,
17. Martinci Čepinski, kotar Valpovo,
18. Trnjani, kotar Brod,
19. Klokočevik, kotar Brod.
20. Topolje, kotar Brod,
21. Brod na Savi.

**Zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac moli Pavelića da se prepusti
trapistima pravoslavni manastir u Orahovici**

O teme govori pismo od 3. oktobra 1941. g. i odgovarajuće rješenje koje objavljujemo na slijedećim stranama.

Nasilno prekrštavanje u selu Stazi 1941. god. uz asistenciju naoružanih ustaša

P o g l a v n i š e

Slobodan sam obratiti se na Vas u slijedećoj stvari:

Oo. trapisti morali su napustiti svoj samostan u Rajhenburgu i sada se nalaze kao bezdomci, privremeno kao gosti, kod svoje susede u samostanu "Marija Zvezda" u Banja Luci. Budući pak da bi oni vrlo rado osnovali svoj vlastiti samostan negdje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, to Vas, Poglavniče, uljudno molim, da bi im podijelili kakvo mjesto, kakvu kuću i nešto zemljišta, da bi mogli urediti svoj vlastiti samostan.

Red trapista je kontemplativan red, koji sa svojim pokorničkim životom, molitvom i postom doživljuje blagoslov s neba.

Trapisti se bave također poljodjelstvom i industrijom i tako mogu mnogo dobra učiniti za svu okolicu, dajući najljepši primjer kako treba racionalno obrađivati zemlju i izrabiti sve njezine moći, tako da može i u tom pogledu osobito poljodjelac i industrijalac mnogo korisnog naučiti za se i za opće dobro.

Samostan oo. trapista odgaja mladež za samostanski naraštaj, i podučava ih u raznim obrtima. Već u Rajhenburgu su imali više članova hrvatske narodnosti, a i sada se nalazi u njihovu samostanu nekoliko članova hrvatske narodnosti. S vremenom bi se podporom Državnih Vlasti mogla osnovati gospodarska škola.

Budući da su oo. trapisti u Rajhenburgu sve izgubili, to su sada bez ikakvih sredstava i razumljivo je, da oni ne bi mogli plaćati sada ni stan ni zemlju. U Rajhenburgu su oo. trapisti imali 380 hektara dobre zemlje ubrojivši u to i šumu, a naravno da bi se oni zadovoljili sada i s manjom količinom.

Gospodin

Dr. Ante P a v e l i ć ,

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske

Z A C H E B .

Pismo Stepinca Paveliću — kojim traži jedan bivši pravoslavni samostan

208

U Rajhenburgu je bilo u samostanu 80 redovnika i 12 pitomaca i oko 10 sluga. U Banja Luci ih je sada 30, nekoliko ih je ja još u Rajhenburgu, a neki su raspršeni po raznim stranama, a nadaju se, da će se svi opet sastati u zajedničkoj samostanskoj obitelji. Možda bi im se mogao dati srpski samostan u Orahovici (nekad samostan naših Pavlina).

Čast mi je najtoplije preporučiti Vam, Poglavniče, da se oo. trapisti smjeste u ovoj nadbiskupiji i da budu tako u duhovnu i privrednu korist nadbiskupiji i u blagodat čitave Nezavisne Države Hrvatske.

Izvolite, Poglavniče, i ovom zgodom primiti izraz mog osobitoga poštovanja.

U Zagrebu, dne 3. listopada 1941.

Alojzije Stepinac
Nadbiskup.

Druga strana pisma Stepinca Paveliću

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
URIS POGlavNIKA

Broj : 3638/41

Predmet : Alojzije Stepinac, nadbiskup, moli podieljenje zemljišta.

ZAVOJU ZA KOLONIZACIJU Z A G R E B

Priložena molba dostavlja se u svrhu proučavanja pitanja nakon proučavanja podneti izvještaj Poglavniku. Otvor se ima smatrati vrlo hitna.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VOD ZA KOLONIZACIJU
U ZAGREBU

Prilježena dat. 13 X 1941 1941

Broj 13110 sa pril.

Prilježena dat. 13 X 1941
Predmet : Alojzije Stepinac, nadbiskup, moli podieljenje zemljišta.

Stepinac

Ustaške vlasti prosljeđuju Stepinčevu molbu

POGLAVNIČE!

Slobodan sam obratiti se na Vas u slijedećoj stvari:

Oo. trapisti morali su napustiti svoj samostan u Rajhenburgu i sada se nalaze kao bezdomci, privremeno kao gosti, kod svoje subraće u samostanu »Marija Zvijezda« u Banja Luci. Budući pak da bi oni vrlo rado osnovali svoj vlastiti samostan negdje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, to Vas, Poglavniče, uljudno molim, da bi im podijelili kakvo mjesto, kakvu kuću i nešto zemljišta, da bi mogli urediti svoj vlastiti samostan.

Red trapista je kontemplativan red, koji sa svojim pokorničkim životom, molitvom i postom dozivlje blagoslov s neba.

Trapisti se bave također poljodjelstvom i industrijom i tako mogu mnogo dobra učiniti za svu okolicu, dajući najljepši primjer kako treba racionalno obrađivati zemlju i izrabiti sve njezine moći, tako da može i u tom pogledu osobito poljodjelac i industrijalac mnogo korisnog naučiti za se i za opće dobro.

Samostan, oo. trapista odgaja mladež za samostanski naraštaj, i podučava ih u raznim obrtima. Već u Rajhenburgu su imali više članova hrvatske narodnosti, a i sada se nalazi u njihovu samostanu nekoliko članova hrvatske narodnosti. S vremenom bi se podporom Državnih Vlasti mogla osnovati gospodarska škola.

Budući da su oo. trapisti u Rajhenburgu sve izgubili, o su sada bez ikakvih sredstava i razumljivo je, da oni ne bi mogli plaćati sada ni stan ni zemlju. U Rajhenburgu su oo. trapisti imali 380 hektara dobre zemlje ubrojivši u to i šumu, a naravno da bi se oni zadovoljili sada i s manjom količinom.

U Rajhenburgu je bilo u samostanu 80 redovnika i 12 pitomaca i oko 10 sluga. U Banja Luci ih je sada 30, nekoliko ih je još u Rajhenburgu, a neki su raspršeni po raznim stranama, a nadaju se, da će se svi opet sastati u zajedničkoj samostanskoj obitelji. Možda bi im se mogao dati srpski samostan u Orahovici (nekad samostan naših Pavlina).

Čast mi je najtoplije preporučiti Vam, Poglavniče, da se oo. trapisti smjeste u ovoj nadbiskupiji i da budu tako u duhovnu i privrednu korist nadbiskupiji i u blagodat čitave Nezavisne Države Hrvatske.

Izvolite, Poglavniče, i ovom zgodom primiti izraz moga osobitoga poštovanja.

U Zagrebu, dne 3. listopada 1941.

Dr. Alojzije Stepinac
Nadbiskup

Zagreb, dne 11. listopada 1941.

Broj: 3638 41. Predmet: Alojzije Stepinac, nadbiskup, moli podijeljenje zemljišta.

ZAVODU ZA KOLONIZACIJU

Z A G R E B

Priložena molba dostavlja se u svrhu proučavanja pitanja. Nakon proučavanja podnieti izvještaj Poglavniku. Stvar se ima smatrati vrlo hitna.

Po odredbi Poglavnika
Predstojnik ureda — krišni pobočnik
Glavnostožerni pukovnik
Sabljak

Nasilno katoličenje Srba 1941. godine u Bos. Dubici

SUDJELOVANJE SVEĆENIKA U USTAŠKOM KLANJU

Pored gnusne izdaje koju su ustaše izvršili pokušavajući vezati sudbinu hrvatskog naroda za sudbinu njemačkih i talijanskih fašista, pored prisilnog odašiljanja stotine hiljada naših ljudi na ropki rad u Njemačku i mnogih hiljada na Istočni front, gdje ih je u borbi protiv velikog bratskog ruskog naroda, a za interese vjekovnih neprijatelja Slavena, čekala sigurna smrt, najstrašnije ustaške zločine predstavljaju masovni pokolji izvršeni nad našim narodom.

Sigurno je međutim jedno: ustaše ne bi nikad uzele toliko maha u svojim zločinima, da se njihovim planovima, njihovoj ustaškoj, rasističkoj, šovinističkoj mržnji nije pridružila i vjerska, koje su nosioci bili brojni katolički svećenici.

Nebrojeni su dokazi o tome da su se mnogi i mnogi svećenici pretvorili u ustaše, da su mnogi ne samo propovijedali bratoubilačku, vjersku i nacionalnu mržnju nego i sami uzeli nož i pušku u ruke i klali nevini narod.

A nema ni jednog jedinog dokaza, nema ni jednog jedinog znaka, da je odgovorni viši kler i da su biskupi i nadbiskupi NDH digli svoj glas protiv zvjerskih zločina ne samo ustaša nego ni svećenika-ustaša.

Naprotiv, i sa strane najvišeg klera dolazila je stvarna podrška zločincima; iz pera, ustiju i djela nadbiskupa i biskupa sijana je duboka mržnja protiv svega što nije ustaško; oni su branili i pomagali ustaška zlodjela i od njih izvlačili koristi.

Miljenik nadbiskupa Šarića — župnik u Sarajevu Brale Božidar — organizator ubistava u Bosni

Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača u spisu pod br. 12849/45 utvrdila je da je Brale Božidar, rkt. župnik u Sarajevu, organizator ubistava u Bosni, te o njemu tvrdi ovo:

»Odmah nakon dolaska NDH postavljen je za zamj. ustaškog povjerenika u Sarajevu. Nakon napada Njemačke na SSSR dao je naredenje za masovna hapšenja svih rodoljuba. Pomoću okupatora sakupljao je propale tipove u ustaške formacije. Te bande, po njemu rukovodene, vrše masovne pokolje u neposrednoj okolici Sarajeva: na Ali-pašinu mostu i Reljevu, i u tim pokoljima nevinog

seljačkog naroda Brale i sam lično učestvuje puškom u ruci te se s tih pohoda vraća s grupama seljaka koje su dovođene u logor u Sarajevo i kasnije nestajale... Brale je sve to radio na očigled svoga zaštitnika nadbiskupa dr. Šarića. Nije prošlo ni mjesec dana iza kako je Brale počeo da rukovodi spomenutim bandama, a nadbiskup Šarić imenuje ga počasnim predsjednikom nadbiskupskog Vrhbosanskog duhovnog stola s pravom na nošenje ljubičastog pojasa. Općenito je poznato da je pop Brale bio Šarićev miljenik, i radi toga je unatoč svoje mladosti došao do odgovornih dužnosti u crkvi. Istoga dana kada je dobio imenovanje, izjavljuje Brale na skupštini društva »Trebević« da će raditi »onako kako je intencija moga nadbiskupa i mog Povjerenstva u Zagrebu.« (Radi se o ustaškom povjerenstvu — op. red.) Prigodom predaje odlikovanja Brali nadbiskup Šarić motivira: da ga predaje nakon što je »uočio zasluge vlč. g. Božidara Brale«. Nadalje je Brale na već spomenutom sastanku društva »Trebević« izjavio: »Iz naših »Trebevićevih« redova regrutirali smo ustaše i domobrane, ustašice i dužnosnice«. U izvještaju na istoj skupštini kaže: »Omladinski pjevački zbor nije mogao ispuniti u cijelosti svoga zadatka, jer su mnogi njegovi muški članovi svojevoljno obukli ustaške odore i oduševljeno otišli u borbu protiv zakletih neprijatelja Hrvatskog naroda.«

Brale je naročito oduševljen strahovitim zločinima Francetićeve »Crne legije«. Tako je 10. VII. 1942. prilikom sahrane izginulih ustaša rekao: »Ja kao župnik i ustaša prigrabam koljena nad ovim palim junacima i ustaškim pozdravom javljam Vam da su vaši »crni drugovi« u Kozari rekli svoju riječ i dolaze da je kažu na Ivan-planini na obroncima Konjica i Bradine. Iz te historijske planine čuti će se ustaška brzometka i ustaška riječ. Kako crna legija govori tu svoju riječ, svjedokom je Istočna Bosna.«

Poslije pogibije ustaškog pukovnika-viteza Francetić Jure, Brale kaže: »Bosna ga je upamtila, upoznala i zavolila onim danom kada je u svoj vojnički dnevnik upisao povijesni nadnevak osnutka »Crne legije«. Nema sumnje da ustaštvo predstavlja najintimniju jezgru hrvatske državnosti i da je ono tako usko i nedjeljivo isprepleteno s poviješću prvih revolucionarnih dana, da je postalo njenim bitnim elementom. Stoga i nije čudo što su se protivnici mlade države oborili svom žestinom na ustaštvo i njegova nosioca u Bosni — »Crnu legiju«. Tvome viteškome liku u našoj sredini na zidu dižemo ustašku desnicu i kunemo se isto onako kao i tebi živu: Besmrtniče među besmrtnima! okupi ih kao i nas u legiju da nam duše nad svima bdiju i plove, naprijed tako za zvijezdama tima, ta ustaša tvojih jošte ima!«...

»Vičemo ti kao ti nama na vrhu Romanije: Na noge mrtvi, ti naš Jura, da nam i nadalje iz arkada besmrtnih hrvatskih sinova zapovijedaš živima kako se ljubi, brani i za Poglavnika i Hrvatsku pada! Ostani s nama tvojim vječno zahvalnim »Crncima«, bez tebe sirotanima, jer nitko među njima nije tako drag i mio, legendaran i velik bio, kao ti, dragi naš Jura...«

Sam kaže da je on: »beskompromisni provodilac principa na kojima je stvorena mlada NDH, vojničar«. Kada dolazi u Banja Luku u posjete dru Viktoru Gutiću kliče ovome: »Tebi brate, dragi Viktoro, kao glavi i duši svega

ovdje zahvaljuje se »Trebević«. Kada bi Ti otvorio naša srca, našao bi u njima stari plamen, koga je puhnuo i širom čitave Hrvatske razbuktao Poglavnik, a zatim ti, Vikторе. Mi smo uvijek za Poglavnika, za tebe i NDH spremni«.

Kada je bilo ukinuto povjereništvo, piše sarajevska štampa: »Preuzevši vlast u najtežim, da ne rekнем u kritičnim časovima, oni (povjerenici) su je izvršili s toliko obzira da je nemoguće i zamisliti da bi to netko bolje učinio od njih. Izabравši takove ljude za svoje povjerenike, naš veliki Poglavnik je i opet pokazao da umije za svako mjesto naći pravoga čovjeka. On je mogao mirno prepuštiti ovoj dvojici naših prvaka vlast u našoj pokrajini, jer su oni do sada kada odlaze sa svojih položaja, dali nebrojenih dokaza da su svojoj zadaći dorasli u potpunom epsеgu, jedneг rijeđu da su znali i umjeli.«

Istinitost ovih navoda potvrđuju svjedoci i štampa, i to: Krajica Zorka, Čurčić Kosta, Maljković Nikola, Ljubunčić Abaz, Petrović Ela, Savković Dragutin, Kurto Mustafa, dr. Mahmud Mehmedbašić i drugi. Izvaci iz novina: »Osvrt« br. 7, »Sarajevski novi list« br. 80, 77, 93, 3, 69, 43, 247, 358, 584, 49, 30, 372, 22, 6, 7, 9, 17, 4, 281, 73, 13, 353, 27, 8, 72, 379, 582, 531, 558, 427, 644, 473. Hrvatski list« od 4. V. 1941., 21. IV. 1941., 3. V. 1941., 7. V. 1941., 9. V. 1941., 5. V. 1941., 1. V. 1941.

Iz presude Vrhovnog suda za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu pod br. Kvr. 145 utvrđeno su krivice, te se navode krivnje za Brane Božidara

Krivice:

1. što je u vrijeme rata u Sarajevu stupio u političku suradnju s neprijateljskim snagama, što je kao član ukoloneг odбора II-rata-nacionalista odobrio sastanak s njemu bliskim oberstom Belerom, na kome su izneseni zahtjevi toga odбора i njegovim odgovorom utvrđen da odnosi prijateljski vezu s neprijateljskim, na svjetlo svijeta izdajući od strane neprijatelja stavljene na raspolaganje automobile, vozila i lične putnice;

2. što je za vrijeme neprijateljske okupacije izvršio ratni zločin time što je kao član Povjereništva NDH u Sarajevu za bivšu Državku banovinu radio kao poručnik, organizator i nadzornik hapšenja, mučenja, prisilnog iseljavanja i odvođenja u koncentracijske logore Srba, Židova te svih onih stanovnika bivše Državke banovine, koji su bili poznati kao slobodoljubivi građani i protivnici okupatora i ustaša; vršio prisilno prevođenje u širokatoličku vjeru i primudno odnaredavanje Srba i Židova, naredivao pljačku privatne imovine, oduzimanje i pregonjenje Srba i Židova i u svojstvu predsjednika Napretkove udruge u Sarajevu tu pljačku i vršio;

3. što je za vrijeme neprijateljske okupacije izvršio ratni zločin time što je kao vođa i ner ustaškog terorističkog aparata bio i neposredni izvršilac ubistava, hapšenja i mučenja stanovništva na Palama i drugim krajevima Istočne Bosne.

Prilaže se saslušanje Zlatana Mesića, ust. poručnika, dano pred istražnim vlastima u Sarajevu dne 20. augusta 1945. g. na slijedećoj stranici.

Radjono na dan 20. augusta 1945.
u Sarajevu.

S a s l u š a n j e

Zlata Mesića, ustaškog poručnika iz Sarajeva.

Šta znate o Božidaru Brali?

1941. g. kada sam došao sa Vokićem u Sarajevo, zatekao sam Bralu kao ustaškog povjerenika za B. i H., zapravo on i Hakijski Hadžić bili su poglavnikovi povjerenici. Tajnik Bralin bio je Zvonko Dusper, koji se nalazi u Zagrebu i stanuje u Palmotićevoj ulici (tačnu adresu zna njegova sestra Zora), dok je Hakijski tajnik bio Trebinjac koji je kasnije bio tajnik vel. župana u Travniku, gdje je pokrenuo društvo »Mladi muslimani«, a nakon toga otišao u partizano. Njih dvojica bi mogli dosta znati u Bralinom radu.

1941. g. došao je Vokić, njegove dane nakon što je isti postao upravnik željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da mu je poznato da se u službi još nalazi Srba, Jevreja i Komunisti. Kada mu to kod Vokića nije uspjelo obratio se Hakijski direktor UHS-a u Mirkoju i Hajduki Brac Ajuti u kome se kratko bilo sa Hakijski, Jilić, Radoš, Hradić i Subić.

Poznati su mi njegovi govori u kojima je govorio išao u krajinu, da iz takvih stvari nije imalo registrovat. Tako sam n. pr. u Mirkoju 1941. g. bio prisutan velikom proslavi 13. juna, kada je Brala održao govor u kome se obrao na Srbe i Partizane i teški govore uništenje, kao i njihov porobljenje. Uopšte u svim svojim govorima (kao je u krajinu) u njima stiče nepopularnost kod ekstremnih ustaških krugova. Sve ove govore držao je kao svoje lično.

Brala je iz Sarajeva 1942. g. otišao za Zagreb, gdje se održao vrlo kratko vrijeme, a zatim produčio se kačički. Oni sad, ali se ne sjećam ču toga, da je u Mariboru zaposlen kod postapa, kao i da je bio u Zagrebu u njemačkoj uniformi.

Drugo ništa konkretno ne znam.

Zapisnik ustaškog poručnika Zlata Mesića o svećeniku-ustaši Božidaru Brali.

Radeno na dan 20. augusta 1945. u Sarajevu

S a s l u š a n j e

Zlata Mesića, ustaškog poručnika iz Sarajeva.

1941. g. kada sam došao s Vokićem u Sarajevo, zatekao sam Bralu kao ustaškog povjerenika za B. i H., zapravo on i Hakijski Hadžić bili su poglavnikovi povjerenici. Tajnik Bralin bio je Zvonko Dusper, koji se nalazi u Zagrebu i stanuje u Palmotićevoj ulici (tačnu adresu zna njegova sestra Zora), dok je Hakijski tajnik bio Trebinjac, koji je kasnije bio tajnik vel. župana u Travniku, gdje je pokrenuo društvo »Mladi muslimani«, a nakon toga otišao u partizane. Njih dvojica bi mogli dosta znati o Bralinu radu.

1941. g. došao je Vokiću, mjesec dana nakon što je isti postao upravnik željeznica i tražio od njega čišćenje među službenicima na području upraviteljstva. Pri tome je napomenuo, da mu je poznato da se u službi još nalazi Srba, Jevreja i komunisti. Kada mu to kod Vokića nije uspjelo, obratio se Hladniku, dužnosniku UNS-a u Direkciji. Najuzi krug ljudi u kome se kretao bili su Hladnik, Jilek, Radoš, Hraski i Zubić.

Poznati su mi njegovi govori u kojima je toliko išao u krajnost, da ih čak ni štampa nije smjela registrovati. Tako sam na pr. u Livnu 1943. g. bio prisutan prilikom proslave 13. juna, kada je Brale održao govor u kome se obara na Srbe i partizane i traži njihovo uništenje, kao i njihovih porodica. I uopšte u svim svojim govorima išao je u krajnost i time sticao popularnost kod ekstremnih ustaških krugova. Sve ove govore držao je kao svešteno lice.

Brale je iz Sarajeva 1943. g. otišao za Zagreb, gdje se zadržao vrlo kratko vrijeme, a zatim produžio za Maribor. Čuo sam, ali se ne sjećam od koga, da je u Mariboru zaposlen kod gestapa, kao i da je dolazio u Zagreb u njemačkoj uniformi.

Drugo ništa konkretno ne znam

Mesić Zlatan

Svećenik Brale zamijenio je križ s ustaškim grbom.
Skupština u Zemunu 12. VII. 1942. god.

Fra Petar Berković, župnik i dekan iz Drniša — ustaški zlikovac

Kao što je Brale u Bosni planski provodio direktive ustaša da ubištivima riješe »nacionalno pitanje« u NDH, tako je na sličan način radio i fra Petar Berković, župnik i dekan u Drnišu. Prema konstataciji Komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača pod br. F 4502/I, a također iz izjava očevidaca: Drezga Jose iz Drniša, čuvara zatvora, Primorac Mate, činovnika iz Drniša, Vukašin Steve, činovnika iz Drniša, Nakušić Petra iz Drniša, Skočić Špire Ilijinog, seljaka iz Nos Kalika i Lončar Sime pok. Laze iz Siverića:

Fra Petar Berković kao ustaški funkcioner skupa s poznatim krvolokom Marojević Jurom, tabornikom, odgovoran je za hapšenja, zlostavljanja i ubijanja Srba u Drnišu i okolici. Uhapšenici bili su dovodeni iz općinskih zatvora u Drnišu u sudske zatvore, a odatle pojedinačno ili u grupama odvođeni put Knina, gdje su nestajali. Tako su Njeguš Dušan pok. Mate, Andrić Čedo Todin iz Niša, Beader Ranko pok. Stjepana, Janjić Niko pok. Marka iz Kričaka i Jović Kosta pok. Jove, — bili dovedeni u sudski zatvor dana 7. VI. 1941. i to iz općinskih zatvora, a dana 14. VI. 1941. odvedeni su autom braće Mijanović put Knina i nestali. Beader Ranko posebno je bio sav isprebijan, i čuvar zatvora kotarskog-suda u Drnišu Drezga Joso mu je potajno priveo liječnika, dr. Marka Skelina. Uhapšeni su nadalje bili Jovan Miloš, bivši žandar Ivaz Mile, Lončar Mile i Njegić Jovo. Spomenuti su dovedeni dana 8. VI. 1941. iz općinskih zatvora u sudske zatvore, a dana 16. VI. 1941. odvedeni su autom put Knina.

Dana 17. IV. 1941. uhapšeni su Vukašin Stevo pok. Petra i Vojko, ali su pušteni dana 27. IV. 1941. Petranović Jovo, rečeni Juvelja, uhapšen je u isto vrijeme i pušten, ali je u drugom hapšenju Srba bio ubijen. Zajedno sa Stevom Vukašin i Vojkom uhapšeni su i Čolak Simo, Mrden Mihovil, Jović Niko i Branko, te Vukašin Ranko.

Kuvač Mirko, učitelj iz Tepljuha, doveden je u zatvor samo zato, što je tražio da se pusti iz zatvora Širinić Vjeko. Njega su ustaše udarali po licu i tukli negama govoreći mu da je komunist kao i Vjeko Širinić kada može da traži puštanje Širinića na slobodu.

Dana 6. VI. 1941. Berković fra Petar u društvu s Marojevićem, te drugim krvnicima Doganom i Matković Ivicom došli su u kuću Lončar Šime pok. Rade iz Siverića, te odveli sobom sina mu Kostu i zatvorili ga u sudski zatvor u Drnišu; gdje je ostao 15 dana; tamo ga mučili i napokon u nepoznatom pravcu odveli i vjerojatno bacili u jamu.

Dana 20. VII. 1941. odveli su ustaše Savu Skočića Ilijina, koji se više nije vratio.«

Spisak žrtava koje su stradale radi zločinačkog rada Berković fra Petra, koji je dala Komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača pod F. br. 4502/I:

»1. Andrić Čedo Todin iz Drniša, 2. Njeguš Dušan pok. Mate iz Drniša, 3. Beader Ranko pok. Stevana iz Drniša, 4. Njegić Jovo Krstanov iz Tepljuha, 5. Vovan Miloš, biv. žandar, 6. Ivaz Mile, rudar iz Siverića, 7. Lončar Mile, rudar iz Siverića, 8. Janjić Niko pok. Marka iz Kućaka, 9. Jović Kosta pok. Jose iz Kućaka, 10. Vukušić Stevo pok. Petra iz Drniša, 11. Vukušić Gojko pok. Petra iz Drniša, 12. Petranović Jovo, reč. Juvelja, iz Drniša, 13. Čolak Simo iz Žinića, 14. Mrden Mihovil iz Drniša, 15. Jović Branko pok. Dušana iz Drniša, 16. Jović Niko pok. Dušana iz Drniša, 17. Vukašin Branko krčmar iz Drniša, 18. Kuvač Mirko, učitelj iz Tepljuha, 19. Lončar Kosta iz Siverića, 20. Stočić Savo Špirin iz Nos Kalika, 21. Kaljik Simo pok. Marka iz Nos Kalika i 22. Zeljak Niko pok. Todora iz Nos Kalika.«

Svećenik Đurić Antun u Krajini vrši zvjerstva nad nevinim srpskim narodom

Iz ličnog dnevnika svećenika Đurića vidi se kako je on pripremao dolazak ustaša i bio inspirator klanja nevinog srpskog naroda. Prema brojnim izjavama koje su dali našim istražnim organima svjedoci i očevici krvavih nedjela ustaše-logornika, katoličkog svećenika Đurića Antuna, koji je u 1941. i polovicom 1942. vršio zločinački teror u kotaru Dvor na Uni, vidi se da je lično učestvovao u ubistvima srpskoga življa, provodio hapšenja i slao u logor brojne Srbe; s vojnim ustaškim jedinicama žario je i palio srpska sela. Da je za sva nedjela najviše on odgovoran kao izravni vođa, vidi se iz njegovog dnevnika:

»14. travnja 1941. otišao sam kolima iz Divuše u Kostajnicu i dalje vlakom u Zagreb radi traženja uputa i ostalog oko preuređenja i preuzimanja svih vlasti za čitav kotar Dvor. Tamo sam dobio pismeni dekret kojim sam imenovan ustaškim povjerenikom za kotar Dvor. Iz Zagreba sam se vratio u srijedu dne 16. travnja. Odmah uvečer sam se sastao s prvacima svih sela, i sporazumjeli smo se u svakom pogledu i o svemu.

17. travnja sam išao u Dvor, gdje sam zakleo 80 raznih činovnika i službenika.

U ponedjeljak sam išao u Dvor. Taj dan (28. IV.) su došli hrvatski ustaše iz Kostajnice, njih 18, s dva oficira u Dvor i zauzeli stan u školi. Još isti dan su uhapsili jednog na raspoloženje stavljenog žandara, Srbina, koji im se protivio, a zatim nekoga financa, pa onda bivšeg poštara, tada penzioniranog Mladena Durmana, te još veći broj videnijih Srba. Kao treći bio je uhapšen Dragan Kosier, opć. bilježnik iz Divuše i dopraćen u Dvor.

Istu noć napali su nepoznati ljudi stražu hrvatskih ustaša kod škole, ali nisu otkriveni, je za to strijeljano 4 uhapšena lica i to: neki financ, žandar, Mladen Durman i Vaso Mrkobrada, unir. bilježnik.

U utorak 29. travnja bio sam u Dvoru, vidio ove leševe, koji su isti dan u 2 sata poslije podne pokopani...«

Za Đurića očevici njegovih zlodjela iz sela Dabići kotar Dvor na Uni izjavljuju:

»Nama je vrlo dobro poznato da je u mjesecu apriilu 1941. god. pop Antun Đurić iz Divuše preuzeo svu vlast u svoje ruke na kotaru Dvorskom, zatim je išao od općine do općine, vršio prisegu službenika i namještenika, a ujedno izdao je naređenje da sve što je pisano ćirilicom kao: table na ustanovama i školama, ima biti skinuto, a na mjesto njihovo postavljeno pisano latinicom.

Sjećamo se da je ustaški logornik pop Đurić došao autom u Zrinj s Matom Stankovićem 14. IV. 1941. Odmah je pozvao sve ljude i saopćio im da treba organizirati ustaše i da će im on pomoći, te je odmah postavio ustaškog tabornika Franju Jakovca, ustaškog pobočnika Franju Jukića i rojnika Martina Marakovića, te da će im poslati sve potrebno oružje. Zatim je izvršena smjena u općini Zrinj, gdje su postavili odnosno smijenili bilježnika Gajić Nikolu, a na njegovo mjesto postavili Stipić Jurja, ustašu. Zatim je pop Đurić, logornik, prisegao sve činovnike u općini Zrinj, a općinske činovnike

Srbe istjerao je van, i na mjesto njih pozvao je ustaše iz Zrinja. Taj isti put Zrinjani su se žalili da im je tijesno, a pop Đurić je raširio ruke u pravcu srpskih sela i rekao im »uzmite što vam je potrebno, a ja ću vam pomoći u čemu vam bude potrebno«. Zatim su ustaše odmah kod trgovca Jakovca uzeli govede lance i dali ih isjeći za vezanje Srba oko Zrinja i sve su katance pokupovali, da je svaki Zrinjanin imao uz sebe lance i katance. Tada su, po naređenju popa Đurića, počeli hapsiti ljude iz sela Rogulja, Brdana i okolnih sela, koje su zadržali u zatvoru nekoliko dana i tamo ih mučili na razne načine...

Na dan 14. maja 1941. god. ustaše iz Zrinja uhapsile su po naređenju logornika popa Đurića 14 ljudi (Srba) iz sela Rogulja, i to sve viđenije ljude: Tešu Kravajica, Božu Medić, Đuru Jugović, Stojana Jugović i ostale, koji su otjerani u Koprivnicu, te se nisu ni vratili. U isto vrijeme ustaše su po okolnim selima općine Zrinj vršile pretres srpskih kuća, gdje su oduzimali: mast, meso, žito, rakiju i sitnu stoku, koju su otpremali u Zrinj i s time se gostili, a jedan dio otpremali u Divušu ustaškom logorniku popu Đuriću.

Na dan 19. XII. 1941. god. došle su ustaše po naređenju ustaškog logornika popa Đurića i toga dana opkolile selo Rogulje, gdje su pohvatali 12 ljudi i dvije žene, koje su otjerali u zatvor u Zrinj i tamo na zvjerski način mučili. Žene su svukli do gola te ih nagonili da jašu kroz selo i da pjevaju, a ostale ljude su rezali žive na magarcu.

Dana 29. I. 1942. g. po naređenju ustaškog logornika popa Đurića ustaše su došle u selo Segestin i tamo izvršile pokolj toga sela, gdje je poklano oko 180 duša, i selo do temelja opljačkano i četvrti dio sela popaljen.

Ustaše iz Divuše po naređenju ustaškog logornika popa Đurića na dan 26. II. 1942. g. opkolili su selo Rogulje, do temelja ga popalili, opljačkali i 14 duša na mjestu potukli. I toga puta su opljačkali i selo Šam-Dragu, koje su do kraja popalili, uhapsili Petoševića Đuru, kojega su otjerali u Dvor i dolje ubili.

Poznato nam je i to da su ustaše po naređenju ustaškog logornika popa Đurića u julu mjesecu 1942. god. otišle u selo Goričku, da su to selo totalno opljačkali i pohvatali 117 ljudi, koje su otjerali u Kostajnicu u logor i o njima se ne zna ništa; jedan veliki dio blaga su opljačkali, sitnija je stoka ostajala u Divuši kod ustaškog logornika popa Đurića, a on ju je davao svojim ustašama (koljačima).

Nadodajmo što smo zaboravili: ustaški logornik Đurić uputio je ustaškog načelnika Bujica u pravoslavnu crkvu u Segestinu, koju su do kraja opljačkali, a sve vrednije stvari odnijeli popu Đuriću.«

Slične tvrdnje za zločinca-svećenika Đurića daju očevici Čorić Đuro i Šaša Mile, koji među ostalim tvrde:

»Pop Đurić došao je u selo Unčane u jeseni 1941. g., gdje je držao govor i rekao: tko se osjeća Srbinom, neka ide preko Drine, Srbima ovdje nema mjesta, ovo je država ustaška Hrvatska, a koji se osjećaju da su poštteni neka predu na katoličku vjeru, jer im to samo može biti spas; vidite kako Srbi putuju u Beograd po rijekama i potocima, a tako će biti svakom tko se osjeća Srbinom; naređenje je svim ustašama, da Srbi po Pounjskim selima imaju da

otiskavaju ove svinje koje plivaju po rijeci Uni (misli Srbe), da ne ostaju po obalama Une, kao što je to radio njegov ustaški zbirnik Imbro Kostelac i Milan Vrstan, ustaški koljači.

Sjećamo se da je ljeti g. 1941. dao isti pop naređenje ustašama, za nas oko 80 Srba iz sela Unčani, koji smo bili uzeti kao taoci — te su nas linčovali, i to njegovi zakleti ustaše kao: Pero Mutavdžija, Špienagl Jure i Matija Stipić te ostali; najviše od svih tukli su Nikolu Brđara, kojemu su prebili rebra tako da i danas snaša teške posljedice ustaških udaraca; te Brđara Dmi-tra i Petra Jankovića.

Isti pop Đurić dao je uhapsiti iz sela Kuljana Čorića Duru, Milana Čorića, Božu Buinjca, Nikolu Rabljenovića, Dragana Crnobrnju, Dragana Rabljenovića, Dragana Gvozdića iz Kozibroda; njih su mučili na razne načine, i ubili su, svakako po naređenju Popa Đurića, Nikolu Rabljenovića.«

Očevidac Dabin Nikola iz sela Gornje Orahovice, kotar Dvor na Uni, izjavljuje:

»Poznato mi je da je pop Đurić lično pucao u Mladena Filipovića iz Bos. Ravnica, kotar Bos. Novi u svome stanu u Divuši ljeti 1941. g. gdje ga je izmrevario i ubio. Isti pop je naredio, skupa s načelnikom opć. Divuša masovno streljanje Srba u Volinji na Rovinama, i nakon toga izdao naređenje da ostali Srbi iz okoline Divuša imaju kopati jame i privoziti krcč za posipanje mrtvih. Poznato mi je da je s ustaškim pukovnikom Mrakom obilazio okolna sela i postavljao svoje špijune u korist ustaške države, i to one ustaše koji su za vrijeme NDH bili najgorčeniiji protivnici srpskog naroda.

Pop Đurić ostao je na dužnosti ustaškog logornika za kotar Dvorski do srpnja mjeseca 1942. g., a nakon toga nastavio je isti posao u Kapeli Batrini.«

Također i očevidac Vranešević Mirko tvrdi o Đuriću među ostalim i ovo:

»... Na proslavi polugodišnjice osnutka NDH, pop Đurić je držao govor u Dvoru, gdje je okupio sve mještane Dvora, kojima je naglasio da imaju tri primjera za Srbe Dvorskog kotara i to: pokrštavanje, iseljavanje i čišćenje s gvozdenom metlom (puškom), između kojih treba da izaberu jednoga.

Neprestano je spomenuti pop isticao, ako se dogodi kojemu Hrvat (ustaši) štogod, da će za njega biti ubijeno 100 Srba, i to je dao bubnjati kroz Dvor.

Isti je pop Đurić opljačkao pravoslavnu crkvu sv. Đurđa u Dvoru i tom prilikom odnio: zlatnu čašu, srebrene duplire, odijela popovska, a u crkvu je ušao sa šeširom na glavi.«

Ustaški tabornik i svećenik Astaloš Josip rukovodi progonima i ubijanjem Srba u općini Dalj

Organima istražnih vlasti došle su brojne optužbe stanovnika Dalja, u kojima se zahtijevalo da se predsjednika općine Dalj iz g. 1941., svećenika Astaloš Josipa, proglasi ratnim zločincem. U predstavci od 1. VI. 1945. god. optužuju Astaloša između ostalih: Kraljević Đorđe, Miladinović Tomo, Opšić Svetozar, Horvat Stjepan, Berković Danilo, Radajčić Đorđe i drugi.

Za Astaloša Josipa imenovani izjavljaju:

»Kao župnik u Dalju i zakleti ustaša imenovan je odmah po osnutku NDH za ustaškog tabornika te je rukovodio upravo sadističkim zulumima koliko u Dalju toliko i u Erdutu. Sakupivši bandu od samih propalica i zavedenih tipova vršio je progon Srba u navedenim mjestima. Izvršio je nebrojena hapšenja i tjeranja u logor u Osijeku (bivši Sokolski dom), gdje su mnogi za uvijek nestali. Izvršena su i ubistva, za koje se znalo da su ih izvršili njegovi ljudi, ali se nitko nije usudio istraživati bojeći se njegove osvete. Po noći znao je sa svojom bandom pokupiti Srbe sa ženama i djecom, istjerati ih u podrume, gdje su ih njegovi ljudi batinali, a mnoge žene su do gola svlačili. Ne našavši dovoljno oduška u progonu Srba, nastavio je odmah s progonom svih stanovnika koji su mu se lično oduprli pri provođenju tiranije za vrijeme župnikovanja. A ni pristaše HSS-a, koji se nisu priključili ustaškom pokretu, nisu bolje prošli. Takovima se prijetio uništenjem, jer tobože »smrde« po komunizmu, kojeg im je još pok. Radić usadio. On je glavni pokretač za rušenje pravoslavnih crkava u Dalju i Erdutu. Fanatični je ustaša koji s križem u ruci propovijeda borbu do uništenja. Kao svećenik pokazao je krajnju vjersku netrpeljivost, a kao ustaša nečovječnost i pakost.«

Vojni sud Vojne oblasti za Slavoniju br. 651/45 od 1. VII. 1945. g. proglasio ga je krivim za slijedeće:

»... Što je nakon sloma stare Jugoslavije tri ili četiri dana, aprila 1941. g. u Dalju pozvao civile koje je naoružao, te zaštitu i žandarmeriju, u dvorište Suh Emila u Dalju i tamo naredio i rukovodio prvim hapšenjima Srba iz Dalja i dao zatvoriti oko 25 uglednih Srba iz Dalja kao taoce te ih držao zatvorene oko 15 dana, zatim dao pohapsiti i sprovesti u ustaške zatvore u Osijeku oko 20 Srba, odakle su neki upućeni u neprijateljske konc. logore, te se od ovih za četvoricu i to: Srbljanović Mladena, Srbljanović Đuricu, Stajačić Lazara i Đakić Milana (Čiču), sve iz Dalja, ništa ne zna...

Što je kao načelnik Dalja početkom lipnja 1941. g. neustanovljenog dana u Dalju sačinio spisak dobrovoljaca i za vlast t. zv. NDH nepoćudnih lica, Srba, na osnovu podataka drugih ustaški nastrojenih osoba u Dalju, pa isti spisak dostavio izravno Ministarstvu unutarnjih poslova u Zagreb radi bržeg uredovanja, pa je na temelju tog spiska dana 22. VI. 1941. g. izvršeno protjerivanje 70—80 srpskih familija iz Dalja, a pri tom protjerivanju i sam je lično prisustvovao kao načelnik Dalja.

... Iz izvještaja povjerenika kotarske oblasti u Osijeku Pov. 545/41 od 4. V. 1941. Ministarstvu unutarnjih poslova u Zagrebu vidljivo je, da povjerenik javlja, da se za vrijeme preokreta naročito istakao Josip Astaloš, župnik u Dalju, da je proveo s omladincima razoružanje bivših jugoslavenskih jedinica, da je 11. travnja 1941. g. osnovao u Dalju ustašku organizaciju, da je preuzeo lično upravu Dalja, a zapovjedništvo ustaškog stana povjerio Vitomiru Kaiću, ekzekutoru u Dalju.

Na osnovu navedenih priznanja okrivljenikovih, iskaza svjedoka, te sa-
držaja rasprava, a također i na osnovu obrane okr. Movrin Ivana, koji je iska-
zao da ga je okriv. Astaloš pozvao da s njime saraduje kod razoružavanja biv.
jugoslavenske vojske, da je Movrin činio spisak, da je sakupljeno oko 600 pu-
šaka, 16 do 20 mitraljeza, 20 sanduka bombi, 70 konja, 20 kola s opremom i
druge sprema, da je Astaloš lično u spisak uvrstio i Zelić Vljajka za vrijeme
preokreta, a mjeseca juna da je Astaloš pozvao na sastanak Kaića, Kostelca
i Hajma i naredio im da dadu mišljenje koji će se Srbi iseliti, i da je Astaloš
načinio spisak onih koji će se iseliti, i da je bio prisutan kod iseljavanja, a
ustaški povjerenik koji je doveo nove koloniste da je opet bio kod Astaloša
radi rasporeda novih kolonista...»

Prilaže se izjava svjedoka od 12. VI. 1945. g. protiv župnika Astaloša.

I Z J A V A,

od 12. VI. 1945. godine.-

Niže potpisani službenici općinske uprave u Dalju, koji smo
tu dužnost obavljali za vreme Jugoslavije početkom 1941. godine u oči
nacovata zapovjedništva, da smo po župniku Astalošu, koji je tada smovlas-
no preuzeo vlast u općini po našem otpuštenju 16. aprila 1941. godine.

Jedini razlog radi koga smo otpušteni jeste taj što smo bili
Srbi. Nikakve druge krivice protiv nas nije bilo niti je o našem radu
vođenja bilo kakova istraga ili postupak nego je jedini motiv otpuštanja
bio što nismo htjeli priznati pripadnost svome Srpskom narodu.

Godu označenog dana pozvao nas je Astaloš u svoju kancelariju
i pripočeo reći "Današnjeg dana Vaša služba prestaje, što imadete izvolite
odmah predati".

Tom prilikom otpušteni su 14 namještenika, od koji su neki
kasnije protjerani u logor i- tamo vjerovatno zaglavili, a neki poginuli
kao borci Jugoslavenske Armije, čime su najbolje pokazali da su bili
dobri sinovi svoga naroda i da protiv njih nije moglo biti drugih razlo-
ga za progon, nego jedini taj što su voleli svoj narod i bili Srbi.

Storde vokal
Božin Jovanović
Detaljski
Storde vokal

Izjava službenika općine Dalj, koje je župnik Astaloš otpustio

IZJAVA

od 12. VI. 1945. godine

Niže potpisani službenici općinske uprave u Dalju, koji smo tu dužnost obavljali za vreme Jugoslavije početkom 1941. godine uoči prevrata izjavljujemo, da smo po župniku Astalošu, koji je tamo samovlasno preuzeo vlast u općini po njemu otpušteni 16. aprila 1941. godine.

Jedini razlog radi koga smo otpušteni jeste taj što smo bili Srbi. Nikakove druge krivice protiv nas nije bilo niti je o našem radu vođena bilo kakova istraga ili postupak nego je jedini motiv otpuštanja bio što nismo htjeli zatajiti pripadnost svome Srpskom narodu.

Gore označenog dana pozvao nas je Astaloš u svoju kancelariju i priopćio nam »Današnjeg dana Vam služba prestaje, što imadete izvolite odmah predati«.

Tom prilikom otpušteni su 14 namještenika, od kojih su neki kasnije protjerani u logor i — tamo vjerojatno zaglavili, a neki poginuli kao borci Jugoslavenske Armije, čime su najbolje pokazali da su bili dobri sinovi svoga naroda i da protiv njih nije moglo biti drugih razloga za progon, nego jedini taj što su voleli svoj narod i bili Srbi.

*

Svećenik iz Busovače Gujić Eugen ubija pravoslavnog svećenika, a njegovu porodicu zlostavlja i pljačka

Kod Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača pod br. 12861. nalazi se izjava Škobić Milke žene Đorđa, rodom iz Sarajeva, u kojoj govori o zločinu svećenika *Gujić Eugena*:

»Moj zet Minić Miladin bio je pravoslavni svećenik u Bilješevu kod Zenice. Ja sam kod njih bila u posjeti koncem aprila 1941. g. i u noći 27. aprila iste godine došla su u njegovu kuću 4 čovjeka od kojih se jedan predstavio kao doglavnik Ante Pavelića, Gujić Eugen, katolički raspop iz Busovače. S njim su bili Bečirević Nezir, Šabanović Šaban i Hercegovac, čije ime ne znam. Svi su oni iz okolice Lašve. Ja ih lično nisam poznavala, ali mi je njihova imena rekla sestra, žena pok. Miladina Minića. Oni su odmah uhapsili Miladina, dok su se nama prijetili da iz kuće ne smijemo izići, jer da će doći i nas ubiti. Tom prilikom tukli su i maltretirali moju majku kao i sestru, koju je Gujić udario puškom u leđa i razbio joj 2 rebra. Majka je isto bila tučena. Tom prilikom pljačkali su i odnijeli sve vrednije stvari koje su našli u kući. Miladina su izveli iz kuće, dok su mene i moju majku Vasiliju Škobić, sestru Divnu i njeno dijete zatvorili u jednu sobu. Odmah nakon njihova odlaska iz kuće čuli smo pucanj. Odavle su otišli u pravoslavnu crkvu, koju su također opljačkali, a zatim su se opet povratili s namjerom da i nas ubiju, te su bacili ručnu bombu u stan, ali kako nisu znali s njom rukovati, ista nije eksplodirala. Poslije ovoga su se izgubili. Ujutro, kada smo izašli iz kuće, kako nismo bili ni od koga čuvani, pred kućom smo našli mrtvog Miladina.

Prilikom pljačke stana odnijeli su ove stvari: 3 zlatna prstena, 4800.— din. u srebru i nešto u banknotama, ne znam točno koliko, jedno zlatno naliv-pero, jahaću opremu pok. Miladina i još neke druge stvari. Vrijednost ovih predmeta nije mi poznata.

To isto potvrđuje Minić Divna, žena pok. Miladina, u izjavi koju je dala Državnoj komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača pod br. 12861, u kojoj uz ostalo kaže:

»...Tada sam vidjela što će da se desi sa pok. Miladinom i zamolila sam popa Gujića Eugena, da nas ostavi u životu, a sve stvari neka nose. Pri tome sam klekla pred njega i sklopila ruke, ali me je on ošamario i rekao da nema posla sa ženama.«

*

Svećenik *Moguš Mato* raspirivač i organizator ustaških pokolja na Udbini i Krbavskom Polju

Svećenik *Moguš Mato* raspirivač je nacionalne i vjerske netrpeljivosti između Srba i Hrvata na Udbini. Kao stari ustaša razoružavao je jugoslavensku vojsku 1941. godine i organizirao ustašku miliciju na Udbini. *Moguš* je ustaški povjerenik za kotar Udbinu, i za vrijeme vršenja te funkcije davao je naredenje za hapšenje Srba, a ujedno je odgovoran za ubistvo mnogih drugih. Na sudskoj raspravi priznao je sudjelovanje u ovim zlodjelima, a svjedoci *Nikica Momčilović* iz *Vrebića* i *Nikica Majstorić* iz *Udbine*, posvjedočili su njegova zlodjela:

»*Moguš* je vrlo često održavao sastanke s istaknutim ustaškim razbojnicima i koljačima; na tim sastancima se pretresalo o istrebljenju nedužnog i siromašnog srpskog naroda, a poslije svakoga sastanka slijedilo je hapšenje i ubijanje već po naprijed donesenim zaključcima. To je bio slučaj s jednim Crnogorcem, koji je bio uhapšen po naredenju *Moguša*, a ubijen u *Lovineu* po ustaškim razbojnicima, s mlinarom *Bočom Mrkobradom* iz *Mekinjara*, te slučaj sa sedam drugih lica iz raznih sela *Udbinskoga kotara*.

Tako je u nekoliko navrata pohapšeno i ubijeno oko šezdeset ljudi, a samo u tri partije ubijeno je oko 20 ljudi u *Mornari* i u *Gaju* na *Koriji*, deset u *Jarugama* na *Krbavskom Polju*, a 15 na *Koriji* na groblju. To se sve dogodilo za vrijeme njegova službovanja na *Udbini* u svojstvu ustaškoga povjerenika, a svakako po njegovu planu i naredenju.

Poslije progona, bijega ili ubijanja Srba dolazi *Mato Moguš* na njihovu opustjelu imovinu, koju pljačka zajedno s ostalim razbojnicima sebi podređenima. Kao primjer može se navesti pljačkanje trgovine trgovca *Cvetičanina* iz *Visuća*.

On ne samo da je nagovarao nego je i silom natjeravao srpski narod da se pokrsti.

Trinaestog lipnja 1941. godine na imendan ustaškog poglavnika na *Udbini* govorio je javno na masovnom sastanku: »Iselit ćemo i istrijebit ćemo srpski narod u *Hrvatskoj*, i bit ću sretan kada budem mogao dijeliti srpsku zemlju *Hrvatima*. Ustaše će se nemilosrdno boriti i istrijebiti sve one koji ne budu vjerni nezavisnoj državi *Hrvatskoj* i njenom poglavniku i stvaraocu *Anti Paveliću*. Pogledaj, narode, ovih 16 hrabrih ustaša, koji imaju 16.000 metaka i koji će pobiti 16.000 Srba, poslije čega ćemo dijeliti bratski *Mutiličko* i *Krbavsko Polje*.«

Poslije ovog održanog govora ustaški razbojnici poslušali su riječi svog naredbodavca i pristupili masovnom ubijanju i klanju srpskoga naroda u *Udbinskome kotaru*.«

U Grubišnom Polju svećenici Sivjanović i Marjanović organiziraju progone Srba

U Grubišnom Polju pripremili su hapšenje Srba svećenici *Sivjanović Petar* i *Marjanović Jakob*. Oni su predložili ustaši-emigrantu Ivici Šariću da dođe s jednom satnijom ustaša u Grubišno Polje, jer da im tobože prijeti opasnost od pobune Srba, koji namjeravaju dignuti đurdevdanski ustanak.

U optužbenom materijalu kod suda za okrug Daruvar pod brojem 424/45 od 22. X. 1945. navodi se:

»Sivjanović Petar radio je kao pokretač, organizator i pomagač kod masovnih hapšenja, ubijanja, prisilnog iseljavanja i odvođenja u koncentracione logore i prisilnog prevođenja na katoličku vjeru.

Prema uputama i direktivama dra Luje Stahuljaka, bivšeg odvjetnika u Grubišnom Polju i povjerenika u Ministarstvu unutarnjih poslova NDH, o uvođenju ustaške vlasti u kotaru Grubišno Polje koncem aprila 1941. godine, napisao je jedan list, u zajednici s popom Marjanović Jakobom. Taj je list bio upućen po nekome Horvatu za Franju Šarića, oca poznatog ustaše-emigranta Šarića Ivica. Ivica Šarić je bio šef ustaške policije u Zagrebu. U listu je stajalo da Srbi kotara Grubišno Polje spremaju đurdevdanski ustanak. Uslijed toga lista došli su 26. IV. 1941. godine iz Zagreba Ivica Šarić i Dido Kvaternik i još neki ustaški oficiri u posebnom vlaku s jednim odredom policije u jačini od 120 ljudi. Ivica Šarić, Dido Kvaternik i ostali oficiri, otišli su odmah u župni dvor u Grubišno Polje, najavili se kod župnika Sivjanovića, i pri tome rekli da su došli pokupiti sve Srbe u kotaru Grubišno Polje, jer da spremaju đurdevdanski ustanak. Nato su pozvani dr. Lujo Stahuljak i kotarski predstojnik Mikić Zorislav, te su počeli izdavati naloge za hapšenje Srba. Iza toga su se preselili u zgradu kotarske oblasti, gdje su nastavili sa započetim poslom. Posljedica njihova rada bilo je hapšenje 504 Srba. Svi su oni drugi dan otpremljeni u logor »Danica« u Koprivnicu, kasnije u onaj na otoku Pagu i konačno u Jadovno, gdje su svi osim nekolicine potučeni. Sivjanović je nadalje pozivao Srbe da se pokrste na katoličku vjeru, vodeći u tu svrhu propagandu i izvan crkve. Kao motiv njihova prekrštavanja navodio je mogućnost spasavanja glave. Naplaćujući visoke takse uspio je da prevede oko 100 Srba na katoličku vjeru, koji su svejedno kasnije odvedeni.«

(U nastavku prilažemo zapisnik o preslušanju svećenika Marjanović Jakoba sastavljen 20. VIII. 45.)

*

Svećenik *dr. Dragutin Kamber* izdaje naredjenja za krvave pokolje u svojstvu ustaškog povjerenika za kotar Doboje. Državna komisija za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača u spisu br. 12847/45 citira:

»Dr. Kamber Dragutin, isusovac iz Doboja, koji se još i danas nalazi u odmetništvu među ustašama, bio je zakleti ustaša prije 1941. godine. Dolaskom NDH postavljen je za ustaškog povjerenika u kotaru Doboje. Prilikom ustanka u Doboju ubijeno je po njegovu naredjenju oko 300 radnika i seljaka, dok je oko 250 njih predano priekom sudu i većina njih postreljana. Ta masovna ubijanja djelo su Kambara, jer je on imao u rukama svu vlast.«

Z A P I S N I K
od 26. IV. 1943.

U saslušanju Marjanović Jakoba, rođen 25. IX. 1913 u Sanakom Mostu, od oca pok. Jure i majke pok. Jage rođj. Borid, Hrvat, rkt, katolički svećenik, svršio srednju školu i bogoslovski fakultet, ne posjeduje ništa, do sada ne kašnjava, stanuje u selu Gornja Voča, kotar Varaždin.

Kako ste dugo boravili u Grubišnom Polju i opišite događaje koji su se u to vrijeme desili?

Ja sam došao u Grubišno Polje 6 dana poslije Uskrsa 1941 godine i tamo sam boravio do svršetka mjeseca svibnja, kada sam premešten u Bahopolje. U Grubišno Polje sam bio od biskupa Laha, jer je tamošnji šupnik Petar Sivjanović bio slagiran, pa sam išao da mu posegnem.

Jednog dana došao je na šupni stan upravitelj mlina od Novaka sa još jednim čovjekom i izjavio šupniku Sivjanoviću da Srbi sa Djurtjev-dan spremaju napad na Grubišno Polje i da će pokliti sve Hrvate. Znam da se govorilo o nekom blagajniku i da su se njegova najviše plašili. Šupnik se toga prestrašio i zajedno sa ovom dvojicom navalili su na mene da neka pišem mojemu rođjaku emigrantu Ivici Šariću o toj stvari, da on nešto poduzme da se taj napad osujeti. Ja sam popustio na ta navaljivanja i napisao sam pismo Šariću u kojemu mu javljam da se sprema napad i da neka nešto poduzme, ako može, da nas spasi.

To pismo je nosio Šariću u Zagreb napred navedeni mašinista iz mlina i još jedan čovjek, a ja ne znam koji je to, jer su nekam išli.

Drugi dan došao je Šarić sa jednom satnijom ustala u Grubišno Polje, došao na šupni dvor i izjavio da su došli po Srbe, te je tražio kola. Tada su pozvali načelnika i ostale funkcionere iz mjesta, te se zaključilo da se kola redom uzimaju kod svih koji kola imaju. Da li je došao u kancelariju načelnik ili neko drugi, nije mi poznato. Oni su bili domaći ljudi i dobri poznanici u prilika, pa su o toj stvari uglavnom oni i razgovarali sa Šarićem, a ja to nisam mogao, jer nisam gotovo nikoga poznao.

Bila je mala sakupa na šupnom dvoru i tu su bili prisutni: Šarić, šupnik Sivjanović, povjerenik Stahuljak, pretetojnik Mikš, neki agronom, vjerovatno logornik i tabornik i ja, a bile je još nekih ljudi, samo se ne sjećam koji. Kod stola su ti domaći ljudi raspravljali kako i na koji način će kupiti te ljude, koja naročito treba pokupiti, koji su najopasniji itd. Znam da je bilo rečeno da će ih odvesti u Bjelovar i da će tamo raditi. Poslije te sakupe ustale su počeli po selu hapšiti, te su te ljude sa vlakom odvezli.

U kakovom zdravstvenom stanju je bio u, te vrijeme šupnik?

Neko vrijeme prije mog dolaska šupnik je bio slagiran. Kad sam ja došao šupnik je već slušao misu i održavao svibanjsku pobožnost i obavljao kancelarijske poslove. U to vrijeme više nije ležao i bilo mu je već sasvim dobro, te po danu nije ni ležao.

Kako se odnosio Stahuljak prema tim događajima?

Stahuljak je bio ustaški raspoložen i odnosio se prema tim događajima kao i svi ostali, tj. odobravao je i pristajao na takve riješenje. Mami nije poznato da bi od ikoga čuo o / od prisutnih na toj sakupi / neke znakove negodovanja ili neodobrovanja. Sjećam se samo da su raspravljali kako i na koji način bi izveli taj hapšenje, a da im nije ne poznato.

Saslušani

Jakob Marjanović

Saslušani

Carlota Marjanović

Zapisnik o saslušanju svećenika Marjanović Jakoba o masovnom hapšenju Srba u Grubišnom Polju 26. IV. 1941.

ZAPISNIK
od 20. VIII. 1945.

O saslušanju Marjanović Jakoba, rođen 25. IX. 1913. u Sanskom Mostu, od oca pok. Jure i majke pok. Jage rođ. Sorić, Hrvat, rkt., katolički svećenik, svršio srednju školu i bogoslovski fakultet, ne posjeduje ništa, do sada ne kažnjavan, stanuje u selu Gornja Voća, kotar Varaždin.

Kako ste dugo boravili u Grubišnom Polju i opišite događaje koji su se u to vrijeme desili?

Ja sam došao u Grubišno Polje 8 dana poslije Uskrsa 1941. godine i tamo sam boravio, do svršetka mjeseca svibnja, kada sam premješten u Suhopolje. U Grubišno polje sam poslan od biskupa Laha, jer je tamošnji župnik Petar Sivjanović bio šlagiran, pa sam išao da mu pomognem.

Jednog dana došao je na župni stan upravitelj mlina od Novaka sa još jednim čovjekom i izjavio župniku Sivjanoviću da Srbi za Đurđev-dan spremaju napad na Grubišno Polje i da će poklati sve Hrvate. Znam da se govorilo o nekom blagajniku i da su se njega najviše plašili. Župnik se toga prestrašio i zajedno sa ovom dvojicom navalili su na mene neka pišem mojem rođaku emigrantu Ivici Šariću o toj stvari, da on nešto poduzme da se taj napad osujeti. Ja sam popustio na ta navaljivanja i napisao sam pismo Šariću u kojemu mu javljam da se sprema napad i neka nešto poduzme, ako može, da nas spasi.

To pismo je nosio Šariću u Zagreb napred navedeni mašinista iz mlina i još jedan čovjek, a ja ne znam koji je to, jer mu ne znam imena.

Drugi dan došao je Šarić sa jednom satnijom ustaša u Grubišno Polje, došao na župni dvor i izjavio da su došli po Srbe, te je tražio kola. Tada su pozvali načelnika i ostale funkcionere iz mjesta, te se zaključilo da se kola redom uzimaju kod svih koji kola imaju. Da li je došao u kancelariju načelnik ili neko drugi, nije mi poznato. Oni su bili domaći ljudi i dobri poznavaoi prilika, pa su o toj stvari uglavnom oni i razgovarali sa Šarićem, a ja to nisam mogao, jer nisam gotovo nikoga poznao.

Bila je mala zakuska na župnom dvoru i tu su bili prisutni: Šarić, župnik Sivjanović, povjerenak Stahuljak, pretstojnik Mikić, neki agronom, vjerojatno logornik i tabornik i ja, a bilo je još nekih ljudi, samo se ne sjećam koji. Kod stola su ti domaći ljudi raspravljali kako i na koji način će kupiti te ljude, koga naročito treba pokupiti, koji su najopasniji i t. d. Znam da je bilo rečeno da će ih odvesti u Bjelovar i da će tamo raditi.

Poslije te zakuske ustaše su počeli po selu hapsiti, te su te ljude vlakom odvezli.

U kakovom zdravstvenom stanju je bio u to vrijeme župnik?

Neko vrijeme prije moga dolaska župnik je bio šlagiran. Kad sam ja došao, župnik je već služio misu i održavao svibanjsku pobožnost i obavljao kancelarijske poslove. U to vrijeme više nije ležao i bilo mu je već sasvim dobro, te po danu nije ni ležao.

Kako se odnosio Stahuljak prema tim događajima?

Stahuljak je bio ustaški raspoložen i odnosio se prema tim događajima kao i svi ostali, t. j. odobravao je i pristajao uz takvo rješenje. Meni nije poznato da bi od ikoga čuo (od prisutnih na toj zakusci) neke znakove negodovanja ili neodobravanja. Sjećam se samo da su raspravljali kako i na koji način bi izveli ta hapšenja, a da im niko ne pobjegne.

Jakša Marjanović

Jedan dio hercegovačkog svećenstva aktivno učestvuje u teroru i pokolju nad srpskim narodom

Iz dosadašnjih poglavlja vidi se uloga koju je franjevačka gimnazija u Širokom Brijegu odigrala u pripremanju okupacije i u okupatorsko-ustaškom krvavom režimu. Iz ove gimnazije izišao je niz ustaša-franjevaca, koji su pokazali svoje ustaštvo u progonima nevinih Srba. Iz spomenute gimnazije regrutirao se dobrim dijelom upravni i vojnički aparat bivše NDH.

U Hercegovini, odmah po kapitulaciji bivše Jugoslavije, početkom maja 1941. g. ustaše su izvršili masovne pokolje Srba u okolici Mostara, Stoca, Čapljine, Bileća, Nevesinja i u drugim mjestima. Svećenici su bili inspiratori životinjske mržnje prema srpskom narodu, a i lično su učestvovali u progonima i ubistvima.

Među njima isticao se stolački dekan *Marko Zovko*, koji je tada bio u ustaškom odboru i kao takav odgovoran je za teške pokolje učinjene u stolačkom kotaru. Za njega Komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača br. 12846 iznosi:

»Godine 1941. s ushićenjem i raširenih ruku dočekuje okupatorske trupe i okupljajući oko sebe narod uvjerava ga u pravednost Hitlerovog rata i u njegovu nepobjedivu moć. Vrlo rado grli talijanske fašiste, vodi ih na konačište u svoj župski stan i tamo obilno časti.

Za kratko vrijeme postaje ideološki pokretač, formira divlje ustaše i ustašku vojsku. U tu svrhu, kao župnik, često održava savjetovanja s uglednim hrvatskim seljacima iz okolnih sela stolačkog sreza obmanjujući ih lažima i strašeci ih od opasnosti koja im prijeti od Srba, ako se pravovremeno ne likvidiraju.

On pristupa masovnom pokrštavanju srpskog življa uvjeravajući ga, da su mu njegovi kršteni listovi garancija da će se spasiti njihovi goli životi, premda ti isti ljudi padaju kao žrtve ustaškog terora i nasilja.

On bezdušno agitira i onda, kada je nad jamom u Vidovu Polju pobijeno 200 ljudi, i odmah sutradan, ne osvrćući se ni trenutka na ono što se dogodilo jučer, u čaršiji s novinama u rukama živo agitira o nezadržljivom napredovanju Nijemaca kroz Rusiju, te o skorom svršetku rata.

On govori da je bolje što su na vrijeme pobijeni onoliki Srbi, jer da se nije tako radilo ne bi ni jedan Hrvat ostao živ.

I onda kad je svakome bilo jasno na strani koga je pobjeda, on okuplja oko sebe sve one najveće neprijatelje svega što je napredno i rodoljubivo i dočekuje u Stocu ustaške ministre Frkovića i ustaškog generala Begića te visoke njemačke komandante.

I tu na sastanku s poznatim krvolocima rado prihvaća lozinku ministra Frkovića i istu pred svim prisutnim ponavlja, da u Hrvatskoj ne smije biti Srba.

S agentima i doušnicima talijanske OVRA-e, njem. Gestapoa i UNS-a, organizira hapšenje i interniranje rodoljuba u zatvore i logore. To sve radi podlo i u rukavicama, kao da ga se ništa ne tiče, i kao da on ništa za to ne zna.

Prema izjavi Desimira Mihića koja se nalazi kod Drž. komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, Marko Zovko ovako je »tješio« svoje nove vjernike, nasilno prevedene na katoličku vjeru:

»Nije nam bila namjera da spasavamo vaše živote. Historija uči da je i prije bilo naroda koji su nestali pa će nestati i srpskog naroda. Prevodeći vas na katoličku vjeru imali smo namjeru da spasimo vaše duše...«

*

U najcrnijoj uspomeni ostaje među srpskim narodom katolički svećenik *don Ilija Tomas*, župnik u selu Klepcima. Za njega je Drž. komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača br. 12846 utvrdila ovo:

»Kapitulacija Jugoslavije ga je zatekla kao župnika u Klepcima. U danima kapitulacije Jugoslavije istakao se u razoružavanju vojske i maltretiranju jug. vojnika, koji su se nalazili u okolici Čapljine, pa i same njegove župe.

On se stavlja na raspolaganje ustaškom stanu u Čapljini, te je bio jedan od glavnih organizatora pokolja g. 1941. Kao vrlo sposoban uspijeva da organizira divlje ustaše, a on sam postaje povjerenikom u duhanskoj stanici u Čapljini, gdje se odmah istakao u progonu činovnika i radnika pravoslavne vjere. Pošto se izvršila prilična priprema i organizirali se ustaše, don Ilija Tomas je na njihovu čelu, daje svoj blagoslov da se ide i da se počne da uništava.

Ustaše svaki dan ubijaju. Neretva svaki dan protiče krvava, jame u Bivolju brdu i Opuzenu se pune nevinim žrtvama, a don Ilija svaki dan na sastanku u ustaškom stožeru u Čapljini podnosi nove prijedloge za uništenje. Osim tih sastanaka održava i seoske sastanke sa istaknutim ustaškim koljačima. U Tasovčićima dolazi on svaki dan kod Mare Čokljat, i uz dobru mezu i rakiju raspravljaju »koga će trebati večeras«, t. j. pravili su spisak onih koji su tog dana ili te noći imali biti ubijeni. Srpski narod videći da će se sav uništiti, a na njihov poziv, počinje listom da prelazi na katoličku vjeru. On u svojoj župi i crkvi prima nove vjerske pristaše i time povećava svoju župu s novim pripadnicima. Drži govor negdje u julu 1941. kada je crkva bila puna katoličkog i pravoslavnog stanovništva, te između ostalog kaže: »Mi sada oremo novu njivu, jer hoćemo da posijemo novi plod, ali dobro čujte: dok se god iz te njive ne istrijebi korov (pirevina) u potpunosti i dobro ne prečisti, nema na toj njivi onakovog ploda kakav bi trebao da bude.« Time je aludirao na ustašku državu i narod srpski, t. j. dok se god Srbi ne istrijebe, nema blagostanja. I pored toga što je narod Čapljine i okolnih sela listom prešao na katoličku vjeru, ipak se u julu 1941. god. odvođe žene, djeca i novorođenčad u vagonu u Čapljinu, a odatle u Šurmance nad jamu, gdje su ih sve žive pobacali. Don Ilija sav sretan što su ostala sela bez naroda, pošto je prethodno svoju kuću namirio svačim, t. j. opljačkanim stvarima, u zajednici s učiteljicom Lujzom Spari iz Dračeva. Provodi mirno noći opijajući se i časteći svoje saradnike onim što je pljačkao sirotinji. Svaki dan pred večer običavao je u društvu spomenute učiteljice, s kojom je i spavao, držati gozbu u čast onog što su proveli, na kojoj se raspravljalo koliko su taj dan Srba pobili.

Osim toga don Ilija ima motor. Ne treba se mučiti, za 10 minuta je u Čapljini, gdje je primao nove instrukcije za svoj rad, i da onima iz ustaškog stana dađe nove podatke koje je on na terenu pokupio, kako bi se što prije i što više srpskog naroda istrijebilo.

Takav ostaje čitavo vrijeme. 1. V. 1942. g. partizani napadaju Prebilovce. Osjetivši vruće pod nogama, don Ilija uzima teretni auto, odlazi u Bekiju i dovodi iste one koji su 1941. g. klali po Trusini, Nevesinju, Čapljini i na drugim mjestima. Kada je bio gore i organizirao ovu bandu da pođu u borbu protiv partizana, svima je obećao da će biti mesa orlu i gavranu. Sav očajan što mora toliko trčkarati za obranu svoje župe izjavi: »Trebali smo mi još g. 1941. sve pobiti, pa se sada ne bi imali čega plašiti.«

U Komesarijatu za izbjeglice u Beogradu, veliki broj srpskih izbjeglica dao je izvještaj o divljanju ustaša u ovim krajevima. Navodimo pasus iz izjave Desimira Mihića:

»Teško je setiti se svih onih silnih žrtava, a nije ni moguće opisati grozote koje su one doživjele, pre no što su ih ustaški zverovi dočukli. Ali, računa se da je u stolačkom srezu pobijeno preko 4000 potpuno nevinih Srba. U prvom redu ubijali su muškarce iznad 16 godina, ali u mnogo slučajeva nisu se ustezali da ubijaju i žene, pa i malu, sitnu decu iz kolenke. Jedna bolničarka Hrvatica u stolačkoj bolnici pričala mi je da je prilikom borbi u Brekovićima, gdje je i ona po dužnosti morala da ide videla gomile dečjih leševa zverski pobijenih. Zašto sve to? Tko ih ono nauči da onako strašno mrze svoje nevine sugrađane, braću svoju rođenu? Po mojem mišljenju oni čijim je redovima pripadao i onaj, na čija sam ja vrata pozivajući se na Hrista, pokušao. (Mihić tu misli na don Iliju Tomasa). Mnogo desetaka nesretne braće iz sela Klepaca i drugih okolnih sela naterao je da pređu u katoličku crkvu, pričestio ih, a zatim ih otpremio u školu, gde su dočekani od ustaša i zverski pobijeni.«

Drugi dio izbjeglica iz Čapljine prikazuje zločinački lik Ilije Tomasa u svojim izvještajima koji se nalaze u »Saslušanjju srpskih izbjeglica« na strani 20.

»26. juna 1941. godine izdan je u Čapljini proglas na Srbe da pređu na rkt. veru. U proglasu je obećavano Srbima da će, ako pređu na rkt. veru, biti ravnopravni s Hrvatima i ne će biti proganjani. Onim Srbima koji su bili u zatvoru, obećano je da će posle prelaza na rkt. veru biti pušteni kućama. Kako su tada svi Srbi muškarci bili odvedeni i zatvoreni, a mnogi i ubijeni, to su kod kuće ostale samo žene i deca. Žene su posle ovoga proglasa u masama išle u ispostave Kotarske oblasti i izjavljivale da žele preći na rkt. veru, samo da bi na taj način spasile svoje muževe, sinove i braću od smrti. Međutim, ni to nije ništa koristilo. Srbi su bili poklani. Srpsko-pravoslavna crkva u Čapljini zatvorena je odmah u početku. Srbi su po naređenju ustaša posećivali rkt. crkvu. Isto tako srpsko-pravoslavne crkve u selima Klepcima i Gabeli zatvorene su još u početku NDH. Sve crkve pre zatvaranja bile su po ustašama potpuno opljačkane.

Treći dan posle Uskrsa 1942. g. predvodio je ustaše na selo Prebilovce don Ilija Tomas iz sela Klepaca. Nastao je sukob između ustaša i Srba, kojom je prilikom poginuo don Ilija. Za osvetu radi smrti don Ilije Tomasa ustaše su ponovo priredili pokolj Srba... Pored don Ilije Tomasa istaknuo se u progonu Srba i fra Tugomir iz Čapljinje.»

Iz članka ustaše-svećenika *Eugena Beluhana*, »Župnik s Neretve — don Ilija Tomas«, objavljenog u »Hrvatskom narodu« od 25. VII. 1942. iz kojeg citiramo neke izvatke, vidi se pravi portret tog ustaše-svećenika.

»U Hercegovini su župe razdijeljene među vanjske svećenike i franjevce. I svaka crkva, svaki samostan, izgledaju, pogotovo među izmješanim vjera-
ma, kao kakva kula, bunker ili razsadište vjere i hrvatstva. U doba nepo-
sredno prije sadašnjeg rata i vanjski su se svećenici osobito izkazali...«

»...Nedugo iza toga imenovan je don Ilija za glavnog ustaškog povjerenika za cijeli onaj kraj. I on nastavlja sa svojim dnevnim radom, a prvo mu je da svrši svoje pastoralne dužnosti katoličkog župnika. Zato već rano ujutro, odmah iza osam sati, obilazi na motoru svoju župu. Onda se baca na povjere-
nički posao... daje pomoći i preporuke da pravi ljudi dodu na prava mjesta. Suraduje s Niemcima, koji ga također pomažu...«

*

U stolačkom srezu isticao se je uz don Marka Zovku, inicijatora ustaških klanja, također i don *Ivan Raguž*, svećenik iz Stoca.

O njemu izjavljuje pred istražnim vlastima 3. III. 1945. br. 169/45 Ivanković Savko pok. Ahmeta:

»Još za vrijeme bivše Jugoslavije don Ivan mi je poznat kao pristaša Pavelića, odnosno ustaškog pokreta. Čim je kapitulirala Jugoslavija, odmah je postao jedan od istaknutih ustaških funkcionera u našem mjestu. Uvijek se družio i savjetovao sa Smolom Franjom, don Markom Zovkom, Ilijom Ragužem, Ivon Fabijancem, Omerbegom Rizvanbegovićem — poznatim ustaškim funkcionerima. Sjećam se dobro — kada se vraćala razbijena vojska iz Albanije u aprilu 1941. god. — don Ivan je izlazio preda nju i nazivao voj-
nike najpogrdnijim imenima: »Gdje ste pošli, babini vojnici, da ratujete vi sa silnom Osovinom, nijeste trebali ni ići, idite kućama, nosio vas đavo« i tome slično.

Dva dana prije nego što će ustaše pobiti Srbe, don Ivan je govorio na ulici blizu svoje kuće: »Bit će kajgane, uredit ćemo mi njih«. Stvarno, za dva dana su svi Srbi poubijani. Iza ubistva Srba govorio je, kako se poka-
zuje nešto komunista, ali da će i oni platiti. Neprestano je saradivao sa spo-
menutim ustašama i javno se hvalio u kavani Salke Čimića, gdje sam i ja bio prisutan, kako on rješava sva pitanja zajedno s gore navedenim, te kako će oni riješiti brzo sa Srbima i tako dalje. Pošto su poubijani Srbi, rekao je

ženi ubijenog Gaše Krunića, Cviji (koja se sada nalazi u Borovu), da treba sve Srbe pobiti, »ni dijete im ne treba ostaviti, tako da od skotova ni sjeme ne ostane.«

Zaboravio sam reći da je sutradan iza kako su poubijani Srbi, na svojoj kući istaknuo zastavu govoreći: »Evo sada ljepote, sada je sve u redu kako treba, bit će kuća, pirjana i svega.«

Po zauzimanju nekih ruskih gradova pozivao je na večeru svoje prijatelje — gore spomenute ustaše.

Mojoj ženi je prijetio da će je ubiti zato, što nije stavila zastavu kada su prolazile njemačke trupe. Rekao je da će svi Srbi i komunisti biti poubijani kada Nijemci svrše s Rusima. Inače je poznat u našem mjestu kao veliki ustaša i podstrekač na zločine. Bio je među glavnim inicijatorima za zlodjela.«

Komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača br. K 846 o njemu navodi:

»U vremenu kada je pokolj nad srpskim narodom uzimao najviše maha, on je pozivao srpski narod da prelazi na katoličku vjeru prikazujući mu to kao najbolje sredstvo za njegov opstanak, a bio mu je glavni cilj da što bolje narod poveže za svoje domove, da bi ga na taj način ustaše sasvim uništile. Javno se isticao i odobravao rad ustaša, a slavio kad bi negdje bili izvršeni pokolji. Preko oltara u crkvi pripovijedao je i pripremao hrvatski narod za krvoprolića nad Srbima. Prikazao je Pavelića kao pravog i istinskog vođu hrvatskog naroda, a ustaški pokret kao pokret u koji treba da se okupe svi Hrvati, jer je to pravi put kojim treba da krenu zajedno s »poglavnikom« za svoju sretniju budućnost.«

*

Činovnik crkvenog suda u Plaškom Jovan Trbojević prikazuje teror svećenika *Morbera* — kulturbundovca u Gračacu. Između ostalog rekao je:

»Pokolj u selu Štikadi izvršili su ustaše iz sela Gudure uz pomoć tadašnjeg rimokatoličkog župnika iz Gračaca *Morbera*. Na dan pokolja doveo se spomenuti župnik u automobilu iz Gračaca u Štikadu i pozvao narod da se sakupi na »Štikadske bare« gdje će se izvršiti prijelaz na rkt. vjeru, pa da onda njih Srbe ne će nitko više proganjati. Srbi su župniku povjerovali i sakupili se u velikom broju na određeno mjesto. Neki koji nisu došli, bili su prisilno dovedeni. Ipak se jedan dio Srba spasio, jer je pobjegao iz sela sluteći da im se sprema pokolj. Kada su se Srbi na ovaj način sakupili, izvršili su pokolj ustaše iz sela Gudure, koji su bili naoružani vojničkim oružjem. Neki su bili ubijeni sjekirama i maljevima, jer se prigodom iskopavanja leševa 1942. g. vidjelo da su im lubanje razbijene tupim predmetima, a neki su zakopani i živi u stojećem stavu.« (Arhiv Komesarijata za izbjeglice: A IX., br. 4365).

*

Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača pod br. 12846 utvrdila je za *fra Silvija Frankovića* iz Bugojna ovo:

»1941. g. fra Silvije Franković iz Bugojna, za vrijeme pokolja Srba, vidao se uvijek u društvu najvećih ustaških koljača i oficira. Pred gostionom Pere Mrše u Bugojnu prišli su mu u društvo ustaški satnik Križanac Božo, Kutleša Perica i Jerle Ivo (iz kožnatog kaputa Jerle Ive virili su noževi), pa su smijući se upitali fra Silvija: »Velečasni, kada ćete nas ispovijediti?« Fra Silvije je odgovorio: »Za vas je još rano da se ispovijedite, kad sve uredite, onda dodite pa ću vas ispovijediti.« Prilikom prevođenja u katoličku vjeru Markice Pazina i Milana Sesuna fra Silvije je 1941. g. rekao: »Šteta što nismo prije uredili Muslimane, pa onda Srbe.« Prigodom ispovijedi Branka Ustre, kotarskog predstojnika u Bugojnu, kada mu je ovaj na ispovijedi rekao da je ubio 14 ljudi, odgovorio je: »Kada namiriš na 40, onda ću te ispovijediti i sve ću ti oprostiti.«

Svećenici u Dalmaciji učestvuju u raspirivanju zločina i pokolja

Na isti način kao u Bosni i Hercegovini, tako je i u Dalmaciji, jedan dio svećenika podupirao ustaška klanja. Dok su ustaški pokolji bijesnili na granicama Dalmacije nad srpskim življem, jedan dio franjevaca u Dalmaciji nastojao je da se taj pokolj proširi i na Srbe u Dalmaciji.

Jedan od takvih franjevaca bio je župnik-dekan fra Vlado Bilobrck u Metkoviću. Nasilno je vršio prekrštavanja Srba u Metkoviću. On je organizator ustaštva na Neretvi te ja sa fra Rokom Roncem i don Martinom Gudeljom inicijator ustaških klanja u Metkoviću. Iz izjave svjedoka, koju su dali našim istražnim organima, vidi se da je fra Vlado Bilobrck zakleti ustaša iz 1935. g. i da je odgovoran za ustaška klanja, jer je u 1941. g. bio ustaški povjerenik za Metković i jedno vrijeme tabornik, a tada su se upravo i vršila ubistva i progoni Srba u tim krajevima. Petrović Veljko iz Tuzle, koji stanuje u Metkoviću, izjavljuje o njemu:

»Dobro poznajem fra Bilobrka i o njemu mi je poznato da je 1941. g., za vrijeme ubijanja pravoslavnog življa u Metkoviću, a koje je odvođeno i ubijano kod Opuzena, spomenuti fra Bilobrck je upotrebio sve sile da čitav srpski narod prevede sa pravoslavne na katoličku vjeru. Jedne je večeri u sedmom mjesecu iste godine došao on lično k meni i tom prilikom nastojao da i ja prijedem na katoličku vjeru sugerirajući mi da drugačije neću moći ostati živ. Uvidjevši da ljude svakodnevno ubijaju, a Bilobrck je bio odlučujući faktor u tom ubijanju, prešao sam i ja na katoličku vjeru.«

Slične izjave o zločinačkom radu fra Vlade Bilobrka dali su Unkovac Drina, Popovac Đorđe, Jelić Stanka, Unković Ljuba, Dujmović Stanka, Petrov Božo i mnogi drugi. Svjedok Sukoveza Veljo pok. Tome iz Metkovića izjavio je o fra Bilobrku:

»Poznajem fra Vladu Bilobrka od 1940. g. kad je došao u Metković kao dekan. Poznato mi je da je od ranije bio zakleti ustaša. Odmah nakon kapitulacije bivše Jugoslavije postao je ustaški organizator u Metkoviću, počeo

širiti vjersku i nacionalnu mržnju. Zastrašivao je Srbe u Metkoviću, ako ne prijeđu na katoličku vjeru, da će biti poubijani. Tom prilikom od straha, prešao je na katoličku vjeru mnogo srpskoga naroda, a među ostalima i Buntić Nikola-Dule, Vukosav Anđa sa cijelom obitelji, Popovac Miće i drugi.

Kako je spomenuti bio jedan od glavnih organizatora za proganjanje Srba u Kotaru Metković, sam je primio dužnost ustaškog tabornika u Metkoviću 1941. g. poslije pada bivše Jugoslavije. Prilikom proganjanja i pokolja Srba 1941. g., susreo je navedenog Bilobrka Mostarac Špiro u Metkoviću i rekao mu: »Fra Vlado, ne valja ovako raditi — proganjati ljude i ubijati ih. Ako je tko kriv, treba ga poslati na prisilni rad.« Bilobrk mu je odgovorio: »Ne možemo mi imati neprijatelja u pozadini i pred nama. Čapljinci su položili ispit za klanje, a treba da ga polože i Metkovičani.«

OPUNOMOCSVO OZNAČE
ZA KOTAR METKOVIĆ
BROJ-- 43--/46
Dana 16/II, 1946

Z A P I S N I K

Sastavljen u kancelariji Opunomoštva PZK-e za Kotar Metković dana 16/II. 1946 o saslušanju svjedoka Petrović Mare žene Vujičke i Repeša Margite, o krivičnom djelu priti Fra Vlade Bilobrka župnika iz Metkovića.

PRISUTNI:

Istražitelj: Barbir Ante.

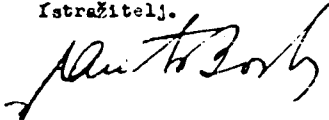
početak u 8 sati prije podne

- 1/ SVJEDOK: Petrović Mara žena V. ljke stara 56 godina, po zanimanju domaćica svršila osnovnu školu, pravoslavne vjere Srпкиња Jugoslavenka do sada vjerski neokršavana, sa okrivljenim nije ništa u rodu.
- 2/ SVJEDOK: Repeša Margita iz Metkovića stara 69 godina, do sada katolička ne okršavana, u govori strani jezika, sa okrivljenim nije ništa u rodu, te upitane odgovorile sliedeće.

Mislimo daje bilo u osmom mjesecu 1941 godine, bio je blagosov u katoličkoj crkvi kojeg je održavao Fra Vlado Bilobrk. Crkva je bila prepuna svijeta, jer je morao svak ići u crkvu. Sjećamo se vrlo dobro da je u pripovijesti fra Vlade Bilobrka rekao. Imajući kakavica koji kažu da ne valja nagoniti srbe da se prekrste i da nije ljudski ubijati. Sa nam među tim tvrdim drugčije. Prilazila na katoličku vjeru mora sve jer druga vjera ne smije da postoji, a niti će ma tko ostati živ tko neće katoličke vjere. Ljude ubijati nije greho ta nego moramo sve poubijati, što nam smeta, i potpuno očištiti našu zemlju.

Sve ovo što smo rekli istinana koje se mogu i zakleti, a koje potvrđujemo svojom im potpisom.

Istražitelj.

Svjedoci

Mara Petrović
Margita i Repeša

Izjava svjedokâ Petrović Mare i Repeša Margite o ustaškoj djelatnosti župnika Vlade Bilobrka

ZAPISNIK

O saslušanju svjedoka Petrović Mare, žene Veljka i Repeša Margite, o kri-
vičnom djelu protiv fra Vlade Bilobrka, župnika iz Metkovića.

Početak u 8 sati prije podne

1. SVJEDOK: Petrović Mara, žena Veljke, stara 56 godina, po zanimanju doma-
ćica, svršila osnovnu školu, pravoslavne vjere, Srпкиnja, Jugoslavenka, do sada
sudski nekažnjavana, sa okrivljenim nije ništa u rodu.

2. SVJEDOK: Repeša Margita iz Metkovića, stara 65 godina, do sada sudski ne
kažnjavana, ne govori stranih jezika, sa okrivljenim nije ništa u rodu, te upitane
odgovoriše slijedeće:

Mislimo da je bilo u osmom mjesecu 1941 godine, bio je blagoslov u katoličkoj
crkvi koji je održavao fra Vlado Bilobrck. Crkva je bila prepuna svijeta, jer je
morao svak ići u crkvu. Sjećamo se vrlo dobro da je u propovijedi fra Vlade Bilo-
brck rekao. Ima nekih kukavica koji kažu da ne valja nagoniti Srbe da se prekrste i
da nije ljudski ubijati. Ja Vam međutim tvrdim drukčije. Prilaziti na katoličku
vjeru mora sve, jer druga vjera ne smije da postoji, a niti će ma tko ostati živ tko
neće katoličke vjere. Ljude ubijati nije grehota nego moramo sve poubijati što nam
smeta, i potpuno očistiti našu zemlju.

Sve ovo što smo rekle istina je, na koje se mogu i zakleti, a koje potvrđujemo i
svojim potpisom.

Mara Petrović i Margarita Repeša

*

Među dalmatinskim franjevcima isticao se *fra Ivan Hrstić* kao ne-
pomirljivi protivnik srpskog naroda. On je, s ostalim po njemu sakuplje-
nim ustašama u Sinju, sudjelovao u razoružanju jugoslavenske vojske i
organizirao ustaški logor u Sinju. Sudjeluje u progonu srpskoga življa u
Vrlici, te je s dva kamiona odveo pohapšene Srbe iz sela Mahovica u
Sinj. Budući da su se u to vrijeme vršili pokolji Srba u Livanjskom kotaru,
to je on dao naređenje da se zatočenici Srbi, koji su dovedeni iz Vrlike,
odvedu u Livanjsko Polje, gdje su augusta mjeseca 1941. godine svi po-
bijeni i bačeni u ugljenokop u selu Prologu. Kada su Talijani preuzeli
civilnu vlast u Dalmaciji, otišao je u domobranske vojne svećenike i dobio
čin bojnika. Sudjelovao je u vojnim pohodima na Kozari i Bosanskoj Kra-
jini gdje su njegove jedinice vršile zvjerstva nad srpskim narodom.
Državna komisija za utvrđivanje zločinaca i njihovih pomagača utvrdila
je u spisu br. 12799 ovo:

»Sinjski samostan je opće poznat po svojem protunarodnom stavu i zlo-
činima koje su braća toga samostana učinila. Naročito su se u tom isticali
fra Ivan Hrstić, *fra Milanović Stanko-Litre* i *fra Jozo Olujić*. Po naređenju
fra Ivan Hrstić, *fra Milanović Stanko-Litre* i *fra Jozo Olujić* zatvoreno
je 25 lica u sinjski zatvor, a naročito se u tome istakao *fra Ivan Hrstić*. On
je prijeto da će Sinj mlatiti, jer da je leglo »komune«. 14. augusta 1941. go-
dine u selu Košutima zarobljena su po Talijanima 24 partizana-prvoboraca i
dopremljena u zatvor. U tome zatvoru u Sinju ležali su 8 dana u podrumu
za ugljen bez hrane i vode. U podrum je ušao *fra Ivan Hrstić* i počeo uda-
rati nogama vezane partizane. Pun bijesa izvadio je ogroman revolver i uti-
snuo ga jednom od vezanih, Borozanu, u usta. Htio je pucati, ali ga je fra

Stanko Milanović zaustavio riječima: »Ne prljaj ruke o smeće, za njih se već kopa jama.« Fra Hrstić je zatim udario nogom u lice Borozana i izbio mu dva zuba. Pokretni prijeki sud, koji je bio formiran specijalnom odredbom Pavelića, osudio je njih 24-oricu na smrt. Presuda je istoga dana izvršena u prisustvu fra Ivana Hrštića, fra Joze Olujića, fra Stanka Milanovića-Litre. Fra Ivan Glibotić snimio je pad strijeljanih. Odgovorni za ovo strijeljanje kao poticači jesu: Fra Ivan Hrstić, fra Stanko Milanović-Litre, koji je ujedno bio ustaški satnik i vojni svećenik u 27. ustaškoj bojni u Sinju. Dokazi: Dopis Kot. Oblasti u Sinju V. T. broj 35 od 26. VIII. 1941. godine, te prijepis osude pokretnog prijekog suda od 26. VIII. 1941. broj 1/41. Zapisnička prijava od 4. V. 1945. godine od Bareze Ante i drugova. Zapisnici o saslušanju oštećenika: Perica Danice, Perica Andre, Borozan Zorke, Markotić Katicice, Urlič Dobrile, Ožić-Pajić Bartula i drugih. Vuletić Petar pok. Kamila iz Sinja izjavljuje u zapisniku, sastavljenom pred Okružnom komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača Srednje Dalmacije br. 26-Zh. 16919-16934 izjavu: »U noći između 8—9. II. 1944. uhapšeni su u Sinju ovi građani kao taoci: Tripalo Dušan, Bojanić Darja, Varda Jakova, Stipković Ante, Branić Blaž, Bareza Ante, Delić Jakov, Vujević Ante, Acalija Ivan, Boko Milena, Pavlović Petar, Čović Vjera, Milun Stjepan, Einspieler Miko, Kulić Nikola i drugi. Ovome hapšenju su krivi: fra Ivan Hrstić, fra Stanko Milanović-Litre i fra Krsto Kržanić. Svjedoci: Petar Vuletić, Ante Vuletić, Ante Bareza, svi iz Sinja.«

*

Suradnik fra Vlade Bilobrka u provođenju masovnih pokolja Srba u Neretvanskoj dolini bio je *don Martin Gudelj*. Prema izjavi Jure Dujmovića iz Opuzena, koju je dao istražnim organima u Metkoviću br. 85/46 vidi se:

»1941. godine, kada je počela ustaška strahovlada, don Martin Gudelj je bio jedan od glavnih organizatora i preko oltara pozivao ljude u ustaški pokret. Isto tako je s oltara pozivao narod da ide kopati rupe pod Topolom, jer da će se tu zakopavati Srbi. Zaista, tako je i bilo, kada je prva partija ubijena, don Martin je kupio po Opuzenu ljude da idu kopati druge rupe, da će doći sutra i drugi Srbi. Don Martin je sve tako radio dok je ubijeno 450 Srba. Iza kako bi ustaški koljači završili svoje krvavo djelo, došli bi kod don Martina da ručaju, jer ih je on pozivao i častio ih svakojakim pićima, što ih je opljačkao od naroda. Nije se stidio govoriti s oltara da Srbe i komuniste moramo ubijati do posljednjega, jer su to ljudi protiv boga i protiv naše vjere. Na takav mamac je don Martin mobilizirao memke u kotlini Neretve u ustaški pokret. Isti je skupa sa Salacanom Stankom i Jurom, Pecani Jozom i logornikom Jelavićem priredivao bankete talijanskim, a kasnije i njemačkim oficirima. Znam da je don Martin, kada su došli Nijemci, svuda i na svakom mjestu pričao da su oni poslani od boga i da će oni poubijati sve komuniste, te da svaki pošteni Hrvat mora uzeti učešća u prokazivanju partizana i njihovih suradnika. Isti je svake nedjelje s oltara pozivao narod u borbu protiv partizana, koje je on nazivao komunistima. Kasnije sam ja izbjegao, te sam doznao da je Gudelj Martin uvijek s Nijemcima, i kad god oni dolaze u Opuzen, svraćaju najprije k njemu. Kasnije su Nijemci bili u Opuzenu, i on je s njima surađivao.«

Talijanski fašistički novinar Corrado Zoli objavio je u »Il Resto di Carlino« 18. IX. 1941. godine članak »Gli Uccellini di Graciaz« (Ptičice iz Gračaca). Ovaj članak putopisnog karaktera ima naslov izazvan posmatranjem »gračaćkih vrabaca« u vezi s legendom o Svetom Franji Asiškome, kao i sjećanjima na razgovor s njemačkim artiljerijskim majorom K., s kojim je putovao kroz NDH. Ovaj je fašistički novinar okarakterizirao klerofašistički teror u NDH:

»Ono je prvi franjevac iz Assisia bratimio ptice i sestrio ribe, a ovi njegovi učenici i duhovni potomci, po NDH, nabijeni mržnjom, kolju nevine ljude, braću po ocu nebeskome, braću po jednom istom jeziku, braću po jednoj krvi, i braću po jednom te istom tlu majke zemlje, što ih napaja sokovima istih njedara: kolju, ubijaju, zakapaju žive po jamama, mrtve strmoglavljuju u rijeke, u mora ili niz provalije... A onda (doslovno): »Ci sono state bande di masacratori che erano e verosilmente lo sono ancora capeggiate ed infiammate da sacerdoti e da monaci cattolici.« (Postojale su bande ubica, koje su bile i vjerojatno su još vođene i poticane od katoličkih svećenika i redovnika.) Nema sumnje da riječ »capeggiato« znači da su ti svećenici i fratri i ideolozi, i organizatori, i terenski vode masakratorskih bandi.«

Original ovog broja talijanskog lista sačuvan je u arhivi Državne komisije za utvrđivanje zločina u Beogradu.

Ustaška klanja u Bosni podupirao je jedan dio svećenika

I u Bosni našao se veliki broj katoličkih svećenika koji su podupirali ustaška klanja i sami u njima učestvovali. Oni su podupirali težnje ustaških vlasti da ubistvima riješe »nacionalno pitanje« u NDH, te su kod naroda raspirivali nacionalnu mržnju i poticali ga na ubistva.

Ovakav stav jednog dijela katoličkog svećenstva pružio je jaku podršku ustaškim lokalnim vlastima obmanjujući narod autoritetom svećenika, koji odobravaju ubistva iz nacionalno-vjerskih pobuda.

Navest ćemo izrazitije primjere takvih svećenika koji su lično učestvovali u raspirivanju mržnje i pokoljima.

Božo Šimleša je bio 1941. godine župnik u selu Lištanima, kotar Livno. Odmah u početku se priključio ustaškom režimu i bio je jedan od najaktivnijih pomagača. Poslije je došao na dužnost kotarskoga predstojnika za kotar Livno.

Za župnika Šimlešu date su izjave, u kojima je naglašeno da je on za vrijeme pokolja u općini Lištani pozivao narod s oltara i govorio mu da je došao čas kada treba da se svi u Hrvatskoj živeći Srbi unište. Uništavanje Srba bila je dužnost svakog Hrvata prema Hrvatskoj i prema »poglavniku«. Takve izjave za župnika Božu Šimlešu dali su ovi ljudi: Brčić Lucija iz Lištana, Izet Dizdar iz Livna, Janja Lukac iz Lištana, Đuran Stipe iz Gajića, Čurak Mijo iz Lištana, Šuker Ivan iz Lištana, Perić Mate iz Donjih Rujana, Jureta Niko iz Donjih Rujana i mnogi drugi.

Priložene su fotografirane izjave Đurana Stipe, Čurak Mije, Šuker Ivana, Lukac Janje i Brčić Lucije na slijedeće tri stranice.

Livno 1/XI 1945 godine

I Z J A V A

Lukac Janja žena Jakina iz sela Lištana opštine Lištani srez Livno vjere Katoličke Predmet Izjava o ženi Šimleši Boži bivšem župniku Lupe Lištana Izjava primljena kod Općinske uprave OZB-e sa srez Livnjski.

I.

Šta ti znaš da kažeš o Šimleši Boži Bivšem župniku vaše župe
Šta je on radio sa vremenom NDH-a
koliko je tebi poznato?

Znam to da je Šimleša Bože kapitulacijom Jugoslavije i dolaskom NDH-e odmah pristupio kao aktivni narodnik Ustaškog Pokreta gdje je istu u Crkvi i po selima posivao Omladince i sve sposobne koji imaju volju da idu u Ustaše kao Dobrovoljci dajim je tu naj veći spns i da dosada nikada Hrvati nisu imali prava tok nije došao na vlast Poglavlak sa Ustašama i kaže on jedini da sačuva Hrvacki narod a sve druge uz pomoć Njemaaca poništiti. U mjesec Julu kada je vršen pokolj na našoj bđštini nad Pravoslavima nar. dom isti je odmah u crkvu sa vreme mise narodu kazao daje došao čas k- treba da se svi srbi unište u Hrvacima i ako mi Hrvati nećemo njih uništiti u naj kraće vreme onda će oni nas i zato je potrebno da se svi Hrvati dignemo na uništenje Srba na našem srezu kao što će i Hrvati da drugim srezovima učiniti dužnost za Hrvacki narod i sa poglavlikom. Isto je u Crkvi govorio kao sad mi budemo uništavati Srbe kod nas dabi se e našao i jedan Hrvat koji bi zaplakao za njim isto će ga snaći štaji i jiju i ako se koji Hrvat pronađe i da ode preko teozolijama i šta pokušao da priča Srbima odmah je Ustaše da ga ubace u Ponor isto ako bi koji pošao sa kapitulaciju pa kakvim poslom biće odmah ubijen i sve su stvari odusete. Javam te obavestavam i jaču sa sve te stvari da odgovaram. Šimleša je to sve govorio pred pokolj na jedan dan nama u Crkvi u Lištanim

II.

Šta ti još znaš da kažeš o Šimleši Boži
Šta je on radio kao Organizator Ustaša kod vas i koliko ti je poznato?

Znam još to daje Jedan Dalmatinac naišao kašnje pokolja i daje Šimleša naredio Ustaši Guji daga otjera i ubije isti je otjera i ubije. Isti je bio organizator pokolja sa drugim koji su bili određeni i kada je pokolj izvršen Šimleša je stalno ikao da obilazi strahu koje su bile pod njegovom kontrolom i koje su silom natjerali da čuvaju strahu protiv Pravoslavnog naroda koji je digao ustanak. Za istog nar nije poznato da li je Klao i Beovo u Jame saop nam je poznato da je Organizao Pokolja sa Čenanom Božom koji su člavi bili Organizatori i nadzornici nad Srpskim isanjinama koji su bili poklani. Po narednju Šimleše i Čenana Bože iz G. Ruje na Narod je morao da radi sve gno šta su njih dvojica naredili. Isti je čitavo vreme bježio ispred NDH-e i krišom se odupao sa Ustašama. Imao više ništa nije poznato o njemu.

Izjava mi je prečitana i u njoj su moje riječi tačno zavedene na koje se potpisuje. Za sve govore zavedene je zavedeno Luca Brčić pok pere in Lištanim na koji izjavu dale.

Lukac Janja

2/ Brčić Luca

Izjava svjedoka Brčić Lucije i Lukac Janje o župniku Šimleši

Livno 1/XI 1945 godine

I Z J A V A

Duran Stipe zvani Pipa pok Tome iz sela Čajida opštine Lištani i s Livno po sanimanju zemljoradnik vjere Katoličke predmet Izjava o Dom Simlaši Boži Bivšem župniku župe Lištani: Izjava prihvaćena kod Općinosti OZB-a za zvez Livnanski.

I

Šta ti znaš da kažeš o Simlaši Boži Šta je on radio sa vreme rata koliko ti je poznato?

Znam to po Kapitulaciji Jugoslavije a dolazko NDH-a Simlaša je odra pristupio kao aktivni saradnik Ustaškog Pokreta isti je odma u crkvi narodu govorio da treba da svi sposobni mladići idu u Ustaše jer da je njima tu pravo mjesto i da u toj vojsci nije svak nego samo Hrvat i da je sada došao Hrvackom narodu pravi spas kojeg niko njima ne more da dade i da je na čelu sa Poglavnikom i njegovim Ustašama isti je zalazio po selima i stalno narodu govorio da su Ustaše naj priznatiya vojska kod Poglavnika i da utu vojsku nemože svak da ide samo onaj koće do krajnosti biti vjeran Hrvackom narodu i Poglavniku i čiji sin ili muž ode sada da će taj imati naj veću nagradu od Poglavnika. Isti je stalo po selima išao da sjetuje Hrvate da šalju sinove u Ustaše i domobrane da se bore protiv Engleza i Amerikana i da je njima jedini spas Hrvacki narod koji će do krajnosti biti uz Hrvacki narod i daće oni biti pobjednici naroda. Veliki broj se odovad na njegovo Savjetovanje kao Popa i otišao u Ustaše i domobrane.

II

Šta ti još znaš da kažeš o Simlaši Šta je on radio sa vreme rata koliko znaš?

Znam još to kada je nastao pokolj u 1941 god u mjesecu julu da je isti bio glavni Organizator pokolja na našoj Opštini Čitavo vreme a naročito sa vreme pokolja kod njega su dolazili Emigranti za savjetovu je kako je lakše da se uniši Srpski Narod kada je bio pokolj pod njegovim naređenjima je vršen pokolj i kada je izvršen pokolj onda je isti sa Emigrantima nagonio narod na ide u Borbu protiv Ustanka srpskog Naroda isti je Čitavo vreme obilazio straže koje su čuvale položaj Istij je pred Curkom Mijom kazao da treba sve one Ljude koji idu u Dalmaciju uništiti kao i arebe jer ti ljudi nose vjesti Komunistima i daće ji on Lične da ubije koji kod pokuša da pređe Granicu bosne i Dalmancije. a koji god dođe iz Dalmancije da ga Ustaše odma moraju da tace u jagu i dasu nedaju među naš narod i daće lične Simlaša da sa te sve stvari odgovara po pokolju na nekoliko dana nazišao je jedan Dalmatinac koji škopio kumat i odma je Simlaša poslao Ustaše da ga ubiju isti je odma te noći ubijan, isti je po Curka Miju slao Hrvacke da ga dovede i da ga streljaju da je on sabunitelj Hrvackog naroda

Duran

Izjava svjedoka Duran Stipe, Čukac Mije i Suker Ivana o župniku Simleši

II Strana

Čurid Mijo se krije čitavo vreme i nije islasija na oči nikome.

Isti je Matičnu knjigu Uništio gde sam narod sahtjeva da se ta knjiga od njega satraži i da je taj Šimlaša uništio knjiku zbog toga da je nebi Partisani našli i po njoj pozivali Hrvate sa vojsku. Isti je čitavo vreme imao Radijo stanicu skojom se slušije ismeđu Livna i kada je ostupavo to jest pobjegao Zekboje negde ili je dao komu na čuvanje.

Isti je kasao u Pokolju da svi moramo da se Grupišemo i da ni jedan srbin nemijs da ismakne da se mora uništiti ako mi njaju ne uništimo u kratko vreme daće oni nas i zato da svđ moramo da se dignemo ko nededne daće ga ista stvar znači kao i Pravoslavce koji budu Ubijeni. Isti je čitavo vreme bješao ispred NOV-e sa Ustašama. Isti je kada su prvi put ušli Partisani u Livno kazao narodu da ni jedan sposoban sa puškom nemijs da čeka Partisana već da ide sa njima zajedno u borbu.

Isti je postavijem u 1944 god sa Kotarskog Prestojnika u Livno gde sa njegovu čitavo vreme nije kazao ništa Partisanskim Šipeteserima već su neki nisu smjeli ni islasiti na oči.

Izjava mi je pročitana na koju se vlastu ručno potpisujem i sa koju jamčim životom sa sve navedene stvari koje su mi navedene i pročitane isto sa sve navedeno je poznato i Čurak Miji pok Jose iz Očaka na koje se isto potpisuje. i Đukeru Ivanu iz Lištana na koje se isti sa njima potpisuje.

Izjavu primio Opunomoćnik OZNA

Izjava Dali

Stipan uran

Čurak Mije

Đuker Ivan

Svršetak zapisnika s prednje strane

IZJAVA

Lukač Janja, žena Jakina, iz sela Lištana, općine Lištani, srez Livno, vjere katoličke. Predmet: Izjave o Don Šimlaši Boži, bivšem župniku župe Lištani.

I. Šta ti znaš da kažeš o Šimlaši Boži, bivšem župniku vaše župe, šta je on radio za vrijeme NDH koliko je tebi poznato?

Znam to da je Šimlaša Božo kapitulacijom Jugoslavije, a dolaskom NDH odmah pristupio kao aktivni saradnik ustaškog pokreta gdje je isti u crkvi i po selima pozivao omladince i sve sposobne koji imaju volju da idu u ustaše kao dobrovoljci da im je tu najveći spas i da dosada nikada Hrvati nisu imali prava dok nije došao poglavnik sa ustašama i da će on jedini da sačuva hrvatski narod, a sve druge uz pomoć Nijemaca poništiti. U mjesecu julu kada je vršen pokolj na našoj općini nad pravoslavnim narodom isti je odmah u crkvi za vrijeme mise narodu kazao da je došao čas kad treba da se svi Srbi unište u Hrvatskoj i ako mi Hrvati nećemo njih uništiti u najkraće vrijeme onda će oni nas i zato je potrebno da se svi Hrvati dignemo na uništenje Srba na našem srezu kao što će i Hrvati na drugim srezovima učiniti dužnost za hrvatski narod i za poglavnika. Isto je u crkvi

govorio kad sad mi budemo uništavali Srbe kod nas da bi se našao i jedan Hrvat koji bi zaplakao za njima isto će ga snaći što i njih i ako se koji Hrvat pronađe i da ode prema Čeprazlijama i šta pokušao da priča Srbima, odmah će ustaše da ga bace u ponor isto, ako bi koji pošao za Dalmaciju za kakvim poslom bit će odmah ubijen i sve mu stvari oduzete. Ja vam to obaveštavam i ja ću za sve te stvari da odgovoram. Šimlaša je to sve govorio pred pokolj na jedan dan nama u crkvi u Lištanima.

II. Šta ti još znaš da kažeš o Šimlašu Boži, što je on radio kao organizator ustaša kod vas i pokolja, koliko ti je poznato?

Znam još to, da je jedan Dalmatinac naišao poslije pokolja i da je Šimlaša naredio ustaši Guji, da ga otjera i ubije, koji ga je otjerao i ubio. Isti je bio organizator pokolja sa drugim koji su bili određeni i kada je pokolj izvršen Šimlaša je stalno išao da obilazi straže koje su bile pod njegovom kontrolom i koje su silom natjerali da čuvaju stražu protiv pravoslavnog naroda, koji je digao ustanak. Za istog nam nije poznato, da li je klao i bacao u jame, samo nam je poznato da je organizirao pokolje sa Čenanom Božom, koji su bili glavni organizatori i nadzornici nad srpskim imanjima onih, koji su bili poklani. Po naredjenju Šimlaše i Čenana Bože iz G. Rušana narod je morao da radi sve ono šta su njih dvojica naredili. Isti je čitavo vrijeme bježao ispred NO-e i otpustao s ustašama. Meni više ništa nije poznato o njemu.

Izjava mi je pročitana i u njoj su moje riječi tačno navedene na koje se potpisujem. Za sve gore navedeno je poznato Luci Brčić pok. Pere iz Rušana, na koji se potpisuje sa gore navedenom.

Lukac Janja i Brčić Lucija

Livno 1. XI. 1945. godine

IZJAVA

Duran Stipe, zvani Pipa, pok. Tome iz sela Čajića, općine Lištani, srez Livno, po zanimanju zemljoradnik, vjere katoličke. Predmet: Izjave o Don Šimlaši Boži, bivšem župniku župe Lištani:

I. Šta ti znaš da kažeš o Šimlaši Boži, šta je on radio za vrijeme NDH-e, koliko ti je poznato?

Znam to da je, po kapitulaciji Jugoslavije, a dolaskom NDH, Šimlaša odmah pristupio kao aktivni saradnik ustaškog pokreta; isti je odmah u crkvi narodu govorio, da treba da svi sposobni mladići idu u vojsku i da u njoj nije svatko nego samo. Hrvati i da je sada došao hrvatskom narodu pravi spas, kojeg im nitko ne može da oduzme iz ruku, na čelu s poglavnikom i njegovim ustašama. Isti je zalazio po selima i stalno narodu govorio, da su ustaše najpriznatija vojska kod poglavnika i da u tu vojsku ne može svak da ide nego samo onaj koji će do krajnosti biti vjerman hrvatskom narodu i poglavniku i čiji sin ili muž ode sada, da će taj dobiti najveću nagradu od poglavnika. Isti je stalno po selima išao da savjetuje Hrvate da šalju sinove u ustaše i domobrane, da se bore protiv Engleza i Amerikanaca i da je njima jedini spas Nijemac koji će do krajnosti biti uz hrvatski narod i da će oni biti pobjednici naroda. Veliki broj se odazvao na njegovo savjetovanje kao popa i otišao u ustaše i domobrane.

II. Šta ti još znaš da kažeš o Šimlaši, šta je on radio za vrijeme NDH, koliko znaš?

Znam još to, kada je nastao pokolj u 1941. god. u mjesecu julu, da je isti bio glavni organizator pokolja na našoj općini čitavo vrijeme, a naročito za vrijeme pokolja kod njega su dolazili emigranti na savjetovanje, kako je lakše da se uništi srpski narod. Po njegovim je naredjenjima vršen pokolj i kada je izvršen onda je s emigrantima nagonio narod da ide u borbu protiv ustanka srpskog naroda. Isti je čitavo vrijeme obilazio straže koje su čvale položaj. Isti je pred Curkom Mijom kazao da treba sve one ljude, koji idu u Dalmaciju, uništiti kao i Srbe, jer ti ljudi sine vijesti komunistima i da će ih on lično da ubije kojigod pokuša da pređe granicu Bosne i Dalmacije, a kojigod dođe iz Dalmacije, da ga ustaše odmah moraju da bace u jamu i da mu ne daju doći među naš narod i da će lično Šimlaša

za sve te stvari odgovarati. Nekoliko dana poslije pokolja naišao je jedan Dalmatinac koji je škopio krmad i odmah je Šimlaša poslao ustaše, da ga ubiju, te je isti odmah te noći i ubijen. Isti je po Čurka Miju slao Nijemce, da ga dovedu i streljaju, jer da je on bunitelj hrvatskog naroda. Čurić Mijo se krio čitavo vrijeme i nije izlazio na oči nikome.

Isti je i Matičnu knjigu uništio, iako je sam narod zahtijevao da se ta knjiga od njega zatraži, i da je taj Šimlaša uništio knjigu zbog toga, da je ne bi našli Partizani i po njoj pozivali Hrvate za vojsku. Isti je čitavo vrijeme imao radio stanicu, kojom se služio između Livna, a kada je otstupao, to jest pobjegao, zakopao ju je negdje ili je dao kome na čuvanje.

Isti je kazao u pokolju, da svi moramo da se grupišemo i da ni jedan Srbin ne smije da izmakne, svaki da se mora uništiti, jer ako mi njih ne uništimo u kratko vrijeme, da će oni nas i zato da svi moramo da se dignemo, tko ne će da ga ista stvar ne snađe kao i pravoslavce, koji budu ubijeni. Isti je čitavo vrijeme bježao ispred NOV-e sa ustašama. Isti je, kada su prvi put ušli Partizani u Livno, kazao narodu, da ni jedan sposoban za pušku ne smije da čeka Partizane, već da ide s njime zajedno u borbu.

Isti je postavljen u 1944. god. za kotarskog pretstojnika u Livnu gdje za njegovu čitavo vrijeme nije davao ništa partizanskim simpatizerima, već mu neki nisu smjeli ni izlaziti na oči.

Izjava mi je pročitana na koju se vlastoručno potpisujem i za koju jamčim životom za sve navedene stvari koje su mi zavedene i pročitane. Isto za sve navedeno je poznato i Čurak Miji pok. Jose iz Odžaka na koje se isto potpisuje i Sukeru Ivanu iz Lištana na koje se isti za njima potpisuje.

Duran Stipe, Čurak Mijo, Suker Ivan

Državna komisija za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača utvrdila je u svome spisu br. 12846/45 za župnika Božu Šimlešu:

»Pozivao je s oltara narod da stupa u ustaške redove i organizirao ustašku miliciju. Da nabavi oružje i druge potrebštine za miliciju, odlazio je u Livno. Nagonio je narod silom da uzimaju to oružje u ruke, i davao direktive za zločinački rad. Postavio je stražu i lično ju je obilazio.

Dne 23. jula 1941. godine pozvao je cijelu župu da dode pred kuću Brčića Ante. Muškarci neka ponesu puške, sjekire, vile i drugo oružje. Na ovome zboru je rekao da nijedan Srbin ne smije pobjeći, jer je došao dan osvete. Tom prilikom je pitao ustašu Katanić Petra, rodom iz Dalmacije, da li su svi Srbi svršili. Već je prošlo 24 sata, a da li on zna da je Poglavnik naredio da nijedan Srbin u Hrvatskoj ne smije postojati. Poslije izvještaja Katanića Petra, koji je izvijestio da su svi muškarci svršili, a žene i djeca čekaju noć, pa da će i one otići za muškarcima, rekao je Šimlaš da ne treba čekati noći.

U 1942. godini govorio je s oltara da se vodi računa o svakom Srbinu-Dalmatincu, jer da su svi oni komunisti. Ako bi koji prešao iz planine, ne treba da se vodi u logor, nego treba da mu se sudi na licu mjesta s kuglom u sred srca.

Družio se s poznatim ustaškim koljačem Kelić Ivanom, koji je išao u selo Čelebić da ubija.

Kada je došao jednom u naš kraj neki Dalmatinac da škopi svinje, on je poslao na njega ustaše da ga ubiju, te je isti te noći i ubijen; to je bilo 1941. ili 1942. godine.«

Šimleša nije vodio mnogo računa o tome, na koji će način pretvoriti u djelo svoje krvničke namjere. Dok je mogao, radio je s ustašama, a kada mu se pružila prilika upotrebljavao je svoj položaj kotarskoga predstojnika da pomoću Nijemaca istrebljuju Srbe.

Dalje se u spisu br. 12846/45 Državne komisije za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i pomagača navodi:

»Kao kotarski predstojnik u Livnu saradivao je s njemačkim vlastima na taj način, što je optuživao građane da su pristalice NOF-e, na taj su način uhapšeni Terzić Alija i Jeleš Muharem i osuđeni na smrt. Nad ovim građanima nije izvršena smrtna presuda, jer je nastalo bombardiranje Livna, pa su oni u nastaloj pometnji spasili svoje živote.

U mjesecu julu 1941. godine, kada je izvršen pokolj nad Srbima, pozivao je narod s oltara u crkvi da unište Srbe u Hrvatskoj, jer ako Hrvati ne unište njih, oni će u najkraće vrijeme uništiti Hrvate. Tom je prilikom zaprijetio svima da ne smije nitko zaplakati nad ubijanjem onih Srba iz sela Čeprazilje, niti da se išta o tome smije govoriti drugim Srbima, jer da će svakoga ustaše baciti u ponor.

Dokazi: Porić Mato Ilijin iz D. Rujana, Jureta Niko pok. Stipe iz D. Rujana, Čular Ivan Markov i Brčić Milka Jakina, oboje iz Lištana, Čenal Mile pok. Joze iz G. Rujana, Šukar Ilija pok. Grge iz Lištana, Brčić Ivka pok. Bože iz Gornjih Rujana, Đuran Stipe pokojnoga Tome iz Čajića, Lukač Janja žena Lukina iz Lištana, Dizdar Izet pok. Mustafe iz Livna, Jeleš Muharem pok. Naske iz Livna, Terzić Alija pok. Adila iz Livna, Đuran Božo Stjepanov iz Čajića i Ivanović Ivan Stjepanov iz Čajića, srez Livno.«

*

Sličan po svojim zločinima Šimleši bio je *fra Mijo Čuntić* iz sela Pukovi, srez Duvno. Komisija za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača utvrdila je u spisu 12846/45:

»Kada se formirao ustaški logor u Duvnu, *fra Mijo Čuntić* je bio neprestano u društvu poznatih zločinaca Brstilo Joze i Tanović Baira, dajući im instrukcije za njihov zločinački rad. Za vrijeme pokolja Srba u selu Čebara, Prisoje i Vrila, u kojima nije ostalo ni žive duše, neprestano je bio u ustaškom logoru sa spomenutim zlikovcima.

Kada je nastao pokolj, organizirao je ekipu, koja će po selima pozivati srpski živalj da prelazi na katoličku vjeru, a ako to ne učine, da će im se desiti isto kao onima koji su pobacani u jame.

21. jula 1941. godine organizirao je ljude da pozovu izbjeglo stanovništvo sela Raščane, Mandina sela i Srdana, da se povrate svojim kućama i da im se ništa ne će učiniti. Ove su razbježane Srbe međutim dočekivali sjekirama, puškama i ostalim oružjem i odmah zatvorili. Poslije podne oko 4 sata došli su kamioni s ustaškim koljačima i pokušali da odvezu ovaj svijet i bace u jamu »Paklina«. No ovaj pakleni plan nije uspio, jer su žene polijegale ispred auta i spriječile transport.«

Fra Mijo Čuntić je jedan od glavnih organizatora ustaške vlasti u Duvnu. Formirao je takozvani »narodni odbor«, na čelu kojega je bio

on sam. Osim toga je organizirao »narodnu obranu«, u koju su ulazili prvenstveno Pavelićevi ljudi iz emigracije. Zadatak je ove »obrane« bio da razoružava jugoslavensku vojsku.

*

Među ostalim svećenicima u Bosni ističe se *fra Udović Franjo*, župnik u selu Korićanima, kao rukovodilac ustaškog terora nad obližnjim selima. Prema konstataciji Državne komisije za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača inv. br. 12846 vidi se:

»*Fra Udović Franjo* je ustaša od 1941. godine. Pred ustašama išao je s puškom i učestvovao u palenju sela Korićana i Imljana. Organizirao je ustašku miliciju u Korićanima i bio joj sâm komandant. Kada su ustaše opljačkali stoku u selu Janju i dotjerali je u Travnik, on je s istom raspolagao i najviše davao Korićancima koji su mu vjerno služili.«

O zločinačkom radu *fra Franje Udovića* dao je izjavu *Jokanović Simo* dne 26. jula 1945. godine, u kojoj tvrdi da je *Udović* kriv za paljenje sela Korićana i Imljana i ubistvo 11 seljana. Fotografija ove izjave priložena je na slijedećoj stranici.

IZJAVA

druga *Sime Jokanovića*, pretседnika opštinskog n. odbora Viiovlje, srez Travnik, data dana 26. jula 1945.

O *fra FRANJI UDOVIČU*

Osnutkom NDH nalazio se u mom mestu župnik *Zagar*, koji se odnosio vrlo dobro prema srpskom življu — usled čega je nakon kraćeg vremena smenjen, a na mesto njega došao je gore navedeni *Udović*.

Dolaskom *Udovića* nastalo je naoružanje civilnog katoličkog stanovništva u tom kraju, a čemu je bio povod sam *Udović* što se kasnije potpunoma razotkrilo.

Služio se svim mogućim načinima da što više vrbuje tog katoličkog življa u ustaške redove, a kada je negde nailazio na otpor poštenih katolika — primenjivao je i prisilne mere za mobilizaciju.

Ovo smo tačno proverili od onih ustaša koje je on verbovao ili prisilno mobilisao, a koje smo mi kasnije zarobili. O tome bi također mogli posvedočiti sledeći i to: *Jozo Blažević*, *Martin Balta* kao i njegova braća, *Niko Nikić*, a osim toga i ostali poštteni seljaci sela Korićana.

Također je u jesen 1941. godine (decembra) organizovao — upad ustaša u selo Korićane i Imljane kojom je prilikom tada ubijeno 11 lica među kojima *Ilija Jokanović*, *Lazar Jokanović*, *Luka Slavnić* i njegova žena *Mara*, *Slavnić Petar* i dr.

Pored toga selo Korićane i Imljane su toga puta do krajnosti opljačkali i popalili, oko 30 kuća i 20 ostalih drugih zgrada.

Osim toga njemu su svakog jutra donošeni izveštaji o stanju na terenu, u kojima je naročito izveštavano o pojavama partizana, i svakog puta kada je izvešteno o našim pojavama — preduzimani su ispadi od strane ustaša, što jasno govori o tome da je on bio glavni stub za održanje ustaške vlasti na tom terenu i kao takav — glavni je krivac za sva zlodela počinjena u tom kraju.

Pravoslavce je nagonio da rade ustaškim porodicama za vreme najvećih poljoprivrednih radova, a osim toga je naređivao da se ni jedan pravoslavac ne smije udaljavati od svoje kuće. Bez njegova znanja nije bilo udaljivanja.

Niz drugih njegovih protu-narodnih postupaka još postoji za koje se ne mogu ni setiti. Podatke mogu još o istom dati major *Ilija Slavnić* — kda, podr. *B. Luka* i por. *Slavnić Jovo* 53. D. Izjava mi je pročitana i sve su moje reči tačno zabeležene.

Simo Jokanović

Priznanje

I Z J A V A

druga Sime Jokanovića, bratovećnik parohijskog n. odbora Vitovlje, sres Travnik, data dana 26 jula 1945 god. u Odjeljenju OZNI-e za Bosnu i Hercegovinu

o fra Franji Udoviću,

Osnatkom NBI u nalazio se u mom mjestu Kupnik Žagar, ko se odnosi vrlo dobro prema srpskim življem - usled čega je nakon kraćeg vremena saslan, a na mesto njega došao je gore navedeni Udovič.

Dolaskom Udovića nastalo je naručanje civilnog katolič kog stanovništva u tom kraju, a čemu je bio povod sam Udovič što se kasnije u potpunama razotkrilo.

Služio se svim mogućim načinima da što više vrbuje tog katoličkog življa u ustaške redove, a kada je negde nailazio na otpor poštenih katolika - primjenjivao je i prisilne mjere za mobilizaciju.

Ovo smo tačno provjerili od onih ustaša koje je on vrbo vao ili prisilno mobilisao, a koje smo mi kasnije zarobili. O tome bi također mogli posvedočiti sledeći i to: Jožo Blažević, Martin Balta kao i njegova braća, Niko Milid, a osim toga i ostali poštteni seljaci sela Korićana.

Također je u jesen 1941 godine /decembra/ organizovao ispad ustaša u selo Korićane i Imljane kojim je prilikom tada ubijeno 11 lica među kojima Ilija Jokanović, Lazar, Jaka, vič, Luka Slavnić i njegova žena Mara, Slavnić Petar i dr.

Pored toga selo Korićane i Imljane su toga puta do krajnosti opljačkani, i popalili oko 30 kuća i 20 ostalih drugih zgrada.

Osim toga njemu su svakog jutra donošeni izvještaji o stanju na terenu, u kojima se naročito izvještavalo o pojavama partizana, i svakog puta kada je izvještano o rašim pojavama - preduzimani su ispadi od strane ustaša, što jasno govori o tome da je on bio glavni stub za održanje ustaške vlasti na tom terenu i kao tekav - glavni je krivac za sva zlodjela počinjena u tom kraju.

Pravoslavce je nagonio da rade ustaškim porodicama za vreme najvećih poljoprivrednih radova, a osim toga je naredjio vao da se ni jedan pravoslavac ne smije udaljivati od svoje kuće. Bez njegova znanja nije bilo udaljivanja.

Niz drugih njegovih protu-narodnih postupaka još postoje za koje se ne mogu ni sjetiti. Podatke mogu još o istom dati major Ilija Slavnić - kda. podr. B. Luka i por. Slavnić Jovo B. Izjava mi je pročitana i sve su moje riječi tačno sabilježene

Izjava primio
poručnik

[Signature]

Potpis:

[Signature]

Katolički svećenik fra *Mirko Brandić* došao je 1943. godine u selo Tramošnicu, kotar Gradačac. Poslije povlačenja NOV-e iz ovih krajeva, organizirao je ustašku miliciju. S oltara je najpogrdnije govorio o NOP-u. Dostavljao je ustašama obavještenja i od istih zahtijevao da se hapse i progone simpatizeri NOP-a. O njegovu zločinačkom radu date su izjave, koje su potpisali *Šokčević Ivo* i *Matić Juro*.

Izjava *Matića Jure* iz sela Tramošnice glasi:

I Z J A V A

Druga *Jure Matića* (*Siankovina*) iz D. Tramošnice, a koji je izjavio slijedeće:

Poznato mi je da je svećenik fratar *Mirko Brandić* bio u tijesnoj vezi sa ustaškim glavešinama, i ne samo u vezi nego je bio inicijator svega onoga što su ustaše radile u našem selu i okolini našeg sela.

Imenovani je došao u naše selo početkom 1943. god. te je odmah otpočelo proganjanje onih ljudi koji saraduju sa partizanima, tako da je optužio nekoliko ljudi ustašama radi te saradnje, koje su ustaše zatvorile te po neke i tukle. Na zahtjev gore navedenog fratra *Mirka Brandića* došle su ustaše te su me svezale, otjerale u jednu školu te me na mrtvo ime tukle. Kada su me pustili parok je ponovo naredio da me zatvore, kojom su me prilikom opet tukle, te uboli na dva mjesta nožem, vukli kliještima za jezik, pri čemu su mi vikali ti si komunista te ne vjeruješ u crkvu. Navedene ustaše su to radile po naređenju, *Mirka Brandića*, što je tačno, jer su mi pokazivali naređenje izdato od gore navedenog fratra *Mirka*, na kojem je glasilo kako se ima kazniti *Juro Matić*, jer suraduje sa N. O. B. a protiv ustaške države.

Imenovani parok je 1944. god. organizirao ustašku policiju, kojom prilikom je kupio oko 400. pušaka, što je išlo na račun naroda, jer je isti nagonio ljude da uzimaju puške, bez obzira da li mogu ili ne mogu, tako su ljudi morali prodavati marvu, hranu, pa čak i odijelo, inači bi uslijedile batine. Imenovani je stalno prilikom službe u crkvi govorio što je najgore o narodno oslobodilačkom pokretu, kao n. pr. kako partizani kolju, ubijaju, te spavaju sa svojim majkama i sestrama. Za sve gore navedeno poznato je i *Anti Gagulića*, *Anti Zovkića* i *Boni Kneževića*, a ja lično ću se na to zakleti.

*

Fra Ante Klarić bio je svećenik u selu Tramošnici, kotar Bosanski Šamac. Nakon uspostave NDH postao je ustaški tabornik i učestvovao je u razoružavanju bivše jugoslavenske vojske. S ustaškim i drugim jedinicama učestvovao je u napadajima na srpska sela. Organizirao je seljake u ustašku miliciju i organizirao njihove upade u okolna pravoslavna sela. Raspirivao je mržnju prema Srbima i govorio narodu s oltara ovako:

»Vi ste babe i treba da obučete suknje, jer niste dosada ubili nijednoga Srbina. Mi nemamo oružja i noževa i treba da ih kujemo od starih kosa i srpova, tako da gdje god vidite Srbina, zakoljite ga.«

Ova izjava paroha *Srečka Roki* iz Bosanskoga Šamca kazuje da je fra *Klarić Ante* vodio ustaške bande, koje su noću pljačkale i terorizirale srpski živalj po selima.

Paroh lapovski Risto Đ. Jovanović je u svom izvještaju, u kome prikazuje stradanja srpskoga naroda od ustaša i ustaškim duhom zaraženih svećenika, nešto detaljniji i impresivniji. Evo jednoga dijela:

»Sve ovo činile su ustaše, (zlodjela i pljačke), po zapovijesti njihova tabornika fra Ante Klarića, župnika u Tramošnici. Taj je župnik bio glavni inicijator progona i zlostavljanja Srba u tim krajevima. Dolazio je lično s određenim ustaškim u naša sela i u pojedinim mjestima okupljao Srbe, postrojivao ih u redove jednog prema drugom, zatim naređivao da se šamaraju, da psuju jedan drugoga najpogrdnijim riječima. Poslije je sve odgonio do svoje crkve, zatvarao u jednu štalu i držao po nekoliko dana gladne i žedne. Pred njegovim očima tukli su ustaše kundacima i žilama ljude, i po dogovoru njihovu, što bi on više govorio — nemojte ih toliko tući, padali bi teži i strašniji udarci, a fra Ante bi uživao u tom jauku Srba i razgovarao se s jednom gostioničarkom. Po njegovoj župi vidali su se neki Srbi, a svete opreme pravoslavne crkve, kao putira i druge crkvene stare stvari vidale su se kod njega na najnedostojnijim mjestima. Pravoslavnoga svećenika je protjerao, a ostale stvari iz crkve podijelio je svojim sljedbenicima.«

Ovaj citat nalazi se među ostalima u arhivu Komesarijata za izbjeglice. (D, LXVIII, br. 3789).

Fra Antu Klarića optužuje i Slavko Ristić, svećenik, arhijerejski namjesnik brčanski kao »ustašu, koji se najviše istakao u gonjenju i mučenju Srba u tom našem kraju«. (Arhiv Komesarijata za izbjeglice D, LXVIII, br. 3789).

O njegovu radu dali su izjavu Ante Lucić, Jelena Đurković, Ivo Zoljić, Pavao Đurković i Marijan Ivkić. Te izjave priložene su na slijedećim stranicama.

I Z J A V A

(Prepis originala sa str. 160.)

dole potpisatih iz sela Domaljevca, koji izjaviše sledeće:

Klarić Anto, rođen u Domaljevcu, 1901. god. bio je kao paroh na službi u selu Tramošnici, srez Gradačac, sve do 1943. god. kada je došao na dužnost u naše selo Domaljevca.

Za vreme svoga bavljenja u Tramošnici, istoga poznamo kao aktivnog organizatora ustaškog pokreta i kao takav vršio je razna nasilja i zločine u okolnim srpskim selima, tako da je dolazio u srpske kuće i zaticao familiju za sofrom, gde ruča, te je nogama sofru prevrtao. Tako isto poznato nam je da je u jednoj srpskoj kući vršio pretres i opljačkao 8000 kuna, od nepoznatog nam domaćina.

Po dolasku u Domaljevca, 1943. god. znamo da je opet nastavio sa organizovanjem ustaša zajedno sa Šimanom Anđićem iz sela Domaljevca, isti su imali pod komandom 700 ustaša. Znamo i to da je vršio teror nad Lukom Ćurkovićem iz Domaljevca, koji je po njegovom naređenju i ubijen od strane ustaša.

Mi smo ga lično slušali kada je naređivao ustašama da od kosa kuju noževe i da idu u partizanska sela u Slavoniji u Babinu Gredu da ubijaju partizanske porodice i pljačkaju njihove kuće.

Videli smo i to kada su se ustaše vratili iz akcije i doterali opljačkane svinje, te iste klali kada je i sam Klarić Anto, sveštenik, nosio od toga meso i svojoj kući, a koje je bilo opljačkano od partizanskih porodica.

Isti nam je poznat kada je išao u akciju na srpsko selo Brvnik i da je iz te akcije doterao na kolima sanduk živadi i drugih stvari, sam je predvodio ustaše na to selo i po njegovom naređenju zapaljena je kuća Bože Mitrovića i staja nekoga Ronića iz Brvnika.

И з ј а в а :

Доше потписатих из села Домањевац, који изјавише следеће:
 -Кларић Анто, рођен у Домањевцу 1901 год. био је као парох на служби у селу Трамошници, срез Градачац, све до 1943 год. када је дошао на дужност у наше село Домањевац.

За време свога бављења у Трамошници, истога познато као активног организатора усташког шокрета и као таква вршио је равна насиља и вадичине у околним српским селима, тако да је долазио у српске куће и ватицао фамилију за софром, где руча, те је ногама софру претвртао. Тако исто познато нам је да је у једној српској кући вршио претрес и опљачкао 8000 куна, од непознатог нам домаћина.

По доласку у Домањевац, 1943 год. знамо га да је опет наставио са организовањем усташа заједно са Шиманом Анђићем из села Домањевац, исти су имали под командом 700 усташа. Знамо и то да је вршио терор над Луком Бурковићем из Домањеваца, који је по његовом наређењу и убијен од стране усташа.

Ми смо га лично слушали када је наређивао усташама да од коса кућу ножеве и да иду у партизанска села у Славонији у Бабиној Грду да добијају партизанске породице и плачкају њихове куће.

Видили смо и то када су се усташе вратили из акције и да терали опљачкане свиње, те исте клали када је и сам Кларић Анто, свештеник, носио од тога месо и својој кући, а које је било опљачкано од партизанских породица.

Isti nam je poznat kada je išao u akciju na srpsko selo Brvnik i da je iz te akcije doterao na kolima sanduk živadi i drugih stvari, a sam je predvodio ustaše na to selo i po njegovom naređenju zapaljena je kuća Bože Mitrovića i nekoga Ronića štala iz Brvnika.

Знамо да је исти учествовао у убиству 18 људи, који су дотерани из Орашја и поубијани на Сави у селу Базику.

Isti Klaric Anto je jednom приликом сјео у кола са зликовцем Антоном Мрковићем, тадашњим заповједником усташке бојне, и пошао у Шамац. У путу за Шамац су сустигли двије жене једнога мулкарца, које су ~~убијали~~ побили у селу Ђишким и садили под лед у Саву, јер је то било у зимско доба.

Горе наведени стално је говорио у цркви усташама и народу "Кујте ножеве и ковите све од реда". Он све што је наредио то је се и извршавало по његовом наређењу, тако је наредио да се убије и њој муж Лука Бурковић а мени је запретио следећим речима: "Насмијеш никоме рећи да су га убије усташе, него партизани, иначе ћу све и вас у кући побити".

Истог знамо да је од првога дана када су се појавили усташе, да је и он од тада метуо слово "У" и да је такође од тога времена стално носио оружје.

Isti je водио до задњег дана пропасти усташа борбу са партизанима, a када су они наишли у овај крај исти je се заједно са њима повукао у правцу Словеније. Од тога времена за њега ништа нечујемо.

23. X. 1945 год.
у Домањевцу.

И з ј а в и л и :

Jelene Đurković
 Đurković Tovo
 Ivo Zoljić

Izjava svjedoka Jelene Đurković, Pavla Đurkovića i Ive Zoljića o župniku Klariću

Znamo da je isti učestvovao u ubistvu 18 ljudi, koji su doterani iz Orašja i poubijani na Savi u selu Baziku.

Isti Klarić Anto je jednom prilikom sjeo u kola sa zlikovcem Antom Mrkonjićem, tadanjim zapovjednikom ustaške bojne, i pošao u Šamac. U putu za Šamac su sustigli dvije žene i jednoga muškarca, koje su pobili u selu Tišini i bacili pod led u Savu, jer je to bilo u zimsko doba.

Gore navedeni stalno je govorio u crkvi ustašama i narodu: »Kujte noževe i koljite sve od reda«. On sve što je naredio, to se izvršavalo po njegovom naređenju, tako je naredio da se ubije i moj muž Luka Curković a meni je zapretio sledećim rečima: »Ne smiješ nikome reći da su ga ubile ustaše, nego partizani, inače ću sve i vas u kući pobiti«.

Istoga znamo da je od prvoga dana kada su se pojavili ustaše, i on od tada metnuo slovo »U« i da je takođe od toga vremena stalno nosio oružje.

Isti je vodio do zadnjeg dana propasti ustaša borbu sa partizanima, a kada su oni naišli u ovaj kraj, isti se zajedno sa njima povukao u pravcu Slovenije. Od toga vremena za njega ništa ne čujemo.

Jelena Đurković, Pavo Đurković,
Ivo Zoljić

IZJAVA

Lucića Ante, Markova iz Domaljevca za Antu Klarića.

U 1941. pa do 1943. god. on je bio paroh u selu Tramošnici i za to vreme čuo sam da je bio ustaški tabornik i da je od prvoga dana nosio slovo »U« i oružje. Imao je i neki časnički čin, a pored toga učestvovao je i u razoružavanju biv. jugoslaven-skih vojnika, po kapitulaciji Jugoslavije.

Kao veliki ustaša on je tamo učestvovao u akciji na srpska sela a sam je organizirao dosta ljudi Hrvata i naoružao ih te ih terao na Srbe ili partizane.

1943. god. došao je na službu u naše selo Domaljevac. Odmah po njegovu dolasku videlo se da će naše selo zavaditi i da će nateravati i one koji neće da idu u ustaše da moraju ići. I zaista tako je i bilo.

Odmah čim je došao, on je svuda i na svakome mestu pretio da ko neće da ide u ustaše da će biti ubijen, to je govorio i u crkvi za vreme propovedi, tako da je pod strahom odmah pristupilo ustašama oko 200 mladića iz našega sela, a pre toga u našem selu nije bio niko u ustašama.

Kada je te mladiće sakupio, a bio sam i ja prisutan, održao im je govor sledećim rečima: »Babe ste vi, obucite suknje, niste ubili ni jednoga Srbina. Mi nemamo oružja i noževa, pa kujte noževe od starih kosa i rafova, nosite kovaču i kujte noževe, pa gde god koga Srbina nađeš kolji ga, a da ti za to ne zna ni žena, izvedi ga gde ga niko ne vidi, a kada dođete u Šamac i kada nađete koga Srbina tamo kaži mu: hajde samnom, pa ga izvedi na Savu i zakolji.«

Naš narod hrvatski veruje u parohu, te je i za njim tada pošlo dosta nesvesnih koji su od tada postali pravi zlikovci, a koje je baš on nagovoraao da čine nedjela prema srpskome narodu.

U akcije nije toliko išao, ali je uvek po njegovu naređenju pokrenuta akcija na srpska sela ili neko partizansko mesto. Tako znam da je naredio da idu ustaše iz našega sela na Babinu Gredu u Slavoniju. Kada su oni pošli na to selo, on im je rekao, da tkogod ima u partizanima nekoga ili ako je neko iz kuće u partizanima da mu sve po kući pobiju, a da imovinu oduzmu, kuće da popale.

Kada su se ustaše vratili iz te akcije, doterali su dosta opljačkane marve od koje je on i sebi nešto zadržao.

Ustaše su tražile od nas seljaka drva da greju svoje kasarne u selu, i on je tada naredio da svaki seljak uzme svoja kola i ode u selo Brvnik, srpsko selo, i da odatle iseče drva natovari na kola i dotera ovamo. To od seljaka niko nije hteo da

učini, jer svaki je rekao da će dati svojih drva, sa svoga imanja, ali on nije dao to, već je zajedno sa Skicom i Mrkonjićem Antom dao primer, što je prvi otišao u selo Brvnik i tamo oplakčali dosta kuća, a stvari doterali na kola u Domaljevac da vidi narod. I onda ostali kada su videli da i paroh pljačka, pa su se i oni povelili za njim.

Zatim je naredio akciju na selo Brvnik, naterivao je da idu na to selo, tako da je to selo bilo opljačkano.

Kada je u 1945. god. naišla J. A. isti se povukao zajedno s ustašama u pravcu Slavonije, te je sa njima učestvovao u dosta borbi protiv J. A. Kada su hteli da se povuku, on je nagovarao da sav narod treba da ide za njima i ko nije hteo da se bori, on je naredivao da se takvi streljaju.

Lucić Anto

IZJAVA

Marjana Ivkića iz sela Turića koji izjavi sledeće:

Kada je 1941. god. kapitulirala bivša Jugoslavija ja sam kao Jugoslovenski vojnik došao kući, ali sam prisilno od strane tadašnjeg Tabornika fra Ante Tepeluka Klarića morao stupiti u ustaše, gde sam ostao u mojem selu oko dva meseca, a zato prijeme vidio razne stvari uslijed kojih sam se zahvalio i podnio ostavku kao sledede:

Gore navedeni fra. Ante Klarić naredio nam je odnosno nama četverici ustama da idemo kući žene Markalovića u Doroslovače te da istoga ne krivimo ime istučemo tobož što isti odnava neku stvar sa četnicima, a ako tada skoro nije bilo četnika u ovoj okolini.

Isto tako gore navedeni nas je naredio drugor dana da odemo u goru sa sobom te da istučemo Izvana Bukića radi iste stvari, dok sam je nakon toga petnaest dana naredio da ovet odemo u selo Porobice te da uvaluamo Gavru Markalovića, a pored toga svakog dana kad je upućivao po neke žude da ih odvedemo skojima je on izdao pravne kodiate. Samim u Društvu su imali i fra Zeti, Jurko Klarić i Marko Čučić koji je bio vođa naše petrole.

Uzvi gore navedenog terora koje je vršeno nad nama a pored nar-beću fra. Ante Tepeluka, je sam podnio ostavku i zahvalio se dužnosti, uslijed čega mi je rekao lachno gore navedeni parok da me posla u vojsku i ukljati od kuće, što je i uradio odnosno poslao me u vojsku ku vojsku gde sam ostao skoro dve godine dana.

u Turiću 10/X. 1945. god.

Izjavio

(Marjan Ivkić)

Marjan Ivkić

Izjava svjedoka Marjana Ivkića

IZJAVA

Marjana Ivkića iz sela Turića koji je izjavio slijedeće:

Kada je 1941. god. kapitulirala bivša Jugoslavija, ja sam kao jugoslovenski vojnik došao kući, ali sam prisilno od strane tadašnjeg tabornika fra Ante Tepeluka Klarića morao stupiti u ustaše, gdje sam ostao u mojem selu oko dva meseca, a zato vrijeme vidio razne stvari uslijed kojih sam se zahvalio i podnio ostavku, i to slijedeće:

Gore navedeni fra Ante Klarić naredio nam je odnosno nama četverici ustaša da odemo kući Jove Markanovića u Porebrice te da istoga na mrtvo ime istučemo tobož što isti održava neku vezu sa četnicima, i ako tada skoro nije bilo četnika u bližoj okolini.

Isto tako gore navedeni nam je naredio drugog dana da odemo u Gornji Žabar te da istučemo Zivana Čukića radi iste stvari, dok nam je nakon toga petnaest dana naredio da opet odemo u selo Porebrice te da izlupamo Gavru Markanovića, a pored toga svakog dana nas je upućivao po neke ljude da ih zatvaramo, s kojima je on lično pravio ispite. Sa mnom u društvu su išli Pejo Zetić, Jurko Itrić i Marko Čičić koji je bio vođa naše patrole.

U vezi gore navedenog terora koji je vršen nad ljudima, a po naređenju fra Ante Tepeluka, ja sam podnio ostavku i zahvalio se na dužnosti, uslijed čega mi je rekao lično gore navedeni parok da će me poslati u vojsku i udaljiti od kuće, što je i uradio odnosno poslao me u ustašku vojsku gdje sam ostao skoro dvije godine dana.

*

Kako fra Marko Čalušić, ustaša-župnik crkve svetog Ante u Sivši djeluje kao pravi vođa ustaških koljača, o tome piše ustaška »Nova Hrvatska« 28. VI. 1942. između ostaloga ovo:

»Još više, fra Marko je u času opasnosti pošao tragom poznatog Luke Imbrišinića. Doduše, nije opasao mač, ali je preko ramena prebacio pušku i pošao u borbu za obranu svojih župljana. Već prije sam čuo za njegovu savršenu organizaciju obrane. Bilo mi je poznato ime župnika-satnika fra Marka. Kad su počeli odmetnički upadi iz Ljeskovih Voda i Gojakovca, gdje su partizani imali svoj štab, digao je fra Marko svoje ljude na noge. Na granicu ih je postavio. Najprije je imao 30 oružanih ljudi, kasnije 60, a sada 180.«

*

Bogunović Marija, domaćica iz Livna, i Crnogorac Ljubo, gostioničar iz Čelebića, srez Livno, izjavili su saglasno na saslušanju 24. VI. 1942. u Komesarijatu za izbjeglice o strahotama u Livanjskom kotaru koje su izvršili ustaše. Njima je bio duhovni vođa dr. Srećko Perić, franjevac u samostanu Gorica kraj Livna.

U svome izvještaju oni navode:

»Ovim opisanim pokoljem Srba u srezu Livanjskom rukovodio je fratar dr. Srećko Perić, franjevac iz samostana Gorica kraj Livna. Ovaj je fratar rodom iz sreza livanjskoga, a imade jednu sestru koja je u livanjskome srezu udata za jednoga Srbina. On je prije pokolja jedne nedjelje s oltara u crkvi Gorici sakupljenim Hrvatima naredio da započnu pokolj Srba s riječima: »Braćo Hrvati, idite i koljite sve Srbe. Najprije zakoljite moju sestru, koja je udata za Srbina, a onda sve Srbe od reda. Kada ovaj posao završite, dođite k meni u crkvu, gdje ću vas ispovijediti, pa će vam onda svi grijesi biti oprošteni.« Poslije toga je započeo pokolj. Uporedo s pokoljem Srba, pljačkali su ustaše srpske domove i kuće, a potom ih palili. Ustaše su namjeravale da u livanjskom srezu poslije izvršenog pokolja poruše sve pravoslavne crkve ... U livanjskom srezu nisu Srbi nagonjeni da prijedu na rimokatoličku vjeru, jer su bili osuđeni na pokolj svi do jednoga. Do 20. augusta 1941. godine ubijeno je i poklano u srezu livanjskom prema dosta točno prikupljenim poda-

cima svega 5600 Srba, muškaraca, žena i djece. Osobito se u progonu Srba istakao kao ustaša dr. fraatar Srećko Perić, koji je za vrijeme Jugoslavije bio duže vremena rkt. svećenik u Nišu. Uz Perića bili su aktivni u progonu Srba i ostala braća iz samostana, njih 20.« (Saslušanja srpskih izbeglica, strana 20—26).

*

Zemljoradnik Mile Mišković iz Radovice, općina Cetingrad, govori o krivicama župnika *Petra Medveda*:

»Medved Pero je bio začetnik i duhovni vođa svih zločina koje su ustaše učinile u ovome kraju. Selo Begovo Brdo prešlo je sve na islamsku vjeru, ali ni to nije ništa koristilo, jer je naknadno mjeseca marta 1942. godine potpuno poklano... Pero Medved bio je stvarni krivac za sve zločine koje su ustaše počinile nad Srbima u cetingradskoj općini.«

*

Župnik u Prijedoru *Josip Kaurinović* bio je ustaša i vatreni »misionar«, koji je veoma neprijateljski istupao protiv srpskoga naroda odmah prvih dana ustaških nedjela i zvjerstava. Tako o njemu izvještava župnik prijedorski Milan Borojević (Arhiv komesarijata za izbeglice D LXXXVI, broj 3738). Isto tako jedan musliman, sudac Muhamed Sadiković, optužuje župnika Kaurinovića kao suradnika dr. Viktora Gutića pri istrebljivanju Srba u izvještaju 19. VIII. 1942. god. Njegov je izvještaj veoma iscrpan i obuhvata sedam stranica, ispunjenih strahotama ustaškog režima i drugih 20 stranica. Sudac Sadiković kaže:

»Prema savjetima Kaurinovića bili su uhapšeni pravoslavni svećenici. On učestvuje i u ubistvima i obilazi vlastitu župu oboružan puškom.«

*

Poznavajući vrlo dobro prilike u Bosanskoj Gradišci, župnik *dr. Branimir Županić* sudjelovao je u organiziranju ustaške vlasti i pokolju više stotina Srba. Državna komisija za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača utvrdila je u spisu broj 12847/45:

»Dr. Branimir Županić, župnik u Bosanskoj Gradišci, bio je aktivni član »ustaškog pokreta« još za vrijeme stare Jugoslavije. Prema iskazu svjedoka Čaušević Mahmuta, Tabaković Osmana, Kulenović Smaila, Kovačević Vase, Kurbegović Smaila i drugih, imenovani je bio ličn. prijatelj poglavnika Ante Pavelića. Na prijedlog Županića, imenovao je poglavnik za kotarskog predstojnika u Bosanskoj Gradišci Mostarač Margana, a za logornika Lukić Zvonka. Isti svjedoci tvrde da je župnik Županić u zajednici sa navedenima organizirao pokolj Srba u selu Ragoljima, gdje je poklano preko 400 ljudi, žena i djece. Na sastanku gdje se odlučivalo o ovome pokolju, vodio je glavnu riječ Županić. Smatra se da je on intelektualni začetnik svih zločina u Bosanskoj Gradišci. Za svoj protunarodni rad odlikovan je redom za zasluge II. stupnja oč. br. 171, tek. broj 11-54/44.«

*

Bandić fra Branko surađivao je u ustaškoj organizaciji još prije nego je bivša Jugoslavija kapitulirala. Već je onda bio pristalica rasističke teorije. Državna komisija za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača pod br. 12858/45 utvrdila je:

»Bandić fra Branko, župnik u Hrvaćanima, kotar Prnjavor, bio je zakleti ustaša, i odmah 1941. godine po uspostavljanju NDH, postavljen je za ustaškoga povjerenika. Svjedok Kurcebe Jakov iz Hrvaćana tvrdi da mu je Bandić rekao zašto ne ide u »Crnu legiju«, a zatim je rekao pred cijelim narodom da će se kajati svaki onaj tko ne ode u rečenu legiju. Svjedok Vojić Vaso pok. Pane iz sela Drugovića, srez Prnjavor, tvrdi da ga je župnik Bandić u svojstvu ustaškoga povjerenika i hapsio, zajedno sa Jovanović Dušanom, kao taoca. Mjeseca juna 1941. godine poslao je Bandić u svojstvu ustaškoga povjerenika patrolu po selu Drugovići da se pokupe najviđeniji ljudi, koje je zatim stražarno proveo u Prnjavor. Koncem jula 1941. godine otišao je u Prnjavor, gdje se sporazumio s ostalim ustašama da se na cijelom srezu prnjavorskom pokupe ljudi opasni po ustaški pokret i da se pobiju. Po povratku iz Prnjavora doveo je u Hrvaćane mnogo ustaša i pomoću njih uhapsio oko 120 ljudi i poslao ih u Banjaluku.«

Najkrvoločniji koljač-svećenik

Fra Miroslav Filipović-Majstorović u franjevačkoj i ustaškoj odori

Fra Miroslav Filipović, kapelan iz manastira Petričevac kod Banjaluke, još 1940. god. položio je ustašku zakletvu. Dolaskom NDH, u zajednici s ostalim ustaškim funkcionerima, organizira pokolje i proganjanja srpskog naroda, i u njima sudjeluje. Jedan od mnogih njegovih zločina

bio je pokolj u selima Drakuliću, Šargovcu i Motiki kod Banialuke. 7. II. 1942. god. on u zajednici s jednom satnijom (Paveličeve tjelesne bojne) odlazi u spomenuto selo da izvrši pokolj nad tamošnjim srpskim življem. Prva žrtva pala je od ruke svećenika Filipovića, i to djetete Đure Glamočina, koje je on zaklao govoreći: »Ustaše, ovo je u ime Boga, pokrštavam ove izrode i vi slijedite moj put. Ja prvi primam sav grijeh na svoju dušu, a vas ću ispovijediti i riješiti svih grijeha.« Tim postupkom on daje podstreka ustaškim zlikovcima koji poslije toga ubijaju oko 1500 ljudi, žena i djece sjekirama i motikama. Kako se tom prilikom pokazao zvijer-čovjek, takav je i trebao ustašama, oni ga premještaju i imenuju komandantom zloglasnog logora »Jasenovac«. Kao komandant jasenovačkog logora, on lično, svakoga dana vrši ubijanja, uglavnom žena i djece i to maljem (čekićem) u glavu. Strah je i trepet za zatočenike, koje je nemilice ubijao, a što se vidi iz izjava preživjelih.

Za zasluge stečene ubijanjem i klanjem nevinih ljudi, žena i djece, Pavelić ga nagrađuje činom »bojnika«.

Iz priloženih izjava i drugih dokumenata može se vidjeti zlikovački rad ovog svećenika, kao i ostalih katoličkih svećenika u jasenovačkom logoru, Brekala Zvonka, Lipovac Zvonka. Čulina i drugih, koji po svom zločinačkom radu nisu nimalo zaostajali iza Filipovića.

Prilažemo izjavu Jove Vukobrada, preživjeloga u pokolju u selu Drakulićima.

IZJAVA

druga Jove Vukobrada, sina pok. Đure, rođen 1904. god. u selu Drakuliću, srez Banja-Luka, zemljoradnik, nismen sa 2 razreda srednje škole, oženjen, Srbin, vjere pravoslavne, državljanin F. N. R. J., koji izjavljuje o pitanju pokolja u selu Drakuliću u kojem su učestvovali ustaše uz pomoć jednog dijela katoličkog svećenstva početkom februara 1942. godine slijedeće:

Na dan 7. II. 1942. godine kada je izvršen pokolj u selu Drakuliću, ja sam to jutro rano otišao svojim saonicama da prevozim sijeno u selu Budžaku kod Marka Lipovca. Po dolasku kod Marka isti me je zabrinuto upitao da li sam ja vidio kolonu ustaša koja je išla prema selu Drakuliću šoru kuća među kojima je bila i moja, na što sam mu odgovorio da sam prošao putem na koji još nisu do tada bile stigle ustaške grupe koje su vršile pokolje. Ja u prvi mah nisam ni znao da se radi o pokolju, a očekivao sam oko 10 sati svoju ženu koja će mi donijeti ručak; i tako je prošlo već podne, ali od moje familije nije došao niko. U to vrijeme (oko podne) izbio je sam Marko Lipovac i rekao mi: »Sklonite se u moju štalu, vaše je sve pobijeno, ustaše kolju i ubijaju od reda«, i tada smo se mi sklonili na njegovu štalu, gdje smo bili sakriveni šest dana da niko nije znao.

Šesti dan po našem skrivanju Marko Lipovac koji nas je skrivao otišao je u Petričevački samostan da pita gvardijana da li ima ikakve mogućnosti da se spase eventualno oni ljudi koji su slučajem ostali na životu i koji se na dan pokolja nisu zadesili kod svojih kuća na što mu je župnik gvardijan odgovorio: »Naš Poglavnik radi sve sa Božjom dozvolom i sve što je napravljeno ono je crkva blagosloвила i nikome ne će upisati u grijeh te prema tome svima onima koji su ostali nema ništa drugo nego što je bilo i ostalima koji su se zadesili u selu na dan pokolja«, na ove riječi župnika gvardijana Lipovca Marko je odgovorio da ne vjeruje u onoga Boga sa kojim poglavnik saraduje, a ustaše su imale naredbu da sve što je pravoslavno i što se nalazi na teritoriji Šargovca, Motika i Drakulića da ima biti uništeno u kojem uništenju su ustašama i pored moralne pomoći i organizovanja pokolja od strane

Radjane u Opatovcu, Opatovci, 15. II. 1946. godine.

I Z J A V A :

druga Jove Vukobrada sin pek. Djordjja, rođen 1904 god. u selu Drakulićima kod Banja-Luke, samoradnik pisanah od 2 razreda srednja škole, članjemstva u vjere pravoslavne, državljanin F. N. M. J., koji izjavljuje po pitanju pokolja u selu Drakulićima u kojem su učestvovali ustaše uz pomoć jednog dijela katoličkog svećenstva početkom februara 1942. godine, sljedeće:

Na dan 7. II. 1942. godine kada je izvršen pokolj u selu Drakulićima ja sam to jutro rano otišao svojim saricima da prevozim sijeno u selu Badaku kod Marka Lipovca. Po dolasku kod Marka isti me je sabrinuto pitao da li se ja vidio koloru ustasa koja je išla prema selu Drakulićima sruću sruću sruću sruću sruću kojima je bila i moja, na što sam mu odgovorio da sam prošao pisanah na koji još nisu od tada bile stigle ustaške grupe koje su vršile pokolje. Ja u prvi mah nisam ni znao da se radi o pokolju a očekivao sam oko 10 sati svoju ženu koja će mi donijeti rucak i tako je prošao već posne ali od mene familije nije došao niko. U to vrijeme/oko podne/izbio je sam Marko Lipovac i rekao mi: "skloni se sa i moju štali vaše ja sve pobijeh, ustase kojih i ubijahu od reda" i tada smo se mi sklonili na njegovu štalu, gdje sam bili skriveni šest dana na njegovoj štali da niko nije znao.

Nesti dan po našem skrivanju Marko Lipovac koji nas je krije ostao kao je u Patričevadki Samostan da pita Eparhijalnu Gvardijama da li ima kakve mogućnosti da se spase eventualno oni ljudi koji su slučajem ostali na teritoriju i koji se na dan pokolja nisu sedesili kod svojih kuća na što mi je Eparhijalna Gvardijama odgovorio: "naš Poglavlak radi sve sa Božjom dozvolom i sve što je upravljeno ovo je crkva blagoslovljena i nikome neće napisati u grijeh te prema tome svima onima koji su ostali nema ništa drage nego što je bilo i ostelima koji su se sedesili u selu na dan pokolja", na ove riječi Eparhijalna Gvardijama Lipovac Marko je odgovorio da navjeruje u onoga Boga sa kojim Poglavlak saraduje, a ustase su imale naredbu da sve što je pravoslavno i što se nalazi na teritoriji Sargovca, Motika i Drakulića da ima biti uništeno u kojem uništenju su ustasama i pored morale pomoći i organizovanja pokolja od strane jednog djela katoličke crkve pomogli u izvršavanju zločina i sami katolički sveštenici i to konkretne: fra Tomislav Filipović koji je na dan pokolja rukovodio sa jednom koljačkom kolonom i sam lično učestvovao u najsvjerskijem klanju srpskog naroda od djeteta a bebić do najstarijeg čovjeka i strice.

Isti fra Tomislav Filipović je na dan izvršenog pokolja došao pred kuću Djure Glamočanina u selu Drakulićima skupa sa ustasama i on lično prvi počeo sa pokoljom gdje je iz kuće isveš dijete Djure Glamočanina zaklavši ga nožom rekao je: "ustase, ovo ja u ime Boga pokretavam ove izrode i vi slijedite moj put a ja prvi primam sav grijeh na svoju dušu i Bog neće oveti na rad useti na grijeh i ja ću svakoga da ispojedniam i sapremam sve grijese nakon čega ja nastao daljnji svijerski pokolj gdje su se ustase kupale u krvi navinog naroda.

Napominjem da su se fra Tomislavom Filipovićem bili još kao vediki Stipo Galub, Ante Pletkosa, Lino Pletkosa, Stipo Jurić i Ivan Jurić i Mirko Jurić od kojih su pojedini bili na dan uoči pokolja na sjednici skupa sa ustaškim krvnicima i fra Filipovićem koji su sjednicu održavali u bivšim banjskim dvorima u Banja-Luci.

Da su moji navodi istiniti ja ih potvrđujem valstornim potpisom sa koje sam spreman svugdje i u svako doba javno da izkažem i potvrdim da su tačni jer sam jedan od rijetko preživjelih iz mojeg sela poslije navadenog pokolja:

Prinio izjavu:

Tomaso Kapetanović

I z j a v a
Jove Vukobrad

Izjava Jove Vukobrada, koji je preživio pokolj u Drakulićima

jednog dijela katoličke crkve pomogli u izvršavanju zločina i sami katolički svećenici i to konkretno: fra Tomislav Filipović koji je na dan pokolja rukovodio sa jednom koljačkom kolonom i sam lično učestvovao u klanju srpskog naroda od djeteta u bešiči do najstarijeg čovjeka i starice.

Isti fra Tomislav Filipović je na dan izvršenog pokolja došao pred kuću Đure Glamočanina u selu Drakuliću skupa sa ustašama i on lično prvi počeo sa pokoljem gdje je iz kuće izveo dijete Đure Glamočanina zaklavši ga nožem rekao: »Ustaše!, evo ja u ime Boga pokrštavam ove izrode i Vi — slijedite moj put a ja prvi primam sav grijeh na svoju dušu i Bog ne će ovaj naš rad uzeti za grijeh i ja ću svakoga da ispovijedim i saberem sve grijeh«, nakon čega je nastao daljnji zvjerski pokolj gdje su se ustaše kupale u krvi nevinog naroda.

Napominjem da su sa fra Tomislavom Filipovićem bili još kao vodiči Stipo Golub, Ante Pletkosa, Simo Pletkosa, Stipo Jurić, Ivan Jurić i Mirko Jurić od kojih su pojedini bili na dan uoči pokolja na sjednici skupa sa ustaškim krvnicima i fra Filipovićem koji su sjednicu održavali u bivšim banskim dvorima u Banja-Luci.

Da su moji navodi istiniti ja ih potvrđujem vlastoručnim potpisom za koje sam spreman svugdje i u svako doba javno da iskažem i potvrdim da su tačni jer sam jedan od rijetko preživjelih iz mojeg sela poslije navedenog pokolja.

Jovo Vukobrad

»Zapovjedništvo ustaške nadzorne službe« poslalo je izvještaj o pokoljima u selu Drakulićima te između ostalog navodi:

»... U vezi s vašim radiogramskim naređenjem, koje smo u potpunosti izvršili, dostavljamo slijedeće izvješće:

Dana 7. ov. mj. je jedna satnija II. »Tjelesne Poglavnikove Bojne« koju je vodio nadporučnik Josip Mišlov, a u čijoj je pratnji bio vlč. Miroslav Filipović, župnik sa Petričevca, a sada satnik u ustaškoj bojni, poduzela slijedeću akciju:

Navedenog dana u 4 sata ujutro došlo je oko 10 ustaša gore navedene bojne na rudnik Rakovac kod Banjaluke. Nekolicinu radnika, grčko-istočne vjere, koji su ostali u rudničkoj prozivaoni, ustaše su odveli i odmah ubili u neposrednoj blizini rudnika. Ujutro u 8 sati, pridošao je i ostali dio satnije, te su ustaše onda pohvatali radnike prve smjene, koji su došli na rad, legitimirali ih i sve radnike grčko-istočne vjere odvojili, odveli i svezali ih i u neposrednoj blizini rudnika pobili. Ubijanje je vršeno tako, da su pojedinca udarali tupim predmetom u potiljak, a zatim su ga udarcem krampa u glavu dotukli. Kada su ih pobili, pohvatali su radnike treće smjene, koji su izlazili iz jame, te su s njima postupili na isti način. Preostalim radnicima su naredili da iskopaju jamu i da zakopaju pobijene radnike. Zakopano ih je 37, a ubijeno prema izjavama nekih radnika do 52. Ustaše su u 3 sata poslije podne ponovno došli na rudnik, legitimirali sve radnike, ali tom prilikom nije nitko stradao. Na rudniku Rakovac bilo je zaposleno 60 radnika grčko-istočne vjere, od kojih su svi, koji nisu stradali, pobjegli u šumu.

IZ Rakovca su ustaše otišli u selo Drakulić, te su si od Ive Jurića rudarskog radnika, Stipe Goluba i Šimuna Pletikose težaka, dali pokazati kuće grčko-istočnjaka, iz kojih su izvadali ljude i redom ih ubijali, muškarce i žene, a i djecu.

Pokolj je izvršen i u selu Šargovcu, te broj pobijenih u oba sela, iznosi oko 1300—1500 osoba. Ubijanje je vršeno na isti način kao i u rudniku Rakovcu, samo su u ovim selima rabili još i sjekire.

Pokolj je izvršen po povratku iz Šargovca i u selu Motikama, gdje je također na isti način stradalo oko 70 porodica. Ustaše su dali ostalim seljanima nalog da zakopavaju pobijene. Zakopavanje je počelo isti dan, a završeno je 10. veljače. Bilo je lešina koje su bile izjedene od svinja i pasa.

Poslije opisanog dolazili su ustaše u spomenuta sela, te su iz njih odvozile životne namirnice, stoku, perad, a poslije su počeli odvoziti i pukuštvo. To odvažanje vršilo se još 11. veljače o. g....

...Prema obavještenjima kojima raspolaže ovo Povjereništvo, grčko-istočnjaci su se u spomenutim selima držali potpuno mirno i nisu potpomagali četnike, jer su potpuno opkoljeni hrvatskim selima.

Ovakav postupak ustaša kao i njihovo prijašnje zadiranje u kompetencije svih vlasti u gradu, izazvalo je među građanstvom ogromno ogorčenje i paniku, i među stanovništvom okolnih sela, koja se boje osвете četnika.«

Miroslav Filipović prilikom proslave žetve sa stožernikom-koljačem Viktorom Gutićem

Komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača br. 9164—9170 od 5. lipnja 1945. god. za Filipovića navodi:

»Dr. Riboli Josip iz Zagreba, Škrčeva 5, u zapisniku od 28. maja 1945. god. izjavljuje:

»Zamjenik zapovjednika logora u Jasenovcu bio je fra Miroslav Filipović-Majstorović. Čim smo došli do logora, Luburić je otišao, a Majstorović je naredio da se šestorica likvidiraju, šestorica okuju, a preostala petorica ušla su u logor. Po činu je onda bio ustaški natporučnik. Od svih koljača Majstorović-Filipović bio je najkrvoločniji... Masovno klanje i likvidiranje započeo je obično uvečer, nakon što bi se obukao u jedan zelenkasti kombi-
nezon. Jednom prilikom dok je ručao, prišao mu je jedan ustaša i nešto mu raportirao. Zatim je doveo jednog zatvorenika. Filipović-Majstorović je odložio nož i vilicu, izvadio revolver i ubio dotičnoga. Isti je pokušao, navodno, bježati, te je zato ubijen. To sam ja vidio svojim očima. Jednom prigodom uhvaćeno je 6 Cigana da krađu zlato. Filipović ih je osudio kao komandant logora na smrt. Sva šestorica morali su da kleknu pred njim, i on je lično svakome od njih odapeo hitac u zatiljak. Budući da je još jedan od njih davao znakove života, priskočio je zastavnik Matijević i prerezao mu nožem grkljan.

... Sredinom ljeta 1941. g. počeli su u logor Jasenovac pristizavati transporti seljaka sa Kozare. Jedno srpsko dijete od oko 14 godina, koje je pokušalo bježati, bilo je uhvaćeno i dovedeno k svećeniku Filipoviću Miroslavu, a on ga je bez ikakvog ispitivanja ubio udarcem čekića po glavi. Svakog dana dopremene su u logor djevojke dobro obučene, po izgledu studentice. Bilo ih je oko 10—15. Otpremene su sa skelom preko Save, a odmah za njima odlazili su ustaški oficiri, a među njima uvijek fra Filipović, ustaški natporučnik. Oni su se vraćali natrag okrvavljeni i uzrujani dok djevojkama nikad nije više bilo.

U ljetu god. 1943. došlo je u logor 9 katoličkih svećenika-Slovenaca, koji su po naređenju Luburića strijeljani.«

Pejnović Đuro, apsolvant prava, rođen 1917. god. u Pračnu, kotar Petrinja, sad u Zagrebu kod Armijske brigade »Vlade Četkovića« izjavljuje Komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača br. 9164—9170 od 5. lipnja 1945. god. ovo:

»Jednom zgodom dovedeno je u logor Jasenovac 10—12 Srba. K njima je pristupio fra Filipović Miroslav i svakome pojedinom nataknuo na glavu po jedan tijesni lonac. Zatim je uzео kramp i s jakim udarcima silom natisnuo lonce na glave tako da su svi pali u nesvijest.

Jednom drugom zgodom dovedeno je u logor 12 Cigana, koji su upućeni u odio III. C. Na putu su ih dočekali fra Filipović Miroslav i inženjer Piccili. Cigane su plegli na zemlju i dotukli ih sve od reda udarcima maljeva po glavi.«

Dobrila Slavko, od 26 godina, rodом iz Pule, stanuje u Zagrebu, Trnjanski zavoj II. broj 16, izjavljuje u zapisniku Komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača br. 9164—9170 od 5. lipnja 1945. god. ovo:

»U decembru 1942. g. nas pedeset logeraša sjekli smo drva, a ja sam kao mehaničar brusio pile. Oko 2 sata poslije podne stigao je fra Filipović s natporučnikom Rostašem i postrojio nas sve. Na to je izvukao iz njedara šmajser i počeo strijeljati metkom u čelo sve od reda. Ja sam bio deveti u redu. Kada je htio pucati u mene, zaustavio ga je natporučnik Rostaš govoreći: »Pusti

ovog, to je majstor«. Mene je izvukao iz reda, našto su on i njegovi pomoćnici, postrijeljali sve ostale. Iza toga upitao me je natporučnik Rostaš, jesam li što vidio, našto sam odgovorio da nisam. Radi toga me pustio na miru. Iza pokolja moje grupe, bio sam prebačen isti dan u Gradišku, gdje smo svi katolici išli na polnoćku. Majstorović-Filipović je pobožno molio. Slijedećeg dana na raportu zaželio je Filipović svakom od nas sretne blagdane. Meni je rekao. »Ne boj se, prijatelju, sve će biti dobro.« Treći dan Božića strijeljao je Filipović 9 Židova izjavivši: »Pravdi je udovoljeno.«

*

Prilaže se na slijedećoj strani zapisnik fra Miroslava Filipovića, u kojem on priznaje da je za vrijeme dok je bio komandant logora pobijeno do 30.000 Židova, Cigana i Srba.

Iskaz Filipović-Majstorović Miroslava, komandanta logora Jasenovac

Zapisnik od 29. VI. 1945. god., broj 2006, pred Zemaljskom komisijom za utvrđivanje ratnih zločina NR Hrvatske.

»... U Jasenovcu sam bio kao ustaški časnik i upravitelj logora od konca lipnja 1942. godine do kraja listopada 1942. Priznajem da sam lično kod javnih strijeljanja ubio oko stotinu zatočenika logora Jasenovac i Stara Gradiška. Isto tako priznajem da su se za vrijeme moga upraviteljstva u logoru Jasenovac vršila masovna ubijanja u Gradini, ali ja u tome nisam sudjelovao, iako sam za ta masovna ubijanja znao. Ispravljam se, da sam kod tih masovnih ubijanja prisustvovao, ali ih nisam izvršavao. Ta masovna ubijanja dopuštao sam kao upravitelj, jer sam imao usmene naloge od Ljube Miloša, a još više od Matković Ivice, a katkada i od Maksa Luburića. U Gradini ubijalo se maljem, i to tako da bi žrtva morala sići u iskopanu jamu, našto je slijedio udarac maljem po glavi odostraga. Osim toga se ubijalo i strijeljanjem i klanjem. Kad su se vršile likvidacije žena i djevojaka u Gradini, znam da su se nad mladima izvršila i silovanja. O tome je određivao Matković Ivica, a silovanja su, koliko ja znam, vršili Cigani, i to Cigani grobari. Ja nisam vršio silovanja...

... Za moje vrijeme, po mom računu, likvidirano je u logoru Jasenovac 20—30 hiljada zatočenika. Posebno ističem da je u početku ljeta izvršena u Jasenovcu likvidacija logora Đakovo. Tom je likvidacijom rukovodio Matijević Joso, ustaški poručnik. Kod te likvidacije logora Đakovo računam da je bilo pobijeno oko 2—3 hiljade Židovki i njihove djece.

Iz Jasenovca sam došao u logor Stara Gradiška koncem listopada 1942. god. do 27. III. 1943. Za gornje vrijeme dogadale su se u logoru Stara Gradiška masovne likvidacije, koje su se obično vršile izvan logora, tako na pr. u Mlaci, Jablancu, a otpremani su i u Jasenovac. Ovakovi veliki transporti za likvidaciju vršili su se i po nalogu Matković Ivice. Na ovaj način otpremljeno je oko 2—3 hiljade ljudi...

... 16. IV. 1945. godine vratio sam se u Jasenovac, gdje sam ostao do konca. Znam da su u to vrijeme bile vadene lešine zatočenika iz Gradine i spaljivane, kako bi se zametnuo trag bivšim zločinstvima. Ja nisam sudjelovao u likvidaciji zadnjih zatočenika, nego samo u ekshumaciji.«

H 14542 - 14546

Z A P I S N I K

sastavljen po komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, u prostorijama vojnog suda Komande Grada Zagreba Zagreb, dana 29./VI.1945.god.

Prisutni

Dr. Vuković Hrvoje, referent
Srdelić Pavica, zapisničar

Pristupa dovedeni iz zatvora FILIPOVIĆ MIROSLAV iz Jajca star 30 god osuđen na smrt, te odgovara slijedeće:

- Istina je pošto mi je predočen iskaz VJEKOSLAVA SERVATZI u koliko se odnosi na pokolj u okolnim selima Banja Luke, da sam ja bio dušobrižnik II. P.T.B. Ja sam kao takav, jedne noći sa bojnomo II.P. T.B. pošao u akciju i to navodno samo radi pretresa okolnih pravoslavnih sela, koji su bili samnjeni zbog ~~priznanja~~ četništva. Ja nisam sudjelovao u pokolju pravoslavaca iz sela Drakulići, Sargovca i Zaselka Motike, već sam ostao sjedjeti u Motikama u razgovoru s nekim učiteljem Kalajcam Mirkom dobranski poručnikom Isčevićem, da sam ja u tom kraju bio kapelan prije H.D.H. Ja sam vidio kako su ustaški vojnici vraćali se spokolja krvavi, poslije se je pričalo da je tom prilikom pobijeno 2.000 ljudi. U toj akciji sudjelovali su MISLOV JOŠO ustaš poručnik, mislim negdje oko Drniša, VUKIĆ komu imena neznam i BATINIĆ ustaški poručnik, obadvojića emigranti. Zapovjednik NIKOLA ZELIĆ nije sudjelovao, u toj akciji već je postavio za zamjenika MISLOV JOŠU. Još se sjećam nastaoog zastavnika CEIVANA, koji je također sudjelovao u pokolju.

U Jasenovcu sam bio kao ustaški časnik i upravitelj logora od konca lipnja 1942.g. - kraja listopada 1942.g. Priznajem, da sam lično kod javnih strelijanja ubio oko stotinu zatočenika log. Jasenovac i Stara Gradiška. Isto tako priznajem, da su se za vrijeme mog upraviteljstva u log. Jasenovac vršila masovna ubijanja u Gradini, ali ja u tome nisam sudjelovao i ako sam za ta masovna ubijanja znao. Ispravljam se, onako da sam kod tih masovnih ubijanja prisustvovao ali ih nijesam izvršivao. Ta masovna ubijanja dopuštao sam kao upravitelj jer sam imao usmene naloge od LJUBE MILOŠA a još više od MATKOVIĆ IVICE, a kadkad i od KAKSA LUBURICA. U Gradini ubijalo se maljem, i to tako, da bi žrtva morala sići u iskopanu jamu, našto je slijedio udarac maljem po glavi odostraga. Osim toga se ubijalo i strajanjem i klanjem. Kad su se vršile likvidacije žena i djevojaka u Gradini znao da su se nad mladima izvršila i silovanja. O tome je određivao MATKOVIĆ IVICA a silovanj su koliko ja znam vršili cigani i to cigani grobari. Ja nisam vršio silovanja u log. Jasenovac za to vrijeme bili su slijedeći časnici: PUDIĆ DRAGUTIN SIMUN BUNTIĆ STANIŠA VASILJ iz Medugorja, MODRIĆ ANTO, poručnik MATAJA JOSIP MATIJEVIĆ JOŠO, SARIĆ ĐINKO, BRZIĆA PETAR, MARINKO POLIĆ, SUDAR JOJA.

Svi navedeni časnici sudjelovali su u masovnim ubijanjima. Dočasnici u log. Jasenovac dok sam ja borevao bili su: BALTA IVAN Dalmatinac mislim iz kraja Ispetskoga prema Omišu, UZIČANIN RASID, SVIRIĆ GAVRO iz Medugorja, SANKOVIĆ MIŠKO iz Brusana, MARKOVIĆ STANKO iz Ilića, SARIĆ ANTO zveni VENDA iz Ilića, MILICEVIĆ NIKICA od Mostara soboslikar u civilu, MARKIĆ IVAN električar, radio u rudni u kraj Mostara, DRAGIĆ iz Jasenovca a poginuo je u Hercegovini, MIHALJEVIĆ MARKO iz Livna. Svi ovi navedeni dočasnici izvršavali su pokolj u log. Jasenovac i Gradini, još se sjećam da su sudjelovali u pokoljima log. Jasenovac ALLLOVIĆ FRANO iz Hercegovine ustaški dočasnik, kasnije časnik, SOSIĆ ANTE iz Hercegovine ustaški vojničar.

Za moje vrijeme po mom računu likvidirano je u log. Jasenovac 20-30 hiljada zatočenika. Posebno ističem, da je u početku ljeta izvršena u Jasenovcu likvidacija log. Bakova. Tom je likvidacijom rukovodio je MATIJEVIĆ JOŠO ustaški poručnik kod te likvidacije log. Bakova računam da je bilo oko 2-3 hiljade pobijeno židovki i njihove djece.
- Iz Jasenovca sam došao u log. Stara Gradiška koncem listopada 1942. - 27./III. 1943.g. Za gornje vrijeme događalo se se i u log. Stara Gradiška masovne likvidacije, koje su se obično vršile izvan logora tako n. pr. u Mlaci, Jablunac a otpremani su i u Jasenovac, Ovakovi veliki transporti za likvidaciju vršili su se po nalogu MATKOVIĆ IVICE. Na ovaj način otpremljeno je oko 2-3 hiljade ljudi. Napose ističem, da sam informiran, da je Pavlek Miškinu ubio

ili ga je kao ^{ubit} TOČIĆ VIKTOR ustaški potpukovnik a inače visoki funkcioner u U.N.S.-a. I ja sam sam lično postreljao zatočenike u Staroj - Gradiški i to kako sam već naveo ukupno oko stotinu, ušto računam i Jasenovačke žrtve.

4. LUBURIC MAKS imao je oko sebe tjelesnu gardu. U ta su spadali JURIČIĆ JENKO Hercegovaac ustaški zastavnik, BLAGO ROZIC ustaški zastavnik iz Hercegovine, PRIMORAC SILVESTAR Hercegovaac ustaški zastavnik, RAGUZ ustaški zastavnik Hercegovinac, PEHAR MIKLA ustaš. zastav. Hercegovac, CRNOGORAC ustaš. zastav. Hercegovac, KOLAK PETAR ustaš. zastav. Hercegovac, GASPAREVIĆ DRAGAN ustaš. zastav. Ličanin nastanjen u okolici Gline, PEHAR PETAR ustaš. vodnik Hercegovac, JURČEVIĆ JOZO ustaš. zastav. Herceg. BACARIĆ ustaš. vođ. Hercegovac, GALIĆ ustaš. vođn. Herceg.
5. U 1944. u mjesecu rujnu bio sam član prekog pokretnog suda u Jasenov. a članovi su bili MATAJA JOSIP ustaš. satr. MILKOVIĆ MARTIN ustaš. nadporučnik Ličanin i ĐUKO SAKIĆ ustaš. nadporuč. iz Bos. Broda. Mi nismo sudili nego samo potpisivali osude. Osuđe je izradio i nama davao na potpis Dr. PRPIĆ MIHOVIL, šef pravodnog odjela za područje Jasenovac. Tako sam potpisao smrtnu osudu Jurčev Marinu ustaš. satniku ljekar i njegovoj ženi Mariji, Belušiću Vinku, ustaš. nadporučniku, Janković Zarku, električaru iz Pakraca, Rukavina Franji bivšem financu. Ove smrtnu osude donesene su navodno radi vese koju, da su imali s partizanima. Isto tako sam potpisao smrtnu osudu civilima iz Dubice, mislim 17. pogotovo a koji su bili optuženi radi veze s partizanima. Ovih 17 obješeno je u Dubici. Napokon potpisao sam kao član prekog suda 8 smrtnih osuda u Novskoj željeznici, te su ovi obješeni. Sva ova vješanja izvršena su u jedan dan, i sve je osude izradio Dr. PRPIĆ MIHOVIL, a sama izvršenja učinjena su na raznim mjestima kako sam naveo.
6. U novoj god. 1945. vršio sam obavještajnu službu o kretanju nakanama i prilivu četnika iz Srbije i Crne Gore prema Bosni, tako sam bio u Bjelelini, Brškon, Gračanici, Gradačcu, Bos. Samcu, Deboju, Drventi. O mojoj službi bio sam direktno odgovaran LUBURIC MAKSU.
- 16/IV. 1945. g. vratio sam se u Jasenovac, gdje sam ostao do konca. Znađem da su u to vrijeme bile vađene lješine zatočenika iz Gradine i spaljene kako bi se zametnuo trag bivšim zločinstvima. Ja nisam sudjelovao u likvidaciji tih zatočenika nego samo u ekshumaciji. >>>>

Dovršeno i potpisano

Svršetak prednjeg zapisnika

- 2 -

vršili sami cigani i to odabrana grupa, o rečjena specijalno za to, također i sami ustaše vršili su ubijanje zatočenika.

Po vašem mišljenju koliko je do sada ubijeno Srba u NDH?

Po pričanju Maksa Luburića koji je vjerojatno vodio evidenciju o ubijenim Srbima, ubijeno je u NDH kroz ove 4 god. oko pola milijuna Srba. Ovdje su ubrojeni i oni Srbi koji su poginuli u borbi.

Za vrijeme dok ste bili u Građevnički kao komandant logora koliko je prošlo zatočenika i koliko ih je likvidirano.

Ja sam bio 5 mjeseci zapovjednik logora Građevnički i kroz to vrijeme prošlo je kroz logor oko 5.000 političkih zatvorenika među njima oko 1.000 Židova. Također za moje vrijeme t.j. za vrijeme mog boravka u ovom Građevnički došlo je iz Njemačkih logora do 1.000 Srba. Došlo je naredjenje od Luburića da se oni inajdu likvidirati pa su odvedeni u Mlaku i u Slavancu te ubijeni. U Građevnički su zatočenici bili u glavnom Hrvati i dolazili specijalni nalozi za pojedinačno likvidiranje.

Koje je davno naredjenja za likvidaciju zatočenika?

Koje je mišljenje da je naloga za osnovno ubijanje zatočenika davao isključivo Mako Luburić On je i meni davao osobna naredjenja za likvidaciju Srba ili indirektno preko Matkovića koji je bio njegov zamjenik.

Šta su ove priznale crkvene vlasti da li sriječile osnovna ubijanja u logorima?

Formate mi je iz razgovora Maksa Luburića da je Stepinac na biskupskim konferencijama i sastancima protestovao protiv takvog rada u logorima. Međutim javno nije nitko protestovao u koliko je to meni poznato.

Kakve ste direktive dobivali u pogledu vašeg odnosa prema srpskom narodu, dok ste bili upravitelj logora?

Mako Luburić osobno mi je govorio a tako i ostalim časnicima i vojnicima da pod svaku cijenu treba da nastojimo uništiti Srbe u NDH. bez milosti, jer to je program koji se mora izvršiti.

Zapisnik je pročitan i u njemu je izjavljeno sve kako sam rekao, zneseno.

Saslušac:

Saslušani:

Dio zapisnika istražnih vlasti o saslušanju Filipovića-Majstorovića

U prednjem zapisniku fratara Filipović kaže: »... Po pričanju Maksa Luburića koji je vjerojatno vodio evidenciju o ubijenim Srbima, ubijeno je u NDH kroz ove 4 god. oko pola milijuna Srba...«

Iz zapisnika ustaše Matijevića Josipa vidi se rad svećenika u logoru Jasenovac.

I Z J A V A
od 15.II.1946.g.

Ustaše Matijević Josipa rođj. 5.X.1921.g. u D. Andrijevcima, kotar Sl.B-od, od oca Petra i majke Marije rođj. arkovac, šofer, Hrvat, stamuje u D. Andrijevcima, svršio 4 razreda časovne škole i 4 gimnazije. Aktivni ustaša od 8. augusta 1941.g.

Fejto je imenovan kao aktivni ustaša od 11.XI.1941.g. bio premešten na dužnost u logor Jasenovac kao zapovjednik stražarskog sata sa osiguravanjem logora Jasenovac, daje sledeću izjavu o radu rukovodioca i pojedinih dužnosnika u logoru.

Imenovan je opomenjen da govori istinu, jer davanjem lažne izjave i vođenjem istrage u zabludu, ureti će mu se kao otežavajuća okolnost.

Šta je vama poznato o radu pojedinih svećenika u logoru. Kakovo su oni imali držanje prema zatočenicima. Da li su sudjelovali u ubistvima i klanju zatočenika?

1944.g. kada sam po drugi puta došao na dužnost u Jasenovac kao zapovjednik tenkofske satnije u činu poručnika, zatekao sam u logorima Jasenovac i Stara Gradiška mnogo vojaka, a kako je za vrijeme VDM-a bilo među vojskom i veći broj svećenika koji su trebali da vrše vjerske dužnosti među vojskom, ali isti nisu vršili te dužnosti savjesno, već čisto obratno, dok su na jednom mjestu vojsci držali propovijedi dotle su oni na drugom mjestu radili čisto obratno i ni malo vjerski. Među prvima se isticao ustaški svećenik Borkalo Zvonko, koji je nosio stalno ustašku uniformu, levorver, na prsima na lijevoj strani nosio je oznaku "Križ" da bi se raspoznao kao svećenik, iznad križa je pisalo "sv. za Isrlavika, a iznad križa ustaška obrana". On je znao i zapovijedao zatočenike, koji su tražili ispravu, te je njihove izjave, koje se dobile na ispravu, predavao ustaškim zapovjednicima logora. To se ponavljalo više puta, a ukoliko neki od zatočenika htio da prizna svoje "zvičce" prema ustaškim vlastima, isti bi ga nagovorili na izjave na ispravu, a one te izjave predavao zapovjedstvu logora, koje ih je zatim mušilo i likvidiralo.

Nadalje isti Borkalo provodi izjave

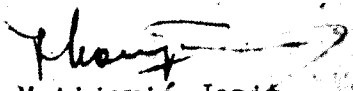
Zapisnik o saslušanju ustaše Matijević Josipa o držanju svećenika u Jasenovcu

gozbama bile prisutne i kojekakove pokvarene žene.

Napominjem da su isti kao svećenici ubijali, tukli, pijančovali i na zvijerske načine mučili zatočenike.

Da je gore tačno i istinito, jamčim svojim životom i potpisom.

Matijević Josip
v.r.

Završetak zapisnika o saslušanju ustaše Matijević Josipa

IZJAVA

od 15. II. 1946. g.

Matijević Josipa rođ. 5. X. 1921. g. u D. Andrijevcima, kotar Sl. Brod od oca Petra i majke Marije rođ. Markovac, šofer, Hrvat, stanuje u D. Andrijevcima, svršio 4 razreda osnovne škole i 4 gimnazije. Aktivni ustaša od 8. augusta 1941. g.

Pošto je imenovan kao aktivni ustaša od 11. XI. 1941. g. bio premješten na dužnost u logor Jasenovac kao zapovjednik stražarske sate za osiguranje logora Jasenovac, daje slijedeću izjavu o radu rukovodioca i pojedinih dužnosnika u logoru.

Imenovan je opomenut da govori istinu, jer davanje lažne izjave i vođenje istrage u zabludu uzet će mu se kao otežavajuća okolnost.

Što je vama poznato o radu pojedinih svećenika u logoru. Kakvo su oni imali držanje prema zatočenicima. Da li su sudjelovali u ubistvima i klanju zatočenika?

1944. g. kada sam po drugi puta došao na dužnost u Jasenovac kao zapovjednik tenkovske satnije u činu poručnika, zatekao sam u logorima Jasenovac i Stara Gradiška mnogo vojske, a kako je za vrijeme NDH-a bilo među vojskom i veći broj svećenika koji su trebali da vrše vjerske dužnosti među vojskom, ali isti nisu vršili te dužnosti savjesno, već čisto obratno, dok su na jednome mjestu vojsci držali propovijedi, dotle su oni na drugom mjestu radili čisto obratno i ni malo vjerski. Među prvima se isticao ustaški svećenik Brekalo Zvonko, koji je nosio stalno ustašku uniformu, revolver, a na prsima na lijevoj strani nosio je oznaku »križ« da bi se raspoznao kao svećenik, iznad križa je pisalo »sve za Poglavnika« a ispod križa »ustaška obrana«. On je znao i ispovijedao zatočenike, koji su tražili ispovijed, te je njihove izjave, koje je dobio na ispovijedi predavao ustaškim zapovjednicima logora. To se ponavljalo češće puta, a u koliko ne bi neki od zatočenika htio da prizna svoje »krivice« prema ustaškim vlastima, isti bi ga nagovorio na priznanje na ispovijedi, a on je te izjave predavao zapovjedništvu logora, koje ih je zatim mučilo i likvidiralo.

Nadalje isti Brekalo provodi čitave orgije pijanstva i nemoralnog života sa svojim kolegama i također ustaškim svećenicima Culinom i Zvonkom Lipovcem. Jednoga dana ja sam bio dežurni oficir i prolazeći pokraj sobe svećenika Brekala i Culine, vidio sam njih dvojicu, gdje su sjedili za stolom potpuno pijani, ali to nije bilo prvi puta, već mnogo i mnogo puta, ali tada su se njih dvojica svadali i psovali jedan drugome »Boga«, i razne druge proste i uvredljive riječi. Ja sam ih lično opomenuo da prestanu s time, pošto su vani slušali vojnici. Svećenici Brekalo i Lipovac su znali često puta da idu u Bos. Dubicu, gdje bi u društvu sa ustaškim satnikom Josi-

pom Sudarom pravili obilne večere na koje su pozivali i žene s kojima su se zabavljali. Iste bi u njihovom društvu ostajale do kasno u noć, a mnogo puta i do zore. Kada su njih trojica poslije takovih večera odlazili onda bi jedan drugome dovikivali, bilo je kršćanski.

Drugi poznati svećenik po svojim djelima u logoru jeste Čulina. O njemu samom je vojska govorila »on ne će gdje ne može« ili »nama brani i priča o bogu, a on se kurva na veliko, kakav mu je to svećenik.« Jednom prilikom kada je došao sa likvidacije, gdje je lično on klao, pohvalio se pred bojnikom Majićem i ostalim oficirima i rekao, pokazujući svoj nož »i ovaj nožić nešto vrijedi«, našto su se svi nasmijali.

Zatim sam poznao fratra, svećenika iz Jajca Zvonka Filipovića zvanog Majstorović, po činu bojnika, a tada je vršio dužnost zapovjednika logora. Kao svećenik u Jajcu poubijao je više Srba, koji su bili uhvaćeni po ustašama. A zatim je došao u Jasenovac pod imenom Majstorović za zapovjednika logora. Bio je okrutan, volio je mnogo da kolje, mnoge i mnoge grupe zatočenika smaknute su za vrijeme njegovog upravljanja logorom. Kada je bačen na teren kao zapovjednik bojne, mnogo je palio sela i klao stanovništvo osobito po Kozari i okolici Bos. Dubice. U Bos. Dubici sa satnikom Ivanom t. j. Jojom Sudar, zvanim Jojom, pokupio je sve pravoslavne i potukao do zadnjega, te ih bacio u Unu. U istragama je mučio i tukao da dođe do priznanja, prosto rečeno bio je veliki krvnik. Dok je bio zapovjednik u Dubici, k njemu su često dolazili svećenici Brekalo, Lipovac i Čulina, te su u njegovom stanu po čitavu noć pili i jeli, a također su uvijek u ovakvim gozbama bile prisutne i koje-kakve pokvarene žene.

Napominjem da su isti kao svećenici ubijali, tukli, pijančevali i na zvjerske načine mučili zatočenike.

Da je gore tačno istinito, jamčim svojim životom i potpisom.

Matijević Josip

Fra Miroslav Filipović u krugu ustaša u Jasenovcu

Časne sestre učestvuju u pokolju ranjenih partizana

Iz presude Okružnog narodnog suda — Gospić br. K. 30/1946. — 9 od 7. februara 1946. proizlazi da je utvrđena ova krivica časnih sestara: Ivasić Žarke-Julijane, rođene 1908. u Krašiću, Džimberg Danice-Hubertine, rođene 1920. u Otoku, kotar Sinj, Radošević Lucije-Celestine, rođene 1914. u Prnjavoru i Fostacz Jadvige-Venere, rođene 1898. u Ljaskovki, Poljska:

»1. ... što su neustanovljenih dana u ljetu 1943. godine u Otočcu ustaškim banditima koji su se krili u okolnim šumama Otočca sporazumno slale u više navrata kruha, jaja i ostalu hranu, koju su uzimale iz bolnice, a optužena Ivasić Julijana-Žarka još posebno ustaškoj bandi slala i sanitetskog materijala, dakle pomagale naoružane bande dajući im hranu i sanitetski materijal;

2. što su neustanovljenih dana u ljetu 1943. godine u Otočcu sporazumno obavještavale ustaške bandite u šumi o jačini partizanskih garnizona i o kretanju partizanskih jedinica u Otočcu i davale bandi ostale potrebne podatke na temelju kojih su ustaše nenadano noću 13. rujna 1943. provalili u Otočac te tom zgodom zapalili mnogo automobila i benzina, ubili nekoliko ljudi i boraca, a zatim se povukli iz Otočca — dakle vršile špijunažu prikupljajući podatke koji su po sadržini bili vojna tajna te ih predavale fašističkoj banditskoj organizaciji;

3. što su neustanovljenog dana u ljetu 1943. godine u Otočcu sporazumno organizirale i iz partizanske bolnice u Otočcu sporazumno prebacile u šumu među ustaške bandite jednog ranjenog ustašu i domobrana — dakle pomagale naoružane bande održavajući s njima vezu i čineći im uslugu;

4. što su za vrijeme od mjeseca travnja 1943. do 13. rujna 1943. u Otočcu kao bolničarke u bolnici u Otočcu nečovječno postupale s povjerenim im partizanskim ranjenicima i bolesnicima ne posvećujući im i ne pružajući im svu potrebnu brigu, njegu i pažnju, na koju su po zvanju bile dužne;

5. što su u noći od 13. na 14. rujna 1943. u Otočcu znajući da će ustaške bande provaliti u Otočac, iste oduševljeno dočekale u bolničkom hodniku, s njima se grlile i ljubile te nakon dovršenog pokolja ustaške bandite počastile rakijom i jabukama te s njima iste noći pobjegle u pravcu Gospića.

B) I. optužena Ivasić Julijana-Žarka:

1. što je u noći od 13. na 14. rujna 1943. godine u Otočcu ustaškim banditima prigodom njihova upada u bolnicu u Otočcu na stepenicama bolnice prekazala jednog partizanskog komandanta kojega su ustaše odmah nožem zaklali, a zatim vodila ustaške bandite od sobe do sobe u bolnici, tamo im prekazivala partizanske ranjenike i bolesnike, tako da su banditi tom prilikom u bolnici puškama, noževima i ostalim hladnim oružjem na najokrutniji način izmrevarili i pobili 12 teško ranjenih drugova boraca;

2. što je neustanovljenog dana u mjesecu srpnju 1945. godine u Osijeku kao bolničarka u bolnici u Osijeku sakrivala od naših vlasti dvojicu nepoznatih ustaša i popa ustašu Eterović Jerka da ih ne bi stigla pravedna kazna Narodnog suda ...«

Da je smrt dvanaestorice uzrokovala časna sestra *Ivasić*, svjedoči optužena časna sestra *Radošević Lucija*, što se vidi iz obrazloženja gore citirane presude, gdje se kaže:

»... Optužena *Radošević Lucija* u svom iskazu, danom u zapisniku od 22. X. 1945. iskazala je da je optužena *Ivasić Julijana* kasnije njima u samostanu pripovijedala da je ona, *Ivasić Julijana*, doista ustašama u bolnici prokazala koji su bolesnici partizani, a koji domobrani...«

Također i svjedok *Šimić Ljuban* potvrdio je na glavnom pretresu da je časna sestra *Ivasić* odlazila kritične noći iz sobe u sobu i prokazivala im ranjenike partizane, nakon čega bi ih ustaše odmah likvidirali. Svjedok *Šimić* navodi da se prigodom upada ustaša u bolnicu nalazio kao partizan-ranjenik u jednoj sobi. Povodom galame koja je nastala u bolnici upadom ustaša, *Šimić* se sklonio ispod jednog kreveta te je jasno čuo, kako je to na sudenju izjavio, da je časna sestra *Ivasić* dolaskom u sobu gdje je on bio skriven, odlazila od kreveta do kreveta i ustašama govorila: »To je partizan«.

KLER U USTAŠKIM ORGANIZACIJAMA I U APARATU USTAŠKE VLASTI

Svećenik Medven Anton, župnik u Križu, ustaški tabornik i načelnik

Presuda Vojnog suda vojne oblasti zagrebačke, Vijeće kod Bjelovarske komande područja Sud. br. 1105/45. dana 15. VII. 1945. utvrdila je da je svećenik Medven Antun kriv:

1. što je odmah nakon postanka t. zv. NDH stupio u ustašku organizaciju i bio članom sve do oslobođenja; po prilici 8 dana nakon okupacije primio je dužnost tabornika za općinu Križ i na toj dužnosti bio oko 3 mjeseca, pa kao takav obavještavao logor o raspoloženju naroda i pojedinaca;

2. što je kao tabornik održao 2 masovna sastanka početkom svibnja 1941. god., na kojima je i sam govorio te stvarao ustaške organizacije postavivši u 16 sela zbirnike i upisavši 160 ljudi u ustaše te širio ustašku propagandu i propagandni materijal;

3. što je od srpnja 1942. god. do srpnja 1943. god. vršio dužnost donaćelnika općine Križ, a od srpnja 1943. godine do travnja 1944. god. dužnost načelnika izvršavajući sve naredbe ustaških vlasti i izdavajući razne odredbe i redovite nedjeljne proglose;

4. što je kao načelnik izdao 2 proglose za mobilizaciju, na koje se svake godine moralo odazvati oko 200 vojnih obvezanika;

5. što je iz pravoslavne crkve odnio u svoj ured neke crkvene stvari te obavio oko 150 prijelaza sa pravoslavne vjere na katoličku.

Na saslušanju pred istražnim vlastima 7. VII. 1945. izjavio je sam:

»Kao tabornik imao sam zadatak da organiziram u pojedinim selima ljude koji će pristupiti ustaškom pokretu, t. j. u pripremnu bojnu i da će držati straže u selima za red i mir. Na mojem cijelom taboru meni je to sve uspjelo učiniti po svim selima, tako da sam u svakome selu imao između 8—10 ljudi organiziranih, isti su imali zadatak da paze tko se kreće po selu i t. d.

Isto tako sam imao da obavještavam o cijelom mojem radu da li mi je uspjelo i kako organizirati taj pokret. Također kao tabornik dobio sam zadatak od logora da imam organizirati obavještajnu mrežu, koja će me obavještavati za pojedine ljude koji su komunisti, četnici i t. d., t. j. protivnici ustaškog pokreta.

Kako je bila ostvarena NDH, počeo sam da simpatiziram poglavnika, kao rukovodioca iste države, te ustaški pokret za koji sam bio zagrijan i govorio o istom pokretu najbolje i najljepše među narodom te u nazdravicama, kao i na nekim propovijedima. Tako sam na propovijedi na Uskrs 1941. godine s propovijedaonice govorio o osnutku NDH te o njenoj slobodi i nezavisnosti te pozivao narod da slijedi za stopama vladara NDH i da izvršava sve njegove naloge. Tako sam ih pozivao da istoj državi, t. j. NDH, pružimo sve pomoći, kao tjelesne i duševne sile da ista država napreduje u korist nas samih.«

Župnik iz Rečice Gecina Martin

U svojoj izjavi od 21. I. 1945. god. *Gecina Martin* pred istražnim vlastima izjavio je:

»...Po takovom shvatanju ustaškog pokreta ja sam pristupio istom pokretu. To je bilo početkom lipnja 1941. godine. Ustašku zakletvu položio sam pred velikim sućem Nikšićem u Karlovcu istoga mjeseca...

...Odmah kad sam se upisao u ustaški pokret, postavljen sam za ustaškog povjerenika (privremenog) za Rečicu. Na tu dužnost me je postavio dr. Nikšić koji je bio u ono vrijeme član Glavnog ustaškog stana...«

Župnik Matija Kranjčić, ustaški agitator, propagandist i organizator

Na preslušanjju pred istražnim vlastima dana 21. VI. 1945. god. on to najbolje objašnjava kad sam o sebi kaže:

»...Uspostavom NDH bio sam oduševljen i gdje sam mogao hvalio sam poredak i vodstvo. Kao takav radio sam sve po propisima ustaških načela, t. j. bavio sam se agitacijom i propagandom i organizacijom ljudi u ustaški pokret. Kao poznat i pošten građanin NDH imao sam prijateljske veze s višim ustaškim forumima, kao na pr. s Mirkom Jerecom, pa sam na taj način mogao iskoristiti svoj položaj u razne svrhe. Kad je J. A. nailazila, ja sam se s vojskom povlačio do austrijske granice.

Župnik Blaga Adolf iz Ferdinandovca putem »Marijine kongregacije« i »Križara« priprema dolazak NDH

Ovo proizlazi iz njegove izjave pred istražnim vlastima u kojoj priznaje da je preko katoličkih organizacija »Marijina kongregacija« i »Križara«, kojima je on stajao na čelu, omladinu odgajao u nacional-šovinističkom duhu te je cjelokupno članstvo ovih organizacija preveo u »ustašku mladež«.

Za vrijeme okupacije prokazivao je ustaškim funkcionerima, osobito županu *Saboliću* i logorniku *Petru Jančinu*, one osobe za koje je smatrao da su protiv ustaša.

Godine 1944. stupa u vezu s »Bijelom gardom« te je nastavio svoj denuncijantski rad.

Evo nekoliko odlomaka iz njegova zapisnika:

»... U Ferdinandovcu 1929. god. organizirao sam društvo »Marijina kongregacija«, a 1937. god. organizirao sam društvo »Križara«. Ista društva sam ja odgajao čisto nacionalno-šovinističkim duhom i pripremao članstvo na dolazak ustaša i Pavelića na vlast u našu zemlju. Ista društva po dolasku Pavelića na vlast u našoj zemlji, ja, kao vođa, kompletno sam ih preveo u ustašku mladež i ovako sam im rekao da oni treba da budu ti koji će braniti tekovine ustaškog pokreta, makar će biti potrebno položiti život na oltar domovine, samo da se očuva ustaška država...

... Godine 1942. došao je k meni u Ferdinandovac župan Sabolić te me je pitao da li ljudi surađuju s partizanima i kako narod gleda na partizane, na što sam mu ja odgovorio da s partizanima surađuju: Cinderić Josip, Fučijaš Valent, Fučijaš Ivan, svi iz Ferdinandovca...

... U srpnju mjesecu 1944. godine bio sam u Đurđevcu kod logornika Jančin Petra te sam mu prijavio Momitrović Petra, Zdelar Josipa i Visković Antu, svi iz Ferdinandovca, da surađuju s partizanima i da su štetni za ustaški pokret. To je isti logornik zapisao i meni je rekao da se povežem s Kusak Šimunom, zapovjednikom pripremne bojne, sa sjedištem u Virovskoj Drenovici, i sve što ću imati da javim neka javim Kusaku, tako da ne treba da dolazim u Đurđevac...«

Župnik Majstorović Vinko iz Đurđevca tvrdio je da partizani ne će nikada vidjeti svojih porodica

Na saslušanju pred istražnim vlastima 25. VII. 1945. god. župnik Majstorović iz Đurđevca je izjavio da je bio ustaški nastrojen još prije okupacije, a odmah nakon uspostave NDH, koncem svibnja 1941. god., položio ustašku zakletvu. Kao član ustaške organizacije bio je vrlo aktivan te je prisustvovao sastancima ustaškog logora, kao i radio na organiziranju omladine u ustašku mladež.

Ušao je u savjetodavni odbor za općinu Đurđevac te sam kaže da je u tom odboru vršio dužnost »savjesno i požrtvovno«.

Svoj iskaz pred istražnim vlastima župnik Majstorović zaključuje ovako:

»... Napominjem da sam u srpnju 1944. dolaskom bobanovaca u Podravinu došao i ja s njima na dopust koji sam imao 15 dana. Tom prilikom sam se navratio u Đurđevac i održao sam govor na propovjedaonici doslovice ovako:

»Ja sam se vratio u Đurđevac, ali oni iz šume ne će se nikad više vratiti, niti će vidjeti svoje familije, a glupani su oni koji misle da će u šumi stvoriti vlast, na kraju sam rekao, ako i pobijede partizani, onda znajte da ćete svi biti poubijani koji ste s njima surađivali.«

Poznatc mi je kada sam bio u Đurđevcu da su za to vrijeme ustaše poubijali 10 ljudi, navodno da su partizani i da su bili u NOO-u. Ovo ubistvo tih 10 ljudi ja sam odobravao...«

Župnik — ustaški kotarski predstojnik

Šimleša Božo, župnik u selu Lištanji, kotar Livno, isticao se još prije rata kao ustaša.

Poslije uspostave NDH postavljen je za kotarskog predstojnika u kotaru Livno. Kao predstojnik vršio je mobilizaciju ljudi za ustašku vojsku, našto ih je, kao svećenik, pripremao u crkvenim propovijedima.

S položaja uklanjao je one službenike za koje je smatrao da su nepoćudni za ustaški režim, što se vidi iz priložene snimke njegova dopisa, upućenog načelniku općine Prilučke:

Nezavisna Država Hrvatska

KOTARSKA OBLAST LIVNO

Broj: 5.619./44.

Livno, dne 21. srpnja 1944.

Gospodin

Jozo Lijović,

Priluka.

Po danoj mi ovlasti od gg. Duglavnika generala viteza VILKA BEGIĆA i Velikog Župana Velike Župe HUM u Mostaru TOMISLAVA GRGIĆA razriješujem Vas današnjim danom načelničke dužnosti općine PRILUČKE, koju izvolite predati novoimenovanom načelniku gospodinu Marku Karauli pok. Ivana iz Priluke.

Za Poglavnika i za dom spremni!

Upravitelj kotara:
(Šimleša)

Župnik Šimleša — ustaški kotarski predstojnik otpušta službenike

Nezavisna Država Hrvatska — Kotarska oblast Livno

Broj: 5.619/44.

Livno, dne 21. srpnja 1944.

Gospodin

JOZO LIJOVIĆ

Priluka

Po danoj mi ovlasti od gg. Duglavnika generala viteza VILKA BEGIĆA i Velikog Župana Velike Župe HUM u Mostaru TOMISLAVA GRGIĆA razriješujem Vas današnjim danom načelničke dužnosti općine PRILUČKE, koju izvolite predati novoimenovanom načelniku gospodinu Marku Karauli pok. Ivana iz Priluke.

Za Poglavnika i za dom spremni!

Upravitelj kotara:
Šimleša

Časne sestre milosrdnice sudjeluju u radu »ženske ustaške loze« i u ustaškim organizacijama

Časna sestra *Benediktina Lap*, bolničarka u Bjelovaru, izjavila je 5. XI. 1945. pred istražnim vlastima doslovno:

»Općenito naše gledanje kao časnih sestara s političke strane na prošlu NDH bilo je takovo, da smo gledale sa simpatijama i sa zadovoljstvom i točno je da kao takove nismo mogle da odobravamo borbu koja se vodila protiv ustaške vlasti. Mi časne sestre iz ove državne bolnice surađivale smo s ženskom ustaškom lozom na taj način, da smo polagale što veću pažnju ustaškim ranjenicima u samoj bolnici, a isto tako i prisustvovala raznim manifestacijama, kao i državnim slavama za vrijeme NDH.«

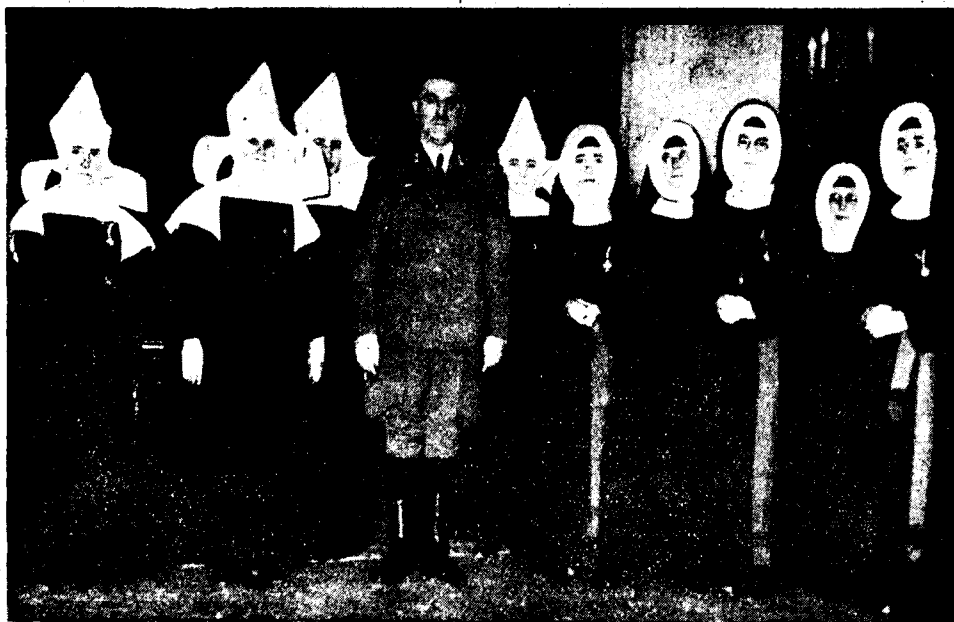
»*Katolički tjednik*« od 6. decembra 1942. g., br. 49, str. 4, donosi članak o odlikovanju časnih sestara iz Livna i Jajca, u kojemu se doslovce kaže:

»U subotu, 21. XI. primio je Poglavnik č.č. sestre Predragocjene Krvi iz Jajca i č.č. ss. milosrdnice iz Livna koje su za vrijeme tamošnjih borbi s odmetnicima osobito se istakle hrabrošću i odlučnošću...«

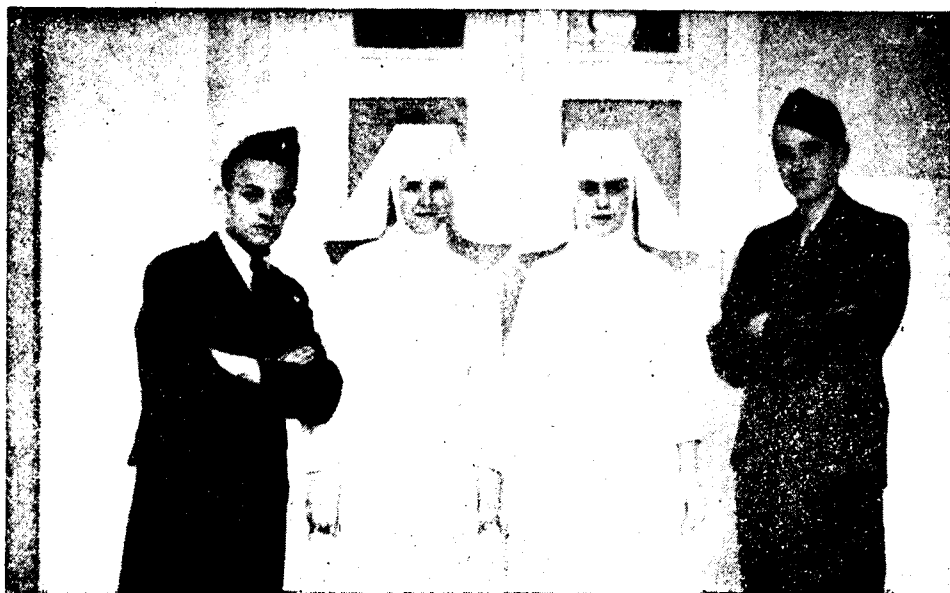

Poglavnik Ante Pavelić odlikuje časne sestre iz Livna i Jajca dne 21. XI. 1942.

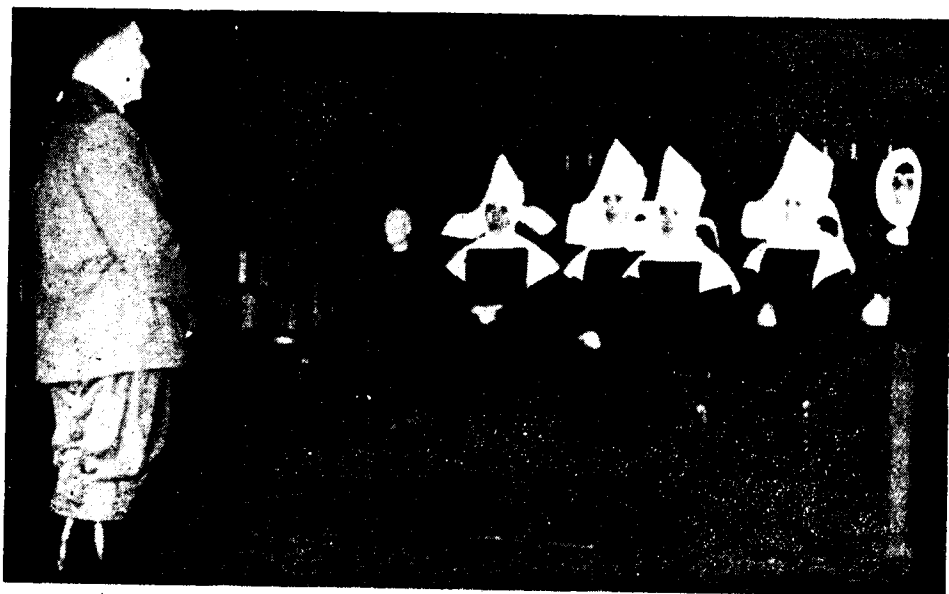
Poglavnik Ante Pavelić među časnim sestrama iz Livna i Jajca koje je dne 21. XI. 1942. odlikovao

Časne sestre u društvu ustaša

Časne sestre prisustvuju otvorenju »redarstvene škole« na Sv. Duhu u Zagrebu

Časne sestre posjetile su »poglavnika« u njegovoj vili u Šestinama

Opatice stupaju zajedno s legionarima

Opatice predvode sveučilišnu »ustašku žensku lozu« Paveliću

18

NEZAVISNA
HRVATSKA
13. VELJ.

sebnička brojavka

Prisla			Službeni podaci			Odprijava			
Broj	Vrst	Doći	Vrijeme produžje	Prislo		Brojara	Vrijeme produžje	Odprijava	
			dan	sat	čas		dan	sat	čas
12		12							

Poglavniku Nezavisne Države Hrvatske Zagreb

Imam šalju svečanim način molitvu za
 broga Poglavniku
 Sestre Predragojene Krvu Karamarška 100

Saljs: Sam. Predragojene Krvu Zagreb Karamarška 100

Časne sestre iz samostana Predragojene Krvu u Zagrebu usrdno se mole da im
 Bog uzdrži njihova »poglavnika«

Začasni kanonik Leopold Rusan iz
 Remeta kod Zagreba u društvu s
 »poglavnikom« Pavićem

Kateheta Kolb Boris potpisuje prijedloge za otpuštanje ustašama nepoćudnih činovnika

U svom zapisniku, sastavljenom pred istražnim vlastima 15. studenoga 1944. god., svećenik i katolički kateheta *Kolb Boris* pored ostalog kaže:

»... Od druge polovice 1940. g. počeo sam pisati u ustaškom duhu, što sam činio sve do kraja NDH, a najaktivnije sam počeo djelovati u ono vrijeme kada sam bio u logoru (ustaški logornik — op. red.) od kraja lipnja do prve polovice kolovoza 1941. god.«

Na pitanje šta je on za to vrijeme sve učinio na štetu naroda i pojedinaca, odgovara:

»Potpisao prijedloge za otpuštanje, premještenja i umirovljenje državnih činovnika, učitelja, koji su bili nepoćudni za ustašku državu.«

Ali na pitanje, kako je kao svećenik mogao ući u ustaški logor i u njemu vršiti ulogu rukovodioca, odgovara:

»Ušao sam zato, što sam po uvjerenju bio ustaša...«

Svećenstvo veliča ustaške priredbe i svečanosti

Bezbrojne su svečane mise bile odslužene u čast Pavelića, njegove države i ustaške vojske. Također su blagosiljane zastave pojedinih ustaških jedinica, koje su odlazile u borbu protiv NOV ili na Istočni front, posvećivali su se novo otvoreni ustaški tabori i logori, koji su bili izvori svega zla. Svećenici su svojim prisustvom veličali sprovode najvećih ustaških krvnika, dok su u isto vrijeme odbijali da prisustvuju pogrebnim svečanostima palim borcima za slobodu.

Prilažemo snimke koje prikazuju nekoliko takovih svečanosti.

Stepinac na pogrebu predsjednika ustaškog »Sabora« Marka Došena

Na primanjima kod Pavelića uz ustaše i predstavnike okupatora prisustvuju i predstavnici višeg klera

Nadbiskup Stepinac sa svojim tajnikom Šalićem u društvu Pavelićevih »ministara« na otvorenju jedne ustaške izložbe

Stepinac na proslavi »Društva prijatelja Njemačke« na kojoj je govorio Hitlerov gauleiter za Hrvatsku, Kasche

Dok su naši narodi prolijevali krv za oslobođenje svoje zemlje, visoki kat. kler i predstavnici ustaške vlasti slave u katedrali 10. IV. 1943. dvogodišnjicu NDH.

Oltar — govornica za ustašku propagandu

Svećenici su dopuštali ustaškim zlikovcima da oltar iskorišćuju za svoju propagandu.

Ustaški logornik Pleše govori u crkvi u Srem. Karlovcima, 12. IX. 1943.

Biskup Salis-Sevis služi zadušnice za pale ustaše 21. VI. 1943.

Svećenik dr. Josip Lončarić, župnik sv. Petra u Zagrebu, zajedno s ostalim svećenicima pozdravlja ustaškim pozdravom prilikom posvećenja »ustaškog tabora« u Fijanovoj ulici u Zagrebu

Odlikovani svećenici

Na stotine svećenika isticalo se u zločinačkoj službi ustaša i okupatora, radi čega su dobivali visoka ustaška odlikovanja.

Donosimo samo slijedeće primjere:

ANDRAŠEC ALFONS, gvardijan franjevačkog samostana Varaždin — red za zasluge II. stupnja.

ANDELOVIĆ FRA ANDEL, župnik iz Kralj. Sutjeske — red za zasluge I. stupnja.

ARBULIĆ MIHO, župnik iz Mandaljena — red za zasluge II. stup.

ASTALOŠ JOSIP, župnik iz Osijeka, odlikovan redom za zasluge II. stup.

BAJIĆ O. LEONARD, svećenik franjevac iz Makarske, red za zasluge III. stupnja.

BALTIĆ FRA VIKTOR, župnik iz Ljubunčića — red krune kralja Zvonimira III. stupnja.

BANDIĆ DRAGO, župnik iz Prnjavora — red za zasluge III. stupnja.

BARBARIĆ DR. MLADEN, profesor-kateheta mostarske gimnazije — odlikovan redom krune kralja Zvonimira sa zvijezdom »u znak priznanja za prvoborački neustrašivi i ustaški rad, te svestranu borbu u školi, na selu i u gradu, za stvaranje i izgradnju Nezavisne Države Hrvatske«.

BARBIR FRA FRANJO, franjevac-profesor franjevačke gimnazije u Dubrovniku — red za zasluge III. stupnja.

BAUERLEIN STJEPAN, vjeroučitelj iz Đakova — red za zasluge III. stupnja.

BELUHAN DR. MILAN, župnik sv. Marije u Zagrebu — red za zasluge I. stupnja.

BLAŽEVIĆ GRGA, župnik iz Bosanskog Novog — red za zasluge II. stup.

BONEFAČIĆ DR. KVIRIN, biskup makarski i splitski — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

BOROŠA VLADIMIR, župnik iz Lobora — red za zasluge I. stupnja.

BRIŠEVAC FRA DANE, župnik iz Stratinske — red za zasluge III. stup.

BUCKOVIĆ STJEPAN, župnik u Gornjim Bogičevcima — red krune kralja Zvonimira.

BUTORAC IVAN, kanonik iz Mrkopolja — red za zasluge III. stupnja.

BUTORAC PAVLE, biskup kotarske dubrovačke biskupije — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

BUZUK FRA MIROSLAV, župnik iz Lasina — red za zasluge III. stupnja.

CVEKAN O. PASKAL, vjeroučitelj u Varaždinu — red za zasluge II. stup.

ČORIĆ FRA DOMINIK, župnik iz Tomislavgrada — red krune kralja Zvonimira III. stupnja.

ČALUŠIĆ FRA MARKO, župnik iz sela Sivše, kotara Tešanj — red krune kralja Zvonimira III. stupnja.

ČIPČIĆ MILAN, župnik iz Davora — red za zasluge II. stupnja.

ČUČKOVIĆ IVO, župnik iz Slana — red za zasluge II. stupnja.

ČULE DR. PETAR, biskup iz Mostara — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

ČULINA CVITAN, svećenik iz Uzda — red za zasluge II. stupnja.

DEBELJAK MSGR. IGNACIJE, kućni prelat Sv. Oca Pape u Zagrebu, red za zasluge I. stupnja.

DELIĆ DON NIKO, kanonik i dekan iz Makarske — red za zasluge I. stup.

DEPOLO BOŽO, vjeroučitelj iz Korčule — red za zasluge II. stupnja.

DEŠPALJ DON JURE, svećenik-župnik iz Zagreba — red za zasluge II. stupnja.

DOBUK MATO, župnik iz Dubrovnika — red za zasluge II. stupnja.

DOČKAL DR. KAMILO, kanonik prelat sv. Oca Pape u Zagrebu — red za zasluge II. stupnja.

DRAGANOVIĆ DR. KRUNOSLAV, svećenik na bogoslovnom fakultetu u Zagrebu — red za zasluge I. stupnja.

- FAJDETIĆ JOSIP**, vjeroučitelj iz Kompolja — red za zasluge I. stupnja.
- FELIČINOVIĆ DON JOZO**, kanonik iz Paga — red za zasluge I. stupnja.
- GARIĆ JOZO**, biskup banjalučki — red za zasluge, velered sa zvijezdom.
- GLAVAŠ PERO**, kapelan iz Ludbrega — red za zasluge III. stupnja.
- GLAŽAR MATO**, kanonik iz Senja — red za zasluge I. stupnja.
- GOSPODNETIĆ JURAJ**, župnik iz Bos. Grahova — red krune kralja Zvonimira.
- GREBENAREVIĆ FRA BONA**, župnik iz Podhuma — red za zasluge I. stupnja.
- GUNČEVIĆ DR. JOSIP**, svećenik i ravnatelj gimnazije u Brodu na Savi — red krune kralja Zvonimira III. stupnja.
- HAJDUKOVIĆ FILIP**, prebendar, začasni kanonik iz Bjelovara, — red za zasluge I. stupnja.
- HRVAT FRA ANTE**, gvardijan-župnik franjevačkog samostana — red za zasluge II. stupnja.
- IVAN PATER IGNACIJE**, redovnik-svećenik franjevačkog samostana na Trsatu — red za zasluge III. stupnja.
- JELIČIĆ DR. FRA VITOMIR**, redoviti profesor i dekan rkt. bogoslovnog fakulteta u Sarajevu — red za zasluge I. stupnja.
- JURIĆ FRA ANTE**, župnik u Sokolini — red za zasluge II. stupnja.
- JURIČIĆ IVO**, župnik iz Kliševa — red za zasluge III. stupnja.
- KALAJDŽIĆ JOSIP**, vjeroučitelj iz Varaždina — red za zasluge II. stupnja.
- KAPURSO KARL**, tajnik biskupske pisarne — red za zasluge II. stupnja.
- KLARIĆ MATE**, svećenik iz Sarajeva, tajnik hrv. drž. muzeja — red za zasluge III. stupnja.
- KOVAČIĆ PETAR**, župnik župe sv. Obitelji — red za zasluge II. stupnja.
- KRČMAR FERDO**, župnik-dekan u Lepoglavi — red za zasluge I. stupnja.
- KREČAK GJURO**, župnik iz Dubrovnika — red za zasluge II. stupnja.
- KREŠIR MARTIN**, župnik župe Rotimlje — red za zasluge II. stupnja.
- KRIST O. JAKOV**, svećenik u Osijeku — red za zasluge II. stupnja.
- KUKINA O. EUGEN**, gvardijan u Trstenu — red za zasluge II. stupnja.
- LEPEŠ DANIJEL**, kanonik iz Trstena — red za zasluge II. stupnja.
- LONČARIĆ DR. ANTE**, kanonik-župnik u Senju — red za zasluge I. stupnja. Zatim red za zasluge I. stupnja sa zvijezdom.
- LOŃARIĆ DR. JOSIP**, župnik župe sv. Petra u Zagrebu — red za zasluge I. stupnja.
- MAJIĆ MIJO**, župnik u Mostaru — red za zasluge II. stupnja.
- MARETIĆ FERDO**, župnik u Staroj Gradiški — red za zasluge II. stupnja.
- MARKOVIĆ DR. TOMO**, svećenik u Sarajevu — red za zasluge II. stupnja.
- MASLAĆ ĐURO**, župnik u Ravnu — red za zasluge III. stupnja.

MASIĆ NIKOLA, svećenik i upravitelj drž. učiteljske škole Gospić — red za zasluge II. stupnja.

MATOŠIĆ FRANJO, župnik i začasni kanonik u Zagrebu — red za zasluge I. stupnja.

MIČEVIĆ STJEPAN, svećenik iz Nove Gradiške — red za zasluge III. stupnja.

MIHELČIĆ MSGR. IVAN, župnik iz Zagreba — red za zasluge I. stupnja.

MILETA DR. JEROLIM, biskup šibenski — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

MILETIĆ IVAN, župnik — red krune kralja Zvonimira I. stupnja.

MISILO KRUNOSLAV, profesor-franjevac, provincijal Bosne Srebrene — red za zasluge I. stupnja.

MITROVIĆ ACO, župnik iz Petrijevac — red za zasluge II. stupnja.

NAKIĆ O. DR. VJENCESLAV, gvardijan samostana sv. Ante u Kninu — red za zasluge II. stupnja.

NESTOR MAKS VALDEMAR, župnik u Drvaru — red krune kralja Zvonimira s mačevima.

NOVAK O. ALOJZIJE, kapucin-gvardijan u Varaždinu — red za zasluge II. stupnja.

PETKOVIĆ IVO, župnik iz Čara (otok Korčula) — red za zasluge II. stup.

POLIĆ MATO, župnik i kanonik u Bakru — red za zasluge I. stupnja.

PREPUNIĆ MARIJAN, vjeroučitelj iz Osijeka — red za zasluge II. stup.

PREŽIGALO JOSIP, župnik iz Mihovljana — red za zasluge II. stupnja.

PRGOMET STJEPAN, župnik iz Travnika — red za zasluge I. stupnja.

PROŠTENIK MSGR. MATIJA, apostolski protonotar — red za zasluge I. stupnja.

PURK MSGR. GERHARD, dekan i župnik u Windhorstu — red za zasluge I. stupnja sa zvijezdom.

PUŠIĆ DANIJEL, svećenik iz Sarajeva — red za zasluge III. stupnja.

PUŠIĆ MIHO, biskup hvarski — velered za zasluge sa zvijezdom.

RAČKI DR. FRANJO, župnik-tabornik u Hrv. Mitrovici — red za zasluge I. stupnja.

RADONIĆ DR. FRA BONA, profesor bogoslovije — red za zasluge II. stup.

ROGOŠIĆ DR. FRA ROKO, župnik iz Banjevaca — red za zasluge I. stup.

SILOV KRUNO, župnik iz Lopuda — red za zasluge III. stupnja.

SLIBAR O. AUGUSTIN, gvardijan samostana u Našicama — red za zasluge II. stupnja.

SOLDO FRA TUGOMIR, kapelan iz Kočerina — red za zasluge II. stupnja.

SREBRNIĆ DR. JOSIP, biskup krčki iz Krka — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

STANKOVIĆ IVAN, župnik iz Vrbovca kraj Ozlja — red za zasluge I. stupnja.

STARČEVIĆ GRGA, začasni kanonik, dekan i župnik iz Otočca — red za zasluge I. stupnja.

ŠARIĆ DR. IVAN, nadbiskup sarajevski — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

ŠEB JAKOV, svećenik, upravitelj drž. muške realne gimnazije u Osijeku — red za zasluge II. stupnja.

ŠEGVIĆ DON KERUBIN, svećenik iz Zagreba — red za zasluge I. stupnja.

ŠEREMET FRA ANTE, župnik iz Sanskog Mosta — red za zasluge III. stupnja.

ŠIMRAK DR. JANKO, biskup grko-katolički — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

ŠKRINJAR PATER SALEZIJE, redovnik-svećenik franjev. samostana na Trsatu — red za zasluge III. stupnja.

ŠOJAT JOSIP, vjeroučitelj drž. real. gimnazije u Ogulinu — red za zasluge III. stupnja.

ŠOLC O. SIDONIJE, vjeroučitelj u Virovitici — red krune kralja Zvonimira I. stupnja.

ŠPÖRER LADISLAV, bivši župnik u Delnicama — red krune kralja Zvonimira II. stupnja.

ŠTEFANAC TOMISLAV, župnik u Biškupcu — red za zasluge III. stupnja.

ŠVEDER RUDOLF, kanonik iz Dakova — red za zasluge II. stupnja.

TALJERAN MIRO, kateheta u Dubrovniku — red za zasluge II. stupnja.

TKALČEC O. KALASANCIJE, gvardijan iz Varaždina — red za zasluge II. stupnja.

TOMAŠEV STIPE, župnik iz Ošlja — red za zasluge II. stupnja.

TOPIĆ O. PETAR, franjevac, nastavnik gimnazije u Kninu — red za zasluge III. stupnja.

TRBUHA PETAR, župnik župe sv. Ivana u Zagrebu — red za zasluge I. stupnja.

VALIĆ RIKARD, župnik u Ogulinu — red za zasluge III. stupnja.

VARNACA BRUNO, župnik iz sastava bivšeg kosinjskog zdruge — brončanu kolajnu za hrabrost.

VLAHOV O. AMBROZIJE, svećenik-redovnik u Zagrebu — red za zasluge I. stupnja.

VUKINA IVAN, župnik iz Vinagore — red za zasluge III. stupnja.

WEISS RIKARD, kapelan u Modrićima — red krune kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima.

ZIMMERMANN DR. STJEPAN, redoviti profesor rkt. bogoslovnog fakulteta u Zagrebu — red krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom.

ZIRDUM IVAN, župnik iz Boče, kotar Brčko — red za zasluge II. stupnja.

ZLATOLAS JOSIP, vjeroučitelj iz Zagreba — red za zasluge II. stupnja.

ZOVKO MARKO, župnik župe u Stolcu — red za zasluge II. stupnja.

ZUBIĆ O. SILVESTAR, vjeroučitelj — red za zasluge II. stupnja.

AKŠAMOVIĆ DR. ANTUN, biskup iz Đakova — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

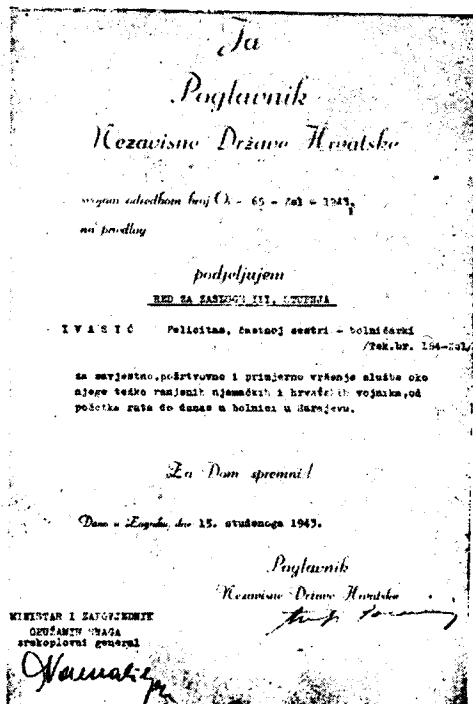
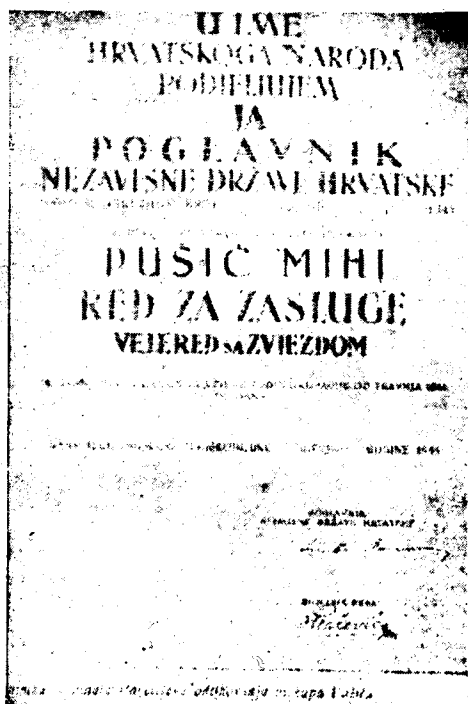
BURIĆ DR. VIKTOR, biskup senjski — red za zasluge, velered sa zvijezdom.

PETROVIĆ DR. LEON, franjevac, provincijal hercegovačkih franjevaca — red za zasluge I. stupnja.

MAJIĆ ANDRIJA, župnik i konzultor mostarske biskupije — red za zasluge II. stupnja.

ILOVAČA V. MILE, profesor-franjevac, kustos muzeja u Banja-Luci — red za zasluge II. stupnja.

SIMOVIĆ FRA PAVAO, župnik — brončana kolajna za hrabrost.

Dva Pavelićeva odlikovanja svećenika

STIPOSEK Franji, školskom izvjestitelju Velike župe Pokuplje /T.br.336-Zsl.
radi požrtvovnog rada na ustaškom i prosvjetnom polju.
PRESL Oti, učitelju /T.br.337-Zsl/
radi požrtvovnog rada na ustaškom i prosvjetnom polju.
Dr. KAMBER Dragutinu, suplentu-vjeroučitelju /T.br.338-Zsl,
za osobite službeničke i narodne zasluge.
PETRIČEVIĆ Ivi, upravitelju gimnazije /T.br.339-Zsl,
za osobite službeničke i narodne zasluge.

p osmrtno:

TAMHINA Ivanu, župskom škol.izvjestitelju Velike župe Gora /T.br.240-Zsl.
za ustaškiⁱ prosvjetni rad položio i svoj život.

ZA DOM SPREMNI!

Dano u Zagrebu, dne 10. travnja 1944.

POGLAVNIK
Nezavisne Države Hrvatske

MINISTAR
NARODNE PROSVJETE:

[Signature]

[Signature]

Svršetak dokumenata sa str.196

S u š a k

Čast nam je obavijestiti Vas, da smo danas predali gospodinu oruž.pukovniku G e r o č u, sljedeća odlikovanja žeto:

VELBRED ZA ZASLUGE:

Njegovoj preusvišenosti Dru SREBRENIĆU, biskupu
krókom
" " Dru BURIĆ Viktoru, biskupu
senjskom

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Prilog:
odlikovanja, obrasci
i.t.d.

P.n.PROČELNIKA:
Puk. Gregorić

[Signature]

Dokument o ustaškom odlikovanju biskupa Srebrnića i biskupa Burića

Zagrebačkoj franjevačkoj provinciji ustaše darivaju oteta imanja

U svim granama javnog i političkog zbivanja u NDH velik dio franjevaca zauzima vidno mjesto. Jedan dio ih je u višem političkom rukovodstvu lokalnih ustaških vlasti, a drugi dio sudjeluje u organizaciji oružanih snaga NDH. Njihove zasluge ustaška »vlada« visoko cijeni, jer vidimo desetke i desetke franjevaca, odlikovanih ustaškim odlikovanjima.

Međutim, franjevci su primali od ustaških vlasti oteta imanja pravoslavne crkve i srpskih građana. Pavelić je u 1941. g. darovao veliko imanje pravoslavne crkve u Pakracu »franjevačkoj provinciji Sv. Ćirila i Metoda« u Zagrebu. Franjevci su se uselili u zgradu »Pakračkog vladikanstva« i vodili gospodarstvo. Kasnije, uslijed razmirica među samim svećenstvom drugih provincija, koje su reflektirale da dobiju to imanje za svoje članove, bili su prisiljeni da ga napuste. »Poglavnik« je, također, franjevcima trećorecima u Zagrebu 29. listopada 1941. darovao imanje u Gospiću, kako se to vidi iz priložene fotografije.

Pojedinim franjevcima je stalo da u državnom aparatu NDH budu provjereni ustaše, pa radi toga nastoje pročistiti upravni i prosvjetni aparat. Između mnogih primjera njihove denuncijacije prilaže se fotografija pisma fra Ante Cvitanovića, župnika u Petrovlju, od 20. XI. 1944., koji zahtijeva od velikog župana da na mjesto načelnika općine Gornje Primorje postave pravog ustašu, jer dosada nema nijednog pravog ustaše osim g. Ivana Jurića. (Fotografija na drugoj strani).

**PREDAJA NEKRETNINA
REDU FRANJEVACA TREĆO-
REDACA U ZAGREBU**

Zagreb, 31. listopada
U »Narodnim Novinama« je proglašena Zakonska odredba o predaji nekretnina Redu franjevaca trećoredaca u Zagrebu, koja glasi:

§ 1

Nekretnine, upisane u zemljišno-knjižninu ulošku broj 720 k. o. Gospić, i to: čestica kat. broj 2018 Kuća broj 1 s dvorištem u Kanji u površini od 444 č. hv., čestica kat. broj 2060 Vr. kod kuće u Kanji u površini od 233 č. hv., čestica kat. broj 2059 Livada s grmom u Kanji u površini od 1217 č. hv. i čestica kat. broj 2081 Oranica Kloštar u Kanji od 740 č. hv., upisane na imenu i vlasništvu Državnog erara Kraljevine Jugoslavije, predaju se u vlasništvo Redu franjevaca trećoredaca u Zagrebu. Sveti Ksaver.

§ 2

Kotarski sud u Gospiću kao zemljišno-knjižni sud dužan je uredi radi na temelju ove zakonske odredbe provesti uknjižbu prava vlasništva nekretnina, navedenih u § 1 ove zakonske odredbe, na ime prvoga vlasnika Reda franjevaca trećoredaca u Zagrebu, Sveti Ksaver, bez ikakve prenosne i sudske pristojbe i o tome obavijestiti Red franjevaca trećoredaca u Zagrebu, Sveti Ksaver.

§ 3

Provedba ove zakonske odredbe povjerala se nadležnim ministarstvima

§ 4

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama U Zagrebu, 29. listopada 1941.

Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske
DR ANTE PAVELIĆ, v. r.

Broj: CCCLXXVII-1907-Z-1941.
Ministar pravosuđa i bogoslovija:
Dr Mirko Fuk, v. r.
Državni rizičar:
Dr Košak, v. r.

242

Fotracje, 20/11 1944
p. Ribači

Dragi gospodine Župane!

Slobodan sam Vam podestrieti molbu glavnog mog rodnog inžeta, da istu spolite preporučiti Ministarstvu, onda je k riviši poslati, a ja isj od Luni Britanovici da istu a riviš Ministru. Događanja pita o Ribaču govori molba imala bi ući u slobod javnih radova Gornjeg Primorja.

Biskupina bio sam u rodnom registru Zaostrogu. Tamo sam bio i u Ribači prije nared vlada.

Uvjeren sam, da ste Vi informirani o svemu. Iste politički meštari, a da u svim aktima, mite i stvarajim nemice u narodu. Budite uvjereni, da tamo u jednoj pravoj ustaški nemate, oim Luna Juvia.

Ustaški Vam pišem, situacija je takva, da pitanje načelnika općine Gornje Primorje jedino rješuje - novog načelnika općine postavih, izvjetka ustaški pošten pametna i pravedna. Rad drug rješuje neće postaviti ve

Župnik Cvitanović traži od župana da se u Zaostrogu postavi novi načelnik

»ustaški povjerljiv«

produžiti se borbu i neprilike.

Ušli su u borbu načelnikstva ljudi, i s jedne i druge strane, stari politički griešnici.

Ovim sam izvršio jednu dužnost prema ustaškim načelima i prema dobru rodnoy kraja.

Vas, gospodine Župane, puno štuje i odano pozdravlja: Za Dom — spreman!

o. fra Ante Cvitanović
župnik

Svršetak prednjeg dopisa.

Potrvlje, 20. XI. 1941. p. Ribari

Dragi gospodine Župane!

Slobodan sam Vam podastrieti molbu glavara mog rodnoy mjesta, da istu izvolite preporučiti Ministarstvu, onda je k meni poslati, a ja ću je dru Šimi Cvitanoviću da istu uručim g. Ministru. Dogradnja puta o kome govori molba imala bi ući u sklop javnih radova gornjeg Primorja.

Ovih dana bio sam u rodnom mjestu Zaostrugu. Tamo sam čuo sve i vidio koji nered vlada.

Uvjeren sam, da ste Vi informirani o svemu. Stari politički mešetari, a današnji laktaši, mute i stvaraju nemire u narodu. Budite uvjereni, da tamo ni jednog pravog ustašu nemate, osim g. Ivana Jurića.

Ustaški Vam pišem, situacija je takova da pitanje načelnika općine Gornjo-Primorske jedino rješenje — novog načelnika izvanika postaviti, čovjeka ustaški povjerljiva, pametna i pravedna. Svako drugo rješenje neće pomoći, već produžiti će borbu i neprilike.

Ušli su u borbu načelnikstva ljudi, i s jedne i druge strane, stari politički griešnici.

Ovim sam izvršio jednu dužnost prema ustaškim načelima i prema dobru rodnoy kraja.

Vas, gospodine Župane, puno štuje i odano pozdravlja: Za Dom — spreman!

o. fra Ante Cvitanović
župnik

Također i fra Bonifacije Šipić, župnik u Tučepima, u svom pismu koje šalje vel. županu 19. XI. 1941. g., traži da u selo ne dozvoli premještaj učitelju Stipiću Vjekoslavu. On je spomenutog Stipića, kako sam priznaje, već prije optuživao ustašama kao komunističkog simpatizera. Prilaže se dokumentarna slika pisma koje je fra Šipić uputio velikom županu.

Gospodine Župane!

Mašt sam vam na 18. 11. 41. bio tako
 kod vas sa prof. Klacim, bio sam
 vam govorio i o rodoljubi, koji se radi
 o selu u Tučepima. Vi ste mi rekli, da
 o tome učinim pismenu molbu,
 uputim vam na župu, ja sam to
 učinio, a vas molim, da to čim prije
 riješite.

Šego još nešto. Ovde je lemi u ova
 doba došao na učitelje neki Stipić
 Vjekoslav, odom se Grace kod Male
 i poznato se je pojavilo da je Šipić
 bio taj komunistički Rusija i istom
 molim vas, da to čim prije riješite.

Otisak pisma fra Bonifacija Šipića kojim denuncira rodoljube ustašama

Ja sam je samo slušano govorio
 Kasnije preovrate nekima je govorio
 da je Boglavnik poljezao u Ujmanu
 Rado prega toga kada sam izišo
 bio u Zagrebu počeo sam do ministarstva
 i stvar sam nekoliko. Odmah iz toga
 djetinim Stipić Veloslav bio je prvi
 stan u Ivan-Begovin kod Knatškog
 kraj u omu predim, gdje li se najlakše
 nalazio. - ~~detinim dano doznajem~~
~~da je opet vraćan u Gocipi i delovat~~
~~me je reci doćao. koje me to strada~~
~~ja sam osman. selo je u velikom čudu~~
~~i lojarni, a što i sam osman. Vi~~
~~tevate, da su Gocipi jedno selo odje u~~
~~primorju najlakše osman, i slo je doznajem~~
~~sa komunističin plime.~~
 Hato vas malim Gocip. Gupane, kada
 se da podete u Zagreb, da na Salčan
 i Liničan i Stipić Veloslava imate na
 ruku i da vedate u Gocipi -
 (odbranjite Vas) i
 Za dom i pr au Stipića Romfaje

Tučepi, 19. XI. 1941.

Gospodine Župane!

Kad sam ono na 18. ov. mj. bio tamo kod Vas s prof. Alačom, bio sam Vam govorio i o vodovodu, koji se radi ovdje u Tučepim. Vi ste rekli da o tome učinim pismenu molbu i uputim tamo na župu. Ja sam to i učinio, a Vas molim, da to čim prije riješite.

Nego još nešto. Ovdje je lani u ova doba došao za učitelja neki Stipić Vjekoslav, rodom iz Graca kod Mak. Odmah se je opazilo da je ljevičar. Uvijek je hvalio Rusiju i bivšu Jugoslaviju, osobito kada je bio puč u Beogradu.

Sa mnom je samo službeno govorio. Poslije prevrata nekima je govorio da je Poglavnik pobjegao u Njemačku. Radi svega toga kada sam ljetos bio u Zagrebu pošao sam do ministarstva i stvar sam razložio. Odmah iza toga dotični Stipić Vjekoslav bio je premješten u Ivan-Begovinu kod Imotskog, baš u onu sredinu, gdje bi se najlakše izliječio. — Međutim danas doznajem da je opet vraćen u Tučepi i dekret mu je već došao. Tko je sve to uradio, ja sam neznam. Selo je u velikom čudu i bojazni, a što i sam razumijem. Vi znate, da je Tučepi jedino selo ovdje u Primorju najbolje sačuvano iako je okruženo sa komunističkim selima.

Zato Vas molim, Gosp. Župane, kada sada pođete u Zagreb, da uz Saličku i Simićku i Stipić Vjekoslava imate na umu i da nedođe u Tučepi.

Pozdravlja Vas i

Za dom spreman! Šipić Fra Bonifacije, župnik.

Franjevci predvode ustaše »poglavniku«

Najviši predstavnici franjevačkog reda u NDH zalažu se za »poglavnika« i njegovu ustašku državu. Prilikom imendana Ante Pavelića provincijal franjevačke provincije »Presv. Otkupitelja« fra Petar Grabić šalje »poglavniku« čestitku u kojoj mu spominje žrtve članova provincije.

Glavno ravnateljstvo za poštu brzoglas i brzoglas u Zagrebu

brzojavka

Plaćeno	
Kuna	Sanica
138	

Predava				Klasifikacija		Odpremilina					
Broj	Vrst	Riči	Vrijeme predaje			Priznao	Brzopis	Vrijeme odpreme			Odpremio
			dan	sat	čas			dan	sat	čas	
138		466	4								

Brzojav šalje O. Petar Dr Grabić , provincijal Vrhbančeva 35

POGLAVNIK DR ANTE PAVELIĆ

ZAGREB

Franjevačka Provincija Presv. Otkupitelja u Splitu sa svojih četrnaest svećenika mučenika Vjere i Domovine mole zaštitu velikog čudotvorca sa svete i pomoć Bozju sa svag Poglavnika i za slobodnu i nezavisnu Hrvatsku Državu .

Na dan spremliti !

O. Petar Dr Grabić , provincijal

Franjevački provincijal fra Petar Grabić čestita Paveliću imendan

Iz dnevnika franjevačkog samostana »sv. Lovre« u Šibeniku

Koliko su pojedini franjevci bili oduševljeni pristaše ustaštva, Pavelića i njegovih saveznika Nijemaca, vidi se iz odlomaka franjevačkog dnevnika samostana sv. Lovre u Šibeniku, koji donosimo u izvacima:

»... 4. X. 43. (pon.) Jučer je naš organista brat laik fra Stjepan htio pjevati jednu pjesmu Gospi u kojoj se nalazi i ovo: »naš hrvatski narod brani«. I djevojke ne htjedoše pjevati; da što će se zamjerati. Dakle sada kad smo pripojeni našoj Hrvatskoj domovini ne smije se pjevati da je Bog i Gospa čuvaju — a za vrijeme tal. okupacije, kroz ovo 3 godine mogao si kadikada to isto pjevati iako bi to Tal. bilo zazorno. Ista se ta pojava pokazala danas o podne u varoškoj crkvi. Dekan je zapjevao Gospi: Zdravo djevo, kraljice Hrvata. Sva je crkva zastala, a ostao sam dekan pjevajući. Dakle, bojkot! Vidi se dakle, koliko ti partizani, komunisti utječu na narod i koliki su strah i trepet zadali hrvatskoj i katoličkoj sviesti. Razvodnili su i hrvatstvo i katoličanstvo. Njima je do komune, do Rusije, i ko drukčije misli ili radi taj mora da gine. To je teror odozdo, partizanska strahovlada...«

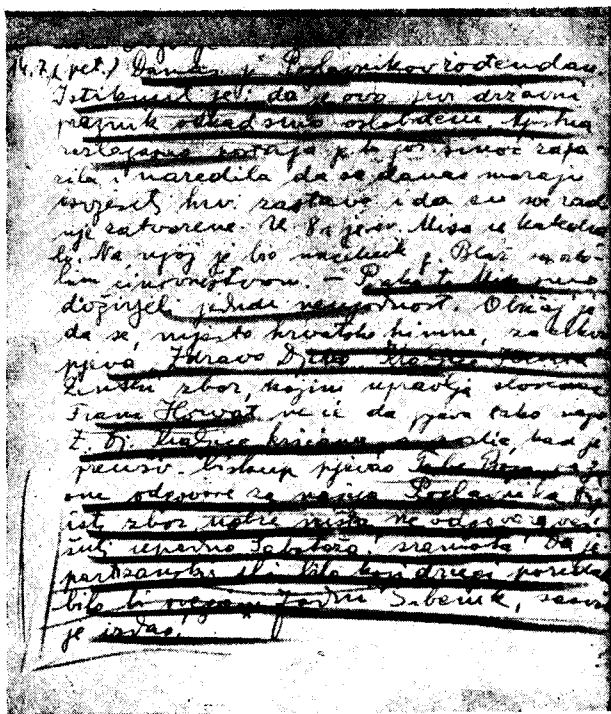
6. X. 43. (pon.) Jučer je naš organista brat laik fra Stjepan htio pjevati jednu pjesmu Gospi u kojoj se nalazi i ovo: »naš hrvatski narod brani«. I djevojke ne htjedoše pjevati; da što će se zamjerati. Dakle sada kad smo pripojeni našoj Hrvatskoj domovini ne smije se pjevati da je Bog i Gospa čuvaju — a za vrijeme tal. okupacije, kroz ovo 3 godine mogao si kadikada to isto pjevati iako bi to Tal. bilo zazorno. Ista se ta pojava pokazala danas o podne u varoškoj crkvi. Dekan je zapjevao Gospi: Zdravo djevo, kraljice Hrvata. Sva je crkva zastala, a ostao sam dekan pjevajući. Dakle, bojkot! Vidi se dakle, koliko ti partizani, komunisti utječu na narod i koliki su strah i trepet zadali hrvatskoj i katoličkoj sviesti. Razvodnili su i hrvatstvo i katoličanstvo. Njima je do komune, do Rusije, i ko drugčije misli ili radi taj mora da gine. To je teror odozdo, partizanska strahovlada...«

(14. 7. pet.) Večeras je biskup dr. Mileta dobio je najveće odlikovanje našeg Poglavnika Dr. Ante Pa-

»14. 7. (pet.) Danas je Poglavnikov rođendan. Istaknuti je: da je ovo prvi državni praznik odkada smo oslobođeni. Mjestna razglasna postaja je to sinoć zapazila... U 8 s. je sv. Misa u katedrali. Na njoj je bio načelnik g. Blaž sa ostalim činovništvom. Preko te mise doživjeli smo jednu neugodnost. Običaj je da se, mjesto hrvatske himne, za crkvu pjeva »Zdravo Djevo, Kraljice Hrvata.« Ženski zbor, kojim upravlja Slovenac Franc Horvat neće da pjeva tako, nego Z. Dj. Kraljice kršćana, a poslije, kad je preuzv. biskup pjevao Tebe Boga hvalimo, pa za one odgovore za našega Poglavnika taj isti zbor uobće ništa ne odgovara već šuti upadno. Sabotaža! Sramota! Da je partizanski ili koji drugi poredak bilo bi svega... Jadni Šibenik, sasvim je izdao.«

»... Večeras u 6 sati naš biskup dr. Mileta dobio je najveće odlikovanje Poglavnika Dr. Ante Pa-

Odlomak iz dnevnika franjev. samostana Sv. Lovre u Šibeniku

Odlomak iz dnevnika franjev. samostana Sv. Lovre u Šibeniku

general koga je na hrv. jeziku pozdravio sa nekoliko rieči preuzv. biskup. Zatim dr. O. Novak na njemačkom i još neki. Na to se on zahvalio i istakao da je doznao...«

»...8. X. (četvr.) Prvi put dobivamo od njemačke vojne komande rad u nakladi od 30.000 primjeraka. Radi se o nekim letcima na dalmatince odnosno protiv partizanima...« (Franjevačka štamparija u Šibeniku — opaska red.).

Rujan 1943.

Ti ljudi su čekali u kavani »Astoria« i bez nje ma je lično došao general koga je na hrv. jeziku pozdravio sa nekoliko rieči preuzv. biskup. Zatim dr. O. Novak na njemačkom i još neki. Na to se on zahvalio i istakao da je doznao

Odlomak iz dnevnika franjev. samostana Sv. Lovre u Šibeniku

velića. Uručio mu ga je neki podpukovnik uz prigodni govor i zahvalu sa strane biskupa, koji veli da je to odlikovanje primio za se i za svoje svećenstvo...«

»... Opet ponavljam što sam malo gore rekao: Ustaše, domobrani, to je čisto naše hrvatsko i katoličko, ako li to propadne i...«

»... Nato se trefio neki ustaški auto te ih je bada-va prevezao u Drniš. Hoće naši hrvatski ustaše, Bog ih pokriepio. Ako li ustaška Hrvatska ne uspije, propali smo i mi svećenici, časne sestre i sve što se osjeća pošteno i kršćanski. Jedino taj ustaški poredak je nešto pozitivno, a svaki drugi je destruktivan i anarhičan...«

»...Rujan 1943. Ti ljudi su čekali u kavani »Astoria« i k njima je lično došao

Većeras u b. naš biskup D. Mileta
dobio je najveće odlikovanje boglavika Dr. M.
Pavelića. Učudio me je je neki podričkov-
niti uz prigodni govor i prihvali sa strane
biskupa, koji veli da to odlikovanje prima
za se i za svoje svećenstvo, koje je ~~to~~ pre-
patilo sa mome tal. okupacije.

Taj sin, ~~pisar~~ i ~~na~~ ~~red~~ ~~is~~ ~~služi~~
da ni talijanci nisu tako radili.

Opet poravljam što sam malo gore
rekao: Ustaše domobrani, to je isto naše in
vratilo i katoličko, ako li to progadri i

Na to se lupio neki ustaški auto te
je je za bajava preverao sa Druš.
Hoci naši hrvatski ustaše, Bog ih po-
bnepio. Ako li ustaška Hrvatska ne
uspije propati nio i ni ovaceni,
barme dize i one što ozjica poteno i hr
scanosti. Jedino taj ustaški poradak je
nešto razbore, a vaki drugi je destrukt
van i anahron.

Vredno i sabljicit da ~~se~~ ~~nu~~ ~~ops~~

(Zašto) ~~Tu~~ ~~put~~ ~~dobivamo~~ ~~od~~ ~~njemacke~~ ~~vojne~~
komande ~~rad~~ ~~u~~ ~~nakladi~~ ~~od~~ ~~30.000~~ ~~pr~~ ~~in~~ ~~gera~~
Redi se o nakladi letovima na dalmatinske
oblasti ~~ne~~ ~~per~~ ~~branuma~~

Svećenici — organizatori ustaške milicije

U mnogim mjestima katolički svećenici, a naročito franjevci bili su organizatori ustaških milicija koje su regrutirane iz redova župljana. Oni su naoružavali sela da bi osigurali ustašku vlast, a kasnije su iz redova milicionera regrutirali elitne ustaške jedinice. Navodi se jedan dio svećenika-ustaša, među kojima se spominju i organizatori ustaške milicije prema podacima Zemaljske komisije za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača br. 12.846, 12.847:

COSIĆ FRA ALOJZIJE iz Kotor Varoši. S oltara pozivao narod da stupi u ustaške redove, a tko se tome ne bi odazvao, prokleo bi ga. Bio je jedan od osnivača Kotor-Varoške milicije. Oktobra 1944. god. bio je u deputaciji koja je od generala Metibiša iz Banja-Luke tražila pojačanje Kotor-Varoške milicije. Bio je prisni prijatelj Gutić Viktora i Blaža. Odlikovan križem za zasluge 1942. god.

PETRIVAČ FRA MIROSLAV iz Prozora. Stalno se nalazio u društvu Kovačevića Nikole, ustaškog krvnika, Žutić Marka, ustaškog logornika. S Kovačevićem je dolazio u Zagreb radi podizanja novca za pomoć narodu sreza prozorskog, a koji je novac potrošen u privatne svrhe, dok se narodu nije dijelilo ništa. S Kovačevićem je odlazio i u Mostar do nekih generala Simića i Crnoga radi organizacije ramske milicije. Iz ustaškog stožera u Mostaru podizao je novac za ustaške familije, koji je on lično dijelio. Bio je veliki prijatelj pukovnika Krešimira Kuraje.

GRBOVAC FRA KARLO, Duvno. Po osnivanju NDH vršio dužnost povjerenika u svojoj župi. Zajedno s emigrantima Kapulicom Matom i Boškovićem Matom radio na osnivanju zaštite, koja je imala za dužnost da u zajednici sa žandarmerijskom stanicom razoružava vojnike bivše Jugoslavije, te da im oduzima vojničku spremu i odijela. Organizirao je zbor, na kojemu je govorio pozivajući narod da se svrsta u ustaški pokret.

Jednoga dana 1942. g. poslije održane mise pročitao je jedan politički referat u kojem se govorilo kako je hrvatski narod dugo godina bio u ropstvu i da je sada jednom došao do dugo očekivane slobode i države na čelu s »poglavnikom« Pavelićem. Istupao je protiv NOP-a u svojoj propagandi.

MAJIĆ DON ILIJA, iz duvanjskog sreza. Bio je ustaški logornik 1941. g. u Čapljini za vrijeme pokolja Srba u tamošnjem kraju. 1945. godine je organizirao ustašku miliciju u Raškom Polju.

NALETIĆ FRA STJEPAN, iz duvanjskog sreza. 1939. g. bio je franjevac. 1941. g. bio je u ustaškom odboru u Duvnu. Za vrijeme pokolja u ovom srezu bio prisno povezan s poznatim zlikovcem fra Mijom Čujićem i skupa s njime nagonio srpski narod da prelazi na katoličku vjeru. S oltara pozivao narod da prilazi ustašama.

ČORIĆ FRA VIDAK, za vrijeme oslobodilačkog rata bio je ustaški logornik u Brodu. Zaklinjao ustaše za vrijeme bivše Jugoslavije u Širokom Brijegu i odgajao ustašku mladež u ustaškom duhu u gimnaziji. Organizirao je odlazak ustaša u Nevesinje i Berkoviće radi pokolja srpskog naroda. Ustaški glavni stan 20. maja u listu »Nova Hrvatska« postavlja imenovanog za tabornika u Jastrebarskom.

BARBARIĆ FRA MLADEN, na službi u Mostaru. Za vrijeme NDH postao je aktivni ustaša, saradivao je s ustaškim stožernikom Barbarićem Šćepom i na njegovu inicijativu su ustaše počinili mnoga zla nad mirnim pučanstvom. Često je pisao članke u novinama i širio propagandu protiv NOP-a.

O fra Mladenu izjavljuje Ibro Tikveša: »Znam da je isti 1941. g. pomagao ustaški pokret i stalno je održavao vezu s ustašama, a kasnije i s Nijemcima, tako da su svaki dan dolazili k njemu njemački oficiri na sastanke. Isti je znao sav rad Nijemaca i bio je upoznat s njihovim radom prije nego itko iz tog kraja. Vjerujem da je on saradivao sa Gestapom. Koncem 1943. g. ja sam radio u rudniku boksita u Gracu kao zanatlija stolar kad je fra Barbarić Mladen držao govor. U svom govoru, između ostaloga, rekao je da je dobro da radimo kod boksita, ali mu se ne sviđa i da ne smije da bude mladih ljudi zaposlenih u rudniku, već da treba svaki radnik ostaviti posao u rudniku, uzeti pušku, te s ustašama i Nijemcima uništiti NOP.«

IVANKOVIĆ FRA NIKOLA bio je zakleti ustaša još prije 1941. g. i sudjelovao je u pokolju Srba oko Nevesinja jula 1941. godine.

Ivanković je sam priznao: »U Studencima 1941. g. prije kapitulacije Jugoslavije s don Jurom Vrdoljakom stvorili smo plan kako da se razoruža jugoslavenska vojska u Čapljini. 13. IV. došao sam don Juri, gdje je bio ustaški kapetan Barišić, jugoslavenski oficir. Tu smo stvorili plan napada. Za vrijeme Jugoslavije Nikola Golemac donosio mi je letke, kao i Zovko Frano iz Bijelog Polja. 1939. i 1940. godine dali su mi odjedamput 7—8 letaka.

Bio sam satnik u II. ustaškom zboru pod komandom pukovnika Markovića. U čin satnika unapredio me je stožernik ustaškog stožera Mosta, Tomo Mesić, 27. III. 1945. U Sarajevu sam pristupio IX. ustaškom zboru pod komandom potpukovnika Ilića. Jedinica je bila u Hadžićima. Fra Done Čelak bio je ustaški satnik u IX. ustaškom zdrugu. Pred Uskrs bio sam s Luburićem u ustaškom stožeru. Sa mnom je išao i Tomislav Mesić, ustaški stožernik iz Mostara.«

GRGIĆ PETAR, svećenik iz sela G. Tramošnice. Organizirao ustaše prije teći svakome da će dobiti kuglu u čelo, ako odbije da pristupi ustašama. Početkom 1945. lično je, s nekoliko ustaša, sudjelovao u borbama protiv J. A.

MILETIĆ IVAN, kapelan u Bijeljini. Išao je u ustaškoj uniformi i s puškom na ramenu. 15. VIII. 1943. sudjelovao je aktivno u borbama u Bijeljini. S još nekim ustašama pucao je iz mitraljeza s tornja katoličke crkve. 27. oktobra 1943. sudjelovao je u borbama protiv partizana.

RADOŠ FRA MIRKO, rodom iz Bile, srez Travnik. 1942. g. bio je glavni organizator akcije koju su ustaše povelili u mjesecu augustu na selo Malovan, kojom prilikom je ubijeno oko 70 muškaraca, žena i djece. Sve veće akcije koje su se vodile u okolini Kupresa on je organizirao.

LUTIĆ FRA MLADEN, gvardijan iz Šćita, srez Prozor. Bio je organizator ustaša i propagirao borbu protiv NOP-a. 1942. g. za vrijeme crkvenog zbora rekao je Faletaru Ivanu iz Proslapa, srez Prozor, kako treba pobiti sve Srbe u Vukovskom i Ravnom, a njihovo dobro prisvojiti. Bio prisni prijatelj s komandantom ustaške milicije Sičaj Stipom u Prozoru.

BRKIĆ FRA MARIJAN, župnik iz Šćita, srez Prozor. 1944. godine s oltara pozivao narod da pristupi ustaškoj miliciji. U svom govoru naglasio je, da tko ne uzme oružje i tko se ne bude borio, taj ne treba ni da vjeruje u krst ni da mu se moli.

BOŠNJAK DON NIKOLA. Župnik iz Prenja, organizator ustaštva, u 1941. g. organizirao je pokolj u Prenju. Za vrijeme Jugoslavije bio je istaknuti frankovac.

BUCONJIĆ DON ANTE, jedan od najistaknutijih ustaških organizatora u stolačkom srezu 1944. g. Odstupio pred našim snagama u Sarajevo.

KOŽUL FRA JULIJO. Kada su ustaše prodrli iz Mostara u Čaplinu, organizirao im je doček u selu. Osedlao je svog konja, kojemu je oprema bila našarana slovima »U« i išao na čelu povorke. Bio je aktivni organizator ustaša.

JELČIĆ FRA ANDRIJA. U Čaplini je prisilno pokrštavao Srbe od kojih su mnogi kasnije ubijeni. Jedan od organizatora pobune prilikom napadaja Nijemaca i ustaša iz Mostara u Čaplinu.

DRAGIČEVIĆ FRA BERTO, jedan od voda ustaško-križarskih banda bio je pod nadležnošću fra Jelčić Andrije.

VUKOJEVIĆ BOSILJKO, svećenik u Medugorju — Ljubuški. Organizirao Medugorčane u ustaše i bio glavni saradnik svih ustaških »jamara«, kao na primjer Grge Vasilja, Tekušića, Brke Luburića, Križe Kalabe i Staniše Vasilja, te je od istoga prijetila opasnost svima u selu i okolici.

Visoki kler u službi ustaške »države«

Katolički biskupi s nadbiskupom Stepincem na čelu natjecali su se u manifestiranju odanosti ustaškoj državi i Paveliću. Stepinac na čelu nadbiskupa i biskupa pozdravlja »državnog poglavara«, »poglavnika« Antu Pavelića i obećava mu iskrenu i lojalnu saradnju. Tako Stepinac u svom govoru od 28. VI. 1941. god. pored ostalog kaže:

»...i dok vas od srca pozdravljamo kao glavara NDH, molimo oca zvi-
jezda...«

Konzistorij đakovačke biskupije piše Paveliću:

»...neka božji blagoslov prati našeg dičnog heroja i mudrog Poglavnika
A. Pavelića...«

Ivan Šarić nadbiskup Vrhbosanski objavljuje u glavnom listu ustaškog pokreta »Hrvatskom narodu« pjesmu »Oda Poglavniku«. Isti Šarić priznaje da njegov put u Južnu Ameriku nije bio ni u kakvoj pastirskoj misiji, već po nalogu poglavnika, da tamo širi ustaški pokret među iseljenicima. (Podaci Zemaljske komisije za utvrđivanje ratnih zločinaca i njihovih pomagača br. 12.799.)

A svećenik Kamber Dragutin daje najbolje tumačenje i najbolju sliku izdajničkog držanja jednog dijela katoličkog klera kada u sarajevskom »Osvitu« od 18. XII. 1942. god. pod naslovom »Zašto želim pobjedu Nijemaca i njihovih saveznika« odgovara na ovo pitanje:

1. »Bez Nijemaca odnosno osovine produžilo bi se naše narodno umiranje i mi ne bismo imali (i to, Bog zna do kada?) svoje Nezavisne Države Hrvatske.

2. U međunarodnom pogledu Njemačka i njeni saveznici imaju iste neprijatelje kao i mi...«

Donosimo jedan odlomak iz poslanice iz mjeseca ožujka 1945. koju su štampale sve ustaške novine, a potpisali su je nadbiskup Stepinac, nadbiskup Šarić i još trojica biskupa.

»Povijest svjedoči da hrvatski narod kroz cijelu svoju tisućgodišnju prošlost nije nikada prestao plebiscitarno naglašavati da se ne odriče svoga prava na slobodu i nezavisnost, koju on od srca želi i svakom drugom narodu. A kad je u drugom svjetskom ratu ta misao naglašena i oživotvorena u vlastitoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, hrvatski su katolički biskupi poštivali volju hrvatskog naroda.«

Međutim, ta »plebiscitarno naglašavana volja hrvatskog naroda« ništa ne smeta da »Katolički list« nadbiskupa Stepinca ili »Katolički tjednik« nadbiskupa Šarića, odaju puno priznanje i pjevaju gotovo čitave ode povodom sklapanja ugovora Pavelić—Mussolini, kojim je veliki dio Dalmacije i Hrvatske ustupljen Italiji.

U stenografskom zapisniku prvog zasjedanja t. zv. »Hrvatskog Državnog Sabora u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj« god. 1942., nalazi se i ovaj popis:

Stepinac pozdravlja Pavelića na ulazu crkve Sv. Marka prilikom otvorenja ustaškog »Sabora«

Svećenstvo — članovi Sabora:

Akšamović Dr. Ante, biskup đakovački

Brale Božidar, župnik, predsjednik »Trebevića« Sarajevo

Etinger Mijo, član Sabora — župnik iz Daruvara

Irgolić Ante, član Sabora — župnik iz Farkašića

Lončarić Dr. Ante, kanonik iz Senja

Pavunić Stjepan, član Sabora — župnik iz Koprivnice

Polić Matija, kanonik iz Bakra

Severović Dr. Tomo, kanonik iz Križevaca

Sipić fra Bonifacije iz Tučepa

Stepinac Dr. Alojzije, hrvatski metropolita i zagrebački nadbiskup

Škrinjar Franjo, član Sabora — župnik iz Đelekovca

Vučetić Stipe, član Sabora — župnik iz Ledence.

Najbolje priznanje usluga, koje je visoki kler učinio ustašama, jest najviši orden kojim je odlikovan od Pavelića cijeli episkopat uz zasebnu motivaciju za svakog pojedinca: »za ustašku suradnju« (nadbiskup Šarić); »za iskrenu ustašku suradnju« (biskup Šimrak); »radi raskrinkavanja odmetnika u zemlji i inostranstvu« (nadbiskup Stepinac) i t. d.

UČEŠĆE KLERA U ORUŽANIM FORMACIJAMA »NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE«

Jedan dio katoličkog klera u prvim danima uspostave vlasti NDH preuzeo je na sebe organizaciju i naoružanje ustaških milicija u pojedinim gradovima i selima, iz kojih su se regrutirale vojne ustaške formacije. Taj dio ustaša-svećenika dobrovoljno se odaziva pozivu Pavelića i aktivno sudjeluje u podizanju borbenog duha ustaških jedinica. U svojstvu vojnih dušobrižnika oni prate jedinice na svim položajima, te ih u svim njihovim akcijama pljačke i pokolja bodre u izvršavanju krvavih zločina, a svojim vlastitim prisustvom služe im za primjer.

Javnosti u Jugoslaviji i u svijetu poznata su grozna zločinstva koja su ustaške i »domobranske« jedinice izvršile. Vojni dušobrižnici redovito su pratili svoje jedinice na takvim zločinačkim pothvatima. Međutim, našoj javnosti nije poznat nijedan javni protest sa strane vojnih svećenika i njihova vrhovnog vikarijata kojim bi osudili postupak vojnih jedinica. Nije ni poznato da su vrhovne crkvene vlasti kaznile bilo kojeg vojnog svećenika u čijem prisustvu i pod čijim odobrenjem su se vršila zločinstva nad našim narodom. Svi vojni dušobrižnici bili su podređeni »Vojnom vikarijatu« osnovanom 1941. g. pri »Ministarstvu oružanih snaga NDH-a«, postavljao ih je sam Pavelić na prijedlog *dr. Alojzija Stepinca*, nadbiskupa i apostolskog vojnog vikara.

U ustaške oružane formacije uzimani su za vojne dušobrižnike samo svećenici, prekaljeni ustaški dobrovoljci, ali i za ostale jedinice u NDH regrutirali su se vojni svećenici iz redova dobrovoljaca. Iz kartoteke vojnih dušobrižnika »Ministarstva oružanih snaga NDH« vidi se da se mnogo više prijavilo za vojnu službu nego što je bilo potrebno. Od preko 120 svećenika, koji su se dobrovoljno prijavili za služenje u vojsci NDH, navest ćemo prema ustaškim izvorima nekoliko, tako zvanih, vojnih dušobrižnika-ustaša vojnih rukovodilaca:

Šahalja Ivan, ustaški satnik, vojni dušobrižnik, izvjestitelj ustaškog posadnog zapovjedništva. Odlikovan je »srebrnom kolajnom krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci« pod tekućim br. 1261 Zv. kol. i 1362 Zv. kol., a sa tekstom koji glasi:

»za njegov odani, požrtvovan i uspješan rad u izgrađivanju ustaške vojnice u vremenu od početka zime 1941. god. do danas.«

(Iz službenog vjesnika ustaške vojnice br. 10, od 29. IX. 1942. god. str. 272.). Promaknut je u čin bojnika-duhovnika PTS. (iz »Vjesnika Minors« br. 1, od 4. I. 1945. str. 70.)

Svećenik *Duka Marić* na svom saslušanju pred istražnim vlastima o njemu kaže ovo:

»Prenosio je poštu u Italiju u ustaški logor i odande donosio poruke. Često je spominjao svoje razgovore s poglavnikom. U vojsku je stupio odmah po dolasku ustaša na vlast. Poznavao se s mnogo ustaških oficira i bio s njima intiman. Uživao je posebno povjerenje i za to bio imenovan glavnim dušobrižnikom u »poglavnikovom tjelesnom zdruhu«. Iako je bio jedan od najmlađih dušobrižnika u PTS, ipak je uživao posebne položaje u toj formaciji.«

*

Darešić don Niko, rođ. 1911. g. u Ivanićgradu, župnik u Trstenu, odakle se dobrovoljno prijavio i stupio u 369. legionarsku pukovnicu i s njom se borio na istočnom frontu. Imao je čin ustaškog satnika, a za pokazanu hrabrost u bojevima odlikovan je njemačkim odlikovanjem »Ostmedaile« 1942. g. Bio je zakleti ustaša, te ustaški povjerenik za općinu Orašac i kao takav podnosio prijave protiv rodoljuba.

Rakidića Karlo pok. Ivana iz Orašca, dao je pred Komisijom za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njihovih pomagača za okrug Dubrovnik dana 1. XII. 1944. g., ovu izjavu:

»Kad sam bio od strane ustaša strpan u zatvor u junu 1941. g. doživio sam mnogo užasa, jer je u zatvoru nestajalo mnogih drugova. Najžusnija je bila noć od 30. juna na 1. jula kada su izveli 14 žrtava koje su strijeljali na Rudinama iznad Stona. Sve ovo su pravili ustaše iz Orašca. Tužbu protiv mene potpisao je župnik iz Trstena don Niko Darešić, ustaški povjerenik.«

*

Mikulić Ante, rođ. 1914. g. u Proložcu kod Imotskog. Položio prisegu dne 23. I. 1942. g. u pješ. puku Pale. Bio je satnik-dušobrižnik u domobranima od 1. XII. 1941. g. do 21. IX. 1942. g. kod XIII. pukovnije. Od 21. XI. 1942. g. do 26. III. 1943. g. u XI. pješ. pukovnici, od tada do 25. IX. 1943. g. u posadi mjesta Sisak. (Iz »osobnog« vjesnika br. 42/43 str. 1520.)

25. srpnja 1941. g. podnio je »Ministarstvu domobranstva« molbu za prijem u vojnu dušobrižničku službu, koju mu je lično preporučio ministar vanjskih poslova NDH Lorković. Njegova molba i preporuka, u kojoj ga Lorković ističe kao dobrog ustašu, najbolje govore o njegovoj privrženosti ustaškom pokretu i želji da se s puškom u ruci bori s ustašama i okupatorom protiv svoga naroda.

MINISTARSTVO DOMOBRANSTVA

Z a g r e b .

Ovime molim naslov da me uzme u službu kod domobranske vojnice kao vojnog svećenika. Uslijed novo nastalih prilika morao sam napustiti svoje mjesto na župi.

Svršio sam gimnaziju i bogosloviju. Služio sam kao župnik od 1. VII 1937 do 20 VII 1941.

Rođen sam 18. V. 1914. u selu Proložac općina i kotar Imotski.

Nijednoj strani nisam pripadao, nego uvijek i samo ustaškom oslobođilačkom pokretu, što se vidi iz priloženog uvjerenja osobnog ureda glavnog ustaškog stana, i iz pisma ministra g. Dr. Lorkovića.

Kao zakleti ustašk od 1937 god. sada sam uslijed nastalih prilika u Dalmaciji omražen i kod našega naroda, a Talijanci su me htjeli uhapsiti pa sam pravovremeno pobjegao.

Natrag se vratiti ne mogu te se obraćam molbom da me naslov uzme kao vojnog svećenika u domobranskoj vojnici.

ZA DOM SPREMAN!

Don Ante Mikulić

Zagreb, 25. srpnja 1941.

Molba župnika Mikulić Ante kojom moli da ga se namjesti za vojnog dušobrižnika pozivajući se na svoju ustašku prošlost

MINISTARSTVU DOMOBRANSTVA

Z a g r e b

Ovime molim naslov da me uzme u službu kod domobranske vojnice, kao vojnog svećenika. Uslijed novo nastalih prilika morao sam napustiti svoje mjesto na župi.

Svršio sam gimnaziju i bogosloviju. Služio sam kao župnik od 1. VII. 1937. do 20. VII. 1941.

Rođen sam 18. V. 1914. u selu Proložac općina i kotar Imotski.

Nijednoj strani nisam pripadao, nego uvijek i samo ustaškom oslobođilačkom pokretu, što se vidi iz priloženog uvjerenja osobnog ureda glavnog ustaškog stana, i iz pisma ministra g. Dr. Lorkovića.

Kao zakleti ustaša od 1937. god. sada sam uslijed nastalih prilika u Dalmaciji omražen i kod našeg naroda, a Talijani su me htjeli uhapsiti pa sam pravovremeno pobjegao.

Natrag se vratiti ne mogu te se obraćam molbom da me naslov uzme kao vojnog svećenika u domobranskoj vojnici.

ZA DOM SPREMAN!

Zagreb, 25. srpnja 1941.

Don Ante Mikulić, svećenik

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
 MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

ZAGREB, 25-VII-1941

Kabinet Ministra.

Uredu gospodina Vojskovođe i Doglavnika,

Z a g r e b
 =====

Imam čast toplo Vam preporučiti Don Antu Mikulića, dobrog i ispravnog Hrvata Ustašu, iz Imotskog, koji je morao napustiti svoju župu u okolici Šibenika, radi novo nastalih prilika. Pomenuti bi želio stupiti u našu vojsku kao vojni svećenik. Mislim da bi ovom pozivu dobro odgovorio.

ZA DOM SPREMAN!

M. Lorković

Lorković preporučuje molbu župnika Mikulića

Nezavisna Država Hrvatska — Ministarstvo vanjskih poslova
 Kabinet Ministra

Zagreb, 25. VII. 1941.

Uredu gospodina Vojskovođe i Doglavnika,

Z a g r e b

Imam čast toplo Vam preporučiti Don Antu Mikulića, dobrog i ispravnog Hrvata Ustašu, iz Imotskog, koji je morao napustiti svoju župu u okolici Šibenika, radi novo nastalih prilika. Pomenuti bi želio stupiti u našu vojsku kao vojni svećenik. Mislim da bi ovom pozivu dobro odgovorio.

ZA DOM SPREMAN!

Dr. M. Lorković

Galešić Josip, svećenik, satnik-dušobrižnik. Služio u X. lovačkoj pukovnici i to u mjestima: Banja-Luka, Sanski Most, Prijedor, Čađavica, Varcar-Vakuf i dr. Do 30. VI. 1944. g. služi u stožeru II. lovačkog zdruga. »Kao duhovnik vrlo je aktivan i utiče na časnike, te i momčad vrlo dobro« (ocjena zapovjednika »stožera« II. lovačkog zdruga — pukovnika Narđeli).

Od istog zapovjednika odlikovan je »vrpcom sa grbom« (»stališka zapovijest« br. 2 u *Dollercheinu* dana 2. III. 1944. g.)

Ponovno je odlikovan »srebrnom kolajnom krune kralja Zvonimira s hrastovim grančicama« pod oč. br. 1232 — Zv. kol. i tek. br. 13192 1944. g. sa tekstom koji glasi:

»Za požrtvovno, savjesno i vrlo uspješno vršenje dušobrižničke službe u borbi protiv odmetnika u razdoblju od 1. VI. 1942. g. do lipnja 1944. g.«

(Iz »Vjesnika Minorsa« br. 47 od 19. X. 1944. g. str. 2089.)

Rendulić fra Bono, stupio na dužnost pričuvnog ustaškog satnika-duhovnika u ustašku vojnicu 10. VI. 1943. u Riva del Gardo Maggo Udineza (Italija) — iz »Vjesnika Minorsa« br. 52 od 23. XI. 1944. str. 2454.

»Od početka isticao se kao pristalica ustaškog pokreta i u tome do kraja ustrajao. Na poziv vojnog vikarijata i sa znanjem provincijata nastupio je krajem 1942. g. ili početkom 1943. g. službu vojnog dušobrižnika kod one jedinice koja je bila ođaslana u Italiju na naobrazbu. Po raspadu te jedinice poslan je od vojnog vikarijata u Stockerau za dušobrižnika neke druge jedinice. Zatim je isposlovao mjesto dušobrižnika kod neke ustaške jedinice u Osi-jeku i kasnije kod ustaškog zdruga u Vinkovcima. S tom je jedinicom došao do Zagreba u bijegu pred J. A.«

Baloković Grujo, ustaški satnik-dušobrižnik, dobrovoljac »Hrvatske Flak legije Luft flote — Komando Reich«, u kojoj je za pokazanu hrabrost u borbama na istočnom frontu odlikovan »kolajnom krune kralja Zvonimira brončanom sa hrastovim grančicama« — oč. br. 1062, tek. br. 10472 god. 1944. bez teksta i »kolajnom krune kralja Zvonimira srebrnom na ratnoj vrpci« god. 1945. oč. br. 1878 tek. broj 25845.

Bogutovac dr. Stjepan, vojni dušobrižnik i legionar. Bio je odlikovan za privrženost ustaškom pokretu i za pokazanu hrabrost u bojevima na istočnom frontu. Tekst ove odluke pod T. br. 7110 — Zv. — glasi:

»Vojnom dušobrižniku-legionaru u znak priznanja za rad u ustaškom pokretu i za neustrašivo držanje na Istočnom bojištu sve do svoje mučeničke smrti god. 1942. odlikuje se posmrtno sa redom krune Kralja Zvonimira III. stupnja s mačevima.«

Weiss Anton, satnik-dušobrižnik 369. pojačane pješačke pukovnije Hrvatske legije. Vjerno služeći svojim gospodarima — njemačkom okupatoru — od njih biva odlikovan za pokazanu hrabrost na istočnom frontu odlikovanjem »Deutsches Kriegsverdienstkreuz II. klasse mit Schwerter« oč. br. 56, str. 42., tek. br. 4468.

(Iz »Vjesnika Minorsa« br. 34 od 14. listopada 1942. g. str. 974.)

Dr. Ivo Guberina, ustaški emigrant od prije 1941. g. U Italiji radio na organiziranju ustaških formacija, a u zemlji na uspostavljanju ustaške vlasti. Od prvog dana okupacije zauzima vidno mjesto u ustaškoj organizaciji u činu satnika, a na dužnosti dušobrižnika »poglavnikove tjelesne bojne«. Kasnije postaje upravitelj »pismohrane ustaškog pokreta«.

Koliko je pridonio uspostavi NDH dovoljno govori prijedlog ustaškog ministra pravosuđa i bogoštovlja za njegovo odlikovanje:

GUBERINA dr. IVO

Svećenik, Upravitelj Ust. pismohrane

Ispr. 171/1137 I sa svjedokom

Odl. 1875/44

Za ustaške i samostavne djelovanje u domovini
i inozemstvu oko uspostave N.D.H.

Prijedlog: Min. pravosuđa i Bogoštovlja

Podpisana: 14. VII. 1944.

Rješenje o odlikovanju svećenika Guberine za njegovo ustaško djelovanje

Tekst drugog prijedloga za njegovo odlikovanje, najbolje govori o njegovu radu na mobilizaciji za ustaške formacije.

Vukelić Josip, vojni duhovnik I. razreda na službi u »zapovjedništvu I. zbornog područja.«

U svojoj dubokoj privrženosti okupatoru i ustašama u samom početku stavlja se dobrovoljno na raspolaganje vojnom vikarijatu, koji ga u činu pukovnika postavlja na visoki vojni položaj, i to u »I. zbornom područje«, pod kontrolu kojega spadala su mjesta: Bjelovar, Varaždin, Gradiška, Knin, Ogulin, Gospić i Karlovac. Kao dušobrižnik jedinica na ovom području odgovoran je za sve zločine koje su one počinile. O tome najbolje govori njegova izjava data pred istražnim vlastima 21. VIII. 1945. g.:

»... Priznajem da sam u slomu Jugoslavije osjećao puno zadovoljstva, te kao takav prisustvovao sam dočeku poglavnika u Generalskom Stolu, gdje sam istupio propagandnim govorom i pozdravio ga naglašavajući da se hrvatski narod može osjećati sretnim u njegovu prisustvu, jer ga on spasi od hiljadugodišnjeg robovanja...

... Priznajem da sam vršio propagandu u korist NDH i preko radija govorio za »tjedan oružanih snaga« decembra 1943. g. u Petrinji kod Radićeva spomenika. Uglavnom vršio sam propagandu preko domobranstva govoreći na raznim skupovima u Petrinji, Bačugi, Glini, Topuskom i Vlahoviću posjećujući i samo žiteljstvo. U selu Vlahoviću bio sam 1942. g. par puta i baš prilikom kada je zapaljena pravoslavna crkva od ustaša odakle sam, dok je ona gorila, uzeo sebi jednu knjigu...

PRIEDLOG ZA ODLIKOVANJE

Prezime i ime:	Dr. GUBERINA IVO
Dan, mjesec, godina i mjesto rođenja:	16. XI. 1897.
Vjera:	Rkt.
Građansko zanimanje, dužnost ili služba:	svćenik, upravitelj pismohrane Srećakog Iskreta
Obiteljsko stanje i zavjetna obćina:	u braku, 5 djeten.
Prebivalište i točan naslov:	Zagreb, Buconjićeva 33.
Kratak opis zasluge ili djela (KADA? — KAKO? — GDJE?):	Istakao se osobito savjestnim i požrtvovnim radom na ustaško-političkom polju održavši mnogobrojne javne skup- štine i sastanke po cijeloj hrvatskoj državi izlagajući i svoj život opasnosti od neprijateljske ruke.
Kratak tekst za povelju:	Osobito savjestan i požrtvovan rad na ustaško-političkom polju uz izlaganje života opasnostima od neprijateljske ruke
Svjedoci djela ili zasluge?	
Koja hrvatska odlikovanja već posjeduje:	Red za zasluge I. razreda
Za koje se odlikovanje predlaže:	Red za zasluge I. razreda
Broj:	Predložitelj:
U Zagrebu	podpis
dne 27. III. 1941.	strojem izpisano ime: Dr. Lovro Sušić
Prijedlozi i mišljenja viših predpostavljenih:	dužnost: ministar uprave

Prijedlog za odlikovanje svećenika dr. Ive Guberine

Kratak opis zasluge ili djela:

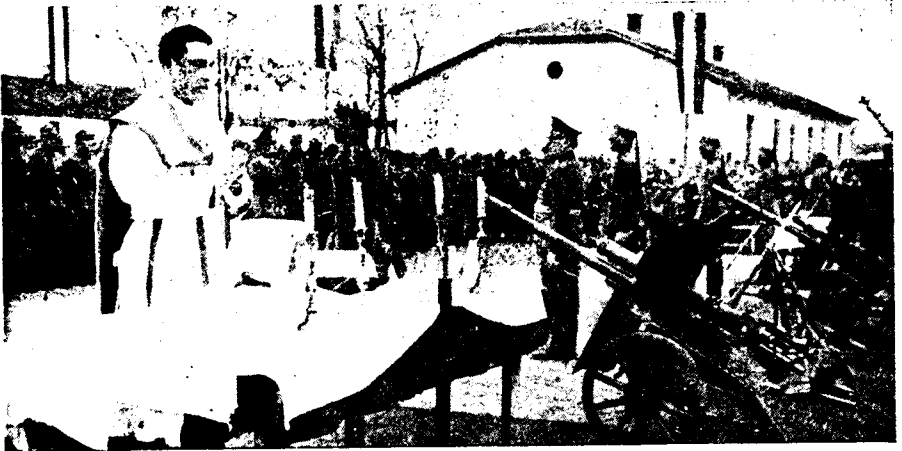
(KADA? — KAKO? — GDJE?):

Istakao se osobito savjestnim i požrtvovnim radom na ustaško-političkom polju održavši mnogobrojne javne skupštine i sastanke po cijeloj hrvatskoj državi izlagajući i svoj život opasnostima od neprijateljske ruke.

Pored raznih funkcija, koje su obavljali svećenici u vojsci NDH prateći jedinice na svakom koraku, oni su prethodno obavljali i blagoslov njihova oružja, kako se to vidi i iz ove fotografije, jedne od mnogih:

Blagosiljanje ustaškog oružja

Prilikom odlaska »Hrvatske mornarice« na Crno More da se »rame uz rame bore sa svojim njemačkim saveznikom« protiv Crvene armije, u Zagrebu je održana svečanost, kojoj je prisustvovao i visoki katolički kler sa zagrebačkim nadbiskupom *dr. Alojzijem Stepincem* na čelu.

Nadbiskup Stepinac prisustvuje »svečanosti« prilikom odlaska legionara-mornara na istočni front

Pored vojno-dušobrižničke dužnosti katolički svećenici bili su i na položajima zapovjednika ustaške milicije i na drugim vojnim položajima.

Evo samo nekoliko primjera:

Don Ante Zrno, rođen 1909. u Tomislavgradu, odmah po osnutku NDH organizira ustašku miliciju, koja je čitavo vrijeme bila podređena njegovoj komandi. Njega optužuje vojno-sudski istražitelj pri Komandi područja Južne Dalmacije u optužnici pod br. Sud. 93/45. od 19. aprila 1945. g. ovim navodima:

»1. što je odmah po osnutku NDH kao uvjereni ustaša na ispovijedima i s oltara vodio ljutu propagandu za ustaše i odvrćao ljude da idu u partizane govoreći da ovi potonji vode rat protiv Hrvata,

2. što je odmah po osnutku NDH organizirao u zajednici s Marijanom Lekušićem ustašku seosku miliciju, koja je kroz čitavo vrijeme ustaške vlasti baš uslijed agitatorskog djelovanja okrivljenog vršila nebrojena nedjela te, među ostalima, u doba V. ofanzive ubila 18 partizana,

3. što je 8. II. 1943. g. na ustaškoj komandi u Imotskom dao točno pisanu i po njemu potpisanu izjavu o snagama i naoružanju partizana, koji su zauzeli u to doba Vir i pred kojima je okrivljeni bježao u Imotski.«

Fra Berto Dragičević bio je također komandant ustaške seoske milicije u Rakitnu, poznate po mnogim zločinima. U dispozitivu presude Vojnog suda pri Komandi mostarskog područja br. Sud. 293/45. od 1. augusta 1945. g., izrečene nad optuženim *Romoč Šimunom* i *Sabljo Šimunom* kaže se ovo:

»1. da su od 1943. g. pa do oslobođenja kao pripadnici ustaške milicije sela Rakitna, srez Posušje, kojoj je bio komandant fra Berto Dragičević, počinili mnogo zločina prema svome narodu. Tako su prvi i drugi optuženi u aprilu 1943. g. uhvatili u planini Štitar dvojicu partizana, predveli ih ustaškoj komandi i nakon odobrenja iste, odveli do jednog škripa, gdje su ih ubili nakon što su ih prethodno svukli do gola i opljačkali. Tako je drugi optuženi 10. aprila 1943. g. uhvatio dvojicu partizana po imenu Vuković, predstavio im se kao prijatelj i davši im kruha odveo ih do jame Sverdlovače, gdje ih je ubio i opljačkao...«

Matonički Ambroz, rođen 1918. g. u Sarajevu, redovnik-franjevac, pripadao je prometnoj satniji željezničke bojne, pa je na toj dužnosti bio pratilac vlakova na prugama do Koprivnice, Siska i Novske.

Odlikovanja vojnih dušobrižnika i svećenika koji su s oružjem u ruci sudjelovali u borbi

Vodstvo NDH ocijenilo je ogromnu pomoć, koju su mu u njegovu krvavom poslu pružali takovi katolički svećenici, pa su ih za njihove zasluge dostojno i odlikovali. Veliki dio svećenstva, a naročito vojni duhovnici, uložili su autoritet svog svećeničkog staleža i crkve, da bi što više pridonijeli ostvarenju zločinačkih planova ustaša. Vojni dušobrižnici drže plamene propagandističke govore da bi seljačke mase privukli u

ustaške vojne jedinice, u vojsci šire mržnju i nacionalnu i vjersku, najprije prema Srbima, a kasnije prema Narodno-oslobodilačkom pokretu. Naročito se zalažu za to u »domobranskim« jedinicama potičući vojnike da se uporno bore proti NOV, dižući im moral i borbenost. Mnogi vojni svećenici, da bi pokazali primjer vojnicima, sudjeluju u borbama i pljačkaškim pohodima oružanih jedinica NDH. Vojni svećenici ustrajali su u tome do kraja, te su se čak i pred sam konac NDH zalagali za što žešći otpor sudjelujući s puškom u ruci u borbama. Neki franjevački samostani postali su tvrđave, otkuda se davao očajan otpor jedinicama Jugoslavenske armije. Prema dokumentima iz ustaških izvora, koji se ovdje navode, katolički svećenici bili su stupovi učvršćivanja i obrane ustaške NDH.

To se vidi iz ovih dokumenata:

»Vjesnik Ministarstva oružanih snaga«, br. 53, str. 2504 od 30. XI. 1941. donosi da je:

»**Brekalo Zvonimir**, ustaški satnik-duhovnik obranbenog sdruga Jansenovac odlikovan na prijedlog glavara stožera ustaške bojnice »Redom Krune Kralja Zvonimira III. stupnja s hrastovim grančicama« pod oč. br. 1453-Zv.-1944. tek. br. 5904-Zv. »za izvanredno, požrtvovno i uspješno vršenje duhovničke dužnosti u borbenim pothvatima kod Sablja, Mršić-Gaja, Piskavice, Ponira, Bijeljevine, na Kozari, kod rudnika Ljubije, Sanskog Mosta, Kamenograda i Grmeča u 1942.«

»Vjesnik Minors-a«, br. 47 od 3. XI. 1943. g. str. 708 donosi:

Bujanović Josip, satnik-duhovnik IV. ustaškog djelatnog sdruga, odlikovan »Malom srebrnom kolajnom Poglavnika Dr. Ante Pavelića za hrabrost«, »zato što se je kao svećenik prigodom napadaja pobunjenika na Gospić istakao hrabrošću i odvažnošću«.

»Vjesnik Minors-a«, br. 12 od 16. III. 1944. g. str. 468 donosi:

Dragičević fra Berto, satnik-duhovnik I. domobranske dobrovoljačke bojne, odlikovan »Vojničkim redom željeznog trolista IV. stupnja« pod tek. br. 1260-Žt-24-II. 1944., »za vrlo uspješno i hrabro vodenje milicionera u pothvatima protiv odmetnika na području sela Rakitno, te u zapadnoj Hercegovini u razdoblju od 1. IV. 1942. do 9. II. 1943.«

»Vjesnik Minors-a«, br. 51 od 2. XI. 1943. str. 881 donosi:

Juričev fra Dionizije, ustaški dušobrižnik, satnik Poglavnikove tjelesne bojne, odlikovan »malom srebrnom kolajnom Dr. Ante Pavelića za hrabrost«, »za hrabro i odvažno držanje u borbama protiv pobunjenika kod sela Putiga (jugoist. od Sinja) od 11. do 17. rujna 1943. g. kada je junački poginuo.«

Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača, utvrdivši zločine fra Dionizija Juričeva, objavila je dne 18. XII. 1945. br. 12869 prijepis originala prijedloga za odlikovanja, u kojem između ostaloga stoji ovo:

»UREDU ZA ODLIKOVANJE

ZAGREB

Prema ustmenoj mi naredbi Poglavnika, dajem popis imena časrih sestara Predragoejene Krvi i č. s. sv. Vinka Paulskoga (Milosrdnice), koje su se iztakle u požrtvovnom držanju za vrijeme napada odmetnika na Jajce i Livno, u svrhu odlikovanja istih.«

U tom popisu imena časrih sestara fra *Dionizije Juričev*, uz dvojicu predloženih za vojno odlikovanje, predlaže poimenično još 15 č. sestara za građanska odlikovanja. (Dio akata koji se odnose na č. sestre za vojno odlikovanje prilažu se preslikani iz prijepisa originala, a također i preslikani originali njihovih odlikovanja na str. 231., 232. i 233.)

Fra *Dionizije Juričev* navodi zasluge č. sestara za vojna odlikovanja, koja im Poglavnik udjeljuje. Koliko je za ustašku organizaciju doprinio fra *Dionizije* i koliko ga ustaše žale, vidi se jasno iz teksta priložene obavijesti (izvadak iz splitskog »Novog doba« od 20. X. 1943. g.), koju je prilikom njegove smrti izdalo »županstvo pri Poglavniku«.

Izjava koju je pred istražnim vlastima dao *Babočaić Stojan*, još je jedan od mnogih dokaza o protunarodnom i zločinačkom radu fra *Dionizija Juričeva*.

I z j a v a

Babočaić Stojana iz *Hrastovca Gornjeg* sin *Steve* i *Marije* rođene *Tadić* rođen 7. XI. 1917. g. od 16. februara 1946. godine.-

Dioniz Juričev kapelan, koji je pokrštavao selo *Svinicu* i *Krčevo*, oblačio je ustašku vojničku uniformu i nosio čin ustaškog natporučnika.-

Dioniz Juričev od 1. februara 1941. godine ja sam ga lično vidio u uniformi ustaške natporučničke i opremljen su pištoljem, te je tom prilikom uhvatio selo *Svinicu* i *Krčevo* i učitelja *Petru Gijašu* ona iz sela *Krčevo* i *Stojana Babočaića* u *Majuru*, te naredio ustašama da uhapšene otvoreno straju u *Majuru*, što su ustaše i učinile.

Za vrijeme dok su se uhapšeni nalazili u *Majuru* kod ustaša kapelan *Juričev* ih je prinuđavao da moraju kazati gdje se nalaze partizani, jer da oni to moraju znati. Između ostalog rekao im je: »Branije sam vas kratio sa krišom, a sada ću sa pištoljem.-

D o v r š e n o :

Stojan Babočaić

Izjava svjedoka o zločinima svećenika *Juričeva* koje je počinio kao aktivni pripadnik ustaških odreda

IZJAVA

Babočaić Stojana iz *Hrastovca Gornjeg* sin *Steve* i *Marije* rođene *Tadić*, rođen 7. XI. 1917. g. od 16. februara 1946. godine.

Dioniz Juričev, kapelan, koji je pokrštavao selo *Svinicu* i *Krčevo*, oblačio je češće puta vojničku uniformu i nosio čin ustaškog natporučnika.

Početak mjeseca januara 1941. godine ja sam ga lično vidio u uniformi ustaškog natporučnika i naoružanog sa pištoljem, te je tom prilikom uhapsio seljaka Ljubana Crnojevića i učitelja Petra Oljaču oba iz sela Krčeva i predao ih ustašama u Majuru, te naredio ustašama da uhapšene otprate sa stražom u Sunju, što su ustaše i učinile.

Za vrijeme dok su se uhapšeni nalazili u Majuru kod ustaša kapelan Juričev ih je prisiljavao da moraju kazati gdje se nalaze partizani; jer da oni to moraju znati. Između ostalog rekao im je: »Ranije sam vas krstio sa križem, a sada ću sa pištoljem.

Stojan Babočajić

»Vjesnik Minors-a«, br. 30 od 11. IX. 1942. str. 587 donosi:

Jagodar Mijo, satnik-dušobrižnik ustaško-domobranske pukovnije dr. Ante Pavelića, odlikovan »Srebrnom kolajnom Krune Kralja Zvonimira na ratnoj vrpici« pod oč. br. 69-Zv. kol. 1942. hrabro i odvažno držanje u borbama protiv partizana na Kozari i Prosari pl. u vremenu od 14. lipnja do 5. srpnja 1942. god.«

»Vjesnik Minors-a«, br. 41 od 22. IX. 1943. str. 1477 donosi:

Matzenauer Franjo, pričuvni duhovnik II. gorskog sdruga odlikovan »Kolajnom Krune Kralja Zvonimira, željeznom na ratnoj vrpici oč. br. 523 tek. 5480 g. 1943. — za požrtvovno vršenje službe u razdoblju od 16. II. do 27. VII. 1943. g. na postavima u Kordunu, Bosni i Hercegovini.«

»Vjesnik Minors-a«, br. 21 od 11. V. 1944., str. 830 donosi:

Lipovac Zvonko, pričuvni ustaški satnik-dušobrižnik, odlikovan »Malom srebrnom kolajnom Dr. Ante Pavelića« pod oč. br. 1342. Hr. 1944... i tek. br. 21202 Hr. 28. III. 1944. god. »za hrabro držanje u borbi proti odmetnika«.

»Vjesnik Minors-a«, br. 47 od 19. X. 1944. g., str. 2088 donosi:

Šimić Vjekoslav, svećenik, vojni duhovnik IV. razreda u službi posadnom zapovjedništvu u Osijeku odlikovan »Redom za zasluge III. stupnja«, »za neumoran rad na duhovnom polju u vojnoj bolnici, kao i kod svih postrojbi posade Osijek u razdoblju od mjeseca studenoga 1941. god. do mjeseca rujna 1944. g. pod oč. br. 207 zal. 1944.«

»Vjesnik Minors-a«, br. 47 od 19. X. 1944. str. 2093 donosi:

Prlić Ivan pričuvni svećenik V. razreda, odlikovan »Brončanom kolajnom Kralja Zvonimira na ratnoj vrpici« pod oč. br. 1261-Zv. kol. i tek. br. 13363-1944., »za požrtvovno vršenje svećeničke službe, pod vrlo teškim prilikama u razdoblju od 2. veljače do 14. travnja 1944. g. duž stalno ugrožene pruge Hum-Zavala«.

»Vjesnik Minors-a«, br. 17 od 19. travnja 1945. g. str. 1001 donosi:

Hrstić fra Ivan vojni duhovnik III. razreda u službi u osobnom odjelu zapovjedništva II. zbornog područja, odlikovan »Redom Kralja Zvonimira III. stupnja s mačevima« pod oč. br. 1717-Zv. 1945. i tek. br. 7131-Zv. »za izvrsno vršenje službe u razdoblju od 27. studenoga 1942. g. do mjeseca ožujka 1945.«

**Obavijest o smrti
ustaškog satnika**

PRVOG KAPELANA POGLAVNIKA DVORA O. DIONIZIJE JURIČEVA

ZAGREB, 19. listopada
Županstvo pri Poglavniku izdalo je sljedeću obavijest:

U prve jutarnje sate, dana 16. rujna 1943., poginuo je u borbi s odmetnicima kod sela Burtige ustaški satnik o. Dionizije Juričev, vršivši do kraja svoju svećeničku i ustašku dužnost. Satnik Dionizije Juričev iztakao se osobito svojom velikom požrtvovnošću i ljubavlju u radu oko uspostave Nezavisne Države Hrvatske na području Dalmacije a kasnije u radu oko izgradnje ustaških postrojbi. Od početka uspostave Nezavisne Države Hrvatske vršio je Dionizije Juričev službu kapelana Poglavnikova dvora, a po osnutku Ustaškog dječakog zavoda, u službu katehete i učitelja tjelovježbe kod malih Poglavnikovih pitomaca.

Ustaša Dionizije Juričev s nama je!
ŽUPANSTVO PRI POGLAVNIKU

OBAVIEST O SMRTI USTAŠKOG. SATNIKA

i prvog kapelana Poglavnikova dvora

O. Dionizija Juričeva

Zagreb, 19. listopada. — Županstvo pri Poglavniku izdalo je sljedeću obavijest:

U prve jutarnje sate, dana 16. rujna 1943., poginuo je u borbi s odmetnicima kod sela Burtige ustaški satnik o. Dionizije Juričev, vršivši do kraja svoju svećeničku i ustašku dužnost. Satnik Dionizije Juričev iztakao se osobito svojom velikom požrtvovnošću i ljubavlju u radu oko uspostavljanja Nezavisne Države Hrvatske na području Dalmacije, a kasnije u radu oko izgradnje ustaških postrojbi. Od početka uspostave Nezavisne Države Hrvatske vršio je Dionizije Juričev službu kapelana Poglavnikova dvora, a po osnutku Ustaškog dječakog zavoda i službu kateheta i učitelja tjelovježbe kod malih Poglavnikovih pitomaca.

Ustaša Dionizije Juričev s nama je!

Županstvo pri Poglavniku

Sv. Vinka Pauliskoga /Milošević/, koje su se izvalale

u požrtvovnom držanju za vrijeme napada odmetnika na Jajce i Livno, u svrhu odlikovanja istih.

I. Za vojno odlikovanje predložene su:

Čč.s. Josipa Nevistić, iz Bos. Gradilke, koja je u Jajcu prigodom napada odmetnika spasila svojim neustrašivim držanjem živote 12.-torice ustaša.

Č.s. Domina Šeparović, iz Blata na Korčuli redovnica sv. Vinka, spasila je živote 5-torici ustaša i jednog oružnika, sakrila 4 puške, 2 samokresa, sanitetskog materijala i instrumenata za operaciju, za vrijeme ogyajanja Livna.

II. Za građanska odlikovanja predložene su:

Prispadaju redu ss. Miloardnica.

U Zagrebu, dne 18. studenoga 1942.

ZA DOM SPREMNI !

/Fra Dionis Juričev/

Dionis Juričev

Juričev predlaže »časne sestre« za ustaška odlikovanja

Ja

Poglavnik

Nezavisne Države Hrvatske

svojom odredbom broj Oc.-228-Zv-1942

na prijedlog ~~XXXXXXXXXX~~ predpostavljenih

podjeljujem

RED KRUNE KRALJA ZVONIMIRA III STUPNJA S MAČEVIMAŠ E P A R O V I Ć Domini, Častnoj sestri Reda Sv.Vinka
Paulskoga

/tek.br.942-Zv-42/

za hrabro i neustrašivo izražanje prigodom napada odmetnika
na Livno u kolovozu 1942. čime je spasila živote mnogih
hrvatskih vojnika.-

Āa Domi spremni!

Dano u Zagrebu, dan 21. studenoga 1942.-

Poglavnik

Nezavisne Države Hrvatske

Ured za odlikovanja

Pavelić odlikuje »časnu sestru« Šeparović Dominu

Ja
Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske

svojem odredbom broj OZ-227-Zv-1942

na predlog ministra predstavljenuh

podjeljujem

RED KRUNE KRALJA ZVONIMIRA III STUPNJA S MAČEVIMA

NEVISTIĆ Josipi, časnoj sestri Reda Predragocijenene
Krví

/Tek.br.941-Zv-42/

za hrabro i neustrašivo držanje prigodom napada odmetnika
na Jajce u rujnu 1942. čime je spasila živote mnogih hrvatskih
vojnika.-

U Dom spremni!

Dana u Zagrebu dan 21. studenoga 1942.-

Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske

Ante Pavelić

Ured za odlikovanja
kod Županstva pri Poglavniku

Pavelić odlikuje »časnu sestru« Nevistić Josipu

»Vjesnik Minors-a«, br. 44 str. 1935 od 28. IX. 1944. donosi:

M a j i ć M a r i j a n, ustaški satnik-duhovnik I. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga odlikovan »Redom Krune Kralja Zvonimira III. stupnja s hrastovim grančicama« pod oč. br. 1325-Zv. 1944., tek. br. 5496-Zv. »za izvanredno i požrtvovno vršenje svoje dužnosti na borbenim postavima istočne Bosne od 15. rujna 1942. do danas.«

Ne samo vojni duhovnici već također brojni župnici i fratri pokazali su s puškom u ruci kako vrše »svoju svećeničku dužnost« i za to ih Pavelić odlikuje.

Navodimo nekoliko primjera takvih svećenika.

Zagrebački »Hrvatski narod« od 4. lipnja 1944. br. 1051 str. 3. donio je članak »Župnik s Drine« koji je napisao *Eugen Beluhan* i posvetio župniku *Ivanu Miletiću*. U članku, između ostaloga, stoji:

»...S ustaškim logornikom *Ivanom Krilićem* radi (*Ivan Miletić* — op. red.) zajedno. Gdje ne može jedan može drugi, tako se oni u svemu slažu, u svemu potpomažu. Bili su imenjaci, pa kakva su im imena, takve su im i želje. I danas, dok jednoga od njih Hrvatska zemlja krije, drugi se nalazi na vojničkoj izobrazbi u Njemačkoj, da nastavi tamo gdje je prvi završio... Tako na poziv ustaškog častnika *Kaveza* ide k njegovim borcima da umorne tješi, pokolebane hrabri, a svima diže moral i volju za borbu... Znao je on dobro koliko su njegovi roditelji i poglavari uložili novaca i žrtava za njegovo svećeničko školovanje pa sada zar da i njega ubije koji odrpani golje i velikosrpski partizan? Ne i nikada ne! Samo živ može on još mnogo dobra učiniti za Boga i Hrvatsku. I u skrajnjem času samoobrane progovara u njemu vojnička lička krv, i upravo ispred izrešetane i oštećene župne crkve u svoje šake hvata i on strojnicu, te se miješa s najljućim borcima da sije oko sebe smrt i rane velikosrpskim i boljševičkim odmetnicima... I prvi strašni juriš bio je krvavo odbijen.«

»Vjesnik Minors-a«, br. 33 od 3. listopada 1942. str. 933 donosi:

K a u r i n o v i ć J o s i p, župnik u Prijedoru, posmrtno odlikovan »velikom srebrnom kolajnom Poglavnika dr. Ante Pavelića za hrabrost« pod oč. br. 323 — Hr. 1942. tek. broj 3669 — »za hrabro i odvažno držanje kod napadaja pobunjenika na mjesto Prijedor u proljeće 1942. g., kada je s puškom u ruci poginuo kao hrabar branioc N. D. H.«

Prilaže se originalni telegram banjalučkog zdruga br. 7421 i tekst na poledini telegrama.

U listu »Narodne novine«, od 22. II. 1943. br. 43, str. 1. stoji:

F r a S i m o v i ć P a v a o, župnik, odlikovan »Brončanom kolajnom Poglavnika Dr. Ante Pavelića za hrabrost« pod oč. br. 244. — »za hrabro držanje u borbi protiv partizana u vremenu od 25. VII. do 16. VIII. 1942. god. na području Korduna i Pokuplja.«

J A
P O G L A V N I K
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

svojom odredbom broj Oč. 5245-1-1944-
na prijedlog Glavara stožera U.v.

p o d j e l j u j e m

RED KRUNE KRALJA ZVONIMIRA III. STUPENJA S HRAST, GRANČICAMA

M A J I Ć Marijani, ust. satniku-duhovniku I. Ustaškog
stajaćeg djelatnog združa,

/Tek.br. 5245-1-1944- /

za izvanredno požrtvovno i neumorno vršenje
svoje dužnosti na borbenim postavama istočne Bosne, od 15.
IX.1942. do danas,

L I S A C Nikoli, ust. nadporučniku - obokrbnom častniku
I. Ustaškog stajaćeg djelatnog združa,

/Tek.br. 5245-1-1944- /

za izvanredne požrtvovne i vrlo hrabro vršenje
svoje dužnosti u istočnoj Bosni, od 1. VI. 1942. do danas.

Z A D O M S P R E M N I I

Dano u Zagrebu, dne 24. 1944.

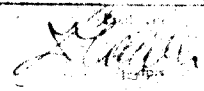
P O G L A V N I K
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
Dr. Ante Pavelić v. r.

MINISTAR ORUŽANIH SNAGA
ust. krilnik; Ante Vokić/-

Pavelić odlikuje ustašu-svećenika Majića

236 ODT 1875

PRIEDLOG ZA ODLIKOVANJE

Prezime i ime:	GRGIĆ fra Arkandjeo 4976
Dan, mjesec, godina i mjesto rođenja:	25. IX. 1889. Visoko
Vjera:	rimokatolik
Građansko zvananje duhovni ili služba:	župnik
Obiteljsko stanje i zavičajna obdina:	neženjen
Prethodni i tekući naslov:	Sutjeska, Franjevački samostan
Kratak opis zasluge ili djela KADA? KAKO? GDJE?	<p>Za vrijeme upada odmetnika kotara Brčko učestvovao u organizaciji odbrane, te je i sam u ruci sudjelovao u borbama i zbog toga su ga partizani podpunoma opljačkali.</p>
Kratak tekst za povelju	<p>Za neustrašivo iznenađenje kod neprijatelja i odmetnika u kotaru Brčko.</p>
Navedite uredu ili zvanje:	
Navedite ime i zvanje nadležnog posjednika:	
Za koga se odlikovanje predlaže:	<p style="text-align: center;">Zv III X Red za zasluge II. stupnja</p>
Mjesto i dan:	<p style="text-align: center;"> Dr. Pavlo Grgić ministar unutarnjih poslova i borbovika </p>

Priedlog za odlikovanje Grgić fra Arkandela

Kratak opis zasluge ili djela:
(KADA? — KAKO? — GDJE?):

Za vrijeme upada odmetnika u sela kotara Brčko učestvovao u organizaciji odbrane, te je i sam sa puškom u ruci sudjelovao u borbama i zbog toga su ga partizani podpunoma opljačkali.

Ja
Poglavnik
Korpusne Divize Hrvatske

svogom odličnom boj (O - 1272-Zv-1244.-

na bojištu

podjeljujem

KOD VJERNE KRALJE SVENIMIRA III. STUENJA I PAVEVIMA

1272 Zv 1244 Fra Arkandjelu, župniku u Butiški /T.br.4976-Zv/
za hrabro i neustrašivo držanje kod navala odmetnika
u selu kotara Brškog.

KOD VJERNE KRALJE SVENIMIRA III. STUENJA

KOMUNOVIĆ Marije Anuonijati, čestnoj majci samostana Naše Gospe
/Tek.br.4977-Zv-/
za hrabro držanje kod Dvara na Dri za vrijeme napada
neprijatelja.

Za Dom spremni!

Podpis: Eugen Šturm 14. srpnja 1944.-

Poglavnik

Korpusne Divize Hrvatske

MINISTAR
PRAVOSUĐJA I PROTJEVICA

A. M. C.

J. H. M.

**Paveličevo odlikovanje župnika Grgić Arkandela i «časne majke»
Komunović Marije**

PRIMLJENA
BRZOJAVKA

410

Broj	Šifra	Klasa	Vrijeme	Primljen od B. Luka putem Krugovara	Predat putem	Podpis krugovara
257			14/IX 14. 35	Vrijeme 14/IX, 15. 00	Vrijeme	ZINA
Šifra:			Naziv:		VOJNE UREDU POGlav IKA ZAGREB	

15. ovog mjeseca u 10000 sati biti će u Friedoru svečani prenos tijela župnika Josipa Kaurinovića iz jame gdje su ga pokopali partizani na groblje. Župnik Kaurinović se je prilikom pada Friedora borio sa puškom u ruci i ubio nekoliko partizana pa i sam poginuo. Mislanja sam da bi ga ovom prilikom trebalo odlikovati posmrtno redom kralja Zvonimira 3 stupnja sa granicama hrvatskog lišća.

BANJALUČKI ZDRUG Broj 7421

14. IX. 1942

14. IX. 1942

ZA HRABRO I OBAVAŽNO BRANJE KOD NAPADA POSREĐEN KAJMA NJESTO
PRIEDOR U PROLJEĆU 1942 GODINE, KADA JE S PUŠKOM U RUCI POGINUO
KAO HRABAR BRANILAC NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE.

Prijedlog za ustaško odlikovanje župnika Kaurinovića iz Prijedora zato što je ubio nekoliko partizana

U listu »Narodne novine«, od 31. III. 1943. br. 74, str. 2. stoji:

Fra Silov Pavao, građanski dušobrižnik, župnik župe Promina-Čitluk odlikovan »Velikom srebrnom kolažnom Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost«, pod oč. br. 631 i tek. br. 9009. — »zato što se je dne 28. VI. 1942. god. kod upada partizana u selo Čitluk kroz 3 sata iz svog župnog stana borio protiv odmetnika puškom...«

SILOV fra PAVAO

Župnik župe Promina-Čitluk

Hr. 631/9009 V. Sr. POSMRTNO!

Odl. 329/43

Zato što se je 28. VI. 1942. borio protiv odmetnika, kod upada partizana u selo Čitluk, kroz tri sata iz svog stana puškom, a kasnije golim rukama, dok nije svladan i ubijen.

Eriedlog: NAŠICE

Podpisao: 16. III. 1943.

Prijedlog za ustaško odlikovanje Silov fra Pavla radi borbe s puškom u ruci protiv Narodno-oslobodilačke vojske

SILOV fra PAVAO

Župnik župe Promina-Čitluk

Hr. 631/9009 V. Sr. POSMRTNO! Odl. 329/43

Zato što se je 28. VI. 1942. borio protiv odmetnika, kod upada partizana u selo Čitluk, kroz tri sata iz svog stana puškom, a kasnije golim rukama, dok nije svladan i ubijen.

Dok su se mnogi franjevci s oružjem u ruci borili protiv N. O. V., njihovi su samostani služili kao utvrde okupatoru i ustašama

Opće je poznata činjenica da je veliki dio franjevaca aktivno učestvovao u organiziranju, širenju i učvršćavanju ustaške organizacije. Franjevci su isto tako sudjelovali i u oružanim formacijama ustaške vojske. Mnogi od njih su organizirali oružani otpor iz svojih samostana i tijesno saradivali s ustaškim vlastima u utvrđivanju samostana kao vojnih objekata. Prilažemo u originalu pismo koje je napisao fra *Modesto Martinčić*, provincijal zagrebačkog franjevačkog provincijalata, a bilo je upućeno 29. marta 1944. splitskom provincijalu ocu *Petru Grabiću* u samostan Dobri. Tako fra *Modesto Martinčić* u tom pismu priznaje da je samostan Jaska nastanjen vojnicima gotovo od početka rata. On spominje Našice, Viroviticu i Trsat, i navada da se ti samostani izgrađuju kao jaka vojna uporišta. Sve oni to rade premda kao svećenici, a isto tako i njihovi manastiri, ne bi bili nikada ni od koga ugrožavani da su bili uz narod. Da je to tako, najbolji je primjer priznanje fra *Petra Grabića*, koje se nalazi u njegovu pismu koje on šalje svome kustodu još u 1942. god. U tom pismu, između ostaloga, fra *Petar Grabić* preporučuje da se ne daje iz samostana oružani otpor jer, sudeći po Livnu, oštrica partizanske borbe nije uperena protiv crkve i svećenstva kao takovih.

Franjevački provincijalat
Zagreb Kspol br.9.

Br.186.-1944.

Pt.

Preč. o dr Petar Grabić, provincijal

Split - Dobri.

Mnogo poštovani otče Provincijale!

Od srca hvalim na Vašim toplim riječima bratskog suosjećanja s našim nevoljama, koje su našle zagrebački samostan prigodom nedavnog nspadaja iz zraka na grad Zagreb. Nemožemo dosta biti zahvalni Božjoj dobroti i providnosti, koje nas je sačuvala od tragedije, koja je mogla biti slična onoj kod naših dragih domikanaca, a možda još i gora. Da je bacač bombi svojoj teret otkao možda samo desetinku sekundu ranije, dobili bi bili četiri puna pogodaka: dva na crkvu, jedan na samostan i jedan na dvoranu. Ovakvo su bombe pale u neposrednu blizinu samostanskih zgrada. Za vrijeme napadaja iz zraka bila je većina braće po sobama! Prošli su teški momenti, a da mi zapravo nismo bili niti svestitni, u kakvoj smo pogibelji bili! Sad se na brzu ruku popravlj, što se može. Danas će biti toliko krov popravljen, da više ne će biti u njemu rupa! Prozore sačveramo do 1/3 visine krovnim staklom, a ostatak krovnom ljepenkom. Šteta je provienjena na 45 milijuna kuna. Morat će se rušiti II. kat i svi hodnici u krilu prema Opatovini, i isto tako hodnici uz zid crkve.

Hvala Vam na izvješću o Vašim nevoljama. Naše nisu niti izdaleka tako nepovoljne i teške, ali bi u dogledno vrijeme mogle takovima postati. Ta gotovo svi naši bolji samostani po provinciji izgrađuju se kao uporišta vojnička i pri eventualnim novim nspadajima odmetnika, možemo računati s njihovim velikim oštećenjem, ako ne i s uništenjem. Pomoći si ne možemo! Virovitički samostan imao je pri zadnjem napadu partizana na crkvi i samostanu za jedan i po milijun kuna štete. Jaska nam je tako reći devašili-
vana, jer su u njoh tako reći od početka rata nastanjeni vojnici. Našice i Virovitica, pa sad i Trsat izgrađuju se kao jaka uporišta. Brod su naši stisnuti na par soba. U Cerniku je priazmlje n-
rukama vojske. U okolini Iloka i Šaršegrada počeli se pojavljivati partizani, koji priete i samostanima. U Osijeku naselila se u samostan upraviteljstva triju škola. U Kl. Ivančiću odnose partizani iz samo-
stana, što i kad im se vidi. Kolegij je već preko godinu dana sa-
pojednut od vojske. Škola se drži u prostorijama samostana, a daci se nastaniše po gradu. Ove godine nismo nikog primili sa novicijat. U rukama je Božjim sve, pa što Gospodin zla na nas pripusti, primit nam je kao i sveko dobro. Braća su posvuda spremna na svojim mje-
stima i nitko im ne šalje molbe za premještenje na sigurnije mje-
sto. Ako ikad, a to su danas na mjestu prošnje, da Gospod skratit dane ovih kušnja! Svaki dan čujemo sve crnije glase o nevoljama naše braće po D. Imaciji, Bosni i Hercegovini, a jedan takav glas je i Vaše drago pismo, koje nas potiče, da još više umožamo naše molitve za našu jednu domovinu i još jedniji narodi! Završavam s Vašim rječima, da nas Bog i prebišnja Gospa čuvaju, a ako nam je sramieniti ovaj život vječni, da nam to bude samo na dobitak! Želeći Vama i svim članovima Vaše provincije svako dobro i posebnu zaštitu blažene Gospe, čiju Klavu posebno Vaša provincija širi u našem narodu, ostajem uz svačemu i poštovanje.

U Zagrebu, dne 11. 11. 1944.

Modest Martinčić 4

Pismo franj. provincijala Modesta Martinčića koje potvrđuje da su samostani služili okupatoru i ustašama kao vojnička uporišta

Franjevački
Provincijalat
Split - Dabri

Split-Dabri, dana 17. XI. 42.

BR.

! RAGI MOJ KUSTOLU !

Što će Ti pri slabom svijetlu petroulja odgovoriti na Tvoje pismo. - Baš Ti hvale, što si bio u Znostrugu i barem obišao ona naša dva storca; osobito O. Gvardijana, kome da bez sumnje Gospodin nagradi oolista njegove velike patnje. Žao mi je, što onamo nije prišao O. Kamber, jer za nj, koji nije izložen, nema nikakve pogibelji; ali, što, kad ne smije, ne zrem, kako mu mogu naložiti in virtute S. Obedientiae ?!

Reče mi Eksprovincijal, da su se neki od vojnika uselili u naš Samostan, da ga u slučaju napadaja partizana brane. Na tu stvar ja ne gledam baš povoljno. Ako Talijani i inače naše vlasti ne susbiju partizane pri osbiljnom njihovu napadaju malo će koristiti i mala oružana snaga iz našeg Manastira. Borba iz Manastira bojim se da ugrozi živote vaše, što u protivnom slučaju, da Samostan ne daje oružan otpor, ne bi bilo nikakve pogibelji za vaše živote, jer suđeni po Livnu i inače nije oštrica njihove hic et nunc uperena protiv Crkvi i Svećenstvu kao takovu. Molim Te, spomeni ovo moje mišljenje kao moj Kustod i Delegat P. O. Gvardijanu i Diskretorju. Ne sajam nikakvu zapovijed, ali svakako vas savjetujem, da se oružjem iz Samostana ne branite.

Čujem da je strijeljan O. Borković gna Mađu i ali, vele, da su ga poslije sve dana šapitivanja osudili na smrt, jer je ranio partizanskoga vođu i još jednoga partizana na slobodnom terenu izvan područja župskog i crkvenog zemljišta. Bog mu bio milostiv sudaci Ova su vijesti od P. O. Babice, koje mu je saopćio O. Ivan Kandač iz Ledevice. On je s njim govorio. Te su vijesti od očevidaca, samih partizana.

Molim Te, nikoga koji stoji u Manastiru ne isplađuj mjesečnih potpora, jer su u samostanu kao i svi drugi. Za njihove se potrebe brižuju rezorni Starješine. Ako im treba pripomoć Provincioje, onda daš im Ti dati Gvardijanima ali njima ne. Na to nas vežu naši Zavjeti.

Vraćam Ti ovo Samuelovo pismo, da s njim urediš kako Ti se čini. Zašto si saopćio Delegat, ako ne da i oveko sitne stvari uređuje kako znaš ?!

Kustode moj, teške su prilike; ali molimo Boga i Majku na nebesima ne da nas ostaviti. Nek se oni briguju! *Radi mirno*

Posrđavi mi svak, osobito, osobito moga Definitara.

Tvoj sam

fr. Petra

Pismo fra Petra Grabića iz god. 1942. u kojem priznaje da oštrica partizanske borbe nije uperena protiv crkve i svećenstva

Br. 229/44 29. III. 1944.

Franjevački provincijalat, Zagreb, Kaptol br. 9.
Br. 186.—1944.

Pt.

Preč. o. dr. Petar Grabić, provincijal

Split — Dobri

Mnogo poštovani otče Provincijale!

... Hvala Vam na izvješću o Vašim nevoljama. Naše nisu niti izdaleka tako nepovoljne i teške, ali bi u dogledno vrijeme mogle takovima postati. Ta gotovo svi naši bolji samostani po provinciji izgrađuju se kao uporišta vojnička i pri eventualnim novim napadajima odmetnika, možemo računati s njihovim velikim oštećenjem, ako ne i s uništenjem. Pomoći si ne možemo! Virovitički samostan imao je pri zadnjem napadaju partizana na crkvu i samostan za jedan i po milijuna kuna štete. Jaska nam je tako reći devastirana, jer su u njoj tako reći od početka rata nastanjeni vojnici. Našice i Virovitica, pa sad i Trsat izgrađuju se kao jaka uporišta. U Brodu su naši stisnuti na par soba. U Cerniku je prizemlje u rukama vojske...

*

Franjevački Provincijalat, Split — Dobri

Split — Dobri, dne 17. XI. 1942.

Dragi moj Kustodu!

... Reče mi Eksprovincijal, da su se neki od vojnika uselili u naš Samostan, da ga u slučaju napadaja partizana brane. Na tu stvar ja ne gledam baš povoljno. Ako Talijani i inače naše vlasti ne suzbiju partizane pri ozbiljnom njihovu napadaju malo će koristiti i mala oružana snaga iz našeg Manastira. Borba iz Manastira bojim se da ugrozi živote vaše, što u protivnom slučaju, da Samostan ne daje oružan otpor, ne bi bilo nikakve pogibelji za vaše živote, jer sudeći po Livnu i inače nije oštrica njihova hic et nunc uperena protiv Crkvi i Svećenstvu kao takovu. Molim Te, spomeni ovo moje mišljenje kao moj Kustod i Delegat P. O. Gvardijana i Diskretorju. Ne dajem nikakvu zapovijed, ali vas svakako savjetujem, da se oružjem iz Samostana ne branite.

Čujem da je strijeljan O. Borković na Muću; ali, vele, da su ga poslije dva dana ispitivanja osudili na smrt, jer je ranio partizanskoga vođu i još jednoga partizana na slobodnom terenu izvan područja župskog i crkvenog zemljišta. Bog mu bio milostiv sudac! Ove su vijesti od P. O. Babića, kojemu je saopćio O. Ivan Mandac iz Lečevice. On je s njim govorio. Te su vijesti od očevidaca, samih partizana...

Molitvenik »Hrvatski vojnik«

Početkom 1944. g. »Ministarstvo oružanih snaga NDH« izdalo je posebni molitvenik namijenjen »hrvatskom vojniku«. Njega je sastavio *Vilim Cecelja*, vojni svećenik, a s dozvolom Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu 10. II. 1944. br. 404, koji sačinjavaju *dr. Alojzije Stepinac*, zagrebački nadbiskup, kao predsjednik duh. stola, *dr. Salis-Sevis*, posvećeni biskup i gen. vikar. *dr. J. Lach*, gen. vikar za Međumurje, *Ignacije Rodić* i *Valentin Malek*.

Priložene slike pojedinih stranica »Hrvatskog vojnika« jasno govore o ustaškom duhu kojim je prožet molitvenik. Nadbiskup Stepinac dozvoljava da se katolički vjernici, a naročito vojnici, mole za dug život i napredak zločinca Pavelića.

Jedna od takovih molitava nalazi se na priloženoj fotografiji.

DOZVOLIM NADBISKUPSKOG DUHOVNOG STOLA
ZAGREB, 19. II. 1944. BR. 991.

RAZPAČAVANJE DOZVOLJENI RIŠENJEM GL.
ZAV. ZA PROMIČBU BR. 1261 OD 19. II. 1944.

MOLITVENIK
HRVATSKI VOJNIK

SASTAVIO:
VILIM CECELJA
VOJNI SVEĆENIK

IZDALO MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA

1944

TISAK HRVATSKE DRŽAVNE TISKARE U ZAGREBU

Molitvenik kojeg je sastavio svećenik-ustaša Cecelja, a odobrio nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu i — »glavno ravnateljstvo za promičbu...«

Za Poglavnika!

Pomolimo se: Bože, komu svaka vlast i dostojanstvo služi: podaj slugi svomjemu Poglavniku našem Antunu, sretan napredak njegova dostojanstva, u kojem, da se Tebe uvijek boji, Tebi vazda ugoditi nastoji. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

ZA POGLAVNIKA!

Pomolimo se: Bože, komu svaka vlast i dostojanstvo služi: podaj slugi svomjemu Poglavniku našem Antunu, sretan napredak njegova dostojanstva, u kojem, da se Tebe uvijek boji, Tebi vazda ugoditi nastoji. Po Kristu Gospodinu našem. Amen

Na priloženoj fotografiji nalazi se molitva za »Poglavnika«, u kojoj se potiče vojnike da za njega žrtvuju i sam život.

Na ovoj fotografiji vidljiva je pouka koju molitvenik upućuje vojnicima. U njoj se ističe kao zavjet i lozinka »Za Poglavnika i dom spremni«, a među hrvatske velikane ubraja se i zloglasni komandant ustaške crne legije Jure Francetić.

Među vrline, kako se iznosi na idućoj strani, molitvenik nalaže vojniku da je dužan izvršiti svaki zakon i zapovijest koje mu izda »Poglavnik i njegovi pomoćnici«.

Poelje toga će častnik izreći govor, a onda će vas sve zajedno svećenik blagosloviti ovim riječima:

»Svemogući vječni Bože, Otče Jakoviti i pobožni, koji ne čes da propadne litko, koji u Tebe vjernije i u Tebe se ufa, srni i milošrdne oči na ovu svoju djern, hrvatske domobrane, (ili ustabe,) koji su danas položili prisegu vjernosti Domu svome i Poglavniku svome, Daj im, Gospodine, svjetlost razuma, da uvijek opoznavaju Tebe dobrog Oca svoga, da upoznađu Jakost Tvoju, pravdu Tvoju i mlošrdie Tvoje. Pomozi im, Gospodine, mlošću svojom, da svim srcem i dušom prihvate ono, što su riečima izgovorili, da tako budu u istinu spremni za hrvatsku domovinu i Poglavnika dati sve, pa i sam život, ako bude trebato. Zato blagoslov Boga Oca i Sina i Duha Svetoga neka siđe na vas i ostane s vama uvijek. Amen.»

Na koncu će glasha svirati državnu i ustašku himnu:

Liepa naša domovina
Oj junačka zemlja mila
Stare slave djevodina
Da bi vazda sretna bila

196

Mila, kano si na slavna,
mila si nam ti jedina,
mila, kuda si nam ravna,
mila, kuda si planina.

Puka puka, a top rika
grni kao grom
sad ustaša bojak bije
za hrvatski dom.

197

»... Pomozi im, Gospodine, mlošću svojom, da svim srcem i dušom prihvate ono, što su riečima izgovorili, da tako budu u istinu spremni za hrvatsku domovinu i Poglavnika dati sve, pa i sam život, ako bude trebalo...«

Medu takve broj se i naš hrvatski narod. Kroz ciele našu burcu poviest dali smo mi Hrvati bezbroj puta primjer najvećeg donofjubija. Cim smo se dosešli u ove krajeve, položili smo zavjet Sv. Ocu Papi kao nasljedniku sv. Petra, da ne ćemo nikada dirati u niđu zemlju niti ratovati s bilo kojim narodom. Ovaj zavjet održali su Hrvati sve do dana danafjeg. Tome su dočaz naša gesla: »Za kret častni i slobodu zletaus. — »Što Bog da i sreća junačka. — »Sve za Boga i Hrvatsku. — »Bog i Hrvatska. — »Vjera u Boga i se. — »Bačka slogae. — »Za Poglavnika i dom spremna. No susjedni narodi mnogo su puta pokušavali, da nam otuju ili čitavu domovinu ili barem neke krajeve.

U takvim časovima Hrvati su ustali svi kao jedan. Pograbili su oružje i postavili se na branik svoje djevodine. Ti ratovi bili su festi i dugi.

Koji put je neprijatelj bio daleko jači, ali ni tada Hrvati nisu klonuli duhom. Čekali su zgodan čas, da se ostobode. U takvim težkim vremenima dizali su se pojedini hrvatski junaci te bi hrabriti narod i vodili ga do konačne pobjede. Tako su nam sačuvana slavna imena naših knezova

202

Ljudevita, Trpimira, Domogojia i Branimira; kraljeva Tomislava, Krešimira i Zvonimira, narodnog junaka Matije Gubca, junačkih branitelja Nikole Subića, Petra Žrninskog, Kriste Frankopana, biskupa Petra Berislavića, svećenika Marka Mesica, franjevca Luke Inbrišimovića, mučenika Eugena Kvaternika, legendarnog junaka Jure Francetića i mnogih drugih.

Svi ti junaci ne samo da su vodili narod nego su bili u prvim redovima krvave borbe. Vedina je od njih u toj borbi izgubila i svoj život. Ti su se junaci borili ne samo za sreću svoga vremena nego su ginuli i zato, da nama, svojim potomcima naniru bolji život.

Ako je plemenito djelo gladnoga nahrantiti, onda je još bolje djelo svojim životom spasiti život bližnjega. Zato hrabriti vojnice, ako se dogodil, da i tebe pozove ratna trubila na obranu našu hrvatskih svetinja, onda budi pomosan, što si doživio i taj čas. Svojom borbom postavio si se kao div pred neprijatelja, da braniš nemnožne roditelje, sestre, ženu i djecu. Tvoja nesebična i hrabra borba bit će najbolji dokaz, da si shvatio, što je to mila hrvatska gruda.

Kao što ljubomorno čuvaš zemlju, koju ti je dao u baštinu tvoj otac, tako moraš

203

U molitveniku se slavi ustaški krvnik Francetić

ljubomorno čuvati i domovinu, koju su ti ostavili predi. I kao što se mi hvalimo s njima, tako se moramo žrtvovati za buduće pokoljenje, da se i ono hvali s nama. Ako u toj borbi vojnik i pogine, imao je najčastniju smrt. Neka znađe da nije pao uzalud. Njegova smrt spasila je tisuće života pokoljenju, koje će ga spominjati kao nesebičnog junaka, jer »navik on živi, koj zgine pošteno!«

Vršenje dužnosti. Svako ljudsko društvo ima svoje zakone i pravila, koja su članovi društva dužni izvršivati. Vojska, kojoj je glavna zadaća, da brani narod, ima također svoje posebne zakone, koje su vojnici dužni obdržavati.

Poslušnost je teška. Vidi se to već kod djece, koja vrlo rado izmiču zapovjedima roditelja. Odrasla čovjeka, a napose mladića, puna života i obiesti, teško je upregnuti u jaram zapoviedi. No čovjeka ne smiju voditi strasti nego razum, prosvjetljen svetom vjerom. A zdrav nam razum veli, da u svakoj zajednici mora netko zapovjedati, a netko slušati, pa tako i u vojsci.

Što se tiče zapovjedanja, to je stvar Poglavnika i njegovih pomoćnika. Oni su pred Bogom i narodom dužni da zapovijedaju ono, što je na korist čitave države.

a ne samo na korist pojedinaca. Zato je svaki od nas dužan izvršivati zakon, pa i onda, kad je to nama teško i nepoćudno. Na tu dužnost veže nas zajednički život u državi, koju zovemo domovinom.

Čovjeka najviše smeta u vršenju dužnosti sebično koristoljublje, naime ako nastoji samo oko toga, da sebi što više koristi izvuče, a ne vodi računa o drugim ljudima. Mnogi ljudi vele: »Kakova mi korist od toga?« Naši predi nisu imali osobno nikakve koristi od toga, što su pogibali u bojevima, a ipak smjeli danas sretni, što su nam uz cijenu svoga života namirili naš vlastiti dom i rod. Mnogi i mnogi radnici željeznica i cesta nisu imali nikakve koristi od teškog rada i muke, jer su umrli prije nego što je željeznica proradila, a mi smo im danas i te kako zahvalni, što se koristimo njihovom rukom.

Tako eto i zakoni vojske i zapoviedi starješina nisu često puta od koristi tvojoj osobi, ali koriste drugim članovima države, kojima je potreban tvoj posao, kao što je tebi potreban opet onaj posao, koji drugi obavljaju. Zato svaki zakon i zapovjed starješina mora biti za tebe svetinja, koju moraš najsvjesnije izvršiti. Napose pak moraš biti i te kako savjestan.

264

«... Što se tiče zapovjedanja, to je stvar Poglavnika i njegovih pomoćnika. Oni su pred Bogom i narodom dužni da zapovijedaju ono, što je na korist čitave države...»

Zakletva vojnih dušobrižnika i njihovo zaklinjanje vojnika »NDH«

Prvi vojni dušobrižnici položili su zakletvu pred samim Pavelićem. Njemu je predveo ove vojne dušobrižnike »vojskovođa« Slavko Kvaternik s predstojnikom »poglavnikove vojne kuće« generalom Perčevićem. Pavelića je pozdravio Kvaternik ovim riječima:

»Poglavniče! Tebi kao vrhovnom zapovjedniku vojske, dotično domobranstva i naše oružane sile, predstavljam ovdje naše dušobrižnike kod hrvatskog domobranstva. Svi su oni svijesni da i zadnji domobran mora s vjerom u Boga, pouzdanjem u tebe i ljubavlju za naš narod i za našu državu, biti onako požrtvovan, kako je njegov vrhovni zapovjednik bio i kako će ostati. Ti si, Poglavniče, naš ideal, jer nikada nisi napustio onu najvišu vjeru u Boga i onu najvišu vjeru u hrvatski narod. U tome poslu ti ovi naši svećenici pomažu i znamo da će svaki izvršiti svetu zadaću u vjeri u Boga svevišnjega, u vjeri da vrši zadaću za narod, u vjeri da će svojim radom biti svećenici nove Hrvatske. Svijesni su da oružana snaga hrvatskog naroda mora biti jaka u moralu i mora ispunjavati velike zadaće koje se na nju stavljaju. Mi smo došli ovdje i zahvaljujemo ti da si nam udijelio čast da mogu pred tobom položiti prisegu i da budu, Poglavniče, za tebe i za dom spremni.«

Na ove pozdravne riječi odgovorio je »poglavnik« i okarakterizirao zadatke tih dušobrižnika. On je izrazio radost što...

»... u vaše ruke vojskovođa hrvatske vojske polaže svoju nadu, t. j. svoju vojsku, nadu moju i nadu čitavog hrvatskog naroda. Veseli me što ste pripravno i spremno primili te velike dužnosti, što ste se primili toga požrtvovnog i teškog rada... Siguran sam da će naše potomstvo vama svećenicima... dugovati zahvalnost, da ste u prvu hrvatsku vojsku, u prve vojnike NDH unijeli zdrav duh, unijeli moral, unijeli poštovanje, unijeli bogobojaznost pred Svevišnjim a odvažnost i hrabrost pred svakim neprijateljem, bilo vanjskim ili unutarnjim. Ja vam želim svaki uspjeh vama, hrvatskim vojnicima na duhovnom polju NDH i hrvatskog naroda, za koga ste i za dom spremni!«

Vojni dušobrižnici polažu zakletvu pred Pavelićem

Mijo Jurić, koji je još u austrijsko doba bio »domobranski dušobrižnik.« On je rekao:

»Poglavniče! Male stvari u povijesti borbe za slobodu Hrvatske više puta imaju veliko značenje. Kao vojni svećenik na ratištu u prošlom svjetskom ratu dobio sam svoju prvu dušobrižničku platu u zlatnim dukatima. Čim sam je primio, ja sam se odrekao za sebe i odlučio čuvati, dok moja Hrvatska

bude slobodna, da joj dadem netaknuti kao moj skromni prilog svojoj Hrvatskoj državi. Do sada nisam imao za to prilike, pa je evo sada predajem vama Poglavnice kao ostvaritelju NDH. Čuvao sam je od onog časa, kad sam je primio, sve do sada i predajem vam ove dukate u onom istom papiru u koji sam ih zamotane na ratištu primio. Nažalost zlobna ruka se pobrinula da nekoliko komadića manjka. Vama to predajem s molbom, da po svojoj volji odlučite o njihovoj upotrebi.«

Pavelić zahvaljujući Miji Juriću, okarakterizirao je ovaj gest ustaškog svećenika kao dokaz odanosti i vjernosti svećenstva ustaškoj NDH.

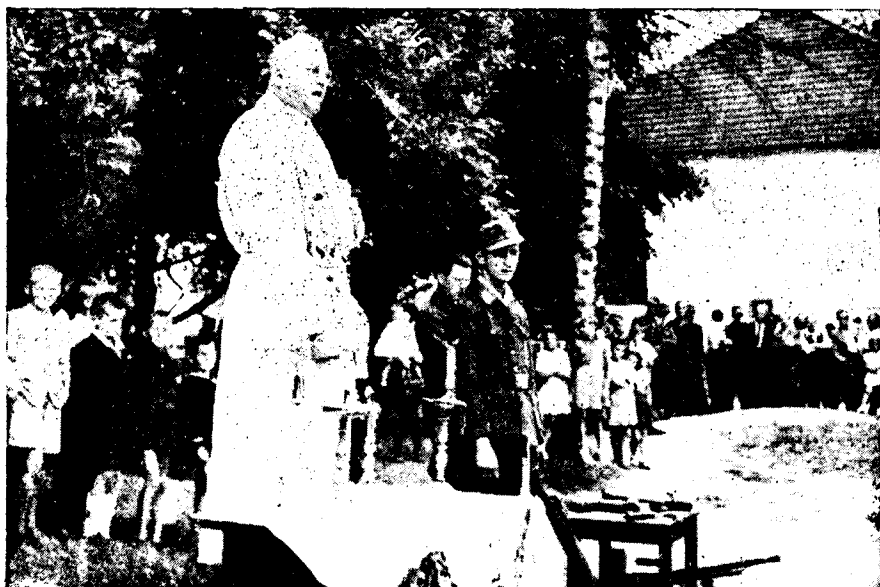
Taj isti Mijo Jurić upućuje »Katoličnom tjedniku« pismo. Pozdravljajući uredništvo ovog lista on među ostalim piše:

»... A šta mislite, od svih listova koji su smjeli izlaziti (u bivšoj Jugoslaviji — op. red.) koji nam je davao postrek i jakost duševnu? »Katolički tjednik!«

Ovi i ovakvi »dušobrižnici« odlaze u raspoređene jedinice i na dodijeljene dužnosti, te obavljaju zaklinjanje ustaških, domobranskih jedinica i drugih. Tom prigodom održavaju govore kojima pozivaju vojnike na vjernost »poglavniku« i na izvršavanje njegovih naređenja.

Ritual ustaške zakletve prema »Propisniku Ustaše« § 29 (Prisega) čl. 8, zahtijevao je:

»Prisega se polaže pred raspelom, odnosno kuranom i dvjema sviećama, ispred kojih leže bodež i samokres.«

Pred simbolima ustaških zločina — bodežom i »samokresom« — zaklinjali su katolički svećenici-ustaše ustaške koljače

Zakletva »Poglavnikove tjelesne bojne« kojoj prisustvuje Pavelić

*

Vojni dušobrižnik satnik Šabić prije zakletve zagrebačkih »novačkih satova prometnih sdrugova ustaške vojnice« u Zagrebu 12. novembra 1942. održao je govor u kome je rekao među ostalim i ovo:

»...Braćo ustaše, hrabri junaci! Danas je dan vaših svečanih odluka. Došao je čas kada ćete svečanom prisegom obećati Bogu da ćete Poglavniku i domovini vjerno služiti. Ali svi znate da je svaki građanin dužan služiti domovini i živjeti za domovinu. Ustaša ima veću i ozbiljniju dužnost, a ta je kad ustreba poginuti za domovinu! Kada ste se odlučili stupiti u ustaške redove, vi ste sigurno ozbiljno i zrelo promislili što radite, na kako smioni korak se odlučujete. Pa kada je vaš dični Poglavnik pozvao narod pod ustaški barjak, vi ste spremno praćeni jedino svetim blagoslovom vaših napaćenih roditelja rado potrčali u ustaške redove.

Vjerujem da ste duboko svjesni ozbiljnosti dana koje proživljujemo, ozbiljnosti vremena, koje danas borbu znači. Polazući ustašku prisegu, vi ostajete ustaše sve do smrti...

Kao najsvjetliji primjer održavanja zakletve prema Poglavniku i domovini u cijeloj povijesti novih vremena spominjati će se ustrajnost i spremnost onih prvih prokušanih boraca i junaka, koji su nam sa Lipara i Janka Puste donijeli divne primjere čvrstoće i nepokolebivosti...

Polazući ustašku prisegu ponosni budite, jer time postajete članovi velike ustaške porodice, postajete suradnici i subraća našeg velikog Poglavnika, braća onih ustaša koji su spasili čast hrvatskog roda i imena, i koji su puškom, bombom i bodežom stigli tamo gdje im se neprijatelji naši nikada ni nadali nisu!«

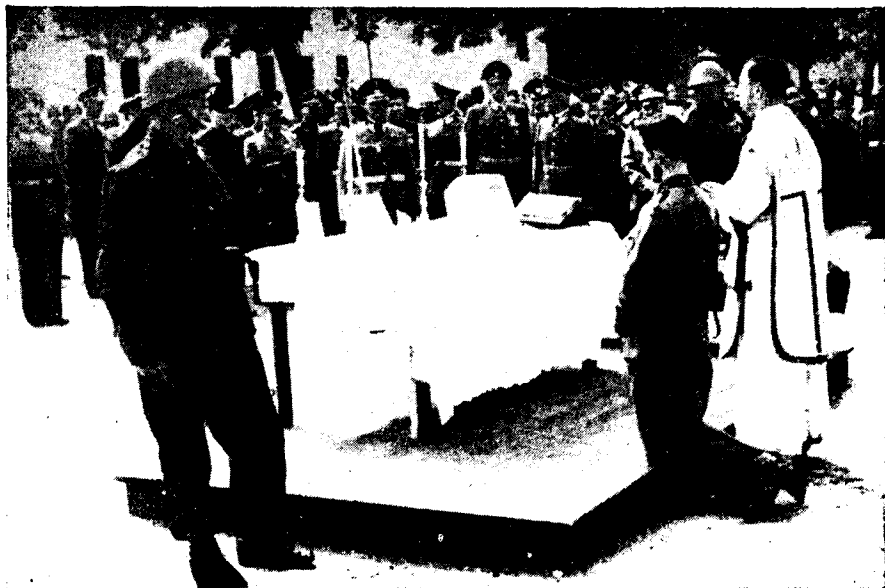
Ovaj svećenik u ustaško-dušobrižničkoj odori i križem u ruci, opravdavajući tako ustaške zločine, u pravom je zanosu završio:

»... Ljubeći našeg Poglavnika, ponoseći se imenom Hrvata i braneći NDH, slušajući predano svoje starješine uz prisegu našu današnju, pomolimo se Bogu i budimo uvijek: za Poglavnika i za Dom spremni. U znak vidljive naše spremnosti za vršenje onoga na što ćemo se prisegnuti trokratno kliknimo iz naših grla da se do neba čuje: Neka živi naš Poglavnik, dr Ante Pavelić!«

(»Nova Hrvatska« 13. XI. 1942.)

Isti satnik-dušobrižnik *Nikola Šabić*, vršeći zakletvu »novaka do-knadne bojne poglavnikovih tjelesnih sdrugova« u Zagrebu 28. VI. 1943. rekao je ovo:

»Ustaška braćo! Vi ste do sada imali prigode slušati ustaški nauk, i vi znadete što je to ustaški put, ustaški život i ustaška stega. Stega je obrana i štit svakoj zajednici, a pogotovo vojničkoj zajednici. Neka vas, braćo, na

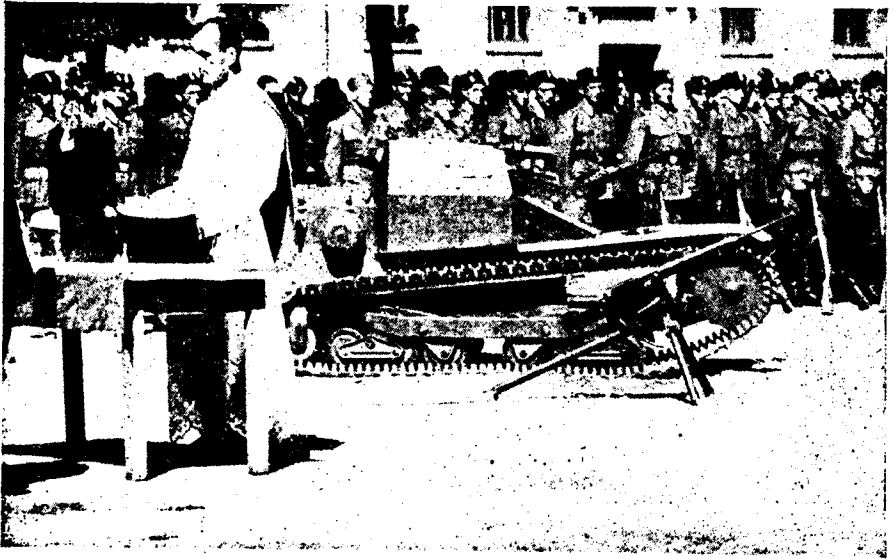

Zakletva ustaških novaka u zagrebačkoj vojarni

vašom novom junačkom i ustaškom putu ništa ne straši. Vas je Poglavnik izabrao za to da budete njegova desna ruka kojom će on upravljati brodom hrvatske sudbine i kojom će on sve nas voditi sretnoj i boljoj budućnosti, našoj i našega naroda. Budite ponosni i nikad ne pokleknite, a Bog koji je čuvao ustašu u svim prigodama, čuvat će ga i u budućnosti!

(»Nova Hrvatska« 28. VI. 1943.)

Svećenici blagosilju ustaško oružje kojim se ubijao naš narod

*

Otac *Frano Filipović*, ustaški dušobrižnik, prisustvujući zakletvi dobrovoljaca dviju ustaških bojni, među ostalim, rekao je pred zakletvu:

»Braćo ustaše!... Mi znamo iz života da kad dajemo riječ da tu riječ moramo ispuniti, a osobito ako nas tom riječju dana obećanja vežu s odgovornošću. Ako riječ dajemo državnom poglavaru našem dičnom Poglavniku i našoj miloj NDH, onda moramo znati što nas zbog nepokoravanja čeka i ima da snadje.«

(»Novi list« 28. III. 1942.)

Vojni dušobrižnik u času govora prigodom polaganja zakletve ustaša u Omišu

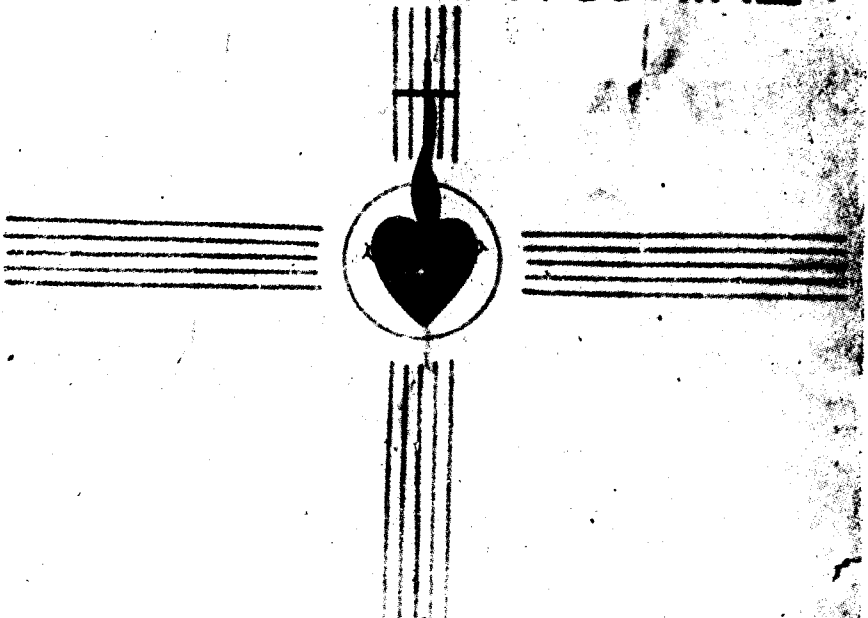
Vojni vikarijat odredio je da se u oktobru 1943. g. u tjednu namijenjenom »oružanim snagama NDH« po svim crkvama održe molitve za pobjedu njihova oružja.

Svečana služba božja u zagrebačkoj katedrali u oktobru 1943. god. za pobjedu ustaškog oružja

Istoj svrsi namijenjen je i plakat izdan od franjevaca, original kojega prikazuje ova fotografija. Ovaj plakat je izdan samo nekoliko dana prije oslobođenja, a sa vrata crkve u selu Subotici dignut je samo dva sata prije ulaska J. A.

PRIJAVI + SE + I + TI + KOD + FRANJEVACA
 NA MOLITVU ZA VOJNIKE!

ONI SE DANJU I NOĆU BORE ZA NAS,
 MI SE DANJU I NOĆU MOLIMO ZA NJIH

„DA SVI BUDEMO JEDNI“

Takvim plakatima franjevci su pozivali narod da se moli za pobjedu njemačkih okupatora i njihovih ustaških slugu

Vojni dušobrižnik-satnik otac *Teobald Takač* pri završnim svečanostima i priredbama »Vojničkog tjedna« u Zemunu novembra 1943. g. poslije održane zakletve regruta rekao je:

»... Pripadnici naših oružanih snaga borili su se i bore se još i protiv glavnog neprijatelja Evropske zajednice, protiv komunizma, kako u zemlji, tako i na dalekom Istočnom bojištu, na kopnu, moru i u zraku. Naši junaci istakli su se na istočnom bojištu tokom svih velikih borbi. Kod Staljingrada doživjeli su vojnici Hrvatske pješачke pukovnije i onaj epski svršetak borbe u sklopu proslavljene VI. Njemačke vojske general-feldmaršala Paulusa, te su svojom krvlju i životom zapečatili svoju vjernost prema velikom savezniku...«

(»*Graničar*« 20. III. 1943. g.)

Naprijed već spomenuti dušobrižnik satnik *Nikola Šabić* govorio je također i za vrijeme zakletve ustaša-sveučilištaraca novembra 1943. god. On je pri kraju rekao i ovo:

»... Ustaše sveučilištarci shvatili su smisao ustaške borbe i put koji ih vodi Poglavniku... Polaganjem prisege shvaćaju hrvatski sveučilištarci smisao ustaške borbe danas više no ikada...«

(»*Hrvatski list*« 30. XI. 1943. g.)

IZRAVNA SARADNJA JEDNOG DIJELA KLERA S NIJEMCIMA I TALIJANIMA I UČEŠĆE KLERA U ŠPIJUNAŽI

U toku Narodno-oslobodilačke borbe, dok su svi naši narodi vodili tešku i krvavu borbu protiv mrskih okupatora i njihovih slugu ustaša i četnika, jedan dio katoličkog svećenstva potpuno se stavio u službu okupatora i ustaša, vršio za njih špijunažu, denuncirao i izdavao rodoljube i borce, pomagao svim sredstvima okupatora da u našoj zemlji ostvari svoje vojne i političke namjere.

Izravna saradnja jednog dijela katoličkog klera s okupatorima

Dr. Dragutin Kamber, svećenik i ustaški povjerenik u Doboju za vrijeme okupacije, nije bio samo uvjereni ustaša, nego i oduševljeni pristaša i agent nacističke Njemačke. Prilikom oproštajnog govora održanog u ime »svih Hrvata Doboja« na svečanosti neposredno prije nego što je njemačka posada napustila Doboj 9. jula 1941. g., izrazio je dr. Kamber svoju privrženost njemačkom komandantu i vojsci. Donosimo izvadak iz sarajevskog »Novog lista« br. 83 od 16. VIII. 1941. g. koji obrađuje ovu svečanost pod naslovom »Rastanak s njemačkim časticima i vojnicima u Doboju«:

»Dragi naši njemački prijatelji!

Ima trenutaka u životu ljudskom, kada svaki čovjek bolje misli i ljepše osjeća, nego što može riječima izgovoriti i kada jasno vidi, koliko ljudska misao i ljudski osjećaj nadmašuju ljudsku rječ. Takav momenat, dragi naši njemački prijatelji, proživljujemo i mi danas. Mi bismo htjeli da Vam se izgovorimo vrlo lepo i vrlo mnogo. Htjeli bismo da naše misli iznesemo jasnoćom sunčanih zraka i naše osjećaje zaodjenemo ljepše od ovih buketa cvieća, koje su Vam predala naša djeca, a ipak se moramo zadovoljiti samo s tim da Vam gotovo vojničkom i ratnom jednostavnošću zbijemo svoje misli i osjećaje u par rečenica: Mi Vas iskreno i prijateljski volimo, mi Vas iskreno i duboko poštujemo, nama je svima od srca žao, mnogo žao što se moramo rastaviti. Volimo vas, volimo vas, jer iako nosite u ruci najjači mač, koji je skovala poviest ljudskoga roda, vi niste grubi ratnici Džingis-kana, nego i braća i ljudi vitezovi u ponašanju i u djelima i njemački Reich ne treba boljih propagatora, nego što su to njemački vojnici, njemačka vojska.

Volimo vas, i štogod smo vas dulje poznavali postajali ste nam draži i zato nam je rastanak s vama težak. Mi vas poštujemo. Poštujemo vas, jer se borite za pravdu i političku i socijalnu čitave Evrope i na krvi i kostima dra-

gocjenih života, cvieća njemačkog naroda, gradite sretniji život budućih vjekova. I zato, jer Vas poštujemo, težak nam je rastanak s vama.»

Stari fašistički agent nadbiskup vrhbosanski *dr. Ivan Šarić* spada u krug najužih saradnika ustaša i njemačkih okupatora. Svojim propagandnim govorima Šarić je podstrekač nacionalne mržnje i vjerske netrpeljivosti u NDH. U govoru koji održao 9. novembra 1942. g. u Sarajevu u prisutnosti njemačkih i ustaških oficira pozivlje prisutne da se ugledaju na Pavelića i da se mole Bogu za »prijatelje i saveznike«. Među ostalim rekao je Šarić i ovo:

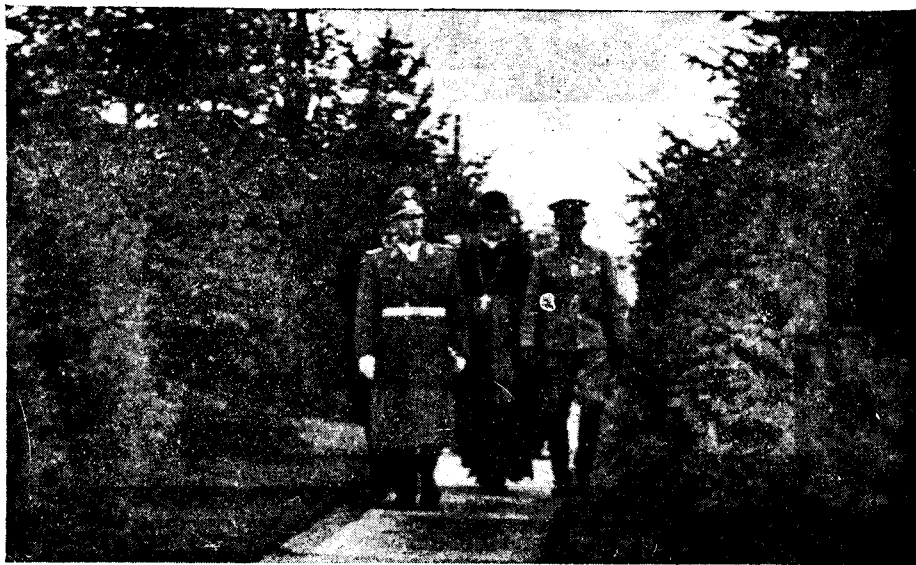
»... Mi trebamo dobrih čestitih i krepkih muževa, koji će govoriti istinu, širiti ljubav i vjeru, boriti se protiv mračne promičbe, kojom bi neprijatelj htio zatrovati naša srдца. No to mu je uzalud, jer dragi Bog voli Hrvate, kojih je geslo: »Bog i Hrvati!« A da budemo takvi, trebamo se ugledati u našeg dičnog Poglavnika, koji nam u svakom, pa i u vjerskom, pogledu može biti uzorom.

U tu svrhu vi ste danas dobili svoju crkvicu, da se imate gdje pomoliti i preporučiti dragome Bogu, s kojim ćemo uz naše velike i drage prijatelje i saveznike, konačno pobiediti.

S vjerom u Boga i uz dragog našeg Poglavnika, budimo zato uvijek za Poglavnika i Dom — Spremni!«

(Iz članka u »Novom listu« od 10. novembra 1942. g. pod naslovom »Svečanost u 2. zrakoplovnoj luci Rajlovac«)

Na svečanosti bili su prisutni pored ostalih »opunomoćenik ministra unutrašnjih poslova« *Šandor Benak*, general *Mihajlo Lukić*, izaslanik njemačkog generalmajora Fortner-a potpukovnik *Kahn*.

Nadbiskup Šarić u društvu njemačkog generala

Nadbiskup Šarić u društvu s njemačkim konzulom

Stepinac u društvu visokih njemačkih i ustaških funkcionera

Šibenski biskup *dr. Mileta* prisustvuje priredbama i drugim javnim manifestacijama u društvu predstavnika talijanskih vojnih i civilnih fašističkih vlasti.

ZAHVALA BISKUPA

Jedan hrvatski crkveni vođa
zbječe opasnost boljševizma

Monsignore Hieronymus Mileta je katolički biskup bivaše dolnosavske ratne loka Šibenik, grada, kojim je bio također volubinski zračanje i koji je nakon Šibice najvažnije uporište Mileta srednje Dalmacije. Biskup Mileta je zajednikom radu i vođe države, nastojan raznog krsta, generalporučnik Egelsara. Mileta je biskup, koji se sporeći silešleca, duhovni, whomu glava srpa katara, tako da kao katolički vođa i dobar Hrvat podržava borbu, koju vodi njemački vođa protiv njemačke opasnosti boljševizma. Biskup je također članom generala i osobito pripadnik, koje protiv vođa čini osobu Mileta podržava obitelji od bura.

Biskup Mileta u društvu njemačkog generala Egelsara

Izdajnički rad župnika sela Lišani-Ostrovica, *fra Andre Zjačića*, jasno se vidi iz pisma koje je uputio guverneru Dalmacije Bastianini-u gdje traži da i nadalje ostanu u njegovoj župi talijanski policijski odredi radi obrane od stanovništva okolnih sela.

Donosimo prijevod pisma s talijanskog originala:

»Njegovoj ekšelenciji

Josipu Bastianini-u Guverneru Dalmacije

Zadar

M O L B A

sela Lišane-Ostrovica i Vukšići preko Zjačić *fra Andrije*, župnika, *Marić Josipa*, *Stipić Krešimira*, *Radas Jerolima*, kojom mole da bi u Lišanima-Ostrovici bili zadržani Kr. karabinjeri.

Dolaskom Kraljevskih karabinjera u Lišane-Ostrovicu vratio se mir u ovo selo koje je sasvim okruženo opasnim elementima.

Ovo selo je čisto katoličko i predstavlja jednu oazu u Ravnim Kotarima. Zahvaljujući zaštiti Kraljevskih karabinjera unatoč prijetnja okolnih pravoslavnih sela bili su do sada osigurani naši životi i imovina.

Vijest da će stanica Kraljevskih karabinjera biti u našem selu ukinuta, i da će Kraljevski karabinjeri napustiti selo Lišane-Ostrovica izazvala je veliko uzbuđenje u selima Lišane-Ostrovica i Vukšić.

Svi smo uvjereni da će naši životi i naša imanja biti izloženi sigurnoj opasnosti. Svi imaju namjeru da napuste vlastita sela.

Slobodni smo da se obratimo Vašoj ekscelenciji, ne bi li odredila da sadašnja stanica Kraljevskih karabinjera ostane u Lišanima-Ostrovica.

Zahvaljujući se unapred kličemo da živi Guverner.

Osudom vojnog suda oblasti VIII. Udarnog Korpusa pod br. sud. o. 80/45/31 od 12. marta 1945. g. presuđen je *fra Petar Glavaš*, župnik u Hrvacima, radi uske saradnje sa njemačkim i talijanskim okupatorima kao i ustašama. *Fra Petar Glavaš* tražio je od Talijana i ustaša uspostavu garnizona u Hrvacima, što je bilo i učinjeno. Zatim je pomagao Talijanima kod paljenja i uništavanja pojedinih sela kao na pr. kada je upravljao artiljerijskom paljbom Talijana koji su tukli selo Bitelec i savjetovao im da gađaju kuće Bulovića. Osim toga prikupljao je podatke o formacijama i kretanju jedinica NOV, koje je davao na korištenje Nijemcima i Talijanima. Isto tako aktivno je sudjelovao kod preslušavanja i mučenja zarobljenih partizana po Talijanima.

Za dokazane usluge njemačkom okupatoru i ustaškoj vojsci u borbi protiv NOV, odlikovan je *dr. Vjenceslav Nukić*, glavar franjevačkog samostana u Kninu, od strane ratnog zločinca *Pavelića* redom krune Kralja *Zvonimira III.* stupnja s mačevima.

Krčki biskup *dr. Josip Srebrnić* bio je ne samo lično povezan s predstavnicima talijanske i njemačke okupacione vlasti, te s ustaškim funkcionerima, koje je obavještavao o prilikama u svojoj biskupiji, nego je u taj izdajnički rad uvukao i svoje podređeno svećenstvo. Takav njegov rad vidi se iz okružnice koju je uputio svim župnicima otoka Krka 6. marta 1944. g., a koja glasi:

»Broj: 50-Prs-44

Velečasnom župnom uredu

Svima

Velečasni gospodine!

Često se odvijaju stvari i događaji i na području Vaše župe, o kojima treba da je biskup što prije tačno, konkretno i objektivno obavješten. Dolaze k njemu zastupnici vojničkih i civilnih vlasti i svi ozbiljno pretpostavljaju, da je biskup

o svim događajima na teritoriju biskupije informiran. Međutim on se mora ispričavati da nije upućen ili da mu stvar nije poznata i t. d., što nije nikako zgodno, jer ne doprinosi njegovu ugledu i t. d., a posjetioci postavljali su pitanje: pa što radi biskup i svećenici, da nisu ni u tim stvarima na visini.

Stoga Vam stavljamo dužnost, da si o svakom krupnijem događaju na području svoje župe što prije i na što shodniji način pribavite podatke te me o tome odmah izvijestite ili pismeno ili usmeno. Ka krupnijim događajima ubrajaju se na pr. ubistva, zlonamjerni požari, neprijateljski napadaji (na pr. iz zraka, na parobrodu, na mirne putnike), bijeg iz župe, pojave protuvjerskih pokreta, članstvo općinskih odbora i drugih odbora, ako se osnuju, pitanje aprovizacije i kat. akcija, bolest svećenika, posebne poteškoće u duhovnoj pastvi i slično.

Za trud, s kojim ćete mi u tim stvarima ići u susret biti ću vam posebice zahvalan.

In SS. O. J. odani

Josip Srebrnić v. r.

Da je biskup Srebrnić primao obavještajne informacije od svojeg svećenstva još prije gore navedene okružnice vidi se iz izvještaja koji mu je poslao svećenik Duda dne 27. oktobra 1943. god, a koji glasi:

»Punat 27. X. 1943.

Preuzvišeni!

Brod s vinom otputovao je još one noći.

N. O. O. u Puntu: Žic Ivan od Antuna, poljodj. — Karabaić Ljubo učitelj, Bonifačić Ivan poljodj. — Mrakovičić Nikola — mladić. — Žic Marija udata žena bez djece, muž u Americi. — N. O. V. obrt.: Žic Petar nadimak: Dobrinčić, komandant, Bonifačić Antun zamjenik i Mraković Ljubo. —

Ljubim Vam prsten!

Duda v. r.

Iz pisma koje je uputio biskup Srebrnić ustaškom povjereniku dr. Franu Špeharu dne 21. maja 1944. g. vidi se da su predstavnici nje-mačke okupacione vlasti prije svojih akcija protiv NOV i hapšenja saradnika NOP-a dolazili k njemu na savjetovanje pri čemu im je biskup Srebrnić davao podatke i upute. Osim toga, on je, kako se vidi iz pisma, smatrao da će takove akcije »čišćenja« ostati bez rezultata, ako se na otoku ne ostavi posada od 300 okupacionih vojnika.

*

Saradnja splitskog biskupa Bonefačića s talijanskim okupatorom jasno se vidi iz pisma koje je uputio velikom županu — Vel. Župe Cetina, dne 16. februara 1942. g. U tom pismu iznosi dr. Bonefačić da je prikazao komandantu talijanske okupacione vojske kritičan položaj naroda Vrlike-Ruda i zatražio njihovu zaštitu pred NOV.

A Sua Eccellenza

Giuseppe Bastianini
Governatore della Dalmazia

Zara .

Supplica
-----

dei villici di Lissane d'Ostrovizza e Vuosie
col tramite di Zjačić fra Andrea, parrocco,
Scrié Giuseppe, Stipié Kresimiro, Radas Girelano,
con la quale pregano siano trattati a Lissane di
Ostrovizza i R.Carabinieri.

Con la venuta a Lissane d'Ostrovizza dei R.Carabinieri
e ritornata la calma in questo villaggio, tutto circondato
a elementi sovversivi.

Questo villaggio pretamente cattolico e un easi nel
fondo dei cotari.

Ringraziando alla tutela dei R.Carabinieri, con tutte
le minacce dei circostanti villaggi - greco-ortodossi, la
nostra vita e sostanza fin ora era salva.

La notizia che la tenenza dei R.Carabinieri dal nostro
villaggio sarà tolta, che i R.Carabinieri andranno via da
Lissane Ostrovizza ha proddoto una viva costernazione nei
villaggi di Lissane ostrovizza e Vuosie.

Tutti siamo convinti che le nostre vite ed il nostro
avere saranno esposti ad un sicuro pericolo. Tutti sono in
precinto di abbandonare i propri villaggi.

Prediamo la liberta di rivolgersi a V.E. onde disponga
che l'odierno presidio Carabinieri Reali, rimanga a Lissane
di Ostrovizza.

Ringraziando anticipatamente con un W.il Governatore

Fra Andre Zjačić župnik

Kresimir Stipić trgovac

Radasi Jurko Gekar

Radasi Jurko Gekar

131 -
28/6/42

Lišani
netuno
e Merpica
H.

Fra Andre Zjačić, župnik iz sela Lišani-Ostrovica moli talijanske okupatore da ostave
karabinjere u selu

510

Ja
Poglavinik
Nezavisne Države Hrvatske

svojom odredbom broj Oč.- 588-Zv-1943.-

na prijedlog

podjeljujem

RED KRUNE KRALJA ZVONIMIRA III.STUPNJA S MAČEVIMA

Dr. N U K I Ć V j e n c e s l a v u, glavaru franjevaškog
samostana u Kninu
/Tek.br.2650-Zv-/

za jačanje hrvatske ustaške narodne svijesti i borbenog duha
hrvatskog naroda u kotaru Knin i okolici za vrijeme borba
protiv odmetnika od 10.IV.1941.do danas,a napose za poštovno
pomaganje hrvatskoj i njemačkoj vojsci kod zauzimanja Knina
i Driša u mjesecu rujnu 1943.-

Ja Dom spremni!

Dava u Zagrebu, dne 1.listopada 1943.-

Poglavinik
Nezavisne Države Hrvatske

Ante Pavelić

P. S. Naknadno, kad je bilo sprijeda izneseno već pisano, kazali su mi p. gg. Kreisleiter dr Pachneck, Potpukovnik Otto Krečmar i Pukovnik Vinicki; kaznena akcija uperena je do duše protiv raznih vrsta pristaša komunizma, ali akcija služi i cilju, da sakupi sve sposobne muževe i mladiće za organiziranje hrvatske domobranske vojske na teritoriju ovih naših strana. To je bilo narodu do sada nepoznato! — Rekli su, da ti muževi i mladići će biti odvođeni u Njemačku. Vi ćete bolje znati, koliko će biti istine na tome. — Naglasio sam, da će »čišćenje« ostati bez željenih rezultata, ako se na otoku odmah trajno ne ostavi posada od barem 300 vojnika (po 30 u svakoj općini — $6 \times 30 = 180$ i 120 u Krku); a ženske hapšenice treba pustiti kući, ako njihov rad nije uperen protiv javnog poretka. Uz to sam naglasio i momente, koji su sprijeda navedeni.

Uz izraze odličnog poštovanja

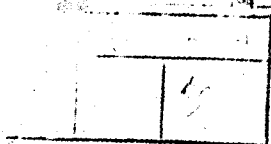
odani u X^u

21. svibnja 1944

POVJERENIK
SUSAK-KRK

Fotografija izvotka iz pisma biskupa Srebrnića, upućenog dr. Franu Špeharu

P. S. Naknadno, kad je bilo sprijeda izneseno već pisano, kazali su mi p. gg. Kreisleiter dr Pachneck, Potpukovnik Otto Krečmar i Pukovnik Vinicki; kaznena akcija uperena je do duše protiv raznih vrsta pristaša komunizma, ali akcija služi i cilju, da sakupi sve sposobne muževe i mladiće za organiziranje hrvatske domobranske vojske na teritoriju ovih naših strana. To je bilo narodu do sada nepoznato! — Rekli su, da ti muževi i mladići će biti odvođeni u Njemačku. Vi ćete bolje znati, koliko će biti istine na tome. — Naglasio sam, da će »čišćenje« ostati bez željenih rezultata, ako se na otoku odmah trajno ne ostavi posada od barem 300 vojnika (po 30 u svakoj općini — $6 \times 30 = 180$ i 120 u Krku); a ženske hapšenice treba pustiti kući, ako njihov rad nije uperen protiv javnog poretka. Uz to sam naglasio i momente, koji su sprijeda navedeni.

Uz izraze odličnog poštovanja
odani u Xu

Josip Srebrnić
biskup

Biskupski Ordinarijat - Split

Br. 449/42

U Splitu, 15-II-1942

Gospodinu
Velikom Županu
Velike župe CETINA

O m i s

Poslije komunističko-četničkog ispada u samostan Dragović preporučio sam susjednim župnicima Zasioka i Bitelića da se radi sigurnosti barem noću uklone. Onaj iz Bitelića je poslušao, dok Vladina iz Zasioka nije shvatio ozbiljno položaj pa je poslije malo dana bio iznenađen i odveden... Za njegovu sudbinu nezna se ništa pozitivna.

Dne 8. XI. pr. g. u Sinju prikazao sam Kolonelu-Komandantu talij. okupat. vojske kritični položaj i dušobrižnika i naroda od Vrljke-Ruda te zamolio zaštitu naglasiv da bez jedne brze i odlučne akcije ne može se očekivati ni ~~ništa ni sigurnosti~~. Na žalost nije se ništa poduzelo, pa je došlo do slučaja "na putu" i drugih na lijevoj strani Cetine, ali i u Kuću.

Svi dušobrižnici od Potravlja/Šibarića/ do Voštana uvidješe da im na župama nema opstanka, pa pobjeغوše u Sinj, odakle preko dana za duhovne potrebe naroda, naročito pak u nedjelje, idu u župu... Kako ni u normalno doba komunikacije sa selima iz Sinja, na istok preko Cetine, nisu zgodne, sada nema nikakvih, pa je polazak na župe uz fizički trud skopčan s mnogim poteškoćama i žrtvama, a najteža je stvar s prevoznim sredstvima, jer ih dušobrižnici vlastitih nemaju, a ni oni ni njihove crkve nemaju novčanil sredstava da bi ih svaki put mogli providiti. - Biskupska kurija opet za 3/4 dieceze u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj radi uprave ne prima ništa od Državne vlasti, pa ne može da im pruži pomoć.

Stoga Vas se umoljava da biste obzirom na izloženo poradili i nastojali, kako bi se dušobrižnicima Potravlja, Hrvaca, Bitelića, Bajagića, Gale, Otoka, Graba, Tude i Voštane-Rose, koji su skoro svi sada pobjegli

Pismo biskupa Bonefačića iz kojeg se vidi njegova saradnja s talijanskim okupatorom

u Sinju, omogućilo na bilo koji način te bi lakše i sigurnije barem za najveće potrebe i blađane mogli doći do svojih župa, dok se prilike onamo malo smire i pogibelj mine. U tu svrhu se je potpisani već dva-put pismeno obratio na Obćeg povjerenika Nezavisne Države Hrvatske Dra A. Karčića kod II Talijanske armate na Sušaku prikazujući mu potrebu ja-če akcije oružane snage i moleći intervenciju kod Vrhovne Komande.

B i s k u p :

Nastavak pisma sa str. 263.

Izvadak iz gornjeg pisma:

Dne 8. XI. pr. g. u Sinju prikazao sam Kolonelu — Komandantu talij. okupat. vojske kritični položaj i dušobrižnika i naroda od Vrlike-Ruda te zamolio zaštitu naglasiv da bez jedne brze i odlučne akcije ne može se očekivati ni mira ni sigurnosti. Na žalost nije se ništa poduzelo, pa je došlo do slučaja »na panju« i drugih na lijevoj strani Cetine, ali i u Muću.

*

Iz dopisa, koji je uputio guverner Dalmacije prefekturi u Split, Komandi VI. talijanske Armate i generalnoj direkciji policije, datiranog 3. decembra 1941. g. vidi se da je biskup Bonefačić tražio od talijanskog okupatora zločinačke represalije protiv porodica kojima su članovi sudjevali u NOV, i davao im konkretne savjete za to.

Donosimo prijevod ovog dopisa s talijanskog originala:

GRB
Dalmatinska vlada
Kab. 9139
4. decembra 1941. g. XX.
2730
Zadar, 3. decembra 1941. XX.
Kraljevskoj prefekturi Split
Komandi VI. Armijskog Korpusa Split
i na znanje
Generalnoj direkciji policije -- Sjedište
Predmet: Splitski biskup i sprečavanje
odmetništva u Hrvatskoj.

Stavlja Vam se na znanje niže navedena okružnica od 27. novembra o. g. Kraljevskoga Ministarstva Vanjskih poslova, koja se odnosi na argument u predmetu:

»Reda radi obavještavamo Vas da je generalni administrativni komesar Hrvatske, koji predstavlja Hrvatsku Državu kod Komande II. Armije, po svim pitanjima na teritoriju demilitarizirane zone Hrvatske, u kojoj naše trupe vrše i civilnu upravu, uputio spomenutoj komandi slijedeći dopis:

Governo della Dalmazia

Gab.

9139

- 4 DIC 1941

2920

Zara, 3 dicembre 1941 - XX

Alla R. Prefettura

SPALATO

Al Comando VI° Corpo d'Armata

SPALATO

e, per conoscenza

Alla Direzione Generale Polizia

SPALATO

OBIETTO: Vescevo di Spalato e repressione della ribellione in Croazia

Comunicasi, per opportuna conoscenza, il contenuto scritto d'espaccio in data 27 novembre u.s. del R. Ministero degli Affari Esteri, relativo all'argomento in oggetto:

"All'ogni buon fine s'informa che il Commissario Generale amministrativo Spalato, che rappresenta il governo Croato presso il Comando della 2° Armata per tutti le operazioni avvenute nella zona demilitarizzata della Croazia in cui le nostre Autorità militari esercitano i poteri civili, ha diretto al predetto Comando il seguente provvedimento:

"In relazione a quanto già esposto nel nostro Circololetto N° 51 del 18/11/1941, riguardante la lotta contro il banditismo e l'incoraggiamento nei distretti di Sinj, Livno e Bosansko Grahovo, comuniciamo che il "Vecevo di Spalato, ha preso caldamente l'astensione del corpo ecclesiastico di quelle regioni, già comunicato "VI, fa l'ulteriore proposta, che si dichiarino respo-

.../...

Pismo talijanskog guvernera Dalmacije iz kojeg proizlazi da je biskup Bonefadić predložio da se vrše represalije nad porodicama partizana

»U vezi onoga što je izloženo u našem dopisu br. 51. od 18. XI. 1941. g., a što se odnosi na borbu protiv četničko-komunističkog banditizma u kotarevima Sinj, Livno i Bosansko Grahovo, javljamo Vam da je splitski biskup, preporučujući toplo molbu katoličkog svećenstva spomenutih kotareva, o kojoj ste obaviješteni, podnio novi prijedlog da bi se za sva zlodjela i štete dosada prouzročene i one koje bi eventualno uslijedile proglasile odgovorne porodice bandita, koje žive u onim krajevima, nadajući se da će ta mjera sigurno djelovati da se povrate svojim kućama mnogi banditi. Ovaj Komesarijat potpomaže živo ovaj prijedlog.«
(Podcrtala red.)

Za guvernera

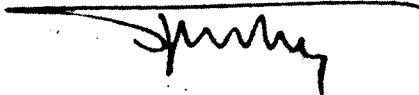
šef kabineta:

(G. A. Spechel)»

EEIC

"abili di tutti i misfatti e danni già causati
 "ad eventualmente di quegli avvenibili, le famie
 "glie dei banditi, le quali vivono nei paesi di
 "quelle regioni, nella considerazione che questo
 "provvedimento certamente avrà per effetto il riu
 "torno alle loro case di molti banditi.
 "Questo Commissariato appoggia vivamente la
 "proposta avanzata al riguardo."»

p. il Governatore
 il Capo di Gabinetto
 (G. A. Spechel)

 3

UČEŠĆE NEKIH SVEĆENIKA I FRATARAR U NEPRIJATELJSKOJ SPIJUNAŽI I DENUNCIRANJU RODOLJUBA

Neki svećenici su toliko mrzili svoj narod i njegovu borbu za slobodu da su se u svojoj izdaji srozali do najobičnijih denuncijanata i špijuna. Svećenik *Nikšić Ivan*, župnik iz Slunja, po činu je ustaški bojnik, a na dužnosti je kod 10. hrvatske divizije kao pomoćnik zapovjednika i ujedno povjerenik ustaške vlade. Uz jednu svećeničku i dvije ustaške on vrši i treću špijunsku i denuncijantsku dužnost. On denuncira ustaškim vlastima i saradnike NOP-a i svog pretpostavljenog generala Tomaševića.

Donosimo prijepis dokumenta koji se nalazi kod Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, pod broj. 12870:

»Glavaru Glavnostožernog ureda Minors-a, Zagreb.

U vezi moje krugojavke, koju sam poslao preko Kostajnice 27. XII. podnosim slijedeće izvješće o radu generala Tomaševića.

General Tomašević, njegov glavar zrak. puk. Grum i ust. bojnik Čudina nalaze se od prvog dana svog boravka u Bihaću u društvu ženskih koje suraduju s partizanima i to:

1. General Tomašević živi u intimnim odnosima s A.... V....., katol. vjere, udatu za V.... V....., Srbina, odnosno Crnogorca, koji je bio vojni veterinar i nalazi se u zarobljeništvu u Njemačkoj.

2. Puk. Grum živi i stanuje kod D.... Č....., rođ. T....., pravoslavne vjere. Bila je udata za Srbina, koji je kao sudski vježbenik još prije rata umro. Navedena stanuje u kući Ivice Mažar u Bihaću. U njezinom stanu iznajmljena je jedna soba za reprezentaciju generala. U tu sobu uveden je vojnički brzoglas i u njoj se odvijaju sastanci, pijanke i orgije generala i njegovog društva.

Imenovana je slavila sa društvom pravoslavni Božić dne 7. I.

General i puk. Grum bili su čestitati, o čemu sam se osobno uvjerio.

3. Ust. bojnik Čudina Zorko živi u društvu i stanu B.... A....., pravoslavke, muž joj je navodno zarobljen u Njemačkoj. Navedena stanuje u iztoj kući s generalom Tomaševićem i bojnikom Čudinom, a ta kuća ima izto dvorište sa stanom Čučković. Sin njezin Dmitar, star 10—12 god. govori među djecom o namjerama i pokretima naše vojske. Dne XII. 1944 znao je bojni zov (parole) i to potpuno točno. To sam saznao preko civila, kojima je on bojni zov dao. Mali izjavljuje, da on svaki dan znade bojni zov i da ga može dati onome tko treba.

Spomenute ženske poznate su kao suradnice partizana za vrijeme dok su ovi bili u Bihaću, kao i kasnije. One su odpremle u partizane biv. zapovjednika samovozne sati dom. stka Jurjevića. Prije dolazka gen. Tomaševića, kretale su se u društvu nižih njemačkih časnika, koje su odbile čim je došao gen. Tomašević.

Od prvog dana navedeno društvo ima vrlo često pijanke i veselice. Častnici kupuju darove. Naročito je darežljiv puk. Grum. Kupuju se cipele, razne živežne namirnice a bojniki Čudina je čak obećao malome D..... A.... kupiti bicikl.

Prigodom dieljenja pomoći dobila je D..... Č..... (pod 2.) 200.000.— (dvijestotine tisuća) Kuna kao pomoć za štetu nastalu od bombardiranja, ona međutim nije stradala, nego joj je samo nešto pokućstva oštećeno. Stvarnim stradalicima se davalo po 10—50 tisuća Kuna. Ovdje usput napominjem, da mi je vrlo sumnjivo silno razbacivanje novca spomenute gospode, što nije nikako u korist i na ugled naše države.

Uredovanje i brzoglasni razgovori obavlja se u prisustvu navedenih žena, tako, da pred njima tajni nema. Tome sam u više navrata bio osobno prisutan.

Par dana pred Božić došla je gen. Tomaševiću starica Lucija Tomljenović sirota i upozorila iz vlastite pobude generala, da su te ženske sumnjive radi veze s partizanima. On joj se zahvalio na obavjesti, darovao joj 2.000.— kuna, ali svoje vladanje i uredovanje nije promienio.

Slučaj Vaganca.

Koncem prosinca dobila je posada Vaganac zapovied, da uz jaku podporu vlastitog topništva vrši demonstrativne napade u pravcu Drežnika, sa zadatkom, da na sebe navuče što jače neprijateljske snage. To je navodno bio uvod u podhvat većeg stila, koji su se imali tamo vršiti. Neprijatelj se zaista prikupio i počeo napadati 31. XII. oko 7 sati ujutro. Napad je bio velikog razmjera. Posada se držala 44 sata (od 31. XII. u 7 s. do 3. I. u 3 sata) i konačno se morala povući radi nestašice streljiva. O toku borbe podnieti će izvještaj zapovjednik bojne i zdruga. O toku napada je redovito obavještavana 10. Hrv. Divizija. Sa drugim nikim nije bilo veze.

Najjači napad bio je tokom ciele noći od 31. XII. do 1. I. Cielu noć se krugovalom javljalo o toku borbe, a odgovaralo se malo ili manjkavo, tako na pr. dugo se nije odgovaralo na traženje streljiva, a kad se konačno odgovorilo bio je upit: Kakovo streljivo trebate? Taj upit izgledao je kao ruganje, jer i njemačke i naše vojne vlasti vrlo dobro znaju za nacružanje Vaganca.

Međutim iztovremeno dok je ta borba trajala dočekivala se Nova godina u stanu D..... Č..... To nije bila obična pijanka, nego divljanje. Sve dame su na pr. morale pucati iz generalovog samokresa, plesalo se po stolu i išlo buditi mirne građane u susjednim stanovima. General Tomašević bio je totalno pijan, galamio je i izražavao se srpskim žandarskim žargonom i to najprostije, što nikako ne pristaje hrvatskom generalu te »opunomoćeniku Poglavnika« i »potomku bosanske kraljevske familije« kako se nazivao. Ujutro oko 8 sati je otišao general spavati i naredio, da ga se ne smije smetati dok se sam ne probudi. D..... Č..... je te večeri sa velikim veseljem javila susjedima da je Vaganac pao i da ujutro dolaze partizani u Bihać.

Ne mogu provjeriti da li je te noći i tokom dana 1. I. general prikazao njem. vojnom vodstvu točnu sliku stanja, no držim, da za to nije bio sposoban. Pogotovo nije mogao u takovom stanju nešto ozbiljno poduzeti, da se

položaj popravi. Vaganac je pao radi nestanka streljiva, koje izgleda da se moglo dobiti, da se ozbiljno na tome radilo. Ovdje spominjem još jedan značajan slučaj. Bilo je to koncem studena 1944. godine.

Na izvještaje D..... Č....., da će Bihać biti u 4 sata ujutro bombardiran i odmah za tim sa svih strana napadnut odredio je general Tomašević strogu pripravnost, koja je trajala od 11 s. u noći do 8 s. ujutro. Ta zapovied donesena je u veselom i celokupnom gore navedenom društvu. Niemci nisu imali pripravnost, nego su nam se smijali, vojnici zebli i probdžjeli noć, društvu se veselilo. Nisam mogao ustanoviti, kuda je general otišao iz društva, ali Č..... je otišla mirno spavati.

Zaključak.

Mnogi moji navodi nisu potpuno precizni u nadnevcima, a to je zato, što je svaka suradnja sa generalom Tomaševićem nemoguća. Previše je okupiran svojim društvom, a svoj rad i namjere predamnom krije. Tako na pr. ne mogu dobiti krugojavke koje su poslone i primljene u toku borbe u Vagancu, a iz kojih se liepo vidi tok događaja i nemarnost odgovora.

Zadnje vrieme ne mogu se služiti krugovalom. Svoje šifre nemam, a krugovalna postaja je pod nadzorom pobočnika generala Tomaševića zrakoplov. poručnika Briški-a. Prema tome je moja veza sa Zagrebom prekinuta. Osim toga ne mogu slobodno poslati ni teklića, jer je general odredio da nitko ne smije putovati bez njegovog podpisa. Promatrajući sav rad i vladanje gen. Tomaševića stekao sam dojam, da radi udobnosti, bezbrižnosti, lakomislenosti, razvratnog života i nesposobnosti nije dorastao svome položaju, a možda su navedene osobine samo prikrivanje otvorene sabotaze ili izdaje. Radi udobnosti, izgleda, da ne nastoji dostatno uskladiti odnos naših i njemačkih vojnih vlasti, nego jednostavno sve prepušta njima, dok bi oni bili zahvalni na korisnoj suradnji. Ne znam kako da ocienim sljedeći događaj:

Prigodom obilaska ust. bojne u Vagancu oko 20. XII. 1944. god. pohvalio je rad bojne i zapovjednika. Poslije pregleda govorio je general na samo sa zapovjednikom bojne ust. nadpor. Novakom i ocrtao naš vojnički položaj kao bezizgledan. Za Njemačku je doslovno rekao: »Danas je svakom djetetu jasno, da je Njemačka izgubila rat, to uviđaju konačno i sami Niemci.« Kad se uzme u obzir da je Vaganac daleko izložen postav, a nadpor. Novak mladić od 21. god. starosti kako je mogao taj prikaz djelovati? Kad bi položaj zaista i bio takav, dužnost je generala da ohrabri, savjetuje, dade upute i t. d. Također mi se ne sviđa prečesto pozivanje na Poglavnika. Za svaku malenkost on ima uputu od Poglavnika i svaku tricnu on će javiti Poglavniku. Tko to gleda i sluša dobiva dojam, da se Poglavnik bavi samim takvim sitnicama i da na koncu ni On sam ne radi drugačije nego njegov »opunomoćenik«.

Za sve nedostatke brani se da su krivi Niemci, jer »oni zapoviedaju«.

Predlažem, da se smjesta premjesti general Tomašević i ciela njegova klika. Time bi se omogućila iztraga, koja bi sigurno još mnogo toga razjasnila. Njegov boravak ovdje je vrlo štetan a može biti i presudan.

Za Poglavnika i dom spremni !

Bihać, 8. siečnja 1945.

Ivan Nikšić

Iz dokumenta br. 12842, koji se nalazi kod Drž. komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača vidi se da isti špijunski posao za održavanje morala kvislinške vojske vrši i *fra Ilija Božić*, svećenik iz Mostara. Donosimo prijepis dokumenta:

»Grb NDH

Nezavisna Država Hrvatska

Mjesno zapovjedništvo

Br. 626/taj.

2. XII. 1941. g.

Mostar

Komunistički znakovi kod pričuvnika:

Iz pouzdanih vrela saznao sam da pričuvnici iz Mostara a osobito Donje Mahale i Cernice, koji se sada pozivaju na vježbu, prišivaju crvene znakove na haljine ili hlače, tako da isti znak može lako pokazati.

Ovo je saopćio *fra Ilija Božić* i može dokazati sa svjedocima (očevidcima), jer je njemu pričao jedan koji je i sam taj znak imao.

Naređeno je zapovjedniku mostarske doknadne bojne, da sve pričuvnike kao i ostale domobrane pregledaju.«

*

Pet fratara i jedan svećenik udružuju se u zajedničkoj denuncijaciji protiv nekih »nepouzdatih« državnih funkcionera NDH.

Donosimo prijepis pisma koje su potpisali i poslali Anti Paveliću svećenici: *Fra Borivoje Mač*, župnik u Vidoši, *don Božo Simlić*, župnik župe Lištani, *fra Bono Grebenarović*, župnik u Podhumu, *fra Viktor Baltić*, župnik u Ljubinčiću, *dr. fra Srećko Perić*, župnik župe Livno i *fra Vlado Čurić*, župnik Bila, u kojem denunciraju samom Paveliću državne činovnike livanjskog kotara i zahtijevaju intervenciju talijanske okupatorske vojske u borbi protiv vlastitog naroda i NOV:

»Livno, dne 10. svibnja 1942.

Poglavniče!

Vi ste sigurno bilo lično, bilo preko svojih saradnika dobro obaviješteni i o prilikama livanjskoga kotara. Neki su i od podpisnika tražili lieka za naše neprilike i od Vas i od pojedinih ministara. Niti je liek pružen, niti je vrijeme naše rane zaciellilo. Šta više te su rane svakoga dana sve gore:

A) Smišljena komunistička akcija, koja je u svoje vrijeme podzemno vođena u ovom hrvatskom i katoličkom kraju sa strane srpske uprave, sada se istom vidi po žalosnim plodovima:

1. londonski i moskovski krugovalni izvještaji slušaju se, množe i diele, a da se tomu nikako ne može stati u kraj;

2. veći broj (cca 100) do sada odbjeglih ljudi iz grada i sa sela naoružan i svrstan u razbojničke bande dovlači se iz obližnjih šuma i povlači se danju, a još više noću po putevima i selima, gdje napadaju, robe, pliene i pljačkaju, dok ljude ubijaju i odvođe, a stoku i hranu odgone;

3. pritajeni komunistički pomagači, koji su u stalnoj vezi sa odbjeglama, ove snabdjevaju solju, duvanom, petrolejem i svakovrsnim potrebštinama za jelo i odielo;

4. Seoski komunisti danju obavljaju svoje poslove a noću drže sastanke sa onima iz šuma te prietnjama, lupanjem na kućnim vratima, prikivanjem ultimativnih poziva pljačkaju bilo za sebe bilo za one koji su odbjegli te tako na najgrozniji način straše mirne suseljanae;

5. Činovnici i oružnici ovoga kotara podržavaju vezu napose sa pritajenim komunistima te s pomoću vlasti i činovničkog ugleda pogoduju komunističkoj akciji uopće a promičbi napose...

C) ... Politika ustaških načela i Ustaške Države postepeno se i prikriveno u ovim krajevima minira:

1. nesavjesnim radom i neradom baštinjenih činovnika jugoslavenske anglofilske i rusofilske orijentacije koji u svom djelokrugu više pogoduju svakomu nego li čistom i poštenom Hrvatu ustaši;

2. vještačkim uvlačenjem ljudi ljevičara-mačekovaca kao što su Marko Čondić i Teklić Ante zvani Duka u razne odbore i službe da tako pomognu činovnicima kočenje i ometanje rada i duha ustaške države. Skrajnje je vrijeme, da se ustaškim duhom kalame i dojučerašnji protivnici ustaštva.

Za ove i ovakove prilike u livanjskom kotaru smatramo glavnim krivcem kotarskoga predstojnika Tomu Maleša sa a) oružnicima: Radeljak Jakobom, Radovanović Ivanom, Mišić Matom, Jurković Jankom i Taraš Joškom, te sa b) činovnicima Hasanom Borićem i ing. Stuparićem, Bušalić Matom i dr. Murvarom.

Tomo Maleš vještačko pogoduje širenju komunizma na način: što ne uređuje po prijavama, — što ne pričeći veze s odbjeglom komunistima, koji ga smatraju svojim čovjekom i s njim se ponose — što se druži sa pritajenim komunistima i njihovim simpatizerima te se redovno u njihovom društvu kreće — što ne kažnjava mnoge kriumčare, koji se bogate na račun četničko-komunističke akcije — što upadno traži saradnju ljevičara ili onih koji samo iz nužde priznaju Hrvatsku Državu sa željom, da se lično okoriste ili da je ruše — što slobodno i često ide preko Vagnja samovozom u Sinj kuda smiju putovati osim njega samo još Mešo Hodžić sa svojim teretnim samovozom u svrhu kriumčarenja i talijanski vojnici, ali ovi sa ratnom spremom sa dugim kolonama — što poštene Hrvate zapostavlja, što upravlja nepravilno i štetno sa živežnim namirnicama, određenim za prehranu pučanstva radi čega nastaje neraspoloženje i ogorčenje protiv državnih vlasti, Države i Poglavnika. On doduše učini štogod, što se površnom promatraču čini, da je u interesu Hrvatske države kao na pr. on kažnjava mjesne trgovce i one koji imaju nešto da ugoditi onima koji radi kockanja i pijančevanja kroz dane i godine ništa nemaju i tome slično, ali to čini lukavo i prepredeno, da zavara svoj komunistički trag te da se pod svaku cijenu održi u ovom kotaru.

Iz ovih razloga mi tražimo u ime naših župa, čiji su vjernici ujedno i ogromna većina žitelja livanjskoga kotara Hrvati-Katolici, da se Tomo Maleš odmah premjesti, jer je i suviše jasno, da je njegovo daljnje službovanje svaki dan sve to više na štetu Hrvatske Države. Kao propovjednici vjere i čuvari morala ne možemo podnositi da on u svojstvu nosioca mjesne državne vlasti

živi u priležništvu sa Nikicom Arbanas učiteljicom iz Obrovca (kotar Sinj). Ona je još tomu kriva, što još jede državni kruh primajući učiteljsku plaću, a ne vršeći učiteljsku dužnost u mjestu službovanja. Mi molimo da u ovome kraju, kojemu je austrougarska uprava u svoje vrijeme, davala dobre činovnike i probranoga kotarskog predstojnika, dadete i Vi Poglavnice jednoga sposobnoga, poštenoga, energičnoga kotarskoga predstojnika po mogućnosti Hercegovca, ali nikako iz Dalmacije, jer imamo ovdje i previše činovnika iz Dalmacije. Isto molimo da se premjeste i gore navedeni činovnici i oružnici iz livanjskog kotara, jer su međusobno i suviše povezani sa komunističkom akcijom u kotarevima Livno i Sinj. Državni interesi traže, da se oni premjeste iz ovakove sredine u kojoj su angažirani.

Molimo i zaklinjemo u ime života ugroženih sela komunističke akcije da se sa savezničkom talijanskom vojskom uredi nekako, da se očiste okolišne gore od komunističkih bandi.

Za Boga, svetu Crkvu, Hrvatski Narod i za Dom Spremni!»

Fra Borivoje Mač, župnik Vidoši, v. r.

Fra Bono Grebenarović, župnik Podhum, v. r.

Fra Viktor Baltić, župnik Ljubunčić, v. r.

Dr. fra Srećko Perić, župnik župe Livno, v. r.

Fra Vlado Čurić, župnik župe Bila v. r.

Don Božo Simlić, župnik župe Sištani, v. r.

*

Iz zapisnika, sastavljenog pred organom za prikupljanje podataka i dokaza za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, o saslušanju svjedoka Romić Marka iz Trbounja kod Drniša, od dana 10. II. 1945. g. pod br. 469/zemalj. kom. red. br. 4474, vidljivo je da je svećenik-ustaša fra Vugdelija Božo denuncirao gestapou spomenutog Romića, koji je potom bio uhapšen i mučen.

Izvadak iz spomenutog zapisnika:

»... Gestapo me je dana 5. oktobra 1944. g. uhapsio i strpao u zatvor, gdje sam ostao 29 dana. Do ovog hapšenja je došlo s toga, što su me ustaše denuncirale Nijemcima da sam aktivan simpatizer partizana. Tužili su me Nijemcima Vugdelija fra Božo, Vukušić Ante zv. »Brico« i Mrčelja Petar listonoša iz Drniša. U zatvoru su me (šef) inspektor gestapoa i još tri-četiri gestapovca tukli šakama, nogama i batinom po cijelom tijelu...«

*

Na osnovu prijave koju su 1941. g. podnijeli talijanskoj policiji fra Stašić Marijan i fra Lisica Ciprijan bio je Katunarić Vicko, zidar iz Splita, mučen i prebijan.

U prijavi koju je 20. I. 1945. g. Katunarić Vicko podnio Centralnoj gradskoj komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača u Splitu, između ostaloga, stoji:

»... U junu 1941. g., došli su u moju kuću u Poljud karabinjeri predvođeni od tenenta Vacca, te sa slijedećim fašistima: Hofman Antom, Petraelo Zvonkom, Vitturi Cianom, Krstulović Daninom, Chimilevskim, Alujević Rudolfom i Radovniković Benom. Odveli su me odmah na stanicu karabinjera i tu me tukli i mlatili šakama i nogama tako da sam bio modar i otekao. To je bilo

oko 1 sat po noći. Ispitivali su me oko četvrt sata, da im kažem gdje se nalaze istaknuti članovi NOP-a, a kad im to nisam htio kazati tada su me mlatili. Znao sam da sam uhapšen i tučen na osnovu prijave fratara iz samostana Poljud i to baš fra Marijana i fra Lisice. To su mi rekli agenti Beara Jakob i jedan drugi. Ostao sam u zatvoru do 10 sati ujutro. Kroz to vrijeme došao mi je najprije sin Živodar i donio mi hranu, te su njega čim je došao uhapsili. Na koncu došao mi je i treći sin Vladimir te su i njega uhapsili. Prije nego su nas pustili kući, svu četvoricu ispitivali su nas da im kažemo gdje se nalaze drugi Jelaska Vicko i Mrduljaši. Kad im to nismo htjeli kazati govorili bi nam, da će mene poslati kući, a da će mi sva tri sina strijeljati.«

*

U zapisniku sastavljenom kod istražne vlasti J. A. dne 13. VI. 1945. g. u Varaždinu, svećenik *Crnković Matija* upravitelj župe i kateheta građanske škole u Ludbregu, priznaje, između ostaloga, da je denuncirao ustaškim vlastima više simpatizera i saradnika NOP-a, koji su bili hapšeni i po ustašama bacani u konc. logore.

Izvadak iz spomenutog zapisnika:

»... U početku 1942. g. došla je k meni Hlebec iz sela Hrastovsko, djevojka stara oko 37 god. čije ime ne znam, te mi je rekla da je prilikom pranja veša sa ostalim ženama iz sela, čula da su Par Blaž, Marković Pavao, Potrošanec Ignac i ostali simpatizeri partizana iz Hrastovskog, čijih se imena ne sjećam, rekli: čim se Sava smrzne da će u Hrvatsku doći boljševici. Na to sam ja napisao jednu cedulju s kojom sam je uputio ust. logorniku Markoviću na saslušanje. Cedulja je glasila: »Daj primi ovu ženu na saslušanje o njezinim izjavama«. Isti ljudi iz Hrastovskog kasnije su bili hapšeni.

Od prvih dana NDH ustaški logornik Marković Josip nalazio se kod mene oko 2 mjeseca na hrani, te za vrijeme privatnih razgovora nije me nikada pitao otvoreno za pojedine osobe već je znao svesti razgovor čisto neprimjetno tako da sam o pojedinim ljudima rekao svoje mišljenje, kao za dolje navedene:

Za Švigira iz Ludbrega da je simpatizer partizana. Isti je kasnije bio uhapšen i otjeran u logor Jasenovac. Sada se nalazi kod kuće.

Za Mađarić Vladu, sin Viktora, iz Ludbrega da je simpatizer partizana. Isti je bio hapšen i bio u zatvoru u Ludbregu. Nakon izvjesnog vremena pušten je kući.

Za Bahata iz Karlovca, opć. pisara, da je ljevica Mačekove stranke t. j. da naginje komunizmu. Istoga su htjeli hapsiti, ali je pobjegao u partizane.

Za Breković Ivana iz Globočeca da je lijevo krilo Mačekove stranke t. j. da naginje komunizmu. Htjeli su ga hapsiti ali je pobjegao u partizane.

Poslije, kako je logornik Marković bio premješten i otišao u Sisak, na njegovo mjesto došao je Škrnjug, s njim sam se razgovarao nekoliko puta, ali se ne sjećam da sam mu šta o tome govorio. 1943. g. za ust. logornika došao je Herceg rodom iz Ludbrega, koji je bio član muževa Katoličke akcije župe Ludbreg. Isti je dolazio k meni nekoliko puta, te smo razgovarali o raznim događajima. Logornik Herceg mnogo je simpatizirao Nijemce, a mnogo mrzio partizane.

1944. g. došao je logornik Rus iz Međimurja, s kojim sam se upoznao te je isti došao k meni svega nekoliko puta, ali s istim nisam mnogo razgovarao.

Dok sam se sastajao s gore pomenutim ust. logornicima ne sjećam se točno, kome sam ponaosebice šta govorio o pojedinim osobama i obiteljima, te sam tako govorio i o dolje navedenima osobama:

Vrančić Ljudevit iz Ludbrega da je bio u vezi sa Židovima. Isti je bio uhapšen, te upućen u logor Stara Gradiška, a u zadnje vrijeme je pušten kući.

Kosa Đuro iz Ludbrega da je simpatizer partizana. Isti je bio hapšen i zatvoren, te nakon izvjesnog vremena pušten kući.

Par Blažo iz Hrastovskog da je simpatizer komunizma. Isti je bio u zatvoru, te u zadnje vrijeme pušten kući.

Makar Franjo iz Sigeca da je lijevo krilo Mačekove stranke t. j. naginje komunizmu. Isti je bio u logoru, kod istoga su ustaše pronašli dvije puške.

Za obitelj Lajner iz Ludbrega da su simpatizeri partizana. Ista je bila hapšena i u zatvoru. Sada se nalazi kod kuće.

Za obitelj Vadon Franje iz Ludbrega da je simpatizer partizana, jer mu je sin u partizanima. Ista je bila u zatvoru, dok je sin Josip odveden u Njemačku i nije se vratio kući.

Za obitelj Vadon Stjepana da ima dva sina u partizanima. Jedan od njih vratio se kući i stupio u našu vojsku.

Za Fučar Antuna iz Ludbrega da se nalazi u partizanima. Njegova majka i žena odvedene su u logor Lepoglavu.

Za Kancijan Ivana iz Ludbrega, da ima sina i kćer u partizanima.

Za Stanko Matiju iz Ludbrega, da govori previše protiv t. zv. NDH, da je prevrtljiv i da ima nestalan karakter. Kada me je moj zvonar Kancijan Đuro pitao koncem 1942. g. da li bi bilo zgodno za Stanko Matiju da ga strpamo u logor radi protudržavnih izjava, tada sam mu ja odgovorio da bi bilo potrebno par mjeseci za popravak. Isti je Stanko Mato kasnije bio otpremljen u logor Jasenovac, gdje je i umro.

Početkom 1945. g. žena i kćerka pok. Stanko Matije stavljene su u logor u Lepoglavu, zbog toga što je njegov sin Tomo otišao u partizane.

1942. g. u jesen pred Sve Svete izjavila mi je Stanko Franca, sestra pok. Mate, da će Stanko Tomo, učitelj Stjepan Banek i Ivica Zaplatić u povorci svečano donijeti vijenac na grob poginulog partizana Bože Lajnera na dan Svih Svetih i da će tom zgodom doći do sukoba između njih i ustaša, te me je molio da to prijavim vlastima. Ja sam otišao do predstojnika Hajma i zamolio ga da to spriječi. To mi je bila službena dužnost da sam to prijavio.

Gore imenovani mladići bili su odmah iza toga pohapšeni i stavljeni u zatvor u Ludbregu. Nakon nekoliko dana, kada sam išao u školu, susreo sam se sa predstojnikom Hajmom, te me je pitao šta ćemo s onim mladićima. Ja sam mu odgovorio: g. predstojniče, vi znadete svoju dužnost, ispitajte ih, pa, ako su krivi, zadržite ih u zatvoru, a, ako nisu, vi ih pustite kući. Za kratko vrijeme iza toga predstojnik ih je saslušao i uputio u logor Jasenovac, gdje su bili nekoliko mjeseci, te su pušteni kućama.

Podatke za koje sam se interesirao dobivao sam od Vucković Josipa iz Hrastovskog, starog oko 45 god., Zadržavca Mije iz Ludbreških Vinograda, starog oko 50 god., Pišpek Fabijana iz Globočeca, starog oko 50 god., Makar Ivana iz Sigeca, starog oko 57 god. i Ludban Pere ust. zbirnika iz Selnika,

starog 45 g. Iste osobe dolazile su kod mene češće puta, te sam ih uvijek pitao šta ima novoga u njihovu selu. Nato su mi oni uvijek ispričali, ako je šta novoga bilo.«

*

Iz izjave Kulić Nikole, fotografa iz Gale kod Sinja, od 25. IX. 1945. g. vidi se da je fra Kržanić Krsto prikupljao slike aktivnih saradnika NOP-a u svrhu denunciranja kod fašističkih vlasti.

Sinj, dne, 25. rujna 1945 god.

I Z J A V A

KULIĆ Nikole pk. Marka iz GALE rođ. 1906 god. fotograf, pismen, Hrvat, rekt. škole, dvoje djece, u vezi Križanić fra Krsto, izjavljuje slijedeće:

Godine 1941 došao je Križanić u moju fotografsku radnju, te uzeo album slika, koji je bio na stolu, i pregledavajući slike, bez moje dozvole, počeo je pojedine slike parati iz albuma, i ostavljajući ih na stranu. Zatim je izvadio ladicu, koja je također bila puna slika, i ponovio istu stvar, kao i sa albumom, uzimajući neke slike za sebe, i rekao: »Ove slike mi trebaju, jer se sa njima nalaze komunisti!« Sjećam se, da je bila slika, su Čović Vjere, Zaninović Gojke, Čapitović Bogdana, Tripalo Davor, i još drugih, koji se ne sjećam. Tada mi je rekao, da ja malo bolje pripazim, sa čim, koji bi mogli biti, komunisti, misleći, da bih ja postao kao njegov obavještajac. Kad su jednog došli od Imotskog kraja neki dobrovoljci iz Sinja, sjećam se, da ih je Križanić održao jedan govor, u kojem je naglasio, da se moraju hrabro boriti sa Istočnom frontu, jer se bore protiv komunizma i boljševika.

Sjećam se, da je održao govor, ~~u~~ nego šta su strijeljali prvoborci, u Sinju na trgu. Nisam k njemu prisustvovao, i ne znam o čemu se radilo.

Nema više šta da kažem. Zapisnik mi je pročitan. Točno je u njemu sve navedeno, što tvrdim svojim potpisom.

P.P.P.

Preslušao:

Preslušani:

Izjava svjedoka Kulić Nikole o špijunskoj djelatnosti fra Krste Kržanića

IZJAVA*

Kulić Nikola pk. Marka iz Gale rođ. 1906. god., fotograf, pismen, Hrvat, rkt., oženjen, dvoje djece, u vezi Križanić fra Krsto, izjavljuje slijedeće:

Godine 1941. došao je Križanić u moju fotografsku radnju, te uzео album slika, koji je bio na stolu, i pregledavajući slike, bez moje dozvole, počeo je pojedine slike parati iz albuma ostavljajući ih na stranu. Zatim je izvadio ladicu, koja je također bila puna slika, i ponovio istu stvar, kao i sa albumom, uzimajući neke slike za sebe, i rekao: »Ove slike mi trebaju, jer se na njima nalaze komunisti!« Sjećam se, da je bila slika Čović Vjere, Zaninović Gojke, Čapitović Bogdana, Tripalo Davora, i još drugih, koji se ne sjećam. Tada mi je rekao da ja malo bolje pripazim na one, koji bi mogli biti komunisti, misleći, da bih ja postao kao njegov obavještajac. Kad su jednom došli od Imotskog kraja neki dobrovoljci u Sinju, sjećam se da im je Križanić održao jedan govor, u kojem je naglasio da se moraju hrabro boriti na Istočnom frontu, jer se bore protiv komunizma i boljševika.

Sjećam se da je održao govor prije nego što su strijeljani prvoborci, u Sinju na trgu. Nisam njemu prisustvovao, i ne znam o čemu se radilo.

Nema više što da kažem. Zapisnik mi je pročitan. Točno je u njemu sve navedeno, što tvrdim svojim potpisom.

P. P. R.

* U originalu izjave je fra Krsto dr. Kržanić, direktor franjevske gimnazije u Sinju, pogrešno naveden kao fra Krsto dr. Križanić — op. red.

Iz dopisa koji je uputila kvestura za Zadar na prefekturu u Zadru, jasno se vidi zločinački rad don *Krste Jelenića*, župnika iz Poljica, što je denuncirao talijanskim vlastima Srbe seljake iz Poljica i okolnih sela koji su potom bili upućeni u talijanske konc. logore.

Donosimo prijevod i fotografiju originala pomenutog dopisa:

»R. Kvestura — Zadar

Zadar 3. augusta 1942./XX

Br. 03443 Kab. b.

Odgovor na dopis od 22. VII. o. g.

Br. 1443

Kralj. prefekturi — Zadar

Predmet: Katolički župnik iz Poljica: don Krsto Jelenić.

Za utvrđenje podataka u gore navedenom predmetu zainteresirali smo komandanta karabinjerske ispostave u Zadru, koji je izvijestio da je politička situacija u mjestu Poljica normalna: ali, ipak, postoje prema nama više ili manje otvoreno neprijateljski raspoloženi elementi, koji su podvrgnuti revnom nadzoru sa strane nadležnih vlasti.

Od lica označenih u izjavi Jelenića, koja je prepisana s napomenom, bili su pod konac maja uhapšeni, s time da ih se predloži za internaciju: Marinković Danijel, braća Marinković Andre i Dušan i Poljak Nikola, pravoslavci iz Poljica, a također i neki Marinković Marko, pravoslavac iz Radovine, svi temeljito osumnjičeni kao komunisti.

Od redarstvenih izvida dosad izvršenih u pogledu Marinković Bose, Marinković Nikole i Marinković Ice, majke navedenog Andra i Dušana, nije ništa utvrđeno na njihov teret.

U pogledu prijetećeg i subverzivnog letka koji je nađen 19. V. o. g. ujutro iza zgrade župnika Krste Jelenića, potrebno je napomenuti da je rečeni župnik ambiciozna i oportunistička osoba, kadar da izmisli svaki način da bi bilo kako skrenuo na sebe pozornost. U vezi s time potrebno je napomenuti da je Jelenić u prvim danima vojne okupacije Dalmacije, iskoristivši neinformiranost jednog našeg mladog potporučnika, komandanta odreda u Poljicama, prouzročio da su neki pravoslavci tamo nastanjeni, među kojima i gore spomenuti, bili svučeni do gola i zlostavljani.

Za taj slučaj je doznala trupna komanda, koja je kaznila oficira disciplinski.

Kasnije Jelenić, služeći se revolverom za koji su mu bile vojne vlasti dale dozvolu, ispalio je noću nekoliko hitaca da bi zastrašio mještane i izazvao razdor između pravoslavaca i katolika govoreći ovima posljednjima da su to bili pravoslavci koji su pucali noću. To lukavstvo bilo je otkriveno i kao posljedica toga, Jeleniću je bilo oduzeto oružje koje je prije imao.

Gornjem je potrebno dodati da je navedeni svećenik u novembru prošle godine samoinicijativno došao u ovaj ured i dao izjavu protiv nekih pravoslavaca iz Poljica, od kojih su neki navedeni i u gornjem dopisu. Izvidima utvrdilo se da su navodj Jelenića neosnovani.

CD/ ZARA, 3 agosto 1942-XX 194
Anno

R: QUESTURA
DI
ZARA

N.ro 03443 Gab. *1413*
Risposta al foglio
del 22.5.u.s.
N.ro 1443

LA R. PREFETTURA
Parrocchia
incidentalmente

6 AGO 1942 XX
COMUNICAZIONE

Allegati **ZARA**

OGGETTO: **Parrocchia cattolica di Pogliassa: don Cristoforo Jelenic.-**

Circa quanto forma oggetto della nota sopra indicata è stato interessato per gli accertamenti il Comandante la Tenenza CC.RR. di Zara, il quale ha riferito che la situazione politica di Pogliassa è normale: esistono però elementi più o meno a noi apertamente ostili che sono sottoposti ad assidua vigilanza da parte dell'Arma competente.-

Degli individui segnalati nella dichiarazione dell'Jelenic, trascritta con la nota in riferimento, sono stati arrestati verso la fine delle scorse maggio per essere proposti per l'internamento; Marincovic Daniele, i fratelli Marincovic Andrea e Dusciano, e Pogliak Nicolò, ortodossi, da Pogliassa nonché tale Marincovic Marco ortodosso, da Radovino, tutti seriamente indiziati di professare sentimenti comunisti.-

Dalla vigilanza finora esercitata nei confronti di Marincovic Boso, Marincovic Nicola e Marincovic Ica, madre dei predetti Andrea e Dusciano, nulla è risultato a loro carico.-

Per quanto riguarda il manifestino minatorio e sovversivo rinvenuto la mattina del 19.5.u.s. dietro l'abitazione del parroco don Cristoforo Jelenic, è da far presente che detto sacerdote è individuo ambizioso ed opportunista capace di escogitare ogni sistema per mettersi comunque in vista. A tal proposito si ricorda che, nei primi giorni dell'occupazione militare della Dalmazia, lo Jelenic, carpente l'inesperienza di un nostro giovane S.Tenente comandante il distaccamento di Pogliassa, fece sì che alcuni ortodossi

Originalno pismo talijanske kvesture u Zadru o špijunskoj djelatnosti don Krste Jelenića

ZARA.

Anno

43

194

R. QUESTURA

DI
ZARA

Al

N.ro

Risposto al foglio

del

N.ro

Allegati

OGGETTO

- 2 -

colà residenti, tra i quali anche i sopra indicati, fossero denudati e fustigati.-

Tale episodio giunse a conoscenza del Comando delle Truppe che punì l'Ufficiale con un provvedimento disciplinare.-

Successivamente lo Jelenic, servendosi di una pistola che l'autorità militare gli aveva permesso di tenere, sparò di notte alcuni colpi per impaurire la popolazione e fomentare il dissidio tra ortodossi e cattolici dicendo a quest'ultimi che erano gli ortodossi che sparavano di notte. Tale stratagemma fu mascherato e in conseguenza di ciò allo Jelenic fu ritirata l'arma di cui era prima in possesso.-

A quanto è stato detto è da aggiungere che il predetto sacerdote nel novembre dello scorso anno si presentò spontaneamente in questo Ufficio e rese dichiarazioni a carico di ~~diversi~~ ^{alcuni} elementi ortodossi di Foglizza, ~~dei~~ ^{dei} quali sono anche compresi nella nota sopra indicata. In seguito ad accertamenti le affermazioni dello Jelenic risultarono infondate.-

Venendo all'esame del manifestino, rinvenuto dietro l'abitazione dello Jelenic, è da richiamare l'attenzione sulla forma stilistica di esso che echeggia in molte parti di frasi ed intonazioni ecclesiastiche. Potrebbe anche darsi che la compilazione di esso fosse stata eseguita o affidata ad altre parroche in urto con lo Jelenic; comunque, tenendo conto dei sistemi che suo le usare il predetto sacerdote, sorgono seri dubbi sulla veridicità delle dichiarazioni da lui rese. Infatti era suo desiderio di ritenere il permesso di tenere un'arma ed è riuscito nel-

ZARA,

43
194

Anno

R. QUESTURA

DI
ZARA

N.ro

Al

Risposta al foglio

del

N.ro

Allegati

OGGETTO

- 3 -

l'intento.-

Per ultimo si fa presente che lo Jelenic formò oggetto della Prefettizia n.1696 in data 13.8.1941, alla quale questo Ufficio rispose trascrivendo le informazioni fornite dalla Compagnia CC.RR. di Zara e convenendo nella proposta formulata dal predetto Comando per la sottoposizione dello Jelenic alla diffida di cui all'art.164 del T.U. delle Leggi di P.S.-

IL QUESTORE

Svršetak dokumenta sa str. 277.

Dolazeći na ispitivanje letka nađenog iza stana Jelenića, potrebno je skrenuti pažnju na njegovu stilsku formu koja na mnogo mjesta vrvi od fraza i ima svećenički pečat. Moglo bi biti da je sastav gore navedenog letka izvršen ili povjeren drugom župniku na poticaj Jelenića. Svakako vodeći računa o sredstvima kojim se služi navedeni svećenik, radaju se ozbiljne sumnje o istinitosti njegovih prijava. Zaista, bila je njegova želja da dobije dozvolu za nošenje oružja, i u tome je uspio.

Na koncu se napominje da je Jelenić dao povoda za dopis prefektore br. 1696 od 13. VIII. 1941., na koji je ovaj ured odgovorio prepisavši podatke dostavljene od karabinjerske čete u Zadru, složivši se s prijedlogom formuliranim od navedene komande da se Jelenić optuži po čl. 164. T. U. zakona o javnoj sigurnosti.

Kod Vojnog suda sarajevskog Vojnog područja presuđen je 31. VII. 1945. g. br. 643/45 svećenik *Hrgić Ljubo*, prof. franjevačke gimnazije u Visokom, zbog toga što je pomagao organima ustaške policije u hapšenju rodoljuba i što je u aprilu 1942. g. prokazao na mostu u Visokom Vitomira Radića ustaškim agentima, koga je nakon toga uhapsila policija i odvela u Sarajevo, a potom u logor. On priznaje pored ostaloga da je nekoliko puta odlazio na bankete Nijemcima, što svakako dokazuje da je uživao veliko povjerenje okupatorskih vlasti.

*

Iz zapisnika sastavljenog kod istražnih vlasti J. A. o saslušanju *Gasman Vendelina*, gvardijana franjevačkog samostana u Bjelovaru, od 2. X. 1945. vidi se njegov zločinački rad, jer on otvoreno priznaje da je radio kao agent gestapoa i da je prikupljao podatke o saradnicima NOP-a, na temelju kojih su ovi bili hapšeni po gestapou i bacani u konc. logore.

Donosimo izvadak iz spomenutog zapisnika:

»... Kako sam stalno putovao iz Zagreba u Budrovca, kao i okolna mjesta Budrovca, to sam jednom prilikom koncem srpnja 1943. g. bio u Bjelovaru uhapšen od dva oficira gestapovca, koji su me odveli u svoju kancelariju i tamo su me ispitali, te poslije ispitivanja dali su mi zadatak da radim za njih po obavještajnoj službi i da im sve javljam što saznam o partizanima i njihovim simpatizerima. Ja sam isti zadatak prihvatio i obavezao se da ću im sve javljati što ću po naprijed navedenim zadacima saznati i da ne ću nikada raditi protiv interesa Njemačke. Tada su mi dali upute na koji ću način moći doći do traženih podataka, kao na pr. da se kao svećenik mogu koristiti narodom kod ispovijesti. Nakon primljenih zadataka javio sam gestapovcima da su partizani napali 3 kamiona od Zempra između Đurđevca i Pitomače, te da su dva kamiona spalili, a jedan odvezli u pravcu Suhe Katalene.

Zatim sam opisao napad na željezničku stanicu od strane NOV u Sirovoj Kataleni i te podatke sam im sam slao poštom.

Kako sam odlazio u Sirovu Katalenu, te u razgovoru s narodom saznao da je Megec Ivan iz Sirove Katalene predsjednik mjesnog NOO-a, te da terorizira narod i ne dopušta seljacima da odlaze u Bjelovar i da nose životne namirnice na trg. To sam javio oficirima gestapoa u Bjelovar, i nakon nekog vremena isti Megec bio je uhapšen po ustašama iz Bjelovara i na župskom redarstvu bio je ubijen.

Pošto sam poznavao čitavu okolicu Budrovca, a isto tako bio dobar s ljudima i simpatizerima NOP-a, tako su u mene gledali s povjerenjem, a nisu znali da sam u službi gestapoa i na taj način saznao sam za mnoge aktivne suradnike NOP-a, kao na pr. Magić Miju iz Đurđevca, Goldmajer Bogdana, učitelja iz Budrovca, Molvarec, seljaka iz Budrovca, Horvat Antuna iz Budrovca, Topljak Hugu, učitelja iz Čepelovca, Bartolić, kovača iz Čepelovca, Grinfelda, trgovca iz Đurđevca i Baletić Josipa iz Budrovca. Od svih naprijed navedenih izabrao sam samo one koji su bili najaktivniji suradnici NOP-a, te ih javio gestapovačkim oficirima u Bjelovar, i to: Goldmajer Bogdana, Magić Miju i Grinfelda. Oni su bili u ožujku 1944. g. uhapšeni od

strane njemačke vojske, koja je iz Bjelovara došla u Durđevac, te su ih predali župskom redarstvu. Isti naprijed navedeni koje sam ja optužio, bili su suđeni na godinu dana logora i otpremljeni u Jasenovac. Od istih se do danas javio, koliko je meni poznato, samo Goldmajer Bogdan, dok za drugu dvojicu ne znam. Kod onih Nijemaca koji su mi dali zadatak, bio sam poslije svega 4 puta.«

*

Svećenik *Ribić Rikard*, župnik župe Presvetog Trojstva u Karlovcu, za vrijeme okupacije bio je agent ustaške obavještajne službe i preko svoje obavještajne mreže prikupljao je podatke o simpatizerima i saradnicima NOP-a, pa ih predavao ustaškim obavještajcima Zguriću i Hočevaru u Karlovcu. Nakon hapšenja prijavljenih lica donosio je i odluke o njihovoj sudbini zajedno s generalom Rolfom. Pored toga s njime je saradivao i *Bukinac Beato*, svećenik iz istog samostana, koji je također aktivno radio kao agent ustaške obavještajne službe i bio povezan s Hočevarom. *Bukinac Beato* prikupljao je podatke o đacima iz ženske gimnazije koji su simpatizirali NOP i podnosio protiv njih prijave.

Donosimo izvadak iz zapisnika o saslušanju svećenika *Ribića* od 21. VI. 1945. g.:

»... Navodim nekoliko primjera o mojim izvještajima i zaključcima o licima koje sam prijavio generalu Rolfu kao simpatizere oslobodilačkog pokreta. *Milić Biserku* prijavio sam kao simpatizera Narodno-oslobodilačkog pokreta, *Orlić Branka*, *Kurelca*, kome se ne sjećam imena, *Lasića*, učitelja, njegova sina, grupu omladinaca u vezi njegova sina u gimnaziji. Sve sam prijavio kao simpatizere i saradnike Narodno-oslobodilačkog pokreta, a napose radničko naselje u Karlovcu, za koje sam dobio podatke od *Hauptfelda* da je općenito na strani NOP-a. U muškoj gimnaziji imao sam za saradnike *Miljenka Pintara*, *Krefla Emila* i još neke kojima se ne sjećam imena. Podatke sam podnosio Rolfu usmeno na našim sastancima ili kod njega u uredu ili kod mene u samostanu, a pri davanju podataka znali smo zajednički donositi zaključke o pojedinim ljudima, od kojih nekoje navodim za primjer: *Jaklić Ankica* iz *Metlike*, koja je bila partizanski kurir, bila je uhapšena, o njoj smo donijeli zaključak da je treba strijeljati. Za *Klopović Ankicu* i njenog zaručnika profesora, kome se ne sjećam imena, zaključili smo da on bude obješen, a ona je suđena na 6 mjeseci logora.

U debati o *Klopoviću* i njenom zaručniku učestvovao sam ja, *Bukinac Beato*, svećenik, koji je vršio obavještajnu službu za Hočevara, *Kranjčić Matija*, svećenik, i *Rolf*.

General *Rolf* i upravitelj redarstva Hočevar dolazili su k meni i ja k njima, a više sam se družio s generalom *Rolfom*. Na našim sastancima podnosio sam izvještaje koje sam postigao i dogovarali smo se o postupku pojedinih stvari, koje su često bile u vezi s političkim problemima.

Bukinac Beato, svećenik, koji je bio sa mnom u samostanu, vršio je obavještajnu službu za Hočevara, a podatke je najviše podnosio o đacima iz ženske gimnazije, gdje je on bio kao nastavnik...«

Fra Poljak Josip daje spisak partizana i rodoljuba fašističkim vlastima

Fra Poljak Josip, župnik u Perušiću, bio je doušnik ustaške i nje-
mačke obavještajne službe i organizator obavještajne mreže na području
od Stankovaca do Benkovca. Prikupljao je podatke o pokretima i forma-
cijama NOV-a, zatim podatke o saradnicima NOP-a i iste izvještaje
pismeno dostavljao ustaškoj obavještajnoj službi direktno ili preko Miška
Deura, zloglasnog koljača i komandanta ustaške milicije za sjevernu Dal-
maciju.

15

Dragi Nikoli!

88/199

Što se tiče koga ste u prepao ovamo doći. Sin ti
obitelji i o tebi uvijek govore kad će doći. I ti si
kao da si o tebi puno stvari do organiziranja u
ovom kraju. Ja sam se pomislio kad mišao doći
i ti si me u tebi potičeš koje te u tome prijete
da ako se ti dođe do mišao to svlačeš. Glavno
je da se o tome dugo razmisli. U nekim našim
okruženjima mišao se već organizirati: došli oružje ali
nema feli togih državnika. Istovremeno predstojnik
ustaške armije: mišao se i mišao da te više
razmisli. Sveje nedobrorenje puno škodi Hrvatima
Brestan Božić

cestito

Perušić, 24/III-1943

fra. Josip (papa)

Penic

Fotografija pisma fra Poljak Josipa nekom ustaškom oficiru Nikoli iz kojeg se vidi njegova uska saradnja s ustaškim zločincima

Br. 88/44.

Dragi Nikola!

Ti nekako kao, da si se prepao ovamo doći. Svi te čekaju i o tebi uvijek govore kad ćeš doći. I treba da dođeš, jer o tebi puno stoji do organiziranja u ovim krajevima. Javi mi se i poruči kad misliš doći i kakve su tebi poteškoće koje te u tome priječe. Pa ako se bude dalo mi ćemo to svladati. Glavno je da se o tome dogovorimo. U nekim našim selima mi smo se već organizirali i dobili oružje ali nam fali tvojih dočasnika. Kotarski predstojnik ustaški časnici i svi mi se čudimo što te više nema. Tvoje nedolaženje puno škodi hrvatstvu

Sretan Božić čestita

*

Fra Joso (Poljak), Perušić

IZVJEŠTAJ o partizanima u selu Kolarinu

Partizani u selu Kolarinu pojavili su se javno odmah iza sloma Italije. Računa se da ima oko 40 partizana. Dosta su djelatni. Drže tijesne veze s partizanima Pristega, Ceranja, Perušića, a osobito Kožunovca. Već od sloma Italije oni sa partizanima Kožulovca čine najveće smetnje na cesti. Od njih često su napadane kolone njemačke. Pljačkali su prolaznike na cesti i kroz Kolarinu a gdjekoji je zaklan i bačen u jamu. Kroz Kolarinu je glavni prolaz partizana. Tu su također imali i magazine. Jednom su 4 dana partizani čekali u Kolarini za prolaz. Akciju proti Kolarini i Perušića treba skupno povesti, jer to zahtijevaju terenske prilike a i druge okolnosti. Ako je naime akcija u Kolarini, onda bježe u Perušić, a Perušićani Kolarini. Kolarina je mala »Moskva«. Popis o partizanima u Kolarini ne mogu dati potpun. U Kolarini su sami Srbi:

1. Škorić Tihomir p. Ilije, predsjednik odbora. 2. Vitar-Prlić Petar Bogdanov, o. 3. Vitar Vlade, odbornik. 4. Vitar Prlić Ilija, najglavniji. 5. Vitar-Prlić Todor. 6. — 7. Ikač Zivko Savin, adutant odreda. 8. Gulić (Matić) Mile Krstin, odbornik. 9. Gulić (Matić) Marko u partizanima. 10.-11. Ikač Slavo, u partizanima adutant prvog bat. benk. v. ok. 12.-13. Ikača Tanasije (Tače) 2 sina su partizani. 14.-15. Drače Jove 2 sina su partizani. 16.-17. Gagića Obrada 2 sina su partizani. 18. Ikač Stanko, odbornik.

*

Iz zapisnika o saslušanju domobranskog pukovnika *Potočnik Jakova* vidi se da su aktivno surađivali s ustaškom obavještajnom službom svecenici *fra Paulin*, *fra Ante Romac*, *fra Stanko Milanović-Litre*, *fra Ivan Glibotić*, *fra Petar Glavaš* i *fra Vlade Pavlov*. Oni su prikupljali podatke o formacijama i pokretima NOV, o simpatizerima i saradnicima NOP-a, koje su davali na korištenje ustaškim i domobranskim komandama, iza kojih su obično slijedile ofanzive i napadi na oslobođeni teritorij kao i hapšenja saradnika NOP-a po ustaškim vlastima.

Donosimo nekoliko izvadaka iz zapisnika *Potočnik Jakova*:

»... Od fratara su mi podatke davali *fra Paulin*, *fra Ante Romac*, *fra Stanko* *fra Ivan Glibotić* (najviše kad su bili Talijani ovdje lanske godine). *Fra Ivan* je uglavnome davao obavještenja o gradu, a nešto i vanjska, uglavnome, u koliko je nešto saznao u samostanu. *Fra Ivan Vukušić* je, kad je pobjegao, izjavio da se više ne vraća, iako mi je rekao da je dobio poziv. On je tražio akciju radi žita u Otoku još više nego *Litre* i tražio da se u Otok postavi jaka posada...

»... Ja sam mu izdao zapovijed za akciju na osnovu njegovog referata. *Fra Vlade Pavlov* mi je dao podatke da postoji zeleni kadar u *Svilaji*, a jedan od tih zelenokadrovaša bio je u *Sinju*, koji je, to znađe ustaška bojna, jer su oni imali vezu s njim...

»... *Fra Petar Glavaš* mi je prije u 1942. g. i 1943. g. davao podatke o kretanju partizana i ljudima, kao i stavljao podatke i prijedloge u pogledu akcija...«

Jeričević don Romano daje podatke Nijemcima o naružanju i utvrdama NOV na Lastovu

Kod vojnog suda za oblast Dalmaciju u Dubrovniku presuđen je 16. maja 1945. g. br. 136/45 svećenik *Jeričević don Romano* radi špijunaže u korist njem. okupatora. On je po dolasku na Korčulu dao nje-mačkim komandantima podatke o naoružanju i utvrdama NOV kao i o raspoloženju naroda na otoku Lastovo. Iste podatke dao je i tadašnjem ustaškom kotarskom predstojniku na Korčuli *Anti Mihoviću*. Osim toga pomagao je agentu gestapoa *Delafatiu* u njegovu špijunskom radu oko ispitivanja položaja i snaga NOV na otoku Visu. U tu svrhu tražio je od Nijemaca i jedan motorni čamac.

*

Špijunski rad svećenika *fra Vlade Pavlova, fra Ante Romca, fra Ivana Vukušića i fra Krste Kržanića* vidi se iz zapisnika o saslušanju *Bilobrk Mirka*, ustaškog logornika u Sinju.

Donosimo jedan izvadak iz spomenutog zapisnika:

»... Glavni inicijatori djelovanja protiv NOP-a i saradnje s okupatorom bio je fra Krste Kržanić i fra Stanko Vidić, samo oni su bili lukavi. Fra Stanko Litre, Vidjak, Travizi i Vujanović su smrtno mrzili sve one familije koje su imale nekoga u partizanima.

Obavještenja od fratara su davali župnici fra Vlade Pavlov, fra Ante Romac, fra Ivan Vukušić koji je stalno tražio akciju u Otok i da se uspostavi posada pa će onda biti lako. On je više puta dolazio u logor i tražio da se od partizanskih obitelji uzimlje i daje izbjeglicama.

Meni je fra Ante Romac kazao kad je bio zarobljen partizan Purišić da je on stvarno partizan. Fra Stanko Bezina i Pavlov su tražili smrtnu kaznu za Kremenica...«

*

Iz zapisnika o saslušanju *Vidjak Ante*, ustaškog radničkog povjerenika za Sinj, također se vidi da su usko surađivali s ustaškom obavještajnom službom *fra Stanko Milanović-Litre, fra Ante Romac*, kao i *fra Ivan Bezina*.

Donosimo izvatke iz spomenutog zapisnika:

»... Za Sinj su bili glavni povjerenici Vujanović, Pavić, Bilobrk i ja koji su mu kazivali. Od fratara je imao fra Stanka Milanovića. Od fratara je još bio fra Ivan Bezina koji je davao podatke nekoliko puta o pojedinim ljudima. Fra Ante je bio u vezi s Bilobrkom, a Bilobrk bi dolazio s prijedlogom.

»... Fra Ante Romac dao je meni i Travizu listu 20 obitelji koji imaju djecu u šumi, koje bi se imalo potjerati, a na njihovo mjesto dovelo izbjeglice iz Otoka...«

*

Iz zapisnika o saslušanju svećenika *Buzuk Miroslava* kod istražnih vlasti J. A. u Sanskom Mostu od 17. XII. 1944. g. jasno se vidi njegov rad za gestapo. Isto tako vidi se izdajnički rad i svećenika *Bekman Josipa* koji je također radio za gestapo u Prijedoru. Oni su prikupljali podatke o sastavu i pokretima jedinica NOV koje su putem golubova ili kurira dostavljali gestapou u Banja Luku ili Prijedor.

Marija je pričala da će doći vojaka od B. Luke u S. Most i u vezi s tim pitala je gdje su glavne partizanske snage.

Marija je došla preko Stratiške; preko župnika Dane Trisevca, koji je poginuo. Dane je mene obavjestio, kada je došao na pazir u S. Most, da je Marija u Stratiškoj i da bi željela doći u Sasinu. Dane joj je rekao da je to opasno i da ne ide.

U utorak je Kazimir došao kolima po mene da idem u Sasinu. Ja sam vidio da je Marija došla i posao sam do kuće Petra Kozica.

Kada smo je i Marija u dva navrata toga dana razgovarali, bio je prisutan većim djelom Petar Kozic.

Dali su ti bili slani golubovi iz B. Luke?

Oko ilindana ove godine bili su mi poslani iz B. Luke golubovi. Prvi put je došlo pet golubova, a drugi put, tri nedelje kasnije, primio sam četiri komada, a jedan se je putem ugušio. Golubova je donjela za mene Lara Ljevar. Golubovi su izgledali kao obični. Prvi put su doneseni u kesicama od platna, a drugi put u nekim federima, a bili su u torbi. Poslani su mi iz B. Luke sa napomenom da ako kada bude šta trebalo da javim. Golubove sam primio oba puta kod kuće Mirka Ljevara u Sasini. Mirko Ljevar mene je pozvao kada sam bio na kopanju krompira u Sasini rekao mi je da je došla Lara Ljevar. Poslali smo jedno djete po nju. Lara mi je rekla kako se golubovi hrane i da se moraju pustiti u roku od sedam dana, jer će se inače prilagoditi terenu i neće otići. S njom je išao i Ivica Kozic i ja sam mu putem kazao da su u torbi golubovi i miamo ih odnijeti kući Petra Kozica. Iz prve grupe golubova, pustio sam u dva navrata najprije dva, a zatim tri goluba. U Ljevarima sam pustio drugu grupu, isto dva po dva. Prva grupa je otjela, a iz druge grupe dva goluba koja sam naknadno pustio nisu odletjela, nego se i sada nalaze u Ljevarima kod kuće Mirka Ljevara. Golubove iz druge grupe pustio sam iz kuće Mirka Ljevara i on je znao za to.

U Kozicima su golubovi bili na tavanu. Jednu partiju je na tavanu dobio Kazimir, a drugu Ivica. Od Kozica je prva partija puštena tri dana poalije dolaska, a druga peti dan od kake su golubovi doneseni. Golubovi nijesu imali brojeva. U golubove dobio sam futrole i tanki papir na kojem sam pisao i stavljao ga u futrolu. Ovaj materijal sam dobio iz B. Luke, a dobio sam i jedno pismo potpisano sa "prijetelji". U tom pismu je pisalo kako treba hraniti golubove i kojim redom ih puštati. Na tri nedelje poobilja ovih od Kozica, pušteni su golubovi od Ljevara u razmaku od četiri dana.

Kakva je bila sadržina ovih izvještaja?

Sadržaj prvog izvještaja: cijela desna obala Sane bez partizanskih snaga. U gradu nema partizanskih snaga, nego potreban broj vojnika radi održanja reda, kako staje partizanske snage na lijevoj obali Sane nije poznato.

Drugi izvještaj: partizani su iz Kozere povukli svoje snage i anijestili ih između Prijedora i S. Mosta u sektoru Kobiljave-Tomašice-Cele i Miljakovaca. Izvještaj nije sastavljao na osnovu razgovora seljaka srba, koji su dolazili u kovačnicu Ivica Kozica.

Treći izvještaj, tj. prvi od druge partije: jedan dio njemačkih trupa unišao je u S. Most

Miroslav Buzuk

Zapisnik o saslušanju svećenika Buzuk Miroslava koji je radio kao agent Gestapo-a

es. manjim snagama. Pred njihov dolazak porušen je most, miniran sa osam mina od po 20 kg.

U zadnjem izvještaju sam izvjestio da je uhvaćena Marija Ljevar, koja je dohvatila golubova. Moj pseudonim bio je Rudi i tako sam se potpisivao na izvještajima. Nadimak Rudi sam dobio od njemačke komande. Nagradu za ovo nisam dobio ništa. Samo, uz prvu pošiljku golubova, dobio sam jednu kutiju cigareta drina od 100 komada.

O čemu ste još razgovarali sa Bekmanom u Prijedoru?

Bekmanu sam govorio, kada sam drugi put bio kod njega u Prijedoru, da imam golubova. On je meni tada pričao da je prije dolaska partizana u Prijedor išao u GESTAPO u Prijedoru i da je jedna žena muslimanka, koja je stanevala vizavi gestapo-vrećala ko tamo ulazi, pa je morao da ide po noći. Bekman je govorio da nijesao u Prijedoru nijesu imali radio-stanice, nego da su izvještaje slali po kuririma.

Kod Bekmana smo kradimice, pokrivaajući se jorganom, slušali strane radiostanice i to najviše sa njemačkom, a Bekman je znao njemački. Bekman se bojao, od kake su partizani došli u Prijedor. Govorio je da je s. Kostu bio Đaško ili Đaško Gavrić iz Glamoča i da je pričao da je po Bekmanu mogao da spasi njegova dva brata, koja su stradala u Glamoču. Ovo je Bekmanu pričala Anka Filipović iz s. Kostu u njegovoj kući u Prijedoru.

Zapisnik mi je pročitao i sve su mi je riječi u njemu tačno sadržane, što i potpisuje.

saalusač

izrađivač

Nastavak saalusačnja Miroslava Buzuka na dan 18-XII-1944 god.

Šta vam je još govorio Bekman?

Bekman mi je još govorio da su neki dešavili njemački oficiri i kartelise kod njega govorio je da vjeruje da će njemačka izgubiti rat, jer su oružje V.1 i V.2 kasno upotrijebljena, i izrađivač je sadu a nesuglasice saveznika, narodito povodom Trške.

Bezvodom kidenja grobnica Marije, njemačkin i drugih koje sušveti u Prijedoru, Bekman mi je govorio da je rekao njemačkim oficirima koje su ga pitale zato, da nije pasetno da kida grobove.

Dali je bila prebacivana vojnika i civila preko Sasine u B. Luku i dali si ti s tome nes-trovač?

Žene iz Stratinske i Sasine sprovodile su vojnike do B. Luke i razarivale na tomajja. Sam jedanput primio na obijeha smetnu Petra Žeravicu postera, Ivana Bagarina zlatara, Antona Brozovića financa i Steficu Subuljevski, sve banjalučane, izradio sam im prputnice preko koje Todorovića i Vojnovića iz ataba IV divizije za Prijedor, koji je tada bio u neprijateljskim rukama, i oni su se odatle vratili u B. Luku. Ja sam doo Žeravici sve! Hubertus za put.

Pofa licu su vam davala podatke koji su vam trebali za vaše izvjes-taje?

Luka Tlaević iz Kljevac, koji

Nastavak prednjeg zapisnika

Oko ilindana ove godine bili su mi poslani iz B. Luke golubovi. Prvi put je došlo pet golubova, a drugi put, tri nedjelje kasnije, primio sam četiri komada, a jedan se putem ugušio. Golubove je donijela za mene Mara Ljevar. Golubovi su izgledali kao obični. Prvi put su doneseni u kesicama od platna, a drugi put u nekim federima, a bili su u torbi. Poslani su mi iz B. Luke s napomenom ako kada bude šta trebalo da javim. Golubove sam primio oba puta kod kuće Mirka Ljevara u Sasini. Mirko Ljevar mene je pozvao kada sam bio na kopianju krompira u Sasini, rekao mi je da je došla Mara Ljevar. Poslali smo jedno dijete po nju. Mara mi je rekla kako se golubovi hrane, i da se moraju pustiti u roku od sedam dana, jer će se inače prilagoditi terenu i neće otići. Sa mnom je išao i Ivica Kozić i ja sam mu putem kazao da su u torbi golubovi i mi smo ih odnijeli kući Petra Kozića. Iz prve grupe golubova, pustio sam u dva navrata najprije dva, a zatim tri goluba. U Ljevarima sam pustio drugu grupu, i to dva po dva. Prva grupa je otišla, a iz druge grupe dva goluba koja sam posljednja pustio nisu odletjela, nego se i sada nalaze u Ljevarima kod kuće Mirka Ljevara, i on je znao za to.

U Kozićima su golubovi bili na tavanu. Jednu partiju je sa tavana davao Kazimir, a drugu Ivica. Od Kozića je prva partija puštena tri dana poslije dolaska, a druga peti dan od kako su golubovi donešeni. Golubovi nijesu imali brojeva. Uz golubove dobio sam futrole i tanki papir na kojem sam pisao i stavljao ga u futrolu. Ovaj materijal sam dobio iz B. Luke, a dobio sam i jedno pismo potpisano sa »prijatelj«. U tom pismu je pisalo kako treba hraniti golubove i kojim redom ih puštati. Na tri nedjelje poslije ovih od Kozića, pušteni su golubovi od Ljevara u razmaku od četiri dana.

Sadržaj prvog izvještaja: cijela desna obala Sane bez partizanskih snaga. U gradu nema partizanskih snaga, nego potreban broj vojnika radi održanja reda. Kako stoje partizanske snage na lijevoj obali Sane nije poznato.

Drugi izvještaj: partizani su iz Kozare povukli svoje snage i smjestile ih između Prijedora i S. Mosta u sektoru Krivaje—Tomašice—Čele i Maljakovaca — izvještaj sam sastavljao na osnovu razgovora seljaka-Srba, koji su dolazili u kovačnicu Ivice Kozića.

Treći izvještaj, t. j. prvi od druge partije: jedan dio njemačkih trupa unišao je u S. Most sa svojim snagama. Pred njihov dolazak porušen je most, miniran s osam mina od po 20 kg.

U zadnjem izvještaju sam izvijestio da je uhvaćena Marija Ljevar, koja je donosila golubove.

Moj pseudonim bio je Rudi i tako sam se potpisivao na izvještajima. Nadimak Rudi sam dobio od njemačke komande. Nagradu za ovo nisam dobio ništa. Samo, uz prvu pošiljku golubova, dobio sam jednu kutiju cigareta Drina od 100 komada.

Bekmanu sam govorio, kada sam drugi put bio kod njega u Prijedoru, da imam golubove. On je meni tada pričao da je prije dolaska partizana u Prijedor išao u gestapo u Prijedoru i da je jedna žena muslimanka, koja je stanovala vizavi gestapo-a vrebala ko tamo ulazi, pa je morao da ide po noći! Bekman je govorio da Nijemci u Prijedoru nijesu imali radio-stanice, nego da su izvještaje slali po kruririma.

Kod Bekmana smo kradimice, pokrivajući se jorganom, slušali strane radio-stanice i to najviše na njemačkom, a Bekman je znao njemački. Bekman se bojao, odkako su partizani došli u Prijedor. Govorio je da je u S. Mostu bio Duško ili Boško Gavrić iz Glamoča i da je pričao da je pop Bekman mogao da spasi njegova dva brata, koja su stradala u Glamoču. Ovo je Bekmanu pričala Anka Filipović iz S. Mosta u njegovoj kući u Prijedoru.

Zapisnik mi je pročitan i sve su moje riječi u njemu tačno sadržane, što i potpisujem.

Miroslav Buzuk

Po vojnom sudu V. Korpusne vojne oblasti presuđen je dne 13. XII. 1944. g. br. 63/44 *don Viktor Baier*, svećenik iz Turbeta, kotar Travnik, radi špijunaže u korist njem. okupatora. Za vrijeme svog službovanja u Turbetu bio je usko povezan s članovima gestapoa u Travniku kojima je dostavljao podatke o kretanju NOV kao i o simpatizerima NOP-a. Osim toga dobrovoljno se primio službe u njemačkoj vojsci (Feldgendarmarie) kao dušobrižnik i nastavnik analfabetskih tečajeva, pa se čak vidao u njemačkim borbenim formacijama kada su one nadirale na oslobođeno područje.

*

Po Vojnom sudu sarajevskog vojnog područja presuđen je 15. augusta 1945. g. br. 293/45 svećenik *dr. Krainović Emanuel* iz Kiseljaka, koji je za vrijeme okupacije aktivno saradivao s gestapoom u Sarajevu. On je prikupljao podatke o pokretima i snagama jedinica NOV koje je slao gestapovcu Firiću u Sarajevo. Osim toga upućivao je sredinom 1943. g. konkretne prijedloge gestapou za poduzimanje većih akcija protiv jedinica NOV koje su se nalazile u Fojnici i okolici. Zločinački rad svećenika *dr. Krainovića* išao je tako daleko da je pojedine sugrađane denuncirao kod njemačke policije, a potom išao da intervenira za njih u svrhu iznudiivanja novca i živežnih namirnica od njihovih familija.

*

Po Vojnom sudu zagrebačke vojne oblasti presuđen je 9. jula 1945. g. br. 384/45 svećenik *Kroder Hinko*, župnik iz Vratišince, radi uske saradnje s njemačkom vojskom i radi špijunaže u korist mađarske policije. Za vrijeme okupacije podržavao je uske veze s agentima mađarske obavještajne službe, kojima je davao podatke o saradnicima i simpatizerima NOP-a. Tako je u novembru 1944. g. prijavio mađarskim žandarima franjevca Novak Đuru iz Vratišince, kojeg su oni odveli u Čakovac, a zatim u Sopronj odakle se više nije vratio. Isto tako pokazao je mađarskim žandarima 30 seljaka iz svog sela radi veza sa NOV, te su isti odvedeni u Čakovec, a neki su i poginuli u logoru Sopronj.

*

Po Vojnom sudu za oblast Dalmaciju presuđen je dne 28. IV. 1945. g. br. 240/45 *Matacin don Ante*, svećenik iz Privlake, radi špijunaže u korist njemačkog okupatora. On je u svojoj župi organizirao obavještajnu mrežu preko koje je prikupljao podatke o formacijama i kretanju jedinica NOV i o saradnicima NOP-a koje je predavao šefu njem. vojne ob. službe u Zadru. Osim toga on je denuncirao nekoliko saradnika NOP-a ustaškom agentu Uhoda Stanku, koji su po ustašama uhapšeni, a neki i ubijeni.

*

Špijunska i doušnička rabota jednog djela kat. svećenstva provodila se za vrijeme okupacije i na samom Kaptolu.

Iz ovih nekoliko primjera vidi se da su neki kanonici i profesori teologije bili od koristi ustaškoj obavještajnoj službi.

Figurić Branko, šef obavještajne službe vojnog redarstva »NDH«, izjavio je na saslušanju da je on i na Kaptolu imao svoje informatore. U svojoj izjavi od 15. IX. 1945. g. on između ostalog iznosi slijedeće:

»... da saznam svaku promjenu u njihovoj politici, koja mi je inače u detalje poznata, i saznam na Kaptolu kako koji diše, posjećivao sam od vremena do vremena neke kanonike i profesore teologije. Tako sam se znao sastati sa Penićem, Pečnjakom, Gasom i drugima, a najviše sa isusovcem Müllerom, koji je prema meni najotvoreniji, a znao je mnoge stvari oko legata Marcone-a i zakulisni rad nekih ministara. Nadalje prof. dr. Rade Glavaš davao mi je podatke, iako je znao koja je moja prava funkcija...«

U istoj toj izjavi u zapisniku iznosi Figurić da je agent ust. ob. službe Zvonko Katalinić bio povezan sa dr. Stjepanom Lackovićem, tajnikom nadbiskupa Stepinca.

Helm Hans, polic. ataše kod njem. poslanstva u Zagrebu izjavio je na saslušanju od 3. IX. 1945. g. da je agent gestapoa Heger Wilhelm imao vrlo uske veze s nadbiskupom Stepincem. Dolaskom njemačkog okupatora u našu zemlju stupa Heger u službu gestapoa. Koncem 1941. g. dolazi on iz Beograda u Zagreb. Heger dobiva poslovno vodstvo akcije »Nadasve«. Heger je, prema izjavi Helma, uspio dokazati nadbiskupu Stepincu da njegove veze s gestapoom mogu imati koristi i za samu crkvu time, što je ispunio želju nadbiskupovu, koji je od njega tražio da mu prebaci u Hrvatsku trojicu katoličkih svećenika iz samostana »Czestochova«. Da je agent gestapoa Heger uživao veliko povjerenje nadbiskupa Stepinca, vidi se i po tome što je po njegovu nalogu putovao u Rim. Heger je 1943. g. otišao u Beč gdje je g. 1944. položio svećenički zavjet.

Helm Hans također izjavljuje da je uži saradnik Hegera bio katolički svećenik dr. Kukolja, s kojim se Heger češće koristio za svoj rad u Njemačkoj. Tako je Helm morao po nalogu iz Berlina da češće prebacuje dr. Kukolju svojim autom u Brežice, da bi se izbjegle poteškoće njegova putovanja u Njemačku, koje su mu pravljene sa strane ustaške vlasti. Svećenik dr. Kukolja, poslije odlaska Hegera u Njemačku, usko je saradivao i davao obavještenja agentu gestapoa Schumacheru. Nakon izvjesnog vremena, posredstvom Hegera, postavljen je dr. Kukolja na vodeći položaj dušobrižnika za hrvatske radnike u Njemačkoj.

Iz zapisnika o saslušanju ing. Maričić Maria kod istražne vlasti J. A. dne 15. VIII. 1945. g. vidi se uska saradnja nadbiskupa Stepinca sa Slavkom Kvaternikom u okviru stvaranja plana za neku tajnu političku akciju uz pomoć njemačke ob. službe Abwehr-a. U toku te aktivnosti nadbiskup Stepinac primio je lično agenta Abwehr-a ing. Maričić Maria, koji mu je donosio listove od Kvaternika.

»ODGOJNI«, »KULTURNI« I PROPAGANDNI RAD KATOLIČKIH ORGANIZACIJA ZA VRIJEME USTAŠKE VLADAVINE

a) »Vjerska« organizacija »Veliko križarsko bratstvo i sestrinstvo«

Organizacija »Veliko križarsko bratstvo i sestrinstvo« nije bila jedina profašistička i proustaška organizacija u predratnoj Jugoslaviji, ali je bila najjača po svojoj organiziranosti i najistaknutija po svom fašističkom stavu. Jačanjem fašizma u nekim zemljama, a naročito nakon (dolaska nacizma na vlast u Njemačkoj, križarsko udruženje uzelo je oblike fašističke organizacione strukture i rada s očitom namjerom da bude spremno da u predstojećem sukobu fašističkih i demokratskih snaga u svijetu odigra svoju ulogu na strani fašizma. »Veliko križarsko bratstvo i sestrinstvo« bilo je organizirano strogo centralistički i podijeljeno na tako zvane staleške zajednice i to: Zajednica seljačke križarske omladine, Zajednica radničke križarske omladine, Zajednica đačke križarske omladine, Zajednica malih križara i Zajednica križarske avangarde. Rad tih društava, koja su imala svoju lokalnu i svoju centralnu upravu (Zagreb, Palmotićeva ulica) i svoju štampu (»Nedjelja«, »Križarska straža«, »Socijalni rad«, »Vrtić«, »Za vjeru i dom«, »Katolik« u Šibeniku i t. d.), odvijao se preko članskih i duhovnih sastanaka, predavanja, javnih nastupa i zborova, predstava, kongresa i štampe.

»Veliko križarsko bratstvo« brojilo je 1938. godine oko 540 križarskih društava s 30.000 članova, a »Sestrinstvo« 452 društva s 18.935 članica. (Podaci dr. Milana Beluhana, »Nedjelja« broj 35 od 25. septembra 1938.) Križarsko udruženje širilo je svim sredstvima fašističku propagandu među svojim članovima i u narodu. U predratnoj Jugoslaviji oni su na tom poslu bili od vlasti favorizirani. Iako su fašistički osnovi križarskog udruženja bili u otvorenoj suprotnosti s pozitivnim naučanjem Crkve, visoka crkvena hijerarhija s nadbiskupom Stepincem na čelu rukovodila je njegovim radom. Sam nadbiskup Stepinac u svojstvu predsjednika biskupskih konferencija odobrio je 1940. predsjedništvo »Velikog križarskog bratstva« kao i samoga predsjednika kako se vidi iz članka »Smjena na kormilu« (»Nedjelja« broj 44. od 1940.) i iz članka, odnosno poruke, koju predsjednik dr. Feliks Niedzielski upućuje »Velikom križarskom bratstvu« dajući ostavku na svom položaju. (»Nedjelja«, broj 15 od 19. aprila 1942. strana 2.).

Rad ustaških i fašističkih agenata u križarskim udruženjima uočljiv je još dugo prije rata i to najbolje u križarskoj štampi. Za vrijeme borbe španjolskog naroda za slobodu i demokraciju križarska štampa vrši bjesomučnu propagandu za Francovu Španiju. U prvom razdoblju rata križarska štampa s oduševljenjem prati porobljavanje evropskih naroda i stvaranje Hitlerovog »novog poretka«. Ovakova propaganda križarske štampe pripremala je put fašističkim imperijalistima za porobljavanje naše zemlje, pripremala je izdaju i zločine počinjene po ustašama. Napokon, što je sasvim i prirodno, križarska organizacija i njena štampa zalaze se za rasističku »teoriju« i propovijeda antisemitizam.

»Do Kristova rođenja bijaše židovski atavizam utvrdio grešne sklonosti na poganstvo, nezahvalnost prema Bogu, bezobzirnu sebičnost, nepokornost prema poglavarima, gotovo anarhizam, koristoljublje za zgrtanjem zemaljskih dobara uz korupciju, krvoločnost... despotizam prema podanicima, putenost i homoseksualnost, nepopravljivu tvrdoglavost i oholost. Tako je dakle bila izgrađena židovska narodna duša do pred samo rođenje Isusa Krista. Uočivši sve ovo smijemo zaključiti da su Židovi vazda bili destruktivni bez obzira dali su vladali nad svojima ili služili drugima. Oni će tako biti vazda jer se po zakonima psihologije ne može njihova narodna duša izmijeniti na bolje dok bude svijeta i vijeka.«

(»Nedjelja«, iz članka »Židovski atavizam«, koji je potpisan pseudonimom »Trifolium Croaticum«.)

Križarsko udruženje bilo je još prije okupacije usko povezano s ustaškom organizacijom. Mnogi njegovi članovi bili su ustaše i u času napadaja nacifašizma na našu zemlju oni su do kraja izvršili svoju petokolonašku ulogu razoružavajući jugoslavensku vojsku, predavajući oružje okupatoru i organizirajući ustašku vlast. U toku postojanja »nezavisne države Hrvatske« križarska organizacija sve se više stapa s ustaškim režimom i postaje stup ustaške strahovlade. Četiri godišta križarskog glasila »Nedjelje« najbolje to dokazuju.

Prvi broj »Nedjelje« u NDH od 27. aprila 1941. donosi na naslovnoj strani sliku Pavelićevu i uvodnik pod naslovom: »Obnovljena je Nezavisna Država Hrvatska«. U tom članku slavi se osnivanje NDH, Pavelić i vođa nacističke Njemačke Hitler. Uz prve nove zakone, objavu o prvoj vladi, pozdravne brzojave Paveliću od Hitlera i Mussolinija, vijest da su Kvaternik, Pavelić i Štepinac uspostavili najsrdačnije odnose između katoličke crkve i »države Hrvatske«, taj broj donosi značajan članak »Križari pozdravljaju u Državi Hrvatskoj Poglavnika«, koji u obliku proglašenja poziva Križare da se u svemu stave na raspoloženje ustašama. U njemu se među ostalim kaže:

»... Ali se ujedno sjećamo i naših sastanaka i taborovanja kada su mladići u koru drveća urezivali Živio Ante Pavelić (ZAP) i kada se je na večer pri logorskoj vatri orila pjesma »Vrati se, Ante, Hrvatska te zove!«.

Politična satana i protivnik

POJEDINI BROJ 1.— DINAR

Nedjelja

Tjednik za katolički rad socijalni život i prosvjetu

GODINA XIII.

ZAGREB, 27. TRAVNJA 1941.

BROJ 15

OBNOVLJENA JE Nezavisna Država Hrvatska

Uskrs 1941. godine bio je za Hrvatski Narod najpretniji Uskrs, jer nam je donio i Uskrsnuće Nezavisne Države Hrvatske, koja je na Veliki Četvrtak proglašena u glavnom gradu Zagrebu.

Teklo je naći dovoljno pravih riječi, kojima bismo mogli opisati veličinu i značenje ovog događaja. Ištićemo samo to, da narod s tišućajnom kulturom i živom državnom svijesću, kao što je hrvatski narod, zaslužuje da ima svoju vlastitu državu. Hrvatski je narode narod bio i u svojoj predratnoj zajednici svijesatan, da pravno postoji posebna država Hrvatska i uvijek je ljubomorno čuvao sve oznake svoje državne samostalnosti. Svi su gotovo Hrvati bez iznimke osuđivali one, koji su prvog prosinca 1918. godine na sprskom tlu poklonički i ropski sruili suverenu hrvatsku državu. Seljaci, radnici i građanski širi slojevi hrvatskog naroda smatrali su one, koji su bili krivci ovog sramotnog čina, hrvatskim narodnim izdajicama, te su se s ponosom sjećali svih onih, koji su i g. 1918. upozoravali, da je potrebno sačuvati hrvatsku nacionalnu i državnu individualnost. U tim slojevima hrvatskog naroda stalno je tinjala i sve jače dolazila do kraja misao, da hrvatski narod se može biti sretan i zadovoljan, dok se opet ne ostvari samostalna, Nezavisna Država Hrvatska.

Otkad je nakon uvođenja diktature u bivšoj i nepovratnoj Jugoslaviji današnji Poglavlak Dr. Ante Pavelić otišao u inozemstvo, pogledi su Hrvata bili upereni stalno u tog junačkog borca u tuđini. Sporazum, koji su politički sredstavnici Hrvata u državi učinili s predstavnicima Beograda, hrvatski narod nije nikad priznao nekim definitivnim činom. I sami tadašnji politički predstavnici morali su narodu govoriti, da sporazumom nije ostvaren politički program hrvatskoga naroda, već da će taj biti ostvaren tek kad se osnuje Nezavisna Država Hrvatska. Reklo se, da je sporazum tek stepenica na putu hrvatskoj državnj nezavisnosti i da je on učinjen u sporazumu s Poglavlakom u tuđini.

No Narod je znao gdje je i u zem je istina. Stoga je i potpuno samostajno, da hrvatski vojnici nisu slušali upute tih svojih političkih predstavnika, da svoje disici-

POGLAVNIK DR. ANTE PAVELIĆ

plinu u vojsci, te su spontano i jednodušno položili svoje oružje i braški dočekali oslobođilacku njemačku vojsku. Vojska Adolfa Hitlera, vođe Njemačkog Naroda, bila je najsvježanje dočekana u hrvatskim krajevima, jer je srušila tu omraženu kulu, što se nazivala Jugoslavijom. U danima pred ovogodišnji Uskrs došlo je na vidjelo ono, što hrvatski narod misli i osjeća: da traži uništenje Jugoslavije i osnutak Države Hrvatske. To je bio glas hrvatskog naroda, klik pred cijelim kulturnim svijetom. Hrvatski se narod

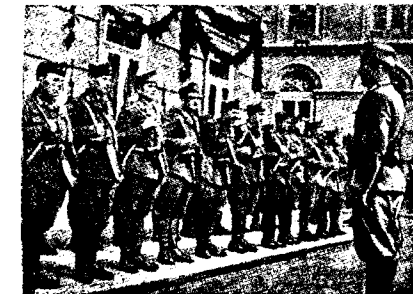
osjetio presretnim, što su ostvareni njegovi vjekovni ideali, ideali nezavisnosti i slobode!

I mi pozdravljamo našu Hrvatsku Državu! Kao i do sad, tako ćemo i otkad sve svoje sile uložiti u napredak, da tako zajedničkim silama ostvarimo nova, bolja vremena i novi život hrvatskoga naroda.

Da živi Hrvatski Narod!

Da živi Nezavisna Država Hrvatska!

Da živi Poglavlak Dr. Ante Pavelić!

U pratnji Poglavlaka dr. Ante Pavelića, povratili su se u domovinu naši ditići Ustake, koji čuvaju stražu na Markovom trgu

Osnutak vojske i mornarice Države Hrvatske

Zagreb, 11. travnja. Po nalogu Poglavlaka dr. Ante Pavelića zamjenik Poglavlaka i vrhovni zapovjednik vojske osnutak snaga države Hrvatske g. Slavko Kvaternik propisao je ovaj zakon o osnutku vojske i mornarice Države Hrvatske:

§ 1.

Vojsku i mornaricu Države Hrvatske sačinjavaju svi vojni obveznici dosadašnje vojske i mornarice Kraljevine Jugoslavije: časnici, podčasnici i mornarici svija vrsti oružja, aktivni i rezervni, koji su dana 1. studenoga 1918. bili zavičajnici u ma kojoj općini, koja je danas sastavni dio Države Hrvatske ili čiji su oćevi bili toga dana zavičajnici tih općina.

§ 2.

Sva vojna lica, navedena u § 1. prastaju biti današnjim danom obveznici vojske i mornarice Kraljevine Jugoslavije. Rještavaju se etoka prisjega vjernosti u toj vojsci položene pa im se zabranjuje u toj vojsci od danas ma kakovo vršenje vojna čina bita na teritoriju bilo izvan teritorija Države Hrvatske.

Who radi protiv te kakvašnji krivice Jo složna veleladnje, pa će No kaznilu smrću.

§ 3.

Svim vojnim obveznicima vojske i mornarice dosadašnje Kraljevine Jugoslavije, časnicima, vojnim činovnicima, podčasnici i mornarici, vojnim činovnicima, podčasnici i mornarici, koji nisu 1. studenoga 1918. bili zavičajnici ma u kojoj općini, koja je danas sastavni dio Države Hrvatske, i slobodna takovih osoba, odnuna su značaj vojnog lica, pa im se na teritoriju Države Hrvatske zabranjuje svaki nastup i rad u ime vojske i mornarice. Svaki njihov nastup i rad kao vojnika smatrat će se neprijateljskim činom protiv Države Hrvatske i prema tome se njihva postupati. Zapovjednik cijele obrambene snage izdat će odredbe o odstranjenju tih lica sa teritorija Države Hrvatske.

§ 4.

Vojsci i mornarici Države Hrvatske, sastavljenoj po § 1. ovog zakona, zadaca je pružati sigurnost i zaštitu Državi Hrvatskoj protiv vanjskih i unutarjih neprijatelja i čuvati njen red i poradak prema propisanim zakonima.

§ 5.

Svi članovi vojske i mornarice Države Hrvatske, kako ih ustanovljuje § 1.

Naslovnna strana prvog broja »Nedjelje« nakon ulaska Nijemaca u našu zemlju

I dalje:

»Križari! Vjekovna težnja hrvatskog naroda je ispunjena. Za Hrvatsku Državu treba svim silama raditi, stoga neka svaki ostane na svom mjestu u svom križarskom bratstvu. Veliko Križarsko Bratstvo uskoro će poslati svoju okružnicu sa svim potrebnim uputama. Bog živi! Živila NDH! Živio Poglavnik Dr. Ante Pavelić!«

Nakon »ustaških načela« isti broj donosi članak *Dr. Feliksa Niedzielskog*, kasnijeg ustaškog podžupana i upravnog zapovjednika ustaške mladeži, o životu i radu Pavelića:

»... U svojoj političkoj dalekovidnosti on ne traži veze sa parlamentarnim mediokritetima, nego traži dodir sa velikim ljudima, s vodom njemačkog naroda i s vođom talijanskog naroda... Bog koji ravna sudbinom naroda i koji upravlja srcem kraljeva dao nam je dr. Antu Pavelića i potakao vođu prijateljskog i savezničkog naroda Adolfa Hitlera da svojim pobjedonosnim četama razbije našeg tlačitelja i omogući nam stvaranje NDH. Neka je slava Bogu, naša zahvalnost Adolfu Hitleru i neograničena ljubav i odanost Poglavniku Dr. Antu Paveliću.«

Konačno u istom broju nalazi se članak »*Važan govor Poglavnika omladini*« i »*Okružnica zagrebačkog nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca*« kojem poziva hrvatski kler da radi za dobro novoosnovane NDH.

Drugi broj »*Nedjelje*«, koji je izašao 4. maja 1941., donosi poziv predsjedništva »Velikog križarskog bratstva« svim podružnicama u provinciji, u kojem se pored ostalog kaže:

»... Naši su članovi od početka organizacijskog djelovanja bili uvijek u prvim redovima narodne borbe. Stoga nije ni čudo ako bi u ovim teškim danima koje smo do nedavno proživljavali bilo Križara koji su i živote položili na oltar domovine. Da bi dostojno počastili uspomenu naših prvoboraca i mučenika potrebno je da bratstva odmah pošalju Velikom Križarskom Bratstvu opis svih onih članova koji su u borbama ili na bilo koji način poginuli...«

Pored poslanice nadbiskupa Stepinca od 28. aprila 1941. taj broj donosi i članak o *J. Jadrovsoga*, u kojemu se među ostalim kaže:

»... A koja je uloga Križara u novoj Hrvatskoj? U prvom su dijelu narodne borbe Križari osvojili mnogo radnika i boraca koji su svojim radom, žrtvama pa i svojim životima posvjedočili svoju ljubav prema Hrvatskoj. Križarstvo je u 10 godina svoga rada dalo Hrvatskoj pokoljenje svjesnih hrvatskih narodnih sinova. U drugom dijelu narodne borbe imaju Križari vrlo važnu i veliku zadaću ispuniti.

... Dični borče, prognaniče i pobjedniče naš Poglavniče Ante Paveliću; ideale svake kreposti naš Mile Budače i svi drugi ministri NDH, vi ste se borili za slobodu i dostigli ste je. Hvala Vam!«

(»Nedjelja« od 1. juna 1941.)

Poljarna plodna u govor

POJEDINI BROJ I.— DINAŠ

Nedjelja

Tjednik za katolički rad socijalni život i prosvjetu

GODINA XIII

ZAGREB, 25. SVIBNJA 1941

BROJ 20

„Naša je vjera pobijedila“ rekao je Poglavlak dr. Ante Pavelić

Poglavlak Dr. Ante Pavelić održao je u srijedu 21. svibnja velik govor, u kojem je ocrtao rad u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Taj je govor s oduševljenjem primljen u čitavom Hrvatskom Narodu. Poglavlak je među ostalim u svom govoru rekao ove značajne riječi:

»Braco Ustaje! Mi smo se deset dvanast godina spremali. Spremali smo sve, što je bilo potrebno za veliki čin oslobođenja. Na ja sam svijestan, da je u našim pripremama jednu od najvećih uloga igrala naša svijest i naša vjera. (Tako je!) Naša vjera je i pobijedila.

Braco Ustaje! I došao je čas, u koga smo mi živjeli. Ispunilo se za nas naše nade unatoč tomu, što su neprijatelji bili uprotjerili sva sredstva, koja se mogu koristiti protiv našeg rada i našeg uspjeha. Ja sam znao i prije šest godina sam napisao, da će doći novi svjetski rat, i napisao sam kako će teći i kako će svršiti. I to se je ispunilo. Došao je novi svjetski rat, jer je morao doći, jer Evropa i svijet ne može živjeti na temelju papirnatih mirovnih ugovora, nego samo na živim potrebama i na razmjeru snaga između pojedinih naroda. I danas u Evropi nema više mira od onoga, što je bilo na papirnatim mirovnim ugovorima napisano.

Braco Ustaje! Mi smo na taj čas čekali. Taj čas je došao i taj čas je došlo namo oslobođenje. Uz našu volju, uz našu svijest, uz našu vjeru, uz naše mučenike žrtve, uz našu borbu, uz našu organizaciju, uz naša velika — možemo mirno duše reći ratna djela, izvršena zadnjih dana života slobodne Jugoslavije. Oslobođenje hrvatskog naroda i uspostava Nezavisne Države Hrvatske utvrdili su, donijeli su dva velika naroda, država osuovine, sa svojim velikim vođama (burni pokreti): Živjeli, Du-će, Hitler! Zato smo mi njima zahvalni. Zato će im hrvatski narod biti vječno zahvalan. (Tako je.)

Braco Ustaje! Nu ne samo, da je izvršen veliki čin oslobođenja, nego je izvršen i drugi veliki čin nesporodno potreban. Naša država dobila je u prvim danima svoega života i priznanje od naših velikih prijatelja. Naša domovina priznala je odmah kao Nezavisna Hrvatska Hrvatska. Priznali su je naši veliki prijatelji i veliki narodi u Evropi.

Braco i prijatelji! To je najveći uspjeh ustaškog pokreta (pjeskanje i poklici): Tako je! Klicanje: Po-glav-lak! To je uspjeh, koji hrvatski narod nije mogao doživjeti kroz osam stoljeća! (Pjesak i klicanje: Tako je!)

Danas je hrvatski narod u bok slobodnih naroda, danas je Hrvatska Država potpuno ravnopravna sa svima slobodnim i nezavisnim državama. (Klicanje: Tako je! Živjela Hrvatska! — dopunjeni pjesak.) Ona je to danas, ona se to bili utira, ona se to biti u vjernošću jer za to jamči ustaški pokret (burno klicanje: Živio ustaški pokret!), za to jamči hrvatska ustaška vojska, za to jamči cijeli hrvatski narod! (Pjeskanje.)

Braco Ustaje! Nakon priznanja hrvatske država morala je imati i svoje granice. I opet zahvaljujući velikim vođama i prijateljskim narodima, danas hrvatski narod imade već utvrđene u glavnim linijama granice na dva najvažnija dijela zemlje.

Braco! Mi smo u tome doprinijeli i koju žrtvu. Nu narod, koji nije kadar podnijeti žrtve, nije kadar imati i svoje granice. Ja sam siguran, a možete biti sigurni svi vi, a možete biti sigurni i citavi hrvatski narod, da svaki Hrvat, koji omane izvan granica Nezavisne Države Hrvatske, da će imati sa čuvano svoje ime, svoj jezik, svoju narodnost, svoju kulturu i svoje gospodarstvo! (Klicanje.)

Drugo je bilo, kada nije bilo hrvatske države. Nu sama pojtinost Hrvat-

ske Države, njezinog suvereniteta, njezinog prijateljskog odnosa prema velikim susjednim narodima, sama ta činjenica je garancija, da će oni Hrvati, koji ostaju izvan hrvatske državne granice, a kojih broj, hvala Bogu, nije velik, da će se sačuvati i ostati integralni dio hrvatskog naroda. (Odobranje.) Ja vam slobodno kažem, da je to potpuno u interesima, a namjerama našega velikog prijatelja Benita Musolinija (živo klicanje: Du-će, Du-će!)

Kad smo mi pravili ugovore o granicama, onda nismo pravili nagode i sporazume. Nagode i sporazume pravili su političari, koji nisu bili predstavnici slobodnog naroda i Nezavisne Države. (Odobranje.)

Mi smo kao predstavnici slobodnog i suverenog naroda i predstavnici Nezavisne Države Hrvatske pravili međunarodne ugovore. (Tako je, pjeskanje.) Ja vam mogu reći, da će ostati i ostale granice bili riječene i postavljene i to na veliko zadovoljstvo cijelog hrvatskog naroda. (Živahno odobranje i klicanje: Po-glav-nik!) Hrvatska Nezavisna Država već danas jeste veća, nego li je ikada u povijesti bila (Burno odobranje.)

Kada li vedujemo, što smo uradili i to ćemo u najkraće vrijeme, za dane.

urediti, onda leži na namo unutarnje uređenje Nezavisne Države Hrvatske.

Poglavlak je nadalje prikazao teškoće u organiziranju države, pa je nastavljuo:

Braco i prijatelji! Mi moramo našoj državi dati i formu, dati oblik. Ne možemo živjeti, ne može valjano i dobro živjeti narod u državi, koja nije oblikovana. Ja sam suspostao krunu Zvonimirovu. Ona je danas nosiće hrvatskog državnog suvereniteta. Time je obnovljena velika i slavna hrvatska prošlost. Nu ne samo radi prošlosti i slave, nego i radi hrvatske naroda i državne slobode!

Dok je u davnoj prošlosti Zvonimirova kruna nad Hrvatskom sjala, hrvatski je narod bio suveren, a hrvatska je bila Nezavisna Država. I danas je opet! A Zvonimirova kruna jeste i ostao će pred cijelim svijetom simbol, nedvojbni znak hrvatske državne nezavisnosti. I dok je Zvonimirove krunu, nikada pod nikoju cijenu i pod nikakvom okolnošću Hrvatska ne može i ne će biti sastavnim dijelom nijedne druge države. (Burno odobranje i klicanje: Poglavlak, Poglavlak!). Ne će biti sastavnim dijelom ni jedne druge države u nijednom na n' u najbližem obliku (odobranje), a hrvatski narod ne će nikada biti anektan na pleme, niti na sastavni dio bilo koga drugoga naroda. (Pjesak.) Zvonimirova je kruna sa sva vremena najveći jamac suvereniteta, vrhovništva Nezavisne Države Hrvatske, jamac naše potpune narodne i državne nezavisnosti.

Ja sam pomislio, da ju nosi vojvoda Slavujki (poklik: Živio, pjesak) jer sam znao, da je najdoslovniji. O tome će se svi uvjeriti. To je prihvaćeno.

To je prvi čin, koji sam mogao učiniti ja. Drugi čin izvršit će hrvatski narod (odobranje), izvršit će ga suvereno i zakonito po svojim tradicijama, čim za to dođe čas. (Odobranje.) Do njega će se zakon, kojim će biti uspostavljena nova hrvatska dinastija, a na prijestolje podignuti vojvoda slavne Slavujkove kuće, hrvatskog kralja Tomislava II. (burno odobranje, pjesak, klicanje: Živio.)

Kada li bude, bit će kralj samo hrvatski i nitij drugi! (Pjesak.) I r Duvanjskom će se polju obnoviti veliki i slavni kraljevstvo Hrvatsko do sada u povijesti najveća Nezavisna Država Hrvatska. (Oduševljeno pjeskanje.) Nezavisna Država Hrvatska ustaška i seljačka! (Oduševljeno pjeskanje.)

Braco Ustaje! To sve još ne bi bilo dosta, li Nezavisnoj Hrvatskoj Hrvatskoj mora biti takovo osvjedočenje, da ne bude onih, koji rade, i onih koji žil-

Poglavlak govori

Naslovna strana »Nedjelje« od 25. V. 1941. god.

Priloga izdavač: M. G. G. G.

Broj: 1000

Nedjelja

Tjednik za katolički rad - društveni život - i prosijetu

God. XVI.

ZAGREB, 16. SRPNJA 1941.

Br. 25

ROĐENDAN NAŠEG POGLAVNKA

I U DANASŠNJE TEŽKO VRIJEME, KAD STRAHOTE RATA PRITISCU SVIM GROZOTAMA NAŠE DUŠE, NAŠU LJUBLJENU DOMAJU, MI NE MOŽEMO I NEĆEMO POGLAVNICE PROCI RAVNODUŠNI MIŠO TVOGA ROĐENDANA. KAD JE DJECI NAJTEŽE, KAD SE SVIJAJU POD TERETOM BOLI, KAD JEDU GORKI KRUH SUZA I MUKA, ONDA SE ONI NAJZARCOM LJUBAVI, NAJSPERMILIJOM VOLJOM I NAJVEĆIM NAĐAMA, SREVJAJU POD SKRITJE MAJČINE I OČEKUJU SPAS OD MUDRE OTCEVE RUKE. TAKO JE I S NAMA. NAŠA VJERA U TEBE POGLAVNICE DANAS JE NAJVEĆA. NAŠA LJUBAV PREMA TEBI NAJVRUĆA. NAŠA NAĐA U TEBE NAJŽIVLJA I NAŠA HVALA NAJTOPLIJA. DANAS UZ TVOJ ROĐENDAN OVO TI ŽELIMO REČI. DANAS KADA HRVATSKI NAROD PROZIVLJANA KO I SVI DEUGI, BOLNU KATARZU OČIŠĆENJA, U VATRI KUŠNJE I RATNIH ZALA, SVE SE MOŽE OPUKITI, SVE MOŽE NESTATI I IZBLJEDITI, ALI VJERA U TEBE, BOSIOCA NAŠE NAJVEĆE STVARNOSTI, HRVATSKE DRŽAVNE IDEJE, NE SMUJE I NEĆE NIKAD NESTATI, BILO JE OČAJNIJIM ČASOVA U PUVIŠTI HRVATSKE, BILO JE TUŽNIJIM DANIMA I CRNIJIM SLATNIMA I POSLEDNJIH GODINA ROBOVARIA FOD BEOGRADSKOM RIKOM, PA IPAK HRVATI NISU KLO- NUVI, NISU SE SLOMILI, NISU PALL DOŠAO SI TI, NAJVEĆI SIN SVOJE HRVATSKE, DAVNI SAN PUVIŠTE NAŠE, DOŠAO SI TI SVJETLA RADA NA OZBORU HRVATSKEG NARODNOG ŽIVOTA, I OSTVARIO NAJVEĆI IDEAL, DA BUDEMO SVOJI GOSPODARI, DA BUDEMO SVOGI DOMACINE U SVOJJOI KUĆI, MI ZNAMO DA S TIM IDEALOM HRVATSKE DRŽAVE, HRVATI STOJE I PADAJU, POGLAVNICE NIKAD BOLJE I NIKAD JA- SNIE JE NE STAJALA PRED NAŠIM OČIMA KUŠNOST I SVEČOST UVOG IDEALA, NAŠEG JEDINOG NARODNOG SPASA NEGO LI DANAS, KADA NAŠA GOLGOTA JOŠ NIE PRESTALA, KADA NAŠA KRV JOŠ JE VRUĆA I NARE BANE JOŠ BOLNO BIVARE, DANAS NAJČEŠĆIJE GLEDAMO ORUŽIJE TEBI VEC DAVNO BILO JASNO, GDJE HRVATI

IMAJU TRAZITI SVOJU SRECU I SVOJ SPAS, TI SI ZATO NAJVEĆI STO SI TAJ IDEAL U NAMA PROBUJIO, ZATO STO SI TAJ NAJVEĆI AMANET OSTVARIO, I STO GA DANAS SVO- JIM MUDRIM I DALEKOVIDNIM VODSTVOM DRŽIS I ČUVAS KAO ŽIENICU OKA SVOGA. ZATO TI OVOM PRICODOM DA- JEMO SPREMNO I IZKRENO SVOJE POVJERENJE, SVOJU DOBRU VOLJU DA UŽIVAMO JEDINSTVENI I PRED DAL- NJIM KUŠNAMA I PRED NOVIM, OBLJUNIM SUZAMA, VRED- NOTE ZA KOJE NIKAKO ŽRTVA NIE PRESKUPA, MAKAR SE DRHTAJ KUKAVICA POVEĆAO, MAKAR SE BIES PROTIV- NIKI I UDARCI IZDAJNICKA POSTOSTRUCIO, MI NE RAPU- STAMO VESLA, NAŠA DRŽAVNA LADA CE DOPLOVITI S BOZJOM POMOCU I TVOJIM KORMLARENJEM, KORACNOJ SRECI I PODPUNOJ SLOBODI. GOVORIMO OTVORENO, DA SMO DANAS S TOBOM U RADU ZA TVOJU, NAŠU I JEDINI- HRVATSKU. ARO NISTA DRUGO VRIEME OD POSLEDNJE TI GODINE MAUČILO BI NAS DA TI VJERUJEMO, DA ZA TOBOM IDEMO, DA TE BEZGRANICNO LJUBIMO, HRVATSKA MLADJEZ POZNAVALA TE JE S PONOSOM VEC DAVNO, ONA JE OSEJTLA TVOJU DUŠU, TVOJE MISLI, TVOJE IDEALE, JEK SU TO I NIJEZINI ONA TE POZNAJE I DANAS, I DANAS MOZE ŽELI I RADI S TOBOM, SVOJIM PRVOROBCEM I DR- ŽAVNIM SUVERENOM, NA MORALNOI OBROVI SLOBODI I SRECI SVOJE DOMOVINE. NAŠE MOLITVE, OBLAZE PRIESTOLJU SVEMOGUCEGA BOSA, NEK TE U ŽIVOTU JOŠ DUGO SACAUA, NEK TI DA SNAGE MILOŠTI I PROSVJET- LIVENJA U VREŠNJU SVOJE ODGOVORNE I TEZKE DUZNOSTI, NEK TE NIEGOVA OČINSKA RUKA UVIJE STITI I ČUVA OD SVIH NEPRIJATELJA, I NEK TI PABE ŽIVJETI, DA VIBS SVOI NAROD I SVOJU DEBROTINU SREBNU I SRETNU U SVOJMOI OBNOVLJENOJ I SACAUVANOJ DRZAVI HVALA TI, ROG TE POZIVIO.

ZARKO BRZIC

»Nedjelja« slavi Pavelićev rođendan

»... Ali čovjek snuje, a Bog određuje«, veli naš narod. U grču i mukama na križu raspete Hrvatske po volji Providnosti dođe na svijet jedan naraštaj božjih osvjetnika, junaka i vitezova koji u Kristovo ime prihvatiše borbu za pobjedu njegovih načela i slobodu hrvatske domovine. Najveći sinovi našeg naroda odlaze iz Hrvatske da se bore do konačne pobjede. Nikako se ne smijemo začuditi da su ovu borbu povelili i u njoj sudjelovali praktični vjernici kao što su naš Poglavnik, Dr. Mile Budak i bezbroj drugih. Dok su se oni u tuđini s oružjem u ruci spremali za konačni obračun, druge ćete »rodoljuba« spremale su u Domovini sve za ovo veliko djelo.»

(»Nedjelja« od 6. jula 1941.,
iz članka »Krist i Hrvatska«)

POJEDINI BROJ 1.— DINAR

ielia

socijalni život i prosvjetu

SVTBANJ 1941. BROJ 19

Poglavnik zahvaljuje

Poglavnik dr. Ante Pavelić - suveren Nezavisne Države Hrvatske uputio je ovu zahvalu predsjedništvu Velikog Križarskog Bratstva:

Nezavisna Država Hrvatska
POGLAVNIKOV URED

ČLANSTVU VELIKOG KRIŽARSKOG BRATSTVA
VAŠA PAŽNJA I SRDAČNA ČESTITKA PRIGODOM USPOSTAVE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE, POGLAVNIKU JE OSOBITO MILO, PA VAM SE NAJLJEPŠE ZAHVALJUJE, NEKA SVEVIŠNJI BLAGOSLOVI VELIKO DJELO I USLIŠA VAŠE ŽELJE ZA DOBRO NARODA I DRŽAVE. —
ZA DOM SPREMNI!

Zagreb 6. svibanj 1941.

PO ODREDBI POGLAVNIKA
PREDSTOJNIK UREDA — KRILNI POBOČNIK
GLAVNOSTOŽERSKI PUKOVNIK
ADOLF SABLJAK v. r.

•NEDJELJA•

Svim križarskim duhovnicima

Predraga u Kristu braćo!

Zahvaljujući Božjoj Providnosti, ratne su strahote bile kratke i velika se većina naših članova povratila zdrava i živa u naša mjesta. Treba nastaviti redovitim radom u Križarskoj organizaciji, posao oko odgoja Kristovih boraca u Hrvatskoj ne smije prestati niti se zaustaviti!

Obraćam se na sve Vas, svoju svećeničku subraću, te Vas najljepše molim da odmah okupite svoje članove i u punom opsegu nastavite dosadašnjim radom.

Križari moraju kao i do sada, biti elita hrvatske omladine, a pravi odgoj Križara i Križarica zavisi o nama — njihovim duhovnicima!

Srdajno Vam zahvaljujući na do sada utrošenom trudu i suradnji oko odgajanja Križarske omladine, ostajem u Kristu Kralju odani uz

Bog živi!

Mmgr. dr. Milan Beluhan v. r.
generalni duhovnik VKB-a i VKS-a

Veliko Križarsko bratstvo
ZAGREB
Br. 726-41.

Okružnica

Svim odborima Križarskih bratstava!

U vezi s okružnicom br. 719-41 od 26. travnja 1941. godine određuje se sljedeće:

1. Svi odbori Križarskih bratstava imaju nastaviti redovitim radom.
2. Neka se nastavi održavanjem redovitih crkvenih i društvenih sastanaka. Podpredsjednici, odnosno predsjednici, imaju se brinuti — prema poslovniku — za dnevni red sastanaka.
3. Svi tajnici imaju provesti kontrolu članstva, voditi brigu o posjećivanju sastanaka te prema molbi predsjedništva VKB-a poslati odmah podatke o poginulim ili nestalim Križarima.
4. Sve pripreme za sudjelovanje na velikom nacionalnom Euharistijskom Kongresu imaju se nastaviti.
5. Referenti za štampu neka provedu upute dane od referenta za štampu u VKB-u.
6. Svi odbori imaju provesti sve odredbe VKB-a, koje nisu provedene, ili čija je provedba prekinuta ratom.

DOBORNICI! Na Vama je velika odgovornost!

Budite pravi vode svome članstvu!

Budite apostoli križarske ideje!

Za rad tražite upute od VKB-a!

Bog živi!

PREDSEDNIŠTVO
Velikog Križarskog bratstva
Zagreb

Veliko Križarsko bratstvo
ZAGREB
Br. 727-41.

Zagreb, travanj 1941.

Okružnica

Svim Križarskim Okružjima i Krajevnim Odborima!

U vezi s okružnicom br. 719-41 od 26. travnja 1941. godine određujemo sljedeće:

1. Svi Okružni i Krajevni odbori imaju nastaviti redovitim radom, prema poslovniku.
2. Neka se odmah provede kontrola Križarskih bratstava na području svakog Okružja i Krajevnog Odbora.
3. Izvijesti predsjedništvo VKB-a o stanju organizacije, te o potrebama u radu.

1. Provesti sve dosadašnje odredbe i upute VKB-a, koje nijesu provedene, ili čija je provedba prekinuta ratom.
Svi na svoja mjesta!

Velike nas zadržaćerakaju!

Bog živi!

PREDSEDNIŠTVO
Velikog Križarskog bratstva
Zagreb

Izresci iz križarskog lista »Nedjelja«

U tom istom broju huška se na progon Srba i Židova. Od toga broja »Nedjelja« redovito prenosi njemačku ratnu i antisovjetsku propagandu. Huškanja, klevete i pozivi na krstaški rat protiv Sovjetskog Saveza na dnevnom su redu.

U broju od 20. jula donosi vijest da je Pavelić imenovao za »doglavnika« križara Luku Lešića iz Bošnjaka.

U broju od 27. jula utvrđuje se da je »brat« Luka Lešić, križar, govorio na ustaškoj skupštini u Vinkovcima gdje je Budak održao svoj poznati govor u kome je pozivao na pokolj Srba. »Brat« Luka Lešić zakatio se tom prilikom i ustaškim i križarskim znakom. Donosi i dalje klevete protiv SSSR-a (*»Glavari GPU-a«, »Strahote terora u Ukrajini«, »Židovi u SSSR-u« i t. d.*). Napokon donosi značajnu vijest da je »sestra« križarica članica predsjedništva »Velikog križarskog sestrinstva«, Mira Dugački, postavljena za povjerenika u »glavnom ustaškom stanu« i to za zamjenika upravnog zapovjednika ustaške mladeži.

U broju od 10. augusta 1941. u članku »Veliki dan hrvatskog Daruvara« huška se na progon Srba i drugih inovjereca: *»Nestalo je »litiija«, nema više propovijedanja o nekoj vjerskoj trpeljivosti koju su Hrvati i te kako često mogli osjetiti«*. Treba spomenuti da je taj članak objavljen u vrijeme najkrvavijih pokolja Srba. U istom broju nalazimo vijest da je Grga Peinović, član vodstva V. k. b. imenovan povjerenikom u glavnom ustaškom stanu za propagandu. U članku »Križarstvo u NDH« konstatira se činjenica da mnogi ljudi zauzimaju visoke položaje, zato što ih je odgojilo križarstvo. U tom istom članku ponovno se huška na pokolj Srba.

U broju od 24. augusta 1941. u članku »Gavrančić« poziva na pokolj Srba: *»... udareni su maljem u čelo. Zlo zaslužuje kaznu. Tko bi doli...«*

U broju od 21. septembra 1941. na naslovnoj strani slika Budakova i članak o novom duhu u školi, gdje se reproducira Budakov govor.

Kako je iz svega ovoga očito, križarstvo se već sasvim pretopilo u ustaštvo. Međutim predstavnici Crkve u Hrvatskoj ne samo da nisu osudili takvo stapanje jedne svoje vjerske organizacije s jednom terorističkom organizacijom, koja je nosilac najkrvavijeg režima u povijesti ne samo hrvatskog naroda nego su šta više s još većom pažnjom i dobrohotnošću pozdravljali i potpomagali križarstvo, dakle ustaštvo. Nadbiskupi Stepinac i Šarić, biskupi Akšamović, Mileta, fra Garić i Bonefačić upućuju pismene pozdrave »Velikom križarskom bratstvu«, odobravaju direktive koje su date za rad na konferenciji »Bratstva« od 7. decembra 1941. i blagosivlju takav rad.

Ali se križarstvo ne povezuje samo s ustaškim režimom, s kojim ima iste političke ciljeve i iste metode rada, već se sama organizacija povezuje i s ustaškim vojnim formacijama, legionarima, crnom legijom, vojnicima i t. d., a zatim i domobranstvom. A najveći dio dušobrižnih voditelja križarskih organizacija odlazi dobrovoljno u razne domobranske i ustaške jedinice. Pri tome »Nedjelja« vrši najveću propagandu za ovu povezanost

Političko obrazloženje i program

POJEDINI BROJ 2.— KUNE

Nedjelja

Tjednik za katolički rad socijalni život i prosvjeto

Godina XIII

ZAGREB, 12. LISTOPADA 1941.

Broj 49

Dok je arca bit će Kroatije ...

Pola godine Nezavisne Države Hrvatske 10. IV. — 10. X. 1941.

O sretni dani ostvarenja naših snova, snaga, krvi i ideala. Oam stolina godina, trebalo je čekati, neumorno raditi, žrtvovati i bezgranično patiti, dok je došla nova velika i sjajna, zora oslobođenja i novog života, zahvaljujući našim herojskim Poglavniku i njegovim učesnicima, saborcima i pionirima otava i zora. Krava naša prošlost, nepregledna more suza i patnja, zbrojava i kostura dotijela je u velično stavlje svojih snaga, nade i vjeranja u sućunama čam je, travnja 1941.

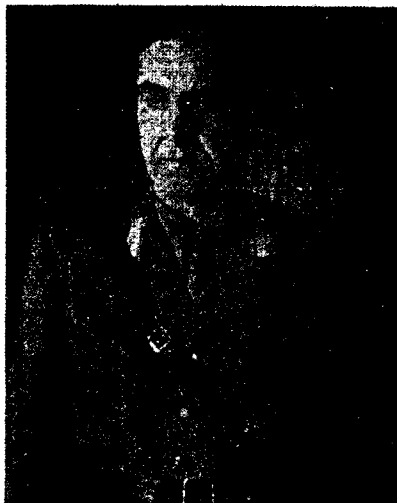
Zar ne ti, posljednji vladaru naše krvi, Petre Stučiću, zar ne da ti se suzilo i pokojao utičaj? Ti posljednji, koji si sa krvavog Glavna dotično ponašao, junaku. Ne, trun se jedan ne ruti bez krvi, jer Hrvat svaki tedajicu nije i krvi se kaplja ko da hier sje, na čelu moze sa ponašao kruna. (Narod) stupno u zemli natopljenj vlastitom krvlju pjevat pohjedi, žarkom rodoljublju, neobimom žrtvama, ranama i žuclju, svoju vjeka. Da, Junake Glavna, simboli naše bujnostnosti, ljubavi, otpornosti i svijesti, hudi mirna, dozo je tvoj osobni zamjenik i na tvojim ličji svoje pomne. Katolice, hudi naš pomoni barjak, crven, bijeli, plavi.

Smiti se sime seljačkog kraljicu, murenska Matije tucica, jer su tvojim moćem kom tironi hrvatske austrougarske nozva više bijega krvi, trun i suza, sađa osvećen stoji pohjednosti i slobodni hrvatski gdi, znak naše slobode, neovisnosti i bezgranične ljubavi.

Hrvatski kane, Franjezopane i Zrinski, ostvarena su najveći časov Vate borbe i mi uživamo plidove bolnih Vatih žrtava. Mi smo vam vjerno zahvalni, jer ste dali primjer i putokaz, kako se ljubi ot i narod svoj.

O, Hrvatski učoci, uzori pregardiva, borbe i žrtava, odmahite na dnu naših žala, u vježbaju mođni alga, ali hudi i dalje vjerno, svačiji učavri naših, svaki, vjerna, tvaldi brati i našimnog našeg mira.

Ole domovine, mi ti se klanjamo u duhu, što u dno prošle, začetno putuje, pokoro žrtve, slavnim djetima našega oslobođenja, na dubokim postojanim, starčukom ali vjerno našim duhu, klanjamo se i vječe vira i mladit.

duša kličemo i mi s tobom svim neprijateljima, mekušcima i slabima: "Ho veli da Hrvatska, koja pet stoljeća prkosi Isoku i Zapadu, ne bi imala sama o sebi neovisno stajati". Klanjamo se tebi, kao i tvom neodoljivom, suboren Ustadi i revolucionarnu Kusterniku, koji je u vjerno hakovu sjedini našli i vjerno prošlosti sa idealima i najvratim vjerdjanama budućnosti. Dubovi najvećih dcaju snaga hrvatske, premo ste otikli tijelom, ali ste dubom vjerno uz nas, vjedite se vjerno u namu, da u tvojim Vajce i našeg gdi: "Hlog i Hrvatski uvijek dcaju na podjenu stopana Vatih stamnika i uzgleda."

Sva mišljenja, sve želje namučnog doba od Stipe Radica preko Javoga do najnovijih, svi snage u

tomama grobovima podno visokih čempresa tijelom, a dočimo kod Pruslanosti, veselite se i pjevajte pjesmu pohjedi Vatih žrtava, moze Vatih krvi tvanjenih tijelom i nesomnih kostura.

Hrvatska protijevuje svoju slobodu, sreću i samostalnost, uziva u ostvarenju svoje dcaze a "Vi dubovi žrtve hrvatske prošlosti, svoju vjekova, budite vjerno nad nama, da nikad ne zahtijemo, da bismemo pohjedimo sve potekle, da se nistvimo za vjekove u miru i vjelnim nase, prošlosti i vjelnog hrvatskog čarisa. Trebalo je žrtvati, trebalo je potekle, dok se dcaza sivotna, mi nistvimo namirno nistvimo, ali, treba se i tona i još više potekle, da sivotna sivotna upremo za nječinu budućnost i vjekovnu opetlajnost.

Mi u to vjerujemo, jer vjerujemo u prošlost i sadašnjost Hrvatske, jer vjerujemo u Poglavnika, črtava mu denicni i nesomnija vovlju.

Tek smo na prvom stadiju. U svojoj dcazi treba poći i novim životom. Staro i bolesno mora da se stviti, a novo da se zida i nadograđuje. Uredjenje država njenu sigurnost, njeno zadovoljstvo i ekonomsko blagostanje, njeno normalni tok života traže i zahtijevaju bolnih žrtava i potrošeni snaga, nesobitnosti i ljubavi. MI ŽELIMO NASTAVITI U SVAKOM POGLEDU, NA SVAKOM POJEDINU, seljaku se daje zemlja, isušuju mu se polja i livade, a radnika se osloboduje odru kapitalističkih bezdušnika, zidaju mu se domovi, gdje će on kao i slobodni seljak novim životom u simeu svojih nerazornih ognjila dati svoj doprinos i obit pripremljenju i obnovi domovine. Poglavnik traži obnovu svugdje, soliferno: svitju stajala, je, jednom cilju i najviesem zadatku k sreći i potpunom slaboju domovine. ONO ŠTO SE STVORILO KRVJU I ŽALJEVIMA NE ČIMO DOPUSTITI DA SE SAŠUŠI LAKOMIBLENOSCU, ZLOUPOTREBAMA, MOČALNIM SLABICA I NITKOVA.

Tek šest mjeseci našeg ostanaka, nek dade dušama, pojedincima i narodu dcaze podlogu i nerazolvi temelji za svojevru bolju i veliku budućnost. Nek nas sve nagumi veseljem i radošću, da ostvaremo na za najviše svetiogo preživimo u sebi tragedije bolno naše povijesti i oduhno za uvijek misao žrtava i krvi, kada se doprimajemo na star Domovine. POGLAVNIK JE BADIO, ŽRTVOVAO I PATIO. ON TO ČINI DANAS, ALI ZATO SE NIKOGA NE LISAVA JEDNE. DIZNOSTI I RAJVEČERU PRAVA, DA SE ZBTUVENO I RADIMO ZA DOMOVINU, OSNOVI POJEDINCA I ČIELOGA NARODA.

Uz zvukove pravakog tucadru naseg Matera stupamo napjele budućnosti: ešamo Tebe vjerno draga našego Sime Tebi dušim, oja vjedite Jer u duhu, ješki, moćna, a ne zrazumen Sime ži te žrtva, samo za To amen."

Naslovna strana »Nedjelje« od 12. X. 1941. god.

križarske organizacije s vojničkim organizacijama, registrira pojedine momente ove povezanosti i nastoji da je učvrsti. Križarstvo vodi naročitu brigu o vojnicima na istočnom bojištu i legionarima koji se bore protiv partizana. Nastojanjima u tom duhu ispunjena je križarska štampa kroz čitavu 1942. godinu. To je razdoblje u kojemu još postoji nada da će se postići odlučni uspjesi na istočnom bojištu i protiv NOP-a. Križarstvo-ustaštvo daje tada svoju najžilaviju potporu njemačkim okupatorima i domaćim krvnicima.

Politarino plaćena u potvoru

POJEDINI BROJ 1 — DENAR

Nedjelja

Tjednik za katolički rad i socijalni život i prosvjetu

GODINA XIII.

ZAGREB, 29 LIPNJA 1941.

BROJ 25

Posjet Poglavniku

Vodstvo Velikog Križarskog Bratstva i Sestrinstva posjetilo je Suverena Nezavisne Države Hrvatske, Poglavnika dr. Antu Pavelića — Značajan gover Poglavnika

U četvrtak dne 19. lipnja o. g. u pol tri sata poslije podne posjetili su članovi vodstva križarske organizacije, Suverena Nezavisne Države Hrvatske, Poglavlina dr. Antu Pavelića. Izaslanstvo je predvodio generalni duhovnik križarske i križarske organizacije Mgr. dr. Milan Beluhan. U njegovoj pratnji našli su se križarski duhovnici: v.č. g. Hinko Weber iz Senja i v.č. g. Ivan Mihalić iz Gospića. Veliko Križarsko Bratstvo su zastupali brata: Stjepan Baonjak, prof. Mirko Cerovac, Lav Znidarić, prof. Vjenceslav Pech, ing. Slavko Brodanić, ing. Nikola Kirigin, Ivica Glosački, Ljeposlav Peranić, Ivica Krilić, Ante Lenić, Ante Šibić, Ivica Cerovac, Ivan Marović i Kreso Matubižija. Veliko Križarsko Sestrinstvo su zastupale sestre: prof. Marica Stanković, Vlasta Arnold, prof. Đurđica Vitković, Mira Preisler, Ivanka Đokoplj, Mira Dugački, Jelka Marešić, Anica Budaković, Jurka Haljaj, Mara Čedić, Darinka Dugačić, Ivka Špeš i Marija Belković.

Čim je izaslanstvo ušlo u sobu, u kojoj Poglavinu prima posjete. Poglavinik dr. Ante Pavelić dao je svim članovima ruku. Tada je u ime Križarske i Križarske organizacije, predstavio Suverena Nezavisne Države Hrvatske, Poglavnika dr. Antu Pavelića, potpredsjednik Velikog Križarskog Bratstva, brat Stjepan Baonjak, sljedećim govorom:

Poglavinče!

Naš predsjednik dr. Feliks Niedzielski našli se već dulje vremena na ustaškoj dužnosti u Bosni, te dozvolite, da Vas kao

SUVEREN NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
POGLAVNIK DR. ANTE PAVELIĆ

GOVOR POGlavNIKA PREDSTAVNICIMA KrižARSKe ORGANIZACIJE DANA 19. VI. 1941.

Setre i braćo!

Najljepša Vam hvala. Najveći cilj, najveća želja politička hrvatskog naroda ispunila se, ispunila se uspostavljanjem Nezavisne Države Hrvatske. Svi oni, koji su dvojili, svi oni koji su sumnjali, svi oni koji su bili nožda klonuli, danas mogu učiniti ono, što je učinio i rekao sv. Toma. Hrvatska nezavisna država je tu! Ja znam da ste Vi bili među onima koji nijesu dvojili, među onima koji nijesu sumnjali, među onima koji su radili. Meni je to poznato. Poznato je to i čitavom hrvatskom narodu. Naročito mi je poznato, da ste radili i onda, kad je duh popuštao i duh mištalosti bio počeo zavladati u hrvatskim redovima, ne u narodu, nego među inteligencijom i izvjesnim krugovima, koji su se na žalost, uslijed posljednjih prilika bili udaljili od pravog hrvatskog narodnog puta. O tom će povijest reći svoje.

Vi znate, nakon ovog ispunjenja glavnog dizela naše

haristija, žrtva, Apostolat — skupljaju se deseci tisuća hrvatske mlade i ženske omladine. Tisuće i tisuće predavačaja, nastanaka, priredaba i zborovanja, koje priredismo — bude u omladini svijest i ponos. I ta omladina visoko diže zastave časti i ponosa Hrvatskog Naroda, da Vas spremna može dočekati. Ne umiče ta omladina pred nikakvim žrtvama, sve do onih u životu — o čemu govori krv u Senju sve do zadnjih dana borbe za slobodu. A kada im dolazimo, tada nas puni čužna pitaju: Gdje je On? I — kada će doći? Mi odgovaramo, da ne znamo dana, ali sigurno znamo, da će doći. Tako sigurno kao što je sigurno, da je Bog na nebu, jer je Bog Hrvata, a hrvatski narod traži samo pravdu. Potičemo ih neka rade, neka bdiju i neka se mole... Htjeli bismo Vam reći, Poglavinče, da se na tisuće i tisuće ruku sklappalo, koljena prigibalo pred licem Božijim u molitvama za uspjeh Vaše borbe i nastojanja, za pobjedu Hrvatske, za Vaš što skoriji dolazak. I — dodjeste nam! Mi smo i sretni i ponosni, da Vas je odmah na prvom koraku, na pobjedonosnom povratku, za stolom u Vrbovskom dvorila i podvorila jedna naša sestra Križarica. Mi smo sretni i ponosni, kako se samo može biti sretni i ponosni, jer nas u prvom času svojega dolaska odlikovaste najvećim odlikovanjem — jer Vi nas učiniste državljanima Nezavisne Države Hrvatske. A to je tako beskrajno, lijepo i veliko,

»Nedjelja« donosi članak o posjeti križarskog vodstva kod Pavelića

b) Vjerske škole i odgajališta

U velikom dijelu katoličkih srednjih i visokih škola svećenički podmladak katoličkog klera odgajan je u duhu ustaških načela i fašističkih doktrina o rasnoj i vjerskoj netrpeljivosti.

Bogoslovi zagrebačkog Nadbiskupskog sjemeništa u posjetama kod Pavelića

Dana 30. aprila 1941. godine, dakle samih 20 dana poslije uspostavljanja »nezavisne države Hrvatske«, uži odbor Zbora duhovne mladeži zagrebačkog Nadbiskupskog bogoslovnog sjemeništa posjetio je Pavelića. O ovoj posjeti »*Katolički list*«, poluslužbeni glasnik zagrebačke nadbiskupije od 7. maja 1941. br. 92, u rubrici »*Crkvene vijesti*« donosi slijedeći prikaz:

»Odbor zbora DMZ u audijenciji kod Poglavnika.

Dva dana prije velikog historijskog dana, spomen-dana Zrinjskog i Frankopana, uži odbor Zbora Duhovne mladeži Zagrebačke jednoglasno je zaključio, da se najvećom odanošću pozdravi Poglavnika Hrvatske.

30. travnja u 1 sat poslije podne, već je čitav uži odbor s počitanjem pozdravio Poglavnika s kršćanskim pozdravom: Hvaljen Isus! uz mudru lozinku: Za Dom Spremni!

Ponijeli smo Poglavniku lijepu izrađenu spomen-povelju. Iz te povelje pročitali smo pozdrav. Rekli smo Poglavniku da molimo Spasitelja i uskrisitelja Hrvatske, neka nam u njegovim vrijednim rukama ušćuva dar najteže slobode.

Kazali smo Poglavniku Hrvatske i to, da su naša srca kucala za nj već dugo, i da su mu naše misli plele lovoriku uspjeha za to, što su u njegovo srce presađene ideje vodilje: Bog i Hrvati! Hrvatska Hrvatom! Poglavnik nam je srdačno stisnuo desnicu i rekao nam je ganuta srca: braćo bogoslovi! Govorio nam je kao otac, On je u najtežim danima našao u našim mladim redovima najviše pomoći i najviše razumijevanja. Kad mu nitko nije mogao donositi vijesti, desna ruka bila su mu naša braća, naročito iz Hercegovine. On to ne može zaboraviti...

U osnivanju Nezavisne Hrvatske Poglavniku je najveća bojazan bila za pomanjkanjem hrvatske inteligencije u državnim, javnim poslovima, a naročito u vojničkim krugovima, gdje će trebati odmah imenovati na stotine časnika. I u takvim teškim prilikama uvijek se je bojao, da ne bi možda ponestalo svećeničkog podmadka... Ne bojte se! Mi ćemo znati cijeliti vaše žrtve, koje su za hrvatsku naciju najpotrebnije. Zato vas pozivam na suradnju. Pozdravite mi sve bogoslove. Vaš mi je posjet vrlo drag.

Otišli smo od Poglavnika nakon dobra pola sata očinskog razgovora.

Braćo! Molimo u ovoj svetoj godini Gospodina, neka sagradi, što je počeo, a mi ćemo mu uz Poglavnika uvijek biti najljepši dar kao zalag vjernosti prema Poglavniku i Hrvatskoj.«

(*Katolički list*, 7. VI. 1941. br. 92. str. 218.)

Divljenje i privrženost prema vođi ustaške terorističke organizacije Paveliću izrazili su bogoslovi zagrebačkog nadbiskupskog sjemeništa također i 18. aprila 1942. godine. I o ovoj posjeti »*Katolički list*« donio je članak prenijevši u cijelosti govor koji je tom prilikom Pavelić održao sakupljenim bogoslovima. Navodimo nekoliko citata iz spomenutog članka:

»Poglavnik je primio »Zbor duhovne mladeži zagrebačke«.

U subotu 18. IV. 1942. predveli su sjemenišni poglavari Poglavniku »Zbor duhovne mladeži zagrebačke«. Tom su zgodom bili kod Poglavnika svi bogoslovi nadbis. bogoslovskog sjemeništa u Zagrebu.

Prije samog primanja bogoslova, primio je Poglavnik posebno poglavare: Dr. Franju Šepera, ravnatelja, Dr. Dragutina Nežića, duhovnika, Josipa Jambrošića i Rudolfa Pukljaka, ekonome.

Za to vrijeme skupili su se bogoslovi u velikoj dvorani bana Jelačića. Poglavnika je pozdravio u ime Zbora duhovne mladeži zagrebačke bogoslov Stjepan Krivošić zanosnim riječima.

Hrvatski bogoslovi kod Poglavnika

Bogoslovi zagrebačkog nadbiskupskog sjemeništa sa svojim profesorima u posjeti kod Pavelića 18. IV. 1942. god.

... Nakon govora Poglavnik se rukovao sa svakim pojedinim, a nakon toga su članovi pjevačkog bogoslovskeg društva »Vijenac« odpjevali državnu i ustašku himnu, te pjesmu »Nema toga lovora« — od Vilhara i »Strgnusmo lance« od Šrama.«

(*Katolički list br. 18. od 30. IV. 1942.*)

Nakon masovnih pokolja, prinudnog pokrštavanja, masovnih odvođenja u logore i ostalih zločina izvršenih od strane ustaša, zagrebački bogoslovi, predvođeni od uprave sjemeništa, odlaze kolektivno u posjete ustaškom vođi Paveliću i izražavaju mu svoje divljenje. Činjenica je da obje navedene posjete Paveliću nisu mogle biti izvršene bez znanja i izričitog odobrenja nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca, jer se radi o bogoslovnom sjemeništu zagrebačke nadbiskupije.

I u đakovačkom bogoslovnom sjemeništu, koje je osnovao veliki slaven-ski prosvjetitelj biskup Strossmayer, bogoslovna omladina odgaja se u mržnji prema našim narodima

U đakovačkom »*Glasniku biskupije bosanske i srijemske*« br. 7. od 15. aprila 1942. godine izišao je prikaz o akademiji koju je Zbor duhovne mladeži bogoslovnog sjemeništa priredio u Đakovu 10. aprila 1942. godine na godišnjicu osnutka »nezavisne države Hrvatske«. U prikazu se navodi da su bogoslovi, u prisustvu biskupa Akšamovića i drugih crkvenih ličnosti pjevali ustaške pjesme i u referatima veličali Pavelića i NDH. Na kraju se u prikazu kaže:

»... Na svečanoj odborskoj sjednici koja je održana 9. travnja 1942. godine, Zbor duhovne mladeži odlučio je da u znak zahvalnosti prigodom prve godišnjice obstanda Nezavisne Države Hrvatske, a u toku slijedeće godine, priredi jednu elitnu akademiju, od koje će čisti prihod podieliti mjesnoj sirotinji, i drugo izdati knjigu »Društvozna pitanja sadašnjice«, od veleuč. g. profesora Dr. Ivana Rogića. U knjizi će biti obrađena najaktuelnija pitanja društvozne obnove na temelju osnovnih načela ustaškog pokreta.«

(*Glasnik biskupije bosanske i srijemske od 15. IV. 1942. br. 7.*)

Bogoslovi sarajevskog nadbiskupskog sjemeništa započinju svoju svečanu akademiju u počast Pavelića s ustaškom himnom

12. juna 1942. godine bogoslovi sarajevskog nadbiskupskog sjemeništa priredili su svečanu akademiju u čast Ante Starčevića i Ante Pavelića. Evo što o toj priredbi donosi sarajevski »*Katolički tjednik*« br. 25. od 21. juna 1942., u kojem ispod naslova stoji: »*Katolički tjednik jest potpuno nepolitički list za katoličku obnovu*«:

»Svečana akademija u čast Dr. Anti Starčeviću i Poglavniku Dr. Anti Paveliću u nadb. bogosl. sjemeništu.

Uoči Poglavnikova imendana, u petak 12. lipnja, u 4 sata poslije podne u velikoj sjemenišnoj dvorani, davali su bogoslovi Nadb. bogosl. sjemeništa akademiju s vrlo biranim programom. Raspored se sastojao od slijedećih točaka:

1. S. L. Štepanov: Ustaška budnica — pjeva sjemenišni zbor.
2. Pozdravni govor — drži Tomislav Jablanović, predsjednik zbora »Stadler«.
3. Dr. Ante Starčević, borac za ime, jezik i prava hrvatskog naroda — čita Josip Matković.
4. V. Kovačić: Naš Stari — krasnoslovi Milidrag Bujas.
5. Katalinić-Gotovac: Jadranu — pjeva sjemenišni zbor.
6. Poglavnikovo djelo — čita Ante Vrbić.
7. Dr. Ivan Ev. Šarić: Oda Poglavniku — krasnoslovi Jure Radić.
8. J. Canić: Živo biju srca naša — pjeva sjemenišni zbor.

Akademija je jako dobro uspjela. Sve točke bile su lijepo pripravljene i dobro izvedene. Osobito je upadala iskrena srdačnost, kojom je bila prodahnuta cijela akademija. Na akademiji je bio, uz profesore sjemenišne poglavare i bogoslove, preuzv. gosp. Nadbiskup, opunomoćeni ministar unutrašnjih poslova g. Šandor Benak, zapovjednik III. Domobranskog zbornog područja general Mihajlo Lukić, general, vikar Mons. Dr. A. Buljan, podžupan gosp. Đuro Spužević, ustaški nadporučnik g. Novak, mnogi svećenici, među njima i ustaški dušobrižnik o. Boris Habjanović, te nešto franjevačkih bogoslova s prof. Dr. Fra M. Matoševićem na čelu.«

(Katolički tjednik br. 25. od 21. VI. 1942.)

U svom referatu »Poglavnikovo djelo« bogoslov Ante Vrbić veliča zločinca Pavelića i poziva bogoslove da slijede njegov ustaški put.

Ovaj mladi bogoslov izražava svoje oduševljenje za osobu zločinca Pavelića u prisustvu svoga nadbiskupa, svojih profesora i odaje priznanje Paveliću za sve zločine i pokolje koji su njegovi ustaše izvršile nad narodima Jugoslavije. Vrbićev referat prepun je šovinističke mržnje prema srpskom narodu, koji pogrdno naziva »Barbarskim Istokom«, što je u ono vrijeme, kada su ustaše vršile masovne pokolje srpskog naroda, naročito u Bosni, značilo davati punu sankciju tim zločinačkim mjerama i poticati narodne mase na bratoubilačku borbu. Službeni list sarajevske nadbiskupije »Vrhbosna« smatrao je korisnim da u cjelini odštampa Vrbićev referat.

Franjevačka gimnazija u Širokom Brijegu, koja je školovala i odgojila čitav niz ustaških zločinaca, prednjači u proslavama ustaških blagdana

Franjevačka gimnazija u Širokom Brijegu, kako je opće poznato, bila je još za vrijeme bivše Jugoslavije rasadište ustaške »ideologije« i žarište ustaškog ilegalnog rada, kako je to ranije istaknuto. U ovoj gimnaziji odgojen je čitav niz ustaških zločinaca i istaknutih ustaških funkcionera kao na pr. dr. Artuković Andrija, ustaški ministar, Dumandžić Josip, ustaški ministar, Musa Ivan, ustaški stožernik u Mostaru i kasnije u Zagrebu, Nevistić Franjo, ustaški stožernik sveučilišne mladeži u Za-

grebu, dr. Glavaš Radoslav, pročelnik ministarstva pravosuđa i bogoštovlja Pavelićeve »nezavisne države Hrvatske« i mnogi drugi. U toku okupacije franjevačka gimnazijska omladina u Širokom Brijegu s »velikim žarom« sudjeluje u proslavama državnih blagdana ustaške »NDH«, kako se to vidi iz članka koji je donio sarajevski »Katolički tjednik« od 17. maja 1942. godine, u kojem se govori o proslavi priređenoj u počast osnutka Pavelićeve »nezavisne države Hrvatske«, a gdje se između ostaloga navodi:

»Široki Brijeg: Naknadna akademija uz državnu obljetnicu.

... Međutim poletni i vatreni mladići, kad su se na 20. travnja povratili da nastave školu, odluče da bar naknadno javno i zajednički manifestiraju svoju hrvatsku svijest jednom akademijom u slavu godišnjice državne slobode. Osobito se publike dojmila korska recitacija »Za dom Spremni« od R. Violinija, koju je zbor sa mnogo razumievanja izveo. Posebno moramo iztaknuti požrtvovnost vlč. oca Bruna Adamčiča, nastavnika glazbe i pjevanja, koji svaki put izvanredno dobro uvježba pjevanje u đačkom zboru. Akademija je završena sa: »Puška puca...« Ovo je još jedan znak da naša mladež mnogo voli svoga Poglavnika i slobodu, a uvjereni smo, da će biti spremna i na najteže žrtve za Poglavnika i Hrvatsku.

Isti list u broju 25. od 21. juna 1942. godine donio je dopis iz Širokog Brijega o priredbi koju je ustaška mladež priredila u dvorani franjevačke gimnazije prigodom imendana Pavelića. Donosimo jedan dio spomenutog dopisa:

»Široki Brijeg: Vjerska i narodna svečanost (Na Antunovo).

... Nije smjelo ovaj dan izostati ni narodno slavlje. Imendan najvišeg sina patničke Hrvatske Dr. A. Pavelića morao se je proslaviti, jer je to viđan znak naše ljubavi prema zemlji, iz koje smo nikli. Već prije sv. Mise priredila je mjesna ustaška mladež svečanu veoma uspjelu akademiju u gimnazijskoj dvorani...

Taj dopis završava ovako:

... Poglavnik je došao, da u svijetlu neslomivih kršćanskih principa postavi temelje državne budućnosti. U tome smislu je i bila ova naša proslava, jer znamo da je Poglavnik postavio sigurne temelje granitne državne zgrade, te ćemo je i mi zajedno s njime izgrađivati.«

U Varaždinu vjeroučitelj franjevačke gimnazije ujedno je i ustaški zapovjednik

Evo što kaže u svom saslušanju pred istražnim vlastima 2. II. 1946. bivši đak franjevačke gimnazije u Varaždinu, Kovač Ladislav, rodom iz Velikog Bukovca o načinu njegova odgoja u toj školi:

»... Za vrijeme mog školovanja u franjevačkom samostanu u Varaždinu bio mi je vjeroučitelj Paškal Cvekan, franjevac rodom iz Ferdinandovca, kotar Durđevac, koji je bio ujedno zapovjednik ustaške mladeži franjevačke kla-

sične gimnazije. Isti nam je održavao politička predavanja, govorio protiv komunizma i NOP-a. Često sam primijetio da je u samostan zalazio stožernik ustaške mladeži Srnak Rudolf, učitelj, rodom od Gudovca, i zastavnik Andrašec, koji je bio ranije đak iste gimnazije.

U franjevačkoj gimnaziji u Sinju vrši dužnost upravitelja poznati fašista dr. fra Krsto Kržanić, koji prisiljava đake da se upisuju u ustašku mladež i da pozdravljaju fašističkim pozdravom — dizanjem ruke

Donosimo izjavu jednog bivšeg đaka franjevačke gimnazije u Sinju:

»... Uspostavom NDH osnovana je u Sinju ustaška omladina, na koju su bili obvezani đaci, da u istu stupe. Ja se nisam htio tome odazvati, u prvom redu što nisam volio. Ustaški logor prijavio je taj slučaj moga nedolaska u ustašku omladinu klasičnoj gimnaziji odnosno direkciji sjemeništa Sinj, i to lično Kržanić Fra Krsti, koji me je pozvao na odgovornost. On me je pitao, da zašto ne posjećujem ustaške vježbe i sastanke. Ja sam mu odgovorio, da imam reumu, premda je nijesam imao. Drugom prilikom, kad je bila proslava NDH ili Poglavnikova imendana, ne sjećam se tačno, opet me je zvao na odgovornost, da zašto nisam prisustvovao povorci, našto sam se opet opravdao kao i prvi put. Tada mi je rekao da se samo prijavim logoru ustaške mladeži...

... Prije nego sam bio odstranjen iz klasične gimnazije, bio sam pozvan od strane Kržanića na ispitivanje zajedno sa Budimir Davorom, te sa đacima iz Glavica i Brnaza. Tada nas je pitao, s kime se družimo, jesmo li organizirani, družimo li se s Anušićima (koji su bili pokretači NOP-a u selu Glavicama), i dr. Mene je pitao s kime se ja družim, i dali sam u kakvoj organizaciji. Ja sam mu tada odgovorio, da se družim s Romac Antom i đacima iz Glavica, a da sam organiziran i da je Romac organiziran, nisam kazao ništa.*

(Iz zapisnika o saslušanju Jelinčić Milana iz sela Glavica, pred istražnim vlastima u Sinju dne 25. IX. 1945.)

Što navodi u svom iskazu bivši funkcioner ustaške mladeži u Sinju o fra Kržaniću?

... Kasnije u samoj organizaciji ustaške mladeži pomagao mi je fra Krsto...

... Spisak ustaške omladine vodio je logornik Kovačević Jozo. Fra Krsto Kržanić, direktor klasične gimnazije u Sinju izbacivao je đake iz škole, kao na pr. Jelinčić Milana i Budimir Davora oba iz Glavica, koji ne bi htjeli dolaziti na ustaške sastanke. Razumije se da je on bio ustaša, dok je na ovaj način prisiljavao omladinu Sinja, da ide na sastanke...

(Iz zapisnika o saslušanju Bošnjak Ante Nediljkovog pred istražnim vlastima u Sinju dne 12. jula 1945. g.)

Fra Kržanić na saslušanju pred istražnim vlastima priznaje da je progonio đake koji se nisu htjeli začlaniti u ustašku mladež. On iskazuje:

»... Za vrijeme moga ravnateljstva franjevačke gimnazije u Sinju tokom NDH bilo je uklonjeno iz gimnazije oko 50 učenika. Jedan dio od tog broja bio je otpušten iz škole iz razloga što nije mogao savladati školsko gradivo. Jedan dio bio je otpušten radi raznih disciplinskih prekršaja kao na pr. radi lošeg ponašanja u školi, psovanja, pohađanja lokala, nepozdravljanja službenim pozdravom, ne odlaženja na tjelovježbu ustaške mladeži, neučlanjivanja u Marijinu kongregaciju, (slučaj Filipušić iz Splita), pošto su svi đaci po našim internim pravilima bili dužni biti članovi Marijine kongregacije...«

(Iz zapisnika o saslušanju Dr. Kržanića pred istražnim vlastima u Zagrebu dana 24. VIII. 1945. godine)

Glavno ravnateljstvo za poštu, brzojav i brzopis u Zagrebu

Poštovna brzojavka

Prodaja				Štampani podaci		Odgremija						
Broj	Vrijeme	Štamp.	Vrijeme prodaje			Pristiglo	Broj	Vrijeme odpreme			Odgremio	
			dan	sat	čas			dan	sat	čas		pruga
1774		34/3	9			2						

Zagreb, 13. lipnja, 1944.

Preuzvišenom

Dr. ANTI PAVELIĆU
BOSLOVNIKU NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZAGREB

Uz Vaš iznendan i eld Vaš mnogo blagoslova od Boga i njegova
u radu na dobro hrvatskoga naroda.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNII

ZBOR DUHOVNE MLADEŽI ZAGREBAČKE

Kaptol, 29.

Zbor duhovne mladeži bogoslovnog nadbiskupskog sjemeništa u Zagrebu čestita
Paveliću imendan želeći mu blagoslov od boga u njegovu radu

»Gojenice« časnih sestara milosrdnica u Zagrebu, buduće časne sestre odgajane su također u ustaškom duhu

Buduće časne sestre u posjeti kod »Poglavnika« Dr. Ante Pavelića.

Pred Jugoslavenskom armijom odbjegli bogoslovi i katolički svećenici ulaze u sastav oružanih snaga NDH i upućuju se u razne vojne jedinice za »prosvjetne« i propagandne referente

Iz bojazni pred odgovornošću zbog svoje ustaške djelatnosti brojni katolički bogoslovi i svećenici pri koncu rata povlačili su se zajedno s njemačkim okupatorima i ustašama pred nadiranjem Jugoslavenske armije. Na poticaj *Danijela Crljena*, šefa »promičbe« (propagande) NDH i bivšeg profesora bogoslovnog sjemeništa u Splitu, oko 50—60 bogoslova svećenika izbjeglica stupa dobrovoljno u sastav t. zv. »prosvjetne bojne« oružanih ustaških snaga. Ovi su bogoslovi i svećenici bili mobilizirani, dobili vojničke uniforme i polazili tečaj za »promičbene« i prosvjetne referente, time da po završenom tečaju budu raspoređeni po raznim ustaškim i domobranskim vojnim jedinicama. Donosimo izjavu franjevca *fra Jerka Mihaljevića*, bivšeg profesora franjevačke gimnazije u Širokom Brijegu o tome:

»Prošle godine u martu i aprilu skupilo se u Zagrebu mnogo svećenika i klerika iz provincije. Mnogi od njih bili su nezaposleni, jer su bili izbjeglice. Polovicom aprila Danijel Crljen — šef promičbe, sazvaó je konferenciju svećenika — izbjeglica, na kojoj je govorio i Dr. Kamber. Crljen je u svom govoru isticao potrebu pristupanja svećenika u prosvjetnu bojnu, jer oni najbolje poznaju jezik i mentalitet vojnika, pa će se s njima najlakše sporazumjeti. Poslije njega govorio je Dr. Kamber i isticao potrebu s time da se neki svećenici mogu javiti i za vojne dušobrižnike, jer se osjeća njihov manjak. Neki su svećenici odmah istakli da se oni kao svećenici ne mogu prijaviti u prosvjetnu bojnu, nego će se radije javiti za vojne dušobrižnike. Ipak su se neki prijavili u prosvjetnu bojnu. Mislim da ih je moglo biti oko 50—60, od toga je bio veći broj svećenika nego klerika.

Na spomenutoj konferenciji prisustvovao sam i ja sam pošto sam dobio pismeni poziv.

Mislim da je cilj prosvjetne bojne bio u tome da se drže prosvjetna predavanja i da se podržava moral u vojsci. Svećenici i bogoslovi koji su se prijavili išli su na ta predavanja. Tko im je sve držao predavanja i šta im se tamo govorilo nije mi poznato.

Svećenici i bogoslovi prosvjetne bojne tečaj uopće nisu dovršili niti su išli na teren, nego su se prije oslobođenja Zagreba povukli s vojskom prema Sloveniji. Koliko mi je poznato dobili su vojničke uniforme i drugu opremu.*

Ustaško se vodstvo dakle i u posljednjem momentu oslonilo na brojne katoličke bogoslove i svećenike za dizanje jako poljuljanog morala u njihovoj vojsci, jer, kako navodi franjevac Mihaljević, oni t. j. bogoslovi i svećenici »najbolje poznaju jezik i mentalitet vojnika«. Kako su usko bili povezani uz ustaštvo i okupatora navedeni katolički bogoslovi i svećenici iz »prosvjetne bojne« svjedoči činjenica, da su se oni svi, njih oko 60, kolektivno povukli s njemačkom i ustaškom vojskom iz Zagreba pred Jugoslavenskom armijom početkom maja 1945. godine.

Ustaški ministri dr. Julije Makanec i dr. Nikola Mandić u posjetima franjevačkim učilištima

Polovicom aprila 1944. godine posjetio je ustaški ministar prosvjete dr. Julije Makanec franjevački samostan u Visokom — Istočna Bosna. U ime đaka gimnazije pozdravio je »ministra« dr. fra Rastislav Drljić, koji je između ostalog rekao: »... u ime stotine mladenačkih ustaških srdaca, svih naših gimnazijalaca kličemo vam: »Dobro nam došao i živio — za Poglavnika i Dom Spremni!« Sarajevski katolički list »Vrhbosna« donio je prikaz o gornjoj posjeti u broju 4. i 5. za april i maj 1944. godine:

Za vrijeme domjenka, pozdravio je ministra dra Makanca u ime odsutnog upravitelja dr. fra Rastislav Drljić, koji je između ostalog kazao:

»Srdca naša i srdca svih naših pitomaca, i to svih kategorija učenika, seminaraca, klerika, konviktalaca i vanjskih učenika, radostna su posebno na današnji dan...«

(Vrhbosna br. 4. i 5. za mjesec april i maj 1944.)

Dr. Nikola Mandić, predsjednik ustaške vlade, posjetio je franjevačku bogosloviju u Sarajevu dana 23. aprila 1944. godine, a jedan franjevački bogoslov održao mu je tom prilikom govor u kojem je među ostalim rekao:

»... Pozdravljamo Vas, Preuzvišenosti, s osjećajima duboke zahvalnosti Poglavniku i hrvatskoj vladi, što nam je omogućeno mirno školovanje, dok naši drugovi liju krv po bojištima...«

(Vrhbosna br. 4. i 5. za mjesec april i maj 1944. god.)

Svi navedeni primjeri su dokaz da se nastojalo sav katolički svećenički podmladak odgajati u ustaško-fašističkom duhu, a jasno je također da su takav duh željeli i htjeli vrhovi katoličkog klera u našoj zemlji.

c) Katolička štampa

Kroz četiri godine opstanka njemačke tvorevine, ustaške NDH, izlazilo je u njoj oko 300 raznih listova i časopisa. Od toga broja oko 40 ih je pripadalo izravno ustaškoj organizaciji, a oko 50 Katoličkoj crkvi ili njezinim svjetovnim organizacijama.

Katolička štampa stavila se u potpunosti i svesrdno u službu ustašama i okupatoru odmah nakon proglašenja NDH, u koliko to nije bila već i prije 10. IV. 1941.

Dirigirana od vrhova katoličke hijerarhije ona na taj način pokazuje nedvojbeno da su ti crkveni vrhovi u Hrvatskoj već davno prije 10. IV. 1941. bili usko povezani s neprijateljima naroda, da su suodgovorni za sve zlo koje su ustaše i okupatori narodu nanijeli.

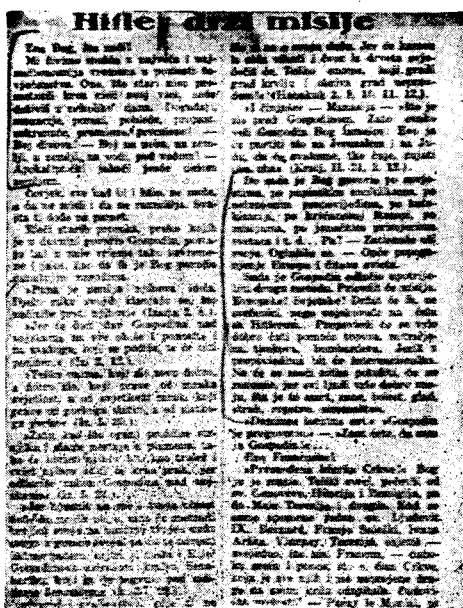
»Hitler drži misije«

»*Katolički tjednik*« br. 35 od 31. VIII. 1941. god. donosi članak svećenika Pajić Petra iz Banja Luke pod naslovom »*Hitler drži misije*«, u kojem se pored ostalog kaže:

»... Do sada je Bog govorio po savjetima, po papinskim enciklikama, po nebrojenim propovijedima, po katehizaciji, po kršćanskoj štampi, po misijama, po junačkim primjerima svetaca i t. d. ... Pa? — Zatisnuše uši svoje. Oglušiše se. — Opće proganjanje Evrope i čitava svijeta.

Sada je Gospodin odlučio upotrebiti drugu metodu. Priredit će misije. Evropske! Svjetske! Držat će ih, ne svećenici, nego Vojskovođe na čelu s Hitlerom. Propovijedi će se vrlo dobro čuti pomoću topova, mitraljeza, tankova, bombardera. Jezik u propovijedima bit će internacionalan. Ne će se moći nitko potužiti, da ne razumije, jer svi ljudi vrlo dobro znaju šta je to smrt, rane, bolesti, glad, strah, ropstvo, siromaštvo.«

Snimak članka donosimo na slijedećoj strani.

Katolička štampa jednoglasno i oduševljeno pozdravlja stvaranje okupatorske tvorevine »NDH«

»Poglavnik — Čovjek Providnosti!«

«Sveta Godina — je godina uskrsnuća slobode, godina uskrsnuća Nezavisne Države Hrvatske.»

«Usred duge ukazao se viteški lik našeg Poglavnika. Za njega se, braćo moja, može i mora reći da je: Čovjek Providnosti. U njemu je simbolizirano: 13-vjekovna vjera i vjernost, hrabrost i viteštvo, razbor i plemenitost, poštenje i karakternost naroda hrvatskog. U njemu se utjelovio genij naroda hrvatskog.»

(»Glasnik biskupije bosanske i srijemske«, br. 13., 15. srpnja 1941. str. 117.)

«Hrvati u ogromnome dijelu katolički narod, ne mogu ovako krupnog povjeseznog događaja smatrati nekim sticajem sretnog slučaja, ili nekim spretnim šahovskim potezom. Nikako. Nego djelom Božje providnosti, kao što je promišljeno istaknuo naš Vojskovođa proglašujući na 10. travnja Nezavisnu Državu Hrvatsku. Orijaški lomovi u sadanjem divskom hrvanju čovječanstva, makar nam izgledali lih ljudskim djelom, bez sumnje su rukovođeni jednom višom, nevidljivom silom: Božjim prstom.»

(»Glasnik sv. Ante« br. 12, prosinac 1941., str. 348.)

«I sinula je ta zlatna sloboda. U rano proljeće, uoči Kristova Uskrsnuća, doživio je hrvatski narod svoje uskrsnuće. Došao je njegov veliki Sin i vratio mu slobodu i stare pravice.

I to je djelo Božje, Gospodin je sve to napravio, zato je i čudno u našim očima!«

(»Vjesnik počasne straže Srca Isusova« br. 5-6, 1941., str. 98., iz članka: »Stijeg Hrvata — Srce Krista.«)

Katolička štampa slavi Pavelića

»Ustašku Hrvatsku stvorio je Krist i ona će biti Kristova!«

»Krist i Ustaše, Krist i Hrvati. U povijesti idu skupa. Trinaest slavnih vjekova Hrvati pripadaju Kristu a dvanaest godina, od prvog dana svojega opstanka Ustaški Pokret bori se za pobjedu Kristovih načela, za pobjedu Pravde, Slobode i Istine.

Eto, zato danas slavni borci Hrvatske i cijeli hrvatski narod ispunja naše crkve svojim molitvama zahvale i prošnje za nove milosti. Zato se na našim pričesnim klupama vide viteške ustaške uniforme i mladež sa znakom križarske odanosti — Žrtvi, Euharistiji i Apostolatu — na prsima. Svi su oni svijesni da ih čeka još puno posla da obnovljena domovina postane lijepa u svakome pogledu. Kao do sada tako će nam i u buduće, u svemu pa i u ovome, pomoći naš Božanski Spasitelj, a zato će nova, ustaška Hrvatska biti Kristova, naša i ničija više.

Cijeli hrvatski narod, od dragog nam Poglavnika do najmanjeg djeteta, osjetio je ovih dana Kristovu ruku, kako bdi nad nama. Svi do jednoga i prihvatit ćemo je, svijesni da ćemo samo uz njezinu pomoć moći još mnogo i mnogo učiniti.«

(Nedjelja, br. 26 od 6. srpnja 1941., str. 2, iz članka: »Krist i Hrvatska« od A. Jerkova)

»... I eto dok se diljem čitave naše lijepe domovine šaputala i pjevala zahvalnica, što nas je Gospodin sačuvaao kroz 13 stoljeća kao jedinstven i svijestan narod, u to vrijeme dolazi najveći sin toga naroda Dr. Ante Pavelić i uzima u svoje junačke ruke našu zastavu, skuplja pod nju svu braću u nerazdružljivu i neraspadljivu cjelinu u kojoj će, kako sam reče po nekoliko puta, vladati samo Bog i Hrvati.

Hrvatski narode, hvali Gospoda!

Gospod je s tobom i u tebi.

O, dobri narode hrvatski

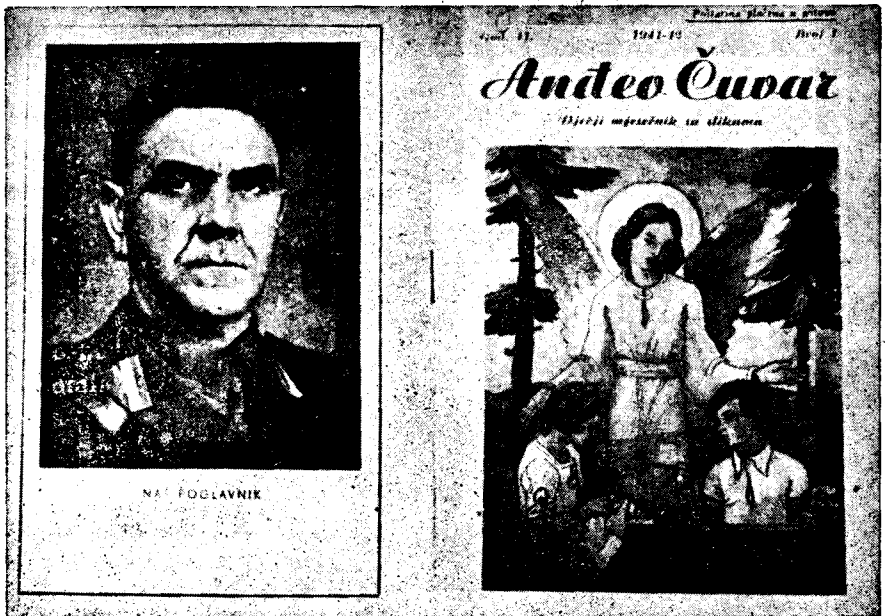
Alleluja, alleluja!

(»Glasnik biskupije bosanske i srijemske« br. 7-8, 15. i 30. travnja 1941., iz članka: Alleluja, alleluja!)

»Bog nam je dao Antu Pavelića!«

»... Socijalni svoj program naš Poglavnik će ostvariti u novoj državi, a da je njegov nacionalizam bio ispravan i njegova vanjska politika zdrava, najbolje svjedoči činjenica, da je stvorena naša država. Bog, koji ravna sudbinom naroda i koji upravlja srcem kraljeva, dao nam je dra Antu Pavelića i potakao vođu prijateljskog i savezničkog njemačkog naroda Adolfa Hitlera, da svojim pobjedonosnim četama razbije našeg tlačitelja i omogući nam stvaranje nezavisne države. Neka je slava Bogu, naša zahvalnost Adolfu Hitleru i neograničena ljubav i odanost Poglavniku dru Anti Paveliću!«

(»Nedjelja« br. 15 od 27. travnja 1941., str. 5., iz članka dra Feliksa Niedzielskog: Život i djelo Poglavnika Dra Ante Pavelića.)

I katolički dječji listovi širili su fašističku propagandu

Ustaški »Glasnik Srca Isusova!«

»No zato, što se naš Glasnik drži daleko od svake politike, on nije nenarodan, ili čak protivunarodan. Naš Glasnik nije kineski Glasnik Srca Isusova, ni japanski Glasnik Srca Isusova, nego hrvatski Glasnik Srca Isusova. Zato ne može, a da i on od srca i toplo ne pozdravi ono, što je svako hrvatsko srce klićući od radosti i veselja pozdravilo: proglašenje Nezavisne Države Hrvatske, uskrsnuće slavnoga kraljevstva hrvatskoga.

Ona ima u osobi Poglavnika Dr. Ante Pavelića opet suverena, vladara vlastite krvi. Velike evropske države Njemačka i Italija, a s njima i neke manje države već su priznale njezinu nezavisnost i neovisnost. Oko Poglavnika, kojega su patnje i kušnje dugogodišnjeg izgnanstva oplemenile za njegovu veliku zadaću, okupili su se najbolji sinovi naroda, da na starom hrvatskom poštenju i na evanđeoskim zakonima izgrade novu hrvatsku državu i povedu svoj ljubljeni narod ususret boljoj i slavnijoj budućnosti. Glasnik Srca Isusova im u tom velikom i teškom pothvatu želi obilje Božjeg blagoslova.«

(»Glasnik Srca Isusova«, br. 6 od 1941., str. 154.)

Andeo Čuvar

God. 40.   Za svibanj i Lipanj 1941.   Br. 9 i 10

»Za dom spremni!» kliče vojskovođa Slavko Kvaternik,
a s njime i čitav hrvatski narod.

Foto J. V. ...

Slika ustaškog »vojskovođe« Kvaternika na naslovnoj strani »Andela čuvara«

»Poglavnik je vratio crkvi njezin božanski autoritet!«

»Kad budemo mi Hrvati ove godine 1941. kleknuli uz božićne jaslvice, onda moramo novorođenom Spasitelju izreći svoju posebnu hvalu za njegov veliki, preveliki dar, što nam ga je u ovoj godini dao, za našu državu Hrvatsku. Shvaćamo li mi taj dar?»

Hvala Bogu za ovaj veliki dar — za slobodnu majku domovinu, a isto tako neka mu je velika hvala za onoga, kojega nam je dao da nam bude otac i vođa u toj domovini, hvala Mu, što nam je dao našeg velikog Poglavnika.«

(Dr. J. Penić: »Nezavisna Država Hrvatska kroz pola godine svoga opstanka« — „Katolički list“ br. 41. g. 1941.)

Ti, maleni Božiću, čuvaj nam ono, što si nam dao, čuvaj nam onoga, koga si nam dao. Čuvaj nam domovinu, čuvaj nam Poglavnika našega!«

(»Glasnik sv. Josipa«, br. 12 od 1941., str. 243., iz članka: *Naš prvi Božić.*)

»Družka sv. Petra Klavera pozdravlja srdačnom dobrodošlicom svoga novog svjetovnog poglavara dra Antu Pavelića moleći obilan blagoslov Božji njemu i njegovom radu. Srca katolika i Hrvata osjećaju radost što je katolička Hrvatska doživjela da njome slobodnom i nezavisnom vladaju muževi po srcu Božjem. Samo pod katoličkom vladom moći će u Hrvatskoj procvasti vjera i narodnost. Jednu isključivo katoličku stvar — misije — može razumjeti samo katoličko srce, a to je i srce našega vrlog Poglavnika. Spremni da s njime radimo na izgradnji nove Hrvatske očekujemo također njegovu očinsku ljubav i razumijevanje u radu za kraljevstvo Božje na zemlji.«

(»Crnče« br. 8-9., g. 1941., uz sliku Pavelića)

Da im ne bi povijest zamjerila . . .

Katolička štampa tako je bila utonula u oduševljenje za Pavelića i okupatorsko-ustašku tvorevinu NDH da su pojedini katolički listovi žalili što su morali da zakasne sa svojom himnom. Tako časopis »Gospa Sinjska, glasnik Marijine slave«, u broju 6—12 za lipanj-prosinac 1941. pod Pavelićevom slikom kaže:

»Svi hrvatski listovi i glasnici imali su već prigode iskazati svoja radna čuvstva nad velikim događajem, najvećim u našoj povijesti poslije dugih stoljeća nada i očekivanja: nad opet stečenom slobodom i nezavisnošću! Samo se naš Glasnik nije do danas mogao pridružiti toj sveopćoj radosti čitavoga hrvatskog Naroda, jer do danas, sve od travnja 1941., nije mogao štampati ni jednoga broja.

Što prije nijesmo mogli učiniti, to evo činimo danas donoseći sliku onoga Velikana, koji je kroz toliko godina radio za slobodu svoje Domovine i koji je dočekao njezinu nezavisnost. Sve što danas imamo, poslije Boga imamo

zahvaliti prije svega vjeri i postojanosti toga Čovjeka, njegovoj nesavladivoj požrtvornosti i njegovoj divnoj ljubavi za svoj hrvatski Narod i za svoju Domovinu Hrvatsku.

Zato se naša srca i dižu s toplom molitvom dragomu Bogu i Presvetoj Majci Mariji, Kraljici Hrvata, da svoje najodabranije blagoslove izlije na dičnoga našega Poglavnika Dr. Antu Pavelića i da mu udijele veliku milost, da djelo, koje je on započeo, koje je u život priveo uzmagne i usavršiti prema načelima svoga divovskoga uma, pa da dugo i dugo vodi svoj Narod i svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku od pobjede k pobjedi, od uspjeha k uspjehu, na svoju radost, na našu sreću!

Da živi veliki Poglavnik Dr. Ante Pavelić!

Da živi i da nas vodi!!!

U svojoj propagandi katolička štampa izjednačava se s ustaškom štampom

U svakom katoličkom listu, a u nekima gotovo na svakoj stranici, vrši se proustaška propaganda bilo da se marljivo bilježe sve akcije svećenstva u korist režima, bilo da se daju iscrpni referati o ustaškim proslavama, posvetama zastava i domova, polaganju ustaških prisega, međusobnim ustaško-svećeničkim posjetama, čašćenju, odlikovanjima, i o potpunom obostranom slaganju i razumijevanju. Iz svega toga proizlazi da je katolička štampa bila sva u službi ustaškog režima i okupatorske tvorevine NDH.

»Katolički tjednik« (Sarajevo 5. IV. 1942., br. 14, str. 11.) donosi sliku Pavelićevu s tekstom:

»Prigodom godišnjice osnutka Nezavisne Države Hrvatske mi ćemo katolici pobožno sklopiti ruke i moliti Boga, da spusti rosu svoga blagoslova na našu zemlju i na naš narod. A od pojedinih osoba našeg državnog života, bit će glavni predmet naših molitava i žrtava naš Poglavnik Dr. Ante Pavelić.«

Ispod toga teksta nalazi se pjesma sarajevskog nadbiskupa Iv. Ev. Šarića: »Vapaj prije godinu dana, 10. IV. 1941.—10. IV. 1942.« sa pripjevom: »Sunce, sunce, daj ograni, zlatni dane, daj osvani!«

Rezultati ustaškog odgoja: krvnik Pavelić »ideal bogoslova«

»Vidio sam Poglavnika...

Vidio sam Ga; vidjelo Ga je sto četrdeset hrvatskih bogoslova, koji dođoše svom Vladaru iskazati zahvalnost, zasnjeđočiti vjernost, obećati suradnju.

Vidjeli smo Ga, i srca nam se napuniše vjerom u vječnost Hrvatske...

U crvenoj Jelačićevoj dvorani Poglavnikova dvora na trgu Stjepana Radića iščekivali smo, poredani u obliku slova U, puni ushita, radosti i zanosa, vrhovnog poglavara Nezavisne Države Hrvatske.

I došao je.

Sam je otvorio vrata svoje sobe, stupio pred nas ozbiljan i dostojanstven, kraljevska ličnost, podignuo ruku i pozdravio svojim divnim, dubokim, vladarskim i očinskim glasom:

»Za dom!«

— Spremni! zagrmilo je iz sto četrdeset mladih grla. I stupa pred Njega predsjednik zbora duhovne mladeži Stjepan Krivošić i pozdravlja Ga govorom.

Dok govori, naše oči počivaju na nasljedniku Petra Svačića i Stjepana Tomaševića, na Anti Paveliću. Nastojimo upiti u se svaku crtu Njegova lica, svaki treptaj Njegovih očiju. A On — vladar naš — stoji pred nama — div u svojoj jednostavnosti, pećina u svojoj mirnoći.

Predsjednik svršuje govor, predaje Poglavniku naš dar, pet rimskih misala na hrvatskom jeziku, a Poglavnik, zaokruživši očima po nama, progovara.

»Braćo!«

Nama zaostaje dah od uzbuđenja. I duh neke posebne srdačnosti stade strujati s Poglavnika na nas.

Njegove riječi ispisaše novu, najljepšu i najdragocjeniju, stranicu povijesti duhovne mladeži hrvatske.

Kad se Poglavnik — vedar i nasmijan — porukovao sa svima, izreče divnu riječ:

»Crna škola nosi bijele dane!«

I ostat će ta riječ geslo našeg bogoslovskog naukovanja!

Predsjednik našeg pjevačkog društva »Vijenca« Josip Pintarić moli Poglavnika, da izvoli čuti nekoliko pjesama.

I zaori iz naših grla, pod svodovima povijesnoga dvora, državna i ustaška himna. Stara pak, ali divna, Vilharova pjesan »Nema toga lovora« tako se svidjela Poglavniku, da je izrazio svoje posebno priznanje. Na kraju otpjevasmo neku dvoglasnu pjesmicu ustaških junaka.

No — dužnosti su zvale i priječile Poglavniku, da se dulje s nama zaдрži. Sav razdragan pogledao nas je još jednom, a onda pozdravio:

»Za Dom!«

— Spremni!

Velik je to dan za zagrebačku bogosloviju, i za hrvatske bogoslove uopće. Poglavnik je vidio, da na Kaptolu, u sjeni prvostolnice, za Nj kuca 140 mladih srdaca; a mi smo vidjeli, da na Griču, na povjesnom Markovu trgu, kuca za nas srce Suverena Nezavisne Države Hrvatske!...

Boris Kolb«

(»Nedjelja« br. 19 od 17. svibnja 1942., str. 2., članak: Crna škola nosi bijele dane!, zagrebački bogoslovi kod Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske 18. IV. 1942.)

BROJ 23

»NEDJELJA«

JOSIP ĐUMIC:

Naš Poglavnik

»Praktične ljudi dosadašnjice, često u velikoj brizi za svoje drago tjele i položaj, znali su vanredno točno mijenjati kapote sad protiv lije i pljuska ove vlade, sad protiv vjtra i urasbesa one štetnije, sokoške, orjunaske organizacije, a za vrijeme strahovite gornjavine i potresa diktature trebalo je dapače nataknuti na sjunačku glavu i gromobrane, izražene u kojekakvim znakovima puzavosti.

Ali — Pompejev vojnik stoji na straži nepomičan, kao da je u njemu rezultanta sve zemaljske energije. Uz strahoviti tutanj provlači Vezuv. Dim sukulja, lava poplavljuje sve naokolo, a on — stoji nepomično na straži ispod Vezuva. I perje se lava sve više i više, dok ga ne nadvisi i sakrije.

Nad otklonim tosiom pitaju se danas nakon devetneog vjekova geolozi, kakva je to okamina. »To je

vojnici, koji je čuvao ovdje posljednja straža!« Da je pobjegao, ne bi bio kažnjen. Jednom bi kasnije bio umre i pokopan — postao bi bio prah, i ne bi se za nj znalo. Ali ovako je sačuvao na vanjskom obličju za sve vjeka kremenitost svoga značaja i pokazao svjetlu ne kip, koji tek predstavlja heroja, nego kip, koji je sam heroj u sebi.

Nemamo li mi Hrvati takva vojnika i heroja, koji je vjerno čuvao stražu za svih strahovitih erupcija, te se mnogima i mnogima činilo, da je već davno pod lavom. Ali, evo njega, izašao je živ i zdrav, ali ipak s jednakim znakom heroizma. Poglavnik znači Hrvatska, i Hrvatska — Slobodna i Nezavisna — znači Poglavnik. U njemu je sve povjerenje Hrvata, koji pomalo sve više dolaze do svijesti, da žive u najvremenu času hrvatske povijesti.

(»Križarska Kriisa, Pakrac«)

ZAPOČELA JE GRADNJA RADNIČKIH DOMOVA

Poglavnik dr. Ante Pavelić udario je u ponedjeljak dne 9. lipnja temelje prvim obiteljskim domovima hrvatskih radnika u Donjoj Dubravi kraj Maksimira. Kroz sto dana biti će izgrađeno osamdeset i četiri radnička doma. Ono je tek početak u gradnji radničkih domova. Takvi domovi biti će sagrađeni i po drugim mjestima Nezavisne Države Hrvatske.

IZJAVA POSLANIKA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE U BERLINU DRA BENZONA

Po suršetku boravka Poglavnika u Njemačkoj dao je poslanik Nezavisne Države Hrvatske u Berlinu dr. Branko Benzon za hrvatski tiskao ovu izjavu.

Pozet Poglavnika kod Führera znači za hrvatski narod jedan najvažniji događaj u hrvatskoj povijesti. Konačno se ispunila dugo-

godinnja želja svih Hrvata da je uođa i stvaralac nove Europe primio pravoga predstavnika hrvatskog naroda. Taj sastanak simbolizira i ostvaruje zajednički sudbinski put obih naroda (Ideje Adolfa Hitlera našle su izvan granice Reicha najviše pristala i najodlučnijeg pobornika u hrvatskom narodu. Prvoborac kod Hrvata u tome smislu bio je Poglavnik Hrvatska je stvorena upravo, jer je po svojem Poglavniku našla prvi put u pravo vrijeme. Taj put vodi razine uz vame s osobitim narodima do konačne pobjede

Ustaška himna

Puška puca, teška bomba
Grmi kao grom,
Sad ustaša bojak bije
Za hrvatski dom.

Tjera smjelo dušmanina
S praga djeđevskog
I podize staru slavu
Roda hrvatskog.

On ne žali krvice srele
Nit života svog,
Sve za sreću i slobodu
Roda hrvatskog.

Puška puca krv se lije
Dušman strepi klet,
Sad ustaška hrabra vojska
Vrši zavjet svet.

Oj Hrvatska zemljo mila,
Sveće danak tvoj,
Sad ustaška hrabra vojska
Vrši zavjet svoj.

Spjevaoo Poglavnik

Hrvatskim žrtvama

Vama,
koji ste pali,
koji ste sve svoje snage
i život svoj
za slobodu domovine dali,
Vama,
koji ste znali
što domaja od vas traži,
Vama — koji ste sad ponoo
roda mog

Ulica Milana Bačanija u Bjelovaru

U 20. broju »Nedjeljice« javili smo o mučeničkoj smrti Križara Milana Bačanija u Hrgovjanima kraj Bjelovara.

Da počasti uspomenu na ovog mladog, 17-godišnjeg heroja, koji je svoj život dao na oltar Domovine Hrvatske, grad Bjelovar je prozvaa bivšu ulicu Kralja Aleksandra ulicom MILANA BACANIJA

UMRLA MAJKA HVARSKOG BISKUPA PUSICA

U Hvaru je 30. pr. mj. preminula u 93 godini života Ermenija Pusić ud. Ivana, rođena Kargotić, majka hvarskog biskupa preuv. Msra

Stupci katoličkog lista »Nedjelja« punili su se ustaškom propagandom

Svećenici-vojnici na duhovnom polju »nezavisne države« Hrvatske

»Na svečanoj prisegi domobranskih dušobrižnika Poglavnik je održao govor:

... Vaša je zadaća, toliko časna, toliko istodobno teška. Teška napose u današnjim vremenima, kada svagdje, a napose kod mladih ljudi — a Vama je povjerenjena mladost — kuša neprijatelj zaraziti njihova srca, da načme njihovu dušu. To nije naša osebjnost, to je u čitavom svijetu danas tako. I radi toga vaša zadaća je teška. Nu, Vaš rad može biti ne samo plodonosan, nego može biti i sudbonosnog značaja za narod i za državu.«

(»Glasnik biskupije bosanske i srijemske«, br. 24 od 31. prosinca 1941., str. 209.)

Visoki uzor — njemački koljači

»Poslije smo upoznali drugog vojnika, njemačkog. Vidjeli smo kod njih sve obratno nego li kod one soldateske, koja nama nije dala odahnuti, i koja je munjevito propala, baš onda kad se je trebala pokazati i opravdati svoj »glas«. Dok je svaki »jugoslavenski« vojnik imao izgled bijednika, njemački nam je vojnik pokazao, da i vojnik može biti gospodin, Nismo kod njih vi-

djeli prljavštine, poderanosti, nismo osjetili prostote. Između njemačkog vojnika i njemačkog oficira mala je razlika i u odijelu, a u ponašanju na javnom mjestu gotovo nikakve. I obični seoski mladići iz Bavorske ili iz Tirola ponašaju se uvijek fino i otmjeno, kao i njihovi poglavari.«

(»Nedjelja« br. 23 od 15. lipnja 1941., str. 1.)

Ovakvih primjera jedinstva misli i djela u katoličkoj štampi ima bezbroj. Kad ne bi bilo vjerske terminologije, iza koje se često vješto skriva proustaška propaganda, ne bi bilo nikakve razlike između katoličke i ustaške štampe kao što ne bi bilo razlike između ustaša i mnogih svećenika da nema svećeničkog ruha.

Svejédno je koje katoličke časopise navodimo, svi oni jednako pišu i svjedoče. U pregledu ustaške štampe mi ćemo još bolje vidjeti kako se ta svjedočanstva podudaraju s ustaškim svjedočanstvima. To je jedinstvena stvarnost koja optužuje.

Objavljujemo nekoliko izvadaka iz katoličkih listova:

»Svečano otvorenje Ustaškog doma tabora IV. u Fijanovoj ulici.

Ceremonijalu je prisustvovao i župnik župe Sv. Petra dr. Josip Lončarić, koji je tom prilikom, poslije održanog govora spomenutog Ivica Frkovića, i sam održao jedan lijep prigodan govor, pošto je predhodno obavio crkveni blagoslov ustaškog doma. Na ovoj manifestaciji došlo je do izražaja živo manifestiranje spomenutog župnika zajedno sa ustaškim prvacima u Zagrebu i odrazilo se, na kraju, u zajedničkom slikanju...«

»Naš Poglavnik — — — nemamo li mi Hrvati takva vojnika i heroja, koji je vjerno čuvao stražu za svih strahovitih erupcija, te se mnogima činilo, da je već davno pod lavom. Ali, evo njega, izašao je živ i zdrav, ali ipak s jednakim znakom heroizma. Poglavnik znači Hrvatska, i Hrvatska — Slobodna i Nezavisna — znači Poglavnik. U njemu je sve povjerenje Hrvata, koji pomalo sve više dolaze do svijesti, da žive u najvećem času hrvatske povijesti. Križarska krila, Pakrac.«

(»Nedjelja« br. 23 od 15. lipnja 1941., str. 3.)

»U svim neretvanskim crkvama priređene su sv. mise zahvalnice za dug život i sreću našeg dragog državnog Poglavara... U Metkovićima je odslužena sv. Misa... Za vrijeme izloženog Svetootajstva održao je kraći vatreni govor dekan — župnik Dr. Fra Vlado Bilobrk, u kome je ukratko iztaknuo značajke hrvatskih narodnih vođa kroz čitavu našu prošlost...«

(»Hrvatska«, Dubrovnik, br. 79 od 19. srpnja 1944., str. 3.)

»Tom prigodom prije spomenutih govora položilo je ustašku prisegu preko 3000 pripadnika ustaških pripremljenih bojna, te ustaše iz grada Sarajeva i Novog Sarajeva. Za katolike je pri tom obavio funkciju vlč. g. Dr. Ivo Guberina. Ispred nadbiskupije vrhbosanske prisustvovao je polaganju ustaške prisege presvj. g. Mons. Dr. Antun Buljan, gener. vikar, s preč. g. Danom Pušićem, ravnateljem nadbiskupske kancelarije, kao i mnogi drugi.«

(»Katolički tjednik«, Sarajevo, br. 30 od 26. srpnja 1942., str. 4.)

»Zatim biskup zahvaljuje talijanskoj vojsci, napose talijanskoj glazbi na učešću. Zahvaljuje hrvatskim državnim vlastima, civilnim i vojničkim društvima, Ustaškoj mladeži, za koju veli da je ponos i budućnost. I nastavlja: Moja je zadaća da budem što više susretljiv prema državnim vlastima i lojalno hoću da surađujem na djelu Nezavisne Države Hrvatske, koju je stvorio Poglavnik....«

(»Katolički tjednik«, br. 42 od 18. listopada 1942., str. 6., iz govora dra Petra Čule, biskupa mostarskog.)

»U subotu, 22. studenog, na inicijativu Društva Hrvatskih Katoličkih Žena, održane su u prvostolnoj crkvi... (u Sarajevu — op. red.) svečane zadušnice za pale hrvatske ustaše, hrvatske i njemačke domobrane... Zadušnice je služio preč. gosp. Mons. Dr. Dragutin Čelik, župnik Presv. Srca Isusova, a pjevao je četveroglasni zbor bogoslova...«

(»Katolički tjednik«, br. 48 od 30. studenog 1941., str. 4.)

»U nedelju, 23. studenog, u 10 i pol sati prije podne svečano su dočekani na Ilidžanskom kolodvoru domobrani i ustaše koji su gotovo dva mjeseca branili junački istočnu granicu Hrvatske i grad Višegrad... Preuzv. Gosp. Nadbiskupa zastupao je generalni vikar presvj. g. Mons. Dr. A. Buljan, u pratnji nadb. tajnika vlč. A. Zeca — Baškarada.«

(»Katolički tjednik«, br. 48, str. 3 od 30. studenog 1941.)

»Naknadno saznajemo, da je, još koncem studenoga, posjetio ranjene domobrane u Vojničkoj bolnici, nadarivši ih cigaretama, raznim okrepama i dobrim štivom, presvj. gosp. Mons. Dr. Antun Buljan, generalni vikar vrhbos. nadbiskupije. Slična djela ljubavi k bližnjemu obavile su i članice Društva Hrv. Katol. žena te Marijine Kongregacije građanki, dok je Društvo Hrvatskih katol. muževa poduzelo akciju za sakupljanje priloga u svrhu darivanja ranjenih domobrana i ustaša....«

(»Katolički tjednik«, br. 52 od 28. prosinca 1941., str. 52.)

»S imenom Ante Pavelića, Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske vezana je svaka misao o novoj našoj državnoj samostalnosti. S tim je imenom vezana i svaka misao koja na kojem god polju narodnog napredovanja krči put do uspjeha i ostvaruje težnje za boljim i sretnijim životom... Moramo priznati, da su osnovna načela na kojima se ima razvijati život nove naše države po zamisli Poglavnika u skladu s onim načelima što ih prirodno Božje i pozitivno pravo zahtijeva. I zato neka se iz naših srdaca prigodom obljetnice opstanka Nezavisne Države Hrvatske vine odjek zahvalnosti prema Bogu vladaru koji nam je dodijelio.«

(»Glasnik biskupije bosanske i srijemske«, br. 9 od 15. svibnja 1942. godine, str. 65., iz govora predsjednika Hrvatske Bogoslovske Akademije Dra Andrije Živkovića.)

»Gospodine Ministre, Poštovana Gospodo, Slušatelji! Gospodine Glavaru Državne Uprave, danas Hrvatski Narod slavi svoj Veliki narodni blagdan, spomen-dana ponovnog uspostavljenja svoje slobodne narodne države — Hrvatske. Mi treba da se ponosimo sa svojom domovinom, sa svojom državom

NOVI LIST

Kroz naše krajeve

Priznanje vrlo hrvatskom svećeniku i borcu

Veliki župan GRGIĆ slavlja odlikovanje na junačka prsa fra DOMINIK A CURIĆA

Ustaški župan Grgić odlikuje fratra Dominika Curića

ustupljenim radom nesebičnog Poglavnika, u njoj je jedino naš politički spas, naš pravi hrvatski narodni život i uskrsnuće naše t. j. opstanak, razvitak i svaki napredak....

Prožeti tim čuvstvima i u duhu združeni s ostalom braćom Hrvatima širom čitave domovine, makar ona krvari od mnogih rana i udaraca, što ih još uvijek prima od lažne braće, od neprijatelja i prijatelja — možemo i smijemo i mi danas u koljevci hrvatske državnosti zahvaliti Providnosti Božjoj na uspostavljenju Hrvatske narodne države.

Hvala ti na svakom dobru što si ga u prošlosti podijelio našem Hrvatskom narodu, a posebno sada na uspostavljenju vlastite narodne države, čuvaj Ju i sačuvaj do uvieke, i u tu svrhu prosvietli i kriepi njezina Poglavnika i njegove pomoćnike, da bi prema mudrosti i pravdi Tvojoj upravljali i vodili narod k vremenitoj i vječnoj sreći.»

(»List biskupije splitsko-makarske«, br. 1-5, siječanj-svibanj 1944., str. 5.—6., iz govora biskupa Kv. Kl. Bonifačića održanog u katedrali 11. IV. 1944.)

Iza križa i slika svetaca, pod naoko nevinim naslovima časopisa, skriva se proustaška propaganda. Uzmimo samo primjera radi jedan takav časopis: »Svetište Sv. Antuna«, kojega izdaje samostan o. o. Franjevac konventualaca u Zagrebu. Evo što nalazimo u njegovih pet godišta:

Svibanj 1941., br. 5: Slika Pavelića i pozdrav NDH.

U broju 9. slika Pavelićeva, na strani 167.

U broju 10. slika Pavelićeva, na strani 237. i Budakova na strani 245., slika P. T. S. s natpisom »Tjelesna straža našeg velikog Poglavnika — obnovitelja NDH«, na strani 275.

U broju 11. slika Pavelićeva s natpisom: »Naš veliki Poglavnik među svojim narodom«, na strani 309.

U broju 1., od 1942. uvodnik: »Prvi Božić u slobodnoj Hrvatskoj« gdje se veliča ustaško-okupatorska tvorevina NDH, na strani 4.

U broju 1., slika ustaša i svećenika u bolnici Sv. Franje na Sv. Duhu u Zagrebu, na strani 9.

U broju 2. slika Pavelića i njegovih doglavnika s natpisom: »Naš veliki Poglavnik okružen svojim najvjernijima«, na strani 37.

U broju 4. donosi uz sliku Pavelića uvodnik dra Teofila Hana pod naslovom: »Od Uskrsa do Uskrsa« gdje veliča ustaško-okupatorsku tvorevinu NDH, na strani 99.—102.

U broju 4. slika ustaške kapelice Sv. Ante na Liparima uz članak o. Ign. Aljinovića gdje se veliča ustaštvo, na strani 112.—114.

U broju 7.—8. donosi članak o proslavi Sv. Ante sa slikama učesnika ustaša, na strani 173.

U broju 7.—8. donosi sliku Pavelića s ustašama pod naslovom: »Naš veliki Poglavnik obilazi svoj narod«, na strani 174.

U broju 3.—4. 1943. donosi sliku Pavelićevu i uvodni članak o NDH na strani 35—37.

U broju 5.—6. od 1944. pod naslovom: »Molitva« slika Pavelićeva s pjesmicom.

U broju 1.—4. od 1945. slika Pavelićeva na pozadini mape NDH, s tekstom: »Oživotvorenje naše narodne slobode i državne samostalnosti glas je celoga našega naroda i zato je to glas Božji; i to djelo božje ne može nitko porušiti«, na str. 8.

Ili: »Glasnik Majke Božje Vinagorske, vjesnik crkve, župe samostana Vinagora«:

U broju za travanj 1941. preštampan članak iz »Hrv. Straže« o uspostavi NDH pod naslovom »Bog i Hrvati«.

U broju za lipanj-srpanj Pavelićeva slika.

U broju za kolovoz-rujan slave se ustaški ministri Budak, Puk, Petrić i Bulić koji su posjetili samostan.

U broju za travanj 1942. pozdravlja NDH u članku preštampanom iz »Hrvatske Straže« pod naslovom »Veliki dan Hrv. Države«.

U broju za listopad-studenj slika ustaškog župana u uniformi.

U broju za travanj 1943. slika Pavelićeva i uvodnik o NDH prepisan iz »Hrvatskog jedinstva«, ustaškog glasila u Varaždinu.

I t. d., i t. d.

I na osnovu svega toga mogao je nadbiskup Stepinac s potpunim pravom reći u svom pozdravnom govoru Paveliću:

»... Ta svijest dovodi nas danas pred Vas, da Vas kao legitimni predstavnici crkve Božje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj od srca pozdravimo kao njezinog državnog glavaru s obećanjem naše iskrene i lojalne suradnje...«

(»Nedjelja«, br. 26 od 6. srpnja 1941., str. 7., iz članka »Hrvatski katolički biskupi kod Poglavnika«.)

Svećenik zaprisiže ustaške koljače iz t. zv. »ustaške bojnice« u Kasin-Dolu

Andeo Čuvar

God. 41.

Listopad 1941.

Broj 2

USTAŠKA HRVATSKA

Draga djeco!

Naše drage zastave vijore i navješćuju novo doba. U zastavama se vije ovijeno starim hrvatskim ukrasom pletrom veliko i pobjedonosno slovo U! Ustaška Hrvatska!

Došlo je novo doba našoj Domovini, koju je uskrisio iz sna i ropstva tudincima naš veliki Poglavnik. Zastave vijore na našim kućama radosno, a s njima se vije i pobjedonosni ustaški grb. Naš prvi i najveći ustaša, Poglavnik dr. Ante Pavelić, vodi Domovinu u sretnija i bolja vremena.

Ali, djeco, nikada ne će biti bolja vremena za Domovinu, ako se i mi svi ne preobrazimo novim duhom. Ja ću vam reći, kakvi mi svi treba da budemo, ako hoćemo, da nam Domovina bude sretna, a u njoj napredan i zadovoljan narod hrvatski.

Našom Domovinom treba da zavlada duh radinosti! Naš Poglavnik radi svakim danom do kasne u noć. Neumeran

Predstavnik hrvatske vojne snage vojskovođa Slavko Kvaternik. (Foto Vignini)

Naslovna strana lista »Andeo Čuvar« koji je namijenjen maloj djeci — prožet je ustaškom propagandom

Kako su obećali — tako su i izvršili!

Katolička štampa vrši svoju proustašku »odgojno«-propagandističku misiju među djecom, u obitelji, među omladinom. Časopisi s najnevinijim imenom, posvećeni djeci, ucjepljuju ustaški otrov u dječje duše i nastoje da ih privežu vjerom i odanošću za krvave ustaške tirane i okupatorsku tvorevinu NDH.

»10. travnja ori se po svim hrvatskim crkvama vesela pjesma: »Tebe Boga hvalimo...« Svi Hrvati i Hrvatice kleče pred svojim Bogom i zahvaljuju mu, što nam je podijelio u ovoj prvoj godini Nezavisne Države Hrvatske toliko svojih dobročinstava.«

(»*Anđeo Čuvar*«, travanj 1942., br. 8.)

»10. listopada navršilo se pol godine, od kako je naš Poglavnik Dr. Ante Pavelić uskrisio Nezavisnu Državu Hrvatsku... Poglavnikovim duhom diše sada cijela Država. Sve se u Hrvatskoj radi ustaški: malo riječi, a mnogo djela!... Ustaška Hrvatska isušuje močvare i od njih stvara plodna polja... Pobjeđene »jugoslavenske« čete rušile su na svom sramotnom bijegu naše mostove i ceste. Ustaška Hrvatska je spasila naše mostove i sagradila nove ceste. Čuli ste djeco, kako su prije radnici bili od bogatih poslodavaca izrabljivani. Došao je tome kraj! Hrvatski radnici dobivaju sada mnogo veće plaće... A seljaci? Njih je Poglavnik zaštitio od nesavjesnih bankira i Židova... Sva je vlast u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj u rukama Hrvata. Naši oružnici ne slušaju sada naloge tuđinaca. Hrvatska Hrvatima!...«

(»*Anđeo Čuvar*«, listopad 1941., br. 2.)

»Naš Poglavnik. Draga djeco, ja znam da nema među Vama ni jednoga, koji ne bi znao tko je naš poglavnik. Djeco, pomolite se svi za poglavnika. Imajte uvijek poštovanja i ljubav prema njemu i budite svi kako on od vas vazda želi.«

(»*Anđeo Čuvar*«, br. 1, rujan 1941., str. 1.)

»Dobro smo večerali, grah s mesom, a meni stric Mile veli, hoću li s njima u bunker. Kako ne bih! Dao mi je gospodin poručnik svoj samokres i mi pošli u bunker... Ja se grijem i slušam, kad najedamput stražar pred bunkerom poviče: »Neprijatelj!« Nastala pucnjava, a ja u bunkeru, no nisam se ništa bojao. Neprijatelja smo odbili...

Morate znati, gospodine nadporučniče, da ja Vašim vojnicima i poslužujem u svakoj zgodi. Eto, donosim im dopisnice, odnosim napisana pisma na poštu, kupujem u dućanu žigice, olovke i sve, što im treba. Vi se nećete zato na mene ljutiti?

Neću Ivice, neću! Samo ti dodi k nama, ti si naš pravi vojnik! Bio si i u bunkeru... Borio se... imaš ti pravo doći...«

(»*Anđeo Čuvar*«, prosinac 1943., broj 4., iz pripovijesti »Ivica treće sati« od Martina Fućeka nadporučnika.)

U malenim dozama servira se i onima koji ne čitaju nikakve druge štampe, u obliku »vijesti iz svieta«, smišljena proustaška i pronacistička propaganda uperena oprezno i vješto, a nekad i posve otvoreno; protiv borbe Ujedinjenih nacija.

Evo kako to čini list »*Kršćanska obitelj*«, časopis »za vjerski odgoj i prosvjetu Hrv. kat. naroda« kojega izdaju hercegovački franjevci u Mostaru:

U broju 1. od 1942. slika Pavelića i ustaša s natpisom: »*Poglavnik Dr. Ante Pavelić obnovitelj liepe naše domovine*«, str. 42.

U broju 1. od 1942. bilješka:

»U izgradnji mlade NDH moramo svi sudjelovati svojim radom. Za mladu državu moramo se i žrtvovati... kukavice, strašivice, kritičari i svojkovici niesu stvorili NDH niti će joj naškoditi ogovaranjem i širenjem onih glasova, nego će naškoditi sebi...«, str. 25.

U broju 2. od 1942. na strani 48—49 preko obje stranice donosi slike sa frontova i njemačko-ustašku vojnu propagandu.

U istom broju u bilješcima donosi slijedeću ratnu njemačku i ustašku propagandu:

Na strani 54: »Poglavnik je uspostavio hrvatski državni sabor«.

Na strani 55: »Njemačka krugovalna postaja Donau daje predavanje na hrvatskom...« »Obitelj Poglavnikova darovala za Božić...«

Na strani 56: »Hrvatski radnici u Njemačkoj...« »Oduzima se imovina svim onim osobama koje narušavaju javni red i mir u NDH...« »Poglavnik na Kordunu, gdje su četničko-boljševički banditi počinjali razna djela protiv mirnog pučanstva, bio je dne 31. XII. 1941. i tom prigodom obišao je sve ustaške jedinice koje čiste Kordun od bandita...«

Na strani 57: »Nije vrijeme od mrmljanja i prigoaranja...«

Na strani 58: »Nečuvani ratni uspjesi Japana povećavaju se iz dana u dan... zadaju teške udarce Englezima i Amerikancima...«

Na strani 59: »Njemačke podmornice pojavile su se pred samim New-Yerkom... Radnici dvanaest narodnosti rade i sada u Njemačkoj i tako pomažu borbu protiv boljševizma...«

Na strani 60: »Milijske štete u Srbiji prouzročene su od Srba komunisti... Rooseveltovu izmišljenu tvrdaju o tobožnjoj vjerskoj slobodi u Rusiji javno pobijaju u novinama najugledniji američanski kulturni radnici... Berba protiv Engleske nastavlja se s velikim uspjehom u potapanju engleskih brodova i u aeroplanskim napadajima na Englesku... Najbolji sinovi Francuske nalaze se u borbi protiv bezbožnog komunizma, izjavio je kardinal Baudrillard, ravnatelj katoličke univerze u Parizu.«

U broju 3. od 1942. prenosi članak »*Katoličkog lista*«: »*Načelo odgovornosti u ustaškom pokretu*« s komentarom: »*No mi svi dobro znamo da se u ustaškom pokretu ne ostaje samo kod načela i teorije nego se načela i teorija ozbiljno provode u praksu.*«

U broju 7. od 1942. donosi Pavelićevu fotografiju.

U broju 9. od 1942. donosi »Govor Ante Pavelića seljcima« na strani 193—195.

U broju 3. od 1943. na strani 40—41 donosi članak »Spomenik ustaške vjere u Liparima« i sliku ustaške kapelice.

U broju 4. od 1943. donosi sliku Pavelićevu.

U broju 4. od 1944. na strani 51. donosi članak »Treća godišnjica NDH« i sliku Pavelićevu.

U broju 8—9 od 1944. na strani 113—116 donosi uvodnik »Hrvatsko oružje« s prijetnjom:

»Hrvatski div — Poglavnik — koji je oslobodio Hrvatsku zemlju imat će dostatno snage i volje da oslobodi hrvatski narod od svih onih koji nepoštenom rabotom pokušavaju uništiti plodove oslobodilačke borbe...«

*

Križarska organizacija ima glavni zadatak da pod krinkom vjere mobilizira i uključi u borbene ustaške redove hrvatsku omladinu. Čine to međutim i druge katoličke organizacije kao što je »Omladina sv. Ante«. Za nju se brine »Glasnik sv. Ante«, časopis, koji uz križarsko glasilo »Nedjelja« najdosljednije i najpredanije provodi ustaško-nacističku propagandu.

Kako nije moguće citirati ni najosnovnije, donosimo samo prikaz njegova staranja za omladinu:

»Dačka omladina u ustaškoj Hrvatskoj. Dne 13. lipnja, prigodom svršetka školske godine, održao je dr. Mile Budak zagrebačkim srednjoškolicima i profesorima krasan govor, pun značajnih pobuda, naputaka i misli (Neka čitatelji naročito zapaze ove riječi o marksizmu!), pa ga prenosimo u najvažnijim izvadcima... Kao najbližu zadaću u budućnosti rekao je: Kad se povratite u svoje domove, raspalite i staro i mlado svojom divnom vatrom za Poglavnika i ustašku Hrvatsku... Posve je razumljivo i naravno, da moramo paziti tko odgaja našu mladež, a pogotovo ćemo paziti, kako je odgaja. Svako ušuljavanje tuđinskih ideja — a to su sve ideje koje su protivne ustaškim načelima! — bit će spriječeno i ugušeno posve ustaški. Napose ćemo nemilosrdno iskorijeniti iz naših škola varanje naše mladeži sa tako zvanim marksizmom. Nitko od Vas nije ni čuo ni vidio ono, što smo spremili takvim lažnim apostolima!...«

(»Glasnik sv. Ante« broj 7-8, srpanj-kolovoz 1941.)

»Koliko smo mi organizirani katolički omladinci i omladinke u stanju da sudjelujemo u izgradnji nove Hrvatske? Na ovo pitanje odmah možemo odgovoriti da, bez obzira na to koliko pojedini od nas uzima učešća u aktivnom političkom životu, sam naš rad unutar organizacije kojoj pripadamo, predstavlja po sebi najdjelotvorniju i najidealniju suradnju u onom što se danas kod nas želi ostvariti u javnom i posebničkom životu i što veliki Poglavnik od nas svijuu traži. Pogledajmo malo što se želi ukloniti, a što

Andeo Čuvar

God. 41.

Travanj 1942.

Broj 84

Poglavnik govori u hrvatskom državnom saboru. (Slika Promična)

Katolički list za djecu »Andeo Čuvar« veliča Pavelića

POKLONSTVENA ADRESA BISKUPSKE KONZISTORIJE

Gospodine Poglavniče!

U svečanoj sjednici sabrani predsjednik i svi prisjednici **Biskupske Konzistorije u Đakovu**, jedno-glasno u punoj odanosti i trajnoj vjernosti podnaša-šamo **Vama Suverenom Predstavniku i Poglavniku slobodne nezavisne Države Hrvatske** našu poklonstvenu adresu:

Biskup i svećenstvo starodrevne biskupije đakovačke, koja je kroz vjekove krvlju branila najsvetije ideale Hrvatskoga naroda: **Krst časn i slobodu zlatnu** — idući svjetlim stazama prošlosti, u svetom zanosu moli himnu zahvale Bogu Svemogućemu na divnom daru u Svetoj Godini Hrvatskog Naroda: **Ukrsnuće Nezavisne Države Hrvatske**.

Na ruke velikog Sina Hrvatskog Naroda, Heroja naše krvi, Oslobodioca i Tvorca lobodne Države Hrvatske, Suverena i Poglavnika

»Glasnik biskupije bosanske i srijemske« broj 7, godina 1941.

uvesti u Novoj Hrvatskoj, pak ćemo se uvjeriti da sve ono što se dan- osuđuje i zabacuje, mi katolički omladinci smo davno zabacili i osudili; a ono što se danas proglašuje kao vrijednost i najveća svetinja, mi smo davno stavili u svoj program...

Onda dakle kada smo stupanjem u omladinu Sv. Ante, jednu katoličku vjersku organizaciju, prihvatili kršćanska načela kao putokaz i smjernicu našeg života, mi smo prihvatili i temeljno načelo novog poretka...

Mislim, gospodo i prijatelji, da je ovo nekoliko iznesenih misli dostatno, da nas uvjeri, kako su katoličke organizacije u novoj Hrvatskoj daleko od toga da budu suviše, jer su jedna prijeka potreba. Program kojeg oni sebi stavljaju u zadaću da ostvare u granicama svog djelokruga i svoje moći, skoro je onaj isti, kojeg naš genijalni Poglavnik želi ostvariti u čitavom hrvatskom narodu na svim područjima javnog i posebničkog života...

(»Glasnik sv. Antea«, godina 1937., broj 9-10 za rujan-listopad, strana 259—262, iz predavanja održanog na svečanoj godišnjoj akademiji Omladine sv. Ante u Sarajevu 5. srpnja 1942. godine.)

Katolička štampa propovijeda krstaški rat protiv Saveznika

Katolička štampa oduševljeno pozdravlja zločinački napadaj Njemačke na Sovjetski Savez. U vezi s katoličkim vjerskim organizacijama ona je glavni mobilizator masa za krstaški rat protiv SSSR-a i Saveznika. Ona održava najprisnije veze s hrvatskim legionarima na istočnom bojištu, organizira pomoć za njih, daje im moralnu podršku i hvali se zaslugama katolicizma za taj »sveti rat«. Ona dosljedno i žilavo blati i kleveta Sovjetski Savez ogavnim lažima po receptu Göbbelsa u namjeri da održava moral rasklimane ustaško-okupatorske pozadine.

Strana 4

»Hefelja«

Strana 5

RUSKA STVARNOST

Rasplinuo se je san ...

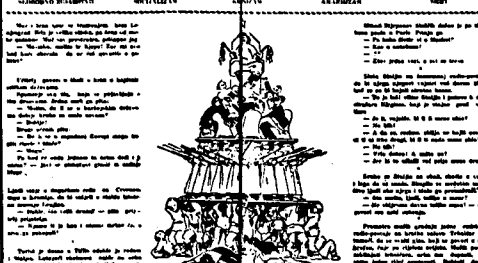
1. Iste godine u Moskvi ...
2. Iste godine u Moskvi ...
3. Iste godine u Moskvi ...
4. Iste godine u Moskvi ...
5. Iste godine u Moskvi ...

Kako se je u Rusiji pozdravljalo

u karikaturi i šali

Iz života i smrti ..

1. Iste godine u Moskvi ...
2. Iste godine u Moskvi ...
3. Iste godine u Moskvi ...
4. Iste godine u Moskvi ...
5. Iste godine u Moskvi ...

1. Iste godine u Moskvi ...
2. Iste godine u Moskvi ...
3. Iste godine u Moskvi ...
4. Iste godine u Moskvi ...
5. Iste godine u Moskvi ...

Na ovakav i slične načine katolička je štampa huškala na rat protiv bratskog Sovjetskog Saveza

»Nedavno je Njemačka navijestila Sovjetima rat. S Njemačke se strane ističe, da taj rat nije poveljen protiv ruskog naroda, nego protiv boljševičkog komunizma, neprijatelja svake kulture, svake civilizacije, svake religije. Cijela Europa srdačno pozdravlja taj poduhvat njemačkog Führera i njegove hrabre vojske. I ta vojna zaista zaslužuje svaku pomoć, moralnu i materijalnu, jer ruski židovsko-marksistički komunizam je crv rastočnik, koji potkapa temelj svakom društvenom i pojedinačnom napretku i razvoju.

Čitamo, da će Njemački episkopat riječju i djelom pomoći gigantsku borbu njemačkog naroda protiv komunizma...»

(»Glasnik biskupije bosanske i srijemske«, broj 12, 30. lipnja 1941., strana 111.)

»U legiji hrvatskih dobrovoljaca na istočnom bojištu nalazi se priličan broj Križara...»

Sve ono što smo čuli i čitali u Križarstvu o boljševizmu, sve je istina. Križarstvo je dalo hrvatskoj legiji mnogo junačkih boraca. Križari umiru s poklikom »Bog živi« i »Za Dom Spremni!« U ime Križara legionara legionar-Križar Ivan Curl.»

(»Nedjelja«, broj 36-37 od 29. studenog 1942.)

»Među onima, koji se na fronti u Rusiji bore protiv boljševizma sasama dobrovoljno, nalaze se i mnogi Križari. Vrlo mnogo je od tih već položilo svoj život u borbi protiv boljševizma. Nije li to pionirski rad, rad pripreve i čišćenja za veliki i božanski misijski posao? Svi oni koji se redaju u bojne redove protiv boljševizma su ujedno i suradnici na širenju velikog Kraljevstva Božjega ovdje na zemlji: Kraljevstva mira i ljubavi, Kraljevstva pravde i istine! Zato s dubokim štovanjem i pietetom stojimo u duhu na grobovima onih, svih bez razlike, koji su za oslobođenje Europe od boljševizma položili svoj život, a ponajprije na grobovima naših Križara, koji su pali za ova svetu stvar...»

(»Nedjelja«, 11. prosinca 1942.)

»Križar-legionar. U Hrvatskoj legiji, koja je posla na istočno bojište, ima mnogo Križara-legionara. Dj. D., marljivi i brižljivi predsjednik Križarskog Okružja, odlazi također da uz najveće žrtve krvi i života, doprinese svoj prinos u pobjedi nad komunizmom. »Ono, što sam u svojim predavanjima i promičbenom radu samo ideološki napadao, sad ću to isto činiti u djelu,« rekao mi je na oproštaju.

Iznosim izvadke iz njegove korespondencije, koju primih od kolovoza g. 1941. do ožujka g. 1942., koja svjedoči o jednoj Križarski izgrađenoj duši.

(»Nedjelja«, broj 11 od 1942.)

»Dakle svi naši dobrovoljci u borbi protiv boljševizma služe na čast hrvatskom narodu i njegovu Poglavniku. Mi ćemo se pak i nadalje za naše drage dobrovoljce mnogo moliti... Ali ćemo se moliti i prikazivati žrtvice i za naše drage ustaše, domobrane i oružnike, koji se po ovoj studeni bore po našim bosanskim planinama protiv četničko-komunističkih horda.

Križarima i Križaricama služi na čast, da se među našim dobrovoljcima na ruskom ratištu nalaze i mnogi Križari.»

(»Vrtić«, mjesečnik za dobru djecu, izdaje Akademia Regina apostolorum Sarajevo, broj 6, veljača 1942., strana 201.)

RUSIJA

(Nastavak sa 1. strane)

namo pakizom sačuvalu od korumpiranja silice i društva.

I takozvana slobodna ljubav je proizvod komunističke. A kolika je mala mladost već bila time zaradena, a to sve za to, jer je ruska propaganda nametljivo širila te pokvarene ideje kao najzanimljiviju meku na neskonanu mladost. To dokazuje razni klubovi udruženja i udruženja, koji su svoje netko zariti i među zaradajkolske klupe.

Vjera je u Sovjetiji bila ugušivana i proganjana na najbezobudniji način. Već Lenin, izdajući se Marx-ove da je vjera opisan kaoz, smatra religiju ugaznim kamezom cijele marksističke koncepcije sa obzirom na vjeru. Ona je za njega tek da razguppjuje radničku klasu. Za Staljina kaoz žaroslavski doslovno: »Kao Lenin i Staljin je bio uvijek dostojan ateista... Naravno, da su se bili izrugivali religiozni činovi: i na ulicama, i u dvoranama, kinu, kazališta; oskrnjavali su sveta mjesta; iz Kristovog lika pravili su bezbožne karikature itd. itd. I naravno, da onako rezultat svega toga nije mogao biti povoljan. Naravno, da je bilo nepovjerljive, izrabljivanja, varka, krađa i sl. Zato se ne čudimo sovjetskom zločinu u onima na položaju... Jer se znalo dogoditi, da je Sovjetska unija postala Chrenok, koji predložio svoje vlastite djeca, kako napominje u svojoj knjizi »Časur Dr. I. Ahtin.

Sve prije navedene činjenice ne bi imale toliko pogubnih posljedica, da nisu, kako smo već prije spomenuli, sovjeti i druge države pretvarali te svoje katastrofalne ideje. Oni su se kao pauci uvijali pod kožu drugog naroda, sa namjerom, da ih pomalo boljševiziraju. I Somerville kaže, da je komunizam u Rusiji bitno propagandistički, u teoriji i u praksi. Kod nas su se komunisti već 1921. godine nakon ukovarskog kongresa organizirali kao komunistički Partija Jugoslavije. Kad je 1. kolovoza 1921. bila donesla priguzena, združili su se blazi elementi s drugim socijalistima u Socijalističku Partiju Jugoslavije sa glasnom »Slobodna Rijeka i od 1925. »Crvena zastava... Kad je subotomna od 1. kolovoza 1921. sklopta, organizirali su se neki opet kao nezavisna Radnička Partija Jugoslavije itd. U Francuskoj su se organizirale posebne skupine, koje su odbacivale i parlamentarizam i nadgradarstvo, a htjeli samo organizaciju za narodnu borbu i štrajkove... Nema dosta prostora da se prikaže javno komunističko trovanje španjolskoj i Meksiku, pa i po drugim državama.

Na osnovu svega toga lako ćemo shvatiti od kolike je važnosti da se komunizam jednom izbriše sa lica zemlje; i tim važnije što je varkama, utopijama i nemogućnostima htio da uguši ono, bez čega čovjek ne može živjeti i morati. Mora ga nestati, da više ne kvazi ljudi narod svojim nepotkupljivim selima. Čudno, da ni u jednoj predci Rukljom i pregledati slobodno objavljenim riječi osim u prisustvu jednog od vlade. Valtairova zsemper aliquid haerete još uvijek vrijedi i to se najbolje

Poglavnik poziva Hrvate u borbu protiv židovsko-boljševičke Moskve

Poglavnik dr. Ante Pavelić oputio je hrvatskom narodu ovaj poruk:

Hrvati! Naš savernički veliki njemački narod nalazi se u ratu s moskovskim boljševizmom. Slavne njemačke vojske pod odlični Führera i pod njegovim zapovjedništvom brane Evropu od židovsko-boljševičkog divljaštva, koje je htjelo sve narode zarobiti i staviti ih pod svoju razornu i nasilničku vlast. Htjeli su Evropu izgadjati, da tako narode na kuhavanjima naslaže i pod svojom litarskom vladavinom naslaže. Napose su moskovsko-židovsko-boljševički vlastodršci bili pošli provratiti u zemlju jugoslovačne Evrope i Balkanskog poluotoka.

Poznato je, da su moskovski boljševici bili uvijek neprijatelji hrvatskog naroda, da su uvijek podupirali beogradske velikaške vlastodršce, te sa umu imali hrvatski narod pod svoju vlast dobiti, vladavinoz naslaže, a hrvatske kulturne i duševne tokovine uništiti i razoriti.

Nepobjedive i dosada nevijeđenom ratničkom slavom ovdje naše njemačke vojske tako drzovito boljševičkog naslaka, koji je spremao propast svijeta.

Hrvatski narod ne može ostati mirnim promatračem u ovom velikom i sudbonosnom času, već mora poći od želje da sudjeluje u toj borbi za uništenjem najvećeg neprijatelja čovječanstva i Hrvatske, tim više što su moskovski samodršci dan uoči naše oslobođenja bili sklopili savez s beogradskim vlastodršcima, e bi time u zadnjem času sprijedili naše narodno oslobođenje i spasilu tamićnu hrvatskog naroda — bivšu Jugoslaviju. Uočujući ovaj fejtama, što mi sa svih strana Nezavisne Države Hrvatske li svih narodnih slojeva dnevno sližu, odlučio sam odobriti, da se stvore dobrovoljne vojničke jedinice, koje će se rane us rane sa slavnom Njemačkom boriti protiv zajedničkog neprijatelja.

Pozivam stoga Ustaše i ostale hrvatske rodoljube u starosti od 20 do 32 godine, koji su vojnički izobraženi i koji žele stupiti u svetu borbu proti drzovitom boljševičkom nametniku, a za slobodu potlačenog naroda te napose za sigurnost, čast, mir i blagovatanje hrvatskog naroda, da se odmah prijave kod najbližeg zapovjedništva (bivšeg vojnog okruga), koje će ih po već primljenim zapisovjedima i uputama zaprimiti, osposbiti i predati nadležnom vojnom zapovjedništvu.

Pozivam u to dobrovoljnu vojnu službu izobražene u svim vrstama oružja kopane vojske, mornarice i artiljerijske. Istodobno sam odredio, da obitelji svih, koji se ovom pozivu odazovu, dobivaju redovitu ratnu potporu.

Hrvatski narode! Nije tomu još ni tri mjeseca, što su Fudreri i Duceove vojske pošle u rat za slobodu hrvatskog naroda. Dana, kada se vodi posljednji obračun s najvećim neprijateljem novog porotka i slobode hrvatskog naroda, sa zakletim dušmaninom oporčnosti Nezavisne Države Hrvatske, dužnost je svakog Hrvata, da za to veliko djelo doprinese svoj udio. Istodobno je čast za svakog hrvatskog vojnika, da se bori oružjem u ruci rane uz rane starih svojih ratnih drugova nepobjedivih njemačkih vojnika, s kojima nas već vjekovno ratno drugarstvo, da tako povijesno braćstvo u oružju ponovimo i za vjekove učvrstimo na slavu, čast i dobro hrvatskog naroda Nezavisne Države Hrvatske.

Za dom spremni!

Dano u Zagrebu dan 2. srpnja 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. ANTE PAVELIĆ v. r.

Na ovaj poziv Poglavnika dr. Ante Pavelića, odazvalo se već velik broj Hrvata, koji oduševljeno stupaju u borbu protiv najvećeg neprijatelja hrvatskog naroda.

opaziti kod jednog prevarenog naroda, koji misli da mu je jedini spas u židovima... A treba zapamtiti da narod nije toliko kriv, jer gotovo svaka nametnuta laž kod nezobrazđenih ljudova borbu između tegetisti nametnika i nepovjerljivosti dočitooga. Ne, Sovjetska unija je kriva, ona je zavaravala malog čovjeka, a najistaknim duhom uništavala je sa milijone. Komunistička Rusija je otravala svoj narod, i trebat će vremena, dok se ona mladoz degenerirana ruskim receptima, opet osvjesti i osvjetli. Rusija je taj otrov bacala i izvan svojih kontura, ona je htjela i čitavu Evropu otrovati. Zato ona odgovara, mora odgovarati za svoja sedjela.

Njemačka je učinila veliko dobročinstvo Evropi što je poduzela da uništi tu neman. Zato mi katolici rat protiv komunističke Rusije možemo dočestiti samo s aplaudom. Jer to je rat protiv strojanskog konjasa, jer se komunizam muvukao u Evropu kao trojanski konj, da ju pošljuje uništi. Taj rat je osiguravanje mira, jer je Rusija u komunističkom obliku bila najveći neprijatelj evropskog mira. To je rat protiv komunističkog nemoralu, protiv bezboštva i protiv ruzičtva pravde. S Rusijom, kao nositeljom komunističkog morata treba likvidirati i u tom se ratu baš opaziti bič Božji za sve ono zlo, koje je Sovjetska unija čovječanstvu učinila.

Evropa se može urediti jedino, ako sve države budu radile suglasno. Sovjetska unija to nije kanila, ona je naprotiv u zajednici čekala čas kada će za svoje ratne namjere otvrditi, kada će prevaramo među vojvode u mutnom. Njemačka je svijetla zlo koje prijete Evropi od takova zla, te je pravovremeno preduzela svojevoljne pretentije.

Spremanje se veliki događaji! Neka Providnost dadne, da Evropa zaista doživlji svoj novi veliki uspon u svatkom osobe moralnom pogledu. Slom Sovjetske unije je jedam gradiozno čin u programu stramovanja, prema tom vištem: Zato mi sa oduševljenim priznanjem samo želimo, da komunistizam sa katastrofom Sovjetske unije također doživlji gradioznu katastrofu. To će biti gradiozno moralni porast Evrope. I jedino tako može se ruski čovjek nadati, da na rubovima Sovjetske unije sagradi novu čvrstu čudorednu bazu svog bivstvovanja.

J. Milučević

KOMUNIZAM JE NAJVEĆI PROTIVNIK HRVATSKOG NARODA. I ZATO SE POBJEDOM KOMUNIZAMA VESELE SAMO SBI, ŽIDOV I DRUGI NEPRIJATELJI HRVATSKOG NARODA.

Crkva pod boljševičkim terorom

Povodom pokušaja britanske propagande, da se Sovjetska unija prikaže kao sklonu crkvi, podvjesla »Angriefe na Staljinovu izjavu prije nekoliko godina nekom inosternom radničkom iznastavtu. Kao program boljševizma označio je potpuno istrebljenje reakcionarnog sveštenstva, što će reći odstranjenje 295.000 svećenika. To je brojka objavio službeni organ sovjetskih borbenih bezboštva u prosincu 1938. Ovo istrebljenje je doista temeljite izvršeno. Sovjetski su nijesni zadovoljni samo time, da pobunjavaju ih obzve crkvene dostojanstvenike, već su primijenili pri tome i posebna sredstva. Tako je jedan biskup bio nabijen na kolac. Jednog nadbiskupa izjela je u tamićki gadat. To je bio nadbiskup Arhangelski. Žetvishurški nadbiskup umro je u tamićki od gladi. U mnogim mjestima polijevali su svećenike vodom, dok se nijesu pretvorili u ledene stupove. Na drugim mjestima zakopavali su svećenike žive u grob, ili bi ih prije toga osakitali, sažgitali ili na drugi zrujčki način pobujali. Crkva se pretvarane u zatvore, revolucionarne muzeje ili skloništa za beskućnike. Od 3000 moskovskih crkava ostalo je samo njih 25. Posteđena je i katedrala. Ovo sa činjenice, dok London govori o službama Božjim u moskovskim crkvama

KOMUNIZAM RUSI NAJSVETIJE IŠTARJE ČOVJEČANSTVA. ON JE SMRTNI NEPRIJATELJ DOMA I OBITELJI.

STALJIN I BOGDU
»Svom drugu Grihi Bazmudu rekao je Staljin o Bogu doslovno ovako:

»On (Bog) nije samo nepravedan, njega upuće njema. Preziati politi svijete — kome paliti? Boga uzmae

Katolička štampa poziva Hrvate da se zajedno sa Hitlerom bore protiv Sovjetskog Saveza

»Dr. Ante Pavelić: »STRAHOTE ZABLUDA.« S pravom mora Hrvatska javnost s oduševljenjem primiti ovu knjigu, jer kroz nju ne govori samo Poglavnik kao vođa naroda, nego kao učitelj i znanstveni trubdenik... Ali, ruski komunizam, Kominternu, ne miruje. Kroz ovih dvadesetak zadnjih godina nastoji svim svojim silama da i ostale narode usreći poput ruskog. Nastaje zdrava i živa reakcija. Rađa se Fašizam, Nationalsocijalizam i ostali Nacionalizmi, i hvataju se u koštac s komunizmom. Ali, i ako se 1937. godine nije ni nazrijavao sukob čitave Evrope kao takove s azijskim komunizmom, ipak je Poglavnik kao da gleda skorbu budućnost kazao, da će Evropa skoro doći na raskršće da se odluči ili za barbarstvo ili za vjeru, narodnost, kulturu i napredak. Ako hoćemo da pobijedi život, to se onda čvrsto držimo naših načela, onih istih načela, koja je i Poglavnik u ovoj knjizi tako vidno istaknuo....«

(»Duhovni život — asketsko-mistička revija«, izdaju Dominikanci, broj 1 od 1942. g.)

»Za one na ruskoj fronti. Ovih zadnjih mjeseci, kako se vodi rat protiv židovsko-komunističkog boljševizma, ja se svaki čas u vezi s tim našim današnjim nevoljama sjetim i naših dobrovoljaca na ruskoj fronti! Ali ne samo naših vojnika u Rusiji, nego i njemačkih, i talijanskih, i finskih, i rumunjskih, i slovačkih, i mađarskih, i španjolskih, i svih drugih. Pa onda pomislím: Kako smo mi maleni prema njima!... Pomisao na njihove patnje neka nas ožunači! Ali ti najnoviji križari, glavni pioniri nove, i, ufašmo se u Boga, bolje Evrope neka budu cilj tih naših žrtava! Za njih ih prikazujemo! Da ustraju u svom velikom djelu oslobođenja Rusije, cijele Evrope i cijelog svijeta od najsrrotnijega i najstrašnijega ropstva... A razumije se valjda po sebi, uključiti ćemo u svoje molitve i sve one, koji se bore protiv četnika i komunista u našim krajevima... I, posebno naglašujem, nikada se nije trebalo toliko moliti, i žrtava prikazivati, kao danas, za one, koji su na čelu akcije za stvaranje nove Evrope: za Hitlera, Musolinija, Poglavnika i druge. Odmah odluči, što ćeš učiniti, što svaki dan moliti, koje dragovoljne žrtve na sebe preuzeti, dokle god se pobjedonosno ne svrši rat protiv boljševizma. Počni odmah danas.«

(»Katolički tjednik«, broj 47 od 23. studenog 1941., strana 7.)

Nadbiskup Štepinac šalje darove legionarima na istočnu frontu

»Hrvatski metropolit i zagrebački nadbiskup preuzv. dr. Alojzije Štepinac poslao je domobranskom vikarijatu omot sa cigaretama, kronicama, medaljicama i raznim časopisima za hrvatske legionare na istočnom bojištu.«

(»Glasnik sv. Antek« br. 7-8 od 1942.)

Katolička štampa raspaljivala je vjersku i nacionalnu mržnju i bila odlučan oslonac okupatorsko-ustaškom režimu

Sve što je dosad izneseno bilo bi više nego dovoljno da dokaže da je katolička štampa raspaljivala vjersku i nacionalnu mržnju i bila odlučan oslonac ustaško-okupatorskom režimu. Iznijet ćemo ipak još nekoliko kraćih svjedočanstava.

»Židova u Hrvatskoj ima preko 30.000. U samom Zagrebu ima 12.000... U našim siromašnijim krajevima (Lika, Hercegovina, Gorski Kotar, Dalmatinska Zagora, te pojedini dalmatinski otoci) nema uopće Židova, jer nemaju toliko mogućnosti za pljačku. Poglavnik je najavio, da će i Židovsko pitanje biti radikalno riješeno.«

(»Glasnik Sv. Ante«, broj 5-6, lipanj 1941., strana 182.)

»Rasna pripadnost. Među mnogobrojnim zakonima i naredbama, koji su izdani u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, imade za svećeničko uredovanje kancelarijsko osobitoga značaja naredba o arijevstvu. Danas je časna dužnost svakoga građanina, da dokaže svoje arijevsko podrijetlo.«

(»Glasnik biskupije bosanske i srijemske« broj 7 od 15. travnja 1942., strana 52.)

»Protužidovska izložba u hrvatskoj pokrajini«. Bog je stvorio nežidove u obliku ljudi samo zato da noć i dan služe Židovima« — nauka je »Talmuda«, po kojoj su židovi tokom povijesti »radili« i »stvarali«. Međutim i takom je radu morao doći kraj. Borbeni su narodni pokreti otkrili takav rad židova među narodima i upozorili ih na njegovu opasnost, koja je prijetila, da bi svojim daljnjim radom potpuno uništila najbolje i najpozitivnije snage svakog naroda. Hrvatski je narod također obračunao s takovim židovskim radom i pokazao ga — pod vodstvom Ustaškog pokreta — u svoj njegovoj himbenosti i rušilačkoj zadaći, koju su židovi provodili u Hrvatskome narodu.«

(»Glasnik Sv. Ante«, broj 7-8 od 1942.)

U danima masovnog istrebljivanja i prisilnog pokrštavanja Srba, apostolski administrator križevačke biskupije dr. Janko Šimrak piše:

»Odredba o prielazima Grkoistočnjaka u Srijemu, Slavoniji i Bosni... Za prelaznike neka se odmah uredi i posebni crkveni odbori, koji će župniku pomagati u celom poslu ne samo kod organizacije prielaza nego i kod osnivanja župa prelaznika... Svaki župnik neka ima pred očima, da su došli poviesni dani naše misije, koje se ne možemo i ne smijemo ni pod koju cieniu odreći nego za koju moramo raditi sa svim silama.

Sad se na djelu ima pokazati ono, što smo kroz stoljeća u teoriji govorili. U pitanju prielaza do sada smo jako malo učinili samo zato, što smo bili neodlučni i što smo se bojali malih zapreka i prigovora ljudi. Svako veliko djelo ima svojih protivnika, ali zato ne smijemo klonuti duhom, jer se radi o svetoj uniji, o spašavanju duša i o najvećoj slavi Hrista Gospodina. Naš rad je legalan u smislu odluke Sv. Stolice... Zatim u smislu odluke sv. Kongregacije kardinala za Istočnu crkvu... I napokon u smislu Okružnice Vlade Nezavisne Države Hrvatske od 30. srpnja 1941. god., koja želi, da grkoistočnjaci prelaze na katoličku vjeru...

Dr. Janko Šimrak, apostolski Administrator.«

(Eparhijski vjesnik križevačke biskupije broj 2, godina 1942., strana 10—11.)

Raspaljivanje vjerske i nacionalne mržnje stara je metoda katoličke štampe u Hrvatskoj. Ona je to znala da uvijek u razne prigodne forme. U NDH ostaje samo golo huškanje.

»Svete suze... Od njegova koljena, starog katoličkog koljena, pa takva grijehota i sramota. Da netko odpadne od Crkve. Da njegovi potomci budu »druga vjera«. Sve se u njemu lomi, kad tako pomisli. »Bože, bi li se to moglo kako urediti, da se ona vrati!«

To je vjera, mislio sam ja gledajući uplakanog starca, kako greca u suzama. To su svete suze. To je duh djedova. To je ponos i ljubav k svetinjama. Vjera je našim ocima bila najviše i najsvetije. A nama danas? Pa nađe se još pokadšto takve žive vjere ovdje, ondje. Pred jedno pola godine kaže mi u putu župnik: »Donijela je gdja N. N. 100 Dinara za misije. Otišla joj kći za pravoslavca. A šta nijesu radili da to spriječe! Ni danas s njom ne govore. Sad im je kći rodila dijete, ali mati nije htjela k njoj. Nego evo, veli, za misije, nek se barem krsti jedno pogansko dijete, kad moje unuče nije u pravoj vjeri!« A nije ih badava dala, tih 100 Dinara. Danas su joj i unuče i kći i zet u pravoj vjeri. »Vanjska milost« učinila je svoje.

A neki me dan pita jedna naša rezolutna gospođa u sakristiji: »Ma molim Vas, hoće li se ovo išta urediti protiv nemorala? Ja ću i u Zagreb otići, ali oni ne će ovako živjeti.« Sestra joj je živila sa Srbinom.«

(»Katolički tjednik«, broj 46, strana 6., od 16. studenog 1941., iz članka Č. Čekade.)

»Preteklo je vrijeme. Kukavna katolkinja. Doselila ovamo iz jednoga udaljenoga mjesta. Zanemarila po temelju svoje kršćanske dužnosti. Begenisała nekakva hrišćanina. Da je on kakva »rajska« ljepota, nije. Šta ćeš, njoj se dopao, pa živjela s njime. — Ali dodijalo i tako, poput marve, bez ikakva vjenčanja — pa veli: »uvest ćemo se u zakon. Bezbeli, u njegovoj crkvi! Šta smeta, jedan je Bog! Muška strana i jest pretežnija, pa neka bude na njegovu. Nisam kriva, što su nas popovi razjedinili!« Prije vjenčanja promjenit će i vjeru. Kad budu obadvoje jedne vjere, bit će barem u kući mir i sklad. I djeca će, ako ih bude, na njegov zakon. Kud ćeš boljega jedinstva!

Tako je čitav plan bio gotov. Još joj samo treba »ledični« list. I njega je naručila i »pošteno platila«. Ama župnik njezina rodnog mjesta bio pametan, pa joj ga nije poslao na ruke — poučilo ga gorko iskustvo, — nego opet župniku, gdje ona prebiva. A ovaj, šale, ne da lista iz ruku, pogotovu kad mu je postalo jasno, šta je nakanila. »I ne treba mi! Mogu i bez njega i preći i vjenčati se«. »Oni« ne zavrzuju kao naši. Kod »njih« sve ide lakše. Ali nije imala sreće. Pretekli je događaji, kao što su tankovi i motorna vozila pretekla jugoslavenske volove. U nekoliko sati sve se »stumbe« okrenulo. Nestalo netragom »Dušanova« carstva, a s njim i »svetosavlja«! Sad je drugi uzeo kajase u ruke. Hrvatska Država i Katolička Crkva! Okreći barjak što prije.

Sad skočilo obadvoje ne daju župniku mira. On hoće na svu silu u katoličku vjeru, pa da se kod nas vjenčaju. Davno su kazali: Ne zna se žensku za vjeru, dok se ne uda. — Bome ni mušku, dok se ne oženi!

Od ljudi bez kičme i bez karaktera oslobodi nas, Gospodine!«

(»Katolički tjednik«, broj 39 od 28. rujna 1941. str. 6.)

SVJEDOČANSTVA USTAŠKE ŠTAMPE O VJERNOJ SLUŽBI JEDNOG DIJELA KATOLIČKOG KLERA USTAŠTVU I USTAŠKO-OKUPATORSKOJ TVOREVINI NDH

Ustaškim svećenicima odaje ustaška štampa naročitu počast i priznanje pridajući veliki značaj učešću klera u stvaranju ustaške organizacije i pomoći ustaškom režimu.

SARAJEVSKI NOVI LIST

DOMAĆE VIJESTI

Nadbiskup Vrhbosanski Poglavniku Hrvatske

Vrhbosanski nadbiskup preuzvišeni g. dr. Ivan Šarić poslao je 25. travnja o. g. sljedeće pismo Poglavniku Nezavisne Države Hrvatske g. dr. Antu Paveliću:

Gospodine Poglavniče!

Iz moje residence, u kojoj danas boravi vrhovni zapovjednik naše hrvatske vojske vojskovođa i maršal g. Slavko Kvaternik, čast mi je srdačno Vas pozdraviti ispred cijele Nadbiskupije Vrhbosanske i Crkvene Pokrajine Bosansko-hercegovačke.

Pozdravljam Vas, Gospodine Poglavniče, ispred mukotrpnog hrvatskog naroda Herceg-Bosne, koji je dugi niz stoljeća čekao svoje oslobođenje i uskrsnuće, pa smi, eto, retni i ponosni, da nam je donio slobodu i nezavisnost sin naše grupe, naše uže domovine, Herceg-Bosne Punošne.

Neka dobri Bog obilno naplati i te tolike žrtve i napore, što ste

ih s tolikim herojstvom uložili za naš inili Hrvatski Narod! Molim se Bogu, da Vas još zadugo uzdiže i pošilja na sreću i procvat Vjere i Domovine. On Sveomoguć i neka svakim svojim blagoslovom blagoslovi Vase djelo, našu toliko žudeću Slobodnu Nezavisnu Hrvatsku Državu!

I ovom prilikom, Preuzvišeni Gospodine Poglavniče, Obnovitelju Nezavisne Hrvatske Države, izvišite primiti izrazе niojega uvijek dostohokoga i odanoga poštovanja!

Preuzvišenom Gospodinu
Dr. Antu Paveliću
Poglavniku Nezavisne
Hrvatske Države
Zagreb.

Dr. Ivan Šarić,
nadbiskup i metropolit
Vrhbosanski.

Ustaška štampa u velike se koristila izjavama visokih crkvenih ličnosti za učvršćenje ustaške vlasti

Sarajevski župnik Božidar Brale pozdravlja ustaškog krvnika srpskoga naroda Bos. Krajine, »stožernika« Viktora Gutića

»Pošto se stišalo oduševljenje vlč. Božo Brale predsjednik »Trebevića« pozdravio je Stožernika Dr. Viktora Gutića ovim govorom: Dragi naš Viktor! Najvolijem te tako pozdraviti, jer pred Tobom stoji Tvoj brat Brale. Dragi naš Viktor! Evo za Tebe samo naše riječi, evo Tebi dolazi Tvoj »Trebević«, na ovome mjestu gdje si Ti smiono, muški, junački ustaški sa zemljom sravnio onu prkos kuću. (Misli na pravoslavnu crkvu — Op. red.)

Zato Ti se ovdje legitimiramo, legitimira Ti se Trebević, koga Ti tako dobro poznaš... Kad bi nam otvorio srce našao bi u njemu stari plamen, koga je puhnuo i širom čitave Hrvatske naše Domovine razbuktio Poglavnik, a zatim Ti Viktor. Zato Ti ja kažem: Naša ljubav, naše pjesme iskazivale su uvijek hrvatsku, ustašku misao, a mi znamo da si je i Ti tada iskazivao. Takav »Trebević« eto stoji pred Tobom, dragi Viktor! Primi njegove pozdrave od srca, kao brat, primi od srca naše ustaške pjesme, jer smo s njima stupali kroz Sarajevo, primi kroz njih ljubav čitave Bosne, jer drugo Ti nema što da damo. Uvijek za Poglavnika za Tebe i za Hrvatsku, uvijek za Dom! Spremni!»

(»Hrvatska Krajina«, broj 43 od 27. srpnja 1941., iz članka: Početak veličanstvene proslave blagoslova i posvete kamena temeljca novog hrvatskog doma u Banja Luci.)

»Na kraju svečanosti uzeo je riječ i naš dragi sarajevski gost predsjednik »Trebevića« vlč. Božidar Brale, Poglavnikov povjerenik, koji je rekao:

Draga braćo Hrvati! Kao sin grada Sarajeva gdje je također dan temelj »Hrvatskom Domu« hoću da govorim kao predsjednik »Trebevića«, da pozdravim ovaj temeljni kamen »Hrvatskog Doma«... Zato je važan događaj ova posveta, zato »Hrvatski Dom« daje prilike svakome da ga ili zavoli i zaljubi, ili pak, u protivnom, ima za tim pragom metla, koja će pročistiti sve njegove neprijatelje. Na vratima toga Doma stoji samo jedno slovo: USTAŠA i niko drugi!»

(»Hrvatska Krajina«, broj 44 od 1941., strana 4.)

»Petdeset godina u službi Bogu i narodu. Splitski biskup preuzvišeni dr. Kvirin Klement Bonefačić slavi ovih dana 50-godišnjicu misnikovanja... Veselje, što ga je dočekao, da se može i u tom poviesnom našem gradu slaviti dan hrvatske državnosti, iztakao je preuzv. biskup ovako: »Mi se trebamo ponositi svojom domovinom, svojom državom uzpostavljenom radom nesebičnoga Poglavnika; u njoj je jedino naš politički spas, naš pravi hrvatski narodni život, uzkrsnuće naše, t. j. obstanak, razvitak i svaki napredak među narodima u zajednici s drugim narodima.«

(»Nova Hrvatska«, broj 167. od 22. srpnja 1944.)

Smrt dušobrižnika bojnika Zvonka Brekala

Banja Luka, 11. XII. Na rimokatoličkom groblju u Jasenovcu pokopan je ustaški bojnik i dušobrižnik Zvonko Brekalo uz mnogobrojno sudjelovanje građanstva i predstavnika vojničkih i građanskih oblasti iz svih obližnjih mjesta. Pokojni Zvonko Brekalo rodio se 1916. u Bosanskoj Gradiški. Gimnaziju je svršio u Travniku, bogoslovje pohađao u Sarajevu, a završio u Strassburgu. Kao kateheta nastupio je u Banjoj Luci, a kao ustaša služio je kod jedne banjalučke bojne, zatim Crne legije i jasenovačkog ustaškog sdruga. — Prošao je teške borbe na Drini, Kozari, Grmeču, Psunju i ostalim krajevima.

Švuda je u borbama sretno prošao, dok ga nije eto sada bolest shrvala. Za svoje zasluge bio je odlikovan s dvie srebrne kolaine. Jednu je dobio za borbe na Kozari, a drugu prilikom oslobođenja Banje Luke. Odlikovan je i krunom Zvonimirovom. Pokojnik je kao dak i kao svećenik svuda uspješno djelovao, žrtvujući se za dobro svog naroda. Koškom je bio cijenjen to se najbolje vidjelo na velebnom svodstvu. Nad otvorenim grobom oprostili su se od pokojnika njegovi drugovi, viši časnici oružanih snaga, profesor satnik Janić, načelnik Jasenovačke občine Nikola Lazarin, a u ime Dubice gradonačelnik Zubović.

List »Hrvatska Krajina« o jasenovačkom »dušobrižniku« — ustaškom bojniku Zvonimiru Brekalu

»Velika narodna skupština u Koprivnici... Skupštinu je otvorio začasni kanonik Msgr. Pavunić istaknuvši načela stranke prava, na kojima se temelji Ustaški Pokret i prikazavši borbu, koju je hrvatski narod morao voditi da uz izdašnu pomoć Velikog Njemačkog Reicha i Italije dođe do svoje toliko žudene slobode.«

(»Koprivnički Hrvat« od 7. lipnja 1941., strana 2.)

»Danas prije podne predao je Veliki Župan Ivo Stipetić na svečan način odlikovanja ovdašnjim svećenicima, kojima ih je odlikovao Poglavnik. Kod toga je održao govor u kojem je pozvao svećenstvo da nastavi svojim dosadašnjim radom, jer je takav rad koristan domovini i narodu. Odlikovani su msgr. Matija Proštenik, msgr. Ignacije Debeljak, gradski župnik Mihovil Kanoti i franjevci o. Alfonso Andražec i o. Kalafantije Tkalčec. U ime odlikovanih svećenika zahvalio je preč. Proštenik, koji je izrazio zahvalnost i sreću, što su primili odlikovanja i što im je izkazana velika pažnja našeg Poglavnika.«

(»Nova Hrvatska«, broj 179 od 5. kolovoza 1944., strana 3.)

»Svečana posveta oltara župne crkve u Peterancu... Posvetu je obavio preuzvišeni biskup dubrovački Dr. Carević uz veliku asistenciju. Svečanosti je prisustvovao i Duglavinik Andrija Betlehem... Prigodom pontifikalne mise održao je preuzvišeni Gospodin biskup dr. Carević zanosnu dirljivu propovijed, koju je završio apelom na vjernike, da svaki na svom mjestu savjesno vrši svoju dužnost prema našoj Domovini Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.«

(»Koprivnički Hrvat«, broj 9 od 26. srpnja 1941., str. 2.)

Strana 4. — Broj 1009.

NOVI

KROK NAŠ KRAJEVE

Predaja Poglavnikovih odlikovanja zaslužnim svećenicima

Banja Luka, 24. kolovoza. Za požrtvorni i savjestivi vjerski i nacionalni rad Poglavnik je odlikovao više svećenika katoličke i muslimanske vjere na području Velike župe Sana i Luka. Tako su odlikovani: Redom za zasluge I. stupnja: Hamid ef. Softić, džematski imam u Banjoj Luci. Redom za zasluge II. stupnja: fra Anto Hrvat, Branko Zupančić, Gr. go Blazević, fra Alojzije Čović, fra Anto Jurić i dr. Nikola Bilogrivić, župnik u Banjoj Luci. Posmrtno su odlikovani poginuli svećenici: Minka Valder, amn, nestor; Juraj Gospodno, šk; Kresimir Barišić i Anto Dujlović.

Zivim svećenicima podijelo je odlikovanja u ime Poglavnika zamjenik stožernika prof. M. doif Stubinja.

SVEČANOST U BOS. GRADISCIMA

Podjela odlikovanja održavana u Banjoj Luci, 24. kolovoza, u Bos. Gradiscima, izvršio je zamjenik stožernika prof. Stubinja u samoj Gradiscima pred župnom crkvom nakon svete mise u prisutnosti predstavnika građanskih i vojnih oblasti, te stanovništva ovog mjesta. Ovoj su svečanosti prisustvovali i Banjo Luke brojni ustaški dužnosnici. Nakon Sv. mise zamjenik stožernika predao je odlikovanja Zupančiću pred crkvom. Prilikom predaje odlikovanja održao je prof. Stubinja prigodan govor, u kome je naglasio požrtvorni, savjestivi i nesobitni rad u vjerskom i nacionalnom pogledu ovog vjerskog svećenika. Na ovaj govor odgovorio je župnik Zupančić, zahvalivši se zamjeniku stožernika na hrabrenju odlikovanja. Posebno je izrazio svoju veliku zahvalnost Poglavniku, naglasivši, da će sa ponosom nositi ovo visoko odlikovanje i da će uvijek kao i do sada biti spre-

man na sve žrtve za Poglavnika i za hrvatski narod. Pucanje je oba govornika saslušalo sa velikim zanimanjem i popratilo s oduševljenim poklicima i manifestacijama. Poglavnika i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

PREDAJA ODLIKOVANJA U BANJOJ LUCI

Hamid ef. Softiću, dr. NI. koli Bilogriviću, Fra Anto Hrvat i fra Alojzije Čoviću, izvršena je na svečan način u Ustaškom stožeru. Ovim su činom čina prisustvovali zamjenik Glavnika građanske uprave Ferdo Stišević, Veliki župnik Husoka Magajlija, predstavnica ženske loze, te brojni dužnosnici Ustaškog pokreta iz Banje Luke, Bos. Gradiska, Bos. Dubice i još nekih susjednih mjesta.

Zamjenik stožernika prof. Rudolf Stubinja održao je prije predaje prigodan govor, u ko-

me je osobito naglasio požrtvorni i savjestan rad ovih svećenika u Hrvatskoj, jer su ne samo duhovno i nacionalno djelovali već su često puta i s oružjem u ruci branili svoju domovinu i rodu gruda zemlje. Oni su svojim duhovnim i nacionalnim radom dokazali, da su uvijek na braniku svoje domovine i sa svojom narodom. Oni su rjeđu, djelima, perom i mačem odgajali pokoljenja kako treba raditi za domovinu. Primjerima su pokazali kako treba djelovati za svoju domovinu i svoj narod. Zatim je Stožernik podijelio odlikovanja svećenicima. Nakon podjele odlikovanja uzelo je riječ Hamid ef. Softić, džematski imam, te se u ime odlikovanih svećenika zahvalio stožerniku, zamolivši ga da na Najvišem mjestu bude tužabav neograničeno vjernosti, ljubavi i odevnosti odlikovanih prema Poglavniku i Hrvatskoj.

MANIFESTACIJE POGLAVNIKU I HRVATSKOJ NA KRIŽARSKOM ZBOROVANJU

Banja Luka, 24. VIII. Na Veliku Gospu je održano u selu Ivanjskoj križarsko zborovanje, kojemu je prilikom obavljena proslava 10-godišnjice djelovanja mjesnog Križarskog bratstva. Ovoj je svečanosti, osim velikog broja seljaka, prisustvovali i veliki broj dužnosnika Ustaškog pokreta iz Banje Luke na čelu sa zamjenikom stožernika prof. Rudolfom Stubnjom, kao i veliki broj križara iz Banje Luke.

Zborovanje je otvorio govorom Marko Radman, predsjednik Križarskog bratstva iz Ivanjske, pa je pozdravio prisutne i zahvalio im se na ovako brojnom odzivu. Nakon toga je Ivan Maidandžić pod-

rodo u domovinu, a poglavito život seljaka na selu. Na kraju svečanosti uzelo je riječ i održao duži govor zamjenik stožernika prof. Stubinja, koji je prikazao borbu Hrvata za Nezavisnu Državu Hrvatsku ulogu Ustaškog pokreta i sve žrtve našega naroda za današnju slobodu i nezavisnost. Svečanost je zaključena posebnom izvedbom križara i križarica. Na svečanosti je došlo do oduševljenih manifestacija Poglavniku i Hrvatskoj, te je narod dugo klicao.

Vredno je spomenuti, da su ovoj svečanosti prisustvovali i svećenici iz Banje Luke, te su i oni, kao i predstavnici Ustaškog pokreta, odali

Gradnja velikog

Ustaška štampa odaje priznanje »zaslužnim« svećenicima koje je Pavelić odlikovao

»Odlikovanje zaslužnih sarajlija... Među odlikovanima, odlikovan je župnik Ante Alaupović redom za zasluge I. stupnja sa zvijezdom; redom za zasluge I. stupnja župnik Stjepan Prgomet.«

(»Novi List«, broj 957 od 25. lipnja 1944. strana 5.)

»Vlč. g. Božidar Brale imenovan počasnim prisjednikom. Preuzvišeni g, Nadbiskup vrhbosanski dr. Ivan Šarić uočivši zasluge vlč. g. Božidara Brale, župnika nove župe sv. Josipa na Marijin Dvoru, kao i njegove zasluge oko uređivanja ilustriranog katoličkog mjesečnika »Katolički svijet«, odlikovao ga je ovih dana i imenovao počasnim prisjednikom Nadbiskupskog Vrhbosanskog Duhovnog Stola s pravom na nošenje ljubičastog pojasa. Čestitamo!«

(»Sarajevski Novi List«, broj 9 od 21. svibnja 1941. strana 5.)

»Odlikovani svećenici. Za rad na dobru naroda podielio je Poglavnik visoka odlikovanja nekim svećenicima mostarske biskupije. Odlikovanja je predao ministar vitez Ing. I. Frković prilikom svog posjeta Mostaru.

Preuzvišeni biskup zamolio je ministra Frkovića da izrazi Poglavniku najdublju zahvalnost na odlikovanjima i da mu poruči, da je hrvatski narod i njegovi svećenici na jugu države spreman podneti svaku žrtvu za dobro zajednice.«

(»Ustaša«, broj 19 od 7. svibnja 1944. strana 11.)

»Proslava 10. travnja u Zvečaju. Na sam dan 10. travnja mještani Zvečaja i okolice bili su svi na okupu. S ustaškom posadom uputili su se svi u crkvu da prisustvuju sv. misi i propoviedi. U prigodnoj propoviedi mjestni župnik naglasio je da danas slavimo dva najveća blagdana, najveći blagdan katoličke crkve i najveći blagdan hrvatskog naroda.«

(»Ustaša«, broj 17 od 23. travnja 1944. strana 10.)

»Odlikovanje časnih sestara. U Drž. bolnici u Tuzli priređena je svečanost, kojom su prilikom podieljena Poglavnikova odlikovanja Željezne Krunice Kralja Zvonimira na ratnoj vrpci častnim sestrama bolničarkama i to: Aristidi Babić, Smaragdi Bešan i Makriji Makovc te bolničarki Amaliji Leđić, kao vidan znak priznanja za njihov požrtvovan i pun samopriegora rad oko njege i podvorbe ranjenika domobrana i ustaša za vrieme ovoga rata.«

(»Ustaša«, broj 28 od 9. srpnja 1944. strana 11.)

»Hrvatski Metropolita podielio sv. Potvrdu hrvatskim vojnicima. Izpred postrojbi oružanih snaga, koje će primiti sv. Potvrdu uređen je oltar, na kojem je preuzvišeni nadbiskup odslužio sv. Misu i poslije im je iznio pred oči uzore njihovog vojničkog života i upozorio na smisao žrtvovanja za Hrvatsku... I ako skromna, ova je svečanost veoma značajna i za hrvatske oružane snage, jer je ovo prvi slučaj, da visoki crkveni dostojanstvenik izkazuje osobitu pažnju našoj vojsci i dolazi među vojnike u vojarnu, da im podieli sv. Potvrdu.«

(»Hrvatski narod«, broj 1051 od 4. lipnja 1944. strana 3.)

»Stožernik Mihaljević u zavodu sv. Vinka, u kojem se djeca uzgajaju u hrvatskom ustaškom duhu... Jučer je ustaški stožernik g. Marko Mihaljević iznenada posjetio zavod č. sestara sv. Vinka, da vidi rad, kao i prostorije... Po-

POGLAVNIK JE DANAS ODLIKOVAO ČASTNE SESTRE IZ JAJCA I LIVNA

koje su se istakle hrabrim i odlučnim radom za vrijeme borbe s odmetlicima

Poglavnik okružen častnim sestrama iz Jajca i Livna

Zagreb, 21. studenoga. Danas prije podne oko 12 sati primio je Poglavnik častne sestre iz Jajca i Livna, koje su se za vrijeme tamošnjih borba s partizanima osobito istakle hrabrošću i odlučnošću, izvršujući svoj kršćanski poziv u bolnicama, djeleći pomoć ranjenim vojnicima, građanima i dječi.

U znak osobitog priznanja za njihovo hrabro držanje i rad na pružanju pomoći u teškim časovima, koje su proživjeli stanovnici Livna i Jajca kao i njihovi branitelji, podijelio je Poglavnik častnim sestrama vojnička odlikovanja.

Odlikovanja, podijeljena su ovim častnim sestrama iz Livna, koje pripadaju redu sestara sv. Vinka. Ovaj red je jedini red častnih sestara, koje imaju svoje sjedište u Zagrebu, a čije se članice nalaze na miloerdinom i kršćanskom radu i svan granica Nezavisne Države Hrvatske. Tako u Bugarskoj, Argentinu i Brazilu.

Častne sestre iz Livna predvela je sestra Dominica Šeparović, koju je Poglavnik odlikovao redom Krunice Zvonimira III. stupnja s mačevima. Brončane kolegice su: sestre iz Jajca: Krunoslav Radeljević, Emanuela Jagunčić, Brankica Džabić i Ne-

ne Krunice Zvonimira na ratnoj vrpici dobile su ove č. sestre iz Livna: Malvina Malinović, koja je zajedno prisutna sa sestrom Šeparović, dok su sestre: Iliana Đuki, Veleslava Šipušić, Letica Petrak, Teofanija Proela, Donatija Šabić, Gracijela Jukić, Cecilija Filipi, Ottilja Pupić također odlikovane brončanom kolegicom Krunice Zvonimira na ratnoj vrpici. One nisu prisustvovala primanju, jer se nalaze u Livnu i njima će sestra Šeparović predati odlikovanja u ime Poglavnika u Livnu.

Sestre, pripadnice reda Predragoćene krvi Isusove, čije se sjedište nalazi u Banja Luci, a koje su se odlikovale svojim radom za vrijeme borbi u Jajcu, predvela je Poglavniku sestra Josipa Nevistić, koju je Poglavnik odlikovao redom Krunice Zvonimira III. stupnja s mačevima. S njom su bile prisutne sestre: Danica Turčić i Cvijeta Ivančić, koje je Poglavnik odlikovao brončanom kolegicom Krunice Zvonimira na ratnoj vrpici kao i ove sestre iz Jajca: Krunoslav Radeljević, Emanuela Jagunčić, Brankica Džabić i Ne-

djeljku Božanović, koje se nalaze u Jajcu i kojima će sestra Nevistić predati Poglavnikova odlikovanja kad se vrati u Jajce.

Kad su častne sestre došle pred Poglavnika on se sa svima rukovao i pozdravilo, a nakon toga birao im ovaj govor:

Častne sestre!

Ja imam ovaj čas jednu ugodnu dužnost, da vam se oduzim u ime Nezavisne Države Hrvatske, u ime vrhovništva država za vaša djela, koja ste izvršili u najtežim časovima u Jajcu i u Livnu, izvršujući i svoju kršćansku dužnost i svoju dužnost miloerdija ševčeva prema čovjeku i svojoj dužnost kao redateljice Hrvatske i kao častne sestre, koje su izvršavane djelo miloerdija i radu i za narod i za vjeru i za dušu, a i za svijet onih, koji se za domovinu, za Bogu, za vjeru i za državu bore.

Ja vam se najradije zahvaljujem, a želim tomu dati i vanjski vid, pa sam odlučio, da vam uručim odlikovanja u ime države i u ime naroda. Ja znam, vi u vašoj skromnosti ne tražite nikakve vidne znakove zahvalnosti države prema vama.

Nakon toga zahrao se Poglavnik u razgovoru s častnim sestrama, zanimajući se za prilike njihova života i rada. Tomu prilikom je Poglavnik častnim sestrama saobćio naglasivši, da će crkvena oblast biti obaviještene o tim odlikovanjima.

Sve prisutne častne sestre, u čast kod su primale iz Poglavnikovih ruku odlikovanja, vidljivo uzbuđene zbog osobite pažnje Poglavnika, a još više zbog odlikovanja, koja su iz njegovih ruku primile, zahvaljujuće sa se kratkim i skromnim riječima na visokoj časti, koju im je udijelio Poglavnik, ističući ponovo u svojim riječima zahvale neslomljivu volju, da i dalje, kako je to Poglavnik naglasio, vojnici Krista, a u isto vrijeme vojnici hrvatskoga naroda na svom polju rada izvrše i u buduću ona djela, koja od njih traži njihov poziv i neograničeni ljubav prema svojoj domovini.

Odlikovanju su prisustvovali milijun bogoštovlja dr. Artuković, generalni Bežd, Fričić i Perčević i dušobrižnik pri Poglavniku.

Ustaška štampa o odlikovanju »časnih sestara« koje su se istakle u borbi protiv Narodno-oslobodilačke vojske

sjet ne bi bio sam po sebi ništa izvanredno, ali onakav srdačan i liep doček jedva se mogao očekivati, tim više što su o posjetu č. č. s. s. bile obaviještene svega pet minuta prije samog posjeta.

Čim je g. Mihaljević stupio na ulazna vrata, pozdravila ga je skupina mališana podignutim rukama i gromkim: »Spremi!« Gospodin stožernik je na čas stao kao iznenađen, a nasmijani i veseli mališani su iskoristili priliku i zapjevali: »Puška puca«... i ispjevali cijelu ustašku himnu... Kao sa nekim ponosom po završetku pjevanja mališani su pozdravili gospodina stožernika podignutim rukama... Kad je g. stožernik došao na zaokret hodnika, druga skupina, koju prije nije ni vidio, kao da ga je htjela još više iznenaditi, pozdravila ga je i zapjevala »Ustašku budnicu«...

Ovaj doček je najbolje ogledalo rada i najbolja ocjena za školu. Zar su se mogla mala djeca za vrijeme od pet minuta naučiti svemu ovome?! Ne! Sigurno ne! To je rad od dulje vremena i on nam pokazuje, da je ovaj zavod bio i za vrijeme neprijateljskih režima žarište hrvatske prosvjete i narodne svijesti. To je rad, koji zaslužuje pohvalu, a koju je i sam stožernik izrazio rekavši: »Hvala Vam, draga djeco! Hvala Vam, ali ne zato što ste pozdravili mene osobno, nego Vam hvala što dajete dokaza, da ste najbolja uzdanica Poglavnikove Ustaške Hrvatske. Hvala i Vama i Vama, časne sestre, koje u ovom duhu odgajate našu hrvatsku djecu. Radite i nadalje u ustaškom duhu, a vjerujte da Vam ustaška Hrvatska neće ostati dužna.«

(»Sarajevski novi list«, broj 143 od 25. listopada 1941., str. 4.)

»Organizacija ustaške mladeži u župi Sana i Luka. Od dosadašnjih organizacija osobito dobre uspjehe su postigla hrvatska omladinska društva Hrvatski Junak, zatim Križarska organizacija, i H. S. Z. »Preporod«, koji su sa mnogo volje i često pod najtežim okolnostima i prilikama radili požrtvovno na izgrađivanju hrvatskih omladinaca u čistom hrvatskom duhu. Iz njihovih redova izabran je najveći dio naših vođa, rojnika, vodnika i satnika...«

(»Hrvatska Krajina«, broj 42 od 1941., strana 4.)

»Svečana proslava prve godišnjice uspostave Nezavisne Države Hrvatske u Koprivnici... Vlač. Kolarić održao je u crkvi zanosnu prigodnu propovijed. Žarkim rodoljubljem prozeti govor vlač. g. Kolarića, poznatog gorljivog Starčevićanca, koji je i u najtežim časovima hrvatske narodne borbe neustrašivo izražavao svoju narodnu svijest, izazvao je duboki dojam dostojan uzvišenosti poviestnog dana, kojemu u čast je služio ovu svetu Misu takovim zanosom — kakovim je — prema izjavi u propovijedi — u životu svome još samo prvu svoju svetu Misu služio.«

(»Koprivnički Hrvat« od 18. IV. 1942. br. 15, str. 1.)

»Slunjski župnik... od prvih dana hrv. države pa do danas slunjski župnik Nikšić pokazao je u nebrojenim zgodama... da je ustaša i junak, jednak onima, koji mjesto križem vojuju proti dušmanima puškom i bombom.... Ako Vam kažem, da je u danima 10. travnja 1941. bez i jednog metka i vojnika župnik sam razoružao cielu srbsku armiju, da je uzpostavio vlast u čitavom svom kotaru, da je organizirao seljake, prve kordunaške ustaše, i pri tom obranio Slunj od napadaja jugoslavenske vojske, vi ćete vjerojatno zaniekati glavom, bojeći se novinske patke.... Kad je ono nesretno pao Slunj u ruke pljačkaša i razbojnika, župnik se je još našao u gradu, bodreći župljane i malu posadu, koja je u pušku stavljala posljednje naboje... Župnik Nikšić prošao je sve straže i zasjede i još je dospio obavijestiti hrvatsku vojsku, kojim joj smjerom valja krenuti, da se partizani nađu u temeljitoj klopci....«

(»Ustaša«, broj 2 od 9. siječnja 1944. strana 12—13.)

»Poglavnik na sv. Misi zahvalnici. Svečana predaja Poglavnikovih odličja hrvatskim mornarima.... Jučer u jutro u 8 sati održana je u zagrebačkoj prvostolnoj crkvi svečana služba božja kao zahvalnica za sretan povratak hrvatskih mornara s Crnog Mora.... Kada je Poglavnik zauzeo svoje

BOG I HRVATI

NADBISKUP DR. IVAN EV. ŠARIĆ

Uvijek sam bio toga uvjerenja, da Bog i Narod imaju biti jedna cjelina. I od svih naših hrvatskih deviza bila mi je uvijek najmilija »Bog i Hrvati«.

Svaki pravi rodoljub ima da bude najuže svezan s Bogom i Narodom. Oboje zajedno. Nikada jedno bez drugoga.

Naša draga mala Croatia uvijek je ispovijedala svoju tvrdnu vjeru u Boga. Pred svim neboim i pred svom zemljom.

Bio sam ono kod naših Ustaša u Americi Sjevernoj i Južnoj. Tamošnji biskupi, Amerikanci, Nijemci, Iraci, Slovaci, Španjolci, s kojima sam dolazio u doticaj, hvalili su mi Hrvate Ustaše kao dobre i poštivovne vjernike, kao ljude Božje i narodne. Ne može biti Hrvat u tuzini bez svoje Crkve. On za nju radi i žrtvuje. Njoj, Crkvi Božjoj, izručuje, što mu je najdraže: uzdanica svoju, djecu svoju. Za svećenike svoje ne žali on ništa. Svojim znojem i žuljevima

puta čuo od naših Ustaša: »Što bismo mi ovdje bez svojih svećenika? Jedan mi iz Hercegovine, Ljubušak, reče: »Nama je draga i sveta svaka opomena svećenička. U njoj vidimo samo dobro svoje i naroda svojega.«

I pravi hrvatski rodoljub voli čuti od ljudi Crkve, od svećenika svojih, jaku i junacku riječ. Netko mi, baš u Americi, u Argentini, reče: »Bolje je, da mi uzmemo metlu u ruke, pa da čistimo i red pravimo ispred svoje kuće, negoli da nam to pravi haš protivnik.«

I kako je pravome hrvatskom rodoljubu draga i mila Lijepa Naša Domovina! To mu je sreću najljepše, najdragocjenije i najdraže. Pjevao sam s Ustašama našim svim srcem i glasom »Lijepu Našu Domovinu«, a uvijek svi s krupnom suzom u očima. I sa živom nadom u njezinu što skoriju lijepu, slatku i zlatnu Slobodu. Uzdišući Bogu za nju, molili smo se Sveogućemu i za Poglavnika Dr. Antu Pavelića, neka nam ga On Milostiv prati i doprati u Slobodnu Hrvatsku.

I dobri je Bog čuo i, eto, uslišio naše vapaje i uzdisaje. »Tebe Boga hvalimo, Tebe Gospodina ispovijedamo.«

Ono je upitao čovjek učenjak našega Božanskog Spasitelja: »Uči telja, koja je najveća zapovijed u zakonu?« Spasitelj mu odgovori: »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom i svom mišlj svojom i bližnjega svoga ljubi kao sama sebe!« To je odgovor božanski.

I taj božanski odgovor stvorio je našu devizu: »Bog i Hrvati«. O toj dvojakoj riječi i zapovijedi visi sav zakon. O ljubavi prema Bogu i o ljubavi prema bližnjemu. Prema svojem Narodu, Prema i seljaku, i radniku, i siromaku, i siroti, i udovici, i svakomu drugom čovjeku poštenjaku.

Tako je. To je živa i vječna istina. Istina će nas spasiti.

I mi ćemo domovinsku vjernost vezati uvijek s religioznom vjernosti. Uvijek Hrvati, uvijek Katolici!

Bog i Hrvati!

Dr. Ivan Šarić
nadbiskup Vrhbovski

Nadbiskup Šarić piše o svojoj posjeti ustaškim emigrantima u Južnoj Americi (vidi str. 28)

Visoki vjerski predstavnici na čelu sa zagrebačkim nadbiskupom dr. Alojzijem Stepincem čestitaju poglavniku Novu Godinu

Visoki vjerski predstavnici na čelu sa zagrebačkim nadbiskupom dr. Alojzijem Stepincem čestitaju poglavniku Novu Godinu

mjesto došao je na propovjedaonicu svećenik dušobrižnik mornara ustaški bojnik Josip Ščurić i hrvatskim mornarima održao uznositu propovied... Čitajući imena hrvatskih častnika, dočastnika i mornara poginulih na Crnom Moru, naglasio je govornik da će ona ostati urezana zlatnim slovima u teme-lje Nezavisne Države Hrvatske....»

(Dubrovački dnevnik »Hrvatska«, broj 38 od 26. svibnja 1944., strana 2.)

»Varaždinski franjevci, zaslužni sinovi hrvatskog naroda. Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti sa svojim modernim kolegijem, dugi niz godina odgaja hrvatske mladiće i stvara uzorne muževe, čelik Hrvate; njihovi đaci, njihovi pitomci, zauzimaju danas visoke i važne položaje u našoj državi i svugdje se odlikuju pored spremne primjernim domoljubljem... Kad su prošle godine pozvani maturanti, da kao dobrovoljci stupe u oružane snage radi popunjenja častničkog zbora, iz varaždinske franjevačke gimnazije javili su se svi do jednoga!.... Dvadeset četvrtog ov. mj. uručio je veliki župan i stožernik g. Ivo Stipetić odlikovanja: o. Nikoli Skupnjaku, upravitelju franjevačke klasične gimnazije, o. Dioniziju Andrašec, rektoru fran. kolegija, o. Kamilu Kolb, profesoru franj. klas. gimnazije,

Fotograf Dr. Ante Pavelić obaviošću Nezavisne Države Hrvatske

Nezavisna Država Hrvatska i Poglavinik Dr. Ante Pavelić.

11. travnja 1941. na sam Većki četvrtak, kada su u crkvi zadržane orgule, nastupila zvonja i zautila svaka radionu biseru, proglašena je

Nezavisna Država Hrvatska.

Ta radona vjlast u sv'rsticu Nezavisne Države Hrvatske, prenesena je radionu u oči svjesta Ustava Gospodina Jovana Kralja u sve gradove i selu, odlegod Hrvati Hve, te izazveda nepokolebne veselje i oduševljenje.

Nakon 899 godina svet smo slobodni. Postava smo posve svaki, iza borbe dugih stoljeća, imamo svoju samostalnu državu, svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Taj veški povijesni događaj moramo zbiljiti u svojim redni kao iskrent dar samoga neba. On je oči našoj Providnosti Božje.

I »Glasnik sv. Josipa« vrši ustašku propagandu

o. Paškvalu Cvekan..., o. Damjanu Damjanoviću... Red Krune Kralja Zvonimira II. stupnja. Pored njih odlikovan je: Redom za zasluge II. stupnja vlč. Josip Kalajdžić, kateheta.«

(Varaždinski list »Hrvatsko jedinstvo« broj 62 od 27. siječnja 1945., strana 3.)

»Pozdrav dekanske konferencije Poglaviniku.... Jučer prije i poslije podne održana je u Nadbiskupskoj rezidenciji pod predsjedanjem Vrhbosanskog nadbiskupa preuzvišenog g. Dra Ivana Šarića, konferencija arhidakona i dekana Vrhbosanske nadbiskupije. Bilo je prisutno 13 dekana i četiri arhidakona (kanonika).

Odmah iza uvodnih riječi preuzvišeni g. dr. Ivan Šarić predložio je da se pošalju brzopjavni pozdravi Poglaviniku Nezavisne Države Hrvatske Dru. Anti Paveliću, Vojskovođi maršalu Slavku Kvaterniku i ministru bogoštovlja i nastave Dru Mili Budaku. Prijedlog g. nadbiskupa prisutni na konferenciji prihvatili su sa aklamacijom....«

(»Sarajevski novi list«, broj 16 od 30. svibnja 1941., strana 4.)

»Posveta prve ustaške zastave u Bosanskoj Hrvatskoj izvršena je u samostanu Nazaret... sestara Dragocjene Krvi Isusove... kraj Banja Luke. Zastava je Hrvatske Ustaške omladine iz sela Šargovca, a kumovao je Stožernik Dr. Viktor Gutić... Na ulazu u veliko i naročito lijepo uređeno dvorište samostana bio je podignut slavoluk sa natpisom: Za Dom Spremni!.... Poslije Svetog blagoslova, Presvijetli Msgr. Ivaniš sa vlč. Brekalom izvršio je posvetu zastave.... Nakon ovog svečanog čina, velečasni Zvonimir Brekalo zvonkim glasom održao je temperamentan govor, u kojem je istaknuo veličinu slavlja za Hrvate i hrvatsku omladinu u Šargovcu i okolini....«

(»Hrvatska Krajina«, broj 24 od 12. lipnja 1941. strana 4.)

»Godišnja skupština »Hrvatske katoličke žene« u Banjoj Luci... Skupštinu je otvorila predsjednica Zora Crneković s molitvom. Zatim je pozdravila Nezavisnu Državu Hrvatsku, u kojoj će »Hrvatska Katolička žena« moći da razvije do maksimuma svoj rad.... da pomognu svi skupa u granicama svoje mogućnosti rad naših dragih boraca za slobodnu Nezavisnu Državu Hrvatsku: Poglavnika Dr. Antu Pavelića, Doglavnika Dr. Milu Budaka, Stožernika Dr. Viktora Gutića i sve druge koji rade u tom pravcu. Završujući svoj lijepi govor komemorira mučeničku smrt ustaša Mije Babića i Antuna Podgorelca, kojima su sve prisutne članice odale poštu ustajanjem i šutnjom od dvije minute... Također je prihvaćen prijedlog da se Ustaškoj vojsci da prilog od 2000 Dinara. Skupština je zaključena s molitvom i pjevanjem himne te poklicima... Paveliću... Budaku... Gutiću i biskupu fra Jozi Gariću.«

(»Hrvatska Krajina«, broj 35 od 9. srpnja 1941., strana 5.)

»Četiri hiljade ustaša u Križevcima priseglo je Poglavniku. Kad se sakupilo mnoštvo svijeta odslužio je župnik i dekan preč. Josip Valjak svečanu službu Božju.... Preč. Valjak istaknuo je u kratkoj propovjedi da katolička crkva i sa svoje strane oda je priznanje ustašama kao borcima za slobodu hrvatskog naroda i pravdu....«

(»Hrvatski Narod«, broj 165 od 29. srpnja 1941., str. 4.)

Kao što ustaše-svećenici ne propuštaju ni jednu zgodu da istaknu svoju odanost i vjerno služenje ustaštvu i okupatorsko-ustaškoj tvorevini NDH tako ni ustaška štampa ne propušta ni jednu zgodu a da to ne zabiježi. Otvorimo bilo koji broj »Ustaše, vjesnika hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta«, naći ćemo uvijek ponešto o svećenicima-ustašama.

U broju 2. od 13. lipnja 1941.: fratar Vlado Bilobrck imenovan tabornikom za tabor Metković, fratar Didak Čović za tabornika tabora Jastrebarsko, župnik Ante Đurić za logornika logora Dvor.

U broju 7. od 17. kolovoza 1941.: svećenik Dragutin Petranović i župnik Dragutin Kukulj imenovani odjelnim upraviteljima za duhovni odgoj u upravnom zapovjedništvu ustaške mladeži. Župnik Josip Mirković izvršio blagoslov zgrade ustaškog tabora, logora i stožera u Osijeku.

U broju 10. od 8. ožujka 1942.: vlč. Stjepan Doppelhamer izvršio priseg u ustaške pripreme bojne i govorio o važnosti prisege.

Otvorenje Sveučilišnog tjedna za njemačke i hrvatske vojnike

U okviru vojničkih tečajeva za promicanje stručnog znanja održan je početkom siječnja u Zagrebu Sveučilišni tjedan pod vodstvom inozemnog ureda vrhovnog zapovjedništva njemačke vojske za duhovnu brigu vojnika na Balkanu. Tjedan je priredio fakultet za du-

hovne i prirodne znanosti sveučilišta u Grazu. Na svečanom otvorenju bili su prisutni predstavnici njemačkih vojničkih zapovjedništava, hrvatske vojske, njemačkog i hrvatske znanosti, visokog svećenstva, kao i slušači predavanja, častnici i vojnici.

Metropolitani predstavnik njemačke i hrvatske vojske kao i predstavnici znanosti obih zemalja, prisustvovali su kao počasni gosti otvorenju vojničkog Sveučilišnog tjedna u Zagrebu. Naša slika prikazuje (s lijeva na desno): metropolita hrvatske pravoslavne crkve Germogena, zagrebačkog nadbiskupa dra Stjepina, general-bojnika Kossacka, zagrebačkog Feldkommandanta, dra Julija Makana, ministra školstva, prof. dra Polheima, rektora gradinskog sveučilišta, njemačkog autonomnog generala u Zagrebu dra Glaise von Horstenau, dekana mudroslovnog fakulteta prof. Otto Maula, tajnika njemačkog poslanstva dra Zöllera.

Zahvalno Vijeće der deutschen und kroatischen Wehrmacht und der Wissenschaft beider Länder nahmen als Ehrengäste an der Eröffnung der Soldaten-Hochschulwoche in Agram teil. Unser Bild zeigt (von links nach rechts): den Metropolitan der kroatisch-orthodoxen Kirche Germogen, den Erzbischof von Agram, Dr. Stjepina; Generalmajor Kossack, Feldkommandant von Agram, Univ. Prof. Dr. Julius Makan, Minister für Volkskultur; Majnifizeus Prof. Dr. Polheim, Rektor der Universität Graz, den Dirch. Revollm. General in Kroatien, Dr. h. c. Glaise von Horstenau; den Dekan der philosophischen Fakultät Prof. Dr. Otto Maul; Legationssekretär Dr. Zoller.

Na svečanosti, koju su priredili njemački okupatori prisustvovao je i visoki kler na čelu sa Stepincem

U broju 23. od 7. lipnja 1942.: župnik Karlo Blažeković imenovan u Podravskim Sesvetama ustaškim tabornim pobočnikom.

U broju 29. od 19. srpnja 1942.: župnik-ustaša Božidar Bralo drži oproštajni govor nad grobovima hrabro poginulih ustaša.

U broju 32. od 9. kolovoza 1942.: župnik Vjekoslav Gržanić veliča u svom govoru Pavelića.

U broju 38. od 20. rujna 1942.: remetski župnik Leopold Rusan nadzavlja Poglavniku na svečanosti H. S. P. D. »Podgorac« u Gračanima.

U broju 33. od 16. kolovoza 1942.: Opat Mihelčić posvećuje ustašku zastavu i drži prigodni govor.

U broju 44. od 1. studenog 1942.: velečasni potpukovnik Cecelja, ustaški župnik, vrši prisegu domobrana.

U broju 47. od 22. studenog 1942.: ustaški dušobrižnik satnik Šalić vrši zakletvu »vojničara« ustaške doknadne bojne i opominje ih na važnost prisige i uzvišenost njihovog čina kojim postaju članovi velike ustaške obitelji.

I tako dalje, i tako dalje!

Evo jednog primjera kako su se svećenici-ustaše služili autoritetom ustaške vlasti u svoju korist, što je tada značilo otvorenu prijetnju.

KRAJINA«

Broj 31

Župljanima rimokatolicima banjalučke župe

Kroz desetak dana odmah iza 2. srpnja — dana Svetkovine Patrona naše župe — i ove bi godine banjalučki svećenici imali ići po Vašim kućama radi POBIRA. Što ga od davnina dajete za uzdržavanje svoga župnika i njegove kuće. Ali od nekog vremena izvanredno velikim kancelarijskim poslom neprestano su vezani i za kancelariju i župnik i kapelan toliko, da ove godine nije moguće, da župska kancelarija kroz toliko dana bude zaključana.

Zato kad znate u drugim preraznim poslovima toliko puta doći do svog župnika, umoljavate da se i u ovoj dužnosti jedamput u godini dana potrudite u župsku kance-

lariju i da u njoj date, što bi dali da Vam se dođe u kuću.

G. Stožernik se zanima kako ćete se odazvati, jer je doista odiozan i ponizujući spomenuti način uzdržavanja Vašeg župnika. Želi, da mu se do 15. srpnja dostave odnosni popisi, da vidi, koji su se odazvali na tu svoju dužnost i sa kojim prilogom.

Gg. župske odbornike molim, da o tome svaki obavijesti kroz svoj rajon.

Banja Luka, 27. lipnja 1941.

Hvaljen Isus!

Za Dom i za Vaše vječno i vremenito dobro uvijek spreman.

Vaš župnik

Mgr. Dr. Nikola Bilogrivić

Župnik Bilogrivić poziva svoje župljane na »dobrovoljno« davanje »pobira«, uz napomenu da se za spisak »darovatelja« zanima i ustaški stožernik...

Župljanima rimokatolicima banjalučke župe

Kroz desetak dana odmah iza 2. srpnja — dana Svetkovine Patrona naše župe — i ove bi godine banjalučki svećenici imali ići po Vašim kućama radi POBIRA, što ga od davnina dajete za uzdržavanje svoga župnika i njegove kuće. Ali od nekog vremena izvanredno velikim kancelarijskim poslom neprestano su vezani i za kancelariju i župnik i kapelan toliko, da ove godine nije moguće, da župska kancelarija kroz toliko dana bude zaključana.

Zato kad znate u drugim preraznim poslovima toliko puta doći do svog župnika, umoljavate se da se i u ovoj dužnosti jedamput u godini dana potrudite u župsku kancelariju i da u njoj date, što bi dali da Vam se dođe u kuću.

G. Stožernik se zanima kako ćete se odazvati, jer je doista odiozan i ponizujući spomenuti način uzdržavanja Vašeg župnika. Želi, da mu se do 15. srpnja dostave odnosni popisi, da vidi, koji su se odazvali na tu svoju dužnost i sa kolikim prilogom.

Gg. župske odbornike molim, da o tome svaki obavijesti kroz svoj rajon.

Banja Luka, 27. lipnja 1941.

Hvaljen Isus!

Za Dom i za Vaše vječno i vremenito dobro uvijek spreman.

Vaš župnik

Msgr. Dr. Nikola Bilogrivić

KATOLIČKI BISKUPI NA ČELU S NADBISKUPOM STEPINCEM — GLAVNA PODRŠKA USTAŠAMA U NJIHOVU ZLOČINAČKOM I PROTUNARODNOM RADU

Stav i djelovanje nekih biskupa na čelu s nadbiskupom Stepincem daje jaku podršku okupatorima i ustašama u preuzimanju i održanju na vlasti

Sudjelovanje velikog broja katoličkog svećenstva i katoličkih organizacija kao i čitave katoličke štampe u pomaganju i aktivnoj saradnji s ustaškim i okupatorskim režimom imalo je kobnih posljedica za naše narode u toku rata. Ustašama ne bi uspjelo da provedu u onakvim razmjerima svoju izdajničku politiku, da najviši crkveni krugovi, na čelu s predsjednikom biskupskih konferencija, nadbiskupom Stepincem, nisu zastupali i pomagali takovu politiku. Da je tako, vidjeli smo od prvog dana NDH, kad su se svi biskupi, na čelu s nadbiskupom Stepincem, pojedinačno i u kolektivnoj službenoj funkciji, preko službenih posjeta ustaškim funkcionerima, preko javnih govora, konferencija i poslanica stavili na stranu ustaškog režima, koga je okupator svojim oružanim snagama podržavao. Prateći protunarodno djelovanje ovih biskupa vidimo da su oni dosljedno, odlučno i svijesno do kraja htjeli vezati stvar crkve i vjere s ustaškom »državom« i da je za njih ustaška »država« bila ona država koju je sam bog dao hrvatskom narodu. Kad su se naši narodi u svojoj oslobodilačkoj borbi bližili konačnom oslobođenju i uništenju ustaške i okupatorske vladaviine, nadbiskup Stepinac, s još nekim biskupima, preko poslanice od 24. marta 1945. god. i drugih akata, čini posljednje napore da spasi ustašku »državu«.

Iz svega što je izloženo u ranijim poglavljima i što će se dalje navesti, proizlazi da je svojim velikim sudjelovanjem katoličko svećenstvo postalo jak oslonac okupatorsko-ustaškog režima i da je ono u tome bilo naročito podržavano politikom svojih biskupa na čelu s nadbiskupom Stepincem. Iz kursa takve protunarodne politike biskupa slijedi:

1. da su se biskupi na čelu s nadbiskupom Stepincem od prvog dana okupacije sa svim svojim snagama založili za aktivno sudjelovanje klera u ustaškoj organizaciji, u priznavanju Pavelića kao »državnog poglavara« i u obrani t. zv. NDH;

Stepinac je 1941. god. priredio banket ustaškim emigrantima, koji su se povratili u zemlju

2. Da su budućnost katolicizma i crkve u Hrvatskoj htjeli vezati za opstanak t. zv. NDH, a tako isto da su se služili vjerom i Bogom kako bi dokazali da je NDH dao Bog hrvatskom narodu kao ostvarenje njegove vjekovne težnje za samostalnom državom;

3. da su, postavši oslonac ustaške vlasti, postali i suodgovorni za nebrojene zločine koje su počinili ustaše i okupatori nad srpskim i hrvatskim narodom; da nisu prilikom masovnih pokolja i pokrštavanja Srba nikad javno ustali u obranu nevinih žrtava, dok su, naprotiv, javno kroz nebrojene izjave, kroz štampu i konferencije podržavali i branili režim koji je počinio strahovite zločine.

10. aprila 1941. godine održao je ustaški vojskovođa *Slavko Kvaternik* na radiju govor, kojim je objavio formiranje NDH ovim riječima, kako to citira »*Katolički tjednik*«, od 27. aprila 1941. godine:

»Hrvatski narode! Božja Providnost i volja našeg saveznika, te mukotrpa višestoljetna borba hrvatskog naroda i velika požrtvovnost našeg Poglavnika Dr. Ante Pavelića, te ustaškog pokreta u zemlji i u inozemstvu: odredili su da danas pred dan Uskrsnuća božjeg sina, uskrsne i naša nezavisna hrvatska država...«

Istoga dana uvečer, oko 7 sati na Markovu trgu održao je kratak govor specijalni Hitlerov izaslanik, koji je rekao:

»Drugovi! Boravio sam ovdje već nekoliko puta. Uvijek tiho i šutljivo. Prije osam dana došao sam opet ovamo da bismo donijeli odluku da se založimo zajednički za vašu slobodu, a u duhu našeg vječnog drugarstva. Ja danas proživljujem najveći dan svoga života. Prisustvujem rođenju slobodne hrvatske države.

Drugovi! Smatram da smo svojim praktičnim uloškom stojeći ovih dana uz vas, pokazali, da vi pripadate nama, a mi vama.«

Tako je ovaj Hitlerov špijun objavio postanak NDH, a predstavnik katoličkog episkopata založio se da obrani ovakovu državu. Već u prvim danima vidljivo se manifestirala uska povezanost između visokih predstavnika klera i najviših predstavnika ustaškog režima. Tako je 12. aprila 1941. g., dva dana nakon uspostave NDH, na veliku subotu posjetio »vojskovođa« Slavko Kvaternik nadbiskupa Stepinca. Nadbiskupov poluslužbeni organ »*Katolički list*« saopćava da je tom prilikom nadbiskup izrazio svoja čestitanja prigodom uspostave NDH. Toga istoga dana uzvratio je nadbiskup posjetu »vojskovođi«. Ustaške »*Hrvatske novosti*« u svom

Stepinac u društvu »vojskovođe« Kvaternika i »ministra« M. Lorkovića

Stepinac prima ustašskog »ministra« unutrašnjih poslova Artukovića u nadbiskupskim dvorima

uskršnjem broju 1941. g., a u drugom broju svog izlaženja, podvukle su značenje ovih međusobnih posjeta i srdačnost kojom je zagrebački nadbiskup pozdravio zamjenika Pavelića:

»Tim je uspostavljena uska saradnja između ustaškog pokreta i najvećeg predstavnika rimokatoličke crkvene vlasti u državi Hrvatskoj.«

S ovim je već u prvim danima stvaranja NDH s najvišeg crkvenog položaja pokazan čitavom katoličkom kleru u Hrvatskoj put kojim on treba da pođe, a kojim je, na žalost, jedan veliki dio i pošao.

**U nadbiskupskom dvoru Stepinac se časti s potpredsjednikom ustaške »vlade«
Kulenovićem**

Predstavnici njemačkih okupatora u nadbiskupskom dvoru

»*Katolički list*« br. 16 od 1941. godine donosi iscrpan pregled događaja koji su slijedili od Velikog četvrtka 10. IV. 1941. do 15. IV., t. j. do prvog govora Ante Pavelića. Članak se zove »*Nezavisna Država Hrvatska*«. U njemu se iscrpno referira, kao u kakvom političkom listu, tok događaja, koji su uveliko i ubrzanim tempom prethodili slomu Jugoslavije uz saučesništvo ustaša i njihovih pomagača, a uz pomoć Mussolinija i Hitlera. Izjave i telegrami Pavelića, Hitlera i Mussolinija našli su mjesto u crkveno-pastoralnom i službenom organu nadbiskupa Stepinca. Tu se donosi lista novih ministara, a taj se članak, napisan nesumnjivo u punoj saglasnosti, a svakako pod cenzurom samog nadbiskupa, završava ovim konstatacijama:

»Država Hrvatska je dakle, činjenica. Nju su, kao ideal stoljećima nosili u svojim dušama naši predci, dok ju nije svemoguća Providnost ostvarila u godini velikog narodnog jubileja... Katolička crkva... se moli Bogu, da svi članovi hrvatskog naroda, u međusobnoj slozi, nađu u državi Hrvatskoj ispunjenje svojih opravdanih aspiracija. Da cijeli narod sa svojim odgovornim vodstvom bude istinski Božji narod. Ona je uvjerenja da postoje i objektivni i subjektivni preduvjeti da se na njemu ispune Božje riječi: »Blago narodu, kome je Bog gospodin.« S tim željama i molitvama ulazimo u NDH.«

Tako se »*Katolički list*«, u ime katoličke crkve u Hrvatskoj, u potpunosti saglasio s novom ustaškom »državom«.

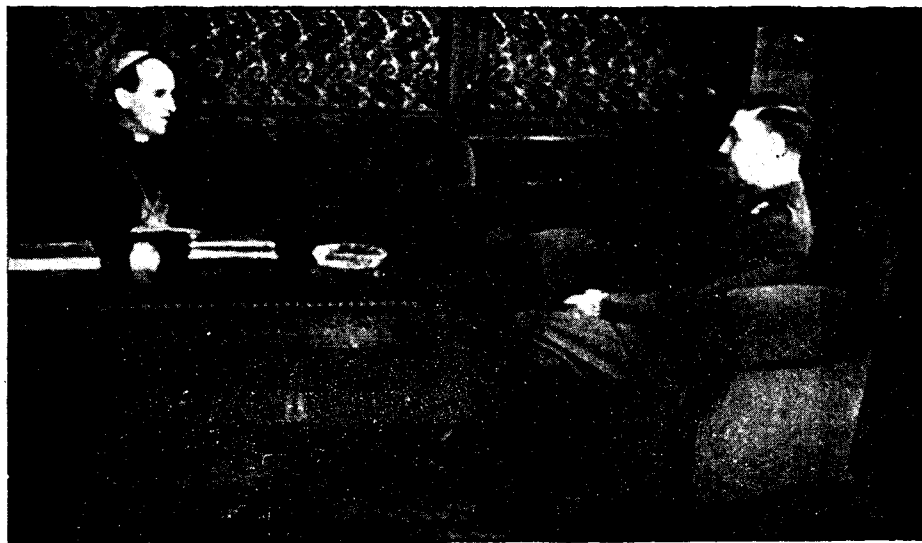
U slijedećem broju »*Katoličkog lista*« objavljuje nadbiskup Stepinac svoju okružnicu, datiranu 28. aprila, na strani 197—198. U njoj nadbiskup službeno poziva svoje svećenstvo da se spremno odazove njegovu pozivu »na uzvišeni rad oko čuvanja i unapređenja NDH«, a odmah iza toga podvlači:

»... Poznavajući muževe, koji danas upravljaju sudbinu hrvatskog naroda, mi smo duboko uvjereni da će naš rad naići na puno razumijevanje i pomoć. Mi vjerujemo i očekujemo, da će crkva u uskrsloj državi Hrvatskoj moći u punoj slobodi naviještati neoborive principe vječne istine i pravde.«

Naročitu vezu između ustaštva i najvišeg organa katoličke crkve u Hrvatskoj pokazuje činjenica što se odmah poslije ove nadbiskupove okružnice donose i »*Načela vlade NDH*«, kao i ustaška načela, ili kako kaže sam »*Katolički list*«, da naši čitatelji upoznaju osnovne linije po kojima se ravna cio život NDH.

Nadbiskupova okružnica čitana je iduće nedjelje pa i ostalih praznika u svim hrvatskim župama, pa je tako dato širokim narodnim masama do znanja, da je nadbiskup Stepinac priznao NDH i ustaški režim. Ova okružnica bila je objavljena i preko radija. Kako su široke narodne mase, a naročito svećenici shvatili ovo priznanje NDH od strane nadbiskupa Stepinca, rječito pokazuje pismena obrana organizatora ustaške milicije i talijanskog špijuna fra Petra Glavaša, koji je napisao:

»Naredba Stepinca preko radija da se narod bori za Hrvatsku, bila je direktiva kleru u političkom pravcu.«

Stepinac u srdačnom razgovoru s Pavelićem

Za nadbiskupom Stepincem nisu zaostali ni ostali biskupi.

Drugi nadbiskup, koji je već ranije bio u intimnim prijateljskim i političkim odnosima s Pavelićem, vrhbosanski nadbiskup *Ivan Šarić* u aprilskoj svesci »Vrhbosna« 1941. g. na čelu lista objavljuje pjesmu »Kad sunce sja«, koju je posvetio Paveliću. O Božiću 1941. g. objavila je sva ustaška štampa njegovu »odu Poglavniku«, u kojoj iz prve strofe saznajemo da se Pavelić sa Šarićem i poljubio u crkvi sv. Petra u Rimu. Jednako je nadbiskup pozdravio pismeno »poglavnika« i »NDH« poslavši mu blagoslov za njegovo djelo.

Nadbiskupa Šarića u Sarajevu pohađaju i s njime konferiraju svi važniji ustaški funkcioneri i predstavnici njemačke vojske. Među prvima pohodili su ga »poglavnikov« zamjenik »vojskovođa« *Kvaternik* u početku maja 1941. g., njemački general *Glaise von Horstenau* kao i novi divizijski general oružanih snaga u Sarajevu *Petar Blašković*. Pri uzvratu posjete »vojskovođi« *Kvaterniku*, u kojoj pored nadbiskupa sudjeluje i generalni vikar kanonik *A. Vuljan* i *dr. D. Čelik*, župnik, nadbiskup je pozdravio »vojskovođu« ovim riječima:

»Bogu hvala! Hvala Poglavniku! A hvala i Vama junacima i borcima, koji ste učinili sve da dođe do slobode NDH.«

Kvaternik je odgovorio da će NDH »učiniti sve i za katoličku crkvu«, pa je zamolio nadbiskupa da mu podijeli blagoslov, što je ovaj i učinio rekavši:

»Ovaj blagoslov i vama i cijeloj vojsci hrvatskoj!«

U sarajevskom »Novom listu« od 2. VII. 1942. g. objavljeno je da je nadbiskup Šarić u Zagrebu pohodio Pavelića, doglavnika Budaka i Kvaternika, te ministre Artukovića i Puka.

O godišnjici NDH napisao je Šarić u sarajevskom »Novom listu« od 10. IV. 1942. g. članak »Ž. A. P.«, u kome veliča »poglavnika« i ispovijeda svoj ustaški credo, i to nakon godinu dana krvavih ustaških orgija, kad je ustaški teror bio na vrhuncu i počeo malaksati jedino zahvaljujući narodnom ustanku.

Citiramo članak nadbiskupa Šarića:

»Ž. A. P.

Nismo smjeli napisati ni izgovarati njegovo ime, pa smo pisali po stijenama i izgovarali uz opasnost odležati u zatvoru: ZAP. Draga su nam ta velika tri slova i zato što su u njima tri najljepše vrline našeg Poglavnika. On je čovjek žrtve. On je čovjek prošnje ili molitve...

...Imamo lijep primjer u našem Poglavniku. Nije davno što mi je prijatelj doglavnik Ademaga Mesić ovako govorio: Nikad mi se više nije dopao naš Poglavnik, nego kad sam ga ja posjetio u njegovu dvoru. Baš je svršavao svoj objed s obitelji svojom. Na svršetku objeda ustali su svi i Bogu se pobožno molili.

Nadbiskup Šarić pozdravlja ustaški

Pada mi ovdje na pamet, što mi je pripovijedao vrhbosanski stožernik g. Marko Mihaljević: Bili smo mi povratnici ustaše na Liparima u Siciliji. U svom zatočenju sagradili smo sami svojim rukama crkvicu u čast svetom Anti, bili su naši momci tako pobožni, da ih je kao uzorne katolike zavolio tamošnji biskup, pa im je blagoslovio njihovu lijepu crkvicu... Takova nas ustaška pripovijest dira do suza. Bog im je postao dužnik...

...Značajno je što sam nedavno čuo o Poglavnikovoju djeci. Njihova plemenita mati daje ih u konvikt Milosrdnih sestara u Zagrebu i moli časnu sestru prefektu, neka im postelja bude tvrda. Ta riječ spartanska odiše duhom žrtve... I u apostolatu uzor nam je naš Poglavnik. On stigne na sve strane. Ubacuje u srce svjetlost i ljubav prema domovini... On živi i radi apostolski... Njega nam je dao Bog, u kojega se on uzda kao čovjek Božji. Providnosti hvala, što nam ga je dala. Pa budimo za takova Poglavnika i za dom spremni!»

»Naša Gospa Lurdaska« god. XIV. br. 6. od juna 1941. g. na naslovnoj stranici donosi sliku poglavnika dr. Ante Pavelića, a ispod slike citat iz okružnice nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca od 28. aprila 1941. godine.

S proglašenjem NDH i Pavelićem odmah se je u početku solidarizirao i splitski biskup dr. Kvirin Bonefačić. U ime svoje i ostale trojice dalmatinskih biskupa, uputio je 18. IV. 1941. »poglavniku« telegram u kome kaže:

»Kao biskup krajeva, u kojima je bila kolijevka hrvatskog kraljevstva i katedrala u kojoj su se skupljali knezovi i kraljevi, sveta mi je dužnost da sam u ime svoje i čitavog svećenstva dieceze, a siguran sam da Vam tumačim

Stepinac kao član ustaškog »Sabora« prisustvuje sjednici

osjećaje i ostale. trojice dalmatinskih biskupa, najsrdačnije pozdravim, kao obnovitelja slobodne i Nezavisne Države Hrvatske, izražavajući svoju iskrenu odanost i obećavajući u svemu revnu saradnju i proseći Boga da blagoslovom i potpunim uspjehom okruni Vaše veliko djelo na sreću i spas hrvatskog naroda.»

(»Novo Doba«, 18. IV. 1941.)

V R H B O S N A

✠ KATOLIČKOJ AKCIJI ✠

GODINA LV.

SARAJEVO, TRAVANJ—SVIBANJ 1941.

BROJ 4.-5.

Kad sunce sja...

Posvećeno Poglavniku Dr. Antu Paveliću

*Ja ne znam zašto mi duša
šretna i radosna sva,
Kao da slavuju sluša,
Kad sunce sja*

*Ja ne znam, zašto me volja
Odvraća od svakog ala,
Jaka mi i puno bolja,
Kad sunce sja.*

*I zašto miš'o mi često
K' nebu se vinuti zna,
Ko da joj kod Boga mjesto,
Kad sunce sja.*

*U meni nešto se budi
Ko zvuci iz zlatnog sna,
I pjesmom drću mi grudi,
Kad sunce sja.*

*Zemlja tad ne diše jadom,
Već sva miriše mi sva
Ljubavlju, vjerom i nadom,
Kad sunce sja.*

Iv. Ev. Šarić.

Nadbiskup Šarić u listu »Vrhbosna« posvećuje pjesmu Paveliću

Poglavniku

Oda

Poglavnik »Za Dom!«
Svi Hrvati »Spremi!«

Ono u Bazilici svetog Petra
Vidiš Tebe u Vječnom Gradu pjesnik,
Njemu s Tobom sagriješ drag je bio
Ko Dom naš mio.

Sam Bog Tebe pratio Dobri, Jaki,
Da izvedeš za Dom naš sveto djelo
Tebi Ante Starčević nadahnuce,
Ideal bio.

Vi nam oba hrvatski ideali,
Pradjedovska bratstva sveta prava,
Dok je sunca, oba ste kruna naša,
Vječna vam

Ti si za Dom zrtvovao svega sebe,
Smijeh ko heroi, od sjere junak žirni,
Za slobodu našu sa nasog Dona,
Ustalo davni!

Dobar Gornj, dubok si kao mrištak,
Zalud vuci urliču sa svih strana,
Ti ko prurak gorom i dolom vičeš
»Bog i Hrvati!«

»Samo Bog je, Najvrh, naš gospodar,
Bog je štiti naš, u Njega naš je Ukrate!
Štim si u cjelom plišao Ta usavrat
Ukratej zora

Čovjek uma i srca i poštenju,
Čovjek, koji ne vlada, neju radi,
Čovjek, koji pokleku nije mlad
Nas Leonida!

Dan Tvoj etviki žrtvu je i rad pošten,
Kao sunce Ti si nam čit i sjujan,
I Tvoj upih obrva vje pigmejco
Ti si nam Znanjaki!

Puno bičič, setima, pravdu dičeš,
A slobodu draga Ti kao mati,
Za nju Ti si našao poput diva
Na sve hajduke,

I na Jude, kojim sve para bilo,
Koji hlijec prodati naše duše,
Koji plicu imenu našem uže
Izdaje jadno

Prvi Ti si nosilac našeg Doma
I slobode, čuvasi živote naše
Od tog raja paklenog, od marksizma,
Od boljševizma.

Za Dom dragi Ti si Hrvate svao:
»Nek ste spremni, nek ste ko stanac
(kamenje)
Tud će Dom naš Božji obasjat plamen
Hrvatske slave

I ko sunec jednako Ti nas griješ,
Vodiš Zagreb, Hrvatske kraljevo srce,
Vidiš Bosnu, ona je, veliki, biser,
Hrvatskoj Kruni

I dan i noć tako za narod radiš,
Svaki cio Hrvat je Tebi mio,
Ko na sunca grije se na tvom srce
Ustaški junak

»Tvoja srca vadaš!« (ti i neba,
»Bože Sveti, Lajepu Našu čuvaj!«
Ona Tebi vada je prva briga,
Za nju se moliš.

Zato sve nas u kolo zveret dirno,
Kolo rada, napretka i poštenja,
U tom kolu bit će nam naša mila
Hrvatska živa.

Sto sve nas podino za taj pokret?
Svi hajduci urabali dušu Tvoju,
Ko kralj David u svjet ideš strana
Al Te Bog brani.

Bog ti slao okrepu u tudini,
Bog Ti svjere ovojčnja lotov-granom,
Koja nikad više usahnut ne će,
Junake srce!

Naš se barjak pod nebom gnanas vje,
Naše oko radosne suze lije,
Tvoje vedro oćelovom kiti celo
I grad i zelo.

Pa ko dosad pokreće naša srca!
Duke naše do Božjeg dahi neba!
Tebe Vodu Hrvatski Narod treba
Kamati hlijeba.

A mi spremni bit ćemo vada za Dom,
Vazda spremni radiš i umri za Dom,
Vazda s Bogom žarom i marom za Dom,
Za Dom svoj dragi!

Doktor Ante Pavelić ime draga,
Ima u njem Hrvatska s nebom blago,
Nek Te On, Kralj Nebeski, vazda pravi,
Voda naš zlatni!

1940. g. 8. 2014

PROVIDNOST BOŽJA

ODREĐUJE SVJETOVIMA+

ODREĐILA JE HRVATSKOM NARODU PUT-
KOJIM JE PROLAZIO KROZ VJEKOVE+
NIJENI U NAJTEŽIM ČASOVIMA IZGUBIO VJERE-
I ZATO MU JE BOŽJA PROVIDNOST DOSUDILA
SLOBODU+

BOGU HVALI+

U NJEGOVU SE POMOĆ UZDA+

RADI+

I BOG ĆE MU RAD BLAGOSLOVITI!

A. Ante Pavelić

NAŠA GOSPA LURDSKA

GODINA XIV.

UREĐUJE Dr PAVAO LONČAR.

BROJ 6

PAVELIĆ,
GLAVNIK NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

... poslušaj vas, ... da ne preću, ... oči su vam sjernike
na molitvu, ali još ... Božjega podizate ruke k
«Ocu zvezda», od kojega stazi svaki dobar dar i svaki savršeni
poklon, da Poglavnika Države Hrvatske napuni duhom mudrosti,
kako bi uzvišenu i toliko odgovornu službu vršio Bogu na čast i narodu
na spas u pravdi i istini: da narod hrvatski bude narod Božji, očan
Kristu i Crkvi Njegovoj sagrađenoj na pećini Petrovoj! Ako se možda
očima svijeta čini molitva suvišnom stvari, mi je smatramo najvažnijom
od svega u životu, jer «ako Gospodin ne čuva grada, uzalud bdiše koji
čuva ga».

DR. ALOJZIJE STEPINAC,
hrvatski metropolita.

Naslovna strana »Naše gospe lurske« donosi Pavelićevu sliku s molitvom
Stepinca, koja je posvećena Paveliću

Biskup Bonefačić uputio je telegram i »vojskovođi« Kvaterniku u kome pozdravlja i sve ostale ministre NDH:

»U ime svoje i dieceze pozdravljajući Vas i sve ostale ministre, imenovane od junačkog Poglavnika, za vladu obnovljene i slobodne NDH i obećavajući Vam iskrenu saradnju, molim za pomoć Višnjega i Njegov blagoslov za uspješno obnovljenje Krešimirove i Zvonimirove Hrvatske i sreću hrvatskog naroda.«

(»*Novo Doba*«, 18. IV. 1941.)

U svom pastirskom pismu biskup Bonefačić traži da se narod pokori talijanskom okupatoru

Dolaskom talijanskog okupatora u Dalmaciju, biskup Bonefačić se stavlja u njegovu službu i izdaje pastirsko pismo, štampano na hrvatskom i talijanskom jeziku, u kome traži da se narod pokori okupatoru i poziva građane da denunciraju narodne borce fašističkim policijskim vlastima.

»... Ali oni, koji od nekoga vremena po gradu podmuklo šire stravu bacajući bombe, buntovne letake i t. d., te prolijevaju krv i izlažu grad i građane najvećoj opasnosti, dok se može sumnjati, tko su, a u gradu su sigurno, ostaju neotkriveni, ne pronalaze se, nitko ih nije vidio ni čuo, niti za njih znade. To je u istinu nevjerovatno. Biti će dosta sukrivaca.

Pred tim činjenicama moja je sveta dužnost kao Vašeg biskupa, duhovnog Oca i pastira duša Vaših, da Vas pozovem, zamolim i preporučim u interesu općeg dobra kao i naše narodne časti i da se odvрати veće zlo od naših strana:

1. Ne pružajte nikakve pomoći ni zakloništa onima, koji su se odmetnuli u gore, te ne postanete sukrivci i dionici njihovih zločina, jednako odgovorni i Božjoj i ljudskoj pravdi.

2. U Splitu, u gradu i okolici, dužnost je svih nas i svakoga pojedinog građanina, da bude pri ruci i dođe u svemu u susret organima Vlasti te se otkriju počinitelji zločinskih atentata, koji sramote grad i čitavo građanstvo. Tu dužnost, bez obzira na sve druge okolnosti, nalaže svakom čestitom građaninu njegova savjest kao katol. vjernika, ljubav prema bližnjemu, prema gradu, osjećaj pravde.

Udovoljujući ovoj svojoj dužnosti koristit ćemo i pomoći samo sebi i svojem dobru, odvratit ćemo od sebe sramotu i veće zlo, jer u protivnom slučaju ne pođe li Vlastima, uz suradnju građana, za rukom stati na put raboti terorista i ove priversti k pameti i redu, odgovarat će sigurno čitavo građanstvo...«

Što se više širi narodni ustanak u Dalmaciji, biskup Bonefačić postaje sve ogorčeniji neprijatelj Narodno-oslobodilačkog pokreta i sve više se povezuje s okupatorom, tražeći od okupatora da poduzme ne samo akcije protiv boraca narodno oslobodilačke vojske nego i represalije protiv njihovih porodica, kako se to vidi iz dokumenta koji je objavljen u ovoj knjizi na drugom mjestu. Traženju biskupa Bonefačića talijanske vlasti su udovoljile, i u toku 1942. g. stradalo je po zatvorima i poslano u internaciju u Italiju na desetke hiljada hrvatskog i srpskog naroda Dalmacije, članova porodica naših boraca, a da ne spominjemo one koji su izgubili živote i kojima su kuće popaljene i opljačkane.

(Dokumenat: *Governo della Dalmazia*, Gab. 9139, Zara, 3. decembra 1941. XX, upućen generalnoj političkoj direkciji u Zadru, potpisan za guvernera G. A. Spechel.)

Senjski biskup dr. Burić instalirao je 25. juna 1941. ustaškog velikog župana župe Vinodol i Podgorje — Miroslava Sušića. »Novi list« od 27. VI. 1941. piše o ručku koji je tom prilikom priredio biskup, na kojemu je osim velikog župana i njegove pratnje prisustvovao talijanski general *Fiorenzoli*. Domaćin je održao govor, koji se najvećim dijelom odnosi na ustašku NDH i njenog poglavnika, uvjeravajući ih u svaku pomoć Kaptola, koji da je spreman za saradnju s vlastima. Izjavio je da stavlja na raspolaganje zgradu sjemeništa, jer je odlučio da se 1941. sjemenište ne otvori.

»Katolički tjednik« br. 24 od 15. VI. 1941., str. 5. objavio je poslanicu senjskog biskupa, u kojoj »poziva svećenstvo i puk na svečanu zahvalnicu Bogu što je doživio da je uspostavljena Nezavisna Država Hrvatska«.

Jednako je i hvarski biskup Mihailo Pušić pozdravio poglavnika i NDH riječima:

»... i Vama (poglavniku — op. red.), prvoborcu za narodna prava, izražavam duboku zahvalnost, vjernost i odanost, proseći obilje Božjeg blagoslova...«

(»Novo doba«, 23. IV. 1941.)

U društvu s ustaškim funkcionerima Stepinac čestita Paveliću Novu godinu

Splitski biskup Bonefačić s predstavnicima ustaških i njemačkih vlasti

Donosimo originalni snimak izvještaja talijanskog policijskog komesarijata u Šibeniku, upućen kvesturi u Zadru, u kome se govori o aktivnosti katoličkog klera na čelu sa šibenskim biskupom Miletom u korist okupatora.

R. COMMISSARIATO DI P. S.
SEBENICO

Subordinato n. 72/41 1942 EX

N.ro 0167 di prot. AF

Risp. a nota del G

OGGETTO: Attivita del clero.

Allegati _____

Al ALLA R.QUESTURA DI
Z A R A

L'attivita del clero continua ad essere improntata a spirito di collaborazione con le autorità italiane e conforme al proprio Ministero Religioso.

Ai funerali in onore del F. Brig. Caprara, caduto in conflitto con i comunisti, sono intervenuti, spontaneamente, i titolari di tre parrocchie e tutti i seminaristi, oltre al rappresentante della Curia Vescovile.

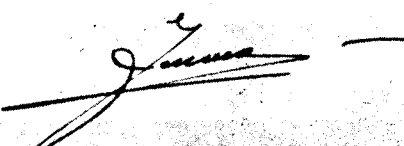
L'Ecc. il Vescovo é intervenuto alla cerimonia per la benedizione della Salma ed ha diretto a questo ufficio una nobile lettera di cordoglio e di condanna per l'opera nefanda dei sovversivi.

Il Clero Ortodosso non dà luogo a rilievi e svolge disciplinatamente la propria attivita religiosa.

La vigilanza di questo ufficio continua cauta ed oculata.

26/4

IL COMMISSARIO CAPO DI P. S.
(Iacova Dr. Gaetano)

Izvještaj talijanskog policijskog komesarijata u Šibeniku o aktivnosti katoličkog klera u korist okupatora

Kr. KOMESARIJAT P. S.

Sibenik

Sibenik, 25. IV. 1942-XX

Br. prot. 0167

Predmet: Aktivnost klera

Kralj. Kvesturi

ZADAR

Aktivnost katoličkog klera produžuje da nosi pečat duha saradnje s talijanskim vlastima i u skladu sa samim Ministarstvom vjera.

Pogrebu u čast Brig. Capraro, koji je poginuo u sukobu s komunistima, prisustvovali su spontano župnici triju parohija i svi seminaristi, pored predstavnika Biskupske Kurije.

Njegova Ekselencija biskup prisustvovao je obredu blagosiljanja posmrtnih ostataka i uputio je ovom uredu plemenito pismo saučešća i osude sramnog djela subverzivnih elemenata.

Pravoslavno svećenstvo ne ističe se naročito i vrši disciplinirano svoju vjersku aktivnost.

Nadzor ovog ureda i dalje je osiguran i prikriven.

Glavni komesarijat P. S.
(Iacona Dr. Gaetano)

*

Krčki biskup *Dr. Josip Srebrnić* uputio je svećenstvu i vjernicima krčke biskupije povodom talijanske okupacije otoka Krka, Raba i Paga okružnicu, u kojoj se u punoj mjeri zalaže za »NDH« i za poglavnikovu vladu kao zakonitu vladu podvlačeći da su to

»aksiomi, od kojih se danas ne može odstupiti. Za te aksiome smo spremni na sve, na muke i na progonstva...«

Poziva narod da pokorno sluša okupatorova naređenja. Ova je okružnica izdana na uskršni utorak, 15. marta 1941. pod K. br. 806. Istog dana biskupski ordinarijat u Krku upućuje okružnicu svim župnim uredima, u kojoj ih poziva da idu na ruku okupacionim vlastima. Okružnica između ostalog sadrži ova dva uputstva:

»...1. Pozivam p. n. gg. dušobrižnike i uopće crkvena lica, da u nenadano i neočekivano stvorenom stanju odgovornim okupacionim činjenicama idu na ruku u održavanju mira i poretka.

...4. Svaka privatna osoba (ne državne oblasti ni ured) može natrag dobiti hrvatsku zastavu, koja mu je bila ukinuta i odnešena u mjesnu komandu prilikom ulaska okupacionog odreda u selo. To je izričito naglasio g. komandant Roberto Servandio-Cortesi u Krku. Ali zastava ne smije više vijati, dok isti zapovjednik drukčije ne odredi...«

(Biskupski ordinarijat u Krku, br. 769/1941, 15. IV. 1941.)

Ovaj biskup, koji oduševljeno pozdravlja uspostavu ustaške NDH, istovremeno se stavlja u službu talijanskog okupatora. Ovdje daje-

mo u izvodu prijevod okružnice s latinskog jezika, koja je upućena župnim uredima, a u kojoj se opet za račun novog njemačkog okupatora klevete Narodno-oslobodilački pokret i prijeti svećenicima koji bi ga pomagali. Dok je narod Hrvatskog Primorja masovno učestvovao u oslobodilačkoj borbi, koja se već privodila kraju, biskup Srebrnić u ime Krista prijeti čestitim svećenicima koji su išli sa svojim narodom. Poslanica glasi:

»Broj: 258/Prs.

Poštovanom Župnom uredu

Svima u krčkoj biskupiji

Predraga braćo,

U posljednje vrijeme utvrđuje se ponovno i ponovno da među krčkim svećenicima ima takovih, koji su dali svoje ime ili odboru ili sekciji ili udruženju tako zvanih partizana, odnosno tako zvanog pokreta oslobođenja. Neka bude svima koji su dobre volje i nepomućena uma, jasnije od sunca, da pokret partizanski, odnosno tako zvani pokret narodnog oslobođenja, kako se taj pokret faktički vodi i provodi, zavisi u cijelosti od komunističke stranke Jugoslavije, te služi toj stranci za uspostavljanje komunističkog poretka među Južnim Slavenima. Iz toga slijedi, da nijednom katoliku, nijednom vjerniku nije dopušteno, da bilo na koji način sudjeluje ili pomaže ove organizacije.

...Komunizam je u suštini zao... Koliko bi dakle teško griješio svećenik, koji bi davao svoje ime ili pomoć partizanskim organizacijama...

... Ali da se ne bi — što ne dao Bog — nešto slično dogodilo, sigurno je po volji svih postupak, ako određujem kaznu za svakog svećenika, koji bi se usudio dati svoje ime bilo kojem odboru ili organizaciji partizanskoj.

Zato određujem ovo:

1. Ako se slučajno neki svećenik nađe među članstvom bilo koga odbora, sekcije ili udruženja partizanskog ili tako zvanog pokreta narodnog oslobođenja, suspendiram ga od dužnosti ili ako nije u službi, suspendiram ga od obreda (sravni Kon. 2279), ako po izminuću od 8 dana, pošto je primio ovo pismo, pokajnički ne iziđe iz spomenute organizacije.

2. Svaki svećenik kažnjava se suspenzijom od dužnosti ili ako nije na dužnosti suspenzijom od obreda, koji bi dao svoje ime ili bi dopustio da se upiše u neku od gore spomenutih organizacija.

Najdraža braćo! Vremena su ozbiljna. S velikim bolom u duši opažamo kako lažni proroci ili odjeveni u ovčje runo upotrebljavaju teroristička sredstva, obećavajući novi red u ekonomskoj strani života i u moralu koji je neprijateljski...

...Napomena. Svi svećenici koji će u župi biti, dužni su potpisati ovu poslanicu, potvrđujući na taj način da su dobro upoznali ono što je u njoj po biskupu rečeno i naređeno.

Pošto su izvršeni potpisi, velečasni gospodin župnik ili njegov zamjenik neka ovu biskupsku poslanicu vrati ili biskupu javi, da su svi svećenici koji se nalaze u mjestu, obaviješteni o toj naredbi.«

*

»Hrvatski Narod« od 28. V. 1941. piše na naslovnoj strani svog II. izdanja o svečanoj deputaciji koja je pošla u Rim da ponudi vojvodi od Aoste krunu kralja Zvonimira i da učestvuje pri izdajničkim ugovorima Pavelića s Mussolinijem, potpisanim 18. V. 1941. U deputaciji nalazio se među ostalim svećenicima od strane zagrebačke biskupije i generalni vikar-biskup Dr. Salis-Sevis.

Ovim aktom katolički episkopat posvjedočio je svoju jednodušnost s ustaškim zločincima i njihovom izdajom.

*

Kao što su pojedini nadbiskupi i biskupi u NDH izrazili svoju spremnost da sarađuju na izgradnji NDH i pomažu »poglavnika« i čitav njegov režim, tako je u nekoliko navrata i cijeli episkopat u forumu to isto učinio na nekoliko svojih konferencija.

Nakon prve biskupske konferencije održane 25.—26. juna 1941. godine u Zagrebu svi su biskupi korporativno posjetili Pavelića.

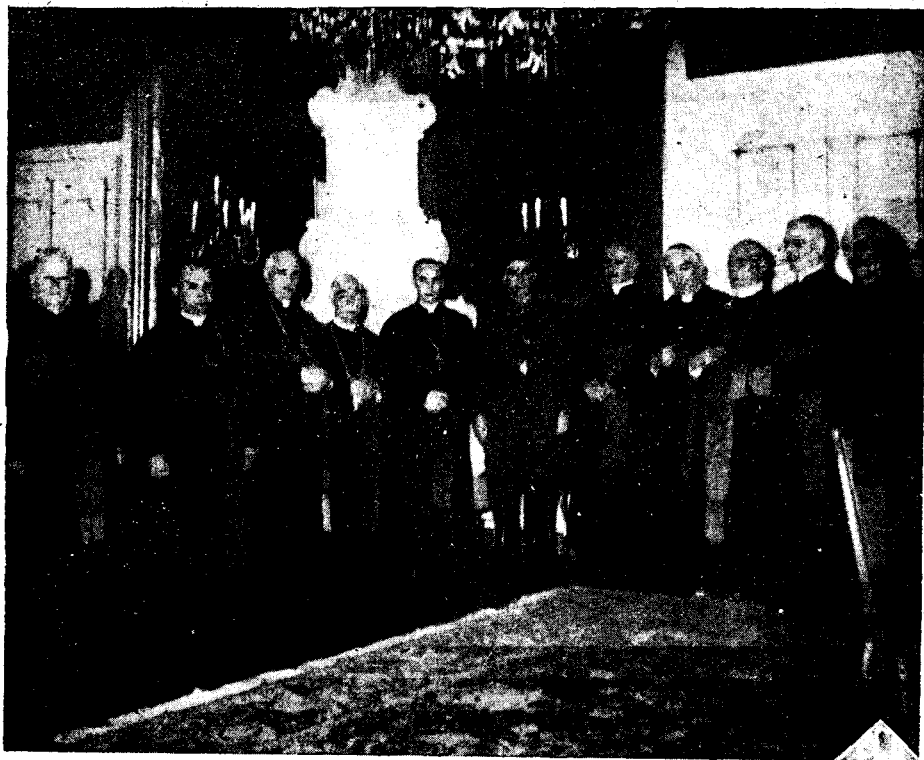
»Katolički tjednik« br. 27. od 6. VII. 1941. donosi članak o posjeti hrvatskog episkopata »poglavniku« koji glasi:

»Poglavnik dr. Ante Pavelić primio je u svečanu audijenciju katolički episkopat Nezavisne države Hrvatske. Preuzvišenu gg. nadbiskepe i biskepe predvodio je predsjednik Biskupskih konferencija hrvatski Metropolita preuzv. gosp. nadbiskup zagrebački dr. Alojzije Stepinac. Preuzvišeni nadbiskup dr. Stepinac pozdravio je Poglavnika u ime Episkopata Katoličke Crkve Nezavisne Države Hrvatske.

Ističući u svom govoru, da ljubav prema vjeri i prema narodu izviru iz Božjeg bića kao jedinstvenog izvora, nastavio je nadbiskup dr. Alojzije Stepinac:

»... Ta svijest dovodi nas danas pred Vas, da Vas kao legitimni predstavnici Crkve Božje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj od srca pozdravimo kao njezina državnog Glavara s obećanjem naše iskrene i lojalne suradnje za bolju budućnost naše domovine.«

Ustaški režim u julu mjesecu poslije biskupskih konferencija započinje masovnim terorom: počeo se provoditi plan fizičkog istrebljenja Srba, Židova, Cigana, kao i Hrvata rodoljuba koji su se borili protiv okupatora i ustaških izdajica. Srpski narod, dok se nije snašao i pošao u borbu da s oružjem brani svoje gole živote i svoja vjerska i nacionalna prava, bio je izvrnut nepodnošljivom teroru i istrebljenju. Onaj dio Srba koji nije uspjelo fizički uništiti, bio je najtežim terorom prisiljavan da prijeđe na ka-

Cjelokupni katolički episkopat okupio se oko Pavelića.

toličku vjeru, jer da će tobože time spasiti život. U takvoj situaciji, u novembru 1941. godine, održava se druga biskupska konferencija, na kojoj se uglavnom raspravlja o načinu kako bi se ovo stanje iskoristilo za prevođenje što većeg broja Srba u katoličku vjeru. U rezoluciji koja se odnosi na pokrštavanje, ne osuđuje se akcija ustaša koji terorom prisiljavaju srpski narod da prijeđe u katoličku crkvu, već se kao glavno razmatra pitanje »kompetencije« t. j. koja je vlast nadležna da izdaje direktive i odredbe za prijelaz u rimokatoličku crkvu i zaključuje se da samo katolička crkvena hierarhija ima isključivo pravo na to. Prekrštavanja prije i u vrijeme rezolucije vršila su se svirepim terorom i prijetnjama, koje su se pretvarale u masovna klanja — primjer Glina i Štikadi i t. d. Sve te metode oko prekrštavanja Srba bile su vrlo dobro poznate odnosno morali biti poznate učesnicima biskupske konferencije, a poznato im je bilo također i to da srpski narod nikada ne bi bez najveće sile prelazio na rimokatoličku vjeru i da će se teror morati primjenjivati i dalje ukoliko se bude tražilo da se Srbi pokrštavaju.

Stepinac kod Pavelića

U rezolucijama donesenim na plenarnim konferencijama hrvatskog katoličkog episkopata od 17. XI. 1941. g. o prelazima »grko-istočnjaka« na katoličku vjeru, kako su objavljena od predsjedništva biskupskih konferencija u Zagrebu, br. K. 253/41 stoji:

»1. Smatra se dogmatski načelom, da riješidba svih pitanja koja se tiču crkvenog prelaza grkoistočnjaka na katoličku vjeru, spada isključivo na kompetenciju Katoličke Crkvene Hijerarhije koja je jedina ovlašćena po Božanskom pravu i po kanonskim odredbama izdavati za te crkvene prelaze direktive i propisivati odredbe tako da je mimo crkvenog autoriteta isključena svaka akcija u tom pogledu.

2. Radi toga nitko osim Katoličke Crkvene Hijerarhije nema prava postavljati »misionare«, koji bi imali provodati konversije grkoistočnjaka na katoličku vjeru. Svaki takav »misionar« mora dobiti misiju i jurisdikciju za svoj duhovni rad od mjesnog ordinarijata. Prema tome je protudogmatski i protukanonski, da bez mjesnog ordinarijata-biskupa dobivaju »misionari« misiju od općinskih povjerenika, bilježnika i načelnika (oblastnika), od ustaških dužnostnika, od Vjerskog Odsjeka Državnog Ravnateljstva za Ponovu ili koje druge svjetovne oblasti.

3. Hrvatski Katolički Episkopat izabire radi toga iz svoje sredine odbor trojice, u koji ulaze: predsjednik Biskupskih Konferencija, biskup senjski msgr. Dr. Viktor Burić i apostolski administrator križevačke biskupije dr. Janko Šimrak. Taj će odbor raspravljati i riješavati sva pitanja, koja dolaze u obzir gledom na konversije grčkoistočnjaka na katoličku vjeru. On će raditi u dogovoru s g. ministrom pravosuđa i bogoštovlja, što se tiče građanskih odredaba o prelazima....

... 7. Kao radni izvršni odbor za pitanje konversije grčkoistočnjaka na katoličku vjeru izabrao je Hrvatski Katolički Episkopat: dr. Franju Hermana, profesora na bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, dr. Augustina Juretića, konzultora Biskupskih Konferencija, dr. Janka Kalaja, prof. katehetu na srednjim školama i nastavnika za glagoljicu na bogoslovnom fakultetu, Nikolu Borića, ravnatelja kancelarije Zagrebačke Nadbiskupije i dr. Krunoslava Dragića, profesora na bogoslovskom fakultetu u Zagrebu, koji će odbor rješavati sve poslove oko pitanja konversije grčkoistočnjaka na katoličku vjeru pod nadzorom odbora biskupa za konversije u smislu ovih rezolucija....

... 9. Što se tiče obreda prelaznika, to Hrvatski Katolički Episkopat u cijelosti usvaja odredbe Svete Kongregacije za Istočnu Crkvu od 17. srpnja 1941. g., prot. N. 2116/36 koja je upravljena Predsjedniku biskupskih konferencija, a koja u hrvatskom prijevodu glasi:

»Sveta Kongregacija za Istočnu crkvu svraća pozornost vaše preuzvišenosti, da rimokatolički župnici u Hrvatskoj, budu potstaknuti od svojih preuzvišenih biskupa (nadpastira), da u slučaju prelaza nesjedinjenih ne spreče njihovo prirodno vraćanje na istočni obred kad se radi o onima, koji su prije bili članovi katoličke crkve (zajednice) istočnog obreda, ali su pod prijetnjama i pritiskom pravoslavnih (ortodoksnih) odstupili od katoličke vjere. Ako Vaša preuzvišenost predoči tu potrebu svojoj časnoj braći (biskupima) u Hrvatskoj, steći će ponovnu zaslugu tim svojim dragocjenim doprinosom za pravilan razvoj katolicizma, gdje postoje tolike nade za obraćanje nesjedinjenih. Koristeći se rado ovom prilikom ponavljam osjećaje svog poštovanja i bilježim se vašoj preuzvišenosti odani kardinal Eugenije Tisserant v. r. tajnik; Ant. Arata, nadbiskup Sarda, v. r. asesor.« Isto tako u cjelosti prihvaća Hrvatski Katolički Episkopat odredbu Svete Apostolske Stolice od 18. listopada 1941. g. koja glasi:

»Gdje god već postoje organizirane grkokatoličke župe (župe grkokatoličkog obreda), neka se upute nesjedinjeni, koji se žele obratiti, na iste župe. Ipak u predpostavci, ako isti odijeljeni (nesjedinjeni) neće ili ne mogu održati svoj istočni obred, neka im se dađe sloboda prihvatiti latinski obred«...«

23. februara 1942. godine sastao se ustaški sabor. Otvaranje toga sabora dalo je prilike nadbiskupu Stepincu da i tim povodom svečano manifestira punu svoju saglasnost s ovim Pavelićevim aktom. Prilikom saziva duha svetoga koji se održao u crkvi sv. Marka, na ulazu u crkvu dočekali su »poglavnik« nadbiskup dr. Alojzije Stepinac s prvostolnim Kaptolom zagrebačkim, svjetovnim i redovničkim klerom. Na ulazu u crkvu nadbiskup dr. A. Stepinac održa je govor, koji je objavila sva ustaška i katolička štampa, a u kome je između ostaloga rekao i slijedeće:

»Poglavniče!

U času kad hrvatski sabor, taj starodrevni simbol hrvatske državnosti idući svjetlim tragom prošlosti, želi zajedno s vama glavarem Nezavisne Države Hrvatske na svoj rad sazvati blagoslov Boga Stvoritelja, ne mogu a da ne progovorim i ja kao pretstavnik Crkve Božje.

Stepinac je na javnim priredbama uvijek u društvu istaknutih predstavnika okupatora i ustaša. Na slici: von Kasche, Toth i Stepinac

Mile Budak, von Kasche, hitlerovski general Kossack i Stepinac

Ovaj hram Sv. Marka, vjekovni je nijemi svjedok hrvatskih narodnih težnja, njegovih gorkih i radosnih časova, njegova poniženja i njegova uskršnja. U njemu su progovorili tolikim zgodama pretstavnici one crkve koja je prema riječima apostolovim: Stup i tvrdnja istine....»

Poglavniče!

Obnova hrvatskog sabora dokazom je vaše duboke i žive svjesti, odgovornosti, koji golemi teret želite podijeliti sa svojim suradnicima. I tu obnovu prati molitva crkve i naših srdaca: neka vječni sudac, koji upravlja udesima naroda, svojom svemoćnom desnicom uzida u temelje Hrvatskoga Sabora i ureže u srca sviju vaših suradnika isto tako duboku i živu svijest i odgovornost, da mogu vas, Glavara Nezavisne Države Hrvatske, uspješno pomagati u obnovi i podizanju drage nam domovine na vječnim temeljima evandeoskih Kristovih načela.»

(»Katolički list«, br. 9 od 26. II. 1942.)

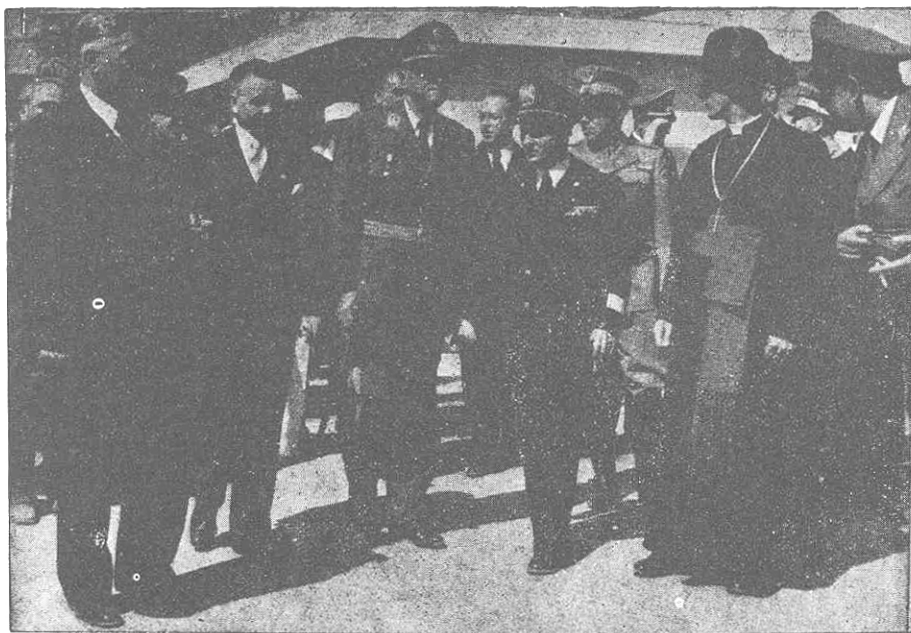
Nadbiskup Stepinac se uistinu koristi svakom prilikom da i autoritetom svoga položaja i riječju, kojima je izlazio pred svoje vjerne, istakne značenje opstanka NDH. »Katolički list« br. 13 od 19. III. 1942. donio je govor održan katoličkim akademičarima. U uvodu između ostaloga rekao je:

»...Ali je prvi put da vam progovaram s ovog mjesta nakon što se obistinio san vaše mladosti i postala zbiljom NDH. Ono zašto su pali milioni hrvatskih života u prošlosti, ono zašto su istrunule kosti nebrojenih junaka našeg roda i naroda...»

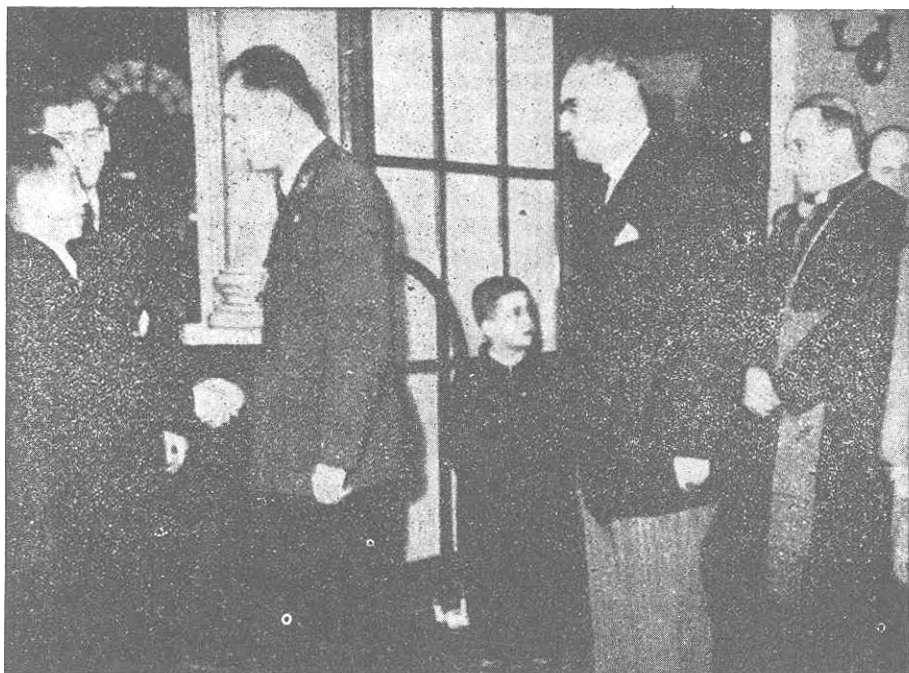
Nadbiskup Stepinac nije samo odobravao i potpomagao rad izdajnika i okupatora u Hrvatskoj već se složio i s kvislinškim vladama u ostalim zemljama: dana 15. III. 1942. služio je misu zahvalnicu o godišnjici osnivanja kvislinške slovačke države. (»Hrvatski narod«, 15. III. 1942. g.)

Nadbiskup Stepinac početkom 1942. dobio je jedno novo zvanje kad je od Svete Stolice imenovan apostolskim vojnim vikarom »sine titulo« za hrvatsku vojsku. On je svojim zamjenicima imenovao *Stipu Vučetića*, višeg stožernog dušobrižnika kod »ministarstva oružanih snaga«, i svećenika *Vilima Cecelju*, zamjenika višeg stožernog dušobrižnika, inače od ranije poznatog ustašu. Osim toga nadbiskup Stepinac objavio je da je Sveta Stolica protegnula dekret o jurisdikciji ordinarijata za talijansku vojsku i na njega kao vojnog vikara. Time je Stepinac bio najviši vojni svećenik i podređeni su mu bili svi ustaški, domobranski i talijanski svećenici koji su u sastavu ustaških i domobranskih divizija odgovorni za ubistva i pustoš koju su ostavljali za sobom.

Nadbiskup Stepinac učestvuje kod svih ustaških svečanosti. Tako je on prisustvovao i »veličanstvenom mimohodu o godišnjici NDH«, koju je izvela vojska ustaške formacije. Prije toga je služio godišnju svečanu misu zahvalnicu u crkvi sv. Marka, kojoj je prisustvovao Pavelić i sav diplomatski hor. Prije same mise Pavelića je na ulazu crkve dočekao i uveo u oltar. (»Hrvatski narod« 11. IV. 1942. g.)

Kvaternik, predstavnik talijanskih okupatora Casertano i Stepinac pred paviljonom njemačke štampe u Zagrebu

U društvu domaćih i stranih fašističkih funkcionera Stepinac prisustvuje proslavi japanskog carstva u japanskom poslanstvu

JURISDIKCIJA DOMOBRANSKIH DUŠOBRIZNIKA.*Predsjedništvo Biskupskih konferencija.*

Broj: 22/BK-1942.

Prečasnom Nadbiskupskom Ordinarijatu u Sarajevu.

Čast mi je izvijestiti prečasnii Naslov, da sam od Svete Stolice imenovan Vojnim Vikarom »sine titulo« za hrvatsku vojsku. Svojim zamjenikom imenovao sam preč. g. *Stipu Vučetića*, višeg stožernog dušobrižnika kod Ministarstva Hrvatskog Domobranstva, i vlč. g. *Vilima Cecelju*, zamjenika višeg stožernog dušobrižnika kod Ministarstva Hrvatskog Domobranstva, te sam im podijelio u tu svrhu potrebnu jurisdikciju sa svim ovlaštenjima, koja su mi od Svete Stolice dana.

Nadalje sam imenovao domobranske dušobrižnike i podijelio im župničku jurisdikciju

Da se pak izbjegnu bilo kakovi nesporazumci u jurisdikciji između dijecezanskih Ordinarija i vojnih dušobrižnika, to je Sveta Stolica dekret o jurisdikciji Vojnog Ordinarija za talijansku vojsku (S. Congr. Consistr. od 13. IV. 1940., AAS, 1940., 280; u prilogu se šalje hrvatski prijevod toga dekreta) protegnula i na mene, napose točke 2., 3., 6. i 8. toga dekreta, u kojemu je točno naveden djelokrug vojnih dušobrižnika i njihov odnošaj prema dijecezanskim Ordinarijima kao i dijecezanskih Ordinarija prema vojnom dušobrižništvu i vojnim dušobrižnicima.

Koji vojni dušobrižnici djeluju na Vašem teritoriju, bit ćete obaviješteni naknadno iz kancelarije Vojnog Vikarijata kod Ministarstva Hrvatskog Domobranstva.

U Zagrebu, 20. siječnja 1942.

Dr. Alojzije Stepinac,

Predsjednik Biskupskih Konferencija.

Stepinac izvještava ostale biskupije o svom imenovanju za vrhovnog vojnog vikara ustaške vojske

Misa zahvalnica u crkvi sv. Marka

Nadbiskup Stepinac službenom okružnicom pozvao je svećenstvo da o imendanu Pavelića održe u crkvama molitve.

(»Katolički list«, str. 285, od 11. VI. 1942. g.)

*

Biskup Bonefačić još 1942. godine otvoreno pokazuje svoje simpatije prema talijanskim okupatorima, nasuprot čitavom hrvatskom narodu Dalmacije koji aktivno učestvuje u borbi protiv okupatora.

Biskup Bonefačić uputio je sažalnicu splitskom talijanskom prefektu kad je ubijen *Antonio Hofman*, zloglasni fašistički funkcioner i progonitelj splitskih rodoljuba. Splitski fašistički list »*Il popolo di Spalato*« od 16. I. 1942. g. objavio je u cijelosti to pismo. U njemu on pokazuje da se iz dubine svog srca kao čovjek i kao svećenik grozi nad »zločinom«, da se nad njim gnuša, a »*Boga osvete zove da monstruoznog prestupnika strašnog čina dovede u ruke pravde*«.

Isti biskup prilikom izdanja prvog talijanskog fašističkog zemljoradničkog lista »*Spalato rurale*« napisao je uvodni članak (15. VIII. 1942. g.) u kome »preporuča« svim našim težacima da ga prime i čitaju njegove stručnjačke pouke i savjete i daje blagoslov božji i suradnicima i čitaocima.

Biskup Bonefačić prisustvovao je i svečanosti podizanja spomen-stupa ubijenim talijanskim oficirima 1920. g. *Tomasu Guli i Aldu Rossi*.

© saradnji biskupa Bonefačića s okupatorom imamo svjedočanstva i u fašističkom »*Il popolo di Spalato*« od 3. IV. 1942. u kome je prikazan prijem jedne delegacije koju je predveo biskup Splita prefektu *Zerbiniu*, tražeći pomoć protiv NOP-a.

Mjeseca novembra 1942. biskup Bonefačić je održao propovijed najprije na talijanskom, a zatim na hrvatskom jeziku, koju je štampao fašistički list »Spalato rurale« 8. XI. 1942. Ta propovijed vrvi uvredama i klevetama protiv NOP-a, u onom duhu kako to traži okupator.

Sve javne nastupe biskupa Bonefačića bilježila je fašistička štampa i objavljivala u propagandističke svrhe.

(Vidi fašistički zadarski list »Tu Con Nu, Nu Con Tu«.)

*

Osobita proustaška manifestacija izvedena je od strane dva nadbiskupa i jednoga biskupa u Mostaru na dan posvećenja novog mostarskog biskupa dr. Petra Čule, mjeseca oktobra 1942. g. Biskup Čule je tom prilikom zahvalio talijanskoj vojsci, a napose talijanskoj glazbi na učešću. Zahvaljuje ustaškim vlastima, civilnim i vojničkim društvima, ustaškoj mladeži, za koju je rekao da je »naš ponos i budućnost«. Između ostaloga je još rekao:

»... Moja je zadaća, da budem što više susretljiv prema državnim vlastima i lojalno hoću da saradujem na djelu Nezavisne Države Hrvatske, koju je stvorio Poglavnik. (Pljesak. Skandiranje Po-glav-nik...). Njegovo je geslo: Došao sam raditi, a ne zapovjedati. Non ministrari, sed ministrare. Ne biti služben, nego služiti. To je geslo, koje bi mogao uzeti svaki katolički biskup...«

(»Katolički tjednik« od 25. X. 1942. g.)

*

Nadbiskup Šarić budno pazi na svaku akciju koja bi mogla štetiti interesima NDH i okupatoru, pa svoj autoritet crkvenog poglavara stavlja u svakoj prilici u službu ustaškog režima. »Novi list« od 8. III. 1942. donosi poslanicu, koju je nadbiskup Šarić uputio svome kleru, u kojoj se između ostaloga kaže i ovo:

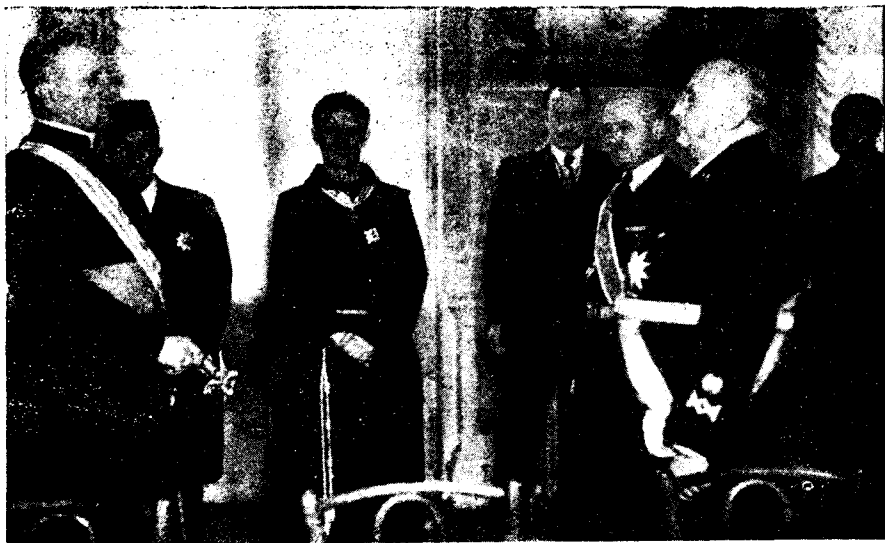

Nadbiskup Šarić prisustvuje javnim ustaškim manifestacijama.

Nadbiskup Šarić ljubi se s dr. Mandićem koji mu je predao odlikovanje

Nadbiskup Šarić drži zahvalni govor poslije primanja odlikovanja

Glavna kancelarija za poštu brzojav i brzocina u Zagrebu

NEZAVISNA DRŽAVA
HRVATSKA

16

čka brzojavi

Plaćeno	
Kuna	banica
264	

Predaja				Udobni podaci		Otprema								
Broj	Vrst	Rok	Vrijeme predaje			Prijem	Brzojava	Vrijeme dostave			Mjesto			
			dan	sat	čas			dan	sat	čas	grupa	zast.	oznaka	
1		18	10	15										

PREUZVIŠENI
 Dr. Ivan Bv. Šarić
 vrhbosanski nadbiskup

SARAJEVO

Prigodom 50 godišnjice nastankovanja Vaše
 Preuzvišenosti izvolite primiti moje najsrdačnije čestitke.

Uz Vaš dugogodišnji sjajni rad na nadpastirskoj
 pastvi povjerenog Vam svećenstva i vjernika niste nikada
 saboravili ni na učvrđivanje misli hrvatskog jedinstva i
 sloge Hrvata katolika i muslimana, čime ste stekli jednodušno
 priznanje celog naroda, te ga sadušili na trajnu harnost. Za
 sve to moje Vam velike priznanje i duboko poštovanje.

Neka Vas Svebogudi Bog još dugo uzdrži narodu,
 crkvi i državi.

Uz iskreni pozdrav

Vaš odani
 ANTE PAVELIĆ

Ante Pavelić

Pozdrav Pavelića nadbiskupu Šariću

Forat, dr. 30/18 3.18

NEZAVISNA DRŽA HRVATSKA

banička biskupija

Plaćeno	
Suma	broj
225	

Predana				Školski podaci	PROJEKCIJA							
Broj	Vrst	Vrijeme predaje		Priglas.	Dječjstva	Vrijeme odgoja						
		dan	sat			dan	sat	dan	sat	dan	sat	
17												

Kj. Preuzviđenost

Dr Ivan Ev. Šarić

nadbiskup Vrhbosanski

Sarajevo.

Svečana i slavna činjenica, što kroz pedeset godina na slavu Boga i sreću hrvatskog naroda vršite sveđeničku dužnost dokazuje, da se na Vama, Preuzviđenosti, izpisuje reči: blagoslovljena, koji dolazi u ime Gospodnje i

Pod auspicijama ove nebeske milosti ustrajte na svome težkom putu svoga nadpastirskoga zvanja, praćeni blagoslovom Božjim i ljubavlju hrvatskog naroda.

Državni prabilježnik:

Dr. Andrija Artuković

Dr. Andrija Artuković,
državni prabilježnik
Zagreb, Račkoga ul. 1.

Pozdrav Artukovića nadbiskupu Šariću

Nadbiskup Šarić govori prilikom posvete crkve na aerodromu Rajlovcu kraj Sarajeva

»... Doznao sam s mjerodavne strane, da neprijatelji našeg naroda i naše mlade države i agitatori komunizma u nekim našim krajevima pozivaju seoski svijet, da u proljeće ne sije žito, kukuruz i druge usjeve u većim količinama, jer, vele, da su se i sami mogli uvjeriti, da im vlasti mnogo toga oduzimlju, pa radi toga da zasiju samo toliko, koliko im je potrebno, da se sami pojedinci sa svojim obiteljima mogu prehraniti. Tendencija je ovih podmuklih neprijatelja države i naroda providna i očita, a ista se pojava opazila i u drugim našim susjednim zemljama, da naime nastane glad i nered, koji bi naši neprijatelji kušali iskoristiti u svoje svrhe. Stoga stavljam na srce svom dušobrižničkom kleru, da upozori vjernike, da ne nasjedaju bezsuvjesnoj promičbi naših neprijatelja da nastoje što više obraditi zemljišta i baciti u zemlju što više sjemena do koga god mogu doći...«

Nadbiskup Šarić je u najintimnijim odnosima s ustaškim funkcionerima Viktorom Gutićem i zapovjednikom crne legije Jurom Francetićem. Pozdravlja ustaški. U svakoj prilici nastoji da veliča Pavelića.

*

Ustaškoj djelatnosti katoličkih biskupa pridružio se Janko Šimrak, koji je mjeseca oktobra 1941. g. postao apostolski administrator grkokatoličke križevačke biskupije. Odgovarajući tom prilikom na čestitku ustaškog ministra Puka, Šimrak se zahvalio podvukavši da će biti »uvijek vjeran katoličkoj crkvi, Poglavniku i ustaškoj Hrvatskoj«.

(»Katolički tjednik« 2. XI. 1941. g.)

Biskup Šimrak je poznat u našoj javnosti kao urednik »Hrvatske straže«, koja je propagirala fašizam prije rata i pripremala dolazak ustaša i okupatora. U svojoj prvoj apostolskoj administrativnoj poslanici Šimrak između ostalog kaže:

»... Uvjeren sam da govorim iz srđaca i duša sviju vas, kad ističem da jamčim za vašu ljubav i odanost prema NDH i prema našem Poglavniku. Vi ste spremni sve učiniti da ta naša NDH po milosti Svevišnjega napreduje na dobro sviju nas...«

(»Katolički list« br. 10, str. 120 od 1942. g.)

Janko Šimrak je prisvojio pravoslavni manastir Lepavinu i prekrstio ga u grkokatolički.

Biskup Šimrak se pokazao naročito revnim pri nasilnom pokrštavanju Srba i zbog toga se u pismu koje šalje Duhovni stol biskupije križevačke br. Pres. Z. 399-1942. Zagreb, 14. oktobra 1942. god., obraća Paveliću i tuži se što ne uživa ravnopravnost u poslu pokrštavanja s katolicima. Pismo počinje:

»Poglavnice!

Preko sadanjeg ministra gospodina dr. Josipa Balena, zamolio sam primiće kod Vas dne 18. IX. ov. g. i dobio sam odgovor od istog g. dr. Balena dne 4. X., da će mi se javiti dan primića. Budući da se je radilo o vrlo važnim pitanjima, koja se tiču Žumberka u vezi sa sadašnjom akcijom naše vojske u tome kraju, i o drugim pitanjima moje biskupije, koja sam imao usmeno Vama, Poglavnice, razložiti, to mi dozvolite, da Vam predložim ovaj pismeni sastav.

Prije svega ističem, da je ovo moje izvješće sastavljeno ne samo u najboljoj dobronamjernosti nego i iz prevelike ljubavi prema Vama Poglavnice, i prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Dokazi te dobronamjernosti nisu u rječima nego u djelima...«

Dalje navodi žrtve koje je dala njegova biskupija u borbi protiv partizana, pa dodaje:

»... Međutim činjenica je da su svi prelazi na grkokatoličku vjeroispovjest u tome kraju izršeni na osnovu crkvenih i državnih propisa.«

U pismu nadalje ističe koliko je dosada dobio u svom poslu oko prekrštavanja Srba:

»... Činjenica je nadalje, da je križevačka biskupija temeljem odluke Ministarstva Pravosuđa i Bogoštovlja preuzela sve crkve i kapele bivše grkoistočne crkve i da je počela u njima vršiti po svojim svećenicima redovito bogoslužje i redovitu duhovnu pastvu. Činjenica je nadalje da je križevačka biskupija na temelju odluke istoga ministarstva osnovala nove grkokatoličke župe u Bjelovaru, Narti, Prgomelju s Gudovcem, Rovišćem i Bolčom, zatim u Velikim Zdencima sa Dišnikom, u Velikom Vukovju sa Stupovačom i Rogožom, zatim u Hrvatskoj Kapeli.«

Nakon što izlaže kako su neki ustaše u provinciji počeli da progone pravoslavne koji su prešli na grkokatoličku vjeru, prisiljen je da pokaže na koji se način izvršio taj progon:

»... U petak dne 9. X. po danu dignuti su svi prelaznici grkokatolici u obćinskom mjestu Gudovac (kotar Bjelovar). Ostali su samo prelaznici na latinski obred. Pokupljene su i sve žene udovice s djecom do tri godine. Djeca od 3—12 godina bila su odijeljena od svojih roditelja i stavljena u posebni logor.

U noći od 9. X. dignuti su svi prelaznici iz Prgomelja, gdje se nalazi stara grkokatolička župa osnovana prije 50 godina. Odvedeni su svi stari grkokatolici, koji su rođeni od grkokatoličkih roditelja i kršteni u grkokatoličkoj crkvi. Tako je odveden zvonar i pjevač u grkokatoličkoj crkvi Branko Rakijaš sa svojim roditeljima: Mihajlom Rakijaš i majkom Jelenom i babom, koji su od 1902. godine grkokatolici. Takvih ima oko 70 porodica. Istog dana odvedeni su grkokatolici iz sela spojenih sa župom Prgomelje: Breza, Stančići, Raić, Klokočevac, Tuke, Stari, Pavljani, Plavnice i t. d. Od istih su u Gudovcu u vatrogasnom domu, gdje su bili smješteni, oduzeli sav novac bez ikakve potvrde. Kuće su ostale u prvi mah nezaključane, pa se prešlo na pljačku ostavljenih stvari, blaga itd. Ustaše su u pijanom stanju na više mjesta pucali u zrak. U subotu 10. X. otjerano je oko 600 ljudi i žena u Bjelovar u bivši porezni uređ. Navodno bilo ih je tamo oko 6.000, jer su prijašnjih dana bili pokupljeni ljudi iz sela Pavljani, Galovac, Korenovo, Brezovac i drugih, koja spadaju pod grkokatoličku župu Bjelovar. Njihovo je stanje očajno. Među njima se nalaze ratni invalidi, koji su se u prvom svjetskom ratu borili za Hrvatsku. Oni, koji su vraćeni kući, nalaze pustoš u svojim domovima. Ima vrlo mnogo staraca i iznemoglih starica, bolesnih ljudi i žena, sakatih bez nogu. Ti su svi ljudi bili mirni.«

*

Svake godine o prazniku Nove godine nadbiskup Stepinac je 1942., 1943., 1944., 1945.) predvodio po jednu grupu katoličkog svećenstva na čestitanja Paveliću.

Što je situacija postajala nepovoljnija na frontovima za fašističke države, nadbiskup Stepinac postaje sve uporniji u obrani opstanka NDH. U svom izvještaju Svetoj stolici od 18. maja 1943. g. moli sv. Oca da se zauzme za održanje NDH. Iz tog izvještaja se vidi da doista nadbiskup Stepinac, kao i ostali svećenici njegovi istomišljenici, povezuje sudbinu crkve s fašističkim režimom i ustaškom NDH.

Na kraju svog izvještaja Sv. stolici nadbiskup Stepinac kaže:

»... Mlada Hrvatska Država, rođena pod najtežim i najstrašnijim okolnostima nego ijedna država kroz više vjekova, očajnički se boreći za svoj opstanak, unatoč tome pokazuje u svakoj prilici da želi da ostane vjerna njenim sjajnim katoličkim tradicijama i da osigura bolju i svjetliju perspektivu katoličkoj crkvi na ovom uglu zemlje. Nasuprot njezinim gubitkom ili fatalnim smanjenjem — hiljade najboljih vjernika i svećenika Hrvata rado bi žrtvovali s radošću život, da bi spriječili ovu strašnu mogućnost — ne bi bili samo izgubljeni oko 240.000 Srba-pravoslavaca, nego bi bio uništen sav katolički živalj tih krajeva sa svim crkvama i samostanima.

Po prirodnoj naravi stvari, ako Bog ne bi učinio neko veliko čudo, na predak katolicizma je najuže povezan s napretkom Hrvatske Države, njegov opstanak uz njen opstanak, njezin spas — njegov spas.

Sveti Oče! Duboko vjerujući u Božansku Milost i Providnost Božju, čiji ste izabranik, preporučam Vašoj očinskoj brizi i Vašim molitvama Nezavisnu Državu Hrvatsku, uvjeren da time u isto vrijeme preporučujem na najbolji način svetu vjeru u svojoj domovini i na Balkanu.« (Prijevod s talijanskog).

Ni nakon kapitulacije Italije ustaški se dio svećenstva ne mijenja.

Biskup Bonefačić oduševljava se, nakon sloma Italije, priključenjem Dalmacije NDH u crkvi sv. Duje dolazi novi njemački okupator. U svom govoru održanom u crkvi sv. Duje prigodom proslave 3. godišnjice osnutka NDH 10. IV. 1944., biskup Bonefačić ponosi se »svojom državom« »uspostavljenom radom nesebičnog Poglavnika«. U tom govoru obraćajući se ustaškom ministru i glavaru državne uprave, ističe:

»I sada, kada smo se tek poslije tri kobne godine i mi u ovim stranama hvala budi Bogu, mogli sakupiti da, koliko i kako je moguće u teškim časovima i kušnjama, koje proživljavamo, proslavimo spomendan uspostavljanja Hrvatske kako je Sveta Crkva u prošlom Velikom Tjednu u svečanoj liturgiji (Velikog utorka) dovikivala svojim Vjernicima: Mi pak treba da se dičimo križem gospodina našega Isusa Krista, u kojem je spas, život i uskrsnuće naše..., i mi tako slično u drugom pogledu (budi dozvoljeno) da zaželimo i molimo, da izrazimo, da ni u Splitu ni oko kneževskih i kraljevskih dvorova u Bihaću ni oko Zvonimirove krunidbene bazilike, ni nigdje ne bude Hrvata, koji ne će osjećati i u sebi reći, pa i otvoreno priznati — mi treba da se ponosimo našom domovinom sa svojom državom uspostavljenom radom nesebičnog poglavnika; u njoj je jedino naš politički spas, naš pravi hrvatski narodni život i uskrsnuće naše, te opstanak, razvitak i svaki napredak među narodima i u zajednici s drugim narodima.

Prožeti tim čustvima i u duhu združeni s ostalom braćom Hrvatima širom domovine, makar ona krvari od mnogih rana i udaraca, što ih još uvijek prima od lažne braće, od neprijatelja i prijatelja — možemo i smijemo danas i mi u koljevci Hrvatske državnosti zahvaliti Providnosti Božjoj na uspostavljanju Hrvatske Narodne Države.«

O 3. godišnjici NDH odlikovao je poglavnik sve crkvene velikodostojnike za zasluge učinjene NDH. Već 1943. godine na jesen bili su odlikovani biskupi Bonefačić i Mileta. U obrazloženjima odlikovanja navode se za svakog pojedinačnog zasluge koje je imao za NDH, a u borbi protiv NOP-a.

Vrhunac ustaškog priznanja nadbiskupu Šariću bila je predaja srebrne plakete Pavelića. Bio je naročito karakterističan govor ustaškog ministra vojske, ranije križara, koji je tom prilikom rekao da križari kao organizirani katolički mladići nisu nigdje ukaljali ustaške redove i ustaško ime.

Šarićev zlatni svećenički jubilej dao je ustaškim vlastima i ustaškim pristalicama priliku, da se vidno manifestira ustaška misao. Sam Šarić je u prilogu ustaškog »Hrvatskog naroda« od 30. VII. 1944. napisao članak: »Hvala Bogu i Poglavniku«. Taj je članak završio ovom konstatacijom:

»... I živa je istina da je za ovu slobodu i za nezavisnot Hrvatske, za obnovu hrvatske države najviše poradio naš divni Poglavnik i u domu svome i kao pravi mučenik u inozemstvu. Nikad mu ne možemo mi Hrvati zahvaliti na svemu onome što je učinio za slobodu hrvatskog naroda.

Uvodni govor:

MINISTRA PRAVOSUDA I BOGOSTOVLJA

Red za službu — Veliki red za zviždrom
Svojom odredbom o.č. broj 111-Zsl-1944.

Preuzvišenoj gospodi:

Stepinac Alojziju, nadbiskupu zagrebačkom.
(Tek. br. 552-Zsl.)

Što se kao metropolit zagrebački odlučno uzprotivio odmarodivanju međumurskog hrvatskog pučanstva posredstvom stranih svećenika i što je sprovjedovao zbog neprijateljskog bombardiranja nezakličnog zagrebačkog građanstva. Što je kao nadbiskup razkrinkavao u zemlji i izvan zemlje odmetnike s područja Nezavisne Države Hrvatske. Šiće Salih Safvetu, zamjeniku Reis-ul-uleme Sarajeva. (Tek. br. 553-Zsl.)

Što je kao zamjenik vrhovnog poglavara Islamske vjerske zajednice nastojao održati na visini ustrojivo povjerenje mu vjerske organizacije kao i za krenu suradnju s hrvatskom državnom vladom i hrvatskim državnim oblastima.

Mogea Maksimov Ivanović Gregoriju, mitropolitu zagrebačkom i ciele hrvatsko-pravoslavne crkve. (Tek. br. 554-Zsl.)

Što prvi poglavar pravoslavne crkve u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj iztakao se zdušnim radom na prosvjetstvu i sređivanju pravoslavne crkve.

Popp Filipu, biskupu evangeličkom. (Tek. br. 555-Zsl.)

Što iskreno suradivanje, kao poglavar njemačke evangeličke crkve, s hrvatskom državnom vladom i hrvatskim državnim oblastima.

Šarić Ivanu, nadbiskupu sarajevskom. (Tek. br. 556-Zsl.)

Što je kao nadbiskup Vrhbosanski nesebično djelovao među podređenim svećenstvom i narodom u hrvatskom ustaškom duhu.

Šrebrnić Josipu, biskupu krčkom. (Tek. br. 557-Zsl.)

Što neumorni rad, koji je izvršio kao biskup, razuzimajući se za progonjene svećenike i zatočene građane od strane neprijatelja.

Šrić Joži, biskupu banjalučkom. (Tek. br. 558-Zsl.)

Što ustrajno i nepokoleblivo povjerenje u hrvatsku državnu vlast, kao i za djelovanje u tom smislu među svojim svećenstvom i narodom.

NARODNE NOVINE

Dr. Akišmović Antunu, biskupu — Dakovo.
(Tek. br. 559-Zsl.)

za predanu suradnju s državnom vladom i državnim oblastima u svim narodnim i vjerskim pitanjima svoje biskupije.

Dr. Burić Viktoru, biskupu — Senj. (Tek. br. 560-Zsl.)

što se kao biskup zauzimao za izpačeni narod i bodrio svećenstvo, da izdrži s narodom u najtežim patnjama.

Butorac Pavlu, biskupu kotorskom i administratoru dubrovačke biskupije. (Tek. br. 561-Zsl.)

kao biskup na iztanutom i ugroženom državnom području branio je prava hrvatskoga naroda.

Dr. Šimrak Janku, biskupu grkokatoličkom. (Tek. br. 562-Zsl.)

za revnostnu službu među svojim svećentvom i povjerenim mu stadam, kao i za suradnju s hrvatskim državnim oblastima u iskrenom ustaškom duhu.

Dr. Čule Petru, biskupu — Mostar. (Tek. br. 563-Zsl.)

što je kao biskup odlučno zastupao prava hrvatskog naroda protiv vanjskih i unutarnjih neprijatelja na području njegove biskupije.

Red krune kralja Zvonimira I. stupa na zvijezda.

Nastavak dokumenta sa str. 376.

I zato iza riječi: Hvala Bogu!, velim iz dna duše svoje: Hvala i našem Poglavniku na slobodi i nezavisnosti Države Hrvatske. U to ime: Za Poglavnika i Dom spremni!»

Tom prilikom je sarajevska ustaška i katolička štampa veličala ranije ustaške zasluge nadbiskupa Šarića.

Šarićev jubilej telegramom su pozdravili Pavelić i gotovo svi ministri.

Punu karakteristiku ličnosti biskupa Šarića i njegove ustaške fizionomije dao je na saslušanju svećenik *dr. Karin*, koji je, između ostaloga, izjavio:

poznato mi je i to da je nadbiskup Šarić, pred rat prodao čitav blok kuća, odnosno mislin da su svega dvije kuće, velike građevine, — prodao ih je sarajevskom fabrikantu avraumu Levinu Šariću, jevreju. N.D.H. povratila je odmah 1941 god. te kuće Šariću. Vjerovatno bez oštete. Poslije napred pomenute sabrane koja je stigla od Sv. stolice u Rim čuo sam da je Šarić tražio od države da ove kuće samje ni sa drugim kućama, naravno zbog toga što je do tih kuća došao zahvaljujući okolnosti da su bile vlasništvo jevreja Šarića.

Šarić je poznata notorna činjenica da je nadbiskup Šarić još prije rata bio ustaški opredjeljen. Dokaz tome je njegova opće poznata posjeta ustaškim emigrantima u Južnoj Americi, nekoliko godina prije rata a poslije ubistva Aleksandra Karađorđevića u Parizu 1934 god. Naime, sastram da on to posjeto ustaškim emigrantima u Južnoj Americi nije morao da učini kao sveštenik, nego je učinio iz političkih razloga, kao njihov istomišljenik.

Od dolaska N.D.H. do njenog sloma nadbiskup Šarić je još jače manifestirao svoju privrženost ustaškoj N.D.H. Dokaz tome su njegovi literarni radovi, sa koje ne mogu da li imaju kakvu književnu vrijednost, ali su u onoj vrijeme svakako bili politička oružja u rukama ustaša. Od tih radova najpoznatija je njegova "Oda Poglavniku" pisana 1941 god.

Činjenica je također da je nadbiskup Šarić učestvovao na svim ustaškim manifestacijama, pa se je tako svojim autoritetom zalagao za ustašku ideju. Njegovo učestvovanje u javnom i političkom životu N.D.H. bilo je toliko vidno da se može smatrati zaljubliti da je nadbiskup Šarić sa vrijeme običaj bio politički čovjek, politički faktor prvog reda. Da je to tako, to je to u masama prošireno mišljenje, dokaz je i činjenica da je on sa vrijeme običaj bio dobivao veliki broj dopisa od pojedinih društava, masovnih udruženja, gdje su ga titulirali "odjokom naroda u Bosni i Hercegovini". Je time, u stvari, nisu rekli ništa novo što nebi bilo poznato kao notorna činjenica ne samo onima koji su vodili politički život u B.i.H. nego i običnim, malim ljudima. U svakom slučaju preističe velika i nesporna odgovornost nadbiskupa Šarića za cjelokupnu ustašku politiku ne samo u B.i.H. nego u cijeloj N.D.H. Ta odgovornost je ne samo moralne prirode, nego i političke, jer, kao sam priznao, nadbiskup Šarić je imao faktično snagu i važnost političkog faktora prvog reda. U okviru te odgovornosti mora pomenuti njegovu odgovornost za ustaške zločine počinjene specijalno u B.i.H. ili u nadbiskupiji i u bosanskoj, jer je na tome terenu, koji je bio teritorijalno najbliži njegovom uticaju nadbiskup Šarić mogao aktivno nastupiti, i spriječiti ustaške zločine, spasiti stotine hiljada nevinih ljudi, a također i učestvovati u istima i lično svoj. Da on nije tako postupio je opće poznato, i o tuđ njegovu ogromna odgovornost pred istorijom naših naroda koje su ustaše i okupatori zakrivali.

Izjava župnika Karla Karina o biskupu Šariću

- 3 -

Ma je on isto tako bar jednu poslanicu katoličkog svećenstva da
 spriječava zločine u njegovoj nadbiskupiji i da je njima upozorio na kakvo
 učešće u takvim zločinima došlo bi manji broj žrtava bio na ovom pod-
 ručju.

Fr. Fr.

N. V. Vinski

Zapisičar: *3. F. Kucelj*

Ovdje drava ju:

Referent: *Gen. A. V. Vinski*

X

(X)

Svršetak izjave župnika Karla Karina o Šariću

Pavelić je prigodom proslave NDH primio nadbiskupa Stepinca
 i predstavnike drugih vjera

»... Meni je poznata notorna činjenica da je nadbiskup Šarić bio ustaški opredijeljen...

Njegovo učestvovanje u javnom političkom životu u NDH bilo je toliko vidno da se može slobodno zaključiti da je nadbiskup Šarić za vrijeme okupacije bio političko lice, politički faktor prvog reda... Otuda bez sumnje proističe velika i neosporna odgovornost nadbiskupa Šarića za cjelokupnu ustašku politiku ne samo u B. i H. nego i u cijeloj NDH. Ta odgovornost je ne samo moralne prirode nego i političke, jer, kako sam prikazao, nadbiskup Šarić je imao faktično snagu i položaj političkog faktora prvog reda. U okviru te odgovornosti moram podvući njegovu odgovornost za ustaške zločine počinjene posebno u Bosni i Hercegovini ili u nadbiskupiji Vrhbosanskoj, jer je na tome terenu, koji je bio teritorijalno najbliži njegovu uticaju, nadbiskup Šarić mogao aktivno nastupati i spriječiti ustaške zločine, spasiti stotine hiljada nevinih ljudi, a također ugled katoličke crkve i lično svoj...

Da je on izdao bar jednu poslanicu katoličkom svećenstvu da sprečava zločine u njegovoj nadbiskupiji i da je njima zabranio ma kakvo učešće u takvim zločinima daleko bi manji broj žrtava bio na ovome području.«

*

Svečano hodočašće majci božjoj u Mariju Bisticu, koje je kao i ostalih godina predvodio 1941. g. nadbiskup Stepinac, dobilo je politički karakter. Svi glavni učesnici isticali su u Mariji Bistici u raznim govorima da je zagovorom majke božje bistričke Hrvatima podarena »NDH«. Prema izvještaju katoličkog lista »Hrvatski glas« od 15. VII. 1941. g., bilo je u povorci 5 svijea:

»dvije u znak zahvalnosti za sretan povratak našeg Poglavnika, a druge dvije za Poglavnikove saradnike, a jedna sa Poglavnikovom slikom kao zavjet i zahvalnost za sreću i zdravlje Poglavnikovo«.

Nadbiskup Stepinac održao je 18. marta 1945. g., dakle kratko vrijeme pred potpunim slomom ustaša i okupatora, propovijed hrvatskim sveučilištarcima u bazilici srca Isusova, u kojoj je napao NOP i još jedamput pokušao da brani »NDH« kao državu na koju hrvatski narod ima pravo. U ovom se govoru nalaze klevete protiv narodne vlasti u pogledu škole, braka, zakonitosti suda, sve što će se za nekoliko dana iznijeti u poslanici Hrvatskog katoličkog episkopata od 24. marta 1945. god.

Biskupska konferencija u martu 1945. god. održana je po narudžbi ustaške »vlade«

Kad je Pavelić sa svojom vladom vidio neizbježivi slom fašizma i NDH, još jednom nastoji da angažira cijeli Episkopat da bi se ovaj založio za održanje NDH i da u jednoj poslanici, koja bi se objavila preko radija na svim stranim jezicima, ukaže kako je NOP uperen protiv Hrvatske i Hrvata, kao i protiv katoličke crkve. Tako je došlo do biskupske konferencije koja se održala 24. marta 1945., a na kojoj je redigiran tekst poslanice hrvatskog katoličkog episkopata upućene »svima hrvatskim katoličkim vjernicima«.

Nadbiskup Stepinac na otvaranju Zagrebačkog zbora u društvu ustaša i predstavnika njemačkih i talijanskih okupatora

Da je inicijativu za održanje biskupske konferencije i objavljivanje poslanice dala sama ustaška vlada na izdisanju, da je samu konferenciju organizirala ustaška vlada i pripremila nacrt sadržaja za poslanicu, da je poslanica imala za cilj spasavanje NDH, potvrđuju saslušanja ustaških ministara, bivšeg predsjednika ustaške vlade *dr. Nikole Mandića*, *dr. Pavla Cankija*, ustaškog ministra bogoštovlja, *dr. Julija Mankanca*, ministra prosvjete, kao i *dr. Radoslava Glavaša*, šefa odjela za bogoštovlje u ministarstvu bogoštovlja i pravosuđa.

Dr. Radoslav Glavaš, šef odjela za bogoštovlje u »Ministarstvu bogoštovlja i pravosuđa«, u svome zapisniku o saslušanju od 13. VI. 1945. god. kaže:

»... Kako je došlo do biskupske konferencije u Zagrebu?

Na sastanku velike trojice u Jalti jamačno je bilo razgovora o uređenju buduće Jugoslavije. Neposredno iza toga sastanka, došlo je do izjave vlade NDH o neodstupnoj volji za hrvatsku državu. Iza toga je došla izjava doglavninčkog vijeća u istom smislu. Zaredale su manifestacije u tome tonu od strane raznih ustanova. Htjelo se povesti plebiscit za NDH. Dakako da je došao red i na razne religije, odnosno njihove poglavare. Mislim da je inicijativa došla od samoga Pavelića, jer me je pozvao predsjednik vlade Mandić i sa-

općio mi da se treba pobrinuti za ukonačivanja biskupa i vjerskih predstavnika koji će doći u Zagreb zbog važnih državnih i vjerskih poslova. Ja sam se pobrinuo za stan nekih predstavnika. Došli su slijedeći: Dr. Ivan Šarić — Sarajevo, Jozo Garić — Banjaluka, dr. Antun Akšamović — Đakovo, dr. Janko Šimrak, a biskup senjski i krčki ispričali su se da ne mogu doći zbog prometnih poteškoća i blizine uskršnjih blagdana kad moraju biti u biskupiji. Osim toga došao je član Ulema medžlisa iz Sarajeva Riđanović kao zastupnik Reis-ul-uleme, koji je bolestan, te franjevački provincijal iz Sarajeva Krunoslav Misilo, jer su trebali dati izjavu i franjevački provincijali. Radilo se prvenstveno na tome da vjerski predstavnici dadu izjavu u korist NDH, a tom prigodom iznijeli su i svoje potrebe, kao potrebe njihove vjerske zajednice. Dakako da je bila važnija izjava katoličkog episkopata. Katoličkim biskupima trebalo je sugerirati misli koje bi, uz ostalo, imale biti istaknute u poslanici. Predsjednik vlade sam je nabacio neke misli i te dostavio šefu promičbe Ivi Bogdanu. Ovaj je preuzeo neke misli predsjednika vlade i sastavio neki pro memoria, koji bi imao biti dostavljen nekim biskupima prije početka konferencije... Stvarno je poslanica preuzela političke sugestije Ive Bogdana i naravno garnirala to drugim ministrima sakralnog karaktera da poslanica ne ispadne kao politički pamflet. Sigurno je Šimrak bio redaktor poslanice, jer se njegov stil opaža, a to se može zaključiti i po tome, što je Šimrak prije objelodanjenja poslanice donio koncept u Ministarstvo na uvid ministru i poglavniku. Izmijenjena je samo jedna riječ i to ovo: Mjesto Hrvatska država, stavljeno je »Nezavisna Država Hrvatska.« To je bila želja poglavnika, jer je to njegov omiljeni izraz. Više nikakove izmjene nije bilo, i znam pozitivno da je poglavnik bio zadovoljan sa sadržajem poslanice i naredio da se smjesta dade za tisak u sutrašnje novine. Tako je došlo eto do biskupske konferencije i do poslanice. U to sam upućen, pa sam mogao iznijeti točno slijed događaja.

Prvotno se mislilo da i franjevački provincijali izdadu sličnu poslanicu. Zbog toga je pozvan provincijal iz Sarajeva Krunoslav Misilo, a ostali provincijali su većinom bili u Zagrebu, osim hercegovačkog i dubrovačkog, koji su ostali pod vlašću partizana. Krunoslav Misilo je pitao mene o čemu se zapravo radi i što je pozvan u Zagreb. Protumačio sam mu stvar. On me je pitao za savjet, je li pametno da provincijali izdadu takav proglas ili poslanicu. Ja sam mu rekao da se tomu odupre i da ne izdaje ništa, jer oni nisu crkva, niti je pametno to izdavati, te izazivati još veće sukobe između partizana i franjevaca, jer su odnosi upravo na tome području bili kritični. Misilo je prihvatio moje mišljenje i izrazio misao da bi on bio spreman jedino na to, ako bi se od njih tražila izjava da odlučno odbije objede beogradskog radija, koji je optužio franjevce kolektivno, da su koljači, a to ne odgovara stvarno istini, jer pojedinci ne predstavljaju čitavu zajednicu. Ja sam se također složio s njim, ali smo ipak mišljenja da franjevački provincijali ne izdadu ništa. Tako je i bilo.

U Zagreb je došao i zastupnik Reis-ul-uleme Riđanović s istom svrhom. Tokom razgovora, koje je on imao poglavito s muslimanskim ministrima, odlučeno je da islamska vjerska zajednica, dade sličnu izjavu kao u biskupskoj poslanici, ali da ta izjava izađe u Sarajevu iz razloga, što je tamo sjedište muslimanskog vjerskog poglavara i da se ne bi u javnosti reklo, kako je

vlada dovukla u Zagreb vjerske predstavnike i prisilila ih na izjavu. Riđanović se vratio u Sarajevo s uputama, ali zbog pada Sarajeva nije došlo do izjave Reis-ul-uleme.

Evangelički biskup dr. Popp također je trebao dati izjavu, ali on to nije htio posebno izdavati, jer ne predstavlja brojnu skupinu vjernika, nego je svoju izjavu u NDH uklopio u propovijed, koju je održao u crkvi 10. IV. 1945. godine prigodom bogoslužja za godišnjicu osnutka NDH. Pravoslavni mitropolit Germogen je također trebao dati izjavu, ali se njime nije forsiralo iz razloga da te izjave ne budu vremenski preblizu i tako javnosti temeljito sumnjive kao namještene.

To je točan tok događaja oko biskupske konferencije i drugih priprava oko izjava vjerskih predstavnika. Sigurno javnosti nisu poznati svi detalji, stoga sam iznio sve pojedinosti i peripetije.

Dr. Radoslav Glavaš

*

Dr. Nikola Mandić, predsjednik ustaške vlade, u svom zapisniku o saslušanju od 29. V. 1945. g. o biskupskoj konferenciji, održanoj u Zagrebu 24. III. 1945., izjavljuje:

... Kad ste uputili poziv crkvenim glavarima da dođu u Zagreb?

»Otprilike 3 mjeseca prije mog bijega iz Zagreba uputio sam po nalogu Pavelića poziv crkvenim glavarima svih vjeroispovijesti. Od katoličke vjeroispovijesti pozvao sam dr. Alojzija Stepinca, nadbiskupa zagrebačkog, dr. Ivana Šarića, nadbiskupa vrhbosanskog, nadbiskupa senjskog Srebrnića, nadbiskupa splitskog Bonefačića, biskupa dakovačkog Akšamovića, episkopa grkokatoličke vjeroispovijesti dr. Šimraka, fra Jozu Garića, biskupa banjalučkog. Od muslimanske vjeroispovijesti Muhameda Riđanovića, člana Ulejma međžlisa u Sarajevu, umjesto bolesnog Bašića Safeta. Od pravoslavne vjeroispovijesti metropolita zagrebačke pravoslavne crkve Germogena i episkopa Mitku iz Sarajeva. Svrha poziva bila je da crkveni glavari iznesu svoj stav prema neprijateljima NDH, prema ratu i prema komunizmu. Koliko se ja sjećam, Pavelić mi je rekao preko telefona da sve crkvene glavare šaljemo Stepincu radi samoga stava koji je trebao biti jedinstven svih crkvenih glavara po pitanjima neprijatelja NDH, rata i komunizma. Koliko mi je poznato, takav stav iznesen je u poslanici nadbiskupske konferencije, održane u Zagrebu.«

Koji su se sve crkveni glavari odazvali vašem pozivu?

»Osim Riđanovića, Bonefačića i Srebrnića, ostali svi su se odazvali.«

Da li su bili crkveni glavari koji su se odazvali primljeni u predsjedništvu vlade?

»Redom kako su dolazili bili su primljeni u predsjedništvu vlade, odakle su bili upućivani dr. Stepincu.«

Iz kojih pobuda je Pavelić pozvao crkvene glavare da zauzmu stav u gornjim pitanjima?

»Svakako da je tu pobudu nametala težina situacije u kojoj se država nalazila.«

U čemu je bila težina situacije u kojoj se nalazila Nezavisna Država Hrvatska?

»1. Općom situacijom na frontama, jer Njemačka koja se obavezala braniti Nezavisnu Državu Hrvatsku, nije bila u stanju ispuniti svoje obaveze u dovoljnoj mjeri.

2. Poslije evakuacije srijemskog fronta prehrambene prilike bile su vrlo pogođene, uslijed čega je nastupila nestašica svih zaliha potrebnih za održavanje vojske i naroda.«

Što se očekivalo od poslanice crkvenih glavara u tom pogledu?

»Da se podigne moral u narodu, koji je u to vrijeme bio poljuljan i da se prikupe sve snage ljudske i materijalne, da se održi postojeće stanje. Mi smo još uvijek vjerovali da će se situacija izmijeniti, ukoliko bi Njemačka upotrijebila tajno oružje i svoje pričuve o kojima se mnogo govorilo i u koje su nas Nijemci uvjeravali.«

Kad ste bili zadnji puta sa Stepincem?

»Zadnji puta vidio sam se sa Stepincem kratko vrijeme iza nadbiskupske konferencije u japanskom poslanstvu, prilikom jednog primanja na dan carskog praznika. Osim Stepinca bili su prisutni Šarić, Germogen i protestantski biskup Popp...«

Dr. Pavao Canki, ustaški ministar bogoštovlja i pravosuđa, u svome zapisniku o saslušanju od 29. V. 1945., izjavljuje:

... Da li ste o čemu razgovarali taj puta s dr. Mandićem?

»Zamolio sam ga da mi se stave potrebna materijalna sredstva na raspolaganje, da kao resorni ministar mogu izaći u susret potrebama koje će iznijeti prilikom boravka u Zagrebu predstavnici pojedinih vjeroispovijesti. Tom zgodom Mandić mi je spomenuo da bi bilo dobro da biskupi dadu pozitivnu izjavu o samoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.«

Po vašem mišljenju, šta je ustaška vlast htjela time postići?

»Da se održi kompaktnost naroda u borbi protiv četnika, a naročito partizana, i da se manifestira politički protest protiv odluka II. Zasedanja AVNOJ-a i III. Zasedanja ZAVNOH-a. Vjerujem da je inicijator toga bio sačuvati ne samo kompaktnost teritorija nezavisne države Hrvatske nego i ustaški režim...«

*

Dr. Julije Makanec, ministar prosvjete u ustaškoj vladi, u svome zapisniku o saslušanju od 29. V. 1945., izjavljuje:

Kako je primljena poslanica nadbiskupske konferencije u ustaškim krugovima?

»Biskupska poslanica je primljena vrlo povoljno zbog toga što je u njoj naglašeno pravo hrvatskoga naroda na državnu nezavisnost. Obzirom na čas kada je ona objavljena, smatrali smo je moralnom podrškom vlastitog političkog nastojanja.«

Prava pozadina biskupske konferencije utvrđena je u službenom ustaškom aktu, potpisanom od ustaškog ministra pravosuđa i bogoštovlja

Cankija. Iz tog akta se jasno vidi tko je organizirao konferenciju, kome je trebala i za kakve ciljeve, tko je financirao troškove, odnosno kakva se nagrada obećala predstavnicima crkava — učesnicima konferencije — za uslugu, učinjenu ustaškom režimu, koji je pod udarcima Jugoslavenske Armije stajao pred svojom očitom propasti.

Citiramo čitav taj akt i donosimo fotografiju originala.

PRO MEMORIA

13. ožujka 1945.

Usljed učestalih napadaja i zbog ubijanja vjerskih službenika potrebno je sazvati predstavnike priznatih vjera, da oni svaki sa svoje strane dadnu izjavu i time osude divljanje boljševičkih banda na hrvatskom državnom području.

1. KATOLICI

Kako nije moguće skupiti sve katoličke biskupe, to je dostatno da se pozovu u Zagreb sljedeći biskupi:

1. Dr. Alojzije Stepinac,
2. Dr. Ivan Šarić — Sarajevo,
3. Fra Jozo Garić — Banja-Luka,
4. Dr. Janko Šimrak — Križevci,
5. Dr. Viktor Burić — biskup senjski, sada u Kraljevici,
6. Dr. Josip Srebrnić — Krk
7. Dr. Antun Akšamović — Đakovo.

Ove biskupe moguće je makar nekako dovesti u Zagreb, a manjkaju sljedeći:

1. Dr. Josip Buturac — Kotor,
  2. Dr. Klement Kvirin Bonefačić — Split,
  3. Miho Pušić — Hvar
  4. Dr. Jerolim Mileta — Šibenik.
- Dr. Čule — valjda u Nevesinju.

Bilo bi dobro kad bi državna vlada pozvala biskupe u svoje ime zbog važnih svećeničkih pitanja u državi. (Prvobitni tekst: »... Zbog važnih državnih probitaka...« prekrizhen — op. red.). Tom zgodom bi trebalo od njih zamoliti o stanju na terenu, o potrebama vjernika i o pomoći koju bi država trebala crkvi pružiti. Kad bi biskupi već bili ovdje, onda bi bila mogućnost za sastanak episkopata, koji bi donio potrebne zaključke. Osim toga bilo bi potrebno pozvati i franjevačke provincijale, da i oni dođu u istu svrhu, a onda bi dali izjavu, jer su se komunisti u zadnje vrijeme osobito okomili na franjevce. Za poziv dolaze u obzir sljedeći provincijali:

1. Dr. Fra Petar Grabić — Zagreb, Isusovci;
2. Fra Kruno Misilo — Sarajevo, Dominikanci;
3. Fra Modesto Martinčić — Zagreb, Kapucini;
4. Dr. Fra Bonifacija Perović — Dubrovnik, sada u Zagrebu.

Od svih provincijala jedino bi trebalo dopremiti u Zagreb Krunu Misila, koji se nalazi u Sarajevu, a provincijal hercegovačke franjevačke provincije iz Mostara ima svoga zastupnika ovdje u Zagrebu u osobi Dr. Fra Ignacija Jurkovića.

2. MUSLIMANI

Potrebno je imati i izjavu predstavnika islamske vjerske zajednice, jer je mnogo službenika islamske vjere ubijeno od partizana. Kako je sadašnji zamjenik Reis-ul-uleme Salih Bašić bolestan, mogao bi on odaslati u Zagreb svoga opunomoćenika. Dakako ne bi bilo uputno nikome kazati pravu svrhu dolazka. Preko Džafera Bidžan.

3. PRAVOSLAVNI

Pravoslavni vjerski predstavnici također dolaze u obzir sa svojom izjavom, jer su partizani napadali i vjerske službenike Hrvatske pravoslavne crkve, a neke od njih i ubili. Izjavu bi dao Mitropolit Germogen, kao poglavar Hrvatske pravoslavne crkve, a tu izjavu bi mogao eventualno supotpisati episkop sarajevski Spiridon Mifka. (Episkop Spiredion).

4. EVANGELICI

Evngelički biskup Dr. Filip Popp, kao poglavar evangeličke crkve nalazi se u Zagrebu i on lako može dati izjavu.

NAPOMENA

Ima poteškoća s obzirom na ove vjerske predstavnike, koji se nalaze izvan Zagreba, a te poteškoće treba na bilo koji način svladati.

Sarajevskog nadbiskupa Dr. Ivana Šarića, zamjenika Reis-ul-uleme i provincijala Krunu Misila treba zrakoplovom prebaciti u Zagreb, a to isto se može i s banjalučkim biskupom Fra Jozom Garićem. Brigu oko toga povjeriti generalu zrakoplovstva Rubčiću. Dr. Janka Šimraka iz Križevaca lako je prebaciti u Zagreb bilo zrakoplovom bilo samovozom. Najveća je poteškoća s biskupom senjskim Viktorom Burićem i biskupom krčkim Josipom Srebrničem. Brigu oko njihova dopremanja u Zagreb trebalo bi povjeriti ustaškom pukovniku Juci R u k a v i n i, koji bi ih samovozima preveo, a njemačke bi vojne oblasti trebale izići ususret u pogledu prijevoza krčkoga biskupa s otoka Krka na kopno u Senj, Crikvenicu ili Kraljevicu. Ukoliko ne bi uspjelo ova dva biskupa dopremiti u Zagreb, onda bi trebalo izjavu episkopata putem vojnih teklia odneti spomenutim biskupima na podpis i brzo vratiti natrag, jer je od velike važnosti da bude podpisano što više biskupa.

Poziv vjerskim predstavnicima na sastanak u Zagreb trebao bi odaslati sam predsjednik vlade, ali u nikojem slučaju ne reći im pravu svrhu njihova dolazka.

Kad bi već došli vjerski predstavnici u Zagreb, onda bi trebalo izpitati njihove potrebe i tom prilikom dati im novčanu pomoć, jer prema saznanju Ministarstva pravosuđa i bogoštolva sve vjerske zajednice pate na tomu, što nemaju novčanih sredstava za školovanje svećeničkog podmlatka i druge vjerske potrebe. U tu svrhu Predsjedništvo vlade doznačilo bi ministarstvu pravosuđa i bogoštolva navjeru u visini od 100.000.000.— kuna, koju bi ovo ministarstvo raznim vjerama podielilo kao pomoć, poslije njihove plebiscitarne izjave protiv boljševizma i partizanskih divljanja na području Nezavisne Države Hrvatske. U pogledu boravka vjerskih predstavnika u Zagrebu trebalo bi odmah poduzeti pripremne mjere, kako u pogledu njihova ukonačivanja, tako i u pogledu njihova uzdržavanja i samovoza za prevažanje. To bi moglo preuzeti na sebe ministarstvo pravosuđa i bogoštolva uz podporu Predsjedništva vlade, koje bi u tu svrhu izhodilo posebne navjere i sredstva.

MINISTAR PRAVOSUĐA

I BOGOŠTOVLJA:

(Dr. Pavao Canki)

Nije se samo Pavelić obratio nadbiskupu Stepincu da mu uoči potpunog sloma fašizma spasava njegovu »NDH«, već mu se u istu svrhu obratio i izdajica srpskog naroda Draža Mihailović koji ga poziva na zajedničku borbu protiv NOP-a. U svome pismu od 15. aprila 1945. upućenom nadbiskupu Stepincu nudi mu savez protiv NOP-a »bez obzira na sve one momente i okolnosti, koje su nas ili koje bi nas mogle deliti«, kako to kaže Draža Mihailović u svome pismu.

PRO MEMORIA.

13. ožujka 1945.

Usled učestalih napadaja i zbog ubijanja vjerskih službenika potrebno je sazvati predstavnike priznatih vjera, da oni svaki sa svoje strane dadnu izjavu i time osude divljanje boljševičkih banda na hrvatskom državnom području.

1. KATOLICI

Kako nije moguće skupiti sve katoličke biskupe, to je dostatno, da se pozovu u Zagreb slijedeći biskupi:

1. Dr. Alojzije Stepinac,
2. Dr. Ivan Šarić - Sarajevo,
3. Fra Jozo Garić - Banja Luka,
4. Dr. Janko Širak - Križevci,
5. Dr. Viktor Burić - biskup senjski, sada u Kraljevicima,
6. Dr. Josip Srebrnić - Krk
7. Dr. Antun Akšamović - Djakovo.

Ove biskupe moguće je makar nekako dovesti u Zagreb,

a manjkaju slijedeći:

1. Dr. Josip Buturac - Kotor,
2. Dr. Klement Kvirin Bonefačić - Split
3. Miho Pušić - Hvar
4. Dr. Jerolim Mileta - Šibenik.

Bilo bi dobro, kad bi državna vlada pozvala biskupe u svoje ime zbog važnih državnih ~~probijaka~~ ^{probijaka}. Tom zgodom bi trebalo od njih samoliti o stanju na terenu, o potrebama vjernika i o pomoći koju bi država trebala crkvi pružiti. Kad bi biskupi već bili ovdje, onda bi bila mogućnost za sastanak episkopata, koji bi donio potrebne zaključke. Osim toga bilo bi potrebno pozvati i franjevačke provincijale, da i oni dodju u istu svrhu, a onda bi dali izjavu, jer su se komunisti u zadnje vrijeme osobito oko-

./.

«Pro memoria» ustaškog ministra Canki-a o organiziranju biskupske konferencije

16
1945
Kraljević
1945 + 1946

B. Čule je
izložila
u Navesti

milii na franjevce. Za poziv dolaze u obzir sljedeći provincijali:

1. Dr. Fra Petar Grabč - Zagreb
2. Fra Kruno Misilo - Sarajevo, *+ Mislove*
3. Fra Modesto Martinčić - Zagreb, *+ Dominiković*
4. Dr. Fra Bonifacije Perović - Dubrovnik, sada u Zagrebu, *+ Rapuan*

Od svih provincijala jedino bi trebalo dopremiti u Zagreb Krunu Misila, koji se nalazi u Sarajevu, a provincijal hercegovačke franjevačke provincije iz Mostara ima svoga zastupnika ovdje u Zagrebu u osobi Dr. Fra Ignacija Jurkovića.

2. MUSLIMANI

Potrebno je imati i izjavu predstavnika islamske vjerske zajednice, jer je mnogo službenika islamske vjere ubijeno od partizana. Kako je sadašnji zamjenik Reis-ul-uleme Salih Bašić bolestan, mogao bi on odaslati u Zagreb svoga opunomoćenika. Dakako ne bi bilo uputno nikome kazati pravu sythu dolazka.

3. PRAVOSLAVNI

Pravoslavni svjerski predstavnici također dolaze u obzir sa svojom izjavom, jer su partizani napadali i vjerske službenike Hrvatske pravoslavne crkve, a neke od njih i ubili. Izjavu bi dao Mitropolit Germogen, kao poglavar Hrvatske pravoslavne crkve, a tu izjavu bi mogao eventualno supotpisati episkop sarajevski Spiridon Mifka. *(Episkop Spiridon)*

4. EVANGELICI

Evangelički biskup Dr. Filip Popp, kao poglavar evangeličke crkve nalazi se u Zagrebu i on lako može dati izjavu.

NAPOМЕНА

Ima poteškoća s obzirom na ove vjerske predstavnike, koji se nalaze izvan Zagreba, a te poteškoće treba na bilo koji način svladati.

Sarajevskog nadbiskupa Dr. Ivana Šarića, zamjenika Reis-ul-uleme i provincijala Krunu Misila treba zrakoplovom prebaciti u Zagreb, a to isto se može učiniti i s banjalučkim bisku-
Dubrovnik

./.

pon Fra Jozom Garićem. Prigu oko toga povjeriti generalu zrakopovstva Rubčiću. Dr. Janka Štiraka iz Križevaca lako je prebaciti u Zagreb bilo zrakoplovom bilo samovozom. Najveća je poteškoća biskupom senjskim Viktorom Burićem i biskupom krčkim Josipom Srebrnićem. Brigu oko njihova dopremanja u Zagreb trebalo bi povjeriti ustaškom pukovniku Juci Rukavini, koji bi ih samovozima prevezao, a njemačke bi vojne oblasti trebalo^{bi} izići ususret u pogledu prijevoza krčkoga biskupa s otoka Krka na kopno u Senj, Orikvenicu ili Kraljevicu. Ukoliko ne bi uspjelo ova dva biskupa dopremiti u Zagreb, onda bi trebalo izjavu episkopata putem vojnih teklića odneti spomenutim biskupima na podpis i brzo vratiti natrag, jer je od velike važnosti da bude podpisano što više biskupa.

Poziv vjerskim predstavnicima na sastanak u Zagreb trebao bi odaslati sam predsjednik vlade, ali u nikojem slučaju ne reći im pravu svrhu njihova dolaska.

Kad bi već došli vjerski predstavnici u Zagreb, onda bi trebalo izpitati njihove potrebe i tom prilikom dati im novčanu pomoć, jer prema saznanju Ministarstva pravosudja i bogoštovlja sve vjerske zajednice pate na tomu, što nemaju novčanih sredstava za školovanje svećeničkog podalatka i druge vjerske potrebe. U tu svrhu Predsjedništvo vlade doznačilo bi ministarstvu pravosudja i bogoštovlja navjeru u visini od 100.000.000.- kuna, koju bi ovo ministarstvo raznim vjerama podielilo kao pomoć, poslije njihove plebiscitarne izjave protiv boljševizma i partizanskih divljanja na području Nezavisne Države Hrvatske. U pogledu boravka vjerskih predstavnika u Zagrebu trebalo bi odmah poduzeti pripremane mjere, kako u pogledu njihova ukonačivanja, tako i u pogledu njihova uzdržavanja i samovoza za prevažanje. To bi moglo preuzeti na sebe ministarstvo pravosudja i bogoštovlja uz podporu Predsjedništva vlade, koje bi u tu svrhu izh^odilo posebne navjere i sredstva.

MINISTAR PRAVOSUDA
I BOGOSTOVLJA:
/ Dr. Pavao Čankić *P. Čankić*

Vrhovna Komanda, 15 aprila 1945.

Preuzvišenosti,

Preplavivši Srbiju i druge srpske pokrajine, komunistički val od nekoga vremena sapljuskuje i one pokrajine, koje nastanjuje hrvatski narod. On se sve više širi, naročito poslednjih dana, preti da preplavi i te krajeve, onako isto kao je to bio slučaj u minuljoj godini sa srpskim krajevima. Prilikom prve audijencije, kojom ste donosiocu ovoga pisma učinili čast, imao je priliku da obavesti Vašu Preuzvišenost o svima nevoljama i patnjama, što ih je komunizam prouzrokovao srpskom narodu u teku nekoliko minulih meseci.

Osećajući u ovim časovima potrebu da, pored ostalih, i Vašoj Preuzvišenosti, kao duhovnome vodji hrvatskoga naroda, skrenem pažnju na sve strabote eventualnog komunističkog ocvajanja hrvatskoga prostora, meni je čast da u prilogu dostavim Vašoj Preuzvišenosti je-dan memoar u kome su izložena moja gledišta na sadašnji vojni i politički položaj. Donosilac ovoga pisma biće Vašoj Ekscelenciji na raspoloženju za eventualna dalja obaveštenja.

Bez obzira na sve one momente i okolnosti, koji su nas ili koji bi nas mogli biti, ja smatram za svoju dužnost, da zamolim i Vašu Preuzvišenost, da uložiti sav svoj uticaj i sve svoje napore u cilju aktiviranja svih nacionalnih snaga hrvatskoga naroda u borbi protiv boljševizma. Upućujući Vas ovu molbu, ja želim da verujem, da će Vaša Preuzvišenost, idući stopama svojih velikih prethodnika, odgovoriti svim onim istorijskim dužnostima i zadacima, koji se pred Vašu Preuzvišenost postavljaju u današnjim teškim vremenima. Jer, od pravilnoga shvatanja tih dužnosti i zadataka sa strane Vaše Preuzvišenosti zavisiće i mesto, što će ga istorija hrišćanstva, a napose hrvatskoga naroda, Vašoj Preuzvišenosti dodeliti.

Njegovoj Preuzvišenosti

d-ru ALOJZIJU S T E P I N C U,
nadbiskupu zagrebačkom i metro-
politi hrvatakom

Z a g r e b

- 2 -

U tom verovanju i štiti, ja preporučujem Vašoj Ekscelenciji pažnji donosioca ovoga pisma i molim Vašu Preuzvišenost, da i ovom prilikom primi izrase mog osobitoga poštovanja.

armijski general

Draž Mihailović

Pismo Draže Mihailovića Stepincu

Vrhovna Komanda, 15. aprila 1945.

Preuzvišenosti,

Preplavivši Srbiju i druge srpske pokrajine, komunistički val od nekoga vremena zapljuskuje i one pokrajine, koje nastanjuje hrvatski narod. On se sve više širi a naročito posljednjih dana, preti da preplavi i te krajeve, onako isto kako je to bio slučaj u minuloj godini sa srpskim krajevima. Prilikom prve audijencije, kojom ste donosiocu ovoga pisma učinili čast, imao je on prilike da obavesti Vašu Preuzvišenost o svima nevoljama i patnjama, što ih je komunizam prouzrokovao srpskome narodu u toku nekoliko minulih meseci.

Osećajući u ovim časovima potrebu da, pored ostalih, i Vašoj Preuzvišenosti, kao duhovnome vodi hrvatskog naroda, skrenem pažnju na sve strahote eventualnog komunističkog osvajanja hrvatskoga prostora, meni je čast da u prilogu dostavim Vašoj Preuzvišenosti jedan memoar u kome su izložena moja gledišta na sadašnji vojni i politički položaj. Donosilac ovoga pisma biće Vašoj Ekselenciji na raspoloženju za eventualna dalja obaveštenja.

Bez obzira na sve one momente i okolnosti, koji su nas ili koji bi nas mogli prisiliti, ja smatram za svoju dužnost, da zamolim i Vašu Preuzvišenost, da uloži sav svoj uticaj i sve svoje napore u cilju aktiviziranja svih nacionalnih snaga hrvatskog naroda u borbi protivu boljševizma. Upućujući Vam ovu molbu, ja želim da verujem, da će Vaša Preuzvišenost, idući stopama svojih velikih prethodnika, odgovoriti svim onim istorijskim dužnostima i zadacima, koji se pred Vašu Preuzvišenost postavljaju u današnjim teškim vremenima. Jer, od pravilnoga shvatanja tih dužnosti i zadataka sa strane Vaše Preuzvišenosti zavisiće i mesto, što će ga istorija hrišćanstva, a napose hrvatskoga naroda, Vašoj Preuzvišenosti dodeliti.

U tom verovanju i nadi, ja preporučujem Vašoj blagonaklonoj pažnji donosioca ovoga pisma i molim Vašu Preuzvišenost, da i ovom prilikom primi izraze moga osobitoga poštovanja.

Drag. M. Mihailović

Memorandum o kome se govori u pismu *Draže Mihailovića* nadbiskupu Stepincu je isti koji je Draža Mihailović direktno uputio Paveliću, a sadržava Dražine kombinacije i nade kako bi sebe, Pavelića, Mačeka i kralja održao pomoću stranih sila.

Nadbiskupu Stepincu ponuđena je vlast od Pavelića otprilike 10 dana prije Pavelićeva bijega iz zemlje. Stepinac je tražio dozvolu od Pavelića da može razmisliti o tome i da se može obratiti dr. Mačeku. On je zaista i razgovarao s dr. Mačekom, ali sve te kombinacije razbio je nalet Jugoslavenske armije.

Pred slom t. zv. NDH nadbiskup Stepinac postao je utočište za ustaške funkcionere koji gube glavu, a vidjet ćemo kasnije da je to sve bila priprema za onu protunarodnu djelatnost koja se nastavila i poslije oslobođenja. On je obećao pomoć ustaškom ministru *Bulatu* i šefu propagande *Ivi Bogdanu*. Kada su ga zamolili da ih preporuči Sv. Stolici, Stepinac je tom prilikom odgovorio:

»da će im Sv. Stolica sigurno izaći u susret kao i drugim vjernicima«.

Nadbiskup Stepinac je prije bježanja ustaških ministara primio na čuvanje lične stvari ministra *Cankija*, ministra *Balena*, dr. *Filipa Lukasa* (biblioteku) i ministra *Perića*, a od ministra *Alajbegovića* i službene stvari (arhiv ministarstva vanjskih poslova).

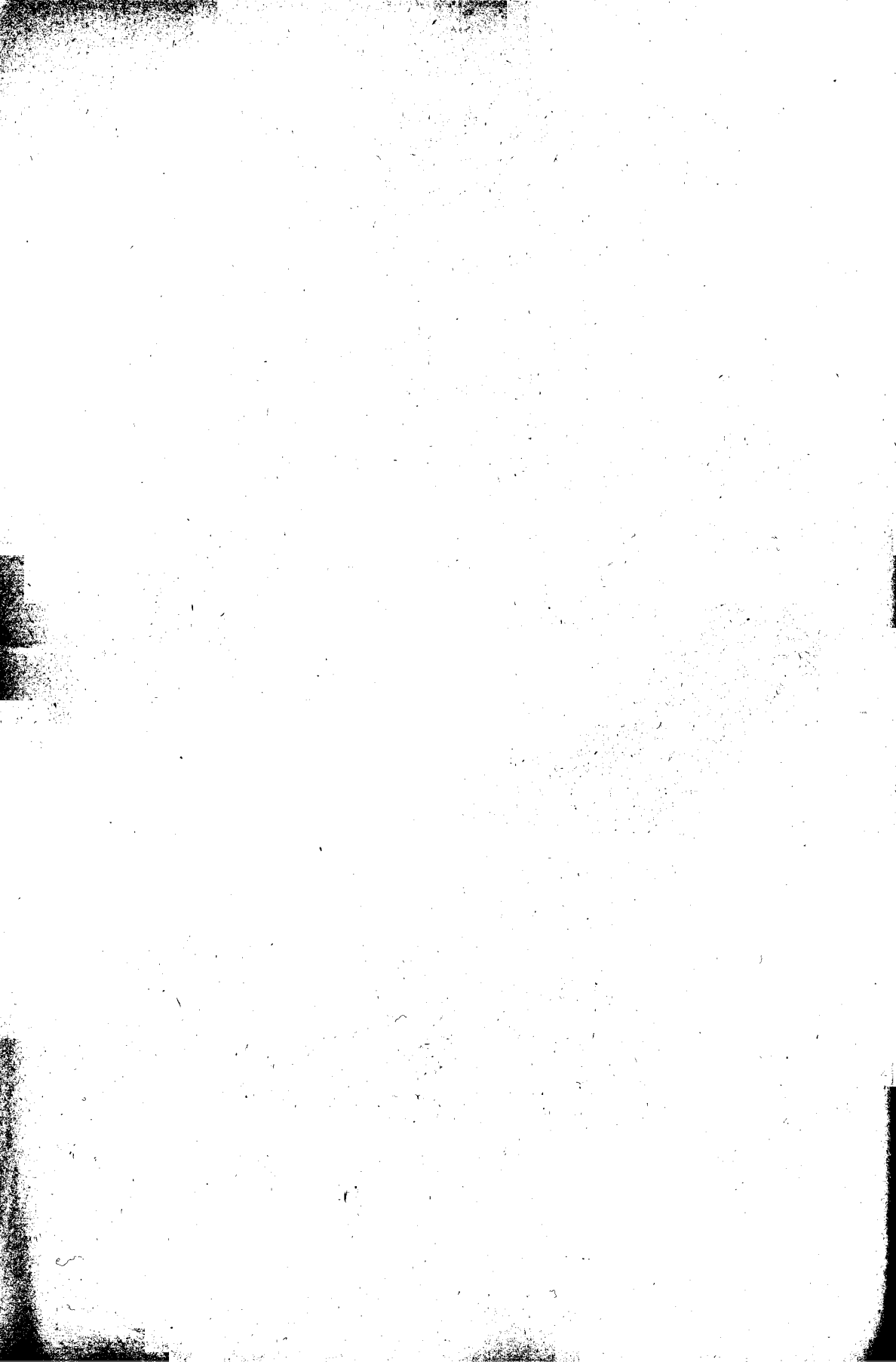
(Saslušanje Ivana Šalića, tajnika nadbiskupa Stepinca, od 15. XI. 1945. pred istražnim vlastima.)

Stepinac i Pavelić nakon »mise zahvalnice« prigodom otvorenja ustaškog »sabora«

III. PERIOD

**PROTUDRŽAVNI I TERORISTIČKI RAD
JEDNOG DIJELA KATOLIČKOG KLEREA
NAKON OSLOBOĐENJA**

ULOGA ZAGREBAČKOG KAPTOLA, A NAROČITO NADBISKUPSKOG DVORA U OKUPLJANJU USTAŠA I FORMIRANJU TERORISTIČKIH ORGANIZACIJA

Uloga zagrebačkog Kaptola i nadbiskupskog dvora u okupljanju, povezivanju i formiranju ustaško-križarskih terorističkih grupa

Odmah po konačnom oslobođenju naše zemlje nadbiskup Stepinac s dijelom visokog klera nastavlja s protunarodnim radom protiv Federativne Narodne Republike Jugoslavije. U stvari on dosljedno provodi svoju liniju prema našoj narodnoj državi, liniju koja je zapravo samo nastavak neprijateljskog držanja i djelovanja prema Narodno-oslobodilačkom pokretu kroz četiri godine oslobodilačke borbe protiv okupatora i domaćih izdajica.

Vidovi ove protunarodne djelatnosti različiti su, no cilj im je isti: sakriti i spasiti od narodnog suda sve one ustaške zločince koji nisu dospjeli pobjeći u inozemstvo; okupiti i povezati sve neprijatelje nove države, aktivizirati ih u borbi; organizirati ustaško-križarske terorističke grupe, izazvati građanski rat u zemlji, te uz pomoć stranih imperijalista uništiti tekovine Narodno-oslobodilačke borbe, stečenu slobodu i nezavisnost.

U tom izdajničkom radu, nadbiskup Stepinac koristio se svojim visokim položajem, autoritetom crkve i uvukao gotovo čitavu crkvenu organizaciju u zločinačku djelatnost protiv interesa i slobode hrvatskog naroda i cijele naše domovine.

Uloga zagrebačkog Kaptola, a naročito nadbiskupskog dvora u okupljanju ustaša i formiranju terorističkih organizacija križara

U nadbiskupskom dvoru sakriva se pred državnom vlašću i narodnim sudom poznati ustaški policijski funkcioner *Šuklje*. Tamo se sakrivaju ustaški funkcioneri *Mintas*, *Maks Stepinac*, *Šop*, *Smerdel*. Tamo se sakriva *Krema Milivoj*, atentator i terorista i *fra Marić*, ustaški satnik. Tamo se skrivaju bosanski franjevci ustaše. Tamo ustaški ministri sklanjaju svoje stvari. U nadbiskupskom dvoru pribire se sanitetski materijal i otprema terorističkim bandama križara. Iz nadbiskupskog dvora daju se veze za križare u šumi. Tamo se daje blagoslov zastavi pod kojom će se s oružjem u ruci boriti terorističke bande križara. U franjevačkom samostanu na Kaptolu ispod oltara u grobnici sakrivaju ustaški zločinci krvavo zlato

opljačkano od tisuća žrtava, ubijenih od ustaša i okupatora, a franjevci ga ponovo još brižljivije zakopavaju ispod ispovjedaonice s namjerom da ga sačuvaju za ustaške teroriste i za daljnu političku i oružanu borbu protiv naše domovine.

Za vrijeme biskupskih konferencija u nadbiskupski dvor dolazi *Erih Lisak*, krvavi ustaški zločinac, jedan od najbližih pomoćnika *Pavelića*, posljednji šef »ravnateljstva za javni red i sigurnost« NDH. Lisak se sastaje s nadbiskupom da obnovi prekinute veze *Stepinca* i *Pavelića*, te da uz pomoć nadbiskupskog dvora uspostavi vezu s oružanim križarskim bandama.

Dolazeći ilegalno iz inostranstva poznati ratni zločinac ustaški general *Moškov* uspostavlja vezu s nadbiskupom *Stepincem* za vrijeme trajanja biskupskih konferencija i u više navrata šalje mu kurire s pismima.

Tada se pojavljuje »pastirsko pismo«, koje je po svom sadržaju i značenju ne samo proustaški i neprijateljski akt nego ujedno i otvoren poziv svim neprijateljima naše države za borbu protiv narodne vlasti. To je pismo bilo ujedno poziv i podstrek za aktivizaciju i pomoć križarskim organizacijama i bandama.

Pojedini katolički svećenici organizirano i smišljeno vode upornu neprijateljsku kampanju preko crkvenih propovijedi, putem pisama i pojedinačnim usmenim razgovorima i sl. protiv narodnih vlasti, postojećih državnih zakona. Svoj protunarodni rad oni skrivaju, gdje god mogu, lažnom brigom za slobodu crkve i religije.

Nadbiskupski dvor i Kaptol sakrivaju ustaše pred Narodnim vlastima

Nakon oslobođenja, na Kaptolu su nailazili na opću podršku i pomoć ustaški elementi koji su se zadržali u zemlji.

U nadbiskupskom dvoru sakriva se *Mintas Vladimir*, šef protokola ustaškog Ministarstva vanjskih poslova, *Maks Stepinac*, *Šop* i *Smerdel*. To potvrđuje i nadbiskupski tajnik *Ivan Šalić* u svom zapisniku od 15. IX. 1945., u kojem kaže:

»Kod nas se nalazio dr. *Mintas Vladimir*, šef protokola ministarstva vanjskih poslova. Dr. *Maks Stepinac* također se skrivao u nadbiskupskom dvoru, zatim prof. *Šop* i dr. *Ton Smerdel*. Ova lica skrivala su se prvih dana nakon oslobođenja.«

U nadbiskupskom dvoru nalazi sklonište i svećenik, ustaški satnik dr. *Đuka Marić*, koji je bio pored ostaloga i funkcioner u ustaškim organizacijama. *Marić* u svom zapisniku pred istražnim vlastima od 9. I. 1946. kaže ovo:

»Dok sam bio u Zagrebu, odsjeo sam jedan dan u nadbiskupskom dvoru u sobi *Stjepana Lackovića*. To je bilo kad su organi vlasti tražili da uđu u ovu sobu, a dr. *Cvetan* rekao je da je časna sestra odnijela ključ iste sobe. Budući da su vlasti pretraživale nadbiskupski dvor, dr. *Cvetan* me je upozorio da se odselim iz dvora, te sam otišao sestrama sv. *Križa* na *Vrhovac*. Kod njih sam ostao 5 dana, sve do mojeg polaska u *Trst*.

Nadbiskupski duhovni stol išao je na ruku svim onim svećenicima koji se zbog svog proustaškog držanja i zbog saradnje s okupatorom nisu usudili vratiti u mjesto ranijeg boravka, gdje je bio poznat njihov rad. Takovi pojedinci dobivali su od Duhovnog stola dekrete za službovanje u onim mjestima gdje je najvjerojatnije da nitko ne zna za njihov raniji rad. Isti slučaj bio je i s dr. Đukom Marićem, koji je objasnio biskupu Lachu da se ne usuđuje vratiti u Đakovo zbog svog ranijeg rada u ustaškim organizacijama, a biskup Lach mu je dao dekret za pomoćnika župnika u Plješivici. Karakteristično je da je Marića u Plješivici posjetio i sam nadbiskup Stepinac. Evo što kaže o tome sam Marić u svom zapisniku od 9. I. 1946., strana 1.:

»Koncem rujna bio sam upozoren da se sklonim iz Zagreba, jer vlasti znaju da sam bio ustaški satnik, te bi mogao biti uhapšen. Ja sam stvorio odluku da otiđem iz Zagreba svom kolegi Franji Ljubetiću, župniku u Plješivici. Slučaj sam ispričao biskupu Lachu, i on mi je dao dekret da idem kao pomoćnik župnika u Plješivicu. U Plješivici sam ostao mjesec dana, a poslije sam se vratio u Zagreb i odsjeo u nadbiskupskom dvoru, Kaptol 31. Dok sam bio u Plješivici, posjetio me je Ivan Šalić, nadbiskup Stepinac i dr. Ante Slamić.«

*

Krema Milivoj, ustaški omladinac, izvršio je atentat sa svojom terorističkom grupom na kapetana Jugoslavenske armije Globočnika, te ga tom prilikom teže ranio revolverskim metkom. Poslije toga Krema nalazi sklonište kod Nikole Borića, kanonika i ravnatelja nadbiskupske kancelarije. Borić je uputio Kremu na koji će način, varajući narodne vlasti, pobjeći iz Zagreba i ponudio mu da će ga skloniti kod jednog svog prijatelja župnika, gdje će se Krema moći nesmetano zadržavati.

Opatica odvela svećeniku Boriću, na Kaptol. Svećeniku Boriću ja sam ispričao kako nikoga nemam, i da me OZU-a proganja, a moji prijatelji da su svi pohapšeni. Na to mi je on obećao da će mi pomoći. Ja sam sve svoje isprave promijenio na krivo ime, to jest na ime Kušak Milivoj i ja to rekao svećeniku Boriću. On mi je rekao neka se prijavim pod tim krivim imenom, pa da ću onda moći dobiti propusnicu, s kojom će me on uputiti jednom svećeniku van Zagreba, kod koga bi mogao raditi. Ja sam kod njega spavao, a jeo sam u kuhinji nadbiskupskoj. Drugi dan to jest u nedjelju 12. VIII., baš kada sam se vraćao sa večere u nadbiskupskoj kuhinji i htio ići spavati kod svećenika Borića bio sam uhapšen.

Vezu sa Marcom Pristusek i preko nje sa ustašama u Suci održao je Stanić Omer. Po njegovoj direktivi, koju je on dobio od Anice Pristusek mi smo trebali sakupljivati pomoć za ustaše. Sa naše strane mislim da nije ništa sakupljeno, a sakupljeno je ~~na~~ iz klinika od prijateljica Anice Pristusek.

Saslušao:

Saslušani:

Fotografija jednog dijela zapisnika Krema Milivoja

... opatica odvela svećeniku Boriću, na Kaptol 10. Svećeniku Boriću ja sam ispričao kako nikoga nemam, i da me OZN-a proganja, a moji prijatelji da su svi pohapšeni. Na to mi je on obećao da će mi pomoći. Ja sam sve svoje isprave promijenio na krivo ime, t. j. na ime Kućak Milivoj i ja sam to rekao svećeniku Boriću. On mi je rekao neka se prijavim pod tim krivim imenom, pa da ću onda moći dobiti propusnicu, s kojom će me on uputiti jednom svećeniku van Zagreba, kod koga bi mogao raditi. Ja sam kod njega spavao, a jeo sam u kuhinji nadbiskupskoj. Drugi dan, to jest u nedjelju 12. VIII., baš kada sam se vraćao sa večere u nadbiskupskoj kuhinji i htio ići spavati kod svećenika Borića, bio sam uhapšen.

Vežu s Anicom Pristušek i preko nje sa ustašama u šumi održavao je Stunić Omer. Po njegovoj direktivi, koju je on dobio od Anice Pristušek mi smo trebali sakupljavati pomoć za ustaše. Sa naše strane mislim da nije ništa sakupljeno, a sakupljeno je iz klinike od prijateljica Anice Pristušek.

M. Krema

Prije svog bijega ustaški ministri sakrivaju svoje stvari i arhivu u nadbiskupskom dvoru

Ustaški ministri prije svog bijega iz Zagreba nailaze na punu susretljivost u nadbiskupskom dvoru kad treba da sakriju svoje stvari. Tako su u nadbiskupskom dvoru sakrili svoje stvari ustaški ministri Balen, Petrić i Canki. Ministar Canki smjestio je dozvolom samoga nadbiskupa i svoju ženu i kćer u nadbiskupski dvor, dok on bježi iz zemlje. O sakrivenim stvarima ustaških ministara govori i nadbiskupski tajnik Šalić u svom zapisniku na preslušavanju od 15. XI. 1945. na strani 15.

U nadbiskupskom dvoru pohranio je svoju biblioteku ustaški zločinac svećenik *Filip Lukas*, prije svog bijega u inozemstvo. Biblioteka Lukasova bila je smještena u ličnu biblioteku nadbiskupa Stepinca.

U nadbiskupskom dvoru nisu se sakrivale samo privatne stvari. Ustaški ministar vanjskih poslova *Alajbegović* prije svog bijega pohranjuje u nadbiskupskom dvoru arhivu ministarstva vanjskih poslova i jedan dio arhive »županstva pri poglavniku«, te filmove i ploče s govorima Pavelića. Ploče i filmovi smješteni su bili u arhivi Duhovnog stola. Nakon oslobođenja arhiva »ministarstva vanjskih poslova« bila je predana predsjedništvu vlade Federalne Hrvatske, ali filmovi i govori bili su zatajeni.

Sam tajnik Šalić u svom zapisniku od 15. XI. 1945. kaže o tome ovo:

»Dan prije evakuacije vlade NDH iz Zagreba, došao je kod nadbiskupa Stepinca ministar vanjskih poslova NDH dr. Alajbegović i zatražio da smjesti arhivu ministarstva vanjskih poslova, a i jedan dio arhiva »županstva pri poglavniku« u podrumske prostorije nadbiskupskog dvora. Ja i Lacković primili smo ovaj arhiv i smjestili ga u podrum. Filmovi koji su spakovani u 5 kutija, a sadržavaju slike i govore poglavnika, smješteni su u arhivu Duhovnog stola. Ja sam uglavnom smjestio ove filmove koji se i danas nalaze u toj arhivi.«

Što se još nalazi sakriveno u nadbiskupskom dvoru?

Dva-tri dana pred evakuacijom ustaša iz Zagreba, došao je kod nadbiskupa Stepinca dr. Josip Balen, ministar Šumarstva NDH i zamolio nadbiskupa da primi nekoliko sanduka njegovih privatnih stvari. Nadbiskup mu je dozvolio da ove stvari smjesti, ali da ne snosi odgovornost, ako te stvari stradaju. On je doveo u nadbiskupski dvor 7-8 sanduka kućnih predmeta i odjeće. Ove predmete je primio Stjepan Lacković po odobrenju nadbiskupa Stepinca. Ovi predmeti su smješteni kod praonice za voš u prizemlju. Deset dana prije slučaja sa dr. Balenom došao je jedan ~~sumnjivi~~ nepoznati čovjek sa vizit-kartom Ervina kneza Lobkovića promatrač NDR pri Vatikanu, u nadbiskupsko tajništvo. On je zatražio da razgovara sa dr. Lackovićem, jer je na vizit-karti bilo označeno ime dr. Lackovića. Kako dr. Lackovića nije bilo, ovaj je čovjek čekao a ja sam mu rekao: Ako ga ne nadete, onda metnite te vaše sanduke u prizemlje na mjesto gdje su kasnije smještene Balenove stvari. - Nisam siguran tko je primao ove stvari, da li portir Andrija Hudek /Dašek/ ili šofer Stjepan Kranjčec. -

Ministar Pavo Canki dolazio je više puta kao resorni ministar kod nadbiskupa Stepinca. On je pred povlačenjem također bio i zamolio nadbiskupa da mu učini uslugu, te da primi njegovu gospodju i dijete u nadbiskupski dvor. Nadbiskup Stepinac najprije je želio da nju smjesti u neki samostan, međjutim kako su tada samostani bili puni časnih sestara, koje su tada odbjegli u Zagreb, to je želio da gospodju Canki sa kćerkom smjesti u domu III. reda sv. Franje na Kašveru. U tu svrhu zamolio je franjevence, da ustupe jednu sobicu, međjutim ta sobica je bila premala da primi gospodju i stvari, te je ministar Canki zamolio nadbiskupa, da ih smjesti negdje u dvoru. Nakon toga dozvolio je nadbiskup Stepinac gospodji Canki i njenoj kćerki da se smjeste u jednoj sobi u nadbiskupskom dvoru kraj kuhinje. Joga dio predmeta smješten je sa predmetima Balena. Lacković mi je pričao da ga je zamolio ministar NDR Petrić /ministar za pravljiva /, da smjesti neke njegove predmete /jedan ormar za knjige, sa knjigama, dvije fotelje, jedan kanape i jedan stol/. Ovi predmeti našli su se u sobi dr. Lackovića.

Po staroj praksi koja još traje od vremena Austrije bile su matice poginulih vojnih lica smještene u nadbiskupskom ordinarijatu, a također i za vrijeme NDH. Matice je vodio odredjenih za to vojni svećenik. Najprije bojniki Ilić Nikola, a kasnije bojniki Bartol Ganza. Pred povlačenje NDH ustaški satnik Šapalja /dušobrišnik/ donio je preostale vojne matice sa vojnog vikarijata i smjestio ih u nadbiskupski dvor i to u kulu gdje se održavaju konsistorijalne sjednice. Pred povlačenjem oružanih snaga NDH nadporučnik Vladimir Majdak donio je jedan dio kartoteke poginulih vojnika, sa samim da ih ne gore smjesti, jer da u dvoru biti sigurnije. Osim toga donio je nekoliko boca crnila, indigo-papira, olovaka i nekoliko paketa bijelog papira. Za ove stvari snaga nadbiskupa

Zapisnik o saslušanju Stepinčevog tajnika Šalić Ivana o sakrivanju ustaške arhive i ustaških stvari

Sto se još nalazi sakriveno u nadbiskupskom dvoru?

Dva-tri dana pred evakuacijom ustaša iz Zagreba, došao je kod nadbiskupa Stepinca dr. Josip Balen, ministar šumarstva NDH i zamolio nadbiskupa da primi nekoliko sanduka njegovih privatnih stvari. Nadbiskup mu je dozvolio da ove stvari smjesti, ali da ne snosi odgovornost, ako te stvari stradaju. On je dovezao u nadbiskupski dvor 7—8 sanduka kućnih predmeta i odjeće. Ove predmete je primio Stjepan Lacković po odobrenju nadbiskupa Stepinca. Ovi predmeti su smješteni kod praonice za veš u prizemlju. Deset dana prije slučaja sa dr. Balenom došao je jedan nepoznati čovjek sa vizitkartom Ervina kneza Lobkowicza, promatrač NDH pri Vatikanu, u nadbiskupsko tajništvo. On je zatražio da razgovara sa dr. Lackovićem, jer je na vizit-karti bilo označeno ime dr. Lackovića. Kako dr. Lackovića nije bilo, ovaj je čovjek čekao a ja sam mu rekao: »Ako ga ne nađete, onda metnite te vaše sanduke u prizemlje na mjesto« gdje su kasnije smještene Balenove stvari. Nisam siguran tko je primao ove stvari, da li portir Andrija Hudek (Dašek) ili šofer Stjepan Kranjčec.

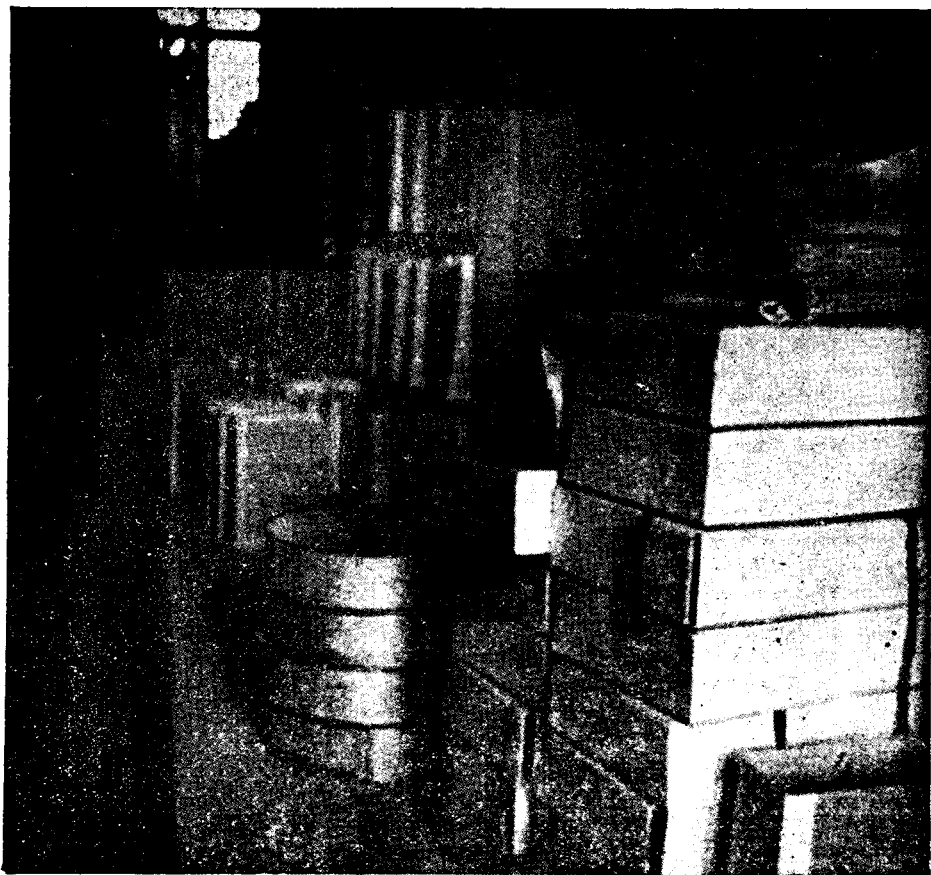
Ministar Pavao Canki dolazio je više puta kao resorni ministar kod nadbiskupa Stepinca. On je pred povlačenjem također bio i zamolio nadbiskupa da mu učini uslugu, te da primi njegovu gospođu i dijete u nadbiskupski dvor. Nadbiskup Stepinac najprije je želio da nju smjesti u neki samostan, međutim kako su tada samostani bili puni časnih sestara, koje su tada odbjegli u Zagreb, to je želio da gospođu Canki sa kćerkom smjesti u domu III. reda sv. Franje na Ksaveru. U tu svrhu zamolio je franjevce, da ustupe jednu sobicu, međutim ta sobica je bila pre-mala da primi gospođu i stvari, te je ministar Canki zamolio nadbiskupa, da ih smjesti negdje u dvoru. Nakon toga dozvolio je nadbiskup Stepinac gospođi Canki i njenoj kćerki da se smjeste u jednoj sobi u nadbiskupskom dvoru kraj kuhinje. Jedan dio predmeta smješten je sa predmetima Balena. Lacković mi je pričao da ga je zamolio ministar NDH Petrić (ministar zdravlja), da smjesti neke njegove predmete (jedan ormar za knjige sa knjigama, dvije fotelje, jedan kanape jedan stol). Ovi predmeti nalaze se u sobi dr. Lackovića.

Po staroj praksi koja još traje od vremena Austrije bile su matice poginulih vojnih lica smještene u nadbiskupskom ordinarijatu, a također i za vrijeme NDH. Matice je vodio određeni za to vojni svećenik. Najprije bojnici Ilić Nikola, a kasnije bojnici Bartol Ganza. Pred povlačenjem NDH ustaški satnik Šabalja (dušobrižnik) donio je preostale vojne matice za vojnog vikarijata i smjestio ih u nadbiskupski dvor i to u kulu gdje se održavaju konzistorijalne sjednice. Pred povlačenjem oružanih snaga NDH nadporučnik Vladimir Majdak donio je jedan dio kartoteke poginulih vojnika, sa zamolbom da ih se gore smjesti, jer će u dvoru biti sigurnije. Osim toga donio je nekoliko boca crnila, indigo-papira, olovaka i nekoliko paketa običnog papira. Za ove stvari znade nadbiskupski...

Sakupljanje podataka sa svrhom da se postupci Narodnih vlasti prikažu neispravnima

Nadbiskupsko tajništvo tražilo je od pojedinih građana koji su s Kaptolom dolazili u vezu da sakupljaju podatke o onim osobama koje su narodne vlasti zatvorile, osudile, ili su na bilo koji način došle pod udar zakona. Isto tako u nadbiskupskom tajništvu su se sakupljali podaci o ustašama koji se nalaze u zatvorima, koji su poginuli, nestali ili izbjegli u inozemstvo. Šalić u svom zapisniku od 15. XI. 1945. izjavljuje da mu je nadbiskup Stepinac rekao da se ti sakupljeni podaci drže u pripremi dok ne zatrebaju.

Zubović Zorka, optužena zbog pomaganja križarskih terorističkih bandi, izjavljuje u svom zapisniku od 13. XII. 1945. slijedeće:

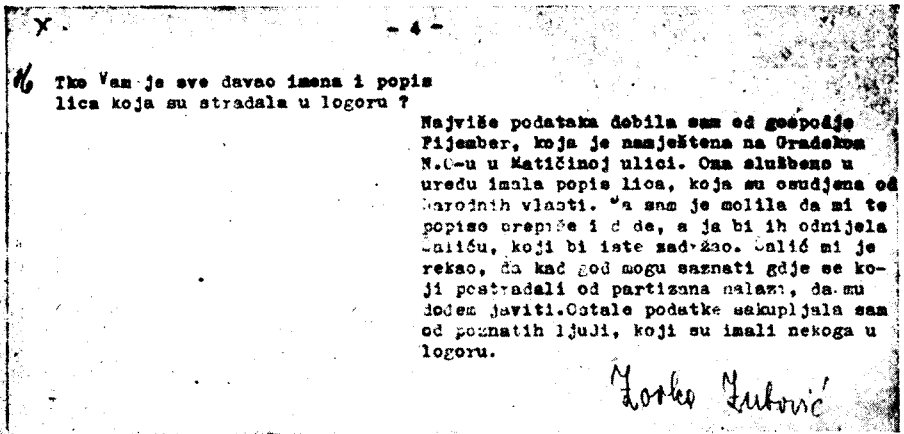
Pronađena ustaška arhiva koja je bila sakrivena u nadbiskupskom dvoru

»Ja sam sakupljala imena ljudi koji su bilo stradali, ili nestali, ili osuđeni tokom ovoga rata. Ja sam sakupljala ove podatke kod familija stradalih. Četiri ili pet ovakovih popisa ja sam odnesla Šaliću u nadbiskupsko tajništvo. On mi je rekao da ako mogu još ovakovih podataka sakupiti, neka ih sakupim i donesem k njemu, jer da će mu korisno poslužiti.«

Juroš Ana, žena ustaškog bojnika, optužena zbog pomaganja oružanih bandi izjavljuje u svom zapisniku od 8. I. 1946. slijedeće:

»Početkom mjeseca augusta doznala sam da tamo (na Kaptolu — op. red.) popisuju ljude za koje se nije znalo gdje su. Otišla sam u I. kat jednom svećeniku, star oko 40 god., okruglog lica, jak, ima crne kose. On mi je rekao da je već popisao njih 6000.«

Zubović Zorka još na jednom mjestu govori o sakupljanju tih podataka o osuđenim licima, te donosimo fotografiju toga dijela zapisnika:

Dio zapisnika Zorke Zubović

Gramofonske ploče s Pavelićevim govorima koje su bile sakrivene u nadbiskupskom dvoru

Čemu služe karitativne organizacije zagrebačke nadbiskupije

Karitativna organizacija zagrebačke nadbiskupije »Caritas« pomagala je nakon oslobođenja svojim radom gotovo isključivo ustaše. Neposredno pred slom NDH primio je »Caritas« veću količinu brašna i živežnih namirnica od ustaškog generala-koljača *Maksa Luburića*. »Caritas« je kasnije ovu hranu podijelio ustaškim elementima u Zagrebu. Nadbiskupski tajnik *Šalić* u svom zapisniku od 15. XI. 1945. na strani 16. govori o tim živežnim namirnicama i radu »Caritasa« slijedeće:

»Dva dana pred povlačenje ustaša iz Zagreba nazvao je nadbiskupski dvor tajnik generala Luburića, imena se ne sjećam, i saopćio je da oni imaju na jednom skladištu na periferiji grada Zagreba oko 2 vagona brašna, koje neka se, po želji Luburića kao dobrog katolika, razdijeli nekim samostanima ili kojoj drugoj vjerskoj instituciji. Na to sam mu ja pripomenuo da ću tu stvar saopćiti »Caritasu«, što sam doista i učinio. Saopćio sam ravnatelju »Caritasa« Stjepanu Dumiću, koji je to brašno kasnije i prevezao. Ja sam u ime nadbiskupa slao pojedina lica da im »Caritas« dodijeli pomoć u hrani ili novcu. »Caritas« je uglavnom pomagao ustaške, domobranske i familije činovničkog aparata NDH, koji je ostao bez namještenja. Stranke koje su tražile pomoć od »Caritasa« upravljale su svoje molbe lično na nadbiskupa ili na nadbiskupsko tajništvo, a nadbiskup bi ih upućivao na »Caritas« da im dade pomoć.«

»Caritas« je proveo akciju sabiranja živežnih namirnica pod parolom »za siromašnu i izgladnjelu djecu u Zagrebu«, a tu hranu podijelio je gotovo isključivo ustaškim porodicama. Osim toga »Caritas« je preko seoskih župnika organizirao slanje na sela i davanje uposlenja bivšim ustašama i činovničkom aparatu NDH, a naročito licima koja se kriju pred narodnim vlastima. »Caritas« je dosada namjestio oko 700 takovih osoba koje po selima vrše protunarodnu propagandu. Nadbiskupski tajnik *Šalić* o djelovanju »Caritasa« u tom pravcu kaže u svom zapisniku od 15. XI. 1945. na strani 16. ovo:

»Ja sam slao »Caritasu« mnoge osobe koje nisu imale pravo boravka u Zagrebu, zatim koje su bile izbačene iz stana i ostale koji nisu imali materijalnih sredstava da bi im »Caritas« pomogao. Oni su ove osobe slali preko župnika u sela da se zaposle. U ovom poslu, kao i u sabiranju hrane za »Caritas« išli su češće na selo Stjepan Dumić i dr. Vilim Nuk. Mnoge osobe koje su tražile od mene hitnu pomoć, uputio sam Nikoli Boriću, kanoniku i članu ravnateljstva »Caritasa«, koji je njihove stvari rješavao u saradnji s Milostislavom Cikom.

Katoličko društvo »*Nadasve*«, koje je osnovano sa svrhom da se brine oko čuvanja i obnove vjerskih svetišta u Hrvatskoj, vršilo je sličnu ulogu kao i »Caritas«.

I franjevci s Kaptola sakrivaju ustaše

Za sakrivanje ustaša služile su, pored nadbiskupskog dvora, i neke druge crkvene ustanove. Tako se u franjevačkom samostanu na Kaptolu br. 9 sakrivao dulje vremena *Krešimir Šuklje*, jedan od šefova ustaškog »ravnateljstva za javni red i sigurnost«. Fratar *Margetić Mamerto*, koji je za vrijeme okupacije preko Šuklje također radio za ustašku policiju, u svom zapisniku kaže o sakrivanju Šuklje u franjevačkom samostanu ovo:

»On (t. j. Šuklje — op. red.) došao je skupa s jednim gospodinom njegovih godina, a Šuklje mi je rekao da mu je to rođak. Taj je odmah otišao, a ja sam Šukljea odveo u moju sobu, dok nisam našao mjesto gdje da ga sakrijem.«

Osim toga u franjevačkom samostanu na Kaptolu sakrivalo se dosta bosanskih i hercegovačkih franjevaca koji su kao ustaše pobjegli ispred Jugoslavenske armije, a radi svojeg ranijeg rada nisu se usudili vratiti u svoje provincije. Fratar *Margetić Mamerto* u svom zapisniku od 16. I. 1946. kaže:

»Još prije ulaska Jugoslavenske armije u Zagreb došlo je k nama u samostan oko 30 fratara i klerika Hercegovaca i oko 10 fratara i klerika Bosanaca. Svi oni bili su aktivni ustaše, koji su bježali pred partizanima i kod nas su se sklonuli. Većina njih se iz Zagreba povukla s ustaškom vojskom, a mlađi među njima obukli su i ustaške uniforme i uzeli su oružje. U Samostanu su i dalje ostali od Hercegovaca pater Jerko Mihaljević, a od Bosanaca pater Ivan Tomić i pater Pavao Radoš. Pater Jerko Mihaljević bio je profesor u samostanu u Širokom Brijegu, pobjegao je zato, što je ustaša, a k njemu su u naš samostan često dolazili civili i fratri iz Hercegovine. On se i sada nalazi u našem samostanu i vrlo rijetko izlazi u grad. Pater Ivan Tomić bio je za vrijeme NDH pobjegao iz Sarajeva u Zagreb, živio u našem samostanu i studirao na zagrebačkom sveučilištu. Aktivno se bavio politikom, bio je ustaša, a nije se povukao s ustaškom vojskom samo zato, što je bio veoma debeo ...«

Na jednom drugom mjestu u istom zapisniku fratar *Margetić* govori o još jednom franjevcu-ustaši koji se sakrivao u franjevačkom samostanu na Kaptolu. Donosimo citat toga dijela *Margetićeva* zapisnika od 16. I. 1946. godine:

»Polovicom novembra 1945. bio je u našem samostanu oko 8 dana pater *Velimir* iz Bosne. Od nas je otišao u samostan u Našice, te se i tamo neko vrijeme sakrivao. Nakon toga opet je došao u naš samostan u Zagreb i par dana prije Božića pobjegao u šumu, ili u koji drugi samostan, premda je bio određen da ide na ispomoć preko božićnih blagdana u selo Planine. Znam da je bio ustaša i da je k njemu dolazio jedan visoki gospodin s naočalima. Pater *Velimir* često se presvlačio u civil i odlazio u grad.«

Franjevac s Kaptola dobavlja isprave za krivotvorenje dokumenata

Fra Mamerto Margetić nabavio je za ustaškog agenta Šuklje-a razne tiskalice za isprave koje su trebale poslužiti za pravljenje falsificiranih dokumenata za ustaše koji su se sakrivali pred narodnim vlastima.

Donosimo kao dokument fotografiju 3. strane zapisnika Mamerta Margetića od 15. I. 1946. godine.

Kako su se pojavile prilike za NDH i ustaše tražio je Šuklje i Lisak od mene da ka-
 lem pater provincijalu, da bi bilo potreb-
 no kad bi se svi fratři okupili u vojnicima
 uniformama osobito mladji i u slučaju povla-
 čenja povukli se sa vojskom. Šuklje je re-
 kao da u kolima ostanemo ovdje - partizani
 će nas svi poubijati. Pater provincijal
 stajao je na stanovištu da se to neće do-
 goditi pošto partizani su je god su do sada
 došli nigde nisu ulazili u samostane niti
 koje šta učinili, a također je rekao da
 smo potrebni ovdje među narodom. U to vri-
 jeme tražio je Šuklje da mu nabavim jedan
 habit /fratarsku haljinu/, 100 kom. bjanko
 kranih listova, 100 kom. srtovica i 100
 kom. vjenčanih listova, te za sve te doku-
 mente potrebne crkvene karte, koje se mogu
 dobiti samo u crkvenim ustanovama. Tražio je
 je bjanko dokumente i ja sam na odobrenje
 pater provincijala Martinića nabavio i
 dao Šukljeju. On me je molio da mu damen u-
 putstva kako se pišu dokumenti, tj. kako se
 ispunjavaju.

5. maja pozvao me je Šuklje u svoj ured sa
 kojim je preselio na Jelacicev trg. Kad
 sam došao to me oni su se već spremali sa
 povlačenjem i palili spise. Razgovarali smo
 u Šukljevoj sobi a bio je prisutan i nje-
 gov tajnik Polak Stanko /"Stapp"/. On mi
 je rekao /Šuklje/ da mu ja, pošto ostajem
 u Zagrebu, biti centar za ustaške veze izme-
 dju inostranstva i Hrvatske. Ujedno mi je
 dao zadatak da prikupim sve letke koje
 će partizani izdavati, sve novine, promid-
 benji materijal, da prikupim informacije o
 svim važnim događajima, o mjerama koje
 partizani poduzimaju, o njihovom postupku
 sa građanstvom itd. Rekao je da će on k
 meni poslati kurire i po tim kuririma da mu
 pošaljem sav taj materijal. Tj. puta rekao
 mi je Šuklje da će mi u samostan poslati
 jedan radio aparat i jednu p saču mafinu,
 koju neka spremim. Napomenuo je da mu je
 mogu poslati u koliko će on to tražiti, a
 mogu je dati i njegovom ocu ako bi je ovaj
 tražio. Sutra dan poslao je Šuklje k meni
 u samostan Ljuba Lehnera sa ceduljom u
 kojoj traži da mu pošaljem nešto vina sa
 rastanak od Zagreba. Ja sam sa vino poslao
 pater provincijala i poslao sam mu dve kile
 te vina.

10. jilici osam dana iza kako je u Zagreb
 bila J.A. došla je k meni u samostan jedna
 žena, pretstavila se kao Šukljejeva majka.

Dio zapisnika Mamerta Margetića o njegovoj saradnji s ustaškim agentom Šuklje-om

U to vrijeme tražio je Šuklje da mu nabavi jedan habit (fratarsku haljinu), 100 komada bianco krsnih listova, 100 komada smrtovnica i 100 komada vjenčanih listova, te za sve te dokumente potrebne crkvene marke, koje se mogu dobiti samo u crkvenim ustanovama. Tražio mi je bianco dokumente i ja sam uz odobrenje pater provincijala Martinčića nabavio i dao Šukljeu. On me je molio da mu dadem uputstva kako se pišu dokumenti, tj. kako se ispunjavaju.

On mi je rekao (Šuklje) da ću ja, pošto ostajem u Zagrebu, biti centar za ustaške veze između inostranstva i Hrvatske. Ujedno mi je dao zadatak da prikupijam sve letke koje će partizani izdavati, sve novine, promičbeni materijal, da prikupim informacije o svim važnijim događajima, o mjerama koje partizani poduzimaju.

Fra Mamerto Margetić

Zlato i ukrasi mučenih i ubijenih ustaških žrtava bilo je zakopano u grobnicama kaptolske crkve

Nekoliko dana prije oslobođenja ustaški svećenik Radoslav Glavaš u sporazumu s najvišim ustaškim funkcionerima odnosi »državno« zlato u franjevački samostan na Kaptolu i zakapa ga u grobnicu ispod

11

Izjava

Ja o. Klement Klemen, gvardijan samostana
 od franjevača Kaptol 4. izjavljujem da je za
 moj vremena od 1942. mjeseca veljuga do
 god. 1945. mjes. srpnja do povlačenja
 pred jedinica jugoslavenske Armije bio sam
 u ovom samostanu o. Radoslav Glavaš.
 On je, stanovala u sobi b. p. t. U njegovoj
 sobi ualazno se krije. Sve stepali koje
 su bile njegovo vlasništvo kao n. p. kame,
 fiteli, mesne kistice odveo je meni nepoznati
 put. Na pitanje da je ovo zlato krestu samostana i
 sakrati onoga za Krije, meni nije
 poznato.

SpG. 7/15. 1945. Klemen.

Izjava gvardijana franj. samostana na Kaptolu Klemena, kojom taji da je u samostanu sakrivao zlato

samog oltara kaptolske crkve. U zakapanju zlata učestvovali su ustaški funkcioneri, među kojima i ministar Puk, i franjevci toga samostana. Nakon oslobođenja organi narodnih vlasti tražili su sanduke sa zlatom koje je fratar *Glavaš* smjestio u samostan, ali su franjevci izjavili da *Glavaš* nije ostavio u samostanu ništa, kako se to vidi iz priložene izjave o. *Klemena Kreše*, ondašnjeg gvardijana samostana.

Međutim nakon oslobođenja franjevački provincijal *Martinčić Modesto* i gvardijan samostana *Klemen* odlučili su da zlato prenesu u grobnicu pod podom ispovjedaonice za gluhe, te su izdali nalog sedmorici fratara, koji su taj posao izveli pod njihovim nadzorom.

Kod ponovnog pretresa samostana, koji je izvršen u mjesecu januaru o. g., pronađeno je 36 sanduka zlata i ostalih dragocjenosti. Prilažemo fotografiju zapisnika koji je tom prilikom sastavljen, a iz kojega se vidi da redovnički starješine i ovaj put tvrde da im o zlatu nije ništa poznato, premda su se radovi oko zakapanja zlata izvodili po njihovim naređenjima.

*

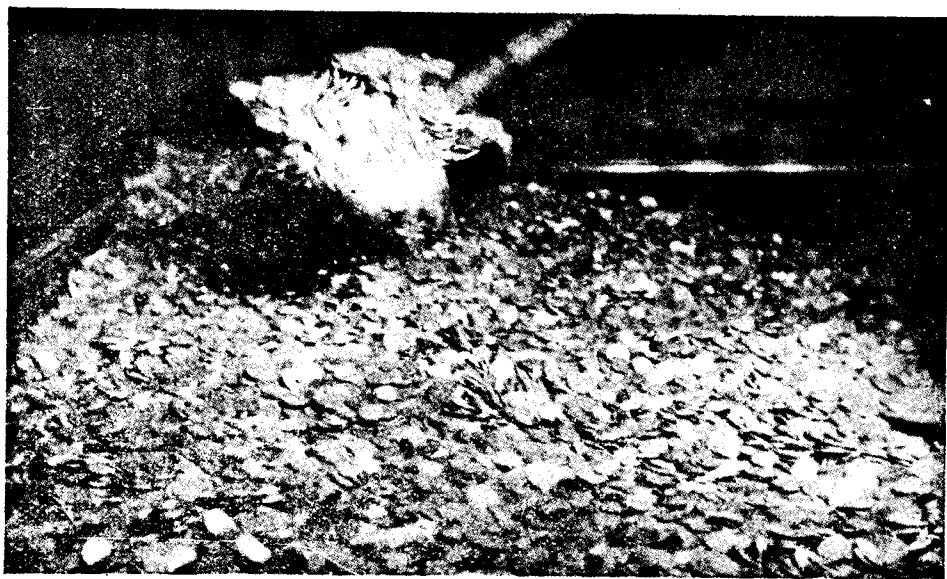
(Prijepis dokumenta sa str. 424.)

I Z J A V A

Ja o. *Krešo Klemen*, gvardijan samostana oo. franjevaca Kaptol 9 izjavljujem da je za mog vremena od 1942. mjeseca kolovoza do god. 1945. mjeseca svibnja do povlačenja pred jedinicama Jugoslavenske armije boravio u ovom samostanu o. *Radoslav Glavaš*. On je stanovao u sobi br. 2. I. U njegovoj sobi nalaze se knjige. Neke stvari koje su bile njegovo vlasništvo kao na pr. kauč, fotelji, neke kištre odneo je meni nepoznatim putem. Na pitanje da li su ovamo dovezeni neki sanduci u formatu omota za knjige, meni nije poznato.

Zagreb, 7. IX. 1945.

o *Krešo*

Srebrni novac — kroz 4 godine napljačkan od naroda...

Organi Zaštite Naroda za Hrvatsku izvršili su pretres u franjevačkom samostanu Kaptol 9 uz prisustvo o. provincijala o. Modesta Martinčića, vikara samostana o. Ciprijana Vupore i o. Stanka Banića, te svjedoka, koji su se slučajno zatekli na ulici Knjaz Mije, krznarski obrtnik Nova Ves 34, Zdenka Gući, stručna učiteljica, Vramčeva kbr. 1, Žitkovića Stjepana, mehaničar Kaptol 25.

Organi Z. N. za Hrvatsku u 11 sati i 25 minuta unišili su u franjevački samostan Kaptol 9 te su u prostoriji prizemno u prostoriji za ispovjedaње gluhâh otpočeli otkapanjem pločica, sa kojima je bila prostorija popločana. U daljnjem iskapanju pronađene su veće količine drvenih sanduka te nakon što su otvorene pronađeno je, da se u njima nalazilo zlato državne banke N. D. H., zatim arhiva Vlade N. D. H. Sva gore spomenuta lica na svoje oči vidjeli su mjesto gdje je zlato i dragocjenosti N. D. H. bili smješteni. Nakon što su svi sanduci izvađeni na hodnik kraj prostorija sakristije prebrajenjem ustanovljeno je, da se u prostoriji za ispovjedaње gluhošnjemih nalazilo 34 sanduka sa dragocjenostima, u koje se ubraja zlato, zlatni novac, zlatni satovi, zlatni nakit, biseri, veće količine srebrnog novca i ostali vrijedni ukrasni predmeti. Također pregledom sanduka ustanovljeno je, da su te pohranjene dragocjenosti bile vlasništvo državne banke N. D. H., što se vidi iz isprava, koje se nalaze u svakom sanduku.

Mišljenje svjedoka i organa OZN-e, a također i dolje potpisanih svjedoka franjevaaca, da se ovi predmeti, koji su bili sakriveni u samostanu, morali su se donijeti sa znanjem i sakriti sa znanjem članova ovog samostana, jer predmeti su teški i zauzimaju veliki prostor te za sakrivanje je trebalo duže vremena.

Neki su sanduci otvoreni, da bi se utvrdila sadržina, dok većina nije otvarana, jer je uočljivo, da se i u ostalim nalaze isti predmeti.

Za vrijeme iskapanja skrivenih sanduka vršila su se snimanja fotografska, da bi se utvrdilo tačnost ovoga zapisnika.

Na pitanje o. provincijala o. Modesta Martinčića, o. Vikara Ciprijana Vupore i o. Stanka Banića, da li je poznato, tko je sakrio i kada ove dragocjenosti i kada u njihov samostan, oni su odgovorili slijedeće: "O. Ciprijan Vupore i o. Stanko Banić odgovorili su, da im nije ništa poznato, a o. Modesto Martinčić misli, da je to morao sakriti o. Madoslav Glavaš uz pomoć nekoga iz ovog samostana."

Istragom je utvrđeno, da su se sanduci sa dragocjenostima N. D. H. nalazili dvadeset centimetara ispod površine cementnih pločica, sa kojima je popločana prostorija za ispovjedaње gluhâh. Također su iste pločice nanovo zam nakon što su predmeti skriveni malterisane sa cementom. Te rudi toga su zapitani oo. franjevci, da li im je poznato, tko je izveo te tehničke radnje, budući da se bez znanja gardijana ili njegovog zamjenika u samostanu ne smije ništa raditi bez njihova znanja. Oo. franjevci odgovaraju, da ne znaju, tko je pločice stavio na mjesto i premazao sa cementom.

U prostoriji, gdje su pronađeni sanduci sa dragocjenostima N. D. H. pronađene su među istim sanducima ljudske kosti i dio lubanje, te su sakupljene kosti fotografisane i ostavljene upravi samostana, da ih sahrani.

Svjedoci samostana:

Svjedoci iz građanstva: Prisutni organi vlasti

Modesto Martinčić
Ciprijan Vupore
Stanko Banić

Zdenka Gući
Vramčeva kbr. 1
Žitkovića Stjepan

Madoslav Glavaš
Glavaš

Zapisnik o obavljenom pretresu u franj. samostanu na Kaptolu, prilikom otkrivanja ustaškog zlata, potpisan od provincijala Martinčića i ostalih svjedoka-očevidaca

Organi Zaštite Naroda za Hrvatsku izvršili su pretres u franjevačkom samostanu Kaptol 9 uz prisustvo o. provincijala o. Modesta Martinčića, vikara samostana o. Ciprijana Vupore i o. Stanka Banića, te svjedoka, koji su se slučajno zatekli na ulici Knjaz Mije, krznarski obrtnik Nova Ves 34, Zdenka Gući, stručna učiteljica, Vramčeva kbr. 1, Žitkovića Stjepan, mehaničar Kaptol 25.

Organi Z. N. za Hrvatsku u 11 sati i 25 minuta unišili su u franjevački samostan Kaptol 9 te su u prostoriji prizemno u prostoriji za ispovjedaње gluhâh otpočeli otkapanjem pločica, sa kojima je bila prostorija popločana. U daljnjem iskapanju pronađene su veće količine drvenih sanduka te nakon što su otvorene pronađeno je, da se u njima nalazilo zlato državne banke N. D. N., zatim arhiva vlade

N. D. H. Sva gore spomenuta lica na svoje oči vidjeli su mjesto, gdje su zlato i dragocjenosti N. D. H. bili smješteni. Nakon što su svi sanduci izvađeni na hodnik kraj prostorija sakristije prebrajanjem ustanovljeno je, da se u prostoriji za ispovjedaње gluhonijemih nalazilo 34 sanduka sa dragocjenostima, u koje se ubraja zlato, zlatni novac, zlatni satovi, zlatni nakit, biseri, veće količine srebrnog novca i ostali vrijedni ukrasni predmeti. Također pregledom sanduka ustanovljeno je, da su te pohranjene dragocjenosti bile vlasništvo državne banke N. D. H., što se vidi iz isprava, koje se nalaze u svakom sanduku.

Mišljenje svjedoka i organa OZN-e, a također i dolje potpisanih svjedoka franjevaca, da se ovi predmeti, koji su bili sakriveni u samostanu, morali su se donijeti sa znanjem i sakriti sa znanjem članova ovog samostana, jer predmeti su teški i zauzimaju veliki prostor te za sakrivanje je trebalo duže vremena.

Neki su sanduci otvoreni, da bi se utvrdila sadržina, dok većina nije otvarana, jer je uočljivo, da se i u ostalim nalaze isti predmeti.

Za vrijeme iskapanja skrivenih sanduka vršila su se snimanja fotografska, da bi se utvrdila tačnost ovoga zapisnika.

Na pitanje o. provincijala o. Modesta Martinčića, o. Vikara Ciprijana Vupora i o. Stanka Banića, da li je poznato, tko je sakrio i kada ove dragocjenosti u njihov samostan, oni su odgovorili slijedeće:

»O. Ciprijan Vupora i o. Stanko Banić odgovorili su, da im nije ništa poznato, a o. Modesto Martinčić misli, da je to morao sakriti o. Radoslav Glavaš uz pomoć nekoga iz ovog samostana.«

Istragom je utvrđeno, da su se sanduci sa dragocjenostima N. D. H. nalazili dvadeset centimetara ispod cementnih pločica, s kojima je popločana prostorija za ispovjedaње gluhih. Također da su te iste pločice nanovo nakon što su predmeti skriveni malterisane sa cementom, te radi toga su zapitani oo. franjevci, da li im je poznato, tko je izveo te tehničke radnje, budući da se bez znanja gvardijana ili

Satovi, narukvice, lančići, poskidani sa žrtava u Jasenovcu i ostalim logorima...

njegovog zamjenika u samostanu ne smije ništa raditi bez njihova znanja. Oo. franjevci odgovaraju, da ne znaju, tko je pločice stavio na mjesto i premazao sa cementom.

U prostoriji, gdje su pronađeni sanduci sa dragocjenostima N. D. H. pronađene su među istim sanducima ljudske kosti i dio lubanje, te su sakupljene kosti fotografisane i ostavljene upravi samostana, da ih sahrani.

Slijede potpisi

*

Pronađeno zlato potječe dobrim dijelom od mnogobrojnih žrtava, pobijenih i opljačkanih po ustaškim logorima. Među ostalim, tu se nalaze stari zlatni satovi, tabakere, ogrlice, vjenčani prsteni pokidani nasilnim kidanjem s prstiju, medaljoni s dječjim slikama, zlatni zubi iskidani iz čeljusti i t. d.

Ispovjedaonica s otkrivenim zlatom i prisutnim svjedocima

Čemu je trebalo da služi opljačkano zlato

Iz dosada priloženih dokumenata jasno je da su franjevački redovnički starješine iz kaptolskog samostana bili odlučili da zlato zadrže kod sebe. Oni su se obavezali pred Glavašem i ostalim ustaškim funkcionerima da će zlato predati samo posebno ovlaštenim najvišim ustaškim funkcionerima. Da je zlato čuvano za ustaše vidi se i iz zapisnika fra *Mamerta Margetića* od 25. I. 1946., strana 3., s koje citiramo slijedeće:

»On (Glavaš — op. red.) mi je rekao da za te stvari ne smijem nikome kazati niti pod cijenu života, a mogu se dati jedino kada dođe ministar Puk, ustaški dopukovnik koji je prvu noć s nama radio i spomenuo je još dvojicu ljudi kojima mogu stvari izručiti. Napisao mi je njihova imena na jednu ceduljicu, no nju sam ja izgubio, i tih se imena ne sjećam. Glavaš je rekao da je to vlasništvo hrvatskog naroda, pa kada se ustaška vlada povratiti da se to njoj izruči, ako ne bi prije došao netko od ove gospode čija mi je imena napisao na ceduljicu. Strogo mi je naredio da fratrima o tome ništa ne govorim, jer da će on sam već kazati onome kome treba.«

... i zubala koja su ustaše izvadili svojim žrtvama — pronađena su među zlatom sakrivenim u franjevačkom samostanu na Kaptolu

Razne dragocjenosti koje su skinute s ustaških žrtava prije njihova ubistva...

Ilegalni boravak ratnog zločinca, ustaškog generala Ante Moškova u Hrvatskoj i njegove veze s nadbiskupom Stepincem

Ustaški general i ratni zločinac *Ante Moškov* šalje polovicom septembra 1945., kad se je prebacio preko granice u našu zemlju, preko *dr. Pavla Gulina*, veterinara, pismo nadbiskupu Stepincu s usmenim uputama da dobije u nadbiskupskom dvoru što bolje informacije o stanju ustaških grupa u zemlji.

Prilažemo fotografiju iz originalnog zapisnika o saslušanju *dr. Gulina* (str. 4. od 4. I. 1946.).

18. septembra 1945. g., za vrijeme trajanja biskupskih konferencija, *dr. Pavle Gulin* predaje pismo generala Moškova nadbiskupskom tajniku Ivanu Šaliću, koji ga je zatim uručio nadbiskupu Stepincu. Šalić daje potrebne informacije koje je tražio general Moškov i ističe da će se uskoro završiti biskupske konferencije i razaslati poslanice među narod i svećenstvo i zatim uručuje pozdrav generalu Moškovu i ostalim ustašama.

Svećenik Marić informiran je o čitavom slučaju, te je pribavio pet komada objava za grupu generala Moškova kako bi im omogućio što legalnije kretanje u našoj zemlji i poslao ih po *dr. Gulinu*.

Iz zapisnika o saslušanju dr. Gulina (str. 6. i 7. od 4. I. 1946.)

Što vam je rekao o pismu, kojega šalje nadbiskupu Stepincu?

Na ovome sastanku rekao mi je general Moškov, da će on napisati pismo, koje ja treba da odnesem u nadbiskupski dvor i predam nadbiskupskom tajništvu. On mi je rekao, da će pismo pisati na takav način, da onaj koji ga bude čitao, može se lako sjetiti, da dolazi od Moškova. "Rekao je, da se on neće potpisati sa imenom, već sa imenom "Comennsale", jer, ja sam bio na večeri skupa sa nadbiskupom i njegovim tajnikom, te ću u pismu metnuti nekoliko riječi, koje smo razgovarali te večeri, tako da me se lakše sjete". Također meni je rekao, da im usmeno protumačim, da im to pismo šalje general Moškov, koji se tada nalazio u blizini Vinice. Ja sam to pismo uvečer dobio zapečaćeno, a donijela mi ga je punica Marija Crnko, s molbom da ga odmah odnesem u nadbiskupsko tajništvo. Također mi je rekao; da ću ja kod nadbiskupa dobiti vjerojatno bolje informacije o stanju ustaških grupa u zemlji, a poimenično za Luburića, Bobana, Sudara i Bogdanića. Također me je general Moškov zamolio na prvom sastanku sa njim, da mu ja u Zagrebu pribavim 5 komada objava Narodne vlasti, jer nisu imali nikakvih isprava, te da bi se mogli sa ovim objavama slobodnije kretati po terenu. Također me je zamolio Moškov, da u Zagrebu promijenim 5 komada dukata, svaki po 20 franaka i te sam

Dio zapisnika dr. Gulina o vezi Moškova s Kaptolom

Što vam je rekao o pismu, kojega šalje nadbiskupu Stepincu?

Na ovome sastanku rekao mi je general Moškov, da će on napisati pismo, koje ja treba da odnesem u nadbiskupski dvor i predam nadbiskupskom tajništvu. On mi je rekao, da će pismo pisati na takav način, da onaj koji ga bude čitao, može se lako sjetiti, da dolazi od Moškova. Rekao je, da se on ne će potpisati sa imenom, već sa imenom »Comennsale«, jer: »ja sam bio na večeri skupa sa nadbiskupom i njegovim tajnikom, te ću u pismu metnuti nekoliko riječi, koje smo razgovarali te večeri, tako da me se lakše sjete«. Također meni je rekao, da im usmeno protumačim, da im to pismo šalje general Moškov, koji se tada nalazio u blizini Vinice. Ja sam to pismo uvečer dobio zapečaćeno, a donijela mi ga je punica Marija Crnko, s molbom da ga odmah odnesem u nadbiskupsko tajništvo. Također mi je rekao, da ću ja kod nadbiskupa dobiti vjerojatno bolje informacije o stanju ustaških grupa u zemlji, a poimenično za Luburića, Bobana, Sudara i Bogdanića. Također me je general Moškov zamolio na prvom sastanku sa njim, da mu ja u Zagrebu pribavim 5 komada objava Narodne vlasti, jer nisu imali nikakvih isprava, te da bi se mogli sa ovim objavama slobodnije kretati po terenu. Također me je zamolio Moškov, da u Zagrebu promijenim 5 komada dukata, svaki po 20 franaka i te sam

Dr. Pavao Gulina

One, 10. rujna ja sam otisao u Zagreb i prije podne posjetio sam nadbiskupsko tajništvo, gdje sam pismo koje mi je uručio general Moškov predao nadbiskupskom tajniku Šaliću. Šalić se je primio i rekao mi je, da sada nema vremena da odgovori na pismo, jer se upravo održavaju biskupske kongerencije, pa radi toga neka se povratim u 10. sati istog dana. U određeno vrijeme ja sam došao kod Šalića, koji me je odmah primio i saopćio mi, da oni još nisu na čistu tko je pismo pisao, premda naslućuju. Ja sam tada Šaliću rekao, da to pismo šalje general Moškov sa kojim sam se ja sastao u okolici Vinice. Šalić je nastojao da provjeri da li sam se ja sastao sa Moškovom i tko sam ja te me je molio, da mu dam svoje ime i prezime i koje svećenike poznajem, da bi se tako mogao uvjeriti o mojoj ličnosti. Ja sam rekao, da sam bio salezijanski pitomac u Zagrebu, te da poznajem Lelu Sopljanec. Tada mi je pokazao pismo i rekao, da su oni pismo pročitali, ali da sadržaj potpuno nisu razumjeli i da neznaju šta on traži. Tada sam ja na brzinu pročitao početak pisma u kojem Moškov poziva se na razgovor sa Stepincem prilikom ručka u Orfanatrogiju u Vlačkoj ulici. Tada sam ja potanko na traženje Šalićevo ispričao mu što sve Moškov traži od njih, t. j. tražio je da ga oni obavjeste o tome dali postoje grupe ustaša-križara i znadu li gdje se nalazi Boban, Luburić, Sudar i drugi. Također sam mu rekao, da Moškov u slučaju, da se veće grupe ustaša nalaze u zemlji ići će u pravcu tih grupa, a u protivnom slučaju povratiti će se u inostranstvo. Šalić mi je nato odgovorio da rečem Moškovu, da se negdje u zemlji nalaze Luburić i Boban i da ima križarskih skupina koje se bore, ali da nezna поблише njihovo prebivanje. Tada je Šalić pričaо, da će se uskoro

Dr. Jovan Gulin

Dr. Gulin opisuje kako je predao pismo Moškova u nadbiskupskoj kancelariji

- 6 -

savršiti biskupske konferencije, te da će se izdati poslanice za narod i svećenstvo, a također da će se i federalnim vladama poslati po jedan primjerak istih. Za vrijeme razgovora sa Šalićem, došao je k nama svećenik Luka Marić i Šalić se je upoznao sa njime, te mu je rekao, da sam ja došao poslan od grupe ustaša, koji traže informacije o Bobanu i Luburiću, pa ako on nešto znađe o tome, neka mi kaže. Nato sam ja rekao Šaliću, da može reći Mariću, da ja dolazim od generala Moškova. Marić nije znao kazati ništa više od Šalića. Ja sam tada zatražio od Šalića i Marića da bi bilo dobro, ako je moguće pribaviti lišne objave za Moškova i grupu. Marić mi je nato rekao, da on takve objave može pribaviti te da sutradan dođem po Zrinjevcu, gdje će mi on donesti objave. Rekao je, da će mu ove objave pribaviti neka gospodja, koja se takvih stvari ima posla, t. j. radi u uredu, gdje se takve objave izdaju. Sutradan sam se sa Šarićem sastao na Zrinjevcu i on mi je dao 5 komada objava, a rekao mi je da može nabaviti, ako hoću i više komada. Na sastanku sa Šalićem on se interesovao za moje ekonomske prilike u porodici, pa mi je obećao, da će mi dati za porodicu brašna, šećera i masla. Šalić mi je rekao, da pozdravi generala Moškova i ostale ustaše, koji se s njim nalaze. Ja sam također predao pisma, koje su mi dali Šarić i ostali, adresantima. Od Šarićeve porodice zatražio sam već, ali mi ga oni nisu dali, jer su sumnjali u mene. Pismeni odgovor nisam nosio nikome. Novac tj. dukate samjenio sam kod gospodje Sopijanec i s tim novcem kupio sam jedan par cipela i nešto lijekova. Ja sam Leli Sopijanec pričao, da su ovi novci od ustaša, koji su se prebacili preko granice te su me samolili, da im promjenim. Lela mi je pričala, da joj je muž u inostranstvu, te da ga ona posjeti u Tretu i odnese mu novac, a propusnicu dobiva ilegalno, tako da je sa posljednju platila mnoge novaca. Dana 17. na večer, ja sam se povratio u Vinicu i sa sobom ponio kupljene predmete i jedne hlače vlastite, jer nisam imao gdje kupiti u Zagrebu.

Detaljno nam razjasnite Vaš drugi sastanak sa generalom Moškovom ?

Dana 20. rujna odnio sam stvari, koje sam donio iz Zagreba i informirao ga o odgovoru Šalića obzirom na imenovane ustaške oficire i stanje ustaških borbenih grupa u zemlji. Taj

dan ostao sam s njim na sastanku ome

dr. Savo Gulina

Nastavak zapisnika dr. Gulina

(Prijepis originalnih zapisnika dr. Gulina sa str. 432. i 433.)

Dne 18. rujna ja sam otišao u Zagreb i prije podne posjetio sam nadbiskupsko tajništvo, gdje sam pismo koje mi je uručio general Moškov predao nadbiskupskom tajniku Šaliću. Šalić ga je primio i rekao mi je, da sada nema vremena da odgovori na pismo, jer se upravo održavaju biskupske konferencije, pa radi toga neka se povratim u 18 sati istog dana. U određeno vrijeme ja sam došao kod Šalića, koji me je odmah primio i saopćio mi, da oni još nisu na čisto tko je pismo pisao, premda naslućuju. Ja sam tada Šaliću rekao, da to pismo šalje general Moškov sa kojim sam se ja sastao u okolici Vinice. Šalić je nastojao da provjeri da li sam se ja sastao sa Moškovom i tko sam ja, te me je molio, da mu dam svoje ime i prezime i koje svećenike poznajem, da bi se tako mogao uvjeriti o mojoj ličnosti. Ja sam rekao, da sam bio salezijanski pitomac u Zagrebu, te da poznajem Lelu Sopijanec. Tada mi je pokazao pismo i rekao, da su oni pismo pročitali, ali da sadržaj potpuno nisu razumjeli i da ne znaju šta on traži. Tada sam ja na brzinu pročitao početak pisma u kojem Moškov poziva se na razgovor sa Stepincem prilikom ručka u Orfanatrofiju u Vlačkoj ulici. Tada sam ja potanko na traženje Šalićevo ispričao mu što sve Moškov traži od njih t. j. tražio je da ga oni obavijeste o tome dali postoje grupe ustaša-križara i znadu li gdje se nalazi Boban, Luburić, Sudar i drugi. Također sam mu rekao, da Moškov u slučaju, da se veće grupe ustaša nalaze u zemlji ići će u pravcu tih grupa, a u protivnom slučaju povratit će se u inostranstvo. Šalić mi je nato odgovorio da rečem Moškovu, da je čuo da se negdje u zemlji nalaze Luburić i Boban i da ima križarskih skupina koje se bore, ali da ne zna поблиže njihovo prebivanje. Tada je Šalić pričao, da će se uskoro završiti biskupske konferencije, te da će se izdati poslanice za narod i svećenstvo, a također da će se i federalnim vladama poslati po jedan primjerak istih. Za vrijeme razgovora sa Šalićem, došao je k nama svećenik Đuka Marić i Šalić me je upoznao s njime, te mu je rekao, da sam ja došao poslan od grupe ustaša, koji traže informacije o Bobanu i Luburiću, pa ako on nešto znade o tome, neka mi kaže. Nato sam ja rekao Šaliću, da može reći Mariću da ja dolazim od generala Moškova. Marić nije znao kazati ništa više od Šalića. Ja sam tada zatražio od Šalića i Marića da bi bilo dobro, ako je moguće pribaviti lične objave za Moškova i grupu. Marić mi je nato rekao, da on takve objave može pribaviti te da sutradan šećem po Zrinjevcu, gdje će mi on donesti objave. Rekao je, da će mu ove objave pribaviti neka gospođa, koja sa takvim stvarima ima posla, t. j. radi u uredu, gdje se takve objave izdaju. Sutradan sam se sa Marićem sastao na Zrinjevcu i on mi je dao 5 komada objava, a rekao mi je da može nabaviti, ako hoću i više komada. Na sastanku sa Šalićem on se interesirao za moje ekonomske prilike u familiji, pa mi je obećao, da će mi dati za familiju brašna, šećera i masti. Šalić mi je rekao, da pozdravim generala Moškova i ostale ustaše, koji se s njim nalaze. Ja sam također predao pisma, koje su mi dali Šalić i ostali, adresantima. Od Šalićeve familije zatražio sam veš, ali mi ga oni nisu dali, jer su sumnjali u mene. Pismeni odgovor nisam nosio nikome. Novac t. j. dukate zamjenio sam kod gospođe Sopijanec i s tim novcem kupio sam jedan par cipela, i nešto lijekova. Ja sam Leli Sopijanec pričao, da su ovi novci od ustaša, koji su me prebacili preko granice, te su me zamolili, da im promjenim. Lela mi je pričala, da joj je muž u inostranstvu, te da ga ona posjeti u Trstu i odnese mu novac, a propusnicu dobiva ilegalno, tako da je za posljednju platila mnogo novaca. Dana 18. na večer, ja sam se povratio u Vinicu, i sa sobom ponio kupljene predmete i jedne hlače vlastite, jer nisam imao gdje kupiti u Zagrebu.

Dana 20. rujna odnio sam stvari, koje sam donio iz Zagreba i informirao ga o odgovoru Šalića obzirom na imenovane ustaške oficire i stanje ustaških borbenih grupa u zemlji. Taj dan ostao sam s njima na sastanku oko...

Dr. Pavao Gulin

*

Svećenik *Ivan Šalić*, nadbiskupski tajnik, u svom zapisniku od 15. XI. 1945. g., str. 6., kaže o tome slijedeće:

»Okolo 17. septembra, za vrijeme biskupskih konferencija, došao je k meni tada nepoznati čovjek dr. Gulin s pismom koje je bilo adresirano na ime »Stefano«. On mi je rekao da donosi pismo za nadbiskupskog tajnika Stjepana, i to od generala Moškova. Ja sam uzeo pismo, jer nije bilo tajnika Lackovića i predao ga nadbiskupu Stepincu. On je pismo pročitao, a kasnije i ja. Moškov je pisao o teškoj situaciji svih onih koji su pobjegli i o njihovim teškim gubicima u krvi. Zatim je rekao da je »onaj gospodin kojemu sam Vašega gospodina vozio, gost američkog časničkog zbora«. U ovome Moškov aludira na Mačeka, kojemu je vozio nadbiskupa Stepinca prije povlačenja iz NDH. Iz ovog pisma ja sam razabrao da bi ono bilo upućeno na nadbiskupa. Gulin mi je rekao da pismo predam nadbiskupu. Na pismu je bio potpis »Commen-sale«. Taj potpis znači po mom mišljenju slučaj ručka na dan Sv. Trifuna, na kojem je sudjelovalo mnogo Kotorana, a među njima i general Moškov, a nadbiskup Stepinac i tajnik Lacković bili su gosti na ovom ručku. Ja sam saopćio Gulinu da sam pismo predao nadbiskupu Stepincu.«

Dr. Gulin referira generalu Moškovu o razgovoru u nadbiskupskim dvorima, nakon čega Moškov ističe da je biskupska konferencija najveći događaj u životu hrvatskog naroda poslije sloma NDH. Time je Moškov jasno pokazao da je biskupska konferencija smatrana događajem od najveće važnosti, koji je trebao da okupi sve protunarodne elemente, sve ostatke ustaštva za borbu protiv Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Na osnovu dobivenih informacija od nadbiskupskog dvora Moškov donosi odluku i vraća se natrag u Austriju, a dr. Gulinu ponovno daje pismo za nadbiskupa Stepinca u kojem ga ohrabruje »da čvrsto brani prava i vjeru hrvatskog naroda«.

Iz zapispnika dr. Gulina (str. 7. od 4. I. 1946.)

Dr. Gulin predaje drugo pismo ustaškog generala Moškova Ivanu Šaliću, nadbiskupskom tajniku, i izručuje mu njegov pozdrav i njegovo mišljenje o biskupskoj konferenciji. Ivan Šalić upućuje Eriha Lisaka, šefa »Ravnateljstva za javni red i sigurnost« za vrijeme NDH, i druge ustaške teroriste kako će se preko dr. Gulina povezati s Moškovom. On daje dr. Gulinu letak s križarskom pjesmom.

Iz zapispnika Ivana Šalića, nadbiskupskog tajnika (str. 23. od 15. XI. 1945.).

»General Moškov u tom svom pismu davao je sugestije nadbiskupu Stepincu da je sada vrijeme da hrvatski episkopat istupi kako to odgovara interesu Hrvatske i katoličkom svećenstvu. U tom drugom pismu također je spominjao poteškoće u kojima se nalaze i Hrvati u domovini i oni koji se nalaze u inozemstvu. Dr. Gulin mi je također evocirao iz njegova razgovora s generalom Moškovom da su ove biskupske konferencije vrlo važne i značajne, što je također bilo napomenuto u drugom pismu.«

Iz zapispnika dr. Pavla Gulina (str. 8. od 4. I. 1946.).

Tada sam saopćio Moškovu razgovore sa Šalićem i informirao ga o biskupskim konferencijama, te da će biti izdata poslanica za narod. Moškov mi je primjetio na biskupske konferencije, da je to najveći pogadnjaj u životu hrvatskog naroda poslije sloma NDH-a. Zatim Moškov i ostali ispunili su objave i to na kriva imena. Moškov je imao legitimaciju na ime nekog oficira, koji je poginuo u okolici Daruvara, pa vjerovatno da se on i u Austriji krio pod tim imenom. Čini mi se, da je ta legitimacija izdana na prezime Milošević ili Milović, a ime Boris. Moškov je želio, da bi imao jedan primjerak "Pastirskog pisma". Kroz to vrijeme moja punica brinula se za ishranu Moškova i grupe ustaša s njime. Tada sam rekao Moškovu, da mi je rekao svećenik Đuka Marić, da on znađe jednu ženu u Zagrebu, koja ima vezu sa ustašama u Kalniku. Ta je žena supruga nekog ustaškog časničkog namjesnika, koja je za novac prebacivala osobe iz Zagreba u Kalnik. Ime ove osobe mi nije rekao, jer mi je Marić rekao, da će mi on sam javiti kad dobije vezu preko te iste osobe za Kalnik. Na osnovu podataka, koje sam im ja donio iz nadbiskupskog tajništva, Moškov je stvorio odluku, da se povrati natrag u Austriju istim putem kuda su i došli, t. j. preko Ormoša. On je namjeravao, da se prebaci natrag vlakom iz Ormuša do granice Austrijske. Napomenuo je, da bi bilo dobro kad bi mu nabavio auto, mogao bi ići i vlakom i mene je pitao kada vlakovi iz Ormoša odlaze, ali je naglasio, da je najsigurnije ići pješice jer tako ne dolazi u dodir sa vlastima. Ja sam otišao u Ormoš i odande donesao Moškovu vozni red. Ja sam Moškovu rekao, da sam tražio auto, ali da auto nisam dobio, ali ja u stvari auto nisam ni tražio. Sutradan 21. rujna ponovno sam oko 6. sati navečer otišao kod Moškova koji mi je predao pismo t. j. list iz notesa na kojem je napisao par redaka nadbiskupu Štepincu. Slike pisma bi bio taj, da neka čvrsto stoji na obrani prava i vjere hrvatskog naroda i potpisao se sa "Comenssale". Osim toga dao mi je mali listić, na kome poručuje nekome Moškovu, da je živ i zdrav, potpisao se samo sa "T". Osim toga dao mi je 2 dukata, da mi plati moje stvari, koje sam njemu odatupio i put u Zagreb. Pukovnik Ša-

Dr. Pavao Gulina

(Iz originalnog zapisnika sa str. 436.)

... Moškov je imao legitimaciju na ime nekog oficira, koji je poginuo u okolici Daruvara, pa vjerovatno da se on i u Austriji krio pod tim imenom. Čini mi se, da je ta legitimacija izdana na prezime Milošević, ili Milović, a ime Boris...

... Moškov je želio, da bi imao jedan primjerak »Pastirskog pisma«...

... Na osnovu podataka, koje sam im ja donio iz nadbiskupskog tajništva, Moškov je stvorio odluku, da se povrati natrag u Austriju istim putem kuda su i došli, t. j. preko Ormoža...

... Sutradan 21. rujna ponovno sam oko 6 sati navečer otišao kod Moškova koji mi je predao pismo t. j. list iz notesa na kojem je napisao par redaka nadbiskupu Stepincu...

dne, 3. listopada u pola 12. sati, ja sam otišao u nadbiskupski dvor i predao pismo, koje je meni dao Moškov, Ivanu Šaliću. Također izručio sam mu pozdrav od Moškova i rekao sam mu mišljenje Moškova o biskupskoj konferenciji, za koju

Dr. Pavo Gulina

Dio zapisnika dr. Gulina u kojem govori kako je predao drugo Moškovljevo pismo Stepincu

Svećenik Marić nastoji omogućiti vezu za ustaškog generala Moškova kako bi ga prebacio na Kalnik, ali se u međuvremenu, zbog opasnosti pred narodnim vlastima, Moškov vraća natrag u Austriju.

Dr. Gulin uručio je letake ustaškog sadržaja Moškovu, koji su dobiveni iz Kaptola.

»Na sastanku s Marićem zatražio sam od njega da na svaki način pronađe vezu za prebacivanje Moškova i drugih u Kalnik. Marić mi je rekao da će on preko gospođice Višnje Gerašić pronaći vezu za Kalnik, jer da Višnja poznaje ženu nekog ust. oficira, koja zna vezu za Kalnik. Budući da sam ja odputovao istog dana u Varaždin, dogovorili smo se da se s njom ne sastanem na kolodvoru, da me potraži u kući Novakovića Stjepana — Anina 3. Sutradan sam ja morao otići u Ormož da potražim vozni red, pa sam Višnji poslao na sastanak Mariju Crnko. Višnja je rekla da još nije ništa konkretno dobila za vezu, ali da će Marić doći u nedelju u Varaždin i reći definitivno što je u stvari. Međutim Moškov je stvorio svoju odluku da se povrati natrag u Austriju, nakon što sam mu ja donio informacije iz zagrebačkog Kaptola, koje su bile nepovoljne za stanje križarskih grupa u Slavoniji. Međutim Marić u nedelju nije došao, a kasnije sam doznao od Lele Sopijanec da je on otišao u Plješivcu.

Dva letka koje sam ja dao generalu Moškovu primio sam od Lele Sopijanec. Ona ih je kao i pastirsko pismo dobila na Kaptolu. Lela mi je također rekla da će pribaviti i druge letke.«

Iz ovih citiranih vlastitih priznanja svećenika Ivana Šalića, nadbiskupskog tajnika, i dr. Gulina Pavla dobivamo sigurne dokaze da se nadbiskupski dvor i nadbiskup Stepinac povezao s ratnim zločincem, ustaškim generalom Antom Moškovom. Moškov je došao u zemlju kao predstavnik ustaša iz inozemstva, očito da oživi oružane i ostale metode borbe protiv narodne vlasti.

Nadbiskup Stepinac prima, dogovara se i daje pomoć ustaškom pukovniku Erihu Lisaku, posljednjem šefu ustaškog »ravnateljstva za javni red i sigurnost«, prilikom njegova ilegalnog boravka u Hrvatskoj

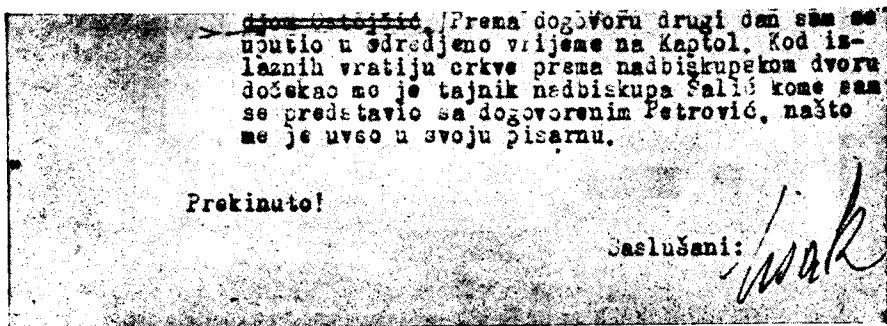
Sastanak između ustaškog pukovnika *Lisak Eriha*, jednog od najbližih pomoćnika *Pavelića* s nadbiskupom *Stepincem* pripremio je sveučilišni profesor *dr. Vladimir Franolić* preko biskupa *Lacha*, što je utvrđeno na saslušanju *dr. Franolića* u zapisniku od 15. I. 1946. g.

Lisaka je dočekaao na ulazu u nadbiskupski dvor tajnik nadbiskupa *Ivan Šalić*, koji ga je odmah prepoznao i doveo ga nadbiskupu *Stepincu* kod koga se zadržao oko tri četvrt sata. Po vlastitom priznanju *Lisaka* nadbiskup *Stepinac* se između ostalog raspitivao za sudbinu *Pavelića*, slovačkog izdajnika *Tise*, ratnog zločinca nadbiskupa *Šarića*, o pojedinostima povlačenja ustaša iz Hrvatske, o životu i radu ustaških zločinaca u emigraciji. Tajnik nadbiskupa, svećenik *Ivan Šalić*, prilikom trećeg dolaska *Lisaka* u nadbiskupski dvor daje istome informacije o ustašama u zemlji, obavještava ga o boravku ustaškog generala *Moškova* i daje mu njegovu vezu. Nakon razgovora *Erih Lisak* prenoćio je jednu noć u nadbiskupskom dvoru, gdje ga je spremio nadbiskupov tajnik *Šalić*, i ostao je tamo do 12 sati idućeg dana.

Iz zapisnika svećenika *Ivana Šalića* od 15. XI. 1945. g. strana 8.

»*Lisak* je došao oko 19. ili 20. septembra u 7 sati navečer na vrata nadbiskupskog dvora, gdje sam ga ja čekao, jer mi je nadbiskup *Lach* rekao da ga uvedem u nadbiskupsko tajništvo i da ga odmah predvedem do nadbiskupa *Stepinca*. Nakon par minuta što sam ga uveo u zgradu, predstavio sam ga nadbiskupu *Stepincu*, koji ga je odveo u radnu sobu biskupa *Lacha*, gdje su ostali u razgovoru do 8 sati navečer.«

Evo fotografija vlastitih priznanja ustaškog pukovnika *Eriha Lisaka* iz zapisnika od 24. I. 1946. g. str. 29.

Dio zapisnika o saslušanju *Eriha Lisaka* u kojem opisuje kako je došao u nadbiskupski dvor

Za vrijeme trajanja biskupskih konferencija u Zagrebu, koje su bile u mjesecu septembru 1945.g. došao je u moj stan Marijan Ostojčić, te mi je saopćio da je kod njega došao neki delegat Mačekov iz inozemstva, koji želi da bude primljen kod nadbiskupa Stepinca, jer ima za nadbiskupa poruke. Taj delegat, kako mi je prišao Ostojčić, legitimisao se je na ime Vrdoljak. Ostojčić je rekao da mu spomenuti Vrdoljak nije ništa prišao u vezi situacije sa Mačekom. Mene je zamolio da ja nastojim da Vrdoljaka primi nadbiskup. Ja sam mu obećao da ću se zainteresirati u koliko dodjem u vezu sa ličnostima iz Kaptola. On mi je odgovorio da će doći slijedeći dan po odgovor. Istoga dana, a bila je nedelja popodne otišao sam kod biskupa Josipa Lacha i rekao sam mu da se kod mog znanca nalazi jedan Mačekov delegat, koji bi želio da razgovara sa nadbiskupom Stepincem. Također sam mu rekao da se taj delegat zove Vrdoljak, a Lach mi je odgovorio da dodjem sutradan po odgovor. Ja sam u određeno vrijeme tj. u pola 11 sati slijedećeg dana došao kod Lacha, a on mi je saopćio da će u 7 sati na večer nadbiskup Stepinac primiti Vrdoljaka na razgovor. Istoga dana u 12 sati ja sam saopćio Ostojčiću, koji je došao u moj stan, da će nadbiskup primiti Vrdoljaka. Kasnije sam iz novina saznao da se pod imenom Vrdoljak krije Erich Lisak. Tvrdim da više nikakvih razgovora o Lisaku nisam vodio a niti znam što se s njim dalje zbivalo u nadbiskupskom dvoru.

Ja nisam na sastanku sa biskupom Lachom predložio za Lisaka kao znak raspoznavanja naziv "Petrović", nego je u stvari biskup Lach predložio da pod imenom "Petrović" javi se na nadbiskupskoj porti Vrdoljak. Također Lach me je upoznao sa nekim mladim svećenikom, kojemu se imena ne sjećam i predstavio me njemu, te mi je rekao da će ga ovaj mladi svećenik dočekati na porti i uvesti nadbiskupu. Na izlazu iz Lachove sobe dan prije ja sam zapitao Lacha da li će kao rezultat ovih biskupskih konferencija izaći medju javnost komunike.

Saslušani:

Dr. Hadimir Franolić
dr. Franolić

NASTAVAK ZAPISNIKA

od 9. 11. 1946.

Saslušanje ERICHA LISAKA.

Ciscan se je ispitujućiim pogledom i vidio van da se ni, a odmah prepoznao. Ja sam se namršio i uočio ga da sam se nikako ne može prepoznati, inao sam najao očale, podizneme brkove, kosu nestrano naseljanu, što inaoe nikad nisam inao, tek kad sam se namršio i progovorio onda se je prepoznao. Otišao je da pokove nadelazupa i da mu javi da je stigao najavljeni usjet. Nadobiskup se isto nije prepoznao, nego sam mu tek ja rekao moje ime. Salic je u međuvremenu isao iz sobe, a nadobiskup se je uveo u jednu pokrajnu sobu. Mislim da je razgovor trajao preko pola sata. Zato vrijeme ja sam nadobiskupu Stepinicu prišao pojednosti o našem povlačenju iz Hrvatske kao i o stanku medju izbjaglicama u Austriji i Italiji. Stepinac sa vrijeme razgovora nije postavljao mnogo pitanja. Koliko se sjedam interesirao se e sudbini sarajevskog nadobiskupa Sariša i banjalučkog biskupa. Čisto smo se u razgovoru već prilicno saznali, a prijelio sam da je saznao i da neka mnogo vremena upitao sam ga da li bi mi mogao osigurati nekoliko dana neometanog boravka u Zagrebu, posto bi se bilo upoznati sa prijateljima koje tu vlasaju. Nadobiskup Stepinac je nato odgovorio da bi se osirom na to što sam ja u Zagrebu vrlo dobro poznat kao i zbog toga što se on odnosno crkva sa koji dan inaoi zato, nufte odnose sa vlastima zbog nekih stvari sa kojima se istupiti (kasnije sam vidio da se je to odnosilo na pastireko pismo/-bilo najbolje da se dia prije ukloni iz Zagreba. Time bješe zapravo razgovor savršen. Koliko se mogu sjetiti: u tom sam razgovoru spomenuo i osobu poglavnika, nekoga komentirao njegovog putovanja i moje uvjerenje se nadu da neće biti isrušen. Kad je bilo o tom razgovoru nadobiskup Stepinac je upitao da li je odgovarala latini vijest o isručenju predsjednika slovačke republike Tise. Odgovorio sam da ova onoga što sam čitao u novinama drugdje ništa nije poznato. Pri odlasku htio sam još govoriti sa Salicom, međutim njega tamo nije bilo, se sam odlučio doći drugu vešer u isto soba. Nisam siguran, ali mislim da sam te nadobiskupu rekao, nadući da nije bilo nikoga nadobiskup me osobno poveo aradničkim hodnikom da mi pokazie izlaz.

Drugu vešer ina toga nisam našao Salicu, pa sam otišao dođu Forges koja se je dan iza toga pojavila kod me. Otišla je da još isti dan ode za vrijeme radnih sati u pisarnu Salice, te da je upita kad mogu doći. Gosp. Forges otišla je da isptoi i predstavila se Salicu sa lasnom retrovizijom, kako sam joj ja i rekao. Donjelo mi je odgovor da se Salic čekati istu vešer u 7 sati. Dobao sam i njemu u njegovu pisarnu u određeno vrijeme, te započeti razgovor. Salic mi je najprije srasio svoje saduženje, da se nalazio u ovakvim prilikama u Zagrebu. Pitao

Dio zapišnika o saslušanju Eriha Lisaka

o nekima pojedinačnim putovanjima i to što se tiče odnosa u inozemstvu u vezi sa povlačenjem nasiljnih oružanih snaga i civilnog pučanstva. Ja sam mu ispričavao dosta opušteno o tom povlačenju kao opće o značajnijim momentima života u Austriji i Italiji. Šteta je pak zanimalo kakve su prilike nastale u Hrvatskoj nakon našeg odlaska i koliko odgovaraju istini vijesti o postanku partizana sa zarobljenicima koji su odvedeni natrag u Hrvatsku. Glede toga mi je rekao da njegov ured ima upite sa svih strana o sudbini pojedinaca, pokazavši mi pri tom rječito nekoliko građanskih lica gdje se traže podaci o njihovim rođacima, odnosno prijateljima. Koliko se sjećam tu se je radilo o ljudima za koje njihova rodovina je tvrdila da im se u lovniji zameo svaki trag. Zanimalo me razpoloženje pučanstva i u kakovom obliku do njega dopiru o tome vijesti. Koliko se sjećam odgovorio mi je da su ljudi razpoložena već prema svoja ranijem političkom uvjerenju. Pitao sam ga nakon toga da li što znao o akcijama Bobana, Luburića i Belke Bogdančića. Za njih se najne vani priča da su vrlo aktivni, a da njihove snage djeluju i u okolici Zagreba, te bi vjerovatno o tome se u Zagrebu moralo nešto konkretno znati. Dodao sam da prema pričanju Boban bi se nalazio u području sjeverno od Baje, Luburić negdje u Bosni, odnosno Hercegovini, a Belko Bogdančić ulici. Ovaj otonji kako se duže razpolagao bi sa najviše ljudi. Na te moje izlaze, nije Čalić mi je odgovorio da se tako možda i priča, ali o akcijama u neposrednoj blizini Zagreba nije mu poznato. Postalom vijesti kako se koja duže dosta su kontradiktorne. Na svoje strane se je upitao, da li mi je poznato da se u Hrvatskoj nalazi i general Moškov jer da on ima vijesti o tome, ali sam se je interesirao kojim najkraćim putem bi se ja s generalom Moškovom mogao staviti u vezu i tko bi mi nešto o tome mogao konkretno reći, na komadu papira napisao mi je adresu dr. Pavla Gulinca s adresom u Kazinskoj 37, time da bi mi ta osoba eventualno mogla nešto pouliže kazati. Čak Čalić je izbjegavao jednom detaljnijom i konkretnom odgovoru na pitanje veze sa gen. Moškovom, pa sam adresom nisam htio uzeti nego sam adresu pročitao i zapamtio.

Rekao sam da se u nadbiskupskom dvoru nalazi tajnik papinskog delegata Marcona, Giuseppe Musqucci te sam izrazio želju da ga Čalić pozove i da se ja s njim porazgovorim. Tajnik Musqucci stigao je brilišno kasno, moglo je biti izasli čati na večer. S njime sam razgovarao na talijanskom jeziku i to dosta brzo, pa naznao da li je Čalić koji govori nešto talijanski mogao pratiti naš razgovor i shvatiti smisao ovih rečenica.

Musqucci je naravno kao i svi do njega bio vrlo iznenađen kad me je vidio i čudio se šta me je dovelo u Zagreb. Ja sam se s njim našalio i rekao sam mu da dolazim samo iz znatiželje jer sam rođeni Zagrebian, pa me zanima što u Zagrebu ima nova. On se nije toliko interesirao

(Iz originalnog zapisnika sa str. 440. i 441.)

...Koliko se sjećam interesirao se o sudbini sarajevskog nadbiskupa Šarića i banjalučkog biskupa. Pošto smo se u razgovoru već prilično zadržali, a primjetio sam da je zauzet i da nema mnogo vremena upitao sam ga da li bi mi mogao osigurati nekoliko dana nesmetanog boravka u Zagrebu, pošto bi se htio upoznati s prilikama koje tu vladaju. Nadbiskup Šepinac je nato odgovorio da bi s obzirom na to što sam ja u Zagrebu vrlo dobro poznat kao i zbog toga što će on, odnosno crkva, za koji dan imati zategnute odnose s vlastima zbog nekih stvari s kojima će istupiti (kasnije sam vidio da se to odnosilo na pastirsko pismo) bilo bi najbolje da se čim prije uklonim iz Zagreba. Time bješe zapravo razgovor završen. Koliko se mogu sjetiti u tom sam razgovoru spomenuo i osobu poglavnika, nekoje momente njegovog putovanja i moje uvjerenje te nadu da ne će biti izručen. Kad je bio o tom razgovor nadbiskup Šepinac je upitao da li je odgovarala istini vijest o izručenju predsjednika slovačke republike Tise. Odgovorio sam da osim onoga što sam čitao u novinama drugo mi ništa nije poznato. Pri odlasku htio sam još govoriti sa Šalićem, međutim njega tamo nije bilo, pa sam odlučio doći drugu večer u isto doba. Nisam siguran, ali mislim da sam to nadbiskupu kazao. Budući da nije bilo nikoga nadbiskup me osobno poveo mračnim hodnikom da mi pokaže izlaz...

...Mene je zanimalo... i koliko odgovaraju istini vijesti o postupku partizana sa zarobljenicima koji su odvedeni natrag u Hrvatsku. Glede toga mi je rekao da njegov ured ima upite sa svih strana o sudbini pojedinaca, pokazavši mi pri tom mnoštvo molbi građanskih lica gdje se traže podaci o njihovim rođacima, odnosno prijateljima. Koliko se sjećam tu se radilo o ljudima za koje je njihova rodbina tvrdila da im se u Sloveniji zameo svaki trag. Zanimalo me raspoloženje pučanstva i u kakovom obliku do njega dopiru o tome vijesti. Koliko se sjećam odgovorio mi je da su ljudi raspoloženi već prema svom ranijem političkom uvjerenju. Pitao sam ga nakon toga da li što znađe o akcijama Bobana, Luburića i Delka Bogdanića. Za njih se naime vani priča da su vrlo aktivni, a da njihove snage djeluju i u okolici Zagreba, te bi se vjerojatno o tome u Zagrebu moralo nešto konkretno znati. Dodao sam da bi se prema pričanju, Boban nalazio u području sjeverno od Save, Luburić negdje u Bosni, odnosno u Hercegovini, a Delko Bogdanić u Lici. Ovaj potonji kako se čuje raspolagao bi s najviše ljudi. Na to moje izlaganje Šalić mi je odgovorio da se tako možda i priča, ali o akcijama u neposrednoj blizini Zagreba nije mu poznato. Uostalom vijesti kako se koja čuje dosta su kontradiktorne. Sa svoje strane me je upitao, da li mi je poznato da se u Hrvatskoj nalazi i general Moškov, jer da on ima vijesti o tome. Kad sam se ja interesirao kojim najkraćim putem bi se ja s generalom Moškovom mogao staviti u vezu i tko bi mi nešto o tome mogao konkretno reći, na komadiću papira ispisao mi je adresu dr. Pavla Gulina sa stanom u Cazinskoj 37, time da bi mi ta osoba eventualno mogla nešto pobliže kazati. Sam Šalić je izbjegavao jednom detaljnom i konkretnom odgovoru na pitanje veze sa generalom Moškovom. Papir s adresom nisam htio uzeti nego sam adresu pročitao i zapamtio....

Lisak

Iz zapisnika svećenika *Ivana Šalića* od 15. XI. 1945. strana 9.

»Ja sam Lisaku saopćio da se Moškov javio u nadbiskupsko tajništvo, te ako hoće da ima vezu s Moškovom neka se poveže s dr. Gulinom. Ja sam tada dao Lisaku adresu dr. Gulina.«

Iz zapisnika *Eriha Lisaka* od 24. I. 1946. strana 32.

»Nakon razgovora Šalić mi je pokazao jednu pokrajnu sobu gdje ću noćiti i gdje sam stvarno ostao do drugi dan oko podne. Šalić me je osobno ispratio iz dvora pri tom upitavši, što će biti ako padnem u ruke policije. Odgovorio sam mu da za taj slučaj imam kod sebe otrov koji vrlo brzo i sigurno djeluje.«

Prema priznanju nadbiskupskog tajnika Šalića, Erih Lisak je u razgovoru s njim istakao i označio svoju misiju, s tim da je došao u zemlju po nalogu Pavelića da »organizira ustanak« protiv narodnih vlasti, a prije svega potrebno mu je sigurno sklonište, misleći time na nadbiskupski dvor.

Iz zapisnika svećenika *Ivana Šalića* od 15. XI. 1945. str. 8.

»Za vrijeme dok je Lisak čekao, razgovarao sam s njim o njegovoj misiji radi koje je došao u Hrvatsku. On mi je rekao da je došao po nalogu svojih pretpostavljenih, t. j. poglavnika, da organizira u zemlji ustanak.«

O dolasku Lisaka u nadbiskupski dvor i o njegovu boravku znali su na Kaptolu također svećenici *dr. Cvetan, Đuka Marić* i *Albe Vidaković*.

Iz zapisnika svećenika *Ivana Šalića* od 15. X. 1945., str. 14:

»Dr. Cvetan znao je za boravak Lisaka i njegov dolazak u Kaptol, i to samo za njegov prvi dolazak. Za njegov drugi dolazak znade *dr. Đuka Marić*, koji također znade i za pisma *Moškova*, jer je poznat sa *dr. Gulinom*. Također za dolazak Lisaka znade i *Albe Vidaković*. Za posvetu zastave zna nadbiskup *Stepinac* i čini mi se *dr. Cvetan*. Za slanje medikamenata križarima znadu *Đuka Marić* i mislim *dr. Cvetan*.«

Erih Lisak računao je na pomoć kaptola u pripremanju strane intervencije.

Iz zapisnika svećenika *Ivana Šalića* od 15. XI. 1945., str. 22:

»U isto vrijeme Lisak se zanimao da li bi mogao i preko crkvenih predstavnika dobiti kakovu potporu i razumijevanje, t. j. da se diplomatskim putem omogući stvaranje vlade NDH.«

Iz navedenih citiranih priznanja ustaškog pukovnika *Eriha Lisaka*, »ravnatelja za javni red i sigurnost«, i svećenika *Ivana Šalića*, nadbiskupskog tajnika, dobivamo sasvim sigurne dokaze da se nadbiskup *Stepinac* povezao s *Erihom Lisakom*, ustaškim zločincem, da se s njim dogovarao, da je *Lisak* u nadbiskupskim dvorima dobivao informacije i napokon da se tamo skrivao pred narodnim vlastima.

Sve ovo događa se u vrijeme održavanja biskupskih konferencija nakon kojih je izdato poznato »pastirsko pismo« od 20. septembra 1945. g.

Pastirsko pismo katoličkih biskupa od 20. septembra 1945. proustaški je akt

Biskupska konferencija i pastirsko pismo od 20. IX. 1945. g. okvalificirani su od svih protunarodnih elemenata kao politički događaj, kao prvi odlučniji korak poslije oslobođenja u javnom istupu protiv narodnih vlasti. Pastirsko pismo je trebalo aktivizirati sve neprijatelje naše države.

Nadbiskup Stepinac s jednim dijelom visokog klera u pastirskom pismu uzimlje u obranu ratne zločince i ostale ustaške krivce koje je narodni sud zbog njihovih zločina osudio.

Tom zgodom je Šalić citirao Gručiću onaj poznati stih " S vjeras u Krista protiv komunista". Rekao je, da je ova parola iz sela stigla, jer da je narod u selu više raspoložen religiozno i da će se na temelju toga "P.Pisma" opozicija prošiti, a naročito na selu. Rekao je da će "P.Pismo" imati jaki negativni utjecaj na buduće državne izbore za konstituantu. Šalić je rekao, da je "P.Pismo" prevedeno i na latinski jezik. Također je Šalić pričao, kako nadbiskup Stepinac stoji čvrsto na svojim principima, koji su unešeni u "P.Pismo".

Saslušani:

Dio zapisnika o saslušanju Huber Milivoja od 8. I. 1946. god.
iz kojeg je vidljivo što je bila svrha »pastirskog pisma«

Pastirsko pismo poslužilo je kao poziv za aktiviziranje križara, kao što to izlaže u svom zapisniku *Miklić fra Krune*, kojega ovdje citiramo, što je dakako samo jedan primjer, dok je međutim poznata činjenica da su ustaško-križarske grupe baš poslije pastirskog pisma postale aktivne u ubistvima građana naše zemlje.

Iz zapisnika *Miklić fra Krune* od 15. I. 1946., str. 1.

»Počeo sam raditi na organiziranju križara nakon izlaska pastirskog pisma, kada sam vidio šta misle naši rukovodeći vjerski centri o današnjoj vlasti.«

Iz zapisnika *Mamerta Margetića* od 15. I. 1946.

»Osim što sam već ranije spomenuo u zapisniku, o križarima sam raspravljao s jednim fratrom u Vinkovcima (konventualcem). Zapravo ja ne znam da li je on Car ili nije, a u svoj raniji iskaz stavio sam ime Car zbog toga što sam njega jedinog po imenu znao...»

Rekao mi je dalje da je pastirsko pismo među križarima lijepo odjeknulo, da se nadbiskup Stepinac dobro drži i da će poslije izbora doći do znatnih promjena.«

Nije rijedak slučaj da su križarske terorističke grupe preko svećenika dobivale pastirsko pismo i koristile ga za svoju propagandu.

Iz zapisnika *Josipa Crnkovića* od 17. XI. 1945., str. 4.

— Od koga ste dobili drugi materijal koji ste slali u šumu?

— Pastirsko pismo dobio sam od malog crnog čovjeka, odnosno svećenika, koji je posvetio onu zastavu koju sam nosio u šumu.

Pastirsko pismo je dolazilo i među ustaške izbjeglice i u inozemstvo, donijeli su im ga svećenici iz naše zemlje, pa se i tamo čitalo. To potvrđuje *Ivica Đureković*, koji je dr. Gulinu o tom govorio.

Iz zapisnika *dr. Gulina* od 4. I. 1946., str. 13.

»Pričao mi je da su u logoru u Austriji čitali pastirsko pismo, kojega su im donijeli svećenici iz Jugoslavije.«

DJELATNOST KATOLIČKOG KLERA U POMAGANJU TERORISTA I NJEGOVO UČESTVOVANJE U TERORISTIČKIM AKCIJAMA

Lijekovi za teroriste iz nadbiskupskog dvora

Nadbiskupski dvor postaje centar za pomoć ustaško-križarskim bandama u lijekovima i ostalim potrebama. Zora Zubović okrivljena zbog pomaganja ustaško-križarskih bandi u svom zapisniku od 13. XII. 1945. kaže:

»Tokom ovih razgovora sa Šalićem on me je zainteresirao da bi trebalo poslati pomoć u šumu ili u logore, gdje su se nalazili zarobljeni domobranci i ustaše. Šalić mi je rekao da on ima mogućnosti, da tu pomoć pošalje u šumu križarima i u zarobljenički logor Kovin. Ja sam stvarno početkom oktobra

Od koga ste sakupljali lijekove
i odjeću koju ste davali Šaliću,
koju je on slao križarima u šumu?

Jedan dio lijekova što sam ih dala Šaliću, uzela sam iz ostavštine svoga muža, koji je bio liječnik. Drugi dio lijekova dobila sam od gospođe Fijember, mislim da joj je ime Helena, stanuje u Petrovoj ul. 71 b. Ja sam se upoznala sa njenom kćerkom Zlatom, Miličević, kada smo skupa odlazile na logor Prečko. Njezin muž je bio bolničar u vojnoj bolnici, Krajska ulica i to završene 1944. Ona je meni rekla da ima lijekova kod koje i da bi vrlo rado dala nekome, ako bi ih poslalo u šumu ili u neki zarobljenički logor. Ona sam joj rekla, da mi je jedan čovjek obećao, koji ima vezu sa šumom da će te lijekove poslati. Ona se na to zainteresirala, da nebi taj čovjek bio neki provant koji bi možda lijekove prodao, a ne poslati na odredište. Ona mi je dva puta donijela lijekove, a također sam ja bila kod nje par puta po lijekove, mislim da mi je ona dala i neke medicinske instrumente. Mislim da sam da je i ona nekoga sakupljala lijekove, jer ih vjerovatno nije sve imala sama. Također ona mi je davala nešto odje-

Zora Zubović

Dio zapisnika o saslušanju Zore Zubović iz kojeg je vidljivo da je Kaptol bio centar za skupljanje lijekova za križare

donijela jedan paket medikamenata i predala ih Ivanu Šaliću da ih on uputi na ugovoreno mjesto. Šalić mi je rekao da će on nastojati da ti lijekovi dođu čim prije na ugovoreno mjesto, t. j. u šumu. Ja sam nekoliko dana iza toga otišla Šaliću da ga zapitam da li su lijekovi otišli u šumu. On mi je saopćio da su lijekovi otišli za šumu.»

Iz zapisnika Zorke Zubović od 13. XII. 1945. g., str. 3. razabire se da su i ostala lica na nadbiskupskom dvoru bila upućena u to da se iz tajništva nadbiskupa šalju lijekovi za križarske terorističke grupe.

Citat o toj stvari iz zapisnika Ivana Šalića od 15. XI. 1945. g.

»Ja sam rekao gospođi Zubović da ja poznajem dvije osobe koje će prenijeti u šumu križarima lijekove, ako ih ona donese u kancelariju. Zatim je ona lijekove donijela u nadbiskupsko tajništvo, a ja sam ove lijekove uputio u šumu.....«

Ša kojim Vas je osobama Šalić upoznao u Šaptolu?

Šalić me je upoznao s jednim svećenikom malog rasta tj. Dr. Ovetanom. Ovaj svećenik znao je da donosi lijekove Šaliću. On me je upoznao sa još dvojicom svećenika, kojima imena neznam, a iz njihovih razgovora vidila sam da su oni upućeni u svu tu stvar tj. da ja donosim lijekove Šaliću, kojé on otprema u šumu.

Kome ste sve pričali o vašem radu za križare?

Ja sam pričala o ovom radu gospođi Fijember i njezinoj kćerki Zlati Miličević. Osim njih i Šalića neznam o mom radu nitko.

Tko Vam je davao letke u kojima se napada naš pokret?

Gospođja Fijember dala mi je dva letka, od kojeg je djedan bio izjava Krnjevića, a drugi letak bio je o Mačeku. Gospođja Fuža Stilinović, koja stanuje u Ksaverskoj ulici br. 43, dala mi je u dva navrata letke, a također sam i ja njoj dala par puta neke letke na čitanje. Za sada se ne sjećam tko mi je drugi dao letke ili ja njemu.

Koliko ste ukupno paketa dali Šaliću?

Znam sigurno, da sam Šaliću dala osobno dva paketa, i jedan paket časnoj sestri, a još jedan ili dva paketa, mislim da sam dala također Šaliću. Šalić mi je u dva puta dao letke i "Pastirsko Pismo".

Zorka Zubović

1) Opanka. Napominjem da mi nije poznato da se taj svećenik zove dr. Ovetan, nego sam samo upozнала s jednom svećenikom malog rasta, debeljeg izgleda, 30-40 godina i tamne puti.

Nadbiskupski dvor daje vezu s terorističkim bandama

S nadbiskupskog dvora dobivali su pojedini ustaše vezu s teroristima u šumi. Tako je tajnik Šalić uputio u šumu Pajić Safeta, ustaškog zastavnika, koji se ilegalnim putem prebacio u zemlju iz Italije.

13	Vidjevši da mi u Zagrebu nema opstanka otišao sam do tajnika nadbiskupa Stepinca Šalića i zamolio ga da mi da neku novčanu pomoć ili neku vezu. Šalić mi je odbio novčanu pomoć sa motivacijom da nema novaca nego da će mi omogućiti da odem u šumu. Povezao me je sa nekim civilom koji me je odveo u prostorije društva sv. Jeronima, gdje smo se dogovorili za odlazak u šumu. Dne 13. XI. o. g. krenuo sam sa još dva čovjeka na stanicu Maksimir gdje smo trebali sjesti na vlak, ali smo uhapšeni.		
	Pištolj koji je pronađen kod mene prilikom hapšenja dobio sam u Sloveniji od nekog civila kome neznam ime.		
Saslušao:	Zapisničar:	Saslušani:	
<i>[Signature]</i>		<i>Safet Pajić</i>	

Dio zapisnika Pajić Safeta, iz kojeg se vidi kako ga je Šalić upućivao u šumu

Vidjevši da mi u Zagrebu nema opstanka otišao sam do tajnika nadbiskupa Stepinca Šalića i zamolio ga da mi da neku novčanu pomoć ili neku vezu. Šalić mi je odbio novčanu pomoć sa motivacijom da nema novaca nego da će mi omogućiti da odem u šumu. Povezao me je s nekim civilom koji me je odveo u prostorije društva sv. Jeronima, gdje smo se dogovorili za odlazak u šumu. Dne 13. XI. o. g. krenuo sam sa još dva čovjeka na stanicu Maksimir gdje smo trebali sjesti na vlak, ali smo uhapšeni.

Pištolj koji je pronađen kod mene prilikom hapšenja dobio sam u Sloveniji od nekog civila kome ne znam ime.

*

Safet Pajić

Da je Šalić zaista davao veze za šumu pojedinim ustašama vidi se iz zapisnika svećenika Đuke Marića, koji je u svom zapisniku od 9. I. 1946. o vezama Šalića sa šumom, izjavio:

»Šalić mi je više puta kao usput znao spomenuti neke stvari o ustašama koji se nalaze vani. Tako mi je jednom zgodom nabacio da su se ustaše koji se nalaze u Austriji, zavjetovali da se ne će smiriti ni prestati boriti.

... Drugom zgodom mi je pripovijedao da mu je došao jedan mladi musliman koji se prebacio iz Italije i da mu je iz cipele vadio nekakav žig, čini mi se komande grada Sarajeva i molio ga da ga prebaci u šumu.«

Blagoslov zastave za križarske bande izvršen je u nadbiskupskoj kapelici

U nadbiskupskom dvoru u kapelici posvećena je zastava za ustaško-križarske bande, pod kojom su trebale da »u ime Krista« vrše zločine u oslobođenoj domovini. Samu zastavu izradile su časne sestre Milosrdnice

Iz Gundulićeve ulice. Nakon što je zastava izrađena, posvećena je u nadbiskupskoj kapelici i upućena križarskim bandama. S posvetom zastave upoznat je i sam nadbiskup Stepinac, koji to odobrava, ali se interesira da li je sam čin posvete izveden s dovoljno ozbiljnosti, a i opreznosti, da se stvar ne bi otkrila.

Iz zapisnika nadbiskupskog tajnika, Šalić Ivana, od 15. XI. 1945. g.:

»Meni je poznato da je zastava blagoslovljena u kapelici nadbiskupskog dvora.«

»...Na ovoj zastavi bilo je ispisano s jedne strane zlatnim slovima: »Za Hrvatsku i Krista protiv komunista«, a s druge strane: »U ovom ćeš znaku pobijediti«. Zastava je hrvatska nacionalna trobojnica, na kojoj je osim slova izvezen na jednoj strani hrvatski grb s parolom: »Vjera u Boga i seljačka sloga«, a na drugoj strani bijeli križ. Ovu zastavu u mojem prisustvu blagoslovio je profesor Šimečki Josip, kateheta iz Zagreba. On je izvršio blagoslov po rimskom ritualu, a bio je obučen u roketi sa »stolom«...

»...Istoga dana kad je izvršena posveta zastave u nadbiskupskom dvoru, ja sam obavijestio nadbiskupa Stepinca o izvršenom činu.«

Iz zapisnika Josipa Šimečkog od 18. XII. 1945. g.:

»Crnković Josip naručio je zastavu za križare kod sestre Trojane u Gundulićevoj ulici br. 12. Ja sam dva puta obišao časne sestre dok su izradivale ovu zastavu. Ovu zastavu radile su časne sestre Trojana i Tomislava. Časne sestre su sa zadovoljstvom radile ovu zastavu.«

»...Bili su Crnković i Zagid. Također Salid mi je dao crkveno ruho potrebno za obred blagoslova. Nakon blagoslova zastave zadržali smo se kod tajnika Šalića, koji nas je poštastio s rakijom. Crnković mi je rekao, da će zastavu on sam prenijeti u Sumu. Nakon čitavog mjeseca došao je opet k meni u stan i rekao mi da je zastavu predao križarima u Papuku.«

Ko je sve na Kaptolu znao za posvetu zastave?

Poznato mi je da je nadbiskup Stepinac obavijestio o blagoslovu zastave u nadbiskupskoj kapelici. Kad sam bio dan prije uhapšenja tajnika Šalića, kod nadbiskupa Stepinca, on me je pitao, da li smo dovoljno bili oprezni i ozbiljni pri blagoslovu zastave. Ovo mi je rekao u prekrpnom tonu. Nakon hapšenja Šalića uvidio sam da se znao za posvetu zastave, jer su mi kanonici dr. Mariš i dr. Kolarek pričali o posveti zastave.

Od koga ste sve primali letke koji su upereni protiv narodne vlasti?

Ja sam primio nekoliko letaka od različitih osoba i te dva ili tri letka od Kučvara Vukobra,

Josip Šimeček

Dio zapisnika u kome Šimečki opisuje kako je blagoslovio križarsku zastavu

Također Šalić mi je dao crkveno ruho potrebno za obred blagoslova. Nakon blagoslova zastave zadržali smo se kod tajnika Šalića, koji nas je počastio rakijom. Crnković mi je rekao, da će zastavu on sam prenijeti u šumu. Nakon dvije nedjelje došao je opet k meni u stan i rekao mi je da je zastavu predao križarima u Papuku.

Poznato mi je da je nadbiskup Stepinac obavješten o blagoslovu zastave u nadbiskupskoj kapelici. Kad sam bio dan prije uhapšenja tajnika Šalića, kod nadbiskupa Stepinca, on me je pitao, da li smo dovoljno bili oprezni i ozbiljni pri blagoslovu zastave. Ovo mi je rekao u prekornom tonu. Nakon hapšenja Šalića uvidio sam da se zna za posvetu zastave, jer su mi kanonici dr. Marić i dr. Kolarek pričali o posveti zastave.

...Ja sam primio nekoliko letaka od različitih osoba i to dva ili tri letka od Kužnara Viktora.

Josip Šimečki

Križarska zastava koju je Šimečki blagoslovio u nadbiskupskoj kapelici

Sarajevski nadbiskupski ordinarijat daje uputstva za oživljavanje križarskih organizacija i za njihov protunarodni rad u Bosni i Hercegovini

Fra Ljudevit Josić, svećenik iz Tuzle, na saslušanju je izjavio da mu je prilikom njegova boravka u Sarajevu dao direktive za stvaranje križarskih grupa zamjenik nadbiskupa, kanonik Marko Alaupović. Fra

Ljudevit Josić izjavljuje da mu je Alaupović govorio kako i na koji način treba formirati križarsku organizaciju i kakvi će biti njeni zadaci. Dalje fra Ljudevit Josić podvlači da mu je Alaupović naglasio da svećenici u tome radu treba da budu podstrekači, a da vode računa da se prilikom eventualnog otkrivanja organizacije ne bi svećenici kao i katolička crkva kompromitirali.

Iz priloženog zapisnika vidi se da se nadbiskupski ordinarijat u Sarajevu pokušava poslužiti starim križarskim metodama za izdajnički i protunarodni rad i osnivati križarske organizacije, koje će u stvari biti legla protunarodnog rada i rezerva za terorističko-ustaške bande. Tako je i bilo, kako će se to iz daljnjih izlaganja vidjeti.

ZAPISNIK

o nastavku saslušanja fra Ljudevita Josića

Zadnji put sam bio u Sarajevu koncem jula mjeseca ove godine. Tom prilikom sam najprije svratio u samostan na Kovačićima gdje sam imao nešto svojih stvari da ponemem u Tuzlu a gdje sam boravio za cijelo vrijeme dok sam bio u Sarajevu. Sutra dan (28) otišao sam u samostan sv. Ante na Bistriku da posjetim svoga kolegu fra Ignjacija Nikolića, kojega dugo vremena nisam vidio. Isti dan otišao sam do župnika Dragutina Čelika da uzmem od njega primjeraka za krsne listove. Poslije sam otišao u Nadbiskupiju kod Marka Alaupovića, vršioca dužnosti nadbiskupa u kancelariji, gdje sam tražio dozvolu radi određenja jedne osobe od izopćenja. Tom zгодom zadržao sam se pola sata kod njega. Među ostalim smo razgovarali o vjerskim prilikama u tuzlanskoj župi i okolici. Posle moga izlaganja u kome sam napomenuo da se osjeća rat na vjernicima u pogledu opadanja vjerskog duha on mi je rekao: »Potrebno je ponovo oformiti križarsku organizaciju koja je prestala sa radom od ljudi koje vi smatrate da mogu odgovoriti tome pozivu. Ta organizacija treba da okupi sve poštene vjernike a naročito obratiti pažnju na okupljanje inteligencije. Isto tako obratite pažnju i selima jer će to biti glavni naš izvor da kada se promjeni stanje mogu poslužiti kao preuzimači i uspostavljači reda. To znači da križari trebaju da u tom momentu preuzmu vlast. Prilike će se brzo izmijeniti, kako se govori, do septembra.

... U daljem razgovoru rekao mi je da je potrebno oformiti propagandni odsjek koji bi bio u sklopu križarske organizacije, a koji bi imao za zadatak štampanje i širenje letaka uperenih protiv današnjih vlasti, pa zatim propagirajući stvarati nezadovoljstvo među narodom, protiv vlasti itd. U vezi sa time meni je dao u zadatak Alaupović da pronađem ljude koji bi bili pogodni za takav rad protiv vlasti, te da ih upoznam sa načinom rada a onda ako mogu da se povučem kako se u slučaju neke provale ili slično ne bi kompromitirao ja, a kroz mene i katoličko sveštenstvo. To sam trebao uraditi tada, ako bi ljudi koje bi ja za taj rad pronašao bili sposobni da sami nastave, a ako ne onda da ja dalje radim s njima. U svakom slučaju ja sam trebao da dajem direktive za rad.

Za vrijeme moga boravka u Sarajevu stanovao sam sva tri dana u samostanu u Kovačićima. Osim s fratrima u samostanu, Alaupovićem, Čelikom i Nikolićem nisam se više ni s kim sastajao. U samostanu razgovarao sam jedino sa fra Jurom Jurišićem o križarima, na moje pitanje on mi je rekao da ima dosta križara oko Kreševa i da im je na čelu njegov zet.

Nedjelju dana poslije moga dolaska iz Tuzle došao je u samostan na Petrievcu pop Josip Galešić iz samostana Nazareta. Odmah smo razgovarali o radu križarske organizacije i on mi je rekao da organizacija u Banjoj Luci radi uredno i da štampaju letke. Ja sam njega obavijestio o radu organizacije u Tuzli. Galešić mi je pričao da ima vezu sa šumom, a to sam vidio i jednom prilikom kad je bio u Sanskom Mostu gdje je došao u vezu sa Jagom Čavlovićem, ustašom, koji se je krio u Staroj Rijeci i rekao je Galešiću da mu je potrebna propusnica za njega i za Begića, jer imaju namjeru da se prebace u Kozaru, pošto su im u Staroj Rijeci u tragu. On je imao na-

Konjano u Opatovcu zaštitite naroda za B. i H. dana 24. XII. 1944.

Z A P I S N I K

o nastavku saslušanja fra Ljudevita Josića.

Kada ste zadnji put bili u Sarajevu i gdje ste sve tom prilikom bili.

Zadnji put sam bio u Sarajevu koncem jula mjeseca ove godine. Tom prilikom sam naprije svatio u samostan na Kovačićima gdje sam tražio nešto svojih stvari da ponese u Tuzlu a gdje sam boravio za cijelo vrijeme dok sam bio u Sarajevu. Sutradan /28/ otišao sam u samostan sv. Ante na Bistricu da posjetim svoga kolega fra Ignjacija Nikolića, kojega dugo vremena nisam vidio. Iste dan otišao sam do župnika Dragutina Čolika da uzmem od njega pr mjernika za krsne listove. Poslije sam otišao u Nadbiskupiju kod Marka Alaupovića, vršioca dužnosti nadbiskupa u kancelariji, gdje sam tražio dozvolu radi određenja jedne osobe od izobčona. Tom prilikom zadržao sam se pola sata kod njegovog ostala što razgovarati o vjerskim prilikama u tuzlanskoj župi i okolici. Poslije toga odlagajući u kome sam naposemno da se osjeća rat na vjernici i u pogledu opadanja vjerskog duha on mi je rekao: "Potrebno je ponovo oformiti križarsku organizaciju koja je prestala sa radom od ljudi koje vi smatrate da mogu odgovoriti tome pozivu. Ta organizacija treba da okupi sve poštene vjernike a naročito obratiti pažnju na okupljanje inteligencije. Isto tako obratite pažnju i selima jer se to bitni glavni naš izvor da kada se promjeni stanje mogu poslužiti kao preuzimači i uspostavljači reda. To znači da križari trebaju da u tom momentu preuzmu vlast. Prilike će se brzo izmjeniti, kako se govori, de septembra a eventualno do Božića. Papa se susreo kod anglo-amerikanaca sa Hrvatima narodi treba da do gore napomenutog vremena savananci pošalju vojsku koja će uspostaviti red u zemlji i predati vlast križarima i kada se uredi naše prilike oni će napustiti zemlju i predati vlast križarima. Da bi se mogli održati tj. potrebno je da interese naše vladavine da neko u organizaciji bude sadušen prikupljanjem podataka, imena i prezimena političkih komesara kao i svih onih koji su krivi za zatvaranja i ubijanja tj. za uništenje Hrvatske naroda. U daljem razgovoru rekao mi je da je potrebno oformiti propagandni obojak koji bi bio uslopu križarske organizacije, a koji bi imao za sadržaj Stangerje i Sirenje letaka upersnih protiv vlasti, da katim propagirajući stvarati nezadovoljstvo među narodom, protiv vlasti itd. U vezi sa time meni je dao u sadržaj Alaupović da pronadjem ljude koji bi bili pogodni za takav rad protiv vlasti, te da ih upoznam sa načinom rada a onda ako mogu da se povučem kažu ti u slučaju neke provale ili sličnog nebi kompromitovao ja a kroz mene i katoličko sveštenstvo. To sam trebao uraditi tada, ako bi ljudi koje bi ja sa taj rad pronadiao bili sposobni a sami nastave, a ako ne onda da ja dalje radim sa njima. U svakom slučaju ja sam trebao da dajem direktive za rad.

Za vrijeme toga razgovora u Sarajevu sta ovako a sam dva tri dana u samostanu u Kovačićima. Sam sa fratarijom u samostanu, Alaupovićem, Čolikom i Nikolićem nisam se više ni sa kim sastajao. U samostanu razgovarao sam jedino sa fra Jurjom Jurišićem o križarima. Na moje pitanje on mi je rekao da ima dosta križara oko Kneževa i da im je na čelu njegov zet.

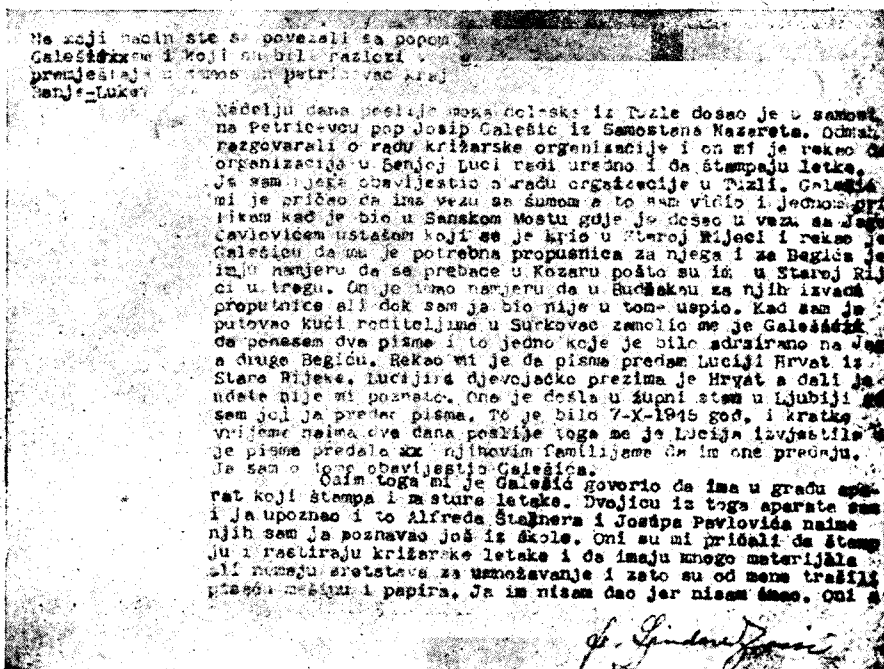
Šta vam je rekao Alaupović kako i na koji način da održavate vezu sa bandama u sumi i u čemu bi se ta veća saradnja sastajala?

O tome mi nije ništa rekao ali se razumjevalo samo po sebi da sam ja trebao preduzeti neko samoinicijativno u tom pravcu.

Ko je bio prisutan razgovoru između vas i Alaupovića, šta vam je rekao u slučaju provale kakav stav treba da zauzmete?

Bio je prisutan neki bogoslov koga poznaje Alaupović.

Zapisnik o saslušanju fra Ljudevita Josića

Nastavak zapisnika fra Josića sa str. 452.

mjeru da u Budžaku za njih izvadi propusnice, ali dok sam ja bio nije u tome uspio. Kad sam ja putovao kući roditeljima u Surkovac zamolio me je Galešić da ponese dva pisma i to jedno koje je bilo adresirano na Jaga a drugo Begiću. Rekao mi je da pisma predam Luciji Hrvat iz Stare Rijeke. Lucijino djevojačko prezime je Hrvat a da li je udata nije mi poznato. Ona je došla u župni stan u Ljubiji gdje sam joj ja predao pisma. To je bilo 7-X-1945. god. i kratko vrijeme, naime dva dana poslije toga me je Lucija izvjestila da je pisma predala njihovim familijama da im one predaju. Ja sam o tom obavijestio Galešića.

Osim toga mi je Galešić govorio da ima u gradu aparat koji štampa i rastura letke. Dvojicu iz toga aparata sam i ja upoznao i to Alfreda Štajnera i Josipa Pavlovića naime njih sam ja poznavao još iz škole. Oni su mi pričali da štampaju i rasturaju križarska letke i da imaju mnogo materijala, ali nemaju sredstava za umnožavanje i zato su od mene tražili pisacu mašinu i papira. Ja im nisam dao, jer nisam imao.

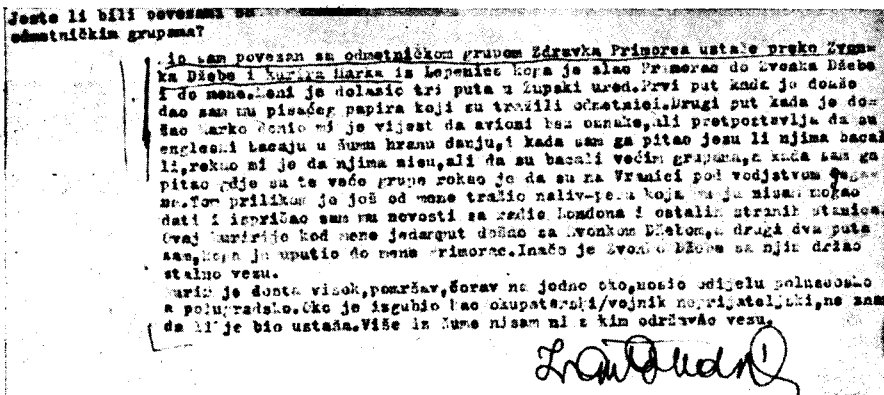
fra Ljudevit Josić

Križarskim terorističkim grupama u Sarajevu i okolici rukovodio je župnik don Ivan Čondrić

Don Ivan Čondrić je organizator terorističkih križarskih grupa u Sarajevu, Zenici i Busovači. U toku istrage ustanovljeno je da je križarska organizacija imala za zadatak: materijalno i moralno pomaganje ustaških zlikovaca, umnožavanje i rasturanje letaka, odašiljanje zlikovaca u šumu, povezivanje ustaško-četničkih bandita, a sve to u cilju aktiviziranja terorističke borbe protiv naroda i narodne vlasti.

Čondrić je rukovodilac terorističke organizacije. On održava vezu s bandom, šalje materijal, piše, a zatim organizacija umnožava i rastura

letake »Srbi i Hrvati« i »Vojnici«. Organizacija umnožava i rastura »pastirsko pismo«. On preko ustaških elemenata župnika *Gagulića Ladislava*, kanonika *Marka Nedića* i drugih sakuplja priloge za ustaške zlikovce u šumi, kao i one u kaznionicama. On u društvu *fra Franje Šlafhauzera*, kapelana iz Zenice, pravi plan za teroristički napad na posadu u Semizovcu kod Sarajeva.

Dio zapisa don Ivana Čondrića o njegovoj križarsko-terorističkoj djelatnosti

Jeste li bili povezani s odmetničkim grupama?

Bio sam povezan s odmetničkom grupom Zdravka Primorac ustaše preko Zvonka Džebe i kurira Marka iz Lepenice koga je slao Primorac do Zvonka Džebe i do mene. Meni je dolazio tri puta u Župski ured. Prvi put kada je došao dao sam mu pisane papira koji su tražili odmetnici. Drugi put kada je došao Marko donio mi je vijest da avioni bez oznake, ali pretpostavlja da su engleski, bacaju u šumu hranu danju, i kada sam ga pitao jesu li njima bacali, rekao mi je da njima nisu, ali da su bacali većim grupama, a kada sam ga pitao gdje su te veće grupe rekao je da su na Vranici pod vodstvom Gegana. Tom prilikom ja još od mene tražio naliv-pena koja mu ja nisam mogao dati i ispričao sam mu novosti s radio Londona i ostalih stranih stanica. Ovaj kurir je kod mene jedarput došao sa Zvonkom Džebom, a drugi dva puta sam, koga je uputio do mene Primorac. Inače je Zvonko Džeba s njim držao stalno vezu.

Kurir je dosta visok, pomršav, čorav na jedno oko, nosio odijelo poluseosko i polugradske. Oko je izgubio kao (okupatorski) vojnik neprijateljski, ne znam da li je bio ustaša. Više iz šume nisam ni s kim održavao vezu.

Ivan Čondrić

ZAPISNIK

o saslušanju Ivana Čondrića, Stjepana i majke Ane rođ. Knežević, rođen 22. II. 1918. g. u Žepču svećenik, rimokatoličke vjere, Hrvat, sa stanom u Mehmed paše Sokolovića ul. br. 5.

Izjavljujem da ću tokom saslušanja govoriti samo istinu i da sam spreman podnijeti sve posljedice koje bi proizašle iz mog neistinitog izlaganja.

Tko je sačinjavao rukovodstvo križarskog pokreta u Sarajevu?

Bio sam ja, Ambrozić Slavko, Pero Dugač, student iz Sarajeva, Barišić Ratko, inženjer hemije, Zvonko Džeba, đak.

ZAPISNIK

o saslušanju Ivana Čondrića, Stjepana i majke Ana rođj. Knežević, rođen 22. II. 1918 g. u Zepču, svećenik, rimokatoličke vjere, Hrvat, 28 stasom u Mehmed paše Sekolovića ul. br. 8.

Isjavljajem da su tokom saslušanja govoriti samo istinu i da sam spreman podnijeti sve posljedice koja bi proistekle iz mog neistinitog izlaganja.

Ko je začinjavao rukovođstvo križarskog pokreta u Sarajevu?

Bio sam ja, Ambrozić Slavko, Pero Dugač, student iz Sarajeva, Barišić i Finjler kao ije, Zvonko Džaba, djak.

Kakvi su bili zaduženosti organizacije?

Bi nismo dobili ni od koga pisane uputstva osim po koju vijest u vezi o situaciji od ljudi koji su dolazili iz Zagreba. Zadatak je bio sakupiti naše ljude koji su van fronta od progona na taj način što smo u svim ustanovama i organizacijama imali svoje ljude, a na taj način i kroz organizacije politički djelovati. Dalje zadatak je pozivanje križarski i četničkih grupa na teritoriji BiH. radi jedinstvenog nastupa protiv J.A. Pored ovoga stvaranje političkih centara na teritoriji BiH. sa političkom borbom protiv fronta. Pored toga zadatak je organizacije bio materijalno potpomaganje, kao i moralno potpomaganje četničkih grup. Političko djelovanje vršilo se putem usmene i pisane propagande i kroz potpomaganje otpuštenih činovnika, ustaških porodica, katoličanstva u suru onih ljudi, odnosno ustaša i četnika kojima je život u opasnosti. Pored toga slanje vojnika i civila koji neće da idu u suru dobrovoljno da bi ojačali križarske i četničke grupe. Sve ovo trebalo je da dovode do preuzimanja vlasti u slučaju intervencije sa strane.

Kakva je podjela rada unutar rukovođstva?

Ja sam rukovodio političkim dijelom rada i rukovodio sastancima, to davao kako u suru uputstva. Barišić je bio zadužen, odnosno stvarno je prikupio materijalna sredstva, odjeću, oružje, lijekove i sanitetski materijal. Pero Dugač bio je zadužen propagandno, ali je čini mi se prije dva mjeseca otišao u Zagreb. Zvonko Džaba, djak također je bio zadužen propagandno dok je Ambrozić bio odgovoran po vojničkom sektoru.

Jeste li vi isdavali letke i proglase?

Jesno. Letke sam sastavljao ja, a tehnički dio ne znam ko je obavljao, ali sam tešt letaka i proglasa, kao i "pastirsko pismo" dao ja Ambroziću na umnožavanje.

Je ste sve letke napisali i koje su bili namijenjeni?

Letak "Srbi i Hrvati" upućen narodu samo u Sarajevu, letak "vojnici" upućen vojsci i sa njegove rasturanje bio je zadužen Ambrozić, te "pastirsko pismo" koje je bilo namijenjeno narodu i trebalo biti rastureno preko povjerljivih ljudi od kojih sam ja fra Franjo Štumpfauer dao 14 komada.

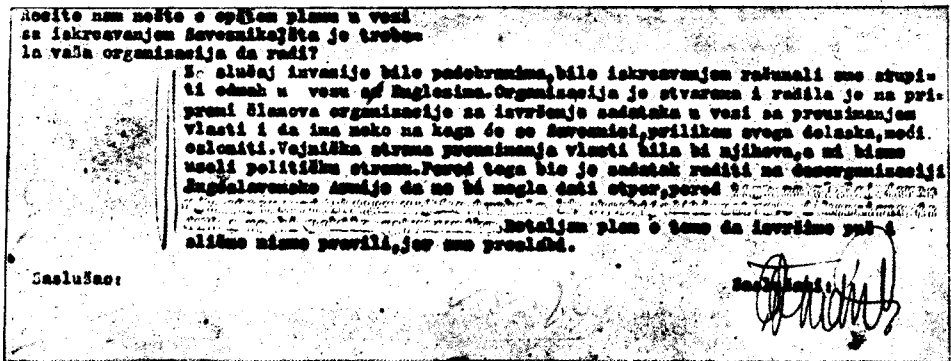
Koliko nam imena ljudi koji su bili zaduženi radom na teritoriji BiH?

U Zenici sam bio povezan sa članom fra Franjom Štumpfauerom koji ja radio veći od ranije uslovene o meni i ja sam jednom prilikom poslao Ambroziću koji je na sluzbu kao vjara sa Zenicom, jer je on ovdje na odlaganju i bita. In Tuzle mi je došao Lakatoš, djak, kome imena ne znam, i obavijestivao me kako ide preko u Tuzli. Jednom mi je govorio da oružje nam grupama u okolini. Tuzle rukovodi general njemački Luder i da pogotko ide dobro.

Ko je rukovodio sakupljanjem porodica otpuštenih činovnika i ustaških porodica i zatvorenika, odnosno ratnih složenica koji su na izdržavanju kaane u Zenici?

Tine sam rukovodio javus pomoć Pavičića i Dr. Miše Andrića. Bilo je još drugih kojima je rečeno da prikupljaju i termiti Srbi, Supacima Gagančiću Ladiševu, Marku Mediću. Pomoć se sakupala u crkvi na taj način što sam napisao na stolu "za potrebe" i u Zapskom uredu. Oni su donesli priloge snaj su za kega daju. Nedavno je bilo priloga u crkvi pred noć 6 de 6 hiljada.

Zapisnik o saslušanju Ivana Čondrića u kojem priznaje da je bio vođa jedne križarske grupe

Priznanje Čondrića da je cilj križara bio pripremanje strane intervencije i nove okupacije naše zemlje

Mi nismo dobili ni od koga pismena uputstva osim po koju vijest o situaciji od ljudi koji su dolazili iz Zagreba. Zadatak je bio spasavati naše ljude koji su van fronta od progona na taj način što ćemo u svim ustanovama i organizacijama imati svoje ljude, a na taj način i kroz organizacije politički djelovati. Dalje zadatak je povezivanje križarskih i četničkih grupa na teritoriji B. i H. radi jedinstvenog nastupa protiv J. A. Pored ovoga stvaranje političkih centara na teritoriji B. i H. za političku borbu protiv Fronta. Pored toga zadatak je organizacije bio materijalno potpomaganje, kao i moralno potpomaganje odmetničkih grupa. Političko djelovanje vršilo se putem usmene i pismene propagande i kroz potpomaganje otpuštenih činovnika, ustaških porodica. Zatim odašiljanje u šumu onih ljudi, odnosno ustaša i četnika kojima je život u opasnosti. Pored toga slanje vojnika i civila koji hoće da idu u šumu dobrovoljno da bi ojačali križarske i četničke grupe. Sve ovo trebalo je da dovede do preuzimanja vlasti u slučaju intervencije sa strane.

... Ja sam rukovodio političkim dijelom rada i rukovodio sastancima, te davao kako u čemu uputstva. Barišić je bio zadužen, odnosno stvarno je prikupljao materijalna sredstva, odjeću možda, lijekove i sanitetski materijal. Pero Dugač bio je zadužen propagandom, ali je čini mi se prije dva mjeseca otišao u Zagreb. Zvonko Džeba, dak, također je bio zadužen propagandom, dok je Ambrozić bio odgovoran po vojničkom sektoru.

Letke sam sastavljao ja, a tehnički dio ne znam tko je obavljao, ali sam tekst letaka i proglaša, kao i »pastirsko pismo« dao ja Ambroziću na umnožavanje.

Letak »Srbi i Hrvati« upućen narodu samo u Sarajevu, letak »vojnici« upućen vojsci i za njegovo rasturanje bio je zadužen Ambrozić, te »pastirsko pismo« koje je bilo namijenjeno narodu i trebalo biti rastureno preko povjerljivih ljudi od kojih sam ja fra Frani Šlafhauzeru dao 14 komada.

U Zenici sam bio povezan sa kapelanom fra Franom Šlafhauzerom koji je radio već od ranije neovisno o meni i ja sam jednom prilikom poslao Ambrozića koji će mu služiti kao veza sa Zenicom, jer je on ovdje na polaganju ispita. Iz Tuzle mi je dolazio Lakatoš, dak, kome imena ne znam i obavještavao me kako ide posao u Tuzli. Jednom mi je govorio da oružanim grupama u okolini Tuzle rukovodi general njemački Bader i da posao ide dobro.

Time sam rukovodio ja uz pomoć Pavičića i dr. Mije Andrića. Bilo je još drugih kojima je rečeno da prikupljaju i to: Mati Šerki, župnicima Gaguliću Ladislavu, Marku Nediću. Pomoć se sabirala u crkvi na taj način što sam napisao na stolu »za potrebne« i u Župskom uredu. Oni koji su donosili priloge znali su za koga daju. Nedjeljno je bilo priloga u crkvi prosječno 5 do 6 hiljada.

Za slučaj invazije bilo padobranima, bilo iskrcavanjem računali smo stupiti odmah u vezu s Englezima. Organizacija je stvarana i radila je na pripremi članova organizacije za izvršenje zadataka u vezi sa preuzimanjem vlasti i da ima neko na koga će se Saveznici, prilikom svoga dolaska, moći osloniti. Vojnička strana preuzimanja vlasti bila bi njihova, a mi bismo uzeli političku stranu. Pored toga bio je zadatak raditi na dezorganizaciji Jugoslavenske Armije... Detaljan plan o tome da izvršimo puč i slično nismo pravili, jer smo preslabi.

Čondrić Ivan

Fra Franjo Šlafhauzer, kapelan iz Zenice, organizirao je terorističku križarsku organizaciju u Zenici i Busovači

Fra Franjo Šlafhauzer je pored Čondrića Ivana jedan od najglavnijih organizatora terorističko-križarskih grupa u Sarajevu, Zenici i Busovači. On se sastajao i dopisivao sa zloglasnim ustaškim koljačem Arapovićem, šaljući njegovoj terorističkoj grupi razni materijal. On umnožava i rastura letke, daje časnim sestrama iz Žepča zadatak da izrađuju križarske znakove i najzad falsificira zajedno s fra Antom Kozinom državne dokumente.

Kapa Ivica Vulete, uhvaćenog križara kod Busovače. Na kapi je križ i pločica s početnim slovima »A. P.« (Ante Pavelić)

nastavak saslušanja -

o saslušanju fra Franje Šlafhauzera, kapelana iz Zenice
31. oktobra 1945. g.

Šta znate reći o Franji
Gudelju ?

Koliko sam čuo od Kate Vulete znam da je radio za
križarsku organizaciju. Ne znam šta je radio i s
kim je bio povezan.

Za koje još znate da su
radili za križarsku organizaci-
ju, bilo da su bili povezani
direktno sa Šumom, ili da su
radili u organizacijama
druge poslove?

Moja brat Ivica Šlafhauser, svršeni maturant, u J. A.
sada demobilisan, živi u Zepču. On je pomagao kod
sastavljanja vijesti meni i preštampano mi je jedan
letak, o čemu je jedno pismo u Lepču Časna osuđenik
/ ne znam kojoj je predao / u kojem sam tražio da
mi izrade križarske značke. Prišale su da mi izradu
inače mi je bio poznat sav moj rad.

B e b e S u k, poduzetnik iz Busovače. On mi
je jedanput dao jednu svotu novaca - do 150 dinara
za duhan koji je slat u Šumu. Poznato mi je da je
simpatizirao križare. Pričao mi je vijesti o njima,
koje je navodno saznavao sa sela od nekog čovjaka.

R u ž i c a K u k a r o l o; domaćin iz Sa-
rajeva, stamuje kod Čebanije - Čamije, poslala mi je
jedanputa nešto pisanećeg pribora, odnosno ona mi je
lično dala. Bilo joj je poznato zašto sam to tražio.
Vjerujem da je ona mogla imati i neke druge veze u
gradu. Navodila mi je da njen brat zna o radu križa-
ra dosta. Mislim da je on željezničar.

Fra J u r e J u r i š i bogoslov iz samosta-
na Kovčići u Sarajevu. Poznato mi je da je još dok
je bio u Kiseljaku imao veze sa tamošnjem grupom.
Ja lično nisam imao s njim nikakvih veza. On mi je
lično pričao da je bio povezan sa Šumom. Kada smo
se sastali u Sarajevu sada pred moje hapšenje, on mi
je pomogao izradivati jedan letak - protiv glasa-
nja na izborima. Taj letak sam pokazao dr. fra K a r l u
K a r i n u, profesoru bogoslovijske u Kovčići-
ma i on mi je rekao da je dobar, da ga treba
svakako štampati, ali tajno, jer se ne smije ići na
izbere.

Fra A n t o K e r v a š i bogoslov iz samosta-
na Kovčići u Sarajevu. Poznato mi je da je imao nek-
veze u gradu sa osobama koje učestvuju u radu kri-
žara. Izgleda da je on radio na širenju letka " Da
li znate". Mislim da su oni taj letak dobili iz Zag-
reba. On je dao taj letak časnoj sestri Agnezi. U
razgovoru sa njom o stanju u Kotor-Varošu, poslije
oslobođenja, pitao sam ga da li tamo još postoje
ostatci vojske u Šumi. On mi je rekao da su bili, ali
da sada nema nikakve veze sa njima. Molio sam ga da
mi dade upute kako bi se moglo povezati sa tom grup-
om, ako još postoji, jer sam mislio da bi ta grupa
mogla imati veze sa Velebitskom glavnom grupom, na-
vedno s nekim velebitskim sdrugom. Upute nisam pri-
nio. Druge nešto o njemu ne znam.

Zapisnik o saslušanju fra Franje Šlafhauzera organizatora križarsko-terorističke
grupe oko Busovače

ZAPISNIK

Nastavak saslušanja fra Franje Šlafhauzera, kapetana iz Zenice 31. oktobra 1945. g. Šta znate reći o Franji Gudelju?

Koliko sam čuo od Kate Vulete znam da je radio za križarsku organizaciju. Ne znam što je radio i s kim je bio povezan.

Za koje još znate da su radili za križarsku organizaciju, bilo da su bili povezani direktno sa šumom, ili da su radili u organizacijama druge poslove?

Moj brat Ivica Šlafhauzer, svršeni maturant, sada demobilisan, živi u Zepču. On je pomagao kod sastavljanja vijesti meni i preštampano mi je jedan letak, odnio je jedno pismo u Zepče časnim sestrama (ne znam kojoj je predao), u kojem sam tražio da mi izrade križarske značke. Pristale su da mi izrade. Inače mu je bio poznat sav moj rad.

Bobo Suk, poduzetnik iz Busovače. On mi je jedanput dao jednu svotu novaca — do 150 Din za duhan koji je slat u šumu. Poznato mi je da je simpatizirao križare. Pričao mi je vijesti o njima, koje je navodno saznavao sa sela od nekog čovjeka.

Ružica Kukarolo, domaćica iz Sarajeva, stanuje kod Cobanije-džamije, poslala mi je jedamput nešto pisaćeg pribora, odnosno ona mi je lično dala. Bilo joj je poznato zašto sam to tražio. Vjerujem da je ona mogla imati neke druge veze u gradu. Navodila mi je da njen brat za o radu križara dosta. Mislím da je on željezničar.

Fra Jure Jurišić, bogoslov iz samostana Kovačići u Sarajevu. Poznato mi je da je još dok je bio u Kiseljaku imao veze sa tamošnjom grupom. Ja lično nisam imao s njim nikakvih veza. On mi je lično pričao da je bio povezan sa šumom. Kada smo se sastali u Sarajevu, sada pred moje hapšenje, on mi je pomogao izradivati jedan letak — protiv glasanja na izborima. Taj letak sam pokazao dr. fra Karlu Karinu, profesoru bogoslovije u Kovačićima i on mi je rekao da je dobar, i da bi ga trebalo svakako štampati, ali tajno, jer se ne smije ići na izbore.

Fra Anto Kovačić, bogoslov iz samostana Kovačići u Sarajevu. Poznato mi je da je imao neke veze u gradu — sa osobama koje učestvuju u radu križara. Izgleda da je on radio na širenju letka »Da li znate«. Mislím da su oni taj letak dobili iz Zagreba. On je dao taj letak časnoj sestri Agnezi. U razgovoru s njim o stanju u Kotor-Varošu, poslije oslobođenja, pitao sam ga, da li tamo još postoje ostaci vojske u šumi. On mi je rekao da su bili, ali da sada nema nikakve veze s njima. Molio sam da mi dade upute kako bi se moglo povezati s tom grupom, ako još postoji, jer sam mislio da bi ta grupa morala imati veze sa Velebitskom glavnom grupom, navodno s nekim velebitskim zdugom. Upute nisam primio. Drugo nešto o njemu ne znam.

Šlafhauzer

Uprilike tako bi im pisao i obavještavao ih kao i tome koliki je broj vojske na terenu, kao i kakvo je raspoloženje među vojskom i drugim stvarima. Stalno sam ih obavještavao u koliko sam imao dovoljno materijala. Od tada sam tražio osobe kojima mogu tu stvar povjeriti i koje bi htjele saradjevati. Od tih navodim sve kojih se sjećam.

Preko časne sestre VERENE DIJAKOVIĆ iz Visokog nabavio sam nešto medikamenata, kao zavoja, joda, nekoliko injekcija pro-

Šlafhauzer fra Franjo

Odlomak iz zapisnika fra Šlafhauzera

Oprilike tako bi im pisao i obavještavao ih kao i tome koliki je broj vojske na terenu, kao i kakvo je raspoloženje među vojskom i drugim stvarima. Stalno sam ih obavještavao u koliko sam imao dovoljno materijala. Od tada sam tražio osobe kojima mogu tu stvar povjeriti i koje bi htjele suradjevati. Od tih navodim sve kojih se sjećam.

Šlafhauzer

Njemu u radu pomažu i drugi svećenici: fra Jure Jurišić, fra Anto Kovačić, fra Ante Kozina, fra Stjepan Buljan, fra Franjo Mušura, fra Boris Barun i Emanuel Kljaić. Zatim časne sestre: Agneza Čuturić, Verena Dijaković, Studenka, Mavlina i časne sestre iz Žepča.

Šlafhauer u zajednici s Čondrićem stvara plan napada na Semizovac i sasvim je razumljivo da ovaj ustaški zločinac odobrava klanja i ubijanja koja je vršio Pavelić sa svojim ustašama.

18 ovog mjeseca prilikom mog boravka u Sarajevu rekao mi je Fra STJEPAN BULJAN, župnik, prilikom razgovora o vezama koje tražim sa Livnom da i njemu dadnem za svaki slučaj znak sa radio stanicom, ako bi se kod njega pojavila kakva jača grupa sa radio stanicom, u Podhumu. On je bio također došao radi polaganja ispita. Ja sam dao znak, (Vulpec ili Lisac) i neki broj.

Emanuel Kljaić, bogoslov iz Kovačića, rekao mi je da župnik u Novom Šeheru ima veze sa četnicima i ustašama/križarima/ jer da je on to saznao prilikom njegovog boravka tamo, gdje je išao radi smrti majčine.

Također mi je pričao Fra FRANJO MUŠURA, kapelan u Zenici koji je nedavno došao sa župe Sivša, da je tamo imao veze sa križarima/četnicima/

U jednom razgovoru sa časnom sestrom STUDENKOM iz samostana sv. Pavla i sestrom MAVLINOM, rekla mi je STUDENKA da je imala vezu dok je bila u B. Lucu, koliko se sjećam, sa nekim sestrama i svećenicima, koji su pripadali jednoj križarskoj grupi, te da su imale neke stvari (veš)

FRAO MARINović rekao mi je da ima neki dobar apotekar, koji daje materijal sanitetski križarima.

U jednom pismu koje su pisali križari, koje sam pomogao, stajalo je da pitam JURE JURISICA iz gornje Zenice i da ga pitam šta je od njih htio.

Zapisnik sam pročitao i priznajem ga svojim.

S a s l u š a n i

Šlafhauer

Dio zapisa u kome Šlafhauer navodi imena svojih pomagača iz redova katoličkog klera

18. ovog mjeseca prilikom mog boravka u Sarajevu rekao mi je Fra Stjepan Buljan, župnik, prilikom razgovora o vezama koje tražim s Livnom da i njemu dadnem za svaki slučaj znak za radio stanicu, ako bi se kod njega pojavila kakva jača grupa sa radio stanicom, u Podhumu. On je bio također došao radi polaganja ispita. Ja sam dao znak, (Vulpec ili Lisac) i neki broj.

Emanuel Kljaić, bogoslov iz Kovačića, rekao mi je da župnik u Novom Šeheru ima veze sa četnicima i ustašama (križarima) jer da je on to saznao prilikom njegovog boravka tamo, gdje je išao radi smrti majčine.

Također mi je pričao Fra Franjo Mušura, kapelan u Zenici koji je nedavno došao sa župe Sivša, da je tamo imao veze sa križarima (četnicima). U jednom razgovoru sa časnom sestrom Studenkom iz samostana sv. Pavla i sestrom Malvi-

nom, rekla mi je Studenka da je imala vezu dok je bila u B. Luci koliko se sjećam, sa nekim sestrama i svećenicima, koji su pripadali jednoj križarskoj grupi, te da su im slale neke stvari (veš). Pero Marinović rekao mi je da ima neki apotekar, koji daje sanitetski materijal križarima.

U jednom pismu koje su pisali križari, koje sam pomagao, stajalo je da pitam Juru Jurišića iz gornje Zenice i da ga pitam što je od njih htio.

Zapisnik sam pročitao i priznajem ga svojim.

Šlafhauzer

*

Iz zapisnika fra *Valerija Volodera*, *Stjepana Sokolovića* i fra *Ante Kozina*, koje prilažemo, vidi se učešće svećenika u radu križarske terorističke organizacije u sarajevskom okrugu.

Fra Valerije Voloder u franjevačkom samostanu u Sarajevu zajedno s fratrom Antom Kovačićem štampa letake. Profesor bogoslovije dr. Karlo Karin daje mu također letake za preštampavanje. Voloder govori da je cilj križarske organizacije pomaganje ustaša u šumi, koji treba diverzantskim akcijama da sruše narodnu vlast. Za križarsku organizaciju i vojsku sv. Ante kaže da su za vrijeme NDH svestrano pomagali ustašku vlast.

Stjepan Sokolović, svećenik iz Fojnice, povezan je s organizatorom terorističke križarske organizacije iz Sarajeva Ivanom Čondrićem, kome služi kao veza s ustaškim zlikovcima. Sokolović se sastaje i održava vezu s ustaško-četničkim banditima.

Fra Ante Kozina učestvuje u križarskoj organizaciji i povezan je s fra Franjom Šlafhauzerom. Šlafhauzer mu daje zadatak da ide u svoj kraj kod Dervente, da tamo organizira terorističku križarsku grupu. Fra Ante Kozina po zadatku Šlafhauzera falsificira propusnice za križare.

Šta ste sve razgovarali sa Šlafhauzerom
i šta je on tražio od vas u pogledu saradnje
sa njim za križare ?

Drugi put kad smo se sastali tj. kada sam mu
je izradio propusnice, pitao sam ga zašto će
mu to on je odgovorio da mu to treba jer da
on radi za križare te smo tog prilike raz-
govarali o križarstvu. Podvikao mi je da bi je
trebalo raditi za križare i kad sam mu ja to
obećao rekao je da u prvom redu treba da od-
em na Plehan kući, i da razgovaram sa ljudima
i da vidim koje od njih voljan da radi za
križare te da ga ja po povratku o tome izve-
stim. Ja sam to obećao ali pošto nisam otišao
na osustvo kući nisam imao prilike da to svr-
šim.

Zašta su trebale da služe propusnice koje si
izrađivao ?

Rekao je da treba sa ljude koji putuju. Vjero-
vatno za križare ili njihove saradnike. Više
mi ništa o tome nije rekao .

Kad ste sastali treći put i šta ste razgovarali ?

Ante Kozina

Odlomak iz zapisnika Kozina fra Ante kojim priznaje da je izrađivao krivotvorene propusnice za križare

Radjeno u odjeljenju OZNE za B i H. 7 XI 1945 g.

Z A P I S N I K

O saslušanju VALERIJA VOLODERA, fra, sina Ivanova, rođenja 1921 g. u Tijarcu, srez Sinj, vršio osam razreda franjevačke gimnazije u Visokom i sad studira na franjevačkoj teologiji u Sarajevu II godinu. Njegovimokatoličke državljanin FNRJ., Hrvata. Nije sudjen niti osudjivana. Sada stanuje u franjev. teologiji, Kovačići, Zagrebačka br 12.

I
Za vrijeme okupacije bio u Visokom, do 1943 g. gdje sam pohađao fra. gimnaziju a navedenog datuma prešao sam u Sarajevo na teologiju gdje se i sada nalazim.

II
Od rodbine imam oca Ivana, radi kod kuće na imanju, zatim dva starija brata i to: Mirka i Boža koji su isto kod kuće kao i sestru Anđu.

Upozoren sam da govorim istinu inače da ću u protivnom snositi zakonske posledice tj. odgovarati radi lažnih isjava i obmana.

Reci te mi sve što znate o križarskoj organizaciji i o njenim ciljevima?

Znam to da su u križarima ostaci ustaša i četnika tj. ljudi koji nemaju da se daju jer bi odgovarali radi svoga zlikovačkog rada. Oni žele na teroristički način svrgnuti današnju vlast.

Navedite mi ljude koje znate da su indirektno radili za križare?

Znam fra Franju Šlafhausera, fra Antu Kovačića, XXXXX zatim nekog Mirovca Ljubu, tra fikantiou sa M. Dvora.

Šta nam znaš reći o letcima koji su se širili i preštamovali u vašem samostanu?

U prvom redu ja sam dobio tri letka od Ljube Badrov. Letci su bili sledeće sadržaja: jedan Krnjevića, drugi "dali znate" treći "dali znate" ali ustvari prvobitni "dali znate" Ona me je zamolila da joj preštampam u sto više primeraka te letka i ja sam to preštampao u samostanu na sačinu koju sam uzao od dr. Šilija. Većta sam je 9 komada tj. od svakog po tri. Ja sam ostavio od svakog primeraka po jedan komad a poslije sam ih po naredjenju predao fra Franji Lipovcu prefektu. Dalje letke je štampao fra Anto Kovačić koji je od mene preštampao dva letka, jedan viša i letak "dali znate".

Šta znaš o radu fra Kovačića Anta za vrijeme njegovog boravka u bolnici?

Zatim vidio sam u dr. KARLA KARINA, "dali znate" koji mi je dao da preštampam na koje traženja ja sam ga i preštampao isto tako on, dr. Karla dao mi je i letak Krnjevića, koga sam takođe preštampao i povratio opet njemu.

Šta znaš o radu žene Agnese Čuturač?

Znam da je prikupljao preko nekih članica sestara sam. materijal za križare. Načinjen mu je davala frašnju ostala i fra, sestri BOLANA koja radi sa Y 7, pošto sa to više

Za nju mi je pričao Kovačić da radi za križare i da joj je on dao neki sam. materijal za njih. Onjoj više ništa neznam.

Dio zapisnika o saslušanju fra Valerije Volodera o njegovoj saradnji s križarsko-terorističkom grupom

(Izvadak iz originalnog zapisnika Valerija Volodera sa str. 462.)

... Znam fra Franju Slafhauzera, fra Antu Kovačića, zatim neku Badrov Ljubu, trafikanticu iz M. Dvora.

U prvom redu ja sam dobio tri letka od Ljube Badrov. Letci su bili slijedeće sadržine, jedan Krnjevića, drugi »da li znate« i treći bez naslova, ali u stvari prošireni »da li znate«. Ona me je zamolila da joj preštampam u što više primjeraka te letke i ja sam to preštampao u samostanu na mašinu koju sam uzeo od dr. Zilića. Vratio sam joj 9 komada t. j. od svakog po tri. Za sebe sam ostavio od svakog primjerka po jedan komad a poslije sam ih po naređenju predao fra Franji Lipovcu prefektu.

Dalje, letke je štampao fra Anto Kovačić koji je od mene preštampao dva letka, Krnjevića i letak »da li znate«.

Zatim vidio sam u dr. Karla Karina, letak »da li znate« koji mi je dao da pročitam na moje traženje, a ja sam ga i preštampao. Isto tako on, dr. Karin dao mi je i letak Krnjevića, kojega sam također preštampao i povratio opet njemu.

Znam da je prikupljao preko nekih časnih sestara san. materijal za križare. Materijal mu je davala između ostalih i časna sestra Solana koja radi na I 7, pošto sam to vidio.

Za nju mi je pričao Kovačić da radi za križare i da joj je on dao neki san. materijal za njih. O njoj više ništa ne znam.

Valerije Voloder

Kakve su vaše veze bile sa Križarskom samostanom?
 To su bile prijateljske veze. Razgovarao sam sa njima
 i o političkim pitanjima. Sa fra Tvrtkom Bancom sa česte
 razgovarao o političkim događajima. U septembru mjesecu
 kada sam ja došao od Čondrića i navratio u samostan, raz-
 govarali smo o političkim događajima i ja sam govorio
 t. j. prvo vijesti od Čondrića kako Amerika i Engleska
 ne će im pomoći izvan u Bugarskoj i Rumuniji. Tom pri-
 likom mi je fra Tvrtko Bancom pokazao letak potpisani od
 Krnjevića i ja sam ga pročitao. Onda mi letak ja noznan
 gdje sam i neko ovlesko vijeste. Pored dvoga fra Tvrtko
 Bancom je pokazao i neko vijesti sa naslovom »da li zna-
 te«. I drugi letak su ostali kod fra Tvrtka.
 Kada ste vidjeli letak, kakve ste letaku donijeli od Čondrića?
 Fra Čondrića sam vidio i letak napisano tinteom. Kod nje
 ga sam i dao jedan letak od fra sa naslova »da li zna-
 te«? Ne je od ustašadoložno u vašu kuću ne ostalo pred napo-
 njem?
 U toj kući nje bilo niko. Došli su u polu. Za nje-
 nu zamolila me je da joj dam letak i da mi ne odokle je.
 Kada ste vidjeli letak, kakve ste letaku donijeli od Čondrića?
 Fra Čondrića sam vidio i letak napisano tinteom. Kod nje
 ga sam i dao jedan letak od fra sa naslova »da li zna-
 te«? Ne je od ustašadoložno u vašu kuću ne ostalo pred napo-
 njem?
 Ili ne?
 Nastavljen

Stjepan Sokolović

Dio zapisnika Stjepana Sokolovića o njegovom učešću u križarskoj grupi Čondrića

Fra Kruno Miklić, kapelan iz Vareša, organizirao je križarsku terorističku grupu u Varešu

Fra Kruno Miklić povezuje razbježane ustaše u križarsku terorističku grupu u Varešu poslije izlaska »pastirskog pisma« u kome je, kako on kaže, vidio šta misle vjerski rukovodeći centri.

Da sam si počeo raditi na formiranju križarske organizacije i ko ti je dao uputstva u tom pogledu?

Počeo sam raditi na organiziranju križara nakon izlaska »pastirskog pisma« kada sam vidio šta misle naši rukovodeći vjerski centri o današnjoj vlasti. U prvi mah nisam dobio ni od koga nikakva uputstva, a u septembru mjesec u Varešu u župskom uredu s Ambrozom Benkovićem, sveštenikom iz Breze koji je tada bio došao nešto poslom do Sreskog odbora. Sastanak smo održali u župskom uredu na kome su bili prisutni ja, župnik Milošević i Benković. Razgovarali smo o križarskim organizacijama i njihovom radu. Benković nam je pričao kako je prije nekoliko dana bio u Sarajevu, i da u Sarajevu križarska organizacija radi punom parom i da je na čelu nje Čondrić i Sflahauzer da su u tom pogledu obuhvaćeni i da rade fratri sa franjevačkog fakulteta u Sarajevu za koje je rekao da izdaju letke. Za letke je rekao da se dobijaju iz Zagreba preko Jajca i Brestovskog. U Brestovskom rekao je da imaju neke čarne postre koje prenose letke u Sarajevu. Rekao je da Čondrić i Sflahauzer imaju vezu sa Zagrebom, a da u Sarajevu imaju veći broj ljudi okupljenih u križarskoj organizaciji. Također je rekao da u Travniku postoji križarska organizacija na čelu sa Prgometon i da ista radi. Zatim je rekao da i u Banjoj Luci postoji ima križarska organizacija kojoj su na čelu Fošan Rajić i Josip Gališić. On nas je dalje pitao šta ima u Varešu a mi smo mu odgovorili da za sada nema ništa ali da ćemo nastojati da nešto uradimo. On nam je rekao da i mi kao i svećenici po drugim mjestima treba da radimo i da budimo što aktivniji naročito u okupljanju i organiziranju omladine, zatim okupljanje vjernika oko crkve, a kroz sve to propagirati i raditi protiv današnje vlasti. Za križare u smislu Benković je rekao da ih treba što više pomagati i štiti ti da treba održavati vezu sa njima, slati im materijal i obavještenja itd., zatim da sad zasad nikoga ne šaljem u Turu a da nastojimo sačuvati ovo u smislu vojske i zino, jer treba čekati povoljan momenat zato tj. kada Angloamerikanci daju znak onda će trebati da se sav narod dignu na oružje protiv vlasti. Više se sa njim nisam sastajao. On je sam gore navedenog razgovarao sa župnikom Miloševićem to mi je ovaj poslije pričao da mu je rekao Benković da postoje voze preko Zagreba sa Trstom, zatim mi je rekao i dao da pročitam dva letka koje mu je dao Benković.

Kako je došlo do toga da se formira u Varešu križarska organizacija, koja je sve obuhvaćala i kako je bila postavljena?

Ja sam kako sam to već naveo još prije sastanka sa Benkovićem, bio okupio i formirao jednu manju organizaciju sastavljenu uglavnom od djevojaka koj su pjevale u horu i to: Brd. Anović Manda, Rajčinović Manda, Rajić Anđjelka, Marića Mlivončić, Lonika Žlović i još neka Marića koja se sada nalazi u zatvoru.

Fra Krune Miklić

Zapisnik fra Krune Miklića u kojem priznaje da je na temelju »pastirskog pisma« pristupio organiziranju križarske grupe u Varešu

Počeo sam raditi na organiziranju križara nakon izlaska »pastirskog pisma« kada sam vidio šta misle naši rukovodeći vjerski centri o današnjoj vlasti. U prvi mah nisam dobio ni od koga nikakva uputstva, a u septembru mjesecu sastao sam se u Varešu u župskom uredu s Ambrozom Benkovićem, sveštenikom iz Breze koji je tada bio došao nešto poslom do Sreskog odbora. Sastanak smo održali u župskom uredu na kome su bili prisutni ja, župnik Milošević i Benković. Razgovarali smo o križarskim organizacijama i njihovom radu. Benković nam je pričao kako je prije nekoliko dana bio u Sarajevu, i da u Sarajevu križarska organizacija radi punom parom i da je na čelu Čondrić i Sflahauzer, da su u tom pogledu obuhvaćeni i da rade fratri s franjevačkog fakulteta u Sarajevu za koje je rekao da

izdaju letke. Za letke je rekao da se dobijaju iz Zagreba preko Jajca i Brestovskog. U Brestovskom rekao je da imaju neke časne sestre koje prenose letke u Sarajevo. Rekao je da Čondrić i Šlafhauzer imaju vezu sa Zagrebom, a da u Sarajevu imaju veliki broj ljudi okupljenih u križarskoj organizaciji. Također je rekao da u Travniku postoji križarska organizacija na čelu sa Prgometom i da ista radi. Zatim je rekao da i u Banjoj Luci postoji i križarska organizacija kojoj su na čelu Petar Pajić i Josip Galešić. On nas je dalje pitao šta ima u Varešu, a mi smo mu odgovorili da za sada nema ništa, ali da ćemo nastojati da nešto uradimo. On nam je rekao da i mi kao i svećenici po drugim mjestima treba da radimo i da budemo što aktivniji naročito u okupljanju i organiziranju omladine, zatim okupljanje vjernika oko crkve, a kroz sve to propagirati i raditi protiv današnje vlasti. Za križare u šumi Benković je rekao da ih treba što više pomagati i štiti, da treba održavati vezu sa njima, slati im materijal i obavještenja i t. d., zatim da sad zasad nikoga ne šaljeemo u šumu, a da nastojimo sačuvati ove u šumi od vojske i zime, jer treba čekati povoljan momenat zato t. j. kada Angloamerikanci daju znak, onda će trebati da se sav narod digne na oružje protiv vlasti. Više se s njim nisam sastajao...

Fra Kruno Miklič

Na održanom sastanku u Varešu, Ambroz Benković, župnik iz Breze, obavještava fra Kruna Mikliča i Miroslava Miloševića, župnika iz Vareša da križarske organizacije rade i u drugim mjestima. U Sarajevu Čondrić Ivan i fra Franjo Šlafhauzer, u Banja Luci Petar Pajić i Josip Galešić, a u Travniku župnik Stjepan Prgomet.

U Tuzli i Banja Luci pokretači križarskih terorističkih grupa bili su svećenici

Križarskom terorističkom grupom u Tuzli rukovodili su svećenici: fra Ljudevit Josić, fra Efrem Čosić i fra Lujo Bralić. Fra Ljudevit Josić je još koncem 1944. god. dobio direktivu od diecezanskog duhovnika Franje Kralika iz Sarajeva, da stvori organizaciju križara, koja ima zadatak da vodi borbu protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta.

Fra Efrem Čosić u Tuzli priprema zakletvu križara i umnožava protunarodne letake terorističke grupe.

Fra Ljudevit Josić pošto je stvorio organizaciju u Tuzli, odlazi u Banja-Luku i tamo se povezuje sa svećenikom Josipom Galešićem, koji u Banja-Luci organizira terorističku križarsku grupu. U Banja-Luci se Josić sastaje s dvojicom ustaških oficira, koji se kriju od narodnih vlasti, zatim zajedno s Galešićem pokušava da prebaci i sakrije Jagu Čavlovića poznatog ustaškog zlikovca iz Sanskog Mosta.

Rekao mi je da mi svećenici treba da budemo što više zakon-
sričani u svom radu ali da o tome i dalje duhovni podstreka-
či i inspiratori toga vrste slucaju prevale i razotkrivanja
ne govorimo, nismo ništa govorili.

U Varešu je rekao Benković ko rukovodi
križarskom terorističkom grupom u Banja-Luci, i gdje se sastaju
često u šumi, a često i u jami, a također
u Varešu u šumi, a često i u jami, a također

O tome sam pitao njega i on mi je rekao... iše
... razgovarali...

Zapisnik o ovom razgovoru je na njega potpisan.

Saslušao:

fr. Ljudevit Josić

Odlomak iz zapispnika fra Ljudevita Josića u kojem navodi da su svećenici duhovni podstrekači križara

Rekao mi je da mi svećenici treba da budemo što više zakonspirirani u tom radu ali da ostanemo i dalje duhovni podstrekači i inspiratori toga rada. O slučaju provale i razotkrivanja naše organizacije nismo ništa govoriti.

Što vam je rekao Alaupović, tko rukovodi križarskim organizacijama po drugim mjestima, gdje su sve oformljene i je li također svećenstvo u njihovu rukovodstvu?

O tome uopće nismo razgovarali niti mi je on što rekao. Više nismo ni o čemu razgovarali.

Zapisnik sam pročitao te se na njega potpisujem.

Fra Ljudevit Josić

ZAPISNIK O ISPITU OKRIVLJENOG

Sastavljen u OZNI u Tuzli dana 14-XI-1945god.

Fra Lujo Bralić

Upozoren na okolnost da davanje lažnih podataka predstavlja pokušaj obmane i prevare organa zaštite napred okrivljeni Fra Lujo Bralić izjavljuje:

Poznajete li Branku in Ljubu Ankošević?

Poznajem ih jer su moji župljani i stanovali sub bli-
zu mene.

Jesu li pomenuti bili kod vas u Tuzli
i koliko dana?

Pomenuti su bili kod mene u augustu mjesecu od oko 2
sata poslije podne do oko pola 5 ili 6 sati poslije
dne.

Jesu li iz vašeg stana otišli sami ili ste
ih nekome predali?

Iz moge stana posli su sa mnom do župnoga stana i ja
sam ih tamo ostavio.

Pred Bogom i pred svojom savješću se zaklinjem da je gornje istina. U kol-
o istraga dokaže da gornje nije tačno, spreman sam podnijeti najstrožiju kaznu.

Posle suočenja okrivljeni priznaje da je napred pomenute poslao preko
preko veze u župu.

Dali ste vi imali veze i dali ste bili
upoznati sa radom ilegalne križarske organizacije
kao u Tuzli tako i na terenu?

Bio sam detaljno upoznat sa radom križarske organizacije
u Tuzli kao i na terenu.

Poslije drugog suočenja sa Marijom Čovićem priznaje da je bio na sastanku
na kome su bili fra Jefrem Čosić, Marić Čović, fra Vjekoslav Čunjić, Špić
i fra Lujo Bralić i da je na tome sastanku pročitao cedulju u kojoj je Dil-
ber izabio dva para vojničkih odijela za šuru i jednu nišavu mašinu. Na sas-

Fra Lujo Bralić, nakon suočenja, priznaje da je ustaše prebacivao u križare

ZAPISNIK O ISPITU OKRIVLJENOG

Fra Lujo Bralić

Upozoren na okolnost da davanje lažnih podataka predstavlja pokušaj obmane i prevare organa zaštite naroda okrivljeni Fra Lujo Bralić izjavljuje:

Poznajete li Branku i Ljubu Ankrošević?

Poznajem ih, jer su moji župljani i stanovali su blizu mene.

Spomenuti su bili kod mene u augustu mjesecu od oko 2 sata poslije podne do oko pola 5 sati poslije podne.

Iz moga stana pošli su sa mnom do župnoga stana, i ja sam ih tamo ostavio.

Pred Bogom i pred svojom savješću se zaklinjem da je gornje istina. U koliko istraga dokaže da gornje nije točno, spreman sam podnijeti najstrožu kaznu.

fra Lujo Bralić

Poslije suočenja okrivljeni priznaje da je napred spomenuto poslao preko veze u šumu.

fra Lujo Bralić

Bio sam detaljno upoznat sa radom križarske organizacije u Tuzli kao i na terenu.

Poslije drugog suočenja s Mariom Čovićem priznao je da je bio na sastanku na kome su bili fra Jefrem Čosić, Mario Čović, fra Vjekoslav Šunjić, Špidl' i fra Lujo Bralić i da je na tome sastanku pročitao cedulju u kojoj je Dilber tražio dva para vojničkog odijela za šumu i jednu pisaču mašinu.

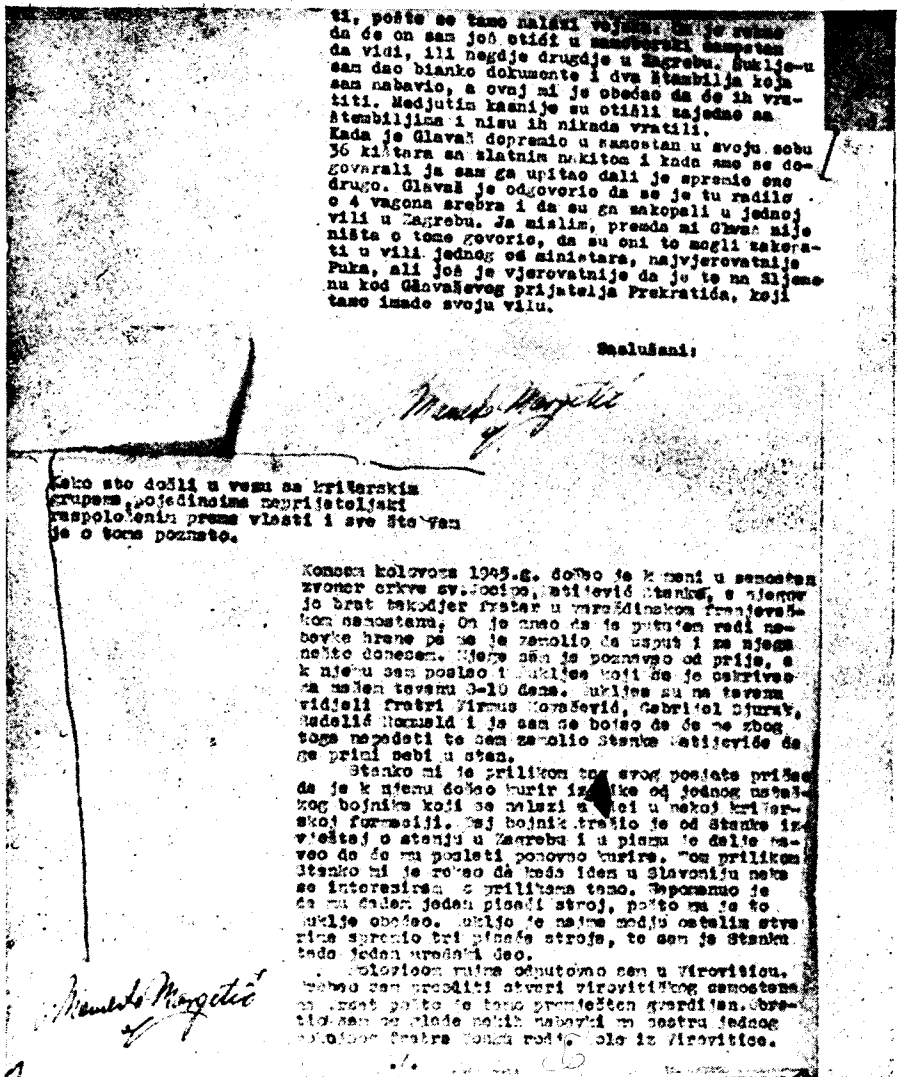
Fratar Margetić Mamerto, ekonom franjevačkog samostana na Kaptolu u Zagrebu, pomagač i organizator ustaša-križara

Još u augustu 1945. g. fratar Mamerto Margetić povezo se preko Pavokovića b. zastupnika HSS-a u Virovitici s ustaškom terorističkom grupom u kotaru Virovitica. Preko zvonara crkve sv. Josipa u Zagrebu, Matijević Stanka, nastojao je da poveže tu ustašku grupu kotara Virovitice s jednom ustaško-terorističkom grupom u Lici. Da bi mu rad bio što više u tajnosti dao je sebi konspirativno ime »Veseli«. Samostan mu je služio kao ugovoreno mjesto za vezu.

O svome radu na pomaganju i organizaciji ustaša-križara najbolje govori sam fra Margetić u zapisniku od 21. I. 1946.

Koncem kolovoza 1945. g. došao je k meni u samostan zvonar crkve sv. Josipa Matijević Stanko, a njegov je brat također fratar u varaždinskom franjevačkom samostanu. On je znao da ja putujem radi nabavke hrane pa me je zamolio da usput i za njega nešto donesem. Njega sam ja poznavao od prije, a k njemu sam poslao i Šukljea koji se sakrivao na našem tavanu 8—10 dana. Šukljea su na tavanu vidjeli fratri Firmus Kovačević, Gabrijel Đurak, Radelić Romuald, i ja sam se bojao da će me zbog toga napadati, te sam zamolio Stanka Matijevića da ga primi sebi u stan...

Kada sam se 31. listopada sreo sa Tomom Lasovićem u selu Vrbovi i nakon što sam razgovarao s »križarima« rekao sam Tomi da pošalju k meni nekog u Zagreb kojeg ću ja povezati s vodstvom, t. j. onim ljudima koji su bili kod mene na sastanku, a preko njih s Radićkom i Košutićkom. Također sam rekao da se povežu sa Pšnjem, gdje se nalazi jaka križarska jedinica

Fotografija originala zapisnika fra Mamerta Margetića

pod vodstvom generala Peričića i Mesarova iz Virovitice. Obećao sam im da ću kod vodstva u Zagrebu nastojati da im se šalje rublje, odjeća, cigarete. Još dva tri dana prije sastao sam se u Starom Petrovom Selu s ustaškim tabornikom Mijom Kočijaševićem. Pričao sam mu o sastanku, prilikama i raspoloženju u Zagrebu, a on mi je kazao da u šumama oko Petrovog Sela također imade »križara«.

Svećenici Brajković Slavko, župnik iz Andrijevac, Kristek Vendelin, župnik iz Vuke, kotar Đakovo, Haubrih Josip, župnik iz Punitovca, kotar Đakovo i Vinić Tomo, župnik iz Levanjske Varoši, pomagači »Slavončeve« (Filipa Tomića) ustaško-križarske grupe

Tomić Filip, b. ustaški natporučnik i ustaški tabornik iz kotara Đakovo, bio je sredinom 1945. suđen od Narodnih vlasti na četiri godine logora radi djela koja je počinio za vrijeme NDH. Upućen u logor, Tomić se nije pomirio sa sudbinom, nego je organizirao nekoliko logoraša i s njima pobjegao. Poslije toga formirao je u kotaru Đakovo ustaško-križarsku grupu, koja je za svoga postojanja izvršila 7—8 ubistava vojnika i građana FNRJ. Iz priloženog dijela *Tomićeve zapisnika* od 20. XII. 1945. vidi se da su naprijed spomenuti svećenici radili na organiziranju i pomaganju Tomićeve zločinačke grupe.

»Nakon nekog vremena išli smo ja i Markovac za Josipovac, ali nismo odmah otišli u Josipovac, već smo se najprije vratili u selo Punitovce kod popa Haubrih Josipa, kojega smo pitali na koga bi se mogli obratiti u Josipovcu radi veze i pronalaska Ivice Suševca, koji je još prije nas utekao iz istog logora. On nam je kazao da se obratimo na Gavrljak Stevu i na Kukučku Stevu, jer da su oni pouzdani ljudi i da će oni vjerojatno nešto znati i za Suševca Ivicu. U razgovoru sam ga pitao šta ima novoga kao i za popa Kristeka Vendelina iz Vuke da li bi mogao i s njime govoriti. On mi je obećao da će nastojati da javi Kristeku da dođe k njemu, gdje bi se mogli sastati i da bi mi Kristek možda znao više novosti reći. Nakon toga smo se ponovo sastali sa župnikom u Punitovcima, Haubrihom, kod kojega se tada nalazio i župnik iz Vuke, Kristak. Haubrihu smo išli u kuću i zadržali se oko jedan sat. Za to vrijeme smo jeli sira i kruha. Razgovarali smo o raznim novostima. Oni su mi tada rekli da u Bosni ima mnogo četnika i križara, te da je navodno ugrožen Travnik i Jajce od četnika. Zatim su mi govorili da će do promjene svakako doći i da će pobijediti demokracija t. j. politika Engleske i Amerike, a Rusija da će se obratiti. Ja sam tada od njih tražio koverata i papira i koju olovku, kao i ako mi mogu nabaviti pištolj ili pušku. Papir su mi obećali da mogu dobiti kad budem trebao, samo je Kristak napomenuo da nikako ne dolazim k njemu u Vuku, jer je nezgodno, već ako budem trebao papira i koverti, da to javim preko Haubriha, pa će mi on poslati ili donijeti. Također su mi obećali da će propitati u Josipovcu da li gdje ima kakvog oružja, te će mi javiti. Kod Haubriha sam kasnije bio još svega 2 ili 3 puta, i to lično u njegovoj kući. Na sastancima koje sam još kasnije održavao s Haubrihom, i to na 2 ili 3 kako sam već napomenuo, govorili smo kako Engleska preko radija napada Jugoslaviju, kako su odnosi između Engleske i Rusije zaoštreni i tome slično. Zaboravio sam reći, da su mi Haubrih i Kristek na prvom našem zajedničkom sastanku preporučili župnika iz D. Andrijevac, Brajkovića. Isto tako na tom sastanku sam ih molio ako imaju nekoliko naboja za lovačku pušku da mi to dadu, pošto je član naše grupe Vragolović Tomo imao lovačku pušku za koju uopće nije imao naboja. Haubrih mi je na to odgovorio, da on toga uopće nema, dok je Kristek kazao da on ne zna da li ima još gdje koju, jer se prije bavio lovom i toga je imao. Nakon nekoliko dana sam od Haubriha dobio 4 ili 5 naboja, što mi ih je poslao Kristek.

S Brajkovićem sam se prvi puta sastao koncem srpnja 1945. g. i to lično u njegovoj vlastitoj kući. Kod njega se tada nalazila i Sokica Šimičić iz Čajkovaca s kojom sam se tada također prvi puta upoznao i uhvatio vezu. Tom prilikom smo ja i pop razgovarali o raznim stvarima. Brajković nam je tada govorio da u Bosni ima dosta četnika i križara. Tada sam od Brajkovića dobio dvije kutije cigarete i 10 araka papira, koverata i jednu olovku. Kod njega smo tom prilikom pili rakije i jeli grožđa. Kad sam bio kod njega drugi puta i to u kolovozu, saznao sam od njega da se na Psunju nalazi general Peričić i njegov pobočnik bojniki Kurtović. Tada sam ga molio, ako mi može nabaviti sekciju ovoga kraja. Sekciju mi nije nabavio već mi je nakon nekog vremena po Sokici Šimičić poslao jednu kartu Jugoslavije koju nisam mogao rabiti, jer je bila velikog razmjera, i jedan durbin.

Isto tako pokušao sam da uhvatim vezu i sa župnikom iz Lev. Varoši, Vinićem, radi čega sam jedan put i to u početku mjeseca rujna došao lično k njemu u stan u Lev. Varoši. Njega sam tada pitao da li zna imali u okolici križara, ali on mi je odgovorio da ništa ne zna. Kod njega sam sjedio oko 1 sat, a moguće i više, pušili smo i pili rakiju. Na zadnje, kad ćemo već otići, ja sam pitao popa da li zna ima li vojske u selu, na što je on odgovorio, da ima jedan mladić na odsustvu koji ima kod sebe parabelum. Tada je rekao da mu se oružje može oduzeti, ali da mu se odijelo ne dira, jer je siromah, a ni njega također ne treba dirati jer je dobar dečko. Kazao nam je da se kuća istoga nalazi kod mlina, ne znam koja kuća.

*

Svećenik Brajković u svom zapisniku od 5. I. 1946. priznaje i saglasuje se sa Tomičevim navodima. Citirat ćemo izvadak iz toga zapisnika:

»Bilo mi je poznato ubistvo dvojice drugova koje je Tomić dočekao u šumi kada su išli na stanicu. Ovo je bilo prije moga trećeg sastanka s Tomićem. Ja sam pitao Tomića da li on ili njegovi ljudi imaju vezu s tim slučajem, našto mi je odgovorio da su navedenu dvojicu htjeli samo razoružati, ali budući da ovi nijesu htjeli stati, na njih su pucali, te jednog teško ranili, a drugog ubili na mjestu. Kasnije sam saznao i za ostala ubistva Tomića i njegove grupe u okolici Strizivojne i Velike Kopanice.

Kada je svećenik Brajković saznao da je otkriven njegov zločinački rad, pobjegao je u Zagreb župniku Antunu Frimelu u Kustošiji, povjerio mu se i zamolio ga da mu nađe vezu kako bi se prebacio u Trst. Evo što on kaže o tom u svome zapisniku:

»18. XI. 1945. došla je k meni u župni ured u Andrijevcima neka žena iz St. Perkovaca kojoj ime ne znam, stara je oko 50 godina, nižeg stasa, lica okrugla i fizički prilično jaka. Ona mi je rekla da je dan prije došao njezin sin ili sinovac, koji je čuo da su u Osijeku uhapšena dvojica križara izjavili da sam ja surađivao s njima i upozorila me da se sklonim iz Andrijevacima. Ja sam istu večer otputovao u Zagreb i smjestio se kod župnika Antuna Frimel u Kustošiji. Župniku u Kustošiji sam rekao da je za mene u Andrijevcima situacija postala nezgodna i da sam se došao kod njega skriti. Njega sam poznavao za

vrijeme mojih studija u Zagrebu. U Zagrebu sam stvorio odluku da se prebacim u Trst, jer sam se bojao odgovornosti pred vlastima, radi svoga rada u Andrijevcima t. j. radi suradnje s križarima.«

*

Svećenik *Haubrih Josip*, župnik u Punitovcu, kotar Đakovo, u svome zapisniku od 20. XII. 1945., jasno je okarakterizirao učešće svoje i ostalih svećenika na kotaru Đakovo u organiziranju Tomičeve ustaško-križarske grupe. Donosimo jedan dio zapisnika Haubrih Josipa:

»Koncem srpnja ili početkom kolovoza došao je k meni u Punitovce prvi puta ustaški natporučnik Filip Tomić zvani »Slavonac« koga sam poznavao još od prije, jer je bio učitelj u Punitovcima. S njime su bila dvojica križara, od kojih je jedan bio Markovac. On mi je tamo rekao da imaju namjeru da pronađu oružja i uhvate vezu s ustašama koji se kriju u okolici. Pitao me je da li znam gdje se nalazi Ivice Suševac, koji je također pobjegao iz logora. Ja sam mu rekao da ne znam točno, ali mislim da se krije po šumama negdje oko Josipovca, jer mu je mati živjela u Josipovcu. Rekao sam mu da se obrati u Josipovcu na Stevu Gavljaka, da će mu on znati o tome reći, jer mu je kuća pokraj šume. Rekao mi je da ide u Strizivojnu po oružje koje imadu tamo zakopano. U razgovoru se nismo zadržali dugo, jer je on otišao, a ja sam mu dao kruha i slanine. Toga puta smo se dogovorili da dođe nakon nekoliko dana k meni opet da ću ja pozvati na sastanak i Kristeka, župnika iz Vuke.«

*

Svećenik *Kristek Vendelin* jednako je sudjelovao u pomaganju Tomičeve skupine kao Brajković i Haubrih. Donosimo izvadak iz zapisnika Kristeka Vendelina od 24. XII. 1945.

»Tom prilikom t. j. na sastanku dao sam Slavoncu pet naboja za lovačku pušku kalibra 12 mm, jer je on poručio ranije po župniku Haubrihu, ako mogu da mu iste nabavim. Razgovarali smo o političkoj situaciji, kako Engleska napada Jugoslaviju preko radija, o pobjedi zapadne demokracije i t. d. Tom prilikom sam mu obećao poslati papira, pečatnog voska i crveno-plavu olovku, te sam mu naglasio da ću to donijeti sam u Josipovac ili ću poslati to sve do župnika Haubriha u Punitovce. Na tom sastanku sam još govorio kako sam čuo da se priča da u Bosni također imade križara i da su ugroženi neki gradovi.

Na tom sastanku Slavonac je tražio od nas, ako možemo da mu nabavimo kakovo oružje, ja i župnik Haubrih smo obećali da ćemo potražiti i u koliko pronađemo, da ćemo mu ga dati.«

*

Svećenik *Vinić Tomo*, župnik iz Lev. Varoši prokazao je Tomiću jedne večeri, kad je bio kod njega, nekog partizana koji je došao kući na dopust, i nagovorio ga da razoruža tog partizana. Evo što o tome kaže na saslušanju *Barišić Mate* iz Lev. Varoši:

»Poznato mi je da je župnik Vinić obavijestio »Slavonca« da se u selu na dopustu nalazi partizan Valentin Raković i da je rekao »Slavoncu« da treba da mu oduzmu oružje.«

IZVJEŠTAJ

04.21.XII.1945.g.

Sastavlja u Odelenju Šestite Barade sa ocrta Slav. Brod.
Pristupa predvod ni Haubrih Josip, župnik iz Punitova, ostar. Ostarovodjen
20.IX.1911.g. u Djakovu, od oca Franje i majke Ivane. Župnik. Kler. svršio
4 ra srede osnovne, 8 gimnazije i 5 bogoslovije, po završetku Punitik. Ervat
v. tere. Nije bio učitelj ništa, služio bivšu Jugoslavensku vojsku u 1. Hrv.
bolničkoj Bti, do sela sušici načinjavanhapšen dane 17.III.1945.g. u Tami
tovcima.

Opoznat da govori istinu, jer davanj r. l. t. n. i. t. e. u zapišnik
i zavađjanjen. istrage u zabludu uzetiše mu se kao otalov. luda o. c. h. a. t. t. e
da je u zapišnik slijede:

1.

Kada i na koji način ste Vi uhvatili
sa mesta štam nadporučnika Tomić
Filipom zvanim "Slavonac"?

ad.1.

Koncem srpnja ili početkom kolovoza došao je k meni
u Punitovo prvi puta ustaški nadporučnik Filip Tomić
zvan "Slavonac" koga sam poznao još od ranije jer
je bio učitelj u Punitovcima. Sa njim su bila još dva
jica kriteri od kojih je jedan bio Berkovac. On mi je
samo rekao da idem u razjuru da pronadjm oružja i da uh
vati mu se ustašama koji se kriju u okolici. Pitao me
je dali znam gdje se nalazi Ivice Rušajević koji je
također pobjegao iz logora. Ja sam mu rekao da možda
tašne ali mislim da se nije po burma negdje oko Josip
povca jer su satti. Sivila u Josipovcu. Rekao sam mu da
se obrati u Josipovcu na Stjepu Gavljeku jer da će mu
znati o tome radi jer mu je kuća pokraj Sume. Rekao od
je da idu u Kristivojnu po oružje koje imaju tamo sredi
pano. U razgovoru sa njim nadržali dugo jer je on oti
šao a ja sam sa njim kruha i slanine. Toga puta smo se
dogovorili da dođje nakon par dana k meni opet da do
ja pozvati na sastanak i Kristeka župnika iz Punit.

2.

Kada je ponovo opet došao k meni
"Slavonac" i rekao mi o tome obavijestili
župnika Kristeka?

ad.2.

Obavijestio sam župnika Kristeka da "Slavonac" hoće da
uhvati u svu snagu i pozvao sam ga da dođje k meni. Nakon
nekoliko dana došao je ponovo k meni Slavonac gdje je bi
peleutan župnik Kristek. Sa Slavoncem je bio još jedan
kriha r. f. u. su njih dvojice razgovarali sa m. na kol. ostali
su oko pola sata. Slavonac je tada od nas shvatio da su
dad sa papira i. Slavonac je sam je i mislio u župnik
Kristek je rekao da se su on to poslati. Slavonac je
piseo k meni u političke situacije, misao rekli su
leška napada Jugoslaviju preko radija da mora poboljšati
demokracija i da se kuzija obratiti. Govorio sam mu
da se pripovijeda da u Romi irade Jotrika i. Slavonac
misao su govorio da su oni ugrozili Jajce i Travnik.

Zapisnik župnika Haubriha u kojem priznaje da je Tomiću dao vezu s drugim
odbjegliim ustašama

se tamo »Slavonac«. Tu mi je Slavonac nudio jedan list, koji je navodno bio iz Zagreba da ga odnesem Peri Buljanu, radniku u mlinu u Lev. Varoši, da ga ovaj prebaci za Papuk. Ja sam odbio da primim taj list, kao što je odbio i župnik kada ga je nudio njemu. Slavonac je rekao da će on nastojati prebaciti sam i tom prilikom nam je čitao list koji je od dobio iz Zagreba. Župnik mu je tada napomenuo, ako mu ne uspije da prebaci list, da ga pošalje k njemu po kuriru s ugovorenim znacima, a to je kucanjem na vrata tri puta ili tri puta po tri (točno se ne sjećam), te će župnik znati da je to list od »Slavonca« da će ga on prenijeti do Kutjeva, do svojega kolege i župnika, a svoj odlazak da će opravdati kao službeni posao u Kutjevu. Tom prilikom župnik je izjavio da se nada da će imati uspjeha.«

NASTAVAK ZAPISNIKA
B. Brajković, od.
službenja brajković Slavska župnika iz Dandrijevac.

Na pitanje na koji način je došao do vesa koja da je trebala prebaciti se čitat navodni način je navodio da to pripisuje nekome djevojci k čijoj kući se nalazi u Zagrebu. Navodno da je isto poznatvo još od prije i da se u velikom strahu boravio u Zagrebu. Navodno se istom ženi u kući i da mu je tada prilikom iste veće dala stanje. Tako je kako navodi je imao dosta stvari koje mu je tada obećala da će mu dati vesu za list.

Nakon traženja vremena na isto pitanje izjavljuje da je na taj način želio da isbjegne kažnjavanje prvoga župnika i daje ponovu sljedeću

I z j e v u j e

Vesu se prebacivanje za list da mi je ČIRKOVIĆ Josip kapelan k crkve sv. Petra koja se nalazi u vješkoj ulici. Na istom kapelanu se poznao od prije i bili smo dobri kolege. Kad sam utakao u Zagreb posjetio sam i njegov i razložio mu u krakovoj se situaciji je onda našao. On mi je najprije savjetovao da ne idem nikuda, već da se ugadjem u zemlji Austrije, ali poslije nekog vremena rekao mi je da je bolje da odidem van u Istru. Ja sam se s tim složio i on mi je tada dao adresu gospođe BUKIČIĆ, Šušunčičeva 40, četvrti kol. rekao mi da će mi ona dati vesu za list, odnosno da će se kod nje voditi o toj stvari detaljnije dogovoriti. Ja sam se tada na to mi strah i strah i na taj način upoznao se sa gospođom BUKIČIĆ. U njezinom stanu sam se tada prvi put i sastao sa ČIRKOVIĆ župnikom koji je tamo stanovao. Isto župnik je također pri-
gustrovala našim razgovorima kojega smo vodili o tom prebacivanju o listu.

Isti kapelan Čirković se prije mene sastao sa gospođom BUKIČIĆ koja je tada govorila o meni i rekla mi nakon toga razgovora da se zogu obratiti na nju.

DOKAZI I POTPISANO:

Saculista
[Signature]
 Saculista
[Signature]
 Kapelan
[Signature]

ZAPISNIK
Od 22. III. 1945. g.

Postavljen u Odeležnju zaštite naroda okrug Slav. Brod.
 Pristupa predvodni Kristek Vendelin, župnik iz Vučke, kata Dječeve, redjem
 6. II. 1915. g. u Jesipovcu kotar Dječeve, od pok. Venclina i muža pek Karla
 r dj-ne Mlak, po narednosti. Slava vjere kirokretističke, vršio 5 razreda
 osnovne škole 8 razreda gimnazije sa velikom uspjehom i 5 godina bogoslovije.
 Do sada sućeti nekažnjiven. Za vrijeme NDH bio kao vojni svećenik 5 mjeseci
 u vojsci u Sinu satnika, ne posjeduje ništa, uhapšen 15. III. 1945. g. u Muhi.
 Opoznan da govori istinu, jer devetnaest lažne izjave u kopirnik
 i zavedjanjem istrage u zaključku uz tiče su se kao otetavačnja okolo te
 da te u se plovak ali jededeš

1
 Kada ima koji način ste došao u
 vezu sa Ferid Filipom "Slavencem" ad.1.

Misliti da je bilo nekih vijesti ružna kada se je župnik
 u Punitovcu Haurih Jodip o sviještio da je kao Haurih
 bio ustaški nadporučnik i vedja križara na Dječovačkom
 kotaru Ferid Filip "Slavencem". Tom prilikom župnik Haurih
 mi je rekao da je Slavencem izrazio želju da bi se
 htio saznati o stvari. Ja sam jednog dana došao župniku
 Haurihu i kod njega sam tada rekao da je te iste večeri
 došao i Slavencem zajedno sa križarom Markovac Stjepanom.

2.
 Očemu su se vodili razgovori te večeri
 i šta ste Slavencem sve dao? ad.2.

Tom prilikom tj. na sastanku dao sam Slavencem 5 u teja
 sa levašku pušku kalibra 12 mm. jer je on poručio ranije
 pe župniku Haurihu ako možda da su iste nabavit. Razgovar
 li smo o političkoj situaciji, kako engleska napada Jugoslav
 viju preko radio, o pobedi zapadne demokracije itd. Tom
 prilikom sam mu obećao poslati papira, pečatnog veska i
 crvene-plan el vku te sam mu naglasio da vu te denjeti
 sam u Jesipovcu ili da pealati te sve do župnika Hauriha
 u Punitovcu. Na tom sastanku sam još govorio kako sam bio
 da se priča da u Peeni također imam križara i da su
 ugrečeni neki građani.

3.
 Kakeve oružje i od kuda ste tom prilikom
 obećao Slavencem da će te nabaviti? ad.3.

Na tom sastanku Slavencem je tražio od mene oružje
 su nabaviti kakeve oružje. Je i župnik Haurih me obe
 ćali da će se mi potražiti i u kakve predjeme da će
 me mu ga dati.

4.
 Kada i gdje ste se ponovo opet sastali
 sa Slavencem? ad.4.

Do ponedjeljnog sastanka sa Slavencem došlo je nakon 8-10
 dana u Jesipovcu kod njega braćo i švarta Kristek. Je veče
 ri došao je Slavencem sa još dvojic ili trojicom krah
 te smo sjedili duže vremena u kući i razgovarali.

Zapisnik o saslušanju župnika Kristek Vendelina u kojem priznaje da je teroristima
 davao municiju i obećavao da će im nabaviti i oružje

**Sudić Ivan, svećenik, župnik Dubovačke župe u Karlovcu, organizator
terorističke ustaško-križarske grupe u Karlovcu**

Ovaj svećenik je u gradu Karlovcu okupljao ustaške elemente poslije oslobođenja i formirao od njih terorističku grupu koja je imala zadatak da vrši atentate i ubistva aktivista NOP-a. On se uspio povezati s pripadnicima isto takovih grupa u Zagrebu, Sušaku i Rijeci, gdje su trebala biti organizirana središta za prebacivanje ustaških i ostalih ratnih zločinaca u Italiju. Iz zapisnika njegovih saradnika u Karlovcu: *Marije Lončarić*, njezine kćerke *Zdenke Lončarić*, ustaške jurišnice *Melite Malčić*, ustaškog poručnika *Held Aleksandra*, ustaškog jurišnika *Milana Pavelića*, jasno se vidi kakovim se podmuklim metodama borbe protiv FNRJ služio taj vojni svećenik NDH, ustaša u svećeničkom ruhu.

Ustaša-svećenik župnik *Sudić Ivan* prebacio je u šumu preko svoje veze ustaškog natporučnika *Dučmelić Željka*, oficira vojnog redarstva, koji se poslije oslobođenja skrivao u Karlovcu pred narodnim vlastima radi svojih zločina. Citirat ćemo zapisnik ustaškog poručnika *Held Aleksandra* od 26. IX. 1945. koji govori o tom slučaju:

»Jedno dva ili tri dana kasnije Anka me je uputila župniku na Dubovac, nekom Sudiću Ivanu i neka se njemu povjerim i da će mi on najbolje pomoći. Ja sam otišao kod njega i našao ga u župnom uredu. On me je već čekao što sam primijetio iz razgovara, vjerojatno je već Anka i Štefica govorila njemu o meni...

U međuvremenu doznao sam da je došao kući na osnovu amnestije ustaški natporučnik *Željko Dučmelić*, posjetio sam ga u njegovu stanu na Senjskoj cesti iznad gostione »Janje«, gdje mu živi žena. I on mi se povjerio da je izišao iz logora kao domobranski oficir i da se sada boji da će ga netko u Karlovcu prepoznati i da bi mogao stradati, jer da ga vjerovatno netko poznaje kao ustašu. Ja sam mu ispričao za župnika Sudića, i on me je zamolio, odnosno ponudio sam mu da ću otići župniku Sudiću i zamoliti ga da nešto učini da ga se prebaci. Došavši do župnika Sudića, ja sam mu rekao da je stvar hitna, našto mi je Sudić dao pismo kojega da dadnem Dučmeliću, a adresirano je bilo na »Župa sv. Antuna na Sv. Duhu — ekonomu samostana Vinku«, s tekstom »Došao je čovjek, govori istinu, pokaži mu put — i ja ću skoro, pozdravlja Te Ivan.« Ja sam to pismo dao Dučmeliću, i on je otišao. Kada sam ponovo posjetio župnika Sudića, on mi je spomenuo da se javio Dučmelić iz Pleternice.

Pehar Vinko, svećenik iz Zagreba, sa stanom na Sv. Duhu, pomagao je *Sudiću*, spašavao ga, iako ga je poznavao kao bivšeg ustaškog satnika. Citirat ćemo zapisnik svećenika *Pehara* o njegovoj saradnji sa *Sudićem*:

S istim se nisam poznavao sve do juna 1945. g. kada je došao u naš samostan iz bijega iz Slovenije. Poznavao se s nekim iz samostana, i znali su ga kao ustaškog oficira — satnika i čini mi se da je bio na dužnosti u Vinkovima. On mi je tom prilikom u samostanu pričao o svom putovanju i putnjama iz Slovenije i Zagorja, kako nigdje nije mogao dobiti za jelo i kakvo su ga svukli. Molio me da mu dadem jednu košulju, što sam mu ja i učinio.

dok mu cipele, za koje je isto tako molio, nisam mogao dati. Govorio mi je da se ne slaže s današnjim stanjem i da bi htio da se to nekako promijeni. U samostanu je živio neprijavljen, iako smo ga mi tjerali da se prijavi. On je rekao da se boji prijaviti, jer bi ga na taj način mogli brzo pronaći i uhapsiti.«

U samostanu u Petrovaradinu izjavljuje *Pehar* da se sakrivao ustaški satnik *Petek*:

»Prilikom moga boravka u Petrovaradinu, gdje sam došao 17. augusta 1945. godine i gdje sam obavljao dužnost župnika koji je bio na dopustu, bio je u samom samostanu *Petek Franjo*, šumar, a za vrijeme NDH bio je ustaški satnik. Ja sam istoga poznavao još od prije kao studenta, a poznao sam ga kao ustašu. Isti šumar mi je govorio da na svaki način mora da pobjegne u šumu, jer će inače kao ustaša stradati od sadašnjih vlasti...

U mjesecu lipnju o. g. došao je u samostan neki ranjenik u partizanskoj uniformi i tražio od mene milostinju. Ja sam mu dao 20—30 dinara i dvije kutije duhana i jedan povoj za rane, jer je imao omotanu ruku. Isti je bio prije u bolnici u Krajiškoj ulici, kao ustaša, zajedno s ostalim ranjenim ustašama i domobranima. Tražio je jednu časnu sestru koja ga je dvorila u bolnici, i ja sam ga odveo k časnim sestrama, ali te sestre nije našao. Njima je ispričao da je ustaša i da je bio u logoru pod krivim imenom i na taj način dobio propusnicu da može prema Gospiću putovati. Tu kod časnih sestara on je dobio jesti, i tu sam ga ja ostavio i vratio sam se u samostan odnosno župni ured.«

Iznosimo zapisnik *Lončarić Marije* od 20. X. 1945., iz kojega se vidi kako je svećenik *Sudić* stvarao terorističku organizaciju u Karlovcu i kako je zločinačke planove imao.

»Šest dana prije sloma NDH ja i moja kći otišle smo u Zagreb, a iz Zagreba smo se dalje povlačile prema Sloveniji zajedno s ustašama. Poslije toga smo se vratile kući. Nakon nekog vremena kazala mi je žena suca *Košćevića* da se moj sin nalazi u Osijeku u logoru. 14 dana prije toga otišla sam u župni ured na Dubovac da podignem vjenčani list, da mi posluži kao dokumenat, jer drugih nisam imala. U razgovoru s popom ispričala sam mu da mi je sin zarobljen od ustaša, a također da ne znam za muža. U tom razgovoru mi je rekao da moram saznati za stan... (rukovodioca u Karlovcu — opaska red.) također mi je rekao da moram saznati tko sve kod majora stanuje i da li je oženjen i koliko ima djece, još mi je rekao da kada sve to saznam, da će on otići do njih i s njima obračunati, a prije toga da će saznati gdje se nalazi moj sin i da će ga ići tražiti. Dalje u razgovoru mi je pričao da mora nabaviti propusnice pomoću kojih će otpremiti u šumu neke ljude s Dubovca. Tada sam se vratila kući, a vjenčani list nisam digla, jer je trebalo platiti 40 dinara, a ja nisam imala novaca nego mi je on rekao, neka mu donesem podatke gdje stanuje major i *Jonke*, da će mi onda izdati vjenčani list.

Nadalje mi je rekao da mu popravim jedne cipele, a ako mogu i više, da ih treba za ljude koji se nalaze u logoru, jer da su ljudi u logoru goli i bosii. S popom sam se sastajala 4 puta i uvijek smo razgovarali o majoru, o *Jonkeu* i o tome kako bi trebalo organizirati pomoć ustašama. Tom prilikom mi je također rekao, da se nigdje tako slabo ne radi kao u Karlovcu.

Tako sam ja ostala u Karlovcu i nakon što sam se upoznala s popom Sudićem, počela sam organizirati ustašku omladinu za borbu protiv današnjih vlasti, te sam im davala zadatke koje sam naprijed navela, a koje sam ja primala od popa Sudića župnika s Dubovca. Ime šofera, koji je trebao prebacivati ustaše u šumu nije mi poznato, jer mi to Sudić nije htio kazati.«

Fra Kerubin Posavac u Osijeku sa svojim pomagačima fra Gilbert Derkešom, fra Lovrićem i svećenikom Živkom Kaladžićem iz Cerne organizira ustaše-križare

Donosimo izvadak iz zapisnika *Zvonarević Stjepana*.

»Došavši Kerubinu Posavcu, predao sam mu vino i rakiju i zatim sam htio da se javim u svoju jedinicu. Međutim Kerubin Posavac me je nagovrao da odem u selo Cernu kod Vinkovaca i da mu odnesem dva pisma naslovljena na Živka Kaladžića župnika u Cerni (moga ujaka) i drugo na Evu Dumenović u selo Cerić kod Vinkovaca.

Živko Kaladžić u Cerni primivši pismo saopćio mi je da Kerubin Posavac od njega traži suradnju, da je on voljan surađivati, ali da nikuda ne bi htio odlaziti, već bi radio u samome selu. U tome smislu napisao je i odgovor koji sam ja kasnije odnio Kerubinu Posavcu.«

Fra Kerubin Posavac dao je u zadatak *Zvonareviću* da ga obavještava o svemu što se događa u njegovoj brigadi. Donosimo izvadak iz zapisnika *Zvonarević Stjepana*:

»Poslije večere pozvao me je Kerubin Posavac u blagovaonicu i rekao mi da treba da izvještavam o radu u brigadi i o svemu što se tamo dešava.«

Kerubin Posavac je organizirao civile za suradnju s ustašama-križarima. Donosimo izvadak iz zapisnika *Zvonarević Stjepana*:

»Dobivši odgovor otišao sam drugi dan u selo Cerić i predao Evi Dumenović pismo od Kerubina Posavca. U tome pismu, kako mi je ona saopćila, pisao joj je Kerubin Posavac da popiše sve ljude koji surađuju iz sela s križarima u šumi. Eva Dumenović odgovorila je da će odmah popisati sve ljude, što je i učinila. Popisala je 7, što muških što ženskih. Među njima sjećam se: Terzić Mariju i još njih 6, kojih imena ne znam. Eva Dumenović rekla je tom prilikom: »Hvala Bogu da je Kerubin Posavac poslao vezu, jer ja sam je do sada tražila, ali je nisam mogla naći.« To pismo neka Kerubin Posavac pošalje odmah u šumu, i križari neka dodu u selo, te nas tobože pohapse i odvedu sa sobom.«

Kapucinski gvardijan iz Osijeka *Novak Alojzije* širi protunarodnu propagandu. Donosimo izvadak iz zapisnika *Zvonarević Stjepana*.

»Dne 19. X. 1945. godine sastao sam se s mojim ocem u selu Ceriću, obojica smo krenuli za Osijek i otišli smo ravno u franjevački samostan. Primio

nas je Kerubin Posavac i Gilbert Đerkeš. Nakon kratkog vremena došao je i kapucinski gvardijan o. Novak Alojzije, koji je prije kratkog vremena došao iz Varaždina. Pisma od gore navedenih predao sam odmah Kerubinu Posavcu, koji ih je spremio u džep.«

Gilbert Đerkeš, svećenik iz Osijeka govori kako će se povratiti »nezavisna država«. Citirat ćemo dio zapisnika *Zvonarević Stjepana*:

»Gilbert Đerkeš odobravao je gore navedenom i nazivao partizane bandom. Govorio je da će ubrzo pobijediti »križari«, koji se nalaze već u šumi kod Belišća. Rekao mi je »Ne boj se, Stevo, sada će doći uskoro na vladu Maček s Englezima, božićevat ćemo već u »nezavisnoj državi«. Naveo je kako križari prije razoružavanja partizana mole krunicu i na taj način niti jedan od njih ne pogine...

Meni je Kerubin Posavac dao na čitanje »Pastirsko pismo«. Kada sam ga pročitao, uzeo ga je Gilbert Đerkeš i naglas ga pročitao, nakon čega su svi o tome diskutirali.«

U samostanu u Osijeku kod *Posavac Kerubina* dolazili su tri puta tjeđno ustaše-križari. Donosimo izvadak iz zapisnika *Zvonarević Stjepana*.

»Istoga dana t. j. 19. X. 1945. godine oko 10 sati na večer zazvonilo je na kapiji. Kuhar je odmah otišao i otvorio kapiju. Unišla su 4 mlada čovjeka, stari između 20 do 25 godina. Pozdravili su »za dom«. Dočekali su ih Kerubin Posavae, Gilbert Đerkeš i Jakov Lovrić. Oni su pridošlima odgovorili sa »spremnici«. Odmah pri ulasku jedan od njih izvadio je iz taške ustaške kape s bijelim križem i sa strane sa znakom »U«, i 4 žute trake sa natpisom »Vjera u Krista — borba protiv komunista«. Te trake metnuli su si oko lijeve ruke a križarske kape na glavu. Kerubin Posavac predstavio mi je pridošle i naveo da sam dobar katolik. Sva četvorica su se sa mnom rukovala, a zatim su s popovima sjeli oko stola.«

Fra Kerubin Posavac nagovarao je *Zvonarevića* da pobjegne u šumu križarima, a kada ovaj to nije htio, dao mu je direktive za rad i skupa s *Gilbertom Đerkešom* zaprijetio mu je, ukoliko ih izda, da će biti ubijen od »križara«. Izvadak iz zapisnika *Zvonarević Stjepana*:

»Jednog dana, ne sjećam se točno datuma, pozvao me je Kerubin Posavac k sebi i rekao: »Zvonareviću, sada ti se pruža prilika da pobjegneš u šumu križarima; moći ćeš iskoristiti mogućnost, što će ovih dana k meni u samostan doći križari s kojima se ti možeš odmah pridružiti.« Međutim ja sam rekao da ne mogu i da se bojim, našto mi je opet Kerubin rekao »Ako ne ćeš ići u šumu, nisi nikakav dečko i nisi kao oni u šumi.« Sjećam se jednoga dana Kerubin mi je govorio: »Potrebno je da ukradeš pisaći stroj, jer ih ima sigurno u vašim kancelarijama.« Također mi je govorio: »Ukradi sve što je potrebno za kancelarijski rad, jer to će sve dobro doći našim križarima koji se bore u šumi protiv današnjeg poretka.«

Za sav moj rad u vezi s Kerubinom, kao i o tome da sam bio potpuno upoznat s njihovim vezama u protunarodnom radu, bilo mi je od strane Kerubina Posavca, kao i ostalih popova koji su dolazili, strogo zapriječeno, da ću u slučaju budem li ih izdao ili ma šta govorio o njihovu radu biti od strane križara pozvan na odgovornost t. j. da će me ubiti.

Rad bivšeg križarskog bratstva u Osijeku

Pendić Stjepan iz Osijeka, predsjednik križarske organizacije u gradu, održao je u kapucinskom samostanu poslije oslobođenja u drugoj polovici 1945. g. sastanke, na kojima je raspirivao mržnju prema F. N. R. J. Počeo je stvarati tajnu organizaciju. Uputio je mladića Mokriš Stjepana da uhvati vezu s ustašama-križarima u šumi. Mokriš je uhvatio vezu s bivšim ustaškim oficirom Mijatovićem, koji je bio na tom sektoru vođa jedne ustaško-križarske grupe i izvršio nekoliko ubistava. Među njegove zločine spada ubistvo p. pukovnika J. A. Omerovića. Evo što kaže u svom zapisniku od 29. XI. 1945.:

Priznajem da smo u prošlom mjesecu, datuma se ne mogu sjetiti, održali sastanak u crkvi u Tvrdji. Inicijator sastanka, po mome mišljenju bio je Mokriš Stjepan, koji me je pitao gdje i na kojem bi mjestu mogli održati takav sastanak. Ja sam predložio kao zgodno mjesto spomenutu Tvrdjaveku crkvu. U tu svrhu otišao sam župniku Majeru, te ga zamolio da on odobri da se ovaj sastanak održi na rečenom mjestu, što mi je on i odobrio. Sastanak smo održali tako oko 4 sata po podne u maloj sakristiji. Na ovom sastanku bilo je prisutno oko 8 osoba, od kojih poznajem Moksia i Hrvoju, dočim ostale niti jednog nisam poznavao.

Priznajem da smo u prošlom mjesecu, datuma se ne mogu sjetiti, održali sastanak u crkvi u Tvrdji. Inicijator sastanka, po mome mišljenju, bio je Mokriš Stjepan, koji mi je pitao gdje i na kojem bi mjestu mogli održati takav sastanak. Ja sam predložio kao zgodno mjesto spomenutu Tvrdjavsku crkvu. U tu svrhu otišao sam župniku Majeru, te ga zamolio da on odobri da se ovaj sastanak održi na rečenom mjestu, što mi je on i odobrio. Sastanak smo održali tako oko 4 sata po podne u maloj sakristiji. Na ovom sastanku bilo je prisutno oko 8 osoba, od kojih poznajem Mokriša i Hrvoju, dočim ostale niti jednog nisam poznavao.

Pored iznešenoga, kao i ranije iznešenoga, bavili smo se; je i Mokriš Stjepan unoštavanjem letaka neprijateljskog sadržaja, koje je dobio Mokriš. Unoštavali smo ih u mojemu stanu, na pisaloj mašini "Križarskog bratstva". Te letke odnosa je Mokriš i sa grupom već ranije navedenom raspućavao ih po gradu.

Jedan letak dobio sam od kapucinera GRIĆ ANTONINA. Za sve to nisu znali svi od gore navedenih, već je znala jedino ANTONINA.

Na gore izjavljeno spreman sam u svako doba položiti prisegu.

Saslušao:

Dovršeno i podpisano:

Okrivljeni:

Pendić

Odlomci iz zapisnika Pendić Stjepana

Pored iznesenoga, kao i ranije iznesenoga, bavili smo se: ja i Mokriš Stjepan umnožavanjem letaka neprijateljskog sadržaja, koje je donio Mokriš. Umnožavali smo ih u mojem stanu, na pisačkoj mašini »Križarskog bratstva«. Te letke odnašao je Mokriš i sa grupom već ranije navedenom raspachavao ih po gradu.

Jedan letak dobio sam od kapucina Grič Antonina. Za sve to nisu znali svi od gore navedenih, već je znala jedino Bertok Emilija.

Na gore izjavljeno spreman sam u svako doba položiti prisegu.

Dovršeno i potpisano!

Pendić

Jedan dio svećenstva u Osijeku ustaški je raspoložen prema F. N. R. J. i snosi odgovornost za protudržavni rad križarske omladine. Evo, što o tome kaže *Pendić Stjepan* u zapisniku od 19. I. 1945. g. kojega fotografiju prilažemo.

Nastavak saslušanja 19. I. 1946. godine

U Osijeku sam bio u dobrim odnosima sa slijedećim svećenicima: Seper Josipom, Pepunić Marjanom, Leopoldom Grbavcem, Grič Antoninom i Njavro Josipom.

U razgovoru s tim svećenicima mi smo često debatirali o tome, kako je oslobođenjem zemlje i dolaskom narodne vlasti, za svećenike nastalo teško stanje i loša vremena. Iz svih tih izjava i njihove diskusije razabrao sam i bilo je očito, da su neprijateljski raspoloženi prema narodnoj vlasti i državi.

Tako je Pepunić Marijan znao prije izbora govoriti da se izbori kod nas uopće ne će održati, da ne će ići na glasanje, da će doći do strane intervencije prilikom izbora (to su izjavljivali svi navedeni) itd. Mačeka je kritizirao da je slab političar s obzirom na njegovu neaktivnost.

Leopold Grbavec, kapucin uglavnom je izjavljivao isto kao i gore navedeni prilikom naših razgovora. On je za »Pastirsko pismo« izjavljivao da je u glavnom napisano za inozemstvo, kako bi se prikazalo u inozemstvu pravo stanje o Jugoslaviji, te na taj način došlo do neke intervencije iz vana.

Grič Antonin, kapucin, bivši ustaški vojni svećenik, još je uvijek ustaški nastrojen. To se ispoljavalo u njegovim izjavama u razgovoru samnom. On mi je dao svojevremeno »Pastirsko pismo« umnoženo na šapirografu u samome samostanu, koji se nalazi kod Anselma Canjuge u sobi. Jednom drugom prilikom dao mi je jedan letak neprijateljske sadržine prema narodnim vlastima, protiv komunizma, kako se »Križari« bore protiv toga itd. — Inače se drži kao i gore navedeni u svojim izjavama.

Seper Josip, župnik župe Osijek I., i Njavro Josip, Isusovac, mogu se ubrojiti u jedan rang. Naime tolerantni su sa gore navedenima, ali su više zatvoreni i ne ispoljavaju svoje osjećaje, kao na pr. gore navedeni.

Osim toga poznato mi je da i ostali katolički svećenici, kao: Canjuga Anselmo, Grga Pasalić, Majer Emil, župnik župe Osijek II., misle s obzirom na današnju situaciju i današnji položaj svećenstva — isto kao i navedeni, ali sa njima nisam dolazio u tijesni doticaj i stoga ne bih mogao pojednosti konkretizirati.

Općenito uzevši sve činjenice u obzir, mogu reći da je veći dio katoličkog svećenstva u Osijeku, prema narodnim vlastima i poretku neprijateljski raspoložen. — Samim tim i mojim klerikalnim odgojem, koji sam dobio baš od tih svećenika, došlo je do toga da sam i ja prešao u tabor neprijatelja narodne vlasti i svojim radom

postigao da danas odgovaram pred tim vlastima za svoj protunarodni stav. — Dakle intelektualni začetnici moga protunarodnog rada su svećenici, koji su na mene imali jak uticaj, kojemu sam ja podlegao i prema tomu glavna krivica za moju sudbinu, moje žene i mojih petero neopskrbljene djece, leži na svećenicima i njihovu protunarodnom radu i lošem uticaju na okolinu.

U vezi s gornjim ne bih imao više ništa reći. Moje riječi su u zapisnik točno unesene što potvrđujem mojim potpisom. Zakletvu na gornje spreman sam položiti u svako doba.

Dovršeno i potpisano!

Pendić

21 nastavak saslušanja Pendić Stjepana, 19. I. 1946. godine.

V.

U Osijeku sam bio u dobrim odnosima sa slijedećim svećenicima: SERPER JOSIP, KRAJČIĆ MARIJAN, LEOPOLD GRBAVČA, GRIC ANTONIN i NJAVRO JOSIP.

U razgovoru sa tim svećenicima mi smo često razgovarali o tome, kako je oslobođenjem zemlje i dolaskom narodne vlasti, za svećenike nastalo teško stanje i loša vremena. Iz svih tih izvjava i njihove diskusije razabrao sam i bilo je očito, da su neprijateljski raspoloženi prema narodnoj vlasti i državi.

Tako je Popović Marijan znao prije izbora govoriti da se izbori kod nas neće neke održati, da neće ići na glasanje, da će doći do strane ili intervjencije prilikom izbora (to su izjavljivali svi navedeni). itd. Neke je kritikovao, da je bio političar s obzira na njegovu neaktivnost.

LEOPOLD GRBAVČA, kapucin uglavnom je izjavljivao isto, kao i gore navedeni prilikom naših razgovora. On je za "Pastirsko pismo" izjavljivao da je u glavnom napisano za masovstvo, kako bi se prikazalo u moćerstvu pravo stanje u Jugoslaviji, te na taj način došlo do neke intervencije izvana.

GRIC ANTONIN kapucin, bivši ustaški vojni svećenik, još je uvijek ustaški nastrojen. To se ispoljavalo u njegovim izjavama u razgovoru sa mnom. On mi je dao svojevrstno "Pastirsko pismo" unatoženo na špirografu u samome samostanu, koji se nalazi kod ANSEIMA CANJUGE u sobi. Jednom drugom prilikom dao mi je jedan letak neprijateljske sadržine prema narodnim vlastima, protiv Komunizma, kako se "Križari" bore protiv toga itd. — Inače se drži kao i gore navedeni u svojoj izjavama.

SERPER JOSIP župnik župe Osijek T. i NJAVRO JOSIP ispušvac koji se ubrojiti u jedan rang. Naine tolerantni su sa gore navedenima, ali su više zatvoreni i ne ispoljavaju svoje osjećaje, kao na pr. gore navedeni.

Osim toga poznato mi je da i ostali katolički svećenici, kao: CAJUGA ANSELMO, GRGA RASALIC, MAJER EMIL župnik župe Osijek II. misle s obzirom na današnju situaciju i današnji položaj svećenstva — isto kao i navedeni, ali sa njima nisam dolazio u tijesni doticaj i stoga nebih mogao isjednosti konkretizirati.

Općenito uzevši sve činjenice u obzir, mogu reći da je veći dio katoličkoga svećenstva u Osijeku, prema narodnim vlastima i poredku neprijateljski raspoložen. — Saznao sam i mojih klerikalnih odgojen, koji su došli baš od tih svećenika, došlo je do toga da sam i ja prešao u tabor neprijatelja narodne vlasti i svojim radom postigao da danas odgovaram pred tim vlastima za svoj protunarodni stav. — Dakle intelektualni začetnici moga protunarodnog rada su svećenici, koji su na mene imali jak uticaj, kojemu sam ja podlegao i prema tomu glavna krivica za moju sudbinu, moja žena i mojih petero neopskrbljene djece, leži na svećenicima i njihovom protunarodnom radu i lošem uticaju na okolinu.

U vezi sa gornjim nebih imao više ništa reći. Moje riječi su u zapisnik točno unesene što potvrđujem mojim potpisom. Zakletvu na gornje spreman sam položiti u svako doba.

Dovršeno i potpisano!

Saslušao:

Okrivljeni:

Pendić

Zapisnik o saslušanju Pendić Stjepana

Protunarodni rad nekih svećenika u Dubrovniku

Svake godine u gradu Dubrovniku za vrijeme sv. Vlaha održavaju se tradicionalne narodne svečanosti, poznate ne samo u našoj zemlji, već i u inozemstvu. Održavanje tih tradicionalnih svečanosti bilo je prekinuto za vrijeme NDH, jer su u Dubrovniku tada gospodarili Talijani, a kasnije Nijemci, te im nije bilo u interesu da se održavaju bilo kakve narodne manifestacije. Nezadovoljstvo naroda, rat i okupacija, pridonijeli su da su ove svečanosti bile četiri godine prekinute.

Oslobođenjem Dubrovnika po J. A. u oktobru 1944. stvoreni su ponovno uslovi, da se nastavi s održavanjem tog narodnog slavlja. Narod je s nestrpljenjem očekivao dan svečanosti.

Međutim, grupa ustaša, na čelu s dominikancem svećenikom *dr. Dominikom Baračem*, ostajući vjerni i poslije oslobođenja svom ustaškom protunarodnom radu, nastojala je na svaki način omesti svečanost. Dominikanac *dr. Barač* sastao se sa svećenikom *Bjelokosićem* i svojim pomagačima *Andreusiem* i *Filičićem* i u momentima slavlja oslobođenog Dubrovnika ovaj vjerni sluga okupatora izdaje letke u kojima oslobođenje Dubrovnika naziva katastrofom i poziva narod na otpor.

Otac *Dominik Barač* nije se zadovoljio samo širenjem neprijateljske propagande u oslobođenom Dubrovniku, već je uhvatio vezu i s jednom ustaško-križarskom grupicom koja je u to vrijeme krstarila po okolici Konavljia.

Citiramo pismo koje je pater *Barač* sa svojim suradnicima *Andreusiem* i *Filičićem* pisao vođi spomenute ustaško-križarske skupine *Petru Bakiću* još za vrijeme dok su se u sjevernoj Hrvatskoj vodile borbe za konačno oslobođenje.

Poštovani gosp. Pero!

Ni najmanje se nemojte začuditi da od mene u ovim vremenima primete pismo, te da sam uspio doći u dodir sa Vama preko ove osobe. Mislim i smatram suvišnim da Vas s ovim pismom idem uvjeravati o mojoj ideji i borbi protiv boljševizma, nadajući se da sam Vam još u svježoj uspomeni iz Čilipa.

Stvar stoji u ovome. Ovdje u Dubrovniku mi smo se uspjeli sakupiti i odlučili ilegalno raditi protiv naših neprijatelja. Tim radom smo već počeli...

Ovaj rad je još uvijek u začetku i bez stalnog programa, pa je to uzrok da mnogi naši intelektualci i vodeće osobe bivšeg HSS-a u Dubrovniku stoje po strani, te od nas traže da stupimo u vezu s Vama i tada će oni odmah pristupiti radu.

Dakle, nama treba da nam odgovorite na slijedeće:

1. Imate li stalnu vezu s Mostarom?
2. Radite li po njihovim uputama?
3. Tko Vas opskrbljuje?

4. Što naši u NDH misle o nama u južnoj Dalmaciji, imaju li namjeru ovo osloboditi?

5. Imate li vezu sa Žabom i bojnikom Lilićem, te gdje je on sada?

6. Da li s kojom vanjskom silom imate vezu?

Dalje nam javite u kojem pravcu bi se imao kretati naš rad u gradu.

Ponovno Vas molim da odgovor date po donosiocu i to čim prije, jer nestrpljivo očekujemo gornje.

S mnogo poštovanja i s vjerom u konačnu pobjedu primite iskreni pozdrav od odanog Vam

F.

Evo što kaže *Andreusi Jakob*, saradnik *Dominika Barača* o radu fra *Dominika*, o svom radu i o njihovoj suradnji s oružanom grupom ustaša u Konavljima:

»S popom Bjelokosićem i fratrom Baračem sastao sam se u Baračevoj kući kod pravoslavne crkve. Barač i Bjelokosić su razgovarali o škriparima i kako treba da se nađe veza s Konavljima. Barač je rekao da on ima vezu s Bakićem preko jedne ženske iz Čilipa. Na ovom sastanku bio je i Fillčić i žena Baračeva brata. Letke je pisao pop Barač. On ih je poslao u dućan Pera Mihaljevića i pop Bjelokosić dobio je letke od njega.

Prvog ili drugog veljače sastali su se u stanu fratra Barača pop Bjelokosić, Barač i ja, gdje smo raspravljali o škriparima i da se dozna koji im je cilj. Bjelokosić je govorio o bjekstvu ljudi u škripare u Primorju. Fratar Barač donio je pisma koja su bila upućena biskupu dr. Dabroviću i drugima, i to koncepte pisane rukom. Također je donio i letke! Pop Bjelokosić uzeo je letke da će ih sam baciti, ja sam također uzeo nešto letaka i ponio u kuću Mire Skansa.«

Andreusi

Pop Bjelokosić priznaje da je pripadao protunarodnoj grupi fra *Dominika Barača*, što je potvrdio u nastavku svog zapisnika, rađenog u Rašici 20. III. 1945.:

»Na sastanku kod pravoslavne crkve sa fratrom Baračem i Andreusiem čitao je Barač pismo za dr. Dabrovića, koje je isti sastavio, kao i pismo za biskupa. Andreusia sam upoznao kod Pere Mihaljevića, a Mihaljevića sam upoznao ljeti 1944. god. Toga dana odnio je Andreusi letke iz kuće fratra Barača. Kada sam bio u kući fratra Barača, on mi je čitao letke koje je sam sastavio. Kod Mire Skansa razgovarali smo sasama privatne stvari, i o njenu bratu. Kod toga razgovora bio je prisutan i Andreusi.«

U Dalmaciji su četnici i ustaše koji su se skrivali pred narodnim vlastima, nazivani »kamišari«, »škripari« ili »špiljari«. U posljednje vrijeme blijedi taj regionalni naziv i zamjenjuje jedinstveni naziv »križari.«

Fra Skansa i fra Buble, pomagači ustaško-križarskih bandita u okolici Dubrovnika

Iz zapisnika uhvaćenog ustaše-križara *Martinović Bože* vidi se da je ustaška grupa, kojoj je on pripadao, imala najjaču moralnu i materijalnu podršku u pridvorskom samostanu. Citirat ćemo izvadak iz tog zapisnika od 15. VI. 1945.:

»Dok sam se nalazio sa škriparima u sastavu grupe Bakića, tamo je bio Buble i Prokurica na položaju šume zvane »Deveta«. Po hranu u Pridvorje hodio je najviše Prokurica i Buble, a vrlo dobro se sjećam da je jednoč išao s njima Bakić. Hranu su donosili iz samostana pridvorskog, a davali bi je fratru Skansa i Buble. Nešto prije Božića isti fratru poslali su po Bublji i Prokurici dosta sanitetskog materijala: joda, zavoja, nekoga praška, te raznih stvari koje ja nisam niti znao za što se imaju upotrebiti. Ovaj materijal nisu Buble i Prokurica donijeli skupa, već svaki posebno. Sjećam se da je jedamput Buble, t. j. fratrov brat škripar, koji se je nalazio kod nas, donio iz samostana jedno pismo koje mu je dao njegov brat fratar, a u kojem je pisalo kako su svi ustaše jurišnici zdravo stigli u Zagreb i da se sada svi nalaze u Pavelićevoj tjelesnoj bojni, a pisalo je kako se i neka Zdenka nalazi među ustaškim jurišnicima. Radi toga kako je njima tobože dobro i da se mi ustrpimo i da ustrajemo kako smo počeli, te da će i Dubrovnik biti po njima oslobođen do Nove godine. Ovo se je pismo čitalo pred svim škriparima.

Prije Božića u selu Siljesci govorio je misu fratar Buble i k njemu na razgovor išao je Pero Bakić i Prokurica, te kad je bilo poslije podne, ostali su u dužem razgovoru s ovim fratrom. Nije mi poznato što su razgovarali. Sva obavještenja, koja je Bakićeva grupa primila, primila je sve iz samostana, i to od fratra Buble i Skansia, a najviše su prenašali Bubljin brat i Prokurica.

Kad smo za vrijeme božićnih dana bili u šumi zvanoj »Deveta«, došao je da nas ispovjedi fratar Skansa iz pridvorskog samostana, te se je većina od nas ispovjerala i pričestila, a među njima sam bio i ja. Dok nas je ispovjedao, rekao je svim prisutnima: »Sretan sam što me je zapalo da sam među vama i da vas ispovjedim i pričestim, ustrpite se još malo, jer ovo ne će dugo trajati, jer su partizani ovdje za kratko.«

Ja sam ispočetka sumnjao i čisto vidio da sam zaveden, ali poslije nego je došao fratar da nas ispovjedi i pričesti, kad je rekao da je sav sretan što se nalazi među nama, to me je malo ojačalo, a isto tako i druge, pa smo postali izdržljiviji, ali kako je kasnije N. O. V. tjerala Nijemce iz naše zemlje, ponovo sam vidio da sam zaveden i to u glavnom od ovih fratara koji su nam davali poleta u ovom radu i pomagali nas u hrani, sanitetskim materijalom, davanjem izvještaja i u robi.«

Fra Baršić Bertrand bio je također sudionikom protudržavnog rada dr. *Dominika Baraća* zbog čega je optužen od Vojnog suda za Oblast Dalmacije broj 165/45 od 18. VI. 1945.

Fra Pavle Ivakić, gvardijan kapucinskog samostana na Poišanu u Splitu, poslije oslobođenja Splita izdaje provokatorski letak i pokušava formirati ustašku omladinsku organizaciju

U aprilu 1945. g., dok su se vodile borbe za oslobođenje Knina, gvardijan fra Pavle Ivakić u Splitu sastavlja letke kojima je cilj unositi zabunu među narod, među vojnike J. A., pristalice NOP-a i raspirivati mržnju među narodima Jugoslavije.

Svoj protunarodni rad poslije oslobođenja Splita najbolje karakterizira sam fra Pavle Ivakić u zapisniku od 5. IV. 1945., koji ćemo citirati:

»Letak sam sastavio sam, bez ičije sugestije i znanja i otipkao ga u osam primjeraka na mojoj pisačkoj mašini u samostanu na Poišanu. Jedan od ovih letaka koncem novembra dao sam pred crkvom na Poišanu Bonifačić Jerku...

Otrprilike u isto vrijeme u jednom razgovoru s Borisom Duplančićem nabacio sam i njemu misao da bi trebalo organizirati hrvatsku ustašku omladinu, te s njima započeti s nekim radom. Boris se je bio s tim složio smatrajući moju namjeru sasvim opravdanom. Borisu sam tom prilikom bio izložio, u glavnom općenito, kako ja zamišljam taj rad, nabacivši mu da bi trebalo organizirati grupe koje ne će znati jedna za drugu, dok će se sa svima rukovoditi iz jednog centra.«

Dio zapisnika fra Pavla Ivakića od 5. IV. 1945. s njegovim potpisom

Fra Pavle Ivakić slao je letke preko fra Benka Tulića iz Poljuda fra Ivanu Abrusu u samostan »Dobri« u Splitu. Fra Abrus Ivan rasturivao je letke i širio protunarodnu propagandu. Evo što kaže sam fra Abrus Ivan o svom protunarodnom radu poslije oslobođenja Splita u zapisniku od 1. IV. 1945.:

»Borisa Duplančića poznavao sam ranije samo iz viđenja. Mislim januara o. g. fra Benko Tulić iz Poljuda poslao mi je po sluzi njegova samostana neki zamotak od nekoliko araka papira, poručivši mi da će po »ove svjedodžbe« doći neki mladić. Istog dana nakon par sati došao je u samotani Boris Duplančić, te tražio mene da mu dadem »ono« što mu je preko mene fra Benko poslao.

Kada sam Borisu predavao ovaj zamotak, zapitao me je da li sam pročitao letak, na što sam mu ja odgovorio da ja za isti znadem već od ranije. Istom tada postalo mi je jasno da je fra Benko poslao preko mene Borisu mislim oko tri letka, u kojima se napadalo NOP. Ovaj isti letak bio mi je jednom pročitao fra Pavle Ivakić, župnik i gvardijan samostana na Poššanu.

Priznajem da sam Borisu pričao o djelovanju »kamišara« u sinjskoj krajinu, koje vodi jedan ustaški poručnik.«

Svećenik Pero Turkalj, organizator ustaško-križarske terorističke grupe u Splitu

Otac *Pero Turkalj*, poglavar samostana trećeredaca u Splitu, još u augustu 1945. godine, pomoću svojih veza, nastojao je da izvlači ljude iz kašnjeničkog logora u Splitu i da ih šalje u ustaško-križarske grupe u kotaru Drniš. On je širio među logorašima propagandu o tome kako će svi biti pobijeni, skupljao hranu za uzdržavanje ustaša, tražio materijal za pismenu propagandu i tražio mogućnosti masovnog prebacivanja ljudi iz logora u šumu. Da bismo ilustrirali njegov rad, citirat ćemo zapisnike njegovih saradnika *Homolke Dragutina* i *Filipi Kornelija*.

Iz zapisnika o saslušanju *Homolke Dragutina*:

»Od večeri, kad sam se upoznao sa fra Perom, on je svaki dan redovito svraćao, dolazio kod mene... Ja sam jednom prilikom išao u samostan k fra Peri kad me je on upoznao s nekim mršavim čovjekom u naočalima za koga mi je kazao da se nalazi na nesigurnom mjestu i da bi ga trebalo skloniti dok bura prođe. S njim bi imalo bježati još dvanaest do trinaest ljudi, ali da će on još nekog glavnijeg pitati.«

Iz zapisnika o saslušanju *Filipi Kornelija*:

»Tom prilikom upoznao sam fra Peru Turkalja, gvardijana istog samostana. U tom prvom razgovoru zamolio me je, ako imam kruha, da mu donesem, mjesto da ga bacim, a taj kruh će on dati siromasima. (Kasnije sam doznao da on taj kruh daje obitelji Baumgartnera). Poslije toga gotovo svaki dan išao sam u samostan i nosio fra Peri kruh. U tim prilikama bi nešto i pojeo kod njih.

Upozorio me je u kakvim se opasnostima nalazim ja, a sa mnom skupa i svi logoraši, naime, da će nas (sve logoraše) poslije izbora postrijeljati, a manje opasne odaslati na teške robije. Spominjao je da će kašnjenici iz Mostara i okolice otići u logor »Jasenovac«, koji da se obnavlja za tu svrhu. Zatim da će kašnjenici iz »Jankulovice« kod Biograda na Moru, otići u Staru Gradisku, dok bi mi, odnosno oni koji bi preostali poslije strijeljanja, bili poslani u Lepoglavu ili Zenicu.

Naravno, to je na mene utjecalo...

Tom istom prilikom pop Pero mi je stavio prijedlog ozbiljnog karaktera koji se sastojao u ovome: neka se što prije odlučim za bježanje iz logora, a usto neka po mogućnosti pronađem još nekolicinu koji bi sa mnom napustili

logor u slučaju direktne opasnosti... Tom prilikom govorili smo o načinu izvršenja bijega. Tu su izbile poteškoće u pitanjima prijevoza, legitimacija i ljudstva koje bi imalo bježati iz logora. Tom se prilikom pop Pero obavezao da će on naći kamion za bijeg, a ja sam se obavezao na prijedlog onog drugog, čije ime ne znam, da donesem par legitimacija, što ih navodno ima u štampariji. Tom prilikom pop Pero je rekao da će nabaviti i pečat za štampiljati legitimacije. Slikara je imao naći jedan od one dvojice. Slikar je trebao napraviti slike za legitimacije onih koji bi trebali bježati.

...Napominjem da me je u međuvremenu susreo u gradu Ivan Hrستیć Simin iz Drniša, kojeg sam poznavao još od ranije, naime, otkad sam u logoru. S njim sam se upoznao preko naših kažnjenika Drnišana. Tom prilikom doveo sam ga kod fra Pere. Tu je spomenuti Hrستیć iznio fra Peri sve pojedinosti o držanju veza sa kamišarima, a tu je fra Pero iznio i svoj plan. Hrستیć je rekao da će on naći kamion i sve ostalo, samo da treba naći ljude koji će bježati, kada istima bude zaprijetila opasnost. Kasnije je Hrستیć otišao, a mi smo se pripremali i dalje za bijeg. Koncem septembra fra Pero mi je govorio kako bi trebalo umnožiti poslanice, a biskupski ordinarijat nema papira. Isti me je više puta nagovarao, kao i ova dvojica, da donesem iz štamparije papira. Nakon prilično dugih nagovaranja, ja sam to i učinio i mislim da je to bilo 3. oktobra, bila je nedjelja, a ja sam iznio iz štamparije oko 10 kg papira i predao ga fra Peri.«

Evo što priznaje uhapšeni fra *Pero Turkalj* o svom radu na organiziranju oružanih bandi:

»S njim (Homolkom — op. red.) sam se upoznao u gostionici »Sarajevo«. Među nama su nastali razgovori o politici, i ja sam tu za razne nedostatke kritizirao vlast, kao što sam kritizirao i ranije vlasti. On je meni spomenuo, ako imamo koga da se prebaci (u kamišare), da će to on urediti, jer da za to ima mogućnosti. Ja sam mu rekao da ja nemam nikoga, ali ću jednoga upitati ako on ima koga. Mislio sam pitati Filipi Kornelija, koji se nalazio u kažnjeničkom logoru, ako on želi bježati, ili ako ima nekoga kojeg bi on mogao poslati. Filipi Kornelio je pristao da ide u kamišare i da će ići još neki njegovi drugovi iz logora. Radi toga je on od mene tražio što je s obećanim kamionom, a ja sam radi toga urgirao kamione kod Homolke.

On (Ivan Hrستیć — op. red.) je bio sam jedamput kod mene na jednom sastanku u jednoj sobi manastira, gdje smo o tome raspravljali, a on je rekao da bi on našao kamion s kojim bi ih on prebacio u okolicu Drniša, gdje ima dosta kamišara, kako on priča. Oni su kombinirali da će ih doći uzeti za pazar, a Filipi je preuzeo da će napraviti legitimacije. Govorilo se je o kamionu, a trebalo je javiti koliko će trebati kamiona da se prebace svi ljudi. Na sastanku smo bili: ja, Filipi Kornelije, Ivan Hrستیć i ne znam da li je bio i onaj suhi mladić. Filipi je govorio da će on naći nekoga u logoru da ih fotografira.«

Ne sjećam se tko mi je dao letak sa potpisom dr. Jurja Krnjevića, Alajbeg ili ona gospodica koja radi u knjižari.

Letak sam mu vratio odmah ili dva dana kasnije. Rekao sam mu da sumnjam u vjerojatnost ovog letka.

»Taj letak ne znam tko mi ga je donio, samo mi ga je netko donio u samostan, dok ja tu nisam bio. Letak sam pročitao i dao Ivanu Hrستیću iz Drniša.«

Fra Metod Ramljak i fra Bedrica prebacili su 18. oktobra 1945. ustašu Hrštić Ivana, kolovođu ustaško-križarske skupine Drniš, preko rijeke Krke.

Oba fratra su iz samostana Visovac

Hrštić Ivan, križar od prije rata, ustaša za vrijeme NDH, poslije oslobođenja pred nekoliko mjeseci vodio je ustaško-križarsku skupinu od pet ljudi na kotaru Drniš, koja je izvršila nekoliko zločina, a među ostalim i ubistvo *Vjeka Širinića*, člana Oblasnog NO-a za Dalmaciju. Ubistvo je organizirao *Hrštić Ivan*, fratri *Ramljak* i *Bedrica* iz samostana Visovac, kotar Šibenik, koji su saradivali s ovom ustaškom grupom, te su jednom prilikom u čamcu prebacili *Hrštića* i nekoliko njegovih ortaka.

To su oba fratra priznali pred našim istražnim vlastima 16. novembra 1945.

Nisu samo fra *Ramljak* i fra *Bedrica* prebacivali ustaške zločince. *Šetka fra Milan Markov*, svećenik, pomoćnik župnika u Metkoviću, i *Barrić fra Paško Ivanov*, svećenik, župnik u Metkoviću, omogućili su u prvoj polovici mjeseca januara da se prebace u kamišare *Krezić Petar* iz Dokljana, *Perišić fra Line* i ratni zločinac *Ostojić Mile*.

Tolić don Ante, župnik u kotaru Imotski, fra Metod Latinac, redovnik u Imotskom, i fra Medvid Bernardin iz samostana u Sinju — saradnici i duhovni vođe oružanih ustaško-križarskih terorista na kotarima Sinj i Imotski

U istrazi nad *Tolić don Antom Jurinim*, župnikom u Ričicama, kotar Imotski, koja je vođena u junu 1945. u Splitu, dokazano je da je *don Ante Tolić* bio ustaša još prije NDH, i da je sa svojim ustaštvom produžio sve do dana hapšenja od narodnih vlasti. Poslije oslobođenja Dalmacije *don Ante Tolić* je nastojao svim silama da ohrabri i ojača nekoliko ustaških bandita koji su se skrivali u šumama na kotaru Imotski i poput drumskih razbojnika pljačkali i ubijali po okolici mirno stanovništvo. Evo što kaže *Tolić Mara*, *Matina*, o saradnji *don Ante Tolića* s ustašama (kamišarima) koji su se u to vrijeme skitali oko njena mjesta:

»Na Ivandan bila sam u crkvi u Imotskom. Prije mise *Anda Zdilar* bila je sa fra *Metodom*, a pred svršetak mise mene je *Anda* potegla za suknju i rekla: »Mare, doći ćeš ovamo jedan čas.« Ušle smo u sakristiju, gdje je bio fra *Metod*, fra *Čiro* i još dva fratra. Fra *Metod* je pitao *Andu*: »Čija je ovo cura?« Ona je rekla čija sam ja. Fra *Metod* me je upitao: »Da li kod vas ima kamišara i gdje se nalaze?« *Anda* je otišla među fratre, a ja sam se malo izmakla. Što su oni pričali, ja nisam mogla čuti, nego kad smo izišli iz crkve, meni *Anda Zdilar* priča: »Rekao mi je fra *Metod* da se pošalje vijest čim dođu kamišari, bilo našoj kući, vašoj ili *Medvidovića* kući, a ja ću poručiti *Medvidovića* kući.

U januaru ove godine bio je ranjen Branko Zdilar. Jednog dana on je govorio mojoj svekrvi Mili da ode kod Matije Jelavić, te da mu donese lijekove. Mila je meni rekla da joj nije dala lijekove Matija Jelavić, već da joj je lijekove dao fra Metod. Bila je velika bljuzgavica u mjesecu januaru. Moj je kući tada došla Iva Stojić oko podne. U isto vrijeme od svoje kuće došao je i Branko Zdilar, te se njih dvoje sastalo u mojoj kući. Iva Stojić dala mu je jedno pismo, čini mi se da je bilo u zelenoj omotnici. Pismo je pisano rijetko na jednom arku papira. Branko je čitao pismo, a meni kasnije rekao da ovo piše don Ante Tolić.

Okrivljeni *Medvidović Jozo* o saradnji *don Ante Tolića* s oružanom bandom ustaškog poručnika *Nenadića* na saslušanju od 18. maja 1945. kaže:

»Sve ću kazati što znam. Dosad sam tajio, jer su mi kamišari prijetili da će me ubiti, a ne samo mene, već i moju obitelj, a zato sam se malo zabrinuo. Istina je ovakva:

Meni je pismo donijela kći *Jakova Dropulića*, govoreći da mi ga je poslao *Zdilar Branko* da ga ja produžim za *Vir*. U pismu je bio imeničan popis onih koji će ići u kamišare, a među njima i *don Ante Tolić*.«

Iz zapisnika o saslušanju *Kraljević Marijana* iz *Gor. Prološca*, kotar *Imotski*, a koji je uhvaćen u aprilu 1945. kao pripadnik terorističke grupe ustaškog poručnika *Nenadića*, citirat ćemo ovo:

»Iz *Imotskog* su davali pomoć: fra *Metod Latinac*, *Matija Jelavić* i još neki. Svi ovi davali su novaca, hrane i obavještavali su o kretanju partizana. Također sam čuo da je dolazio fra *Metod* iz *Imotskog* u *Toliće* kad je bio bandit *Zdilar Branko* na liječenju u *Mateše Tolića*. Također je pop *Tolić don Ante*, poručio da se držimo dobro...«

O saradnji *don Ante Tolića* s oružanim ustaškim grupicama na kotaru *Imotskom* poslije oslobođenja, kaže uhapšeni *Medvidović Mijo* iz *Gornje Glavinje*, kotar *Imotski*, ovo:

»Jedamput je *don Ante Tolić*, župnik u *Ričicama*, poslao pismo oružanoj grupi u kući *Mateše Tolića* iz *G. Prološca*, u kojoj sam se ja nalazio, po jednoj ženi kojoj ime ne znam, ali znam da je iz *Ričice*. Pismo je dalje proslijeđeno preko *Joze Medvedovića*, a odatle dalje za *Rakitno*. U pismu je tražio vezu za *Rakitno* da bi se i on prebacio, jer da mu prijeti opasnost.«

Don Ante Tolić u svojoj saradnji s ustaškim banditima u kotaru *Imotski* imao je dobru pomoć u fra *Metodu Latincu*. Evo što kaže uhapšeni *Medvidović* o fra *Metodu Latincu* u istom zapisniku:

»Za nas su skupljali novac u *Imotskom*: *Slave Sučić*, *Matija Jelavić*, fra *Metod Latinac* i još neki koje ja ne znam. Fra *Metod Latinac* slao je izvještaj o stanju partizana i njihovu kretanju, te političko stanje kod naroda.«

Fra Metod Latinac upotrebljavao je ispovjedaonicu kao mjesto za informacije i uspostavljanje veze s ustaškim banditima »kamišarima«. U zapisniku od 2. maja 1945. *Tolić Mara, kći Matina*, iz Gor. Prološca, daje ovu izjavu:

»*Fra Metod Latinac* na ispovijedi pitao je više žena da li su blizu *Medvidovića* kuće kamišari. Tako je poručio po *Zdilar Andi Sliškoj* da mu odmah javi čim stignu kamišari.«

Don Mate Džakula, pok. *Stjepana* iz *Košuta*, kotar *Trilj*, u posljednje vrijeme svećenik u *Dicmu*, bio je ustaša još prije 1941. god., a takav je ostao i poslije, kako izjavljuju svjedoci, a i on sam u svom zapisniku od 17. januara 1946. Poslije sloma NDH *don Mate Džakula* nastavio je s protunarodnim radom i uhvatio je vezu s ustašama, koji su se skrivali u šumi oko *Dicma*. Uhvaćeni ustaša *Brajković Ante* dao je izjavu u zapisniku o gostoprimstvu koje im je kao »kamišarima« ukazivao *don Mate Džakula*. Jednom kad su bili kod njega, pogostio ih je i otpratio s riječima »Idite, sretno vam bilo.«

Iz izjava iz zapisnika uhvaćenog ustaško-križarskog kurira *Radović Stipe* iz *Radošića*, od 9. XII. 1945., ustaše-križara *Radović Filipa* iz *Radošića*, od 29. XII. 1945., ustaše-križara *Bralić Bože* iz *Dicma*, od 30. XII. 1945. i ustaše-križara *Brajković Ante* od 10. XII. 1945. vidi se kakvu je ulogu odigrao *fra Medvid Bernardin* u održanju ustaša-križara u okolici i kotaru *Sinju*.

Izjava *Radović Filipa*:

»S *fra Medvidom Bernardinom* je održavala vezu i *Jadrić Beba Orina*, a pričala je kako ona ima vezu sa samostanom i da se u samostanu sastaje s fratrima. Spominjala je *fra Medvida* i još neke fratre, ali nisam zapamtio koje. Pričala je kako su Englezi i Amerikanci priznali Hrvatsku i da ne će dozvoliti da ovdje bude komunizam, nego da će urediti kao i u drugim zemljama, da će *Maček* biti predsjednik Hrvatske, a *Pavelić* ministar vojske i mornarice. Govorila je da se čuvamo, a to su sve poručili fratri, jer da će sve biti dobro i da će se ovo preokrenuti. U manastiru se također s fratrima sastajala i *Jela Radanović »Labinkova«* i pričala nam je ovako slično kao i *Beba*.

Fra Medvid... poslao nam je križiće da ih stavimo na kape, jer da to nose svi križari. Javio nam je da za sada bacimo »U«, jer da ga se narod plaši, a da stavimo križiće, pa da ćemo mi kasnije opet promijeniti i staviti »U«. Ove veze, koje su radile s *fra Medvidom*, nisu znale jedna za drugu, kao na pr. brat, ni za *Bebu Jadrić*, niti za *Jelu Radanović*, nego su radili svako za sebe. *Fra Medvid* nije volio da mu jedna veza zna za drugu.

Po bratu mi je *fra Medvid* poručio da će po izborima doći u kamišare oko 20—30 fratara kojima prijeti opasnost, a da im mi osiguramo teren. Obćao je da će nam poslati pečat pravi gumeni, na kojem će pisati »križarsko-antikomunistička partija«, također da će nam poslati i pisaću mašinu, samo da je za sada nema, nego kad je nabavi. Poručio je da umnažamo letke što

možemo više, a oni da će nam poslati primjerak kakvi treba da budu, ali nam nije poslao, jer kasnije nam brat nije dolazio. Rekao je da u lecima pišemo protiv ove vlasti, a i sami da što god izmislimo.«

Radović Stipan izjavljuje:

»U vezi s fratrima još ću reći slijedeće: u septembru mi je govorio fra Bernardin da u slučaju da bi po izborima partizani njih htjeli progoniti, da li bi mu ja mogao utanačiti vezu i naći put za prebacivanje kamišarima. Kaže da ne bi išao on sam, nego da bi ih išlo više. Ja sam mu rekao da se slažem, i da ćemo još vidjeti.

Jedamput, dok smo bili u crkvenom dvorištu, a prolazila je vesela Čaćija, fra Medvid je meni rekao: »Vidi one, majku joj njezinu, da je ne bi bilo grehota ubiti.« Ja sam rekao da je grehota ubiti svakog čovjeka, ali je on odgovorio da nije ovakvu pokvarenu. Prije me je pitao kakova je ona, pa sam mu ja rekao da je u NOF-u i u SKOJ-u. Još me je pitao da ko je sve u nas u SKOJ-u, a ja sam mu odgovorio da ne poznam sve, nego neke, a da su to najviše mladi.

Jedamput mi je rekao da li bih ja bacio letke, a ja sam mu odgovorio da je to opasno i da za sada nema od toga koristi. Davao mi je upute kako i na koji način bih ja bacao i kuda, t. j. da bi bilo najzgodnije po selima, i to noću kad niko ne vidi. Veli on: »Mi bi ih natiskali, pa bi ti mogao izručiti po selima.«

Kazao je kako se izrađuje pečat od gume, i da bih ga ja odnio kamišarima, samo da još nije gotov.

Izvadak iz zapispnika *Bralić Bože*:

Da nije bilo fratara iz sinjskog samostana, ne bi bilo nas kamišara, jer možda bi se mi predali na amnestiju, da oni nisu stalno poručivali da se ne predajemo, da će se ovo izmijeniti. Poslali su nam križice i medaljice... a i da će oni doći u križare, ako im bude prijetila opasnost. To nam je sve davalo vjeru da i mi budemo u šumi, te da se ne predajemo. Računali smo da što bi se pametni ljudi miješali u te poslove, kad to sve ne bi bilo tako.«

Oo. Šantalab Sebastijan i Lojan Ljudevit prikupljaju ustaško-križarsku grupu u Bjelovaru

Oo. Šantalab Sebastijan i Lojan Ljudevit organizirali su u sredini 1945. g. u Bjelovaru ustaško-križarsku terorističku organizaciju. Glavni pomagači su im bili *Golubić Ivan* i *Ključarić Željko*. Direktivu za organiziranje ustaške omladine, dobili su Šantalab i Lojan u Zagrebu od provincijala *Modesta Martinčića*. Evo što kaže o tome *Lojan Ljudevit* u svome zapisniku od 2. VIII. 1945.

»Prilikom nadiranja Jugoslavenske Armije prema uporištu Bjelovaru, bila je evakuacija Bjelovara, te smo se ja i Šantalab s ustašama povukli u Zagreb u samostan, Kaptol broj 9 i bili u Zagrebu do 27. V. 1945. god. Kako

nas je zatekla Jugoslavenska armija u Zagrebu, svaki dan kod ručka tekli su razgovori, kakvi stav treba da zauzmemo prema novoj državi, a kakvi će zauzeti biskupija. Tako je o tom pitanju bio održan sastanak 22. V. 1945. g. u samostanu, Kaptol 9, u blagovaonici poslije podne, a sastanku su prisustvovali: iz Karlovca pater Leo Lovrenčić, iz Vukovara pater Tomislav Tomiša, iz Cernika gvardijan Eugen Kukina, iz Virovitice Vujković Vendelin, iz Koprivnice Polikarp Pehneć, iz Bjelovara ja i Sebastijan Šantalab. Na tome sastanku je imao glavnu riječ glavni provincijal u Zagrebu Martinčić Modesto, koji je doslovce govorio ovako: »Naš biskup Lach rekao je da imamo mlade križare i Katoličku akciju, ali da trebamo raditi s njima, sve križare držati na okupu i među njih ubacivati ustaške parole slične ustaškom borcu i t. d. Isto tako rekao je Martinčić da je njemu naredio biskup Lach, da na taj način treba otpočeti s organiziranjem omladine kojoj smo mi vrlo blizu, a to treba da ide sve preko nas.«

Fratar Šantalab organizira vezu s terorističkom grupom na Gariću

Donosimo dio zapisnika *Golubić Ivana* od 26. VII. 1945., u kojem se vidi nastojanje i metoda ovih svećenika oko organiziranja ustaško-terorističke grupe u gradu Bjelovaru:

»... Tako smo se jednom prilikom sastali u parku ja i Ključarić, Kapun stariji i još dvojica od napred navedenih, ali se točno ne sjećam koji su bili. Tom prilikom smo razgovarali, kako je za nas ustaše opasno u Bjelovaru i kako se hapse poštteni Bjelovarčani i da ćemo i mi za koji dan biti uhapšeni. U tom razgovoru diskutirali smo, kako ćemo se spojiti s ustašama koji se nalaze u Garić planini i da se krene u šumu k njima, da se vodi borba protiv N. O. V. Na to je došao franjevac Šantalab i prišao k nama i pitao nas kako smo. Ja sam Šantalabu pričao da smo nesigurni, da se bojimo hapšenja i kazao sam mu da ima ustaša u Garić Planini, da bi se trebali s njima povezati. Na to mi je Šantalab odgovorio da se ja zadužujem s time da se povežem s ustašama u Garić Planini. Ja sam Šantalabu odgovorio da ću to učiniti. Na to me je Šantalab pozvao na stranu i rekao mi je da dođem do njega, da će mi on dati ustaški propagandni materijal i da će se praviti iz toga ustaški letaci i ubacivati među narod i da trebam na tome zaposliti sve križare. Također mi je kazao, ako na kakve poteškoće naiđemo, da se obratim samo na njega i neka češće dolazim u samostan, da ću ja biti taj koji će biti veza između križara i Šantalaba, da će mi dati direktive koje ću ja prenositi na križare. Ja sam inao namjeru spojiti se s ustašama u Garić Planini.«

Husnjak Ladislav (Časlav), svećenik u Bjelovaru pomáže ustaško-križarske bande

Husnjak Ladislav tijesno se povezao u septembru i oktobru mjesecu 1945. g. s ustaško-križarskom terorističkom grupom *Etinger Milana* i *Klemši Mire* u Bjelovaru. Širio je protunarodnu propagandu i umnožavao na pisačem stroju letke koje je *Etinger* sastavljao. O tome govori sam svećenik Husnjak Ladislav u svome zapisniku od 5. I. 1946.:

»Ja sam Klemši Miru upoznao u crkvi, a za ime sam joj saznao kada je jedamput platila misu za svoga oca. Početkom mjeseca prosinca 1945. g. došla je do mene gore imenovana Mira, te me je zamolila da bi joj ja preštampano neke članke koje je ona k meni donijela, na što sam ja pristao, ali sam joj rekao da je opasna stvar izdavanje letaka, te da pjesma o »Bijelom križu« je dobra, ali da se to ne slaže sa politikom. Ona je mene molila da joj to samo preštampano pošto oni nisu imali pisaće mašine. Priznajem da sam se interesirao za rad te organizacije i da sam ispravljao pojedine članke. Ja sam štampao članak s naslovom »Braćo i sestre«, »Hrvati i Hrvatice«, »Riječ partizana nekomuniste partizanima komunistima«, te pjesmicu »drugu Titi«, »O Titu i Staljinu«. Na jednome od letaka ili »Braćo i sestre« ili »Hrvati i Hrvatice« bio je dolje potpis »Antikomunistički front«. Mira mi je rekla da će ti članci biti za novine »Vjesnik bijeloga križa«. Mira je k meni donosila tri puta članke za preštampanje, a dolazila je nekoliko puta vidjeti da li su članci preštampani. Kada je dolazila sa mnom je uvijek razgovarala u blagovaonici i u hodniku. Neke letke sam ja umnožavao u dva primjerka, a neke u tri. Papir za štampanje donijela je isto tako Mira. U glavnom u svim lecima govorilo se protiv komunista, a i protiv današnje Narodne vlasti.«

Svećenik Josip Miler pokušao je prebaciti u inozemstvo neke ratne zločince

O. *Josip Miler*, Isusovac u Zagrebu, pokušao je prebaciti u inozemstvo *Jerka Jurišića*, bivšeg ustaškog logornika u Sarajevu, ustašu svećenika *Tetkić Franju*, a redovnik *Jurišić Nikola* dovodi ga u vezu sa svojim bratom *Mirkom Jurišićem*, također bivšim ustaškim logornikom u Sarajevu, s time da ga Miler prebaci u Trst. Svećenik Miler pokušao je prebaciti u inozemstvo i časnu sestru *Topić*. Sam o. Miler u jednom dijelu svoga zapisa kaže o tome ovo:

»S Rožinski Matom, predsjednikom prijekog suda za vrijeme NDH, bio sam u nedjelju 1. VII. 1945. g. u mom stanu, a ugovorili smo sastanak za uto-rak u 15.30 sati kod mene u sobi. On nije došao na taj sastanak. Rekao mi je da je njegova pisarica i kei uhapšena, a pošto je on bio predsjednik prijekog suda, da čeka i njega hapšenje pa da bi se nekamo sklonio. Ja sam mu ponudio vezu preko Purića, koji će ga prebaciti za otok Vis, na kojem ima jedan samostan sestara Sv. Križa, kako mi je prije govorila č. s. Topić Ruža, koja je također trebala ići preko iste veze za Vis.

On je meni (Valečić — op. red.) u nedjelju 1. VII. poslao jedno pismo bez potpisa, u kojem me je molio da mu pomognem, da na svaki način dobije vezu za Trst, jer da on zna pozitivno da ja imam vezu.

Taj sastanak smo mi utvrdili (ja i Purić) u njegovu stanu na Ljubljani, a utanačeno je bilo da ću ja 2. VII. dovesti na stanicu Tetkića i Valčića, a Purić da čeka na stanici, a kad ja pridem k njemu, da pridu i Tetkić i Valčić pojedinačno.«

Iznosimo jedan dio zapisnika svećenika Tetkić Franje:

»Ja sam se obratio na patera Milera u Palmotićevoj ul. 31, koji mi je obećao da će se pobrinuti da ja dobijem propusnicu, jer da on ima jednog čovjeka koji mu je obećao da će nabaviti propusnicu.«

Svećenik Timko Ivan skrivao je u Zagrebu u grkokatoličkom sjemeništu Vasilja Vojtanovskog

Odmah po oslobođenju Zagreba svećenik *Timko Ivan* skrivao je u prostorijama grko-katoličkog sjemeništa u Ćirilo-Methodskoj ulici br. 1, šefa terorističke organizacije »UNO« i gestapovca *Vasilja Vojtanovskog*. Izradio mu je i lažni krsni list na ime Prica Vladimir. Donosimo fotografije dvaju zapisnika rađenih u prostorijama grko-katoličkog sjemeništa u Ćirilo-Methodskoj ulici br. 1, prigodom pronalaženja *Vasilja Vojtanovskog*.

ZAPISNIK

Rađeno dne 4. VI. 1945. g. u prostorijama Grkokatoličkog sjemeništa Ćirilo Methodska ulica br. 1.

Danas u 22.30 h po naređenju načelnika OZN-e Zagreb obratili smo se rektoru sjemeništa Preuzvišenom Dr. Višoševiću sa zahtjevom, da nam izruči *Vasilija Vojtanovskog* za kojeg smo bili obaviješteni, da se skriva u prostorijama sjemeništa. Dr. Višošević nam je saopštio, da se *Vojtanovsky* ne nalazi u prostorijama sjemeništa. Radi toga smo bili prisiljeni početi s pretresom sjemeništnih prostorija. U sobi duhovnika *Timka Ivana* pronašli smo *Vasilija Vojtanovskog* s krivom legitimacijom na ime *Prica Vladimira*.

Dr. Ivan Đuro Višošević

P. S. Da se g. *Vojtanovsky* nalazio u sjemeništu ja za to nisam znao. Postupak organa kod pretresa bio je ispravan.

Dr. Ivan Đuro Višošević

ZAPISNIK

Rađeno u grkokatoličkom župnom uredu u Ćirilo Methodovoj ulici br. 1, dne 5. VI. 1945. god. u 1.30. Prilikom hapšenja *Vojtanovskog Vasilja* pronašli smo pored lažne propusnice na ime *Prica Vladimira*, također i krsni list izdan od Grkokatoličkog župnog ureda Sv. Ćirila i Metoda koji se nalazi u istoj kući, gdje je bio sakriven *Vojtanovsky*. Krsni list izdan je koncem svibnja 1945. god. prema priznanju vlč. *Timka*, dok je datum na krsnom listu 20. lipnja 1944. god. Ime *Prica Vladimira* izvađeno je iz matice krštenih istog župnog ureda sv. II. str. 7. broj 1. Velečasni *Timko* izjavio je, da je on metnuo stari datum sam ne misleći o tome.

Potvrđujem istinitost gornje izjave i nadodajem, da sam to dobronamjerno ne zlonamjerno učinio, da se nakon kraćeg roka može g. *Vasilj Vojtanovsky* prijaviti narodno-oslobodilačkim vlastima pošto se u to vrijeme još vodile u okolici grada borbe te sam predpostavljao, da će to učiniti nakon par dana smirenja na što sam ga nagovarao i dokazivao besmislenost o protivnom.

Timko Ivan

9

17.3 (Zapisnik)

Razgovor s Grmo katoličkom župnom predom
 u Čivilo Melodanskoj ulici br. 1. C. Luc. 5. 11. 1945 god. p. 1. 32

Prilikom hapšenja Vojtanovskog krsni list zvonasti
 samo posred. laične zvonosnice na ime Frica
 Vlašimiri, Laveogaya i krsni list sedam od
 Grmo katoličkog župnog predom St. C. Luc. i krsni list
 koji se nalazi u istoj kući, gdje je bio paragon
 Vojtanovskog. Krsni list sedam je krsni list Svibaja
 1945 god. prema župnom pte. Tuzila, da je
 Adaldu na krsni list 20. lipnja 1944 god.
 Ime Frica Vlašimiri, krsni list je se malice
 krsni list istog župnog predom St. 11. St. 7. list 1.
 Utečiom Timko rekao je, da je on nekako stari
 dakle sam se mislao o tome, t

Svjedoči: To sam ja
 u ovom razgovoru: *Pavle Milo*
 Major Vidana
 Slavica St.

Svjedoči:
St. Ivan Ivan Višinski
Belga Nedod.

Potvrđujući istinitost građe izjave
 i nedodajem, da sam to dobro namjereno ne znanjem
 učinio, da se nakon kraćeg roka može g. Vardij
 Vojtanovski može prijaviti ~~na~~ narodno oslobo-
 dilačkim vlastima pošto se u to vrijeme još
 vodile u oslobodi grupe borbe te sam predjed
 Tuzila, da će to ni biti manji jer da se smiruje
 na što sam ga nagovrao i dokazao bezmislenuost
 a protivnom.

Timko Ivan

Fotografija zapisa u kojem se konstatira da je svećenik Timko Ivan izdao Vojtanovskom krsni list na tuđe ime

Fra Engelbert Grgić prebacuje ustaše iz inozemstva

Fra Engelbert Grgić, redovnik u franjevačkom samostanu u Trsatu dao je ustaši *Vrdoljaku* svoj habit i isprave kako bi se mogao prebaciti u Zagreb. Ujedno se ljutio na *Vrdoljaka* što ne ide odmah u šumu. Evo što kaže o Engelbertu Grgiću *Vrdoljak Vatroslav* u zapisniku od 18. X. 1945. Na pitanje na koji je način bio uhapšen u Rijeci, *Vrdoljak* odgovara ovo:

»Odmah nakon bijega otišao sam u franjevački samostan na Trsat, objasnivši im svoj slučaj i da svakako moram otići u Zagreb. Tamo sam razgovarao s franjevcem Engelbertom Grgić, koji je došao nedavno iz Zagreba tamo. On mi je rekao da zašto ne idem u šumu, kad se već ne mogu slobodno kretati. Ja sam mu odgovorio da svakako moram ići u Zagreb, jer da imam važnog posla. Nakon toga ponudio mi je on svoju objavu za putovanje i dao mi fratarsko odijelo (habit). Nakon toga što sam se kod njih zadržao jedan dan, otišao sam u Zagreb.«

Crnković Josip, kateheta na IV. muškoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, pomagao je bijeg ustaških zločinaca u inozemstvo

Putanec Margareta obraćala se radi »veze« na katehetu *Crnkovića*. Iznijet ćemo dio izjave koju je *Margareta* dala u zapisnik od 15. II. 1946.:

»Isti dan sam otišla kod moje sestre *Cvijete*, časne sestre u Župi Sv. Petra, te sam joj kazala o tom čovjeku. Njoj sam izričito kazala da je taj čovjek ustaški stožernik. Ja nisam sigurno znala da li moja sestra imade mogućnosti da omogući licima prebacivanje preko granice već sam je samo išla pitati da li bi ona mogla to učiniti. Kada sam ja sa sestrom razgovarala, došao je svećenik *Crnković*, a moja sestra se obratila na nj i ispričala mu cijelu stvar. Znam sigurno da mu je moja sestra kazala da se ovdje radi o ustaškom stožerniku koji je pobjegao iz logora. *Crnković* je meni na to rekao da će on mene spojiti s jednom gospodom koja će prebaciti dotično lice.«

Svećenik dr. Klarić Marko, pomagač ustaško-križarskih elemenata

Svećeniku *Klariću* iz Zagreba dolazili su razni ustaški elementi na savjetovanje. Te sastanke koristio je dr. *Klarić* za širenje ustaške propagande protiv F. N. R. J.

Donosimo izvadak iz zapisnika *Filips Đure* od 9. II. 1946.:

»Kod *Klarića* bio je neki mladić koji se htio prebaciti za Trst. Drugi put sam došao *Klariću* s *Leskovarom* da nam izda za *Leskovara* žig, jer svaki koji ide u šumu treba da ima žig od crkve, ali žig nije dobio, jer je rekao da nije potrebno, treći put sam bio kod njega sa *Bognerom*, *Balenovićem*, *Karlićem* i *Kvaternikom* kad smo mu čestitali Božić, a četvrti put smo išli k njemu, kad smo mu isto tako čestitali Novu Godinu. Napominjem da, kada sam bio kod njega sa *Đukićom*, *Zeljakom* i ostalima, pokazivali smo *Klariću* letke i to jedan o *Mačeku*, a jedan kako će biti izgrađena ta nova križarska država.«

Kako je svećenik dr. Klarić radio, najbolje se vidi iz njegova zapisnika od 9. II. 1946., kojega fotografiju donosimo:

Da li ste Vi zadržali kod sebe letke koje Vam je pokazao navedeni Filip? Da, ja sam letke zadržao kod sebe, ali mi pri tome da je opasno da ih nose sa sobom, pošto bi ih mogli izdati van mogli pretražiti, a ja da ću ih poništiti.

Sa kojim riječima Vam je Filipa navedenih pokazao gore navedene letke? Filip mi je pokazao letke pitajući me da li sam ih već vidio, našto sam mu ja odgovorio da mi je jedan od tih letaka poznat.

Tom prilikom kada ste od Filipa primili gore pomenute letke koje još bio prisutan? Ne sjećam se da je još itko bio prisutan.

Alley

Da li ste Vi zadržali kod sebe letke koje Vam je pokazao navedeni Filip?

Da, ja sam letke zadržao kod sebe, rekavši pri tome da je opasno da ih nose sa sobom, pošto bi ih kad izlaze van mogli pretražiti, a ja da ću ih poništiti.

Sa kojim riječima Vam je Filip pokazao gore navedene letke?

Filip mi je pokazao letke pitajući me da li sam ih već vidio, našto sam mu ja odgovorio da mi je jedan od tih letaka poznat.

Tom prilikom kada ste od Filipa primili prije pomenute letke tko je još bio prisutan.

Naš zbirnik dr. Klarić iz dana 11. II. 1946. god.

Kada je k Vama jednom prilikom došao Bogdanić sa još jednim mladićem koji se zvao Leskovar i koji Vas je molio da mu izdate neki žig koji da mu treba da bi mogao ići u Šumaru? Ne, sa Bogdanićem nije nitko dolazio k meni sa takvim molbama.

Prevodi se na suočenje okrivljeni Bogdanić Slavko.

Pitanje: Bogdanić Slavku.

Da li ste i kada bili zajedno sa Leskovarom kod gospodina Dr. Klarića i tražili od njega da dade za Leskovara žig, da bi mogao otići u križare i šta Vam je on na to odgovorio?

Ja i Leskovar bili smo oko 2-3 tjedna prije Božića kod gospodina Dr. Klarića i tražili smo žig za Leskovara ali ga nismo dobili već nam je Dr. Klarić rekao da nije potrebno, već da je samo potrebno imati vezu. Leskovar je govorio da će ići u Ivančicu, ali je gospodin Dr. Klarić rekao da tako nije sigurno, već da traži drugu vezu, jer da se križari na Ivančicu raspoređeni još je prije odlaska gospodina Dr. Klarić rekao Leskovaru "Sretno, daj mu žig u Šumaru".

Šta je odgovor?

Prethodno: gospodin Dr. Klarić.

S. Bogdanić

Alley

Da li je k Vama jednom prilikom došao Bogdanić sa još jednim mladićem koji se zvao Leskovar i koji Vas je molio da mu izdate neki žig koji da mu treba da bi mogao ići u šumu?

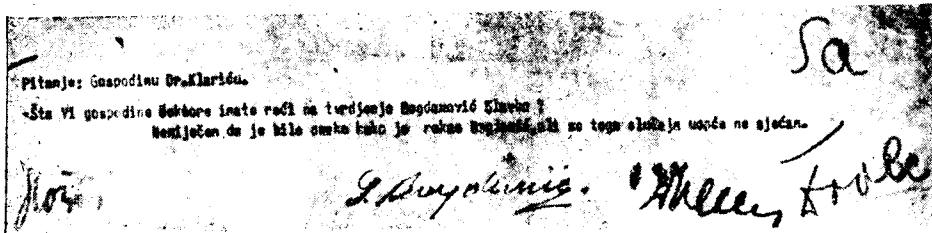
Ne, sa Bogdanićem nije nitko dolazio k meni s takvim molbama.

Prevodi se na suočenje okrivljeni Bogdanić Slavko.

Pitanje: Bogdanić Slavku.

Da li ste i kada bili zajedno sa Leskovarom kod gospodina Dr. Klarića i tražili od njega da dade za Leskovara žig, da bi mogao otići u križare i šta Vam je on na to odgovorio?

Ja i Leskovar bili smo oko 2—3 tjedna prije Božića kod gospodina Dr. Klarića i tražili smo žig za Leskovara ali ga nismo dobili već nam je Dr. Klarić rekao da nije potrebno, već da je samo potrebno imati vezu. Leskovar je govorio da će ići u Ivančicu, ali je gospodin Klarić rekao da tamo nije sigurno, već da traži drugu vezu, jer da su križari na Ivančici raspršeni. Još prije odlaska gospodin Dr. Klarić rekao Leskovaru »Sretno, doviđenja u slobodnoj Hrvatskoj«.

Pitanje: Gospodinu Dr. Klariću.

Šta vi gospodine doktore imate reći na tvrdjenje Bogdanović Slavka?

Ne nijećem da je bilo onako kako je rekao Bogdanović, ali se toga slučaja uopće ne sjećam.

Nastavak zapisanika Klarić Marka, dne 12.II.1946 godine

Sjećate li se sada slučaja kada je k vama došao Slavko Bogdanović sa još jednim mladićem koji se zvao Leskovar i koji Vas je molio da mu izdate neki žig koji da mu je potreban, da bi mogao ići u šumu?

Da, sada se sjećam. Bilo je to 2 ili 3 nedjelje prije Božića kada je k meni došao zajedno sa Leskovarom i zatražio neki žig koji da mu je potreban da bi mogao ići u šumu. Ja sam mu na to odgovorio da zato nije potreban žig nego veza. Bilo je govora o tome da će Leskovar ići u Ivančicu, a ja sam na to primjetio da se govori da su na Ivančici križari raspršeni, a da se sada skupljaju na Kalniku, da se nisam interesirao zašto on ići u »križare«, da sam ga odvrtao na taj način što sam prikazivao poteškoće s kojima je skopčan odlazak u križare našto je on odgovorio da mu prijeti opasnost i da mora ići. Ako sam rekao »Doviđenja u slobodnom Zagrebu« ili u »slobodnoj Hrvatskoj« rekao sam to u šali, ali se toga ne sjećam.

Sjećate li se sada slučaja kada je došao k vama Slavko Bogdanović sa još jednim mladićem koji se zvao Leskovar i koji Vas je molio da mu izdate žig koji da mu je potreban, da bi mogao ići u šumu?

Da, sada se sjećam. Bilo je to 2 ili 3 nedjelje prije Božića kada je k meni došao Bogdanović zajedno sa Leskovarom i zatražio neki žig koji da mu je potreban da bi mogao ići u šumu. Ja sam mu na to odgovorio da zato nije potreban žig nego veza. Bilo je govora o tome da će Leskovar ići u Ivančicu, a ja sam na to primjetio da se govori da su na Ivančici križari raspršeni, a da se sada skupljaju na Kalniku. Ja se nisam interesirao zašto on želi ići u »križare«. Ja sam ga odvrtao na taj način što sam prikazivao poteškoće s kojima je skopčan odlazak u križare našto je on odgovorio da mu prijeti opasnost i da mora ići. Ako sam rekao »Doviđenja u slobodnom Zagrebu« ili u »slobodnoj Hrvatskoj« rekao sam to u šali, ali se toga ne sjećam.

Svećenik iz Harkanovaca Ivan Ujčić branio je i podržavao ustaško-križarsku grupu zločinca Maršaleka

Iz zapisnika *Bošnjaka Mladena*, koji je uhvaćen kao ustaša-križar prilikom likvidacije Maršalekove ustaško-križarske grupe proizlazi da je svećenik *Ivan Ujčić* pomagao hranom i odjećom teroriste i tako im omogućavao da nastave s ubijanjem građana naše zemlje.

Z a p i s n i k

od 6-II-1946.god.

Sastavljen u Istražnom Pododjelju OZN-e za grad i okrug Osijek nad osuđenicima BOSNIAK MLADEN-a sin pok.Mate i majke Janja Arambašić, rođen 12-II-1919.god.u Habiženovcima kotar Valpovo, živi u Habiženovcima P r i e t n i: Čašak odjeljenje Cvetković Slavko kao istražitelj i Vuksanović Vrao kao zapisičar.

Osumnjičeni je upozoren na dužnost da govori istinu na blagodat iste, kao i na veću krivičnu odgovornost u slučaju lažnih dekeza, što potvrđuje svojim potpisom.

Nakon što je osumnjičeni upoznat sa gornjom opomenom u zapisnik daje sledeću

I Z J A V U

1./
Etkove ste veze imali sa župnikom iz Harkanovaca te što vam je on sve rekao, i na koji vas je način on sve pomagao?

ad.1./
Početkom kolovosa meseca 1945.god.nam je poslao jednu piketu masti preko njegove sestre pop Ivan Ujčić i ć iz Harkanovaca isti pop početkom studenog meseca 1945.god.nam je poslao nam sa odmetnika Maršaleka jedne nove cipele koje je isti Maršalek i primio, a pošto Maršalek nije mogao da obuče iste cipele jer su mu bile tijsene stoga ih je vratio nazad popu, a pop je nazad povratio te cipele i rekao je po donosiocu koji je doneo cipele neka te cipele odnese nazad i neka ih nosim onaj tko može da ih obuče između nas Križara.

Svu hranu koju smo mi odmetnici dobivali od Franjić Mare se istu hranu je znao i pop pešto je i on jedan dao od te hrane isto nama u šumu. Jednom prilikom kada je Mara bila kod nas u šumi bilo je govora da bi nam trebala jedna peć za naš bunker koji se nalazi u šumi, zato je Mara rekla da ima peć u popu i da će ona otići kod njega i zatražiti istu peć daje pošalje. Na drugom sastanku sa Marom ona je pred nama izjavila da bi pop dao peć, ali pošto je u to vreme nailazila se vojaka i kretala stoga daje nije zgodno poslati i nemoguće je poslati peć nama, a ktomu smo i mi bježakali koje kuda tako nam peć nije ni trebala.

U ovom predmetu više nemam što da kažem, a daje moja izjava istinita to potvrđujem svojim vlastoručnim potpisom i na ove sogu sa svaki puta zakleti.

D o v r š e n o

Istražitelj:

J. Čašak

Zapisičar:

Vuksanović

Dao izjavu:

Bošnjak Mladen

Zapisnik Mladena Bošnjaka

Početak kolovoza mjeseca 1945. god. nam je poslao jednu piksu masti preko njegove sestre pop Ivan Ujčić iz Harkanovaca. Isti pop početkom studenog mjeseca 1945. god. nam je poslao naime za odmetnika Maršaleka jedne nove cipele koje je isti Maršalek i primio, a kako Maršalek nije mogao da obuče iste cipele jer su mu bile tijesne vratio ih je nazad popu, a pop je nazad povratio te cipele i rekao je po donosiocu koji je donio cipele neka te cipele odnese nazad i neka ih nosi onaj tko može da ih obuče između nas Križara.

Svu hranu koju smo mi odmetnici dobivali od Franjić Mare, za istu hranu je znao i pop jer je i on jedan dio od te hrane slao nama u šumu. Jednom prilikom kada je Mara bila kod nas u šumi bilo je govora da bi nam trebala jedna peć za naš bunker koji se nalazi u šumi, na to je Mara rekla da ima peć u popa i da će ona otići kod njega i zatražiti istu peć da je pošalje. Na drugom sastanku sa Marom ona je pred nama izjavila da bi pop dao peć, ali jer se u to vrijeme nalazila vojska i krstarila stoga da je nije zgodno poslati i nemoguće je poslati peć nama, a k tomu smo i mi bježali koje kuda tako nam peć nije ni trebala.

U ovom predmetu više nemam što da kažem, a da je moja izjava istinita to potvrđujem svojim vlastoručnim potpisom i na ovo mogu se svaki puta zakleti.

*

Bošnjak Mladen

Pater Kazimir, svećenik iz franjevačkog samostana u Varaždinu raspačavao je letke s ustaškim sadržajem uperenim protiv FNRJ.

Evo što, između ostaloga, kaže o tome *Benčina Paula* iz Varaždina u svome zapisniku od 17. novembra 1945. godine:

Od oslobođenja ja dalje zalazim redovito u franjevački samostan na misu i nekad drugim poslom. Početkom listopada ove godine primila sam od pater Kazimira, svećenika iz franjevačkog samostana u Varaždinu letak protudržavnog karaktera potpisan od dr. Krnjevića. Uručivši mi letak upozorio me da me ne bi tko uhvatio i da ga dajem na čitanje svojim poznatima. Taj letak umnažala sam na mojoj pisačkoj mašini sa znanjem patera Kazimira u sobi III. reda franjevačkog samostana. Dok sam umnažala, u sobu je ušao pater Albert i u razgovoru s njim saznala sam da mu je taj letak poznat, jer zna da mi ga je dao pater Kazimir.

Nadalje sam u samostanu u više primjeraka umnažala »Pastirsko pismo«, koje sam dobila od patera Kazimira. Za umnažanje znali su pater Kazimir i pater Albert. Kasnije sam ga razdijelila među svoje poznate.

Župnik Boroša u Loboru, kotar Zlatar, i kapelan Franjo također rade za ustaše-križare u šumi.

Donosimo izvadak iz zapisnika *Modruše Nikole* od 14. februara 1946. godine:

»Dana 7. IX. 1945. išao sam sa svojom porodicom i Marijom Kurečić na proštenje Majki Božjoj Gorskoj, gdje nas je kapelan Franjo iz Zlatara pozvao u goste. Odsjeli smo u župnom dvoru u Loboru, gdje smo objedovali u posebnoj sobi, a u drugim sobama bili su neki strani popovi. Po njihovu odlasku došao je u našu sobu župnik Boroša sa kapelanom Franjom i u razgovoru spomenuo da bi trebao pisaću mašinu za križare u šumi... Isti dan, kad se vodio gore navedeni razgovor, Boroša je spomenuo kako njegov zvonar imade vezu sa križarima te kad njima nešto treba, on im pošalje zvonara... «

Poslije oslobođenja jedan dio časnih sestara, po ugledu na mnoge svećenike, surađivao je i potpomagao ustaško-križarske grupe

Časna sestra *Melaniya Kukolja*, profesorica na preparandiji časnih sestara u Gundulićevoj ulici u Zagrebu, piše izvještaj o situaciji u zemlji jednom ustaškom bojniku koji se je nalazio skriven u okolici Dervente.

Donosimo dio zapisnika *Stjepana Kukolje* od 17. X. 1945. god. preko kojega je sestra *Melaniya* slala spomenute izvještaje:

»Ja sam joj sve ispričao i rekao joj što je tim ljudima potrebno. U pogledu izvještaja o političkoj situaciji, ona je rekla da će učiniti što joj bude moguće. U utorak 9. X. ponovno sam došao k njoj u sobu u školi. Rekao sam joj da sam došao da mi kaže o prilikama kakove su, da to odnesem u Bosnu. Ona mi je tada rekla, ako mislim da ne ću moći upamtiti, neka to napišem na mašinu. Ja sam tada sjeo za mašinu, a ona mi je diktirala. Prvu i drugu točku izvještaja mi je ona diktirala, a treću točku, t. j. eventualije, gdje se govori o šapirografu i ostalim stvarima, to sam ja na koncu izvještaja dometnuo«.

»Časne sestre« *Brigita Jurković*, *Čaleta Karitoza* i *Džaja Teofanija* slale su sanitetski materijal ustaško-križarskoj grupici na Papuk. U nastavku donosimo odlomak iz zapisnika č. s. *Karitoze*.

<p>1) Koliko puta ste vi poslali lijekove i sanitetski materijal odmetnicima u šumu? Preko koje osobe?</p> <p>2) Odkle ste dobili lijekove i sanitetski materijal i ko vam je pomogao nabaviti?</p>	<p>Ja sam 2 puta poslala lijekove i sanitetski materijal odmetnicima u šumu i to ja sam sama odnijela najprije Anki Todorović, a ona je dalje preko kurira poslala u šumu.</p> <p>Ja sam lijekove i sanitetski materijal uzela iz Vojne bolnice i to nešto ampula, zavoja i nekih prašaka, a ostalo sam dobila od časnih sestara <i>Amfilije</i>, <i>Zeferine</i>, te <i>Jožice Serapione</i>, koje su također te lijekove uzela iz Vojne bolnice.</p>
<p>Istražitelj: <i>Matej Kalogir</i></p>	<p>Dovršeno i potpisano. Za: <i>Karitoza</i></p> <p>Saslšana: <i>B. Brigita Jurković</i></p>

»Časna sestra« *Brigita Jurković* priznaje da je u vojnoj bolnici krala sanitetski materijal i slala ga križarima

ad 1) Ja sam 2 puta poslala lijekove i sanitetski materijal odmetnicima u šumu i to ja sam sama odnijela najprije Anki Todorović, a ona je dalje preko kurira poslala u šumu.

Ja sam lijekove i sanitetski materijal uzela iz Vojne bolnice i to nešto ampula, zavoja i nekih prašaka, a ostalo sam dobila od časnih sestara *Amfilije*, *Zeferine*, te *Jožice Serapione*, koje su također te lijekove uzela iz Vojne bolnice.

<p>4) Imate li još šta da kažete i da li se osjećate krivom i za koja djela?</p>	<p>ad 4) Ja nemam više ništa da kažem o tome predmetu, pošto su moji navodi tačno zapisani u zapisniku, a osjećam se kriva što sam vršila neprijateljsku propagandu i što sam 2 djevojke poslala u šumu i s time pomagala neprijatelje svoga naroda.</p>	
<p>Istražitelj: <i>Mitić J. Fabij</i></p>	<p>Dovršeno i potpisano. Zapisničar: <i>Mitić</i></p>	<p>Saslušana: <i>Džaja D. Marica Topalovića</i></p>

Dio zapisnika Džaja Teofanije iz kojeg proizlazi da je slala dvije djevojke u križare

ad 4) Ja nemam više ništa da kažem o tome predmetu, pošto su moji navodi tačno zapisani u zapisniku, a osjećam se kriva što sam vršila neprijateljsku propagandu i što sam 2 djevojke poslala u šumu i s time pomagala neprijatelje svoga naroda.

<p>4) Čime ste Vi pomagali ustase u šumi i šta ste im poslali? Preko koje osobe ste to poslali?</p>	<p>ad 4) Anka Todorović pitala me je da li ja mogu nešto poslati u šumu i ja sam joj onda dala jedan komad sapuna časnoj sestri Brigiti, koja je sakupljala stvari i preko Anke Topalović slala u šumu.</p>	
<p>5) Zosta ste se Vi prijetili Anici Bajan zato što je metnula titovku na glavu?</p>	<p>ad 5) Ja sam Anici Bajan predbacila što je metnula titovku na glavu radi toga što je prije kazala da će ići u šumu i govorila protiv partizana, a poslije metnula titovku na glavu.</p>	
<p>6) Što imate još da kažete i da li se osjećate krivom i za koja djela?</p>	<p>ad 6) Nemam više ništa da kažem, jer su moji navodi tačno zapisani u zapisniku, osjećam se krivom što sam vršila neprijateljsku propagandu, aktivno pomagala ustaše u šumi.</p>	
<p>Istražitelj: <i>Mitić</i></p>	<p>Dovršeno i potpisano. Zapisničar: <i>Mitić</i></p>	<p>Saslušana: <i>I Karitoza Č. Čalet</i></p>

Odlomak zapisnika č. s. Karitoze Čalet

Izvadak iz zapisnika sestre Čalet Karitoza, od 13. VII. 1945.

ad 4) Anka Todorović pitala me je da li ja mogu nešto poslati u šumu i ja sam onda dala jedan komad sapuna časnoj sestri Brigiti, koja je sakupljala stvari i preko Anke Topalović slala u šumu.

ad 5) Ja sam Anici Bajan predbacila što je metnula titovku na glavu radi toga što je prije kazala da će ići u šumu i govorila protiv partizana, a poslije metnula titovku na glavu.

ad 6) Nemam više ništa da kažem, jer su moji navodi tačno zapisani u zapisniku, osjećam se krivom što sam vršila neprijateljsku propagandu, aktivno pomagala ustaše u šumi.

Nekako u isto vrijeme časne sestre *Marija Dioši-Dolores*, *Hrastek Josipa-Viktina* i *Marija Martinec-Viktorija* namještene na očnoj klinici u Kukuljevićevoj ulici u Zagrebu, sakupljale su sanitetski materijal i slale ga preko ustaške kurirke *Mesić Mande*, jednoj ustaško-križarskoj grupici na Ivančici.

Sve tri časne sestre priznaju da su slale lijekove za šumu. Citirat ćemo neke izvatke iz njihovih zapisnika od 16. augusta 1945. godine:

Časna sestra **Dolores:**

»Priznajem da sam govorila neistinu i da sam sada pripravna reći sve. Zora mi je pričala da neka Manda odnosi lijekove u šumu i da će doći opet po lijekove. To mi je Zora Borić govorila mislim dva-tri puta. Isto tako govorila mi je više puta da će i sama ići u šumu. Poslije toga došla je i tražila od mene sanitetski materijal da i ja dadnem za ustaše u šumi. Ja sam joj odgovorila da zasad nemam ništa osim zavoja, i pošto sam se žurila na večeru, rekla sam joj neka sama uzme, a ja sam otišla.

Sestru Katinku poznajem kao zagrijanu ustašicu i znam da se ne može pomiriti s ovim današnjim stanjem. Znam točno da se je među nama časnim sestrama pričalo, a i znalo da je prilikom Pavelićeva rođendana sestra Katinka izvjesila i okitila Pavelićevu sliku u ambulanti i proslavila njegov rođendan. Ne znam točno da li je bio imendan ili rođendan, ali znam da je to bilo prije mjesec dana nego što smo mi uhapšene. Ja lično sam je vidjela taj dan i primijetila sam da je ushićena.«

Sestra **Viktima:**

»Otprilike prije mjesec dana došla je k meni Pristušek Anica na hodnik i tražila od mene da li ću dati nešto materijala za ranjenike u šumi... Poslije toga, otprilike tjedan dana, ja sam rekla da se želim o tome uvjeriti da li će taj materijal zaista otići u šumu, radi toga, što sam se bojala i što sam željela da se to sačuva u tajnosti. Tada je došla po mene opet Anica Pristušek ili Katica Pavlak, ne sjećam se točno koja, i rekla mi je da su došle te ženske o kojima mi je već govorila i koje će materijal odnijeti u šumu. Ja sam tada pristala da ću i ja sudjelovati u davanju materijala i otišla sam s Anicom Pristušek u sobu broj 43 i tamo smo zapakovale deset po deset ampula seruma protiv tetanusa, deset po deset ampula seruma protiv gangrene, nešto zavoja, jednu flašu joda, flašu alkohola i cetera. To je Ankica odnijela dolje u svoju sobu, gdje su bile i one druge ženske koje ja ne poznajem. Poslije nekoliko dana rekla mi je Ankica da je sanitetski materijal koji sam ja dala, već otišao i da će ta djevojka koja ga je odnijela, opet doći.«

Sestra **Viktorija:**

»Prije otprilike jedan mjesec dana došla je k meni Laškarin Katica u kabinet i tražila od mene nešto sanitetskog materijala za ustaše koji se nalaze u šumi. Ja sam joj obećala i dala joj odmah nešto vate, jednu flašicu joda i praškova. Nisam poslije pitala što je bilo s lijekovima i da li su otišli van.«

*

Časne sestre iz Slavonske Požege dopisuju se u juhu i augustu s *Bognerom* »zapovjednikom« ustaško-križarske grupe na sektoru Slavonske Požege:

Donosimo slike dvaju pisama časnih sestara Bogneru:

Poštovani gospodine

Primili i razumjeli. U koliko možemo rado ćemo Vam pomoći, no što se tiče organizacije rada to nam je nemoguće, jer mi nikuda ne izlazimo i pazi se na nas, te sve što bi u tom pogledu učinili bilo bi napadno. Iz bolnice (domobr.) odvedeni su u noći 31. VII. 202 bolesna domobrana. Odvedeni su u Osijek. Bili su dobro spremjeni. Ostalo ih je oko 100 sve bolesni od tifusa i dizenterije. Pomor je manji. Straža samo pred kućom. U kući municije nema. Liječnici dr. Patola i dr. Filipović vrlo su zauzeti sa bolesnicima i doista nastoje da im olakšaju njihov težak život i da ih spase.

Odlomak originalnog pisma požeških opatica ustaši Bogneru u kome mu daju obavještenja o vojnom osiguranju bolnice

Poštovani gospodine

Primili i razumjeli. U koliko možemo rado ćemo Vam pomoći, no što se tiče organizacije rada to nam je nemoguće, jer mi nikuda ne izlazimo i pazi se na nas, te sve što bi u tom pogledu učinili bilo bi napadno. Iz bolnice (domobr.) odvedeno je u noći 31. VII. 202 bolesna domobrana. Odvedeni su u Osijek. Bili su dobro spremjeni. Ostalo ih je oko 100 sve bolesni od tifusa i dizenterije. Pomor je manji. Straža samo pred kućom. U kući municije nema. Liječnici dr. Patola i dr. Filipović vrlo su zauzeti sa bolesnicima i doista nastoje da im olakšaju njihov težak život i da ih spase.

Gospodine

Danas u 3 sata objavio je radio Zagreb općenu amnestiju za sve domobrane i ratnike i ostale borbače i za dobrovoljne odmetnike. Amnestija ne važi za ustaše, kulturne radnike i crnu legiju. Prema tome naši bi domobranci bili pušteni. Kuća ma, u koliko su ozdravili. Sad je opet pridošlo preko 100 bolesnih od tifusa i dizenterije. Jedini ljudi kakvo lijekovo daju. Inače nama je svima teško, dže nas samo nada u bolje dane. Zato mi ka nam prima pomogne dobi Bog!
Za Boga i Hrvatima uvijek spremni!

Opatice izvještavaju ustašu Bognera o amnestiji, ali ga ujedno upozoravaju da ne važi za ustaše

Gospodine

Danas u 3 sata objavio je radio Zagreb općenitu amnestiju za domobrane i časnike i ostale logoraše i za državne odmetnike. Amnestija ne važi za ustaše, kulturbundaše i crnu legiju. Prema tomu naši bi domobranci bili pušteni kućama, u koliko su ozdravili. Sad je opet pridošlo oko 100 bolesnih od tifusa i dizenterije. Jadni ljudi kako bijedno izgledaju! Inače nama je svima teško, drži nas samo nada u bolje dane. Zato neka nam svima pomogne dobri Bog!

Za Boga i Hrvatsku uvijek spremni S.

*

Ohrabren prihvatom suradnje časnih sestara i njihovom požrtvovnošću za ustaše-križare, Bogner piše vrlo često listove časnim sestrama, vojnički im zapovijeda i daje direktive o organizaciji protunarodnog rada, kojemu bi centar imao da bude samostan časnik. Boga u Slavonjskoj Požegi.

Donosimo na slijedećoj strani skicu obavještajne mreže koju je Bogner uz pismo priložio časnim sestrama.

*

I neke časne sestre u Dalmaciji ne zaostaju za časnim sestrama u Požegi, Osijeku i Zagrebu. Nekako u isto vrijeme časne sestre u Splitu, u samostanu su širile neprijateljsku propagandu. U ovom radu bila je najaktivnija časna sestra Eofrazina, koja je nagovarala pojedince da vrše sakupljanje pomoći za »križare« u šumi.

Donosimo izvadak iz zapisnika *Gabrijele Grubišić*:

»Ista časna sestra me je nagovarala kako treba vršiti sakupljanje za »križare« u šumi i rekla mi je da pokušam po gradu sakupiti nešto vunene robe. Ja sam i nadalje češće navraćala k njima, robu nisam sakupila osim što sam dala jednu haljinu koju su one dale jednoj djevojčici, koja je otac zatvoren od vlasti zbog letaka.«

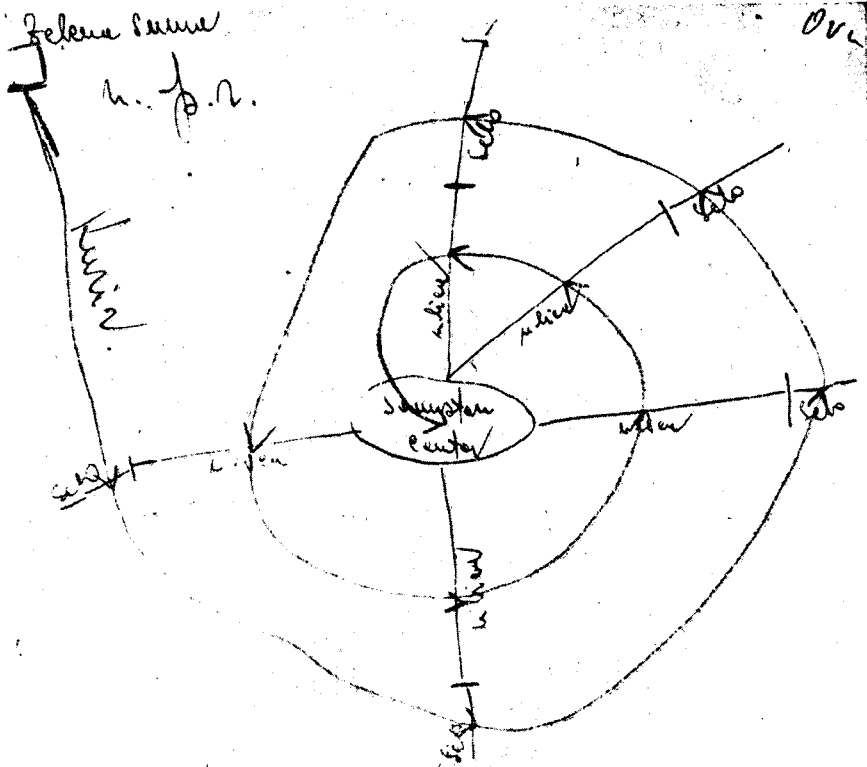
Kozinović Elza u svome zapisniku od 30. sепembra 1945. god. izjavljuje o časnim sestrama u Derventi slijedeće:

»... Za vrijeme boravka u Derventi dolazila sam češće tamošnjim časnim sestrama, te smo razgovarale kako bi trebalo pomoći vojnicima koji se sakrivaju pred današnjim postojećim vlastima, u odjećom. Tako sam ja dala par košulja opatici Aneti, koja je dalje to otpremila...«

Časne sestre *Cerovski Florentina* i *Zvonar Nežada* slale su u augustu mjesecu 1945. godine sanitetski materijal ustaškom bojniku *Nemec Martinu*, koji se tada nalazio s nekoliko ustaša-križara u šumi na sektoru Koprivnice.

Donosimo dio zapisnika *Bilić Bože* iz Koprivnice od 28. augusta 1945. godine:

»Moj otac uspio je uhvatiti vezu s Martinom Nemec u šumi pa je i brata Dragana nagovarao neka ne bude u službi partizana već neka ide u šumu Nemecu, a prije nego će brat krenuti u šumu, napisao je jedno pismo i dao ga meni da ga odnesem u bolnicu opatici Florentini. Ja sam pismo predala

Takođe ne kunin može direktno od nas do
 iz naše mreže treba Fama tako i sva stalna
 grupa može. (U mrežu psihiat prof. g. g.)

Obzirom da smo u mreži ~~biti~~ gdje se radi o
 biti ili ne biti nas i naše mreže, isti stvar
 shvatite bez priloge i pristupite na rad.

Se Dru Spremit!

Za pojednute
 Bogner,

Florantini preko opatice Nenade. Drugi dan došla je k nama Nenada s jednim paketom sanitetskog materijala, a to je brat odnio sa sobom u šumu. U srpnju mjesecu 1945. g. došla je k nama neka žena po imenu Anka iz Bačkovice, koja je imala vezu s Nemecom i što je saznala da se moj brat nalazi s njim. Zamolila nas je da uhvatimo vezu s bolnicom, jer treba sanitetskog materijala za Nemeca, koji je ranjen.

Istoga dana otišla sam u bolnicu opatice Florentine i ispričala joj da je Nemeć ranjen, zamolila sam je da nam da nešto sanitetskog materijala, što bi mi poslali Nemecu u šumu. U paket mi je zapakovala nešto vate, zavoja, hipermaugana, joda i injekcija. To sam odnijela kući i preko oca dostavila navedenoj Ankici iz Bačkovice, koja je odnijela ustašama.

Još sam dva puta išla po lijekove u bolnicu, ali ne Florentini, već opatici Nenadi i nju zamolila za potrebne lijekove. Nenada je samo tražila Florentinu i ona joj je dala lijekove, koje je Nenada sama donijela u naš stan, a mi smo preko navedene ženske slali dalje.»

*

(Prijepis teksta dokumenta na str. 510.)

... tako da kurir može direktno od nas da izruči naređenje kako Vama, tako i svim ostalim grupama mreže. (U mrežu uzimat provjerene ljude). Obzirom da smo u vremenu gdje se radi o biti ili ne biti nas i našeg naroda, istu stvar shvatiti najozbiljnije i pristupite na radu.

Za Dorn spremni

Zapovjednik: Bognar

*

Časna sestra predstojnica *Ivančić Cvijeta*, namještena u župnom uredu Sv. Petra u Zagrebu, našla je vezu za inozemstvo jednom ustaškom stožerniku koji se skrivao u zemlji.

O tome časna sestra *Ivančić* u zapisniku od 16. februara 1946. godine kaže:

»... Prije otprilike mjesec dana došla je k meni moja sestra *Margareta* Putarec i rekla mi je da imade jedan njezin poznati čovjek, koji je bio ustaški stožernik u Splitu ili Osijeku, i koji bi trebao otići u šumu ili u inozemstvo, te me je zamolila da li bi mu mogla uspostaviti vezu. Odgovorila sam da ne znam, ali da ću vidjeti. Obratila sam se svećeniku *Crnkoviću* i rekla mu da imade jedan čovjek kojega treba prebaciti preko granice ili u šumu. Dozvoljavam mogućnost da sam mu kazala da je ovo lice bio ustaški stožernik. On je na to meni odgovorio »vidjet ćemo«. Poslije toga došla je u ured ta žena i ja sam joj kazala da imade jedan koji bi htio da ide u što kraćem roku van. To sam joj kazala u prisustvu moje sestre, koja je bila tada kod mene. Kako se on prebacio dalje ja ne znam, jer je moja sestra dalje imala vezu s tom gospođom...«

Veze klera s teroristima i protudržavnom emigracijom u inozemstvu poslije oslobođenja zemlje

Protunarodni rad jednog dijela katoličkog klera nije se ograničio samo unutar granica naše zemlje. Kler se preko ustaških kurira povezuje s ustaško-terorističkim bandama u inozemstvu.

Kao primjer iznijet ćemo citat zapisnika *Šalić Ivana*, tajnika nadbiskupa dr. *Alojzija Stepinca* od 15. novembra 1945. godine:

»Oko 8. studenoga k meni je došao u nadbiskupsko tajništvo jedan student i zamolio me da li može razgovarati sa nadbiskupom Stepincem. Ja sam ga pitao za razlog razgovora, a on mi je odgovorio da dolazi iz Austrije i da nosi prijepis jednoga zavjeta koji su hrvatski intelektualci-emigranti učinili. Ja sam ga odveo nadbiskupu Stepincu i predstavio ga otkuda dolazi, saopćivši mu da donosi jedan zavjet emigranata-intelektualaca iz Salzburga. On je kod nadbiskupa Stepinca ostao po mom mišljenju jedan četvrt ili pola sata.

Ja ne znam za misiju dotičnog studenta, samo mi je pokazao isprave na engleskom jeziku, s kojima se prebacio iz Austrije u Zagreb. On je rekao da se kani povratiti natrag u Austriju, ali nije mi rekao vrijeme povratka.«

Ustaški poručnik *Ivandić Josip*, koji nakon što je uspio uteći iz logora u Popovači, dolazi preko Zagreba na Rijeku u pratnji *Vrsalović Vande*, pripadnice ženske loze ustaške organizacije. Tamo uspije da za vrijeme ispovijedi u ispovjedaonici kapucinskog samostana »ispovijedi« fratra *Cijan Stanislavu* svoj slučaj, i da na mjestu dobije od njega daljnu vezu za Trst u osobi časne sestre Trofine iz bolnice na Rijeci. Ona, prije nego će *Ivandića* prebaciti, dobiva iznos od 10.000 Lira iz ruku *Vrsalović Vande*.

Vrsalović Vanda u svom zapisniku od 7. VIII. 1945. godine izjavljuje:

»Putem, kad smo išli za Rijeku, pričao mi je da je u međuvremenu, dok sam se ja nalazila u Zagrebu, uspio uhvatiti sigurnu vezu za Trst, i to u kapucinskom samostanu na Rijeci, kad se ispovijedao kod nekog fratra. Taj ga je povezao s jednom časnom sestrom iz bolnice na Rijeci, a ona s nekim željezničarom. Kod toga fratra je *Ivandić* dva puta spavao, a jednom je i mene slao da zamolim fratra da ga primi na spavanje. U četvrtak 18. listopada poslao me *Ivandić* do časne sestre radi dogovora u vezi sastanka sa željezničarom. Ona me je zamolila da budem konspirativna, jer nam izlazi u susret jedino radi toga što nas je fratar preporučio i kazala mi je da u petak ujutro donesem k njoj 10.000.— Lit. koju svotu je, navodno, trebalo dati željezničaru. Drugi dan ja sam joj donijela novac...«

Član »Velikog križarskog bratstva« ustaša *Kukolj Andrija*, koji se prebacio u decembru 1945. g. iz Austrije u zemlju sa zadatkom da u Austriju povede neke zaostale prikrivene ustaške elemente, izjavljuje:

»Nakon 10 dana moga boravka u emigraciji u logoru Leibnitzu (Austrija) došao je iz Graza teolog Tušek sa direktivom od ustaških glavešina koji se nalaze u logoru St. Getrand, da odvede sa sobom nove ustaše koji su ilegalnim putem došli iz Jugoslavije u Leibnitz. Po njegovoj vlastitoj izjavi s njim se nalaze visoki bivši ustaški funkcioneri: general Peričić, ministar Lovro Sušić i neki viši ustaški funkcioner *Ivanković*.

Sedam dana kasnije t. j. 27. prosinca 1945. godine prije nego što ću se vratiti natrag u Zagreb po još 3 čovjeka, da ih prebacim u Austriju, navratio sam se s Tušekom do župnika u Leibnitz, i tamo smo ostali na ručku. Za vrijeme ručka Tušek je vodio sa župnikom dulji razgovor, ali na njemačkom

jeziku, tako da tema razgovora meni nije poznata. Za cijelo vrijeme moga boravka u emigraciji došao sam do zaključka, s obzirom na ono što sam vidio i čuo, da postoji povezanost između klera u Hrvatskoj i ustaša — emigranata u inozemstvu i obratno.»

*

Lice i naličje križarsko-terorističkih grupa

Križarsko-terorističke grupe, inspirirane, organizirane i pomagane od jednog dijela klera, sastavljene su isključivo od ustaških i protunarodnih zločinaca. Sva njihova aktivnost svela se na pljačku i ubistva. Banditizam postaje njihovo sredstvo i cilj. To je pravo lice tih ustaških izdajica i zločinaca koji su momentalno uspjeli izbjeći od zaslužene kazne narodnog suda za svoja krvava djela izvršena za vrijeme okupacije. U naličju tog banditizma stoji jedan dio katoličkog klera s nastojanjima da se osloni na stranu imperijalističku reakciju, koji hoće povratiti staru Jugoslaviju hegemonije i nacionalnog ugnjetavanja, fašističkog terora, pljačke i kolonijalne zavisnosti.

Evo tko su križari, kakvim se sredstvima bore i protiv koga.

Poslon Blaž, uhvaćeni križar, na saslušanju pred istražnim vlastima dana 16. IX. 1946. god. kaže:

»Ja sam sudjelovao u pljački zadruga u selu Kršincima, zatim u Bokšiću, Bukovici i Beljevini. Napominjem da je bilo izvršeno više pljački zadruga, ali nismo uvijek svi sudjelovali, jer je plan za pljačku pravio Dasović, Halužan i Šeol...»

...Nadalje sam sudjelovao kod 8 ubistava...»

Poslon je do oslobođenja bio u ustaškoj bojni. Na bježanju pred Jugoslavenskom Armijom uhvaćen je i za svoja nedjela osuđen na 15 godina prisilnog rada. Iz kaznionice bježi u ustaše-križare i pod vodstvom ustaškog zastavnika *Dasović Matije* (ubijen) nastavlja svoj zločinački posao iz vremena NDH, dok nije uhvaćen.

*

Dana 4. IV. 1946. god. križarsko-teroristička grupa zaklala je *Petrić Stevu*, zemljoradnika, starca od 65 godina. Ubijen je kraj svog vinograda u selu *Bolfanu* (kotar Ludbreg). Istom prilikom križari su odveli sobom *Stevinog* unuka *Nikolu*, dječaka od 14. godina. Po lješini nađenoj kraj sela *Čukovca*, vidi se da je *Nikola* na zvjerski način zaklan nožem, oči su mu iskopane, a glava odrezana od trupa i bačena u stranu. Ubijen je vjerojatno između 5. i 6. IV. god. 1946.

*

Uhvaćeni križar *Kotarski Stjepan*, služio za vrijeme NDH u ustaškoj vojsci, pred istražnim vlastima na zapisniku od 7. III. god. 1946. priča kako je križarska grupa pod rukovodstvom ustaškog oficira *Blažević Stanislava-Stege*, nakon što je izvršila pljačku, ubila *Kraševca Josipa* iz *Kapleščaka*:

»... a *Kraševca* sam držao ja i *Merlin Josip* i zajedno smo ga gušili, mislim da mu je maramicu u usta stavio *Merlin*, a *Gradiček Valent* došao je i dao mu dva ili tri uboda nožem. Nakon toga bacili smo ga u jamu i zatrpali zemljom.«

Dok je križarsko-teroristička grupa Kotarskog i Stege pljačkala i na okrutan način ubijala mirne ljude, za to isto vrijeme svećenik Božnar Antun, župnik iz Kraljeva Vrha, pruža zaštitu vodi bande Stegi, prima ga na liječenje i više puta na spavanje, prima sanitetski materijal i municiju na čuvanje.

Božnar na saslušanju 15. III. 1946. god. kaže:

... »Stega je pričao svoju prošlost, događaje iz rata, a sada da je organizator križarskih grupa oko Stubice... Koliko se sjećam, spavao je Stega kod mene 3 puta, a možda i više, samo se ne sjećam...

... Nisam naveo kad je Stega bio prvi puta kod mene, da je ležao dva i pol dana, jer je bio bolestan od groznice. Liječio se aspirinima i pio je čaj i mlijeko koje je dobivao od mene.«

U nastavku saslušanja dne 18. III. 1946. god. na pitanje kada mu je Stega donio sanitetski materijal i šaržere s municijom, Božnar odgovara:

»Početkom mjeseca ožujka donio je on te stvari, mislim iz Zagreba, i ostavio ih je u sobnom ormaru gdje je on spavao, na prvome katu. Učitelj Seseglija govorio je da bi se kod mene uspostavila njihova ambulanta.«

Božnar hoće da križarski materijal bude na sigurnom mjestu.

»Ja sam rekao mojoj kućnoj pomoćnici Franjo Marici da ga nekamo sakrije da se u slučaju pretrage ne pronađe u mojem stanu. Ona je taj materijal zajedno s municijom odnijela i sakrila negdje u školi...«

KAZALO

imena svećenika, redovnika i časnih sestara koji se spominju u ovoj knjizi

- Abrus fra Ivan**, Split 488
Adamčik o. Bruno, profesor, Široki Brijeg 308
Akšamović dr. Ante, biskup, Đakovo 54
199, 217, 400
Alaupović Ante, župnik, Sarajevo 346
451
Andrašec o. Alfons, gvardijan, Varaždin 194
Andrašec o. Dionizije, rektor franj. kol. 351
Anđelović dr. Anđel, župnik, Vareš 194
Arbulić Miho, župnik, Mandaljena 194
Astaloš Josip, župnik, Dalj 61, 132, 133,
134, 135, 194
Babić Aristida, č. s. bolničarka, Tuzla
346
Bajer Viktor, sveć., Turbe 230
Bajić o. Leonard, Makarska 194
Baličević dr. Marko, župnik, St. Jankovica 93
Baloković Grujo, satnik-dušobrižnik 222
Baltić fra Viktor, župnik, Ljubunčića
194
Bandić fra Branko, župnik, Hrvačani
165
Bandić Drago, župnik, Prnjavor 194
Barač o. Dominik, Dubrovnik 485, 486,
487
Barbir fra Franjo, prof., Dubrovnik 195
Barbarić fra Mladen, vjeroučitelj gimn.,
Mostar 15, 195, 214, 355
Barić fra Paško, župnik, Metković 491
Baršić fra Bertrand 487
Barun fra Boris 460
Bauerlein Stjepan, vjeroučitelj, Đakovo
195
Becker Ivan, župnik, Trnjani 89
Bekman Josip, sveć., Prijedor 286, 289
Beluhan Eugen, 39, 143, 234
Beluhan dr. Milan, svećenik Križ. org.
Zagreb 195, 292
Benko o. Čuntić 5
Benković Ambroz, sveć., Breza 464
Bedrica fra samostan Visovac 491
Bešan Smaragda č. s. Tuzla 346
Berković dr. fra Petar, župnik ust. puk.,
Drniš 9, 42, 43, 59, 129
Bezina fra Ivan, Sinj 286
Bilobrk dr. fra Vlado, dekan, Metkovići
145, 147, 148, 325, 353
Bilogriović dr. Nikola, župnik, Banja Luka
356
Binički dr. Fran, župnik, Lički Osik 15
Birger Julije, dekan, Podr. Slatina 70
Bjelokosić, Dubrovnik 485
Blaga Adolf, župnik, Ferdinandovci 182
Blažević Grga, župnik B. Novi 195
Blažeković Karlo, župnik, Podravske
Sesvete 355
Bogutovac dr. Stjepan, dušobrižnik-le
gionar 222
Bonefačić dr. Kvirin Klement, biskup,
Split 195, 264, 301, 328, 365, 369, 384,
400
Bošnjak Nikola, župnik, Prenj 215
Borić Nikola, kan. i ravn. nadb. kanc.
379, 915
Boroša Vladimír, župnik, Lobar 195,
504
Božnar Antun, župnik, Kraljev Vrh
514
Brajković Sl., župnik, Andrijevcu 470,
471
Bralić fra Lujo, župnik, Dolac 465, 467
Bralo Božidar, župnik ustaša, Sarajevo
217, 343, 346

Brandić fra Mirko, Tramošnica 158
Brekalo Zvonimir, sveć. satnik, Jasenovac 166, 177, 228, 353
Briševac fra Dane, župnik, Stratinska 195
Brkić fra Marijan 215
Bucković Stjepan, župnik, Gornji Bogičevci 195
Buconjić don Ante, župnik, Vinica, 217
Buble fra, Dubrovnik 487
Bujanović Josip, sveć., ust. satnik 228
Bukinac Beato, sveć., Karlovac 281
Bulat Stjepan, sveć. 94
Buljan dr. Ante, kan. gen. vikar, Sarajevo 307, 325, 326, 363
Buljan fra Stjepan 460
Burić dr. Viktor, senjski biskup 199, 371, 403, 404
Butorac Ivan, kanonik, Mrkopalj 195
Butorac Pavle, biskup, kot. Dubrovnik 195
Buzuk fra Miroslav, sveć., Sanski Most 195, 286

Canjuga Anselmo, Osijek 483
Carević dr. Josip, biskup, Dubrovnik 344
Cecelja Vilim, zamj. višeg stož. duš., Zagreb 10, 11, 242, 355, 381
Cerovski Florentina 508
Cijan fra Stanislav 112
Crnković Josip, vjeroučitelj, Zagreb 500
Crnković Matija, vjeroučitelj, Ludbreg 273
Cvekan o. Paško, vjeroučitelj 195, 308
Cvetan dr. 414, 443
Cvitanović fra Ante, Petrovlje 51, 203, 205

Čalušić fra Marko, župnik, Sivša 163, 195
Čekada dr. Čedomir 96, 341
Čekada Milivoj, Gor. Zenica 48
Čelik dr. Dragutin, župnik 326, 363, 451
Čipčić Milan, župnik, Davor 195
Čondrić don Ivan 453, 454, 457, 464, 465
Čučković Milan, župnik, Slana 195
Čujić fra Mijo, župnik, Duvno 82, 84, 85, 86, 155
Čule dr. Petar, biskup, Mostar 195, 326, 385
Čulina Anselmo, sveć., Jasenovac 166, 177, 178
Čulina Cvitan, sveć., Uzda 195
Čurić fra Vlado, župnik, Bila 270
Čuturić Agneza, č. s. 460

Čorić fra Didak, Jaska 15, 47, 213, 353
Čorić fra Dominik, Tomislav-grad 195
Čosić fra Alojzije 213
Čosić fra Erem 465, 467

Darešić don Niko, župnik, Trsteno 219
Debeljak msgr. Ignacije 195, 344
Delić don Niko, kan., Makarska 195
Depolo Božo, vjeroučitelj, Korčula 195
Dešpalj don Jure, župnik, Zagreb 195
Dijaković č. s. Verena 460
Dioši č. s. Marija-Dolores 507
Dobuk Mato, župnik, Dubrovnik 195
Dočkal dr. Kamilo, kanonik, prelat sv. oca pape 195
Doppelhamer Stjepan, sveć. 353
Draganović dr. Krunoslav, sveć. na bogosl. fakul., Zagreb 195, 379
Dragičević fra Berto, koman. ust. milicije, Rakitno 215, 227, 228
Drljić dr. fra Rastislav, Visoko 312
Dujmušić dr. Dragan, župnik, Tuzla 10
Đerkeš Gilbert 480, 481
Đurić Ante, župnik, Divuša 91, 130, 131, 353
Džaja č. s. Teofanija 505
Džakula don Mate 493
Džimber č. s. Danica-Hubertina 179

Eterović Frano, sveć., Dubrovnik 11, 14
Eterović Jerko, sveć. ust. 179
Etinger Mijo, župnik, Daruvar 217

Fajdetić Josip, vjeroučitelj, Kompolje 196
Feličinović don Jozo, kanonik, Pag 196
Filipović o. Franjo, ust. dušobrižnik 250
Filipović-Majstorović fra Miroslav, Jasenovac 165, 168, 169, 170, 171, 174, 178
Filipović fra Tomislav 168
Fostacz Jadviga-Venera, č. s. bolničarka, Gospić 179
Franković fra Silvije, Bugojno 144, 145
Frimel Antun, Kustošija 471

Gagulić Ladislav, župnik 454, 457
Galešić Josip, satnik-dušobrižnik 222, 465
Gavrić fra Jozo, biskup 196, 301, 353, 399, 400, 403, 404
Gasman Vendelin, gvardijan franj. sam. Bjelovar 280
Gecina Martin, župnik, Rečica 47, 182
Glavaš fra Petar, župnik, Hrvaci 258, 284, 362, 398, 400

- Glavaš dr. fr. Radoslav**, Široki Brijeg 7, 15, 44, 291, 308, 424, 425, 427, 429
Glibotić fra Ivan 284
Glažar Mato, kanonik, Senj 196
Gospodnetić Juraž, župnik, Bos. Graho-va 196
Grabić dr. Petar, provincijal, Split 209, 239, 242
Grbavec Leopold 483
Grbovac fra Karlo, sveć., kotar Duvno 45, 213
Grebenarović fra Bono, župnik, Podhum 270
Gregić Anđelko, župnik, Borovo 57
Grgić fra Engelbert 500
Grgić Petar, sveć., G. Tramošnica 214
Grić Antonin 483
Gržanić Vjekoslav, župnik 355
Guberina dr. Ivo 29, 51, 223, 325
Gudelja fra Martin, Metkovići 145, 148
Gujčić Eugen, sveć., Buzovača 135
Gunčević dr. Josip, sveć. i rav. gimnazije Brod na Savi 196
- Hajduković Filip**, prebendar, začasni kanonik iz Bjelovara 196
Haubrih Josip, župnik, Punitovci 470, 472
Herman o. Častimir, franj. gvardijan, Čuntić 5, 15
Herman dr. Franjo, prof., Zagreb 379
Hrgić Ljubo, sveć., prof. franj. gimn. u Visokom 280
Hrstić fra Ivan, vojni duhovnik, Sinj 147, 148, 230
Hrvat fra Ante, gvardijan, župnik 196
Husnjak Ladislav, sveć. Bjelovar 495
- Ilovača fra Mile**, prof., Banja Luka 199
Irgolić Ante 217
Ivakić fra Pavle, Split 488
Ivan o. Ignacije 196
Ivančić č. s. Cvijeta 511
Ivanić msgr. Božidar, gen. vikar 353
Ivanković fra Nikola, župnik, Jablanica 214, 285
Ivašić Zarka-Julijana, č. s. bolničarka, Gospić 179, 180
- Jagodar Mijo**, satnik dušobrižnik 230
Jaričević don Romano 286
Jelenić don Krsto, župnik, Poljice 276, 279
Jelčić fra Andrija 215
- Jeličić dr. fra Vitomir**, redoviti profesor i dekan rkt. bogoslovnog fakulteta, Sarajevo 196
Jesih msgr. Pavao 25
Josić fra Ljudevit 450, 451, 453, 465, 466
Jungvirt Franjo, župnik, Tenje 87, 139
Juretić dr. Augustin, konsultor bisk. konf. 379
Jurić Miho, ust. dušobrižnik 247
Jurić fra Ante, župnik, Sokolina 196
Juričev fra Dioniz 28, 58, 59, 228, 229 231
Juričić Ivo, župnik, Kliševec 196
Jurković č. s. Brigita 505
Jurišić fra Jure 451, 459, 460
Jurišić Nikola, red. 496
- Kalaj dr. Janko** 379
Kaladžić Josip, vjeroučitelj, Varaždin 195
Kaladžić Živko, sveć., Cerna 480
Kamber dr. Dragutin, župnik, Doboj 10, 48, 50, 137, 215, 254, 312
Kanoti Mihovil, župnik 344
Kapurso Karl, tajnik bisk. pisarnice 195
Karin dr. Karlo, prof. bogoslovije, Sarajevo 27, 28, 394
Karitoza Čalita č. s. 505, 506
Kaurinović Josip, župnik, Prijedor 164, 234
Klarić dr. Marko 500, 501, 502
Klarić Mate, sveć., Sarajevo 195
Klarić-Tepeluk Ante, sveć., Tramošnica 45, 86, 158, 159, 161, 162, 163
Kljajić Emanuel 460
Klemen o. Krešo 425
Kolb Boris, vjeroučitelj 190, 323
Kolb o. Kamilo, Osijek 61, 87, 351
Kolarek dr. Kan 450
Kolarić Mihovil, vjer., Koprivnica 343
Kovačić fra Ante 459, 460, 463
Kovačić Petar, župnik 195
Kozina fra Ante 457, 460, 461
Kožul fra Julije 215
Krajinović dr. Emanuel, sveć., Kiseljak 290
Kralik Franjo, duh. asistent Kat. akc. 18, 94, 465
Kranjčić Matija, župnik 182
Krečak Đuro, župnik, Dubrovnik 195
Krešir Martin 195
Krist o. Jakov, sveć., Osijek 195
Kristek Vendelin, ž. Vuka 470, 472
Krivošić Stjepan, bogosl. 305
Kroder Hinko, sveć., Vratišinc 290

- Kroflin Đuro**, župnik, Lev. Varoš 66
Kržanić fra Krsto, upravitelj franj. gimn., Sinj 275, 286, 309
Kučmanović Stjepan, ž. dekan, Kamensko 94
Kukina Eugen, župnik, Cernik 86, 195, 495
Kukolj Dragutin, župnik 91
Kukolja Melanija, č. s. prof. pref. 505
Kukolja dr. Stjepan 291
- Lacković dr. Stjepan**, tajnik nadbiskup. 291, 414, 418
Lach dr. Josip, biskup, Zagreb 242, 415, 438
Lap Benediktina, č. s. bolničarka, Bje-
 lovar 185
Latinac fra Metod 491, 492 493
Lepuš Danijel, kan., Trsteno 196
Lipovac fra Franjo 463
Lipovac Zvonko, prič. ust. satnik-dušo-
 brižnik, Jasenovac 166, 177, 230
Lisica dr. fra Ciprijan 272
Lončarić dr. Ante, kan., Senj 196, 217
Lončarić dr. Josip, župnik, Zagreb 325
Lovrenčić o. Leo 495
Lovrić fra 480
Lukić Stjepan, župnik, Žepče 47
Lutić fra Mladen, Šćito 214
Ljubetić Franjo, župnik, Plješivica 415
- Mač fra Borivoj**, župnik, Vidoša 270
Majer Emil, Osijek 483
Majić don Ilija 213
Majić Marijan, ust. satnik 234
Majić Mijo, župnik, Mostar 196, 193
Majstorović Srećko, gvardijan Zagreb
 74, 76, 129
Majstorović Vinko, župnik, Đurđevac
 183
Makovec č. s. Marija 346
Maretić Ferdo, župnik, Stara Gradiška
 196
Margetić fra Mamerto, prof., Široki
 Brijeg 422, 423, 424, 427, 444
Marić dr. Đuka, sveć. ustaški satnik
 54, 413, 415, 430, 434
Marjanović Dragutin, kapelan, Slav.
 Brod 45
Marjanović Jakob, Grubišno Polje 137,
 139
Marković dr. Tomo, sveć. Sarajevo 196
Martinčić Modesto, provincijal, Zagreb
 239, 424, 426, 427, 494, 495
Martinec Josip, župnik, Voćin 63, 116
- Martinec č. s. Marija-Viktorija** 504
Maslač Đuro, župnik, Ravno 196
Mašić Nikola, sveć. i uprav. Drž. uč.
 šk., Gospić 197
Matacin don Ante, sveć., Privlaka 290
Matica Franjo, župnik, Nova Gradiška
 76, 77, 129
Matonički fra Ambroz 227
Matošić Franjo, začasni kanonik, Za-
 greb 197
Matzenauer Franjo, prič. duhovnik 230
Medved fra Bernardin 491, 493
Medved Pero, župnik, Radovica 164
Medven Anton, župnik, ustaš. tab. i
 nač. Križ 181
Mezner Mirko, župnik, Kutjevo 62, 115
Mičević Stjepan, sveć., Nova Gradiška
 197
Mihaljević fra Jerko, prof., Široki Bri-
 jeg 311, 422
Mihelčić, opat 355
Mikan Ivan, župnik, Ogulin 7, 8, 15, 46,
 47, 89, 141
Miklić fra Kruno 444, 463, 465
Mikulić Ante, satnik dušobrižnik 219,
 220, 221
Milanović-Litre fra Stanko, Sinj 147,
 284, 286
Miler o. Josip 436
Mileta dr. Jeronim, biskup, Šibenik 197,
 210, 257, 301, 373, 392
Miletić Ambrozije 87
Miletić Ivan, župnik 214, 234
Milošević Tripo, župnik 464
Mirković prof. Josip, vjeroučitelj, Osi-
 jek 353
Misilo fra Krunoslav, provincijal 197,
 399
Mitrović Aco, župnik, Petrijevci 197
Moguš Mato, sveć., Udbine 136
Morber, sveć. iz Gračaca, Kulturbun-
 dovac 144
Müller prof. Josip, isusovac 291
Mušura fra Franjo 460
- Naletilić fra Stjepan** 213
Nakić dr. Vjenceslav, glavlar franj.
 sam., Knin 197, 258
Nedić Marko, kanonik 454, 457
Nestor Maks Valdemar, župnik, Drvar
 197
Nežić dr. Dragutin 305
Nikolić fra Ignacije 451
Niksić Ivan, župnik, ust. bojnik, Slunj
 267, 269

- Novak Alojz**, gvardijan, Varaždin 79,
197, 231, 480
Njavro Josip, Osijek 483
Olujčić fra Jozo, Sinj 147, 148
Orlić Josip, župnik ust. sat., Sunja 59,
80, 94
Pajić Petar, sveć., Banja Luka 314
Pasalić Grga, Osijek 483
Paulin fra 284
Pavlov fra Vlade 277, 280
Pavunić msgr., zač. kan., Koprivnica 344
Pećnjak dr. Krešimir 291
Pehar Vinko, sveć., Zagreb 478, 479
Pehnec Polikarp 495
Penić dr. Janko 291
Perić dr. Srećko, Gorica kraj Livna 163,
270
Perišić fra Line 491
Peković Ivo, župnik iz Čara (o. Kor-
čula) 197
Petranović Dragan, kapelan, Ogulin 47,
353
Petričić fra Veljko, Dubrovnik 11, 12
Petrivač fra Miroslav 213
Pipinić Franjo, župnik, Požega 18, 66,
119
Polić Mato, župnik, Bakar 197
Poljak fra Josip, župnik, Perušić 282,
284
Posavec fra Kerubin 65, 480, 481, 482
Prepunić Marijan, Osijek 197
Prežigalo Josip, župnik, Mihovljani
Prgomēt Stjepan, župnik, Travnik 197,
284, 286, 465
Prlić Ivan, prič. sveć. 230
Proštenik msgr. Matija, apostol. proto-
notar 197, 344
Pušić Dane, ravn. nadb. kancelarije 197,
325
Pušić Miho, biskup, Hvar 197, 371
Purk msgr. Gerhard, župnik 197
Rački dr. Franjo, župnik-tabornik, Sr.
Mitrovica 197
Radonić dr. fra Bona, prof. bogoslovije
197
Radoš fra Mirko 214
Radoš o. Pavao 422
Radošević č. s. Lucija-Celestina, Gospić
179, 180
Raguž Ivan, sveć., Stolac 143
Raier don Viktor, župnik, Turbe 284
Rajić fra Emanuel, Gornji Vakuf 45
Ralajdžić Josip, vjeroučitelj 346
Ramljak fra Metod 431
Razum Mihajlo, župnik, Petrinja 65,
118
Rendulić fra Bono, satnik-dušobrižnik
222
Ribić Rikard, župnik, Karlovac 281
Rodić Ignacije 236
Rogošić dr. fra Roko, župnik, Banjevci
197
Romac fra Ante 284, 286
Rusan Leopold, župnik 355
Salis Seewis dr. Franjo, biskup, Zagreb
242, 376
Scholz fra Sidonije, Našice 94, 96
Selak Josip, župnik, Nove Bukovice 67
Severović dr. Tomo, kanonik 15, 217
Silov fra Pavao, župnik, Promina Čitluk
238, 239
Silov Kruno, župnik, Lopud 197
Simić fra Velimir, sveć., Bukovica 44
Sivjanović Petar, župnik, Grubišno Po-
lje 137
Skansa fra 487
Skupnjak o. Nikola, upr. klas. gimn. 351
Slibar o. Augustin, Našice 197
Sokolović Stjepan 461
Soldo fra Tugomir 197
Srebrnić dr. Josip, biskup, Krk 197, 258,
259, 262, 374, 375, 400, 403, 404
Stanković Ivan, župnik, Vrbovac 197
Starčević Grga, župnik, Otočac 198
Stasić fra Marijan 272
Stepinac dr. Alojzije, nadbiskup, Za-
greb 16, 25, 26, 34, 35, 92, 215, 216,
217, 226, 242, 291, 293, 295, 301, 306,
329, 339, 357, 359, 362, 363, 365, 376,
379, 381, 391, 400, 402, 403, 404, 409,
410, 414, 418, 430, 434, 435, 437, 438,
442, 444, 450, 489, 511
Stipanov, župnik, Vlačić 42
Sudić Ivan, sveć., Karlovac 478
Šalić Ivan, nadb. tajnik 355 416, 418,
421, 434, 437, 438, 442, 443, 446, 447,
448, 449, 450, 511
Šalić Nikola, vojni dušobrižnik 248,
249, 253
Šantalab o. Sebastijan 494, 495
Šarić dr. Ivan, nadbiskup, Sarajevo 27
28, 198, 215, 216, 255, 301, 321, 346,
363, 364, 385, 389, 397, 399, 400, 402,
403, 404, 442
Šantić Božidar, župnik, Slobodština 78,
79
Šćurić Josip, dušobrižnik, ustaški bojnik
351

- Šeb Jakov, sveć., Osijek 198**
Šegvić don Kerubin, sveć., Zagreb 19, 36, 37, 198
Šehalja Ivan, vojni dušobrižnik, ust. sat. 218
Šeper dr. Josip, župnik, Osijek 87, 483
Šeremet fra Ante, župnik, S. Most 198
Šetka fra Milan 491
Šimečki Josip, vjeroučitelj, Zagreb 449, 450
Šimić Vjekoslav, vojni duhovnik 230
Šimleša Božo, župnik, Lištani, ust. kot. pred. 149, 152, 153, 154, 155, 184, 270
Šimović fra Pavao 198, 234
Šimrak dr. Janko, administrator grkokat. bisk., Križevci 198, 378, 389, 390, 394, 399, 400, 403, 404
Šipić fra Bonifacije 202, 206, 208, 217
Širc Ambrozije, župnik, Jakšić 73
Škrinjar o. Salezije 198, 217
Šlafhauser fra Franjo 454, 456, 457, 459, 460, 461, 463, 464, 465
Šojat Josip, vjeroučitelj, Ogulin 198
Šporer Ladislav, župnik, Delnice 198
Štamberger Franjo, župnik, Trnava 89
Štefanac Tomislav, župnik, Biškupec 198
Šunjić fra Vjekoslav 467
Šveder Rudolf, kan., Đakovo 198
- Takač o. Teobald, satnik-dušobrižnik 253**
Talijeran Miro, vjeroučitelj, Dubrovnik 198
Tkalčec o. Kalasancije, gvardijan, Vараždin 198, 344
Tolić don Ante 491, 492
Tomas don Ilija, župnik, Klepci 141, 142, 143
Tomašev Stipe, župnik, Ošalj 198
Tomić o. Ivan, Sarajevo 422
Tomiša o. Tomislav 495
Tomko Ivan, sveć. 497
Topić č. s. Ruža 496
Topić o. Petar, nastavnik gimn., Knin 198
- Trbuha Petar, župnik, Zagreb 198**
Tulić fra Benko, Split 488
Turkalj o. Pero, Split 489, 490
- Udović fra Frano, župnik, Koričani 156**
Ujčić Ivan 503
- Valić Rikard, župnik, Ogulin 198**
Valjak Josip, dekan 353
Varnaca Bruno, župnik, ust. 198
Vidaković Albe, sveć., Zagreb 443
Vidić fra Stanko 286
Vlahov o. Ambrozije 198
Vinić Tomo, župnik, L. Varoš 470, 471, 472, 474
Višošević dr. Ivan 497
Vitezić Ivo, sveć., Vrbnik 11, 14, 51
Voloder fra Valerijan 461
Vrdoljak-Biščević don Jure, župnik, Studenci 39
Vučetić Stipe, viši stožer. dušobrižnik 217, 381
Vugdelića fra Božo, sveć. ustaša 272
Vujković Vendelin 495
Vukelić Josip, vojni duhovnik 222
Vukina Ivan, župnik, Vinagora 198
Vukojević Bosiljko, sveć., Međugorje 215
Vukušić fra Ivan 286
- Weiss Anton, ust. dušobrižnik 198**
Weiss Rikard, kapelan, Modrići 198
- Zec-Baškarad F., nadb. tajnik 326**
Zimmermann dr. Stjepan, prof. bog. fak., Zagreb 199
Zirdum Ivan, župnik, Boča 199
Zjačić fra Andre, župnik, Lišani-Ostrovica 257
Zlatolas Josip, vjeroučitelj 199
Zovko Marko, stol. dekan 140, 143, 199
Zrno don Ante, Tomislav-grad 227
Zvonar č. s. Nenada 509
Zubić o. Silvestar, vjeroučitelj 199
- Župančić Branimir, župnik, Bos. Građiška 28, 29, 46, 164**

Cijena Din 65.—

odobrena je po Zemaljskom uredu za cijene pri Predsjedništvu vlade N. R. Hrvatske
broj 22.118/46 od 2. XI. 1946.